Sven Wimnell 7 april 2021:
Utrikes och inrikes artiklar 24 mars-3 april 2021. Debattartiklar i DN 20 februari - 6 april 2021.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy20.pdf

Sven Wimnell 7 april 2021:
Utrikes och inrikes artiklar 24 mars-3 april 2021.
Debattartiklar i DN 20 februari - 6 april 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy20.pdf

Sida Innehåll:

3 **Kapitel 1: Inledning**

4 **Kapitel 2: Debattartiklar i DN 20 februari - 6 april 2021.**

212 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

213 **Utrikes DN-artiklar om USA 24 mars - 3 april 2021**

280 **Utrikes DN-artiklar** 24 mars - 3 april 2021 **utom USA**

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Kapitel 1: Inledning

Det senast levererade är

Sven Wimnell 28 februari 2021: Samhällsplaneringens problem. Utrikes artiklar 20 - 22 februari 2021 och inrikes artiklar 17-22 februari
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy16.pdf

Den innehåller också en sammanfattning om samhällsplaneringens problem,

Sven Wimnell 7 mars 2021:
Inrikes artiklar 23 februari - 4 mars 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy17.pdf

var klar 7 mars men kunde inte levereras på grund av att det var fel på ingången till internet i mars.

Nu fungerar internet igen och nu levereras

Sven Wimnell 7 april 2021:
Utrikes och inrikes artiklar 24 mars-3 april 2021.
Debattartiklar i DN 20 februari - 6 april 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy20.pdf

Senare levereras:
Sven Wimnell 7 mars 2021:
Inrikes artiklar 23 februari - 4 mars 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy17.pdf

och sammanställningar om artklar 5-23 mars.

Artiklar efter 3 april kan man nu se innehåller mycket angeläget, men kan inte komma med nu av utrymmesssäl.

Kapitel 2: Debattartiklar i DN 20 februari -3 april 2021

20 ”Fusket i studieförbunden långt värre än befarat”

De senaste åren har skandaler och fusk kantat studieförbundens verksamhet. Nya uppgifter visar att situationen är långt värre än vad vi befarat. Det nuvarande systemet är bortom räddning – det måste göras om i grunden. Alla studieförbund skulle behöva genomgå ett rejält stålbad, skriver Magnus Ranstorp, Peder Hyllengren och Aje Carlbom.

DN. DEBATT 210220

I år fyller den svenska demokratin 100 år och under dess framväxt har folkbildning spelat en viktig roll. Den anses fortfarande så viktig att varje år fördelar riksdagen cirka två miljarder kronor till tio studieförbund genom Folkbildningsrådet. De senaste åren har dock skandaler och fusk kantat studieförbundens verksamhet.

Det omfattande fusket, framför allt på Järva i Stockholm, medförde att Folkbildningsrådet begärde in ”utökade kontroller” från studieförbunden under januari månad. Självkontrollerna ger sken av att fusket är på en begränsad nivå, men de är både vilseledande och ger långt ifrån en riktig bild av fuskets omfattning (till exempel olika mätmetoder och gränsvärden för fusk i olika studieförbund och

inte minst kreativ statistik som får fusket att se mer begränsat ut än vad det egentligen är).

Men vi kan nu presentera nya uppgifter som visar att situationen är långt värre än vad vi befarat och tidigare beräknat. Detta då vi blivit kontaktade av fler djupt bekymrade ”insiders” från olika studieförbund som redogjort öppet och i detalj om fuskets omfattning och tillvägagångssätt. Den överskuggande bilden är att folkbildningen är ett bygge som verkligen inbjuder till bedräglig hantering av skattemedel.

En individ med lång bakgrund inom studieförbunden bedömer att omkring 60 procent av studieförbundens totala verksamhet är fusk. En annan studieförbundsveteran uppskattar samma siffra till omkring 70 procent av verksamheten. Vi uppfattar dessa individer som mycket insatta och trovärdiga och deras uppgifter skulle medföra att fusket inom studieförbunden överstiger en miljard skattekronor per år.

Ett av de allvarligaste problemen är den djupgående korruptionskultur där jakten på volymer – och därmed pengar – överskuggar allt. Ett systemfel består i en outtalad målsättning för studieförbunden att växa med 7–10 procent per år. Därmed blir volymjakten avgörande och alla i kedjan gynnas. Alla spelar med i spelet.

Studieförbunden behöver betala ut pengar för att få volym, vilket liknas vid att de köper verksamhet. Nästa del i volymkedjan är verksamhetsutvecklaren som måste ha ett visst antal timmar för att uppnå sina mål, därefter ska mellanchefen kunna få ihop sin budget för att bedriva verksamhet. Kedjan når hela vägen upp till riksnivå där det tas procent av varje avdelnings statsbidrag, dvs riksnivån är också

betjänt av uppblåsta volymer. Att stryka verksamhet blir närmast omöjligt. Alla arbetar för att maximera volymen och både riksförbund och förbundsstyrelser har drivit på ökningar i decennier.

Den närmast totala bristen på regler vid utbetalningar är slående, vilket illustreras väl i samband med flera av de uppmärksammade skandalerna. En av de vi pratat med konstaterar lakoniskt att nästan inget av de felaktigt utbetalda medlen bröt mot reglerna, eftersom de är så ”elastiska” att de kan användas efter eget gottfinnande. Det är allmänt känt i studieförbundsvärlden att höga volymer är en riskfaktor, men ingen vill åtgärda det enligt våra källor, ingen frågar sig vad som är trovärdigt och rimligt i rapporteringen. Det normala är i stället att det finns en halleluja-attityd i form av ”åh vad bra!” när absurt stora volymer bortom rimlighetens gränser återkommande inrapporterats.

Folkbildningsrådet försöker göra gällande att felaktigheterna huvudsakligen består av ”administrativa misstag, rapporteringsfel, okunskap och brister i verksamheten”. Men det är brister i anordnarskap (studieförbundens förpliktelser för uppföljning) som är huvudproblemet.

Ett annat systemfel är att studieförbunden inte tar ansvar för den egna verksamheten enligt bidragsvillkoren och undlåter att göra rimlighetsbedömningar på grund av att de vill ha in stora volymer timmar och deltagare. Det går alltså inte att trovärdigt hävda att de ”blivit drabbade” när en grupp med samma efternamn som bor på samma adress haft cirkel tre dagar i veckan 45 veckor per år i flera år och får ut stora utbetalningar. Eller när en förening har åtta

cirklar parallellt året runt med samma personer. Då handlar det snarare om att studieförbunden accepterar att bli lurade för att få upp volymerna: det blir en win–win-situation mellan två bedragare. Inbyggt i detta finns även jävsförhållanden då många av deltagarna i arrangemang samtidigt är anställda av studieförbunden.

I den samkörning av studieförbundens system som Folkbildningsrådet lyft upp som en kraftfull åtgärd för att motverka fusk poängterar källor att en sak är kartläggning – en helt annan sak är vilka åtgärder som vidtas. Finns det gemensamma regler mellan studieförbunden för att stryka felaktiga studietimmar? Hanteras denna bedräglighet på samma sätt i alla studieförbund? Våra källor hävdar uppgivet att bedrägeriet får fortsätta och verksamheten fortgå i brist på regler. När studieförbunden själva får avgöra om de stryker uppenbart bedräglig verksamhet kan ingen rimligen påstå att den självförvaltande modellen fungerar.

Folkbildningsrådet påstår nu att man tar ”krafttag” för att åtgärda problemet med fusket. En åtgärd har varit att införa en gräns på högst 480 studietimmar per individ per år. Även detta är en extremt hög nivå. En mer rimlig övre gräns borde i stället handla om cirka 100 timmar per år, vilket även det bedöms att bara ett fåtal har en verklig närvaro i närheten av (riktigt omfattande kurser inom studieförbund upptar cirka 50 timmar över en termin).

Folkbildningsrådet tycks tro att lösningen är att anställa ett flertal kontrollanter men det blir sannolikt ett slag i luften. Dessa kommer inte att kunna kontrollera verksamheten då studieförbunden själva kontrollerar uppgifterna och eftersom rapporteringssystemet Gustav

ligger på branschorganisationen Studieförbunden i samverkan. Inte ens studieförbundens revisorer och statistiker upptäcker felaktigheter då de varken vet vad de ska leta efter eller gör den rimlighetsanalys eller högupplösta granskning som skulle behövas.

Den samlade bilden av ”folkbildningsfamiljen” är att det handlar om en ekonomiskt korrumperad verksamhet där ingen längre har kontroll över hur skattemedlen används. Det nuvarande systemet är bortom räddning – det måste göras om i grunden.

Alla studieförbund skulle behöva genomgå ett rejält stålbad för att få ner volymhets. Sannolikt borde cirka 60 procent av verksamheten strykas. Vidare behöver utbetalningssystemet begränsas. Därför bör endast studieförbundens egna lokaler användas vid olika arrangemang när det är möjligt. Även samlokalisering av studieförbunden i samma lokaler skulle effektivisera kontrollfunktioner och anordnarskap samt spara samhällsresurser. Rapporteringssystemet Gustav borde därtill ligga på Folkbildningsrådet och inte Studieförbunden i samverkan.

Men den främsta åtgärd som krävs är tillsättning av en djupgående extern granskning. Riksdagspolitiker måste skyndsamt besluta om detta. Granskningen behöver genomföras utan förvarning och att de som utför granskningen kan systemet så att de vet vad de ska leta efter. Först då kan studieförbunden komma bort från fuskbygget och visa upp riktiga siffror. Miljardrullningen till folkbildningen har pågått i decennier utan trovärdig granskning. Det räcker nu.

Den 1 februari i år uttryckte utbildningsminister Anna Ekström i riksdagen att ”felaktigt

redovisad verksamhet som beror på slarv, medvetet fusk eller bedrägerier måste få ett slut”. Är det inte dags att täppa till slukhålet och visa att detta inte bara var tomma ord?

Magnus Ranstorp, docent i statsvetenskap vid Försvarshögskolan samt särskild rådgivare vid EU:s radicalisation awareness network, ett nätverk med över 7 000 praktiker som arbetar mot våldsbejakande extremism

Peder Hyllengren, analytiker vid Försvarshögskolan

Aje Carlbom, biträdande professor med socialantropologisk inriktning vid Malmö universitet

21 ”Sverige måste göra upp med stödet till diktaturerna i öst”

Sverige behöver en kommission för att klargöra hur vi förhöll oss till diktaturerna i öst när de var som allra mest dominerande i vår del av världen. Om inte regeringen Löfven vill ta initiativ till det – vilket i sig vore anmärkningsvärt – bör nästa regering göra det. Sverige är nämligen ett land som kommer att ha maktskiften, skriver Gunnar Hökmark.

DN. DEBATT 210221

Det var för att stoppa ”ultranationalistiska fascister” som Putin-regimen invaderade Ukraina. När Majdan-protesterna i Ukraina ledde till att den korrupte Putinvännen presidenten Viktor Janukovytj avsattes av Ukrainas parlament hävdade Putin att det var ”nationalister, nynazister, russofober och antisemiter” som lanserade pogromer och terror efter en väpnad kupp.

Det var en bild som förvånansvärt ofta redan före invasionen hade fått ett stöd bland svenska vänsterdebattörer. Bland annat skrev Åsa Linderborg i Aftonbladet om hur det var russofobin i svenska medier som gjorde att medierapporteringen utpekade Rysslands som

roten till allt ont och att man därför inte såg den fascism, nationalism och nynazism som präglade den nya regeringen efter att Janukovytj hade avsatts.

Kampen mot fascism, nynazism, antisemiter och nationalister blev till det moraliska argumentet för kriget, invasionen och ockupationen. Legitimiteten för att med militärt våld gripa in mot ett annat land var att man skulle hindra terror och pogromer. Förutom lögnerna om demokratikampen och Majdanrörelsen visar det på ett förakt för sanningen när en regim som systematiskt krossat demokratin och försöker återupprätta Stalin säger sig invadera ett annat land för att bekämpa fascism och terror.

Men det är en gammal språkregel. De sovjetiska lyddiktaturerna i Östeuropa hävdade alla sin politiska legitimitet med att man som antifascistiska krafter var värnet mot en ständigt hotande nynazism och fascism. Tyvärr var det en språkregel som präglade debatten om dessa länder även i Sverige.

När jag första gångerna offentligt, i riksdagen och i andra forum, krävde att Sverige skulle stöda balternas frihetskamp fick jag höra att jag gick fascisternas ärenden. De baltiska staterna ansågs nämligen även i Sverige infekterade av den fascism och nationalism som Moskva hävdade var ett motiv till förtrycket.

I en riksdagsdebatt anklagades jag 1988 av socialdemokraternas ledande företrädare för att tillhöra den extrema tokhögern. Den sovjetiska propagandan om hur illegitim den baltiska frihetsrörelsen var satt djupt i den svenska vänstern. Förtrycket i de baltiska staterna hade en moralisk legitimitet genom att hålla fascismen på mattan, menade man.

Det finns en linje längre tillbaka i tiden kring detta. Ett avgörande skäl för att Sverige efter andra världskriget lade sig platt för Sovjetunionen och erkände ockupationerna av de baltiska staterna, överlämnade deras guldförråd till Moskva samt genomförde den skamliga baltutlämningen var föreställningen att vi därmed tog ställning mot fascismen och nazismen.

När jag i januari 2013 var med vid invigningen av Europaparlamentets Raoul Wallenberg-rum – inför Förintelsens minnesdag – skämdes jag som svensk för hur denne europeiske hjälte under årtionden svikits av sin egen regering. Det skedde inte bara på grund av rädsla för den store grannen i öst. Det berodde också på en motvilja mot att synas alliera sig med de kritiska krafter som av kommunistiska regimer utpekades som ”kontrarevolutionära och fascistiska”.

Det var också längs den historiska linje som den svenska regeringens företrädare från statsminister Ingvar Carlsson till utrikesminister Sten Andersson så sent som på våren 1990 vägrade erkänna att de baltiska staterna var ockuperade. Det var med samma förenklade världssyn som socialdemokratiska regeringar stödde enpartidiktaturer världen över, så länge de sade sig vara progressiva.

Socialdemokraterna gjorde under alla dessa decennier av förtryck i Östeuropa inte som Sveriges kommunister, sedermera Vänsterpartiet, som aktivt hyllade diktaturerna. När diktaturer öppet manifesterade sin brutalitet, som i Prag 1968, tog man avstånd från händelserna men hade i stället som en särskild doktrin att inte kritisera

samhällssystemet. De underkände därför aldrig regimernas moraliska och politiska legitimitet.

Socialdemokraterna attackerade däremot mycket hårt dem som kritiserade diktaturerna och de samhällssystem som gjorde halva Europa till ett fångläger. De hämningslösa attackerna på Högerpartiets ledare Jarl Hjalmarsson 1959, på grund av att han i ett antal anföranden kritiserade Sovjetunionens diktatur till Moskvas irritation, var ett uttryck för linjen att de kommunistiska diktaturerna av ideologiska skäl inte skulle kritiseras.

Längs samma linje attackerade Olof Palme i början på 1980-talet unga moderaters krav på fria val i Central- och Östeuropa som ”återfall i det kalla krigets korstågsfararmentalitet”. Vi ”demoniserade” Sovjetunionen, hette det.

Ett logiskt led i denna föreställning om att hotet om fascism gav en legitimitet åt förtrycket var när svenska socialdemokrater, under samma tid som man attackerade Sovjetsystemets kritiker, lanserade ett fredskoncept som kallades ”Gemensam säkerhet” tillsammans med ett antal europeiska systerpartier där idén var dialog med de förtryckande regimerna i stället för kritik av deras förtryck.

Det är detta historiska perspektiv – där opposition stämplas som samhällsomstörtande och fascistisk – som man i dag med allvar måste se på regeringens kampanj för att underminera den svenska oppositionens politiska legitimitet. Med det synsättet i ryggraden känns inga spärrar för att beskriva ett regeringsskifte som en statskupp och oppositionens strävan till regeringsskifte som ett sätt att ”gripa” makten. Det handlar inte om risken för att med

maktmedel behålla regeringsmakten utan riskerna för vad som händer med demokratin när man systematiskt underminerar den opposition och den legitimitet i ett regeringsskifte som är demokratins mening.

För att mota en sådan utveckling behöver Sverige göra upp med historien om hur vi som land förhöll oss till de diktaturer i vår närhet som grundade sin politiska legitimitet på det förmenta hotet om fascism och nazism bland opposition och dissidenter. Det gäller Sovjetunionen och det kommunistiska förtrycket i Central- och Östeuropa liksom till de socialistiska enpartistaterna i den tredje världen. De grundade nämligen alla sin legitimitet på att oppositionen sades vara kontrarevolutionär och fascistisk.

På samma sätt som Sverige under 1990-talet hade en neutralitetspolitikkommission, som klargjorde hur vi under kalla kriget förhöll oss till västmakterna, behöver vi en kommission för att klargöra hur vi under samma tidsperiod förhöll oss till diktaturerna i öst när de var som allra mest dominerande i vår del av världen.

Det faktum att vi i dag ser ett språkbruk som en gång användes för att underminera demokratins legitimitet i Östeuropa visar hur viktigt det är. Runt omkring oss ser vi hur det används för regimer som vill värna sin makt. Om inte regeringen Löfven vill ta initiativ till att klargöra hur vi förhöll oss till diktaturerna – vilket i sig vore anmärkningsvärt – bör nästa regering göra det. Sverige är nämligen ett land som kommer att ha maktskiften.

Gunnar Hökmark, ordförande i tankesmedjan Frivärld och tidigare Europaparlamentariker (M)

22 ”Konkret handlingsplan krävs för att klara den tredje vågen”

Den tredje vågen av coronapandemin drar in över Europa. Regeringen måste ta varningssignalerna på större allvar och förbereda Sverige. Vi får inte upprepa misstagen från förra året. Till nästa möte med alla partiledarna på onsdag kräver vi en konkret handlingsplan. Vi presenterar nu här vad vi tycker ska göras, skriver Ulf Kristersson (M) och Elisabeth Svantesson (M).

DN. DEBATT 210222

Under sommaren 2020 dämpades smittspridningen och belastningen i hälso- och sjukvården minskade. Det gav andrum för att förbereda Sverige för en andra våg. Moderaterna tog upp behovet av sådan beredskap i vår egen budget, men regeringen valde att hoppas på det bästa. Arbetet med en pandemilag påbörjades för sent. Och trots att smittspridningen ökade fattade regeringen beslut som snarare öppnade upp samhället än begränsade smittspridningen. Inga förbättringar i den nationella krisledningsförmågan genomfördes.

Nu kommer många varningssignaler om en tredje våg. Efter att ha vikt ned ökar nu

smittspridningen i flera regioner – och det muterade viruset har upptäckts i 20 av 21 regioner. I Region Stockholm har antalet covid-19-fall ökat med 24 procent på en vecka. Allt fler åker kollektivt igen och mobiloperatörer ser ökad rörlighet.

Då räcker det inte med en allvarlig ton på presskonferenser. Regeringen måste omedelbart ta fram en konkret handlingsplan inför en tredje våg. En handlingsplan som gör att vi möter viruset bättre denna gång än tidigare. Där det nationella ledarskapet kliver fram och säkerställer att samarbetet fungerar och att kommuner och regioner får de verktyg som krävs.

Vi vill se en första redovisning av den planen på nästa överläggning med partiledarna, den 24 februari. Minst sju konkreta förändringar är nödvändiga:

1 En nationell krisledning. Regeringen måste utöva tydligare ledning och styrning i pandemin. Det var ett misstag att delegera centrala delar av landets krishantering till enskilda myndigheter när det saknas tydlig evidens att bygga på. När man måste styra i dimma är det bara regeringen som kan ta det ansvaret och de besluten borde utgå från försiktighetsprincipen. Det handlar till exempel om tydligare krav på munskydd. Och entydiga besked om vaccinet. Regeringarna i Danmark, Norge och Finland har alla under coronakrisen agerat så. Även den svenska regeringen borde ta ett samlat grepp och ansvar.

2 Tydligt krav på munskydd. Folkhälsomyndigheten rekommenderar användning av munskydd vid resor i kollektivtrafik på vardagar mellan klockan 7 och 9 samt 16–18 då det förekommer trängsel. Men

långt ifrån alla följer rekommendationen och det får inte heller några konsekvenser. Kravet på munskydd bör bli tydligare, genom att regleras i lag, och genom att en tydlig sanktion införs för den som bryter mot kravet, exempelvis böter.

3 Planera för lov och storhelger. En mer framåtlutad inställning innebär också att regeringen måste ta fram en plan för att snabbt kunna hantera nedstängningar av skidanläggningar och andra platser där mycket folk samlas under sportloven. Det är bra att regelverken för att möjliggöra nedstängningar nu finns på plats eller är på gång, men det är en helt annan sak att ha en konkret plan för hur det ska genomföras i en konkret situation. En sådan plan måste självklart inkludera ersättning till de företag som stängs ner. På motsvarande sätt bör konkreta planer tas fram för alla kommande lov och storhelger under våren.

4 Regler i stället för rekommendationer. Många av de smittbegränsande åtgärderna har utformats som råd och rekommendationer. I vissa fall har åtgärderna formulerats som skarpare regler som kombinerats med en möjlighet att besluta om sanktioner. Det kommer nu rapporter om människor som inte bryr sig om rekommendationerna – bland annat kravet på munskydd i kollektivtrafiken. Vi såg en liknande tendens förra våren, när det blev varmare kom även en viss coronatrötthet. För att hålla i och hålla ut bör en total översyn av samtliga råd och rekommendationer göras i syfte att i stället formulera skarpa regler med sanktionsmöjlighet.

5 Testa-smittspåra-sätt i karantän. Omfattande provtagning och effektiv smittspårning är en

grundbult för att hitta och isolera personer som smittats och på så sätt minska samhällsspridningen. Det är helt avgörande för att stoppa muterade virus, som riskerar att slå undan benen för vaccin. Det handlar om ett ökat gemensamt ansvarstagande mellan den nationella och regionala nivån där staten ser till att det finns god tillgänglighet av labbkapacitet och snabbtester. Danmark har nyligen lagt fram en ny strategi för betydligt fler snabbtester, det borde även Sverige göra. Det handlar också om att få ett effektivt smittspårningsarbete på plats i hela landet där staten tar ansvar för tydligare vägledning och att best practice sprids till fler regioner. Sverige bör dessutom göra som alla EU-länder – utom Bulgarien och Rumänien – och ta fram en smittspårningsapp.

6 Regeringen måste engagera sig i vaccinationsprocessen. De kraftigt försenade leveranserna av vaccin har redan fördröjt den landsomfattande vaccinationen. Till exempel Skåne har bara fått en fjärdedel av planerad leverans. Med överenskommelsen mellan regeringen och SKR är ansvarsförhållandena tydliga: Regionerna ansvarar för den lokala logistiken och för själva vaccinationen. Regeringen ansvarar för att köpa in, fördela och leverera vaccin till regionerna, för kostnaderna, prioriteringsordning och för den viktiga nationella vaccinationskampanjen som behövs för att nå dem som kanske inte vill ta vaccinet. Den informationskampanjen behövs nu, inte sedan.

7 Ekonomiskt stöd. Regeringens bristande intresse för att de ekonomiska krisstöden verkligen når fram leder till fler arbetslösa. Åtskilliga företag har väntat i över ett halvår på klartecken om fortsatt

korttidspermitteringsstöd. Det finns företag som lånar i förhoppningen om att de ska få krisstöd, men utan att veta. Vackra ord om att klara krisen tillsammans ekar tomt när företag tvingas säga upp personal eller gå i konkurs. Regeringen måste förbereda ett fungerande ersättningssystem vid en eventuell användning av pandemilagen som täcker alla kostnader – även lönekostnader – för de företag som i princip får näringsförbud. Moderaterna har också lagt fram ett skarpt förslag i riksdagen om ett garantistöd till kultur och idrott för att dessa näringar ska kunna planera för evenemang senare under året.

Moderaternas förslag till en nationell handlingsplan inför den tredje vågen är inte svåra att genomföra. Men de kräver att regeringen vågar fatta beslut och inte bara vill peka på andra. På onsdag kan regeringen visa att den inte bara hoppas på det bästa, utan också planerar för det värsta.

Ulf Kristersson (M), partiledare

Elisabeth Svantesson (M), förste vice partiordförande och ekonomiskpolitisk talesperson

23 ”Pandemin visar på behovet av förändrad högskoleutbildning”

Den högre utbildningen måste nu ta sitt ansvar för att i utbildningen av framtidens makthavare bryta med tendenser till anpasslighet i stället för kritisk tänkande, grupplojalitet i stället för samhälleligt ansvarstagande, kortsiktighet och destruktiv ekonomism i stället för ett perspektiv grundat på en genomtänkt etik, skriver Lennart Levi och Bo Rothstein.

DN. DEBATT 210223

Vår mänsklighet och vår planet lever i en tid av mycket stora utmaningar. Miljarder av våra medmänniskor lever fortfarande i stor fattigdom – och nekas därmed ett värdigt liv. Skillnaderna mellan olika människors levnadsvillkor, rikedom och makt är enorma. Kvinnoförtryck, korruption och brist på demokrati är fortsatt stora utmaningar. Globala hälsorisker, allt frekventare och intensiva naturkatastrofer, våldsam extremism, terrorism och med dessa sammanhörande humanitära kriser och tvångsförflyttning av människor hotar att vända mycket av utvecklingen under de senaste decennierna.

Utarmningen av naturresurser och negativa effekter av miljöförstöring, inklusive ökenspridning, avskogning, torka, markförstöring, sötvattensbrist och förlust av biologisk mångfald, bidrar till och förvärrar listan över utmaningar som mänskligheten står inför. Klimatförändringarnas negativa konsekvenser undergräver förmågan hos alla länder att uppnå hållbar utveckling. Ökningar av den globala temperaturen och de efterföljande havsnivåhöjningarna påverkar allvarligt kustländer, inklusive många av de minst utvecklade länderna och små önationer. Många samhällens överlevnad och planetens biologiska stödsystem är i fara.

Vi lever emellertid också i en tid med stora möjligheter. Under den senaste generationen har hundratals miljoner människor lyfts ur extrem fattigdom. Tillgången till utbildning har ökat kraftigt för både pojkar och flickor. Spridningen av informations- och kommunikationsteknik och global sammankoppling har stor potential att påskynda mänskliga framsteg, att överbrygga den digitala klyftan och att utveckla kunskapssamhällen, liksom vetenskaplig och teknisk innovation inom områden så olika som medicin och energi.

Världsekonomiskt forum publicerar varje år sin stora rapport Global risks. Till den senaste rapporten har fogats en analys av de mänskliga kostnader som covid-19-pandemin har medfört. Omkring 500 miljoner människor har drabbats av fattigdom. Många av världens studenter har fått avbryta sina studier. Världshandeln liksom den ekonomiska tillväxten har sjunkit. Människors möjlighet till sysselsättning och försörjning har kraftfullt försämrats av den globala viruspandemin. Och 1 procents ökning i arbetslösheten medför 2 procents ökning av sjukligheten i kroniska sjukdomar. Pandemin äventyrar hundratals miljoner människors försörjning och välbefinnande.

Men 2015 antog Förenta Nationernas samtliga 193 medlemsstater ett världshistoriskt Agenda 2030, med 17 globala mål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, och 169 delmål. Den syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

I sin proposition förra året tog regeringen nästa steg i arbetet med Agenda 2030 genom att föreslå riksdagen att anta ett riksdagsbundet mål för att genomföra Agenda 2030. Riksdagen sa ja till regeringens förslag. Det svenska målet innebär att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och

miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Ett gammalt kinesiskt ordspråk säger dock att ”ord kokar inte riset”. Enligt vår mening kräver Agenda 2030 att beslutsfattare på alla nivåer stärker sin förmåga att tänka kritiskt (inte bara gå på sin magkänsla), tänka etiskt (inte bara i kronor och ören), tänka i system (inte ”ta ett helvete i taget”) och tänka i långsiktiga hållbarhetstermer (inte bara för nästa mandatperiod).

Vi har i olika sammanhang under lång tid argumenterat för att dessa fyra förmågor integreras i all högre utbildning. Förmågan till etiskt tänkande kan inte längre reserveras för enbart filosofistudenterna, förmågan att tänka i termer av långsiktig hållbarhet kan heller inte längre begränsas till dem som studerar miljöfrågor, och så vidare. Dagens studenter är morgondagens beslutsfattare, såväl i vårt land som i Europa och globalt. Vi har nu stöd för detta från flera internationella universitetsfederationer, bland annat the International association of universities (IAU)

Men, som vi redan framhållit, är steget från rekommendationer till effektiv och samordnad implementering oftast mycket långt. Och detta steg är långt ifrån okomplicerat. Stuprörstänkandet och oförmågan till kritiskt (inklusive självkritiskt) tänkande är nämligen institutionaliserat i det svenska politiska systemet. Vår regering är organiserad i 12 departement, med 23 statsråd, vart och ett med klart angivna ansvarsområden. Statsrådsberedningen som kunde ha haft till uppgift att integrera när utmaningarna är komplexa, ägnar sig i huvudsak åt att väga samman de i regeringsunderlaget verksamma partiernas intressen, snarare än de olika politikområdenas.

Till varje departements ansvarsområde hör ett antal statliga myndigheter som ska tillämpa de lagar och utföra den verksamhet som riksdag och regering har beslutat om. Det finns 341 myndigheter under regeringen. Var och en styrs av sitt departement genom

årligen utfärdade regleringsbrev. Vårt land är vidare indelat i 21 regioner och 290 kommuner. SKR är deras medlems- och arbetsgivarorganisation och fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. Men såväl regionerna som kommunerna har av väljarna direktvalda styrelser och arbetar därmed mer självständigt än samordnat.

Att vi har ett trängande behov av att bryta med stuprörspolitiken och att vi måste uppöva systemets förmåga till kritiskt tänkande har nu illustrerats med brutal tydlighet av covid-19-pandemins förödande effekter. Att tänka i kronor och ören i stället för etiskt har visat sig ha svårartade effekter för äldreomsorgens finansiering och organisering. En katastrofal brist på samordning mellan statens olika myndigheter, regionerna och kommunerna har lagts i dagen av coronakommissionen.

Den högre utbildningen måste nu ta sitt ansvar för att i utbildningen av framtidens makthavare bryta med tendenser till anpasslighet i stället för kritisk tänkande, grupplojalitet i stället för samhälleligt ansvarstagande, kortsiktighet och destruktiv ekonomism i stället för ett perspektiv grundat på en genomtänkt etik.

Detta kommer att kräva en mycket omfattande och långsiktig utbildningsinsats i den högre utbildningen. Den fråga vi ställer är om dagens universitets- och högskoleledningar är vuxna ett sådant ansvar. Ett ansvar som faktiskt innebär att nästa generation beslutsfattare lär sig tänka kritiskt, etiskt och i system med fokus på mänsklig välfärd och planetens överlevnad. Ett sådant nytänkande, med bas i FN:s enhälligt antagna Agenda 2030, måste nu komma att prägla läroplaner och kursinnehåll.

Lennart Levi, professor emeritus i psykosocial miljömedicin

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap

24 ”Ny stiftelse ska främja läsning bland Sveriges unga”

Ett läsningslyft behövs för att rusta den nya generationen för framtiden. I dag lanserar vi en stiftelse vars syfte är att främja läsning bland unga i Sverige. Stiftelsen kommer med start i vår att dela ut ett årligt stipendium till en individ eller organisation som lyckas göra skillnad genom läsfrämjande, skriver Pascal Engman Murchio, Gunilla Herlitz och Axel Granath.

DN. DEBATT 210224

Sverige behöver satsa på att få alla unga att läsa och skriva. I dag finns oroande tendenser där stora grupper barn och unga inte får med sig läsningen vare sig hemifrån, genom skolan eller sin egen mediekonsumtion. Konsekvenserna visar sig redan i dag, i form av förstärkt utanförskap och polarisering, och riskerar att bli förödande på sikt. Språket är en nyckel till samhället och får inte bli en klassfråga. När Sverige moderniserades under 1900-talets första hälft, var just språkets demokratisering en av vägvisarna. Nu måste vi återuppfinna det tankesättet, men för en helt ny tid. Denna nysatsning på läsningen genomförs bäst på bred front: politiskt, kulturellt och ekonomiskt.

I dag lanseras Pascal Engmans stiftelse vars syfte är att främja läsning bland unga i Sverige. Stiftelsen kommer med start i vår att dela ut ett årligt stipendium till en individ eller organisation som lyckas göra skillnad genom läsfrämjande. Instiftandet blir startskottet för ett långsiktigt arbete med att lyfta fram de personer som ökar läsandet bland unga.

Alla ser inte läsning som ett självändamål. Men då läsning är den snabbaste vägen till ett utvecklat språk, ökad kunskap och utbildning nås allt detta bäst genom ett ökat läsande.

Frågan är av särskilt stor betydelse, då det i dag finns fler än två miljoner utrikesfödda i Sverige, det vill säga 20 procent av befolkningen. Den som själv inte kan tala ett språk får det ännu svårare att läsa på det språket och att läsa för sina barn. För att människor inte ska hamna i utanförskap är det extra viktigt med läsfrämjande åtgärder.

I höstas utkom de båda forskarna vid Uppsala universitet, Anna Nordlund och Johan Svedjedal, med den mest genomarbetade rapporten om läsningens tillstånd i Sverige på många år, ”Läsandets årsringar”. Några av de saker som konstateras i rapporten är att:

En studie från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2020 visar att andelen 16–25-åringar som läser böcker på fritiden varje vecka har halverats mellan 2007 och 2018 från 60 till drygt 30 procent. Bokläsning är den fritidssysselsättning som minskat kraftigast.

Den sammanlagda läsningen har minskat med en tiondel inom hela befolkningen under det senaste kvartsseklet, än mer bland barn och ungdomar. Detta trots ökad utbildningsnivå i befolkningen och ett starkt ökat utbud av antal utgivna boktitlar.

Svenska skolelevers läsvanor i ett internationellt perspektiv visade på jämförelsevis goda resultat från 1970-talet till millennieskiftet. Sedan sjönk resultaten märkbart, andelen ”starka läsare” minskade och andelen ”svaga läsare” steg.

Läsmotivationen är lägre hos svenska barn än hos barn i andra länder. Samtidigt anser barn och ungdomar att de ägnar för lite tid åt läsning – en åsikt deras föräldrar delar om sin egen läsning.

Läsning, litteratur och böcker nämns inte i förskolans läroplan förrän 2018 (då på ett enda ställe).

Gemensam läsning och samtal om litteratur är eftersatt inom barnomsorg och skola.

Detta utfall är inte särskilt förvånande. Sverige investerar minst i Norden på läromedel. 85 procent av lärarna svarar att de inte har möjlighet att köpa in de

läromedel som behövs för att lyckas med sin undervisning. Enligt Pisastudien har Sverige Nordens minst jämlika skolsystem. En majoritet av eleverna saknar tillgång till ett eget bemannat skolbibliotek.

Samtidigt är ungas läsning långt ifrån bara en fråga om skolpolitik. Under 20 års tid har Läsrörelsen varit en stark läsfrämjande kraft i Sverige, genom stora satsningar över hela landet. Mest känd är den kanske för sitt mångåriga samarbete med McDonalds som under åren 2001–2019 innebar att nära 23 miljoner barn- och bilderböcker fanns i Bok happy meal. Ett projekt där föreningslivet och näringslivet tillsammans gjorde stort avtryck i svenska barns läsvanor.

Förhoppningen är att stiftelsen i sitt arbete med att lyfta fram förebilder inom läsfrämjande kan bygga vidare på Läsrörelsens, Berättarministeriets och flera andras framgångsrika insatser. Läsning behöver främjas på många olika nivåer. Genom att odla engagemang för läsning kan vi angripa utmaningarna inte bara strukturellt (genom exempelvis skolpolitik), utan också kulturellt (genom mjuka påverkansinsatser direkt mot målgruppen).

Alla verktyg kommer behövas för att ge alla unga i Sverige möjlighet till ett utvecklat språk. Detta är i sin tur en förutsättning för ett demokratiskt och inkluderande samhälle.

Därför föreslår vi fem åtgärder inom olika områden, som tillsammans kan bidra till ett läsningslyft i Sverige:

1 Ökade investeringar i läromedel. Finland investerar 1 450 kronor per elev och år i böcker och digitala läromedel. För Sverige är den siffran inte ens hälften, 650 kronor per elev och år. Vi föreslår att den siffran snarast dubbleras, från och med budgetåret 2022. Det innebär en kostnad på strax under en miljard kronor årligen i statsbudgeten.

2 Alla skolor ska ha ett skolbibliotek. Enligt Kungliga bibliotekets statistik för 2019 går totalt 556 000 elever i grundskolan och gymnasieskolan på skolor med

tillgång till något av de 891 enskilda skolbibliotek som har minst halvtidsbemanning. Det utgör cirka 39 procent av eleverna. Den siffran bör kraftigt öka. Kommunala bibliotek behöver samtidigt ges medel för ökad digitalisering och andra åtgärder för att nå unga.

3 Fler behöriga lärare, särskilt i socioekonomiskt utsatta områden. Enligt Pisa har Sverige Nordens minst jämlika skolsystem. Vi har inte tillräckligt med behöriga lärare, något som visar sig särskilt i skolor i socioekonomiskt utsatta områden där kraven på lärarna är högre. Dessa skolor upplever svårigheter att rekrytera. Nästan var tredje grundskolelärare och var femte gymnasielärare är obehörig.

4 Förenade influerare i stor nationell läskampanj. Vi vet av erfarenhet att den viktigaste inkörsporten till läsning för många unga är att deras egna förebilder inspirerar till läsning. Därför vill vi uppmana stora svenska influerare att delta i en stor årligt återkommande läskampanj, där de inspirerar sina följare till läsning. Uppropet bygger på influerarnas ideella deltagande, och är en möjlighet för dem att använda sitt inflytande till konstruktiv samhällsförändring.

5 Samla näringslivet. Mobilisera Sveriges 20 största annonsörer, representanter för svenska storföretag och ledande företrädare för reklambranschen, för att ta fram ett program där svenska varumärken genom sin kommunikation kan arbeta läsfrämjande.

I Sverige finns många obesjungna hjältar som redan arbetar oförtröttligt för att öka läsförståelsen och främja språkutvecklingen bland barn, unga och nyanlända. Kulturen, politiken och kapitalet behöver sluta upp bakom deras kall. Kostnaden för om vi avstår från att göra det kommer i slutändan bli oändligt mycket högre.

Pascal Engman Murchio, författare och journalist, ordförande i Pascal Engmans stiftelse

Gunilla Herlitz, tidigare chefredaktör på DN och Di, ledamot i Pascal Engmans stipendiekommitté

Axel Granath, jurist och kommunikatör, ledamot i Pascal Engmans stipendiekommité

25 ”Skapa fler elområden och låt elpriserna öka runt storstäderna”

Elförsörjningen i Sverige står inför stora utmaningar. För att klara dessa bör elmarknaden utvecklas. Särskilt bör elpriserna bättre återspegla resursbristen i elsystemet. Den politiska osäkerheten som rör elmarknaden behöver minska, nödlösningar riskerar att bli dyra för samhället, skriver forskarna Pär Holmberg och Thomas Tangerås.

DN. DEBATT 210225

Det kommer ständigt skildringar om företag som inte kan bygga ut sin verksamhet till följd av lokal elbrist. Samtidigt läggs viktig elproduktion ned eller hotas av nedläggning. Sedan 2014 har fyra kärnkraftsreaktorer

stängts i Sverige. Dessutom har kritisk elproduktion i Malmö och Stockholm rapporterat om allvarliga lönsamhetsproblem till följd av höjda skatter på energi och utsläpp. Kapacitetsproblemen i energiförsörjningen riskerar att förvärras med den planerade elektrifieringen av transporter och industriella processer.

Svenska kraftnät (SvK), som har det övergripande ansvaret för elsystemet, har tvingats till okonventionella åtgärder för att lösa elbristen. De har bland annat avsatt medel från en beredskapsfond för att finansiera elproduktion i Stockholm. I södra Sverige har SvK utnyttjat en undantagsregel i EU:s regelverk som gör det möjligt att begränsa kapaciteten i elnätet till utlandet för att upprätthålla försörjningstryggheten. De akuta åtgärderna för att hantera elbristen riskerar att bli dyra nödlösningar. Att minska handeln med utlandet strider dessutom mot EU:s långsiktiga målsättning om en inre elmarknad.

En bidragande orsak till obalanserna i elförsörjningen är trubbiga elpriser som inte återspeglar den lokala resursbristen i och omkring storstadsområden. Dessa snedvridningar hotar lönsamheten i samhällsviktig elproduktion. Reformer för att förbättra prisbildningen på marknaden är effektiva åtgärder som underlättar energiomställningen.

Vi föreslår att snarast möjligt dela in Sverige i ytterligare elområden. Fler elområden innebär att priset på elbörsen bättre motsvarar de flaskhalsar som finns i elnätet. Priset blir högre i områden med underskott på el än i områden med elöverskott. Stockholm och andra bristområden skulle då få egna elpriser. Elproduktion, både ny och befintlig, skulle då bli särskilt lönsam precis i de områden där värdet är som högst. Elområden ger även incitament att förlägga ny elintensiv industri där det finns ett överskott av elproduktion. SvK har redan utarbetat ett förslag om att skapa elområde Storstockholm. Men i deras förslag ingår även att slå ihop de två södra områdena (SE3 och SE4). Vi anser att man borde behålla dessa även i fortsättningen för att stimulera till investeringar i södra Sverige.

Elområden är särskilt impopulära bland de som bor och har sina företag i högprisområden. Att skapa ett eget elområde Malmö skulle ge lokala elpriser som tidvis skulle bli ännu högre än det vi har sett i vinter. Sådana prisökningar skulle dock begränsas i takt med att ny produktion kom på plats. Dessutom framstår nog alternativet med elbrist som ett större hot för många företagare än vad högre priser gör. Man kan ändå inte bortse från de problem som höga elpriser skapar för lokala företag och hushåll.

En möjlighet som bör utredas är att endast skapa ytterligare elområden på producentsidan. Ett enhetligt elpris för konsumenter skulle skydda dessa mot konsekvenserna av lokal resursbrist.

En fundamental utmaning är att bygga ut kapaciteten i elnätet för att upprätthålla tillförlitligheten i elförsörjningen och samtidigt motverka för stora prisskillnader i landet. De långa ledtiderna i att bygga ut transmissionsnätet har fått stor uppmärksamhet. En omständighet som vi vill lyfta fram är att SvK inte har något lagstadgat monopol på att bygga transmissionsnät, varken inom Sverige eller till och från utlandet.

Tvärtom tillåter ellagen alla lämpliga bolag att söka nätkoncession. Vi uppmanar därför lämpliga aktörer att undersöka möjligheten att bidra till utbyggnaden av det svenska transmissionsnätet. Ekonomin i sådana projekt skulle bygga på de nätavgifter som ägarna, enligt ellagen, får ta ut för att täcka skälig avkastning på investerat kapital.

Det råder stor osäkerhet om framtiden för svensk kärnkraft, som länge har varit en av hörnstenarna i elförsörjningen. Energiöverenskommelsen från 2016 sätter å ena sidan inget stoppdatum för kärnkraften. Å andra sidan är det uppsatta målet att Sveriges elproduktion ska vara till 100 procent förnybar efter 2040. Miljöpartiet och Centerpartiet är motståndare till kärnkraft. Liberalerna vill återstarta Ringhals 1, och Kristdemokraterna önskar att bygga två helt nya reaktorer.

Denna otydlighet skapar onödig investeringsrisk på elmarknaden, vilket kan bidra till att det blir elbrist. Riksdagen borde enas om en långsiktig energipolitik som tydliggör kärnkraftens eventuella roll i den framtida elförsörjningen. Historien har visat att den svenska energipolitiken är ombytlig. Vi menar att man bör få till stånd ett utökat inhemskt skydd, likt det som utländska energiinvesteringar i dag erbjuds genom internationella investeringsavtal. Detta skulle minska den politiska risken för de som vill investera i ny elproduktion i Sverige.

Avslutningsvis anser vi att beslut om vilka kraftverk som ska byggas bör tas på marknadsmässiga grunder i stället för att vara politiskt styrda. Själva syftet med att avreglera elmarknaden var just att lämna ett ineffektivt system med överinvesteringar i produktion och nätkapacitet där slutnotan vidarebefordrades till hushållen. Planerade reformer av elmarknaden kommer att öka lönsamheten att investera i flexibel och planerbar elproduktion som är viktig för tillförlitligheten i elsystemet. Vi menar att marknaden behöver utvecklas ytterligare, för att underlätta energiomställningen.

Pär Holmberg, docent i nationalekonomi och tekn dr i elkraftteknik

Thomas Tangerås, docent i nationalekonomi

Författarna är verksamma inom forskningsprogrammet ”Hållbar energiomställning” vid Institutet för näringslivsforskning. De är även knutna till Energy policy research group vid University of Cambridge samt Program on energy and sustainable development vid Stanford university

26 ”Väljarna vill att valet 2022 handlar om sakfrågor”

73 procent av väljarna anser att sakpolitiken är viktigare än vilka partier som ska samarbeta med varandra efter valet. Om Sverige under ytterligare en mandatperiod skulle komma att ledas av en partikonstellation som bygger på taktiska överväganden är risken stor att förtroendet för politiken får sig ytterligare en törn, skriver Per Rosencrantz och Markus Uvell.

DN. DEBATT 210226

Det senaste året har varit en märklig period i svensk politik. Coronakrisen har av naturliga skäl dominerat såväl den mediala debatten som väljarnas politiska diskussioner i vardagen. Den politiska debatt som förts vid sidan av pandemin har också alltmer kommit att handla om den så kallade regeringsfrågan – vilka partier som kan regera Sverige och under vilka premisser.

SOM-institutet har visat att svenska väljare i huvudsak är sakfrågeväljare – det är främst partiernas politiska förslag som påverkar hur de röstar. Samtidigt har taktikröstning av olika slag, att rösta på ett annat parti än sin förstapreferens, nästan fördubblats under 2000-talet. I valet 2002 taktikröstade 11 procent av väljarna, 2018 hade andelen stigit till 19 procent.

Taktiska hänsyn och en vilja att isolera enskilda partier har också varit centrala för hur Sverige har styrts de senaste två mandatperioderna – först 2014 års val som resulterade i decemberöverenskommelsen och därefter 2018 års val som efter en lång regeringsbildningsprocess till slut resulterade i januariavtalet.

Erfarenheten från båda dessa mandatperioder är att de blocköverskridande överenskommelser som ingåtts har tillfredsställt partiernas behov av en funktionell

riksdagsmajoritet för att kunna leda landet, medan väljarna ogillat dem. Till exempel visar Förtroendebarometern att andelen väljare med förtroende för riksdagen har minskat med över 20 procentenheter det senaste decenniet, från 55 procent år 2010 till 34 procent år 2020.

Decemberöverenskommelsen, som omfattade alla partier utom V och SD, syftade uttryckligen till att utestänga de senare från politiskt inflytande. Även om de borgerliga partierna var positiva till överenskommelsen var deras väljare missnöjda. När Novus undersökte saken i maj 2015 – ett halvår efter överenskommelsen – uppgav färre än var femte borgerlig väljare att de var positiva till den.

Med tanke på att svenska väljare tenderar att i första hand rösta utifrån sakfrågor är det heller inte särskilt förvånande. Överenskommelsen resulterade i stabila förutsättningar för att leda landet, men den politik som fördes var primärt socialdemokratisk. Och trots att en majoritet av väljarna röstat på partier till höger om mitten gavs även Vänsterpartiet inflytande över politiken.

Med januariavtalet är situationen delvis annorlunda. Även denna överenskommelse ingicks förvisso som ett sätt att komma runt det faktum att Sverigedemokraterna fått starkt stöd i riksdagen, men samlar inte lika brett stöd över blockgränsen som decemberöverenskommelsen i och med att M och KD inte ingår i den.

Att högerväljare är kritiska till ett avtal som resulterat i en regering bestående av S och MP är knappast förvånande. Det speciella är dock att inte heller regeringspartiernas väljare är särskilt nöjda med januariavtalets resultat. Som Novus visat tycker färre än var fjärde väljare som röstar på S eller MP att avtalet är bra.

Mycket talar för att väljarna helt enkelt ogillar politiska konstellationer som bygger på det man uppfattar som maktstrategier och taktiska överväganden snarare än sakfrågor och politisk värdegemenskap. Här finns en

tydlig skillnad mellan å ena sidan flera partiers uppfattningar och å andra sidan väljarnas. För de flesta väljare är det inte tillräckligt att en överenskommelse resulterar i att det parti man sympatiserar med får bilda regering. Den politik som förs måste också vara den rätta.

Hur ser då väljarna på förutsättningarna för 2022 års val? För att få en bild av detta har vi låtit Demoskop undersöka avvägningen mellan politiska sakfrågor och den så kallade regeringsfrågan.

Vi lät ställa följande fråga: *”Vad av följande tycker du är viktigast inför nästa riksdagsval?”*. Hela 73 procent valde svarsalternativet *”sakpolitiken, idéer hur Sverige ska klara de utmaningar vi står inför”*, medan endast 26 procent svarade *”regeringsfrågan, vilka partier som ska samarbeta med varandra efter valet”*.

Man kan naturligtvis diskutera hur uppseendeväckande detta är, att sakpolitiken ses som viktigast betyder förstås inte att regeringsfrågan är oviktig. Men faktum är att Sverige sedan 2014 har styrts av politiska konstellationer som tagit sin utgångspunkt i att undvika att ett specifikt parti ska utestängas – snarare än vilken politik som ska föras. Sakpolitiken har blivit en konsekvens av synen på regeringsfrågan, i stället för tvärtom.

Inför 2022 års val är regeringsalternativen ovanligt tydliga. I praktiken förefaller i dag bara två alternativ finnas för vilken regering som ska leda Sverige under nästa mandatperiod.

Antingen en regering av liknande slag som i dag. Eller en regering bestående av Moderaterna och Kristdemokraterna, stödd av Sverigedemokraterna.

Vi har även låtit Demoskop undersöka hur väljarna ser på dessa två alternativ. En dryg majoritet (53 procent) uppger att de föredrar M- och KD-regering med stöd av SD, medan en minoritet (45 procent) föredrar en regering bestående av S och MP med stöd av C, L och V. Ytterst få, bara 2 procent, kan inte välja mellan dessa alternativ.

Här framgår även en tydlig klyfta mellan C och L. Bland C-väljarna ligger sympatierna tydligt hos en ny S-ledd regering, hela nio av tio föredrar en sådan regering, detta trots att det tydligt framgår i svarsalternativet att V ingår i regeringsunderlaget.

L-väljarna däremot (med reservation för låg bas i undersökningen) är mer splittrade: sex av tio föredrar en M/KD-regering med stöd av SD, fyra av tio en regering som dagens.

Det politiska landskapet inför nästa val är polariserat och tonläget är högt. Det vore fel att hävda att utgången skulle vara given på förhand, eller ens att något av regeringsalternativen skulle ha ett tydligt försprång i opinionen. Men förutsättningen för ett konstruktivt politiskt klimat är sannolikt bättre om valet handlar om sakfrågor i stället för vem som ska samarbeta med vem.

Det vore olyckligt om Sverige under en ytterligare, tredje mandatperiod skulle komma att ledas av en partikonstellation som bygger på taktiska överväganden snarare än sakpolitik. Risken är stor att förtroendet för politiken och riksdagen får sig ytterligare en törn.

Vilken regering som än tillträder efter valet bör den vila på en gemensam idé om de utmaningar som Sverige står inför. Det är vad väljarna förväntar sig.

FAKTA. UNDERSÖKNINGEN

Målgrupp: Allmänheten.

Antal intervjuer: 1 303.

Undersökningsföretag: Demoskop.

Metod: Webbundersökning, inom ramen för Iniziopanelen som speglar svenska folket

Vägning: Resultatet har vägts med avseende på parti, geografi, kön och ålder.

Undersökningsperiod: 26 januari - 2 februari 2021.

Per Rosencrantz och Markus Uvell, opinionsanalytiker och partner, Nordic Public Affairs

27 ”Priset för NKS är demokratin, rättssäkerheten och effektiviteten”

I en ny bok som vi i dag överlämnar till Region Stockholm diskuterar vi om sjukhuset Nya Karolinska Solna varit ett framgångsrikt projekt. I en mening kan man hävda att det – sjukhuset står där i dag och de ursprungliga idéerna har haft bärkraft. Samtidigt har projektet haft ett pris för demokratin, rättssäkerheten och effektiviteten, skriver 10 forskare.

DN. DEBATT 210227

Förväntningarna på det nya universitetssjukhuset i Solna har varit stora. Region Stockholm har beskrivit Nya Karolinska Solna (NKS) som ett litet flexibelt sjukhus för framtiden med ambition att vara i världsklass. Här bedrivs högspecialiserad sjukvård utifrån en ny flödesinriktad verksamhetsmodell med patienten i centrum. Sjukhuset har också byggts med en ny finansieringsmodell – offentlig-privat samverkan (OPS) – som har beskrivits som en smart, nyckelfärdig paketlösning som ger regionen kontroll över kostnaderna under hela avtalsperioden fram till 2040. Dessutom var det tänkt att NKS skulle fungera som ett slags draglok för en större reformering av sjukvårdsstrukturen i regionen med tydligare nivåer, där en stor del av bassjukvården flyttas över till andra sjukhus i regionen.

Har NKS varit ett framgångsrikt projekt? Den frågan diskuterar vi i boken ”Megaprojektet Nya Karolinska Solna. Beslutsprocesserna bakom en sjukvårdsreform” (Makadam), som vi överlämnade till Region Stockholm under fredagen. Boken är ett resultat av tre års forskning och handlar om de idéer och aktörer som har dominerat utvecklingen och hur projektet har organiserats och kontrollerats. Syftet är att öka kunskapen om den typ av komplexa

beslutsprocesser som kännetecknar stora projekt som NKS.

Vad är då vårt svar? I en mening kan man hävda att beslutsprocessen har varit framgångsrik. Sjukhuset står där i dag. Och även om förändringsagendan inte föll ut exakt som initiativtagarna tänkte sig har de ursprungliga idéerna haft bärkraft. Många menar nog att sjukhuset är i världsklass, flexibelt och högspecialiserat. Verksamheten bedrivs utifrån en flödesinriktad verksamhetsmodell, och det hårt kritiserade OPS-avtalet lever ännu.

Samtidigt har projektet haft ett pris. I senare års intensiva medierapporteringar har detta främst räknats i kronor och ören. Med etiketteringen ”världens dyraste sjukhus” har kostnader för OPS och konsulter stått i fokus.

Men vår analys visar att priset även omfattar andra värden:

För det första har ett demokratiskt pris betalats. Många viktiga beslut i NKS-processen blev inte föremål för en ordentlig politisk diskussion. Beslutsunderlag bereddes snabbt, i avgränsade och hårt styrda sammanhang. Berörda parter, i form av opposition, förvaltningar och professionsföreträdare, exkluderades i många beslutsprocesser, samtidigt som förespråkare systematiskt inkluderades. Samtidigt har organisatoriska arrangemang och avsaknaden av fungerande kontrollfunktioner förhindrat uppkomsten av kritiska debatter som hade kunnat hjälpa medborgarna att göra informerade val vid valurnorna.

För det andra har ett pris betalats för rättssäkerhet. Flera avgöranden har lagts på konsulter med egenintresse i frågorna. Det gäller särskilt utredningarna om OPS och sjukhusledningens samarbete med konsultbolaget Boston Consulting Group om den nya verksamhetsmodellen. Grundläggande offentligrättsliga krav på saklighet och opartiskhet kan här svårligen sägas ha mötts. Den omfattade sekretess som omgärdade upphandlingen av

OPS begränsade också insynen och därmed möjligheten till upplyst och saklig politisk debatt.

För det tredje har ett pris betalats för effektivitet. Viljan att föra processen framåt genom att hålla viktiga beredningar och beslutsarenor relativt slutna ägde rum på bekostnad av kvalitetssäkrande mekanismer som allsidiga utredningar och grundliga beredningsprocesser. Att intressentgrupper, framför allt inom vårdens professioner, gavs ett begränsat inflytande minskade också möjligheterna till förankring och att ta tillvara lokal kunskap.

Den forcerade processen fick konsekvenser, med ett kostsamt och snabbt omförhandlat OPS-avtal, ett flertal om- och tillbyggnader, sena anpassningar av andra sjukhus i regionen, återkommande revideringar av verksamhetsmodellen, ett utbrett missnöje bland anställda i sjukhuset och förvaltningen samt dyra konsulter.

Vilka lärdomar kan man dra av megaprojektet NKS? Vi menar att fyra förändringar behöver diskuteras som kan minska riskerna för att ovan nämnda problem uppstår i framtiden:

1 Säkra debatt i visionsstadiet genom rådgivande folkomröstningar. Medborgarnas möjligheter att utkräva ansvar i megaprojektens slutfas är begränsade. Projektens långa utsträckning i tid, där de bärs fram av vaga politiska idéer som först senare i processen ges konkret innehåll, skapar särskilda utmaningar. I fallet NKS tog det över 15 år för bärande idéer som högspecialiserad vård och temabaserad organisation att omsättas i verksamhet och bli märkbara för anställda och medborgare. Och då hade de initiala beslutsfattarna redan lämnat politiken.

Det är därför viktigt att åstadkomma en bredare offentlig diskussion tidigt i megaprojekt. Utan att förringa de problem som är förenade med folkomröstningar, kan dessa utgöra ett användbart instrument. De kan dels tvinga fram offentliga debatter som gör att såväl politiker som väljare blir mer medvetna och informerade, dels utgöra en kontrollfunktion som förhindrar att initiativtagare

hastar igenom en fråga. Inte minst bör megaprojekt som det folkomröstas om vara av intresse för medierna som annars, vilket är tydligt i NKS-fallet, har svårt att skapa intresse för megaprojekt innan de materialiseras och ger konkreta effekter.

2 Inför obligatoriska allsidiga utredningar. Ett annat sätt att bredda diskussionen kring megaprojekt är att se till att de i tidigt skede blir föremål för allsidiga utredningar. På kommunal nivå finns det inte samma tradition av offentligt utredande med tillhörande remissförfarande som på statlig nivå. I fallet med NKS var detta tydligt. Viktiga utredningar var påtagligt korta och snäva, med uppgift att i princip befästa de idéer som hade slagits fast från första början. Idéerna kom sedan att gradvis låsas fast genom att resurser – i form av tid, pengar och prestige – lades ner på att förverkliga idéerna.

I stället för att ventilera olika tänkbara konceptuella lösningar i ett tidigt stadium och hantera relevant kritik som efterhand växte fram, knuffades grundläggande problem framåt för att senare resultera i ställningskrig, skrotade dyra investeringar, sparkade höga chefer, återkommande ansvarsutredningar och – inte minst – en uppslitande mediestorm. Det är således av central betydelse att det införs beredningsformer och förankringsrutiner som liknar de på statlig nivå där etablerade nämnder och förvaltningar, och berörda intressenter, får reellt inflytande – agendan får inte domineras av enbart en oemotsagd berättelse.

3 Inför obligatoriska granskningsutskott för megaprojekt. Det är viktigt att megaprojekt fortsätter att granskas och debatteras även efter att de har utretts initialt, då bärande idéer ofta konkretiseras och får konsekvenser sent i processen. Etablerade nämnder och förvaltningar måste därför positioneras gentemot ansvariga projektorganisationer på ett sätt som gör att deras erfarenheter och kunskaper löpande tas tillvara.

Oppositionspolitikerna måste också få tillträde till beredningar, utredningar och andra organ som ansvarar för megaprojekt. Ett sätt att hålla oppositionen, och även medierna, på tårna är att införa

ett särskilt granskningsutskott för megaprojektet (liknande KU:s årliga granskning av regeringen) som gör återkommande genomlysningar av hur processen fortskrider och om budgetar och planer hålls.

4 Stärk statens roll vid planeringen av kommunala megaprojekt. Slutligen menar vi att statens roll bör stärkas vid planeringen av kommunala megaprojekt. Hälso- och sjukvården är i grunden ett statligt åtagande, och byggandet av stora sjukhus som NKS har konsekvenser inte bara för den enskilda regionens sjukvård, utan också för andra regioner och nationellt. Sjukvården har blivit alltmer specialiserad, med innebörden att viss typ av vård bara ges vid ett eller ett fåtal sjukhus.

Det innebär utmaningar för bedrivandet av kvalitativ utbildning och forskning. Kraven på planering och samordning över regiongränserna ökar därmed, både vad gäller vilken sjukvård som ska ges var och hur den ska bedrivas. Vid sidan av granskningen av själva vårdverksamheten finns det således skäl för staten att ta ett större ansvar även för investerings- och planeringsfrågor.

Våra tre första förslag kan regioner och kommuner besluta att införa själva. Riksdag och regering skulle också kunna lägga fast dem i kommunallagen. Det sista förslaget ligger dock helt på riksdagens och regeringens bord. I det sammanhanget kan det finnas anledning att fundera över lämpligheten i att så olikartade enheter som regioner och primärkommuner styrs av samma ”kommunala grundlag”. Kanske är det dags att skapa en ”regionlag” och en ”kommunlag”.

Catrin Andersson, doktor i statsvetenskap

Staffan Furusten, professor i företagsekonomi

Lena Fält, doktor i kulturgeografi

Maria Grafström, docent i företagsekonomi

Sven-Olof Junker, doktor i företagsekonomi

Torbjörn Larsson, docent i statsvetenskap

Martin Qvist, doktor i statsvetenskap

Lukas Smas, doktor i kulturgeografi

Göran Sundström, professor i statsvetenskap, projektledare

Carl Yngfalk, doktor i företagsekonomi

28 ”Riksåklagaren måste återuppta Palmeutredningen”

När Palmeutredningen lades ner i somras skedde det på ett sätt som väckte allmän och berättigad förvåning. Det är illa om alla de resurser som lagts ner och alla de kunskaper om fallet som finns samlade ska vara slutligt bortslösade genom ett beslut som bara framstår som en skenlösning, skriver 19 journalister, poliser, med flera.

DN. DEBATT 210228

Den 28 februari i år blir den första årsdagen av mordet på statsminister Olof Palme utan en pågående polisutredning. Detta trots att brottet fortfarande är ouppklarat och trots att det finns vägar att komma vidare.

När Palmeutredningen lades ner i somras av åklagaren Krister Petersson skedde det på ett sätt som väckte allmän och berättigad förvåning. En avliden man, Stig Engström, tidigare anställd på försäkringsbolaget Skandia, pekades med namn och bild ut som misstänkt gärningsman.

Samtidigt erkände åklagaren att det inte fanns några bevis som han själv trodde skulle ha räckt till ett åtal om Engström hade varit i livet.

Engström kunde inte bindas till något vapen, och det fanns inga andra tekniska bevis som knöt honom till brottet. Inte heller fanns det några vittnesutpekanden från mordplatsen, något styrkt motiv eller ens en antydan till ett erkännande i någon form från hans sida. Inga karaktärsvittnen redovisades som kunde intyga att han hade viljan och kapaciteten att utföra ett kallblodigt mord eller förmågan att hemlighålla det.

Åklagaren lade inte ens fram någon gärningsbeskrivning som gjorde det begripligt eller trovärdigt varför Stig Engström skulle lämna sin arbetsplats med ett laddat skjutvapen och med mord i sinnet just när paret Palme passerade. Han kunde inte visa att Engström befann sig i Dekorimahörnan när mordet ägde rum. Att han utan tvekan – i likhet med många andra personer – uppehöll sig någonstans i närheten av mordplatsen gör honom inte till mördare. Men åklagarens formuleringar var kategoriska, som när han slätade över att han inte kunde knyta ett vapen till Engström: ”Med tanke på det som händer måste han ha haft ett vapen i handen den aktuella kvällen.”

Petersson genomförde sin offentliga redovisning den 10 juni utan att Stig Engström fick någon som helst representation av juridisk expertis som kunde redovisa omständigheter som talar för hans oskuld – och sådana finns det gott om. Vid den internationellt utsända presskonferensen kom därmed den anklagades rättssäkerhet inte att respekteras.

Detta är den ena allvarliga aspekten med det som hände i somras. Den andra är att statsministermordet genom åklagarens nedläggningsbeslut löper stor risk att förbli ouppklarat trots att flera relevanta uppslag

endast utretts ytligt eller inte alls. Redan när det gäller tanken på att en ensam gärningsman utförde mordet finns det flera misstänkta individer som inte utretts färdigt.

Men under Krister Peterssons tid som Palmeåklagare ägnade utredarna också uppmärksamhet åt spaningsuppslag som pekade i helt andra riktningar än mot en ensam mördare, som exempelvis förekomsten av personer utrustade med walkie-talkier runt mordplatsen, möjliga internationella kopplingar och nätverk med anknytning till militära kretsar eller hemlig statlig verksamhet. Varför Petersson valde att släppa dessa uppslag innan de bearbetats färdigt redovisade han inte.

Detta är bekymmersamt, särskilt eftersom det framgår av frisläppta dokument från utredarnas interna möten att Petersson hade problem med att få den hjälp han bad om från såväl Säpo som den militära underrättelsetjänsten Must för att följa upp sådana uppslag.

Var det så, måste vi fråga oss, att Petersson till sist valde ett till synes okomplicerat utpekande av en sedan länge avliden person framför att ta strid med andra myndigheter som inte ville samarbeta? Det var i så fall inte första gången i Palmeutredningens historia som myndighetschefer undanhållit sanningen. Under utredningens första år ljög Säpochefer och deras underlydande när de förnekade att det förekommit olagliga avlyssningar av kurder. Till sist dömdes ändå flera höga polischefer för denna hemliga verksamhet.

Åklagarmyndigheten har framhållit att Krister Petersson själv fattade sitt beslut att lägga ned mordutredningen, utan påtryckningar från högre åklagare.

Samtidigt har olika framställningar om överprövning av Peterssons beslut avvisats, först av en överåklagare och därefter av Riksåklagaren. Sedan Justitie-ombudsmannen JO på eget initiativ inlett en utredning av frågetecknen kring Krister Peterssons handläggning av nedläggningsbeslutet har vice riksåklagaren inkommit med ett svar till JO där hon i allt väsentligt

försvarar Peterssons agerande, inklusive det offentliga utpekandet av Stig Engström och att denne inte fick någon som försvarade honom när han hängdes ut inför hela världen.

Allt detta, med ett illa underbyggt och rättsosäkert utpekande av en avliden man och ett svagt motiverat nedläggningsbeslut av en ofullständig mordutredning, kastar en skugga över det svenska rättsväsendet. Riksåklagaren måste nu göra det enda rätta och deklarera att utpekandet av Stig Engström stred mot grundläggande rättssäkerhetsprinciper samt besluta att Palmeutredningen ska återupptas med ny kraft.

När utredningen sedan åter öppnas krävs det att tjänstemän inom myndigheter som Säpo och militära hemliga tjänster lösgörs från sin tystnadsplikt samt att den nya Palmeutredningen får insyn i och tillgång till dessa myndigheters arkiv.

Den svenska allmänheten har fortfarande rätt att få veta vem eller vilka som låg bakom att Sveriges statsminister sköts ihjäl på öppen gata. 35 år har gått sedan dess, och många hundratals miljoner kronor har satsats på att försöka lösa mordet, men det här resultatet är inte imponerande.

Det är illa om alla de resurser som lagts ner och alla de kunskaper om fallet som finns samlade ska vara slutligt bortslösade genom ett beslut som bara framstår som en skenlösning. Den gigantiska utredningen är nu digitaliserad och därmed avsevärt mer möjlig att arbeta effektivt med än någonsin tidigare. Uppslag att gå vidare med finns alldeles tydligt.

Mordet är inte preskriberat. Att återuppta förundersökningen med en liten grupp kompetenta utredare under ledning av en orädd och initiativrik åklagare och med moraliskt stöd från Riksåklagaren är det minst slösaktiga och det enda ansvarsfulla alternativet om man vill finna en trovärdig lösning på mordgåtan.

Vi menar därför att Riksåklagaren bör besluta om ett återupptagande av Palmeutredningen.

Inga-Britt Ahlenius, f d generaldirektör Riksrevisionsverket och ledamot i Granskningskommissionen

Bo G Andersson, journalist, författare

Dag Andersson, f d kriminalkommissarie, spaningsledare Palmeutredningen 2013–2016

Göran Björkdahl, researcher, biståndsrådgivare

Lars Borgnäs, journalist, författare

Lennart Gustafsson, f d kriminalinspektör, Palmeutredare 1986–2016

Anders Hasselbohm, journalist, författare

Tobias Henricsson, redaktör för podden Palmemordet

Dan Hörning, redaktör för podden Palmemordet

Birgitta Karlström Dorph, svensk diplomat i Sydafrika 1982–1988

Jan-Åke Kjellberg, kriminalkommissarie, utredare för Sanningskommissionen i Sydafrika 1996–1999

Mattias Kressmark, administratör för Palmemordsarkivet

Bjarne Moelv, journalist, författare

Jonas Nyman, administratör för Palmemordsarkivet

S L Petersson, fd polisintendent, medlem i spaningsledningen 1986–1987

Kari Poutiainen, skribent, fysiker

Pertti Poutiainen, skribent, gymnasielärare

Jan Stocklassa, journalist, författare

Gunnar Wall, journalist, författare

01 ”Låt tandundersökning kosta 200 kronor för alla vuxna”

Utredningen om jämlik tandhälsa överlämnar i dag sitt betänkande till regeringen. Vi menar att tandvårdssystemet behöver reformeras för att bli mer jämlikt och resurseffektivt och föreslår bland annat att alla vuxna ska erbjudas undersökning och viss förebyggande tandvård till en fast patientavgift på 200 kronor per besök, skriver särskilda utredaren Veronica Palm.

DN. DEBATT 210301

Utredningen om jämlik tandhälsa har under tre år gjort en genomlysning av det svenska tandvårds-systemet. I dag överlämnar vi vårt betänkande till regeringen. Detta är våra viktigaste slutsatser och förslag:

Svensk tandvård fungerar på många sätt bra. Tandhälsan blir allt bättre på befolkningsnivå och patienterna är nöjdare än inom andra vårdsektorer. Men det gäller inte alla. Det finns systematiska skillnader i hälsa mellan samhällsgrupper. Dessa sociala hälsoklyftor syns även när det gäller tandhälsa. Personer med låg inkomst och utbildningsnivå har en sämre tandhälsa. Socioekonomi har även betydelse för skillnader i barns tandhälsa.

Jämlikhetskommissionen konstaterade nyligen att Sverige efter en historiskt positiv utveckling med en relativt sett hög grad av jämlikhet, står inför stora utmaningar. Ökade inkomst- och kapitalskillnader, kvalitetsskillnader i skolsystemet, bostadsbrist, segregation och sjunkande tillit till samhällets centrala funktioner ökar sammantaget ojämlikheten och befäster klasskillnader i samhället.

Tandvården skiljer sig från andra välfärdstjänster genom att patienterna betalar en stor del av kostnaden ur egen ficka. Vår slutsats är att tandvårdens finansieringsmodell i kombination med ökad ojämlikhet i samhället riskerar att befästa skillnader i tandhälsa.

Vilka förutsättningar har då svensk tandvård att erbjuda tandvård på jämlika villkor? Generellt sett upplever tandvården en brist på personal. Samtidigt finns det fler behandlare i tandvården per invånare i dag än för tio år sedan. Den fria prissättningen gör också att såväl regioner som privata vårdgivare kan välja hur mycket de vill ta betalt av sina patienter. Det finns regioner där folktandvården ligger 20 procent över referenspris (ett jämförelsepris som staten bestämmer) på sin tandvård, medan andra regioner ligger på eller under referensprisnivån. Den privata tandvården har också hög lönsamhet. År 2019 var rörelsemarginalen för privata tandvårdsföretag 12,7 procent, vilket kan jämföras med 5,6 procent för de privata företagen inom primärvården och 3,7 procent för privata assistansbolag.

En allt större del av folktandvårdens resurser går i dag till barn- och ungdomstandvården, till befolknings-ansvaret och till patienter med särskilda behov. Som en konsekvens blir privattandvården alltmer koncentrerad till den marknadsmässigt fördelaktiga tandvården till vuxna. Denna tudelning av tandvårdsmarknaden gör att tandvårdens hela potential inte tas till vara.

Tandvårdssystemet behöver därför reformeras för att bli mer jämlikt och resurseffektivt. I grunden handlar det om att ekonomiska och personella resurser behöver omfördelas och användas så effektivt att systemet som helhet förmår att erbjuda en god tandvård på lika villkor till hela befolkningen.

I hälso- och sjukvårdslagen står det att den med störst behov ska ges företräde till vården. Märkligt nog finns ingen sådan princip uttryckt i tandvårdslagstiftningen. Ska tandvården bli mer jämlik måste behovsprincipen

gälla även tandvården. Offentliga subventioner behöver omfördelas – från friska patienter som kan gå mer sällan än i dag till patienter med behov av fler tandvårdsbesök. Därför föreslår vi:

1 Undersökning och viss förebyggande tandvård för 200 kronor per besök i stället för det allmänna tandvårdsbidrag som utgår till varje tandvårdspatient (ATB). Alla vuxna ska erbjudas undersökning och viss förebyggande tandvård till en fast patientavgift på 200 kronor per besök. Utifrån en riskbedömning fastställs en individuell tandhälsoplan som anger besöksintervallet anpassat till den enskildes behov. Genom regelbunden förebyggande tandvård kan också mer omfattande och kostsamma åtgärder undvikas. Den som har abonnemangstandvård ska kunna kombinera tandhälsoplan och abonnemang. Dagens ATB tas bort.

2 Ett nytt statligt selektivt tandvårdsstöd för personer med särskilda behov. De många olika regionala tandvårdsstöd som ger personer med särskilda behov tandvård är krångliga att tillämpa och svåra att förstå. Vi föreslår i stället ett statligt selektivt tandvårdsstöd. Genom detta stöd ges basal tandvård under en längre tid till personer som på grund av en långvarigt nedsatt fysisk, psykisk eller kognitiv funktion har väsentligt försämrade förutsättningar att bevara och påverka munhälsan eller genomgå tandvårdsbehandling.

Det gäller exempelvis äldre med omfattande vård- och omsorgsbehov. För sådan basal tandvård betalar patienten 200 kronor per besök. En annan del av det nya statligt stödet ska ges för viss behandling under viss tid till personer med specifika odontologiska tillstånd som är medfödda eller förvärvade. Även för sådan tandvård ska patientavgiften vara 200 kronor per besök. Sådan tandvård som sker i samverkan med hälso- och sjukvården, exempelvis infektionssanering inför en hjärtoperation, ska regionerna även fortsättningsvis ansvara för.

3 Unga vuxna ska ingå i det statliga tandvårdsstödet. Avgiftsfri tandvård till unga vuxna i åldersgruppen 20–23 år innebär inte att offentliga resurser används på ett sätt som bidrar till ett mer jämlikt tandvårdssystem.

Åldersgränsen står inte i överensstämmelse med principen om att den med störst behov ska ges företräde. Åldersgränsen ökar regionernas åtagande på ett sätt som riskerar att leda till undanträngningseffekter och kapacitetsbrist, vilket försvårar regionernas förutsättningar att erbjuda tandvård till patienter med större behov. Vi föreslår därför att unga vuxna mellan 20 och 23 år ska ingå i det statliga tandvårdsstödet och inte den avgiftsfria barn- och ungdomstandvården.

4 Omfördela nuvarande resurser är ett första steg. Våra förslag kräver inga ytterligare resurser, utan bygger på en omfördelning av befintliga medel. Vi har även haft i uppdrag att redovisa alternativ för ett nytt eller justerat statligt högkostnadsskydd som tar ett första steg för att bli mer likt hälso- och sjukvårdens. Våra beräkningar visar att ett statligt högkostnadsskydd i nivå med övrig hälso- och sjukvård (i dag 1 150 kronor) skulle kräva att staten lägger ytterligare mellan 6 och 7 miljarder kronor per år på tandvårdssubventioner, utan hänsyn till dynamiska effekter.

En sådan reform skulle göra tandvården till en gemensamt finansierad universell välfärdstjänst som mer liknar andra välfärdstjänster. Men om det ska göras med bibehållen fri prissättning skulle det sannolikt också leda till oönskade effekter som prisökningar, överkonsumtion och läckage av offentliga resurser.

Det första steget mot ett mer jämlikt tandvårdssystem bör vara att genomföra utredningens finansierade förslag. Sänk den ekonomiska tröskeln för förebyggande tandvård. Fördela om nuvarande resurser så att hälso- och sjukvårdens huvudprincip om vård efter behov får ett tydligt genomslag också i svensk tandvård. Så kan tandvården bidra till målet att avskaffa de påverkbara hälsoklyftorna.

Veronica Palm, särskild utredare

02 ”Vaccinsjabblet visar att

EU måste bli vassare”

Om EU inte fokuserar på att göra färre saker men bättre är risken stor att man inte lyckas bättre med vare sig klimatet eller tillväxten än med vaccinuppköpen. Sverige bör nu ta täten bland länder som står emot att delegera fler fluffiga uppdrag till EU. I en ny rapport visar vi hur Sverige kan göra det, skriver Stefan Fölster.

DN. DEBATT 210302

EU:s regeringar överlät upphandlingen av coronavaccin till en avdelning i Bryssel vars huvudsakliga kompetens var märkning av livsmedel. Detta är bara ett av många exempel på uppdrag som den svenska och andra regeringar delegerat till EU utan att kräva en resultatinriktad organisation. Det sinkar inte bara européer. Värre är att demokrati och rättsstatlighet framstår som mindre lyckosamt i världen. I en ny rapport visas hur Sverige kan gå i täten för länder som kräver ett EU som levererar och ses som förebild.

För Sveriges del har vinsterna av EU-medlemskapet blivit betydligt större än väntat. Framöver överskuggas dock ekonomiska vinster av ett pressande behov av att värna demokratin. Enbart 8 procent av världens befolkning lever i fullvärdiga demokratier, många av dessa inom EU. Tillit till styrelseskick byggs enligt övertygande forskning av att offentliga institutioner levererar. Världens förtroende för demokrati som styrelseskick hänger därför på att EU lyckas uppvisa resultat.

Det gör EU i dag endast fläckvis. Föga uppmärksammat var till exempel EU:s initiativ som gav upphov till den mRNA-baserade teknik som de snabbaste covidvaccinen bygger på. Ett pris på två miljoner euro utlystes år 2012 till den som först kom på ett alternativ till traditionell vaccinproduktion,

vilket fick många läkemedelsbolag att ta sjumilasteg. Sedan ryckte EU undan mattan för sin egen framgång med en amatörmässig vaccinupphandling.

En parallell är att EU:s konkurrenspolitik är ett föredöme i världen, men sedan misslyckas tillväxtpolitiken i övrigt. Tillväxtprogrammet Lissabonstrategin och dess efterföljare har hittills inte vänt EU:s svaga tillväxt, ofta på grund av att opportunistiska slagord tränger undan resultatfokus. Ursula von der Leyen påstod till exempel nyligen att klimatsatsningar i sig garanterar tillväxt: “The European Green deal is our new growth strategy.” Detta står i direkt i strid med forskningslitteraturen och vad EU-kommissionen själv räknar fram. Tvärtom behövs större tillväxtpolitiska reformer för att betala höjda klimatambitioner.

I EU:s vitbok från 2017 utmålade Jean-Claude Junker en framtidsvision under rubriken ”doing less more efficiently”, att göra färre saker men bättre. Där förordades ett upptrappat EU-arbete inom säkerhet, innovation, handel, klimatpolitik och digitalisering. Samtidigt skulle EU dra sig tillbaka från områden där man haft mindre framgång, till exempel regional utveckling, hälso- och sjukvårdsfrågor, arbets- och socialpolitik såvida de inte direkt berör den inre marknadens funktion. EU bör inte slösa energi på att försöka förbättra vad länderna ändå själva gör, utan bör fokusera på vad som annars inte görs alls.

I praktiken har den svenska regeringen ofta valt den motsatta linjen. Till exempel drev regeringen på EU:s yviga sociala pelare – och blev sedan tagen på sängen när EU med den som grund vill lagstifta fram en minimilön i strid med den svenska modellen. En svensk regering som vill driva på för ett mer resultatinriktat EU bör naturligtvis också gå före med gott exempel på hemmaplan.

I den nya rapporten utvecklas omvälvande, men inte omöjliga, förslag som skulle göra EU mycket mer slagkraftigt:

1 Inför en övergripande princip att enbart betala för resultat. EU-byråkratin försöker med föga framgång

kontrollera utbetalningar. Det misslyckas därför att många stödprojekt är svårutvärderade och det är normalt omöjligt att få tillbaka pengar i efterhand. EU-medel bör främst slussas till projekt där betalning kan ske för synliga resultat.

2 Byt mer innovationsstöd från anslag till betalning för resultat. Många studier visar att traditionellt anslagsfinansierad universitetsforskning står för en mycket liten andel av viktiga innovationer. I stället var det betalning för resultat i form av EU:s framgångsrika innovationspris som till exempel drev fram snabbutvecklade vacciner. I USA har metoden använts i stor skala. De så framgångsrika techbolagen har haft stor draghjälp av innovationerna som kommit fram.

3 Regionalpolitik – enbart till det som fungerar. Ungefär en tredjedel av EU-medel satsas på regionalpolitik. Flera studier finner dock att enbart den delen som finns i den så kallade Sammanhållningsfonden fungerar. Den finansierar främst infrastruktur i fattigare EU-länder. Förklaringen tycks just vara att infrastrukturprojekt i form av en järnväg eller en vattenreningsanläggning lätt kan verifieras. De andra delarna av regionalpolitiken bör slopas för att lämna mer pengar till klimatpolitiken.

4 Resultatinriktad klimatpolitik. EU ansvarar för det framgångsrika systemet för utsläppsrättigheter. Därtill vill EU i den så kallade ”Green deal investment plan” mobilisera investeringar på över en tusen miljarder euro under 10 år. Risken är stor att pengarna slösas på projekt i befintlig teknik som skulle genomförts ändå. EU själv illustrerar med modernisering av elsystem, fjärrvärme och solpaneler – investeringar som redan är lönsamma.

I stället bör EU satsa på sådana ”gamechangers” som IPCC anser nödvändiga, en storskalig ökning av elproduktion för industriomställning samt koldioxidlagring, CCS. EU har i dag ingen genomtänkt strategi eller policyinstrument för någondera. Ett resultatinriktat EU bör satsa stort på forskning och utveckling av klimatvänliga teknologier, inte minst CCS och en ekonomisk mekanism för dess införande.

Denna kan bestå av en koldioxidpremie till dem som fångar in växthusgaser och återför dem till jorden.

5 Vrid jordbrukspolitiken från inkomststöd till klimatnytta. Fyrtio procent av EU:s utgifter går till jordbruket. Större delen av detta, åtminstone arealstöden, bör omvandlas till en omvänd koldioxidskatt. Den ger en subvention till den som odlar sådan biobränsle vars koldioxidutsläpp återförs till marken. Bönder skulle då få betalt för produktion genom att sälja biomassa till energibolag som utvinner värme och el och sedan sköter koldioxidlagringen.

6 Acceptera inte stöld av EU-medel. En del EU-länder blockerar villkor om demokrati och rättsstatlighet, vilket lett till strid och i slutändan kompromiss om fördelning av medlen i den så kallade Återhämtningsfonden. Inför förhandlingar om framtida budgetar och stödpaket bör Sverige gå i spetsen för en plan B. Givarländerna kan enligt den skapa en Resultatfond vid sidan om EU. I denna Resultatfond skulle deltagande länder med enkel majoritet bestämma vilka krav som ska ställas. Europa måste på det sättet kunna gardera sig mot att några länder avvecklar demokratin. Även större EU-länder som Italien är faktiskt i farozonen.

Med nuvarande kurs är risken stor för att EU inte lyckas bättre med vare sig klimatet eller tillväxten än med vaccinuppköpen. Ändå avgör EU:s förmåga att leverera hur världens folk värderar demokratiska och rättssäkra styrelseskick. Därför bör Sverige ta täten bland länder som står emot att delegera fler fluffiga uppdrag till EU, och i stället driver på för en smalare, vassare, resultatinriktad union.

FAKTA. RAPPORTEN

Rapporten som artikeln bygger på heter ”Detta vill vi med EU – sju förslag för en union som lyckas med tillväxt och demokrati” och ges i dag, tisdag, ut av tankesmedjan Frivärld.

Stefan Fölster, chef och grundare till tankesmedjan Better future economics

Tankesmedjan är oberoende och inriktad på att analysera framtida risker och möjligheter för världens ekonomier som forskning baserad på historiska data riskerar att missa

03 ”Säg nej till värdegrund som villkor för fri forskning”

Regeringen vill i forskningspropositionen villkora det fria kunskapssökandet med ”värdegrund”. En sådan lagändring öppnar för framtida regimers påtryckning på enskilda forskare och hela lärosäten. Vår uppmaning till Sveriges riksdag är därför: Rösta nej till lagförslaget! Stryk värdegrundsreferensen!, skriver Lars Hultman och Christina Moberg.

DN. DEBATT 210303

Frihet som ges utifrån någons värdegrund kan lätt bli ofrihet! Regeringen är på väg att villkora det fria kunskapssökandet med ”värdegrund”. Detta trots blinkande varningslampor från några länder i Europa och dess direkta närhet för vad en sådan lagändring öppnar för framtida regimers påtryckning på enskilda

forskare och hela lärosäten. Inte heller kommer sådan nyspråklig ”frihet” att kunna skydda de forskare som i dag tvingas avbryta sin forskargärning på grund av påtryckningsgruppers framfart. Det blir snarare tvärtom, då antagonisterna ges vatten på sin kvarn med sina uppfattningar om vad för slags forskning som ska tillåtas.

Regeringen gör det hela mycket tydligt i en författningskommentar till forskningspropositionen: *”Med akademisk frihet avses här den individuella akademiska friheten avseende både forskning och utbildning” (se sidan 192 i propositionen)*. Men man lägger till att: *”Det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen ska dock alltid utövas inom de rättsliga ramar som finns och utifrån den värdegrund som gäller”*. Här har vi svart på vitt att regeringen avser att villkora den akademiska friheten med värdegrund.

Den aktuella forskningspropositionen bereds närmast i utbildningsutskottet den 4 mars inför debatt i kammaren med beslut den 21 april och införande den 1 juli.

Det är alltså hög tid att fästa utskottets och hela riksdagens uppmärksamhet på konsekvenserna av den förändring som föreslås. Förändringen kan i dag framstå som oförarglig, men den kan komma att missbrukas senare.

”Akademisk frihet ska värnas och främjas”, anför regeringen och föreslår att detta skrivs in som allmän princip i högskolelagen, som ett ansvar för lärosätet. Visst är frihet det bästa ting som sökas kan, men individens frihet att forska garanteras faktiskt redan. I stället införs i lagen en olycksbådande normstyrning, till ingen nytta och kanske av rent förbiseende. Vad händer då den dag som värdegrunden plötsligt ändrar sig, kanske med en demagog till statsminister?

Den fria forskningen och det fria tänkandet är hörnstenar i vår demokrati, och även resultat som går emot de styrandes åsikter måste fritt kunna framföras. På flera håll i världen är den akademiska friheten

allvarligt hotad, en situation som skulle kunna bli verklighet även i vårt land; vi ser redan i dag angrepp inom kultursektorn med krav på en likriktning. På liknande sätt är det inte orimligt att politiker skulle kunna begränsa forskares möjligheter att bedriva forskning inom för dem oönskade områden.

Vi menar att de nu gällande allmänna principerna i högskolelagen (1992:1434 1 kap. 6§) ger forskare vid svenska universitet och högskolor en absolut frihet att välja problem, utveckla metod och publicera resultat. För så står det i högskolelagen. Den väsentliga akademiska friheten är dessutom inskriven i EU:s rättighetsstadga och svensk grundlag.

Med en relativiserande lag som hänvisar till värdegrunder som snabbt kan ändras uppstår dolda målkonflikter och ängsliga forskningsmiljöer. Om principer staplas på varandra, vilken ska gälla vid en tolkningstvist?

Det är likaså oklart vilka verktyg som rektor och kollegor förväntas ta till för att värna och främja individens frihet att forska utan att stigmatiseras.

Regeringens förslag omfattar även akademisk undervisning, vilket gör det förrädiskt ur ytterligare en synvinkel. Undervisning ska grundas på vetenskapligt framtagen sanning och beprövad erfarenhet, men nu införs en koppling till värdegrund. Här öppnas möjligheten att en suddigt definierad värdegrund likställs med vetenskaplig sanning eller kanske blir överordnad.

En annan del i forskningspropositionen som bör uppmärksammas är att regeringen tänker införa en ändamålsenlig styrning av högskolorna, i avsikt att möta samhällets behov. Denna styrning ska bli mer fokuserad, långsiktig och lärosätesspecifik (sidan 154), och kan inte betyda annat än ytterligare minskad frihet i forskningen. Prioriterade områden med specifika mål ska införas och följas upp.

I den årliga myndighetsdialogen mellan Regeringskansliet och varje lärosäte ska i framtiden diskuteras kompetensförsörjning, jämställdhet, trygga anställningar och samverkan inom samhället. Detta, befarar vi, kommer att reducera högskolans självständighet och är inte ämnat att premiera kvalitet och excellens i verksamheten. Det är heller inte mer påtvingad normering och rapporteringskrav som ska ta upp våra rektorers, lärares och forskares tid. Vi kommer allt längre från idealet i autonomireformen 2010.

Alltså, att som regeringen föreslår koppla forskningens frihet till samhällets föränderliga värdegrund är både olämpligt och oförsiktigt. Det senare eftersom grundlagen redan innehåller de rättsliga ramar som forskare och lärare inom offentlig verksamhet ska beakta.

Vår uppmaning till Sveriges riksdag är alltså: Rösta nej till lagförslaget! Stryk värdegrundsreferensen! I stället bör våra lärosäten ges större institutionell frihet och politisk klåfingrighet hållas på armlängds avstånd.

Lars Hultman, professor, Linköpings universitet , vd för Stiftelsen för strategisk forskning , ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien

Christina Moberg, professor emeritus, KTH, ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien

04 ”Kvinnor i LO-yrken hårt drabbade av pandemin”

Pandemin har drabbat hela samhället. Men som alla kriser har den slagit värst mot dem som redan har det svårt. Särskilt riskutsatta har kvinnor i LO-yrken varit. Det har varken regering, myndigheter eller arbetsgivare tagit tillräcklig hänsyn till, skriver Susanna Gideonsson, Therese Guovelin, Lisa Bengtsson och Torbjörn Johansson, LO.

DN. DEBATT 210304

Kantar Sifo har på vårt uppdrag frågat 3 000 personer i LO-yrken om deras arbete under pandemin. Tillsammans med statistik från bland annat SCB blir bilden tydlig: kvinnliga arbetare drabbas särskilt hårt – både ekonomiskt och arbetsmiljömässigt.

Denna grupp hade redan före pandemin en särskilt svår sits på arbetsmarknaden. Jämfört med alla andra grupper har arbetarkvinnor lägre lön, mer otrygga anställningar och oftare deltid.

Pandemin har visat hur ohållbart detta är. För kvinnorna. Men också för hela samhället.

Detta behöver hanteras omgående. Med både akuta och långsiktiga förändringar.

”Jobba hemma om du kan” är en central uppmaning i den svenska strategin för att minska smittspridningen. Vi ska undvika att trängas på bussar och arbetsplatser. För att inte smittas. Eller smitta. Men vem kan jobba hemma?

I vår undersökning uppger 93 procent att de fortfarande utför sitt arbete på plats. Endast 7 procent kan följa uppmaningen. Själva arbetet är knutet till arbetsplatsen.

Det är äldre som ska skötas, avdelningar som ska städas, bussar som ska köras och varor som ska

plockas. ”Jobba hemifrån om du kan” räcker inte långt för att skydda LO-förbundens medlemmar. Arbetarklassen åker fortfarande kollektivt och arbetar fortfarande på arbetsplatsen. Därför har också fler drabbats av covid-19.

Vid sidan av att minska smittan, har regeringens strategi varit att skydda företag och inkomster. Huvudnumret har varit korttidsarbete. Har det fungerat för att skydda arbetarkvinnors inkomster? Nja.

För det första gäller korttidsavtal bara privata arbetsgivare. En betydande del av kvinnor i LO-yrken arbetar inom offentlig sektor.

För det andra kan korttidsavtal bara ingås efter att arbetsgivaren minskat sina arbetskraftskostnader maximalt. I praktiken betyder det: Sluta ringa in tillfällig personal.

Många kvinnor – inte minst inom hotell, restaurang och handel – jobbar på timme. Många förlorade jobbet under pandemins första veckor. För att få statligt stöd genom korttidsavtal har arbetsgivarna haft starka incitament att lämna ännu fler timanställda bakom sig. Sverige har en starkt könssegregerad arbetsmarknad. Därför har korttidsarbete haft begränsad effekt för att skydda arbetarkvinnors inkomster.

I vår undersökning säger också kvinnor att de har förlorat inkomst främst på grund av färre timmar eller pass. Därefter på grund av permittering och sjukdom.

Två krisåtgärder som kan ha skyddat kvinnors inkomster är förstärkningarna av a-kassan och det tillfälliga slopandet av karensavdraget.

Tvätta händerna. Håll avstånd. Undvik fysisk kontakt. Men hur ska det gå till när hälften av männen och 79 procent av kvinnor i arbetaryrken har ett kontaktyrke? Det vill säga där de är i kontakt med andra en stor del av arbetstiden (ej annan personal). Har arbetsgivarna sett till att personalen kunnat följa riktlinjerna?

I vår undersökning svarar 48 procent av kvinnorna att de inte har kunnat hålla fysiskt avstånd på arbetet.

37 procent har inte fått tillräcklig personlig skyddsutrustning. Ju lägre inkomst du har, desto sämre är tillgången. Allra sämst har tillgången varit för dem som har gått till jobbet trots att de varit sjuka.

35 procent har inte fått någon, eller otillräcklig, utbildning i hur smitta sprids och kan förhindras i ens arbete.

16 procent har gått till jobbet trots sjukdom. ”Stanna hemma vid minsta symtom” – har inte fungerat för alla. Högst sjuknärvaro har de med låg inkomst eller timanställning. De säger att de inte har råd att vara sjuka trots slopat karensavdrag och att de inte vill belasta arbetskamraterna.

När vi en dag lämnar pandemin, vilket bagage bär dessa kvinnor? Undersökningen ger en tydlig indikation. Under pandemin har arbetsbelastning och den fysiska ansträngningen ökat mer för arbetarkvinnor än för andra. Möjligheten till återhämtning har minskat mer. Det har varit en ständig brist på arbetskamrater. Samtidigt har fyra av tio saknat information och upplevt att chefen varit frånvarande.

En sådan arbetsmiljö kan ge långsiktiga effekter på hälsan. Bristerna i arbetsmiljön skapar en hälsoskuld. Människor sliter för hårt, och det kommer att kosta. För individen och samhället.

Det faktum att kvinnor i arbetaryrken löper större risk än andra att drabbas negativt i pandemin måste erkännas och hanteras.

Vi vill därför se en omedelbart förbättrad riskbedömning på arbetsplatserna, liksom bättre skydd och mer utbildning. För att börja beta av hälsoskulden vill vi se ett slut på den snåla bemanningen, den eftersatta arbetsmiljön och de otrygga anställningarna i många kvinnodominerade branscher. Vi kräver följande:

1 Motverka personalbristen. Statsbidragen till kommuner och regioner måste öka och indexeras för att öka bemanningen inom välfärden.

2 Förverkliga den nya arbetsmiljöstrategin. Det behövs särskilt fokus på den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Ingen ska riskera liv eller hälsa på grund av jobbet.

3 Stärk skyddsombuden. Kräv att arbetsgivare samverkar med skyddsombudet i en kontinuerlig riskbedömning. Tillse en radikalt förbättrad samverkan mellan skyddsombud och Arbetsmiljöinspektionen. Endast skyddsombudet har den lokala kunskapen. Dess röst behöver därför väga lika tungt som arbetsgivarens.

4 Använd företagshälsovården. Ge arbetsgivare ekonomiskt stöd för förebyggande företagshälsovård, såsom att åtgärda risker eller utbilda personal för att minska smittspridning. Gör företagshälsovården obligatorisk och låt den bidra till att minska hälsoskulden. Kvinnor i arbetaryrken har i lägst utsträckning tillgång till företagshälsovård.

5 Reparera sjukförsäkringen och avskaffa karensavdraget permanent. Ingen ska straffas ekonomiskt för att man blir sjuk av jobbet. Ingen ska behöva jobba sjuk av ekonomiska skäl. Villkoren för tidsbegränsat anställda måste därför förbättras. Inför en utförsäkringsspärr så att ingen faller mellan Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens stolar.

6 Möjliggör heltidspermittering för företag som är verksamma i kontaktnära branscher.

Vi klarar inte en pandemi utan undersköterskor, barnskötare och butiksbiträden. Men inte heller ett helt ordinärt år. Ändå tvingas just kvinnor i LO-yrken betala – med sin hälsa, inkomst och trygghet – såväl i pandemi som i vardag. Det är orättvist och ovärdigt.

Låt erfarenheter från pandemiåret sätta fart på förändringar som har behövts i decennier. Vi kräver trygga jobb – även för kvinnor.

Susanna Gideonsson, LO:s ordförande

Therese Guovelin, LO:s förste vice ordförande

Lisa Bengtsson, LO:s andre vice ordförande

Torbjörn Johansson, LO:s avtalssekreterare

05 ”Sopbranden i Kagghamra vittnar om naiv syn på avfall”

Sopbranden i Kagghamra söder om Stockholm vittnar om en naiv syn på avfall, en syn som vi måste göra upp med. Låga straff för miljö- och avfallsbrott gynnar bara de som ser Sverige som ett lukrativt land att dumpa avfall och bedriva brottslighet i. Vi uppmanar alla våra seriösa kollegor att sopa rent, skriver företrädare för fyra fjärrvärmeföretag.

DN. DEBATT 210305

Det brinner fortfarande i 100 000 ton osorterat avfall i Kagghamra i Botkyrka kommun. Boende runt Kagghamra har uttryckt maktlöshet och kallat det en naturkatastrof. Djur och natur far illa och brandröken har nått ända till Kungsholmen i Stockholm. Ansvarsfrågan flyttar runt som den brukar när konsekvenser av agerande blir publikt och kostnader skjuter i höjden. Samtidigt rapporterar medier att avfallsberget lakar ur miljögifter och tungmetaller. Avfallsberget började byggas år 2007 av företaget Think Pink. I dag är det en brinnande miljöskuld på mark som är av riksintresse för naturvård med känsliga vattenområden. Kan det bli värre? Ja mycket.

Den svaga svenska miljölagstiftningen som nu medger mellanlagring av 10 000 ton avfall över tre års tid på åkermark ska regeringen stärka med nya regler. Branschorganisationen, Avfall Sverige, bedömer att de nya reglerna bara medför ökad administration för seriösa företag. Stärkt tillsyn, resoluta miljöinspektörer med

ledningsstöd och kännbara vitesförläggningar anses mer effektivt. Vi delar den bilden.

Alla åtgärder som bidrar till att förhindra en fortsatt etablering av illegal och oetisk avfallshantering i Sverige är nödvändiga. Men den i särklass viktigaste åtgärden är att göra upp med den naivitet som råder kring de växande avfallsproblemen, kriminalitet och skadliga miljö- och hälsorisker.

Gapet mellan att göra gammalt avfall till nya resurser är stort, komplicerat och ibland omöjligt. Det handlar delvis om felaktiga materialval och designskäl som minskar möjligheten att återvinna. Flera produkter är i dag medvetet tillverkade för att försvåra reparationer och återvinning. Dessutom finns det producenter som ansvarslöst anstränger människor och miljö med produkter som innehåller plast, miljögifter och hälsofarliga tungmetaller. Ansvarslös produktion blir till slut avfall som ska hanteras ansvarsfullt.

Om uppfattningen är att allt avfall går att återanvända till nya resurser blir all konsumtion av godo. Denna syn är både felaktig och olycklig. Den ökande konsumtionen bidrar i allt väsentligt till växande avfallsproblem. Om vi blundar för detta går vi vilse i våra prioriteringar. Ansvarsfull avfallshantering och stärkt tillsyn finns bara om samhället efterfrågar och värdesätter det. En fortsatt naiv syn på avfall och låga straff för miljö- och avfallsbrott gynnar bara de som ser Sverige som ett lukrativt land att dumpa avfall och bedriva brottslighet i. Just nu pågår utredningar om grova miljöbrott på flera platser i landet. Kagghamra är inte unikt. Det har rapporterats om fler synliga avfallshögar och oförklarliga bränder runt om i Sverige under flera år. Hur kan detta få pågå?

Avfallsbrottslighet är mycket mer än ett miljöbrott. Polisen definierar multi-brottsligheten med avfall som illegal avfallsekonomi. Här finns bland annat

skattebrott, stöld och häleri, penningtvätt och skador på den infrastruktur vi byggt upp över tid. Den organiserade avfallsekonomin är internationell och har enligt Interpol snart växt om den globala narkotikahandeln. Det finns uppenbarligen drivkrafter. Om vi vill motverka en stark etablering i Sverige duger inte en svag svensk miljölagstiftning, en naiv syn på avfall och milda straff för avfallsbrott.

Enligt statistik från Eurostat deponeras över 130 miljoner ton brännbart avfall varje år i Europa. Flera länder saknar system för ansvarsfull avfallshantering. I dag ligger Sverige i topp tack vare deponiförbudet. Vi har återvunnit och förvandlat avfall till energi och hanterbara askhögar sedan förra seklet. Samtidigt finns det länder som kastar merparten av allt de konsumerar på soptipp utan att ta vara på resurserna. Detta skapar stora miljö- och hälsoproblem och det föder kriminalitet. I Sverige ökar också mängden avfall i takt med konsumtion, urbanisering och befolkningstillväxt. Material- och energiåtervinning är beroende av varandras förmågor att hantera den ökande mängden material och utsorterat avfall. Här kliver fjärr- och kraftvärmen in som en lösning för att hålla rent i Sverige och upprätthålla det värdefulla deponiförbudet. Detta förtjänar uppskattning snarare än beskattning.

Ansvarsfull avfallshantering kräver skärpta lagar, tillstånd och tillsyn. Det krävs spårbarhet och transparens i avfallsströmmarna. Det krävs också att fastighetsägare och privatpersoner som lägger sitt gamla kök i händerna på den billigaste ”återvinnaren” ska veta att det kan hamna i ett nytt Kagghamra i morgon.

Om vi inte vill att det ska laka ur gifter och tungmetaller från avfallshögarna i Kagghamra och på andra platser måste vi förstå varifrån de kommer. Vi svenskar bedriver näthandel för närmare 70 miljarder kronor per år. Vi importerar billiga produkter från länder som saknar kemikalielagstiftning, producentansvar

och konsumentskydd. Varje jul kroknar Postnord av mängden Kinapaket. Kemikalieinspektionens analyser landar i rekommendationer att sluta importera från länder utanför EU då många barnleksaker och hud- och kroppsnära produkter innehåller farliga tungmetaller. Denna konsumtion är inte av godo. Vi kallar det farligt internetavfall.

Vi som hyllar seriositet kan göra skillnad. Vi som vet vad det kostar och krävs för att bedriva ansvarsfull avfallshantering. Våra investeringar måste skyddas och tillstånden vårdas. Vi uppmanar därför alla våra kollegor som bildar en seriös infrastruktur i avfallstrappan att sopa rent och förhindra en fortsatt etablering av illegal och oetisk avfallsekonomi. Vi vill slå vakt om de värden som en hållbar och ansvarsfull avfallshantering skapar. Branschorganisationer i avfallstrappan bör göra gemensam sak för att Hålla Sverige Rent från olagliga aktörer och ansvarslösa producenter.

I dag är vi flera fjärrvärmeföretag som lovar spårbarhet och transparens i avfallsströmmarna. Våra kunder ska känna sig trygga med att vi tillsammans arbetar ansvarsfullt med avfall enligt FN:s globala hållbarhetsmål. Spårbarhet ger våra kunder kvitto på de nyttor vi gör med deras avfall. Vi minskar deponier i Europa. Vi minskar utsläpp av klimatgaser. Vi producerar värme och el när och där den behövs. Vi avgiftar samhället från miljö- och hälsoskadliga gifter och tungmetaller. Vi skapar också ett nödvändigt varumärkesskydd då vi vet att alla förbränningsanläggningar är intressanta mål för illegal avfallshantering. Och vi berättar om det.

Samarbetet i avfallstrappan och svensk fjärr- och kraftvärmes förmåga att hantera en ökande mängd avfall ansvarsfullt är en garant för att kunna bibehålla ett svenskt deponiförbud. Den cirkulära kopplingen mellan avfall och energi illustreras otäckt tydligt i röken från Kagghamra. Se svensk fjärr- och kraftvärme

som en avfallskraft i samarbete med vindkraft, solkraft, vattenkraft, kärnkraft och vågkraft.

Mile Elez, teknisk direktör, Tekniska verken i Linköping

Magnus Eriksson, vice vd Mälarenergi

Mårten Henriksson, affärsområdeschef, Umeå Energi

Karin Medin, vd Söderenergi

06 ”L vill att januarisamarbetet avvecklas inför valet 2022”

Liberalernas partistyrelse har nu slagit fast att förutsättningarna för liberal politik är bäst om Sverige efter nästa val får en ny statsminister och en ny regering. Vi är ett parti som håller ingångna avtal och vi kommer att bidra till att januariavtalet slutförs. Men efter budgetpropositionen för 2022 vill vi att samarbetet i ordnad form avvecklas, skriver Nyamko Sabuni (L).

DN. DEBATT 210306

Liberalerna har alltid tagit strid för varje människas rätt att fritt forma sitt eget liv. Under århundraden har vi liberaler identifierat, bekämpat och rivit hinder för människors frihet. Vi har gått i främsta ledet för demokrati, jämställdhet och för ett fritt näringsliv. Vi har kämpat för sociala reformer utan socialism och varit en röst för de ingen annan talar för. Vi har brutit kunskapsfallet i den svenska skolan och slagits för bildning och forskning. Vi har markerat hur varje människas frihet också följs av varje människas ansvar för sitt eget liv.

Vi har som parti i över hundra år utfört detta uppdrag under skiftande omständigheter. Genom världskrig, ekonomiska kriser och vänstervågor likväl som under rekordår och i globaliseringens tidevarv. I lägen då liberalismens parlamentariska förutsättningar varit lätta och i lägen då de varit svåra. Arbetet har skett i tider då vi kunnat skörda framgångar och i tider då all kraft fått ägnas åt att försvara tidigare landvinningar. Att vinna och värna liberala segrar har alltid inneburit att både gå i hård konflikt mot samtidens illiberala tankegods och att vara en konstruktiv kraft för att lösa samhällsproblemen.

Det är oförmågan att lösa vår tids samhällsproblem som ger en grogrund där både höger- och vänsterpopulistiska partier kan växa. Dessa samhällsproblem måste ges tydliga liberala lösningar. Nästa gång vi ber om väljarnas förtroende gör vi det för att lösa integrationen, höja kunskapsresultaten i skolan och klara klimatomställningen. Vi gör det för att sätta stopp för den stigande kriminaliteten och förbättra förutsättningarna för jobb och företag. Vi gör det för ett välfärdssamhälle där de mest utsatta alltid kan räkna med samhällets stöd. Sverige behöver förändring.

Liberalerna bedriver ett omfattande politikutvecklingsarbete för att Sverige ska bli möjligheternas land för alla. Vi gör det för ett Sverige utan parallellsamhällen, där rättsstaten

överallt står stark och där inget kvarter är frizoner för kriminella. För en skola där ingen lämnas efter, men där ingen heller hålls tillbaka. För en klimatpolitik där det är viktigare att stoppa klimatförändringarna än att stoppa kärnkraften. För mer jämställdhet. För en liberal och borgerlig ekonomisk politik och för en välfärd som inte lämnar något utanför.

Liberalernas partistyrelse slog på fredagen fast att förutsättningarna för att genomdriva liberal politik och liberala reformer är bäst om Sverige efter nästa val får en ny och borgerlig regering. Där är låsningarna färre och förutsättningarna bättre att få genomslag för den politik Sverige behöver. Detta är partistyrelsens förslag inför det partiråd som nu samtidigt kallas in.

Inom borgerligheten finns en samsyn om att Sverige behöver en integrationspolitik som betonar att förutsättningen för att kräva sin rätt är att göra sin plikt, en kunskapsskola där bråk är något elever lär sig på mattelektionerna och inte på rasten, och en klimatpolitik som inte mäts efter hur mycket den kostar utan efter hur mycket den på riktigt får ner utsläppen.

Där finns också de bästa förutsättningarna att stärka rättsväsendet och arbetslinjen, att växla en destruktiv energipolitik mot mer elektrifiering och prioritera kvaliteten i välfärdens kärna. Vår målsättning är därför att i nästa valrörelse möta väljarna, inte bara med vår egen politik, utan också med ett gemensamt erbjudande om en ny start för Sverige med de av de tre andra borgerliga partierna som vill möta väljarna tillsammans med oss.

Under denna mandatperiod genomför Liberalerna viktiga liberala reformer inom januariavtalet. Samtidigt återstår djupa samhällsproblem som kräver långsiktiga och liberala lösningar. Dessa hanteras bäst genom att Sverige efter nästa val får en ny statsminister och en ny regering. Det ändrar inte att Liberalerna är ett parti att lita på. Vi håller ingångna avtal. Så länge som övriga partier hedrar arbetet med de 73 punkterna och

budgetsamarbetet kommer Liberalerna fortsätta att bidra och förhandla med sikte på att avtalet slutförs. Nås en överenskommelse om budgetpropositionen för 2022 är Liberalernas syn att samarbetet därefter i ordnad form avvecklas.

En insikt från denna mandatperiod är att förutsättningarna för att både vinna nya och försvara tidigare liberala segrar är störst i regeringsställning. Liberalerna ska inte vara ett stödparti utan ett parti som söker stöd för sin politik. Det är därför naturligt att Liberalerna efter nästa val i första hand eftersträvar regeringsmakt.

Ingen regering kommer efter nästa val sannolikt att kunna tillträda utan att förhålla sig till något av de två nuvarande ytterkantspartierna. Ett parti som söker inflytande och regeringsmakt för att värna och vidareutveckla vårt liberala samhälle kan inte gå till val på att rösta nej till varje sannolik regering. För att en ny och borgerlig regering ska kunna tillträda och styra landet kommer det att vara nödvändigt att samtala och söka samsyn i sakfrågor med riksdagens alla partier.

Oavsett vem Liberalerna förhandlar med är vårt uppdrag oförändrat; att utifrån liberala idéer ta strid för varje människas frihet att forma sitt eget liv. Liberalerna kommer självfallet inte att acceptera en regering där Sverigedemokraterna ingår.

Vi kommer alltid att försvara de demokratiska värdena och bekämpa varje tendens till rasism, ojämställdhet, inskränkthet och intolerans. Den liberala demokratin och domstolarnas oberoende ska nästa mandatperiod inte bara värnas utan också stärkas. Sverige ska ta sin del av ansvaret för både människor på flykt och för att genom internationell solidaritet avhjälpa nöd och stärka demokratin i vår omvärld.

Jämställdheten i Sverige ska fortsätta att gå framåt samtidigt som kulturen, civilsamhället och public service-medierna ska stå fria och

oberoende. Ett internationellt orienterat Sverige ska fortsätta att verka för både frihandel och fördjupat europeiskt och multilateralt samarbete.

Sammanfattningsvis är det tre viktiga besked vi ger i dag för en ny start för Sverige:

1 Liberalerna kommer att gå till val 2022 på en liberal reformagenda för att lösa integrationen, höja kunskapsresultaten i skolan och skapa framgångar i klimatomställningen.

2 Förutsättningarna att genomdriva liberal politik är bäst om Sverige efter nästa val får en ny och borgerlig regering. För att en sådan regering ska kunna tillträda och styra landet kan Liberalerna i sakfrågor söka samsyn med riksdagens alla partier.

3 Vi kommer som parti aldrig medverka i en regering som inte säkrar liberala grundvärden.

Som ett liberalt mittenankare kommer vår roll vara att ge samhällsproblemen liberala lösningar och samtidigt försvara varje människas rätt att forma sitt eget liv. Det är så vi kan göra Sverige till ett möjligheternas land för alla.

Nyamko Sabuni (L), partiledare

07 ”Felaktiga uppgifter cirkulerar om slutförvaret av kärnavfall”

I debatten påstås att mark- och miljödomstolen godkänt SKB:s ansökan om ett slutförvar för använt kärnbränsle. Det stämmer inte. Det finns många och komplexa frågor som regeringen behöver klarlägga och ta hänsyn till. Det viktigaste är inte att ett beslut sker skyndsamt, utan att det är välgrundat, skriver företrädare för regeringens Kärnavfallsråd.

DN. DEBATT 210307

Debatten om slutförvaring av använt kärnbränsle har tagit fart. Det är positivt. I egenskap av en rådgivande kommitté utsedd av regeringen anser vi i Kärnavfallsrådet att felaktiga uppgifter cirkulerar i medierna.

Vi vill särskilt peka på den felaktiga uppfattningen att mark- och miljödomstolen 2018 skulle ha godkänt slutförvarsansökan från Svensk kärnbränslehantering AB (SKB). Domstolen bedömde att det behövs ytterligare underlag om kapseln för att slutförvaret ska kunna tillåtas. Vi vill dessutom poängtera att det även efter ett eventuellt positivt regeringsbeslut återstår ett sekel av utmaningar för projektet. Detta står klart efter att vi länge arbetat tvärvetenskapligt med dessa frågor.

Mark- och miljödomstolen har inte godkänt, det vill säga har inte tillstyrkt, SKB:s ansökan om ett slutförvar för använt kärnbränsle. Domstolen ansåg att riskerna med

kopparkapslarna var ofullständigt utredda och att ansökan inte klarade miljöbalkens krav. Domstolen baserade sin slutsats på den riskbedömning som presenterades under huvudförhandlingen och konstaterade:

”Vid en samlad riskbedömning enligt miljöbalken ger det nuvarande underlaget inte stöd för att slutförvarsanläggningen är tillåtlig, eftersom det fortfarande finns osäkerheter om kapseln som ska innesluta det använda kärnbränslet under mycket lång tid. Beviskravet kan därför inte anses uppfyllt, även med hänsyn till att det inte krävs full utredning om slutförvarsanläggningens säkerhet i tidsperspektivet 100 000 år och längre.”

SKB kompletterade sina ansökningar i april 2019. Strålsäkerhetsmyndigheten, som 2018 tillstyrkte ansökan i sitt yttrande till regeringen, tillstyrkte även kompletteringarna.

I vårt yttrande till regeringen (13/9 2019) anser vi bland annat att det finns osäkerheter när det gäller gjutjärnsinsatsen (som finns i kopparkapseln) och hur den påverkas av den intensiva strålningen från kärnavfallet och av den vätgas som naturligt bildas inuti kapseln under rådande förhållande. Det kan leda till försprödning av gjutjärnet och detta måste bli föremål för ytterligare forskning.

Om gjutjärnets mekaniska egenskaper förändrats och kopparkapseln utsätts för yttre mekanisk påverkan genom rörelser i omgivande berg kan gjutjärnsinsatsen, och därmed hela kopparkapseln, spricka. I den efterföljande diskussionen har Strålsäkerhetsmyndigheten å sin sida framhållit att säkerhetsfrågorna bör ses i ett systemperspektiv och bedömer att SKB visat att slutförvarssystemet uppfyller högt ställda krav på strålsäkerhet.

Enligt lag ska regeringen bedöma samtliga frågor kopplade till ett slutförvar för använt kärnbränsle. Domstolens yttrande, SKB:s

kompletteringar samt Strålsäkerhetsmyndighetens och andra organisationers yttranden över dessa kompletteringar utgör viktiga underlag för regeringens prövning.

Regeringens kommande beslut kan medföra konsekvenser för människor och miljö i årtusenden. Om det finns vetenskapligt grundat tvivel om ett slutförvars säkerhet medger inte miljöbalken tillåtlighet. I sådana fall kan Högsta förvaltningsdomstolen i en eventuell rättsprövning upphäva ett beslut om tillåtlighet.

Vi har inte tagit ställning till SKB:s ansökan som helhet, men rådet har utifrån sin tvärvetenskapliga kompetens i snart 30 år lyft fram flera förutsättningar för ett framgångsrikt slutförvarsprojekt. Om SKB får tillstånd blir uppförande och drift av ett slutförvar för använt kärnbränsle en tidigare aldrig genomförd verksamhet. Den planeras pågå intill slutet av innevarande sekel.

Regeringen kan förena ett eventuellt beslut om tillåtlighet med villkor. Om ansökan godkänns är det viktigt att regeringen skapar tydliga ramar för hur en stegvis prövning kan genomföras. Det är exempelvis viktigt att SKB bedriver forskning om slutförvarsmetoden ända fram till slutlig förslutning, för att utveckla och förbättra säkerhetsanalysen och slutförvaret. Den långa konstruktionstiden innebär med stor säkerhet att den tekniska och vetenskapliga utvecklingen kommer att påverka utformningen av den valda slutförvarsmetoden.

Det är svårt att förutse vad som kan hända under den långa tiden fram till slutlig förslutning. Det är därför viktigt att den fortsatta processen inför och efter ett eventuellt beslut har hög vetenskaplig, teknisk och demokratisk kvalitet. Detta innebär att processen bör säkerställa öppenhet och insyn för alla parter; det bör inte endast vara en intern dialog mellan SKB och Strål-säkerhetsmyndigheten.

Det finns en rad frågor som kräver bred belysning, inte minst frågan om kompetensförsörjning. Slutförvarsprojektet kräver välutbildad personal i flera decennier, särskilt rörande kärnteknik och kärnavfall. Därför behövs ett nationellt program för långsiktig kompetensförsörjning. En annan fråga gäller informationsbevarande och dokumentation till kommande generationer. ”Vi får inte glömma att komma ihåg.” Framtida generationer har rätt till kunskap om förvarets konstruktion, placering och innehåll. Slutligen finns flera frågor om hur övervakningen av ett slutförvar ska utformas. Allt detta behöver diskuteras.

Inget land i världen har ännu upprättat ett slutförvar för använt kärnbränsle. Finland har börjat bygga, men inget använt kärnbränsle har deponerats. Att bygga och driva ett slutförvar är ett långsiktigt projekt, det kan ta upp till ett sekel. Slutförvaret ska dessutom vara säkert under minst 100 000 år. Det finns många och komplexa frågor som regeringen behöver klarlägga och ta hänsyn till. Det viktigaste är inte att ett beslut sker skyndsamt, utan att det är välgrundat.

FAKTA. KÄRNAVFALLSRÅDET

Kärnavfallsrådet är en tvärvetenskaplig kommitté som funnits sedan funnits sedan 1992 där ledamöterna utses av regeringen.

Huvuduppgiften är att ge råd till regeringen i frågor om kärnavfall och slutförvaring av använt kärnbränsle samt om avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar.

Kärnavfallsrådets uppgifter är:

att följa och bedöma kärnkraftsindustrins bolag Svensk kärnbränslehantering AB:s (SKB) ansökningar och forskningsprogram.

att följa SKB:s arbete med avveckling och rivning.

att ge ut kunskapslägesrapporter och andra publikationer.

att anordna seminarier och möten.

att följa den internationella utvecklingen inom kärnavfallsområdet.

Carl-Reinhold Bråkenhielm, professor emeritus i empirisk livsåskådningsforskning, Uppsala universitet, ordförande i Kärnavfallsrådet

Sophie Grape, docent i fysik med inriktning mot tillämpad kärnfysik, Uppsala universitet

Mats Harms-Ringdahl, professor em. i strålningsbiologi, Stockholms universitet

Tuija Hilding-Rydevik (vice ordförande), professor i miljöbedömning, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala

Hannu Hänninen, professor emeritus i maskinteknik, Aalto universitet, Finland

Thomas Kaiserfeld, professor i idé- och lärdomshistoria, Lunds universitet

Mikael Karlsson, docent i miljövetenskap, Kungliga Tekniska högskolan, Stockholm

Ingmar Persson, professor em. i oorganisk och fysikalisk kemi, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala

Ingvar Persson, jur kand

Linda Soneryd, professor i sociologi, Göteborgs universitet

Artikelförfattarna är ledamöter och sakkunninga i Kärnavfallsrådet

08 ”Den feministiska regeringen har inte förbättrat kvinnors liv”

Ojämställdheten är bestående och kvinnors liv har försämrats på en rad områden de senaste fem åren. Den feministiska regeringen har suttit vid makten i snart två mandatperioder, men ännu lyser de stora reformerna med sin frånvaro. Vi ställer nu 120 krav för att förbättra kvinnors livsvillkor, skriver Sveriges kvinnolobby tillsammans med 20 kvinnoorganisationer.

DN. DEBATT 210308

Lågutbildade kvinnors livslängd sjunker, inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män har inte minskat på 25 år och tjejers utsatthet för sexuellt våld och övergrepp ökar. I dag på Internationella kvinnodagen släpper Sveriges kvinnolobby tillsammans med ett 20-tal kvinnoorganisationer rapporten ”Kvinnor i Sverige 2021” om kvinnors villkor i Sverige. Den visar att ojämställdheten är bestående, att kvinnors liv har försämrats på en rad områden de senaste fem åren och att regeringen saknar politik för att bryta utvecklingen.

Kvinnor i Sverige får fortfarande mindre betalt än män för lika och likvärdigt arbete. Kvinnor i arbetaryrken tjänar i genomsnitt 6 000 kronor mindre i månaden än män i arbetaryrken. Inget tyder på att det strukturella lönegapet minskar, tvärtom har klyftan mellan flera stora kvinnodominerade yrken och jämförbara yrken vuxit de senaste åren.

Kvinnodominerade yrken präglas av sämre arbetsmiljö, hög fysisk och psykisk belastning och små möjligheter att påverka arbetssituationen. Coronapandemin har blottlagt de ohållbara arbetsvillkoren för den stora grupp kvinnor som arbetar inom hemtjänst, hemsjukvård och på äldreboenden runt om i landet. Det är dessa kvinnor som betalar priset för årtionden av besparingar som genomförts av kommuner och regioner.

Den tunga arbetsmiljön gör att allt fler kvinnor blir sjuka av jobbet. I dag är kvinnor sjukskrivna i nästan dubbelt så stor utsträckning som män. 70 procent av de som är sjukskrivna för psykisk ohälsa är kvinnor. Samtidigt som övriga befolkningen lever allt längre sjunker livslängden för lågutbildade kvinnor för första gången på 200 år.

Den ekonomiska ojämställdheten följer kvinnor in i pensionsåldern. Låga löner och frånvaro från arbetsmarknaden på grund av sjukskrivning, deltidsarbete och omsorgsansvar gör att allt fler kvinnliga pensionärer i Sverige lever under fattigdomsgränsen. Det nuvarande pensionssystemet både upprätthåller och förstärker de ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män.

Ett annat område där utvecklingen backar är det omfattande våldet mot kvinnor. En nationell strategi har antagits och stora satsningar har gjorts, men straffriheten för mäns våld mot kvinnor består. Särskilt oroande är den ökade utsattheten för sexuell exploatering av flickor på nätet. Drygt hälften av alla 15-åriga flickor uppger att de har kontaktats i sexuella syften av någon de tror är vuxen, och förekomsten av så kallad groomning har ökat under coronapandemin. Enligt Åklagarmyndigheten ökade fallen av utnyttjande av barn för sexuell posering med 66 procent mellan 2019 och 2020.

Under andra halvan av 1900-talet bröt Sverige ny mark för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Sverige uppfann den reformistiska

jämställdhetspolitiken. Inga strukturer tycktes för svåra att utmana. Med breda reformer angreps några av den tidens stora jämställdhetsproblem. Införandet av särbeskattning, föräldraförsäkring och utbyggd barnomsorg är exempel på storskaliga reformer som gjorde det möjligt för kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden och försörja sig själva.

I dag är läget ett annat. Vår rapport går igenom utvecklingen för kvinnors livsvillkor utifrån FN:s kvinnokonventions artiklar. Slutsatsen är att utvecklingen står still eller har gått bakåt på flera centrala områden. I stället för reformer har jämställdhetspolitiken präglats av tillfälliga satsningar och en brist på övergripande analys. Den feministiska regeringen har suttit vid makten i snart två mandatperioder, men ännu lyser de stora reformerna med sin frånvaro. Om regeringen på allvar vill åtgärda den ekonomiska ojämställdheten mellan kvinnor och män måste det få avtryck i mandatperiodens sista budget.

För att bryta kvinnors strukturella underordning krävs en modig och långsiktig reformagenda. Sverige behöver bättre arbetsvillkor och högre löner i den kvinnodominerade välfärden, ett skattesystem som ökar kvinnors livsinkomster och ett pensionssystem som lyfter kvinnor ut ur i stället för in i fattigdom. I enlighet med jämställdhetsintegreringens principer måste kvinnor och flickor synliggöras och alla politiska förslag analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. De förslag som har negativa effekter för jämställdheten måste antingen justeras eller inte genomföras alls.

Sveriges kvinnolobby ställer i dag tillsammans med 20 kvinnoorganisationer 120 krav för att förbättra kvinnors livsvillkor. Våra tio viktigaste krav är:

1 Stäng lönegapet. Medlingsinstitutet bör få i uppdrag att kartlägga skillnader mellan likvärdiga arbeten. Diskrimineringsombudsmannen bör få i

uppdrag att utvidga och skärpa sin tillsyn och genomföra en omfattande granskning av arbetsgivares arbete med lönekartläggningar likt Jämos tidigare ”Miljongranskning”.

2 Investera i högre löner och bättre villkor för de som arbetar i välfärden. Åtstramningarna i skola, vård och omsorg måste få ett stopp. Statliga investeringar krävs för att höja lönerna och skapa bättre arbetsmiljö och arbetsvillkor i kvinnodominerade yrken. Lagstifta om rätt till heltid.

3 Höj nivåerna på transfereringar som halkat efter. Tryggheten måste öka för den som arbetar och blir förälder eller sjuk. Detsamma gäller för den som går i pension efter ett yrkesliv.

4 Individualisera föräldraförsäkringen. Dela föräldrapenningen och föräldraledigheten lika mellan föräldrarna och se över flexibiliteten.

5 Se till att framtidens skattesystem ökar jämställdheten. Kommande skattereformer måste ha som uttalat syfte att minska inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män.

6 Reformera pensionssystemet. Höj kvinnors pensioner genom att öka insättningarna i pensionssystemet, omfördela den pott som i dagsläget inte används och utjämna skillnaderna i tjänstepensionsavsättning.

7 Förbättra unga kvinnors psykiska hälsa. Primärvården bör ta över ansvaret för psykisk ohälsa och ges tillräckliga resurser. Vården måste bli bättre på att identifiera och behandla flickor med neuropsykiatriska diagnoser samt trauman och psykiska besvär efter sexuella övergrepp.

8 Stoppa straffriheten för mäns våld mot kvinnor. Inför en rättsgaranti för sexualbrott som garanterar att anmälda brott utreds inom rimlig tid och att de resurser som krävs avsätts. Varje polisregion bör ha en särskild enhet som arbetar med utredning av sexualbrott och våld mot kvinnor. Åtgärder måste sättas in för att

skydda den växande grupp unga tjejer som riskerar att utsättas för groomning och sexuell exploatering på nätet.

9 Säkerställ kvinnors rätt till medborgarskap. Anhöriginvandringen bör öppnas så att kvinnor får rätt att komma till Sverige och återförenas med sina familjer. Migrationsverket måste höja sin kunskap och förbättra sina rutiner för att identifiera och tillgodose kvinnors asylskäl och skyddsbehov.

10 Skärp styrningen och förbättra uppföljningen av myndigheters jämställdhetsarbete. Ställ krav på att myndigheter ska redovisa effekterna av sitt jämställdhetsarbete. Lagstifta om jämställd medborgarservice.

FAKTA. RAPPORTEN

Rapporten ”Kvinnor i Sverige 2021” är en granskning av hur Sverige lever upp till artiklarna i FN:s kvinnokonvention och tar bland annat upp frågor som rör arbetsmarknad, utbildning, hälsa och våld mot kvinnor.

Rapporten kommer att överlämnas till FN:s Cedaw-kommitté inför FN:s uppföljning av hur Sverige lever upp till kvinnokonventionen i oktober 2021.

Rapporten är framtagen av Sveriges kvinnolobby, en obunden paraplyorganisation för kvinnorörelsen, tillsammans med Cedaw-nätverket som består av ett 20-tal kvinno-organisationer.

Rapporten publiceras under måndagen på sverigeskvinnolobby.se.

Clara Berglund, generalsekreterare, Sveriges kvinnolobbby

Anna Giotas-Sandquist, ordförande, Sveriges kvinnolobby

På uppdrag av Cedaw-nätverkets 20 medlemsorganisationer.

09 ”Coronastrategin har varit bra för svensk ekonomi”

Sverige har klarat sig bra jämfört med andra europeiska länder, både när det gäller överdödlighet och samhällsekonomi. Därför är det oroande att regeringen infört alltmer restriktioner utan att säkerställa att inskränkningarna för företagen minimeras och att stöd når företag och anställda i tid och i tillräcklig omfattning, skriver nationalekonomerna Lars Persson och Fredrik Sjöholm.

DN. DEBATT 210309

När vi går in i ett andra år av pandemin börjar det bli möjligt att utvärdera länders strategier och dess effekter på samhälle och medborgare. Ny statistik tyder på att de ekonomiska effekterna i Sverige har varit relativt milda jämfört med situationen i andra jämförbara länder. Samtidigt har överdödligheten varit lägre i Sverige än i de flesta andra europeiska länder.

När nu utökade restriktioner införs i slutspurten mot pandemin är det viktigt att stöd till drabbade företag och anställda utökas så att inte ekonomin faller precis före mållinjen.

En coronastrategi bör balansera minskade dödsfall och minskat mänskligt lidande mot den totala kostnaden för att stänga ner samhällen såsom begränsade demokratiska rättigheter

(begränsad rörlighet och mötesförbud), ekonomiska kostnader (arbetslöshet, konkurser, försämrad skolgång) och försämrad folkhälsa (psykisk ohälsa, missbruk, isolering och fysisk inaktivitet).

Studier har under den senaste tiden visat att överdödligheten i coronapandemin under 2020 var högre i Sverige än i våra nordiska grannländer men lägre än i de flesta andra europeiska länder. Däremot har de samhällsekonomiska kostnaderna inte diskuterats på samma sätt. För att utföra en sådan analys måste man ha jämförbara mått på den samhällsekonomiska utvecklingen, normalt mätt som bnp, det vill säga ett lands samlade produktion.

Vidare är det viktigt att inte bara titta på hur bnp har utvecklat sig, utan att också beakta hur mycket offentliga medel som använts för att minska fallet i bnp. Underskott i de offentliga finanserna kan nämligen ses som en inkomstöverföring mellan generationer. Om bnp tack vare stora underskott minskar relativt lite, så låter man den framtida generationen bära en del av kostnaden för dagens kris, då denna generation antingen får betala högre skatter eller får tillgång till minskad offentlig service.

Ett land som får ett litet fall i bnp och liten ökning i skuldsättningen kan sägas ha klarat coronakrisen bra ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Nu finns ny statistik som gör det möjligt att jämföra hur olika länder har drabbats ekonomiskt av pandemin. I en nyligen utgiven årsrapport av European economic advisory group, publicerad av det välrenommerade tyska Cesifo-institutet, analyseras statistiken. När man tittar på bnp-fallet framträder en dramatisk bild.

Världens bnp minskade med 6,1 procent under 2020 och EU:s bnp med 7 procent. Inom EU skiljer sig utvecklingen markant åt. Allra

allvarligast har krisen slagit mot Italien, Frankrike, Grekland och Spanien som sett bnp sjunka med runt 10 procent.

Bäst har Litauen klarat sig med ett fall på 2 procent och därefter Sverige med 3 procent. Generellt har länder i norra Europa klarat sig bättre än länderna i syd, men Sverige har klarat sig bra även i jämförelse med till exempel Danmark och Finland (4 procents minskning), Tyskland (5,4 procent) och Nederländerna (4,6 procent).

Den relativt milda ekonomiska tillbakagången i Sverige beror inte på en stor expansion av offentliga utgifter och skuldsättning. EEAG-rapporten visar att den finanspolitiska stimulansen har varit lägre i Sverige än i alla andra EU-länder.

Utgiftsexpansionen har till exempel varit betydligt större i Danmark, Finland, Tyskland och Holland. Att andra länder har ökat sitt budgetunderskott i en så pass omfattande grad innebär att deras skulder växer avsevärt.

I flera sydeuropeiska länder är skuldnivåerna alarmerande höga, vilket kommer att framtvinga svåra framtida skattehöjningar och utgiftsminskningar. För Sverige är situationen betydligt mer gynnsam med den näst lägsta skuldnivån i EU. Däremot är en relativt hög ökning av svensk arbetslöshet i pandemins spår ett orosmoln.

Varför har då Sveriges ekonomi klarat sig relativt bra under pandemins akuta skede?

Vi ser flera olika faktorer som förklarar detta. En sådan är skillnader i branschstruktur, till exempel att besöksnäringen som drabbats hårt är av mindre vikt i Sverige än i många andra länder, om än inte i jämförelse med våra nordeuropeiska grannländer.

En annan kan vara att svenska företag har en hög omställningsförmåga och att de därigenom

har klarat utmaningen av till exempel hemarbete och störningar i leverantörskedjor. Många studier visar på en sådan omställningsförmåga och även på en hög grad av digital mognad som är viktigt när fysiska kontakter begränsas. Vidare kan det vara så att även om svenska offentliga stöd har varit av relativ blygsam omfattning så har de varit mer träffsäkra än andra länders stöd. Slutligen ligger det nära till hands att tro att den svenska strategin med relativ öppenhet har haft en gynnsam påverkan på ekonomin. En hög grad av öppenhet har inneburit att många typer av verksamhet som i andra länder helt har gått i stå har kunnat bedrivas hjälpligt i Sverige.

I ljuset av att Sverige har klarat sig relativt bra jämfört med andra europeiska länder, både när det gäller överdödlighet och när det gäller de samhällsekonomiska kostnaderna, är det oroande att regeringen infört alltmer restriktioner och begränsningar utan att säkerställa att inskränkningarna i företagens verksamhet minimeras och att stöd når utsatta företag och anställda i tid och i tillräcklig omfattning.

Att låta till exempel småföretag i besöksnäringarna gå under som en följd av de senaste skärpningarna ter sig ogenomtänkt när vi genom vaccineringen är så nära att nå målet. Ett uppstartschema likt det som lanserats i Storbritannien vore också av stort värde så att företag kan planera sin återstart.

Minskad politisk osäkerhet har visat sig avgörande för ökade företagsinvesteringar, och företagsinvesteringar och medföljande jobbskapande är något vi är i stort behov av i pandemins spår. Inte minst skulle detta kunna hjälpa de unga som blivit av med sitt jobb i pandemin eller de studenter vars skolgång försämrats och som snart ska söka sina första jobb.

När vaccinationsprogrammet är fullt utrullat kan vi förhoppningsvis lämna denna dystra tid

bakom oss. Men det är nu viktigt att stå fast vid en strategi med skydd och snabb vaccinering av de mest utsatta grupperna i samhället, samtidigt som man låter näringslivet bedriva sin verksamhet med så lite restriktioner som möjligt och att man stöttar utsatta företag och anställda tills krisen är över.

Vacklar man strax före den hägrande mållinjen riskerar de framtida kostnaderna att bli onödigt höga.

Lars Persson, professor och vice vd, Institutet för näringslivsforskning

Fredrik Sjöholm, professor och vd, Institutet för näringslivsforskning

10 ”Så vill vi adopterade att utlandsadoptionerna utreds”

Regeringen har nu lovat att utreda de oegentligheter i adoptionsverksamheten som DN har granskat i en artikelserie. Vi begär nu att regeringen genomför utredningen på samma sätt som man gjort i Nederländerna. Vi ser deras utredning som en förebild i sammanhanget, skriver företrädare för adopterades föreningar.

DN. DEBATT 210310

Under riksdagens interpellationsdebatt den 2 mars lovade socialminister Lena Hallengren att regeringen ska göra en översyn av hur den svenska internationella adoptionsförmedlingen har gått till från 1960-talet och fram till 1990-talet. Regeringen ska tillsätta en

utredning som ska gå till botten med alla de oegentligheter i adoptionsverksamheten som DN har granskat i artikelserien Barn till varje pris. DN:s artikelserie har lett till att samtliga riksdagspartier nu ställer sig bakom kravet på en sådan utredning. Ett krav som Vänsterpartiet har drivit ända sedan nyheten om de illegala Chileadoptionerna nådde Sverige 2018. Det råder med andra ord numera konsensus i riksdagen om att Sverige helt enkelt måste utreda utlandsadoptionerna.

Tillsammans med USA var Sverige det land i världen som tidigast institutionaliserade internationell adoption som en slags kombinerad reproduktions-, bistånds- och migrationspraktik under 1960-talet.

Det som skiljer Sverige från både USA och de andra adopterande västländerna är dock att svenska staten ända sedan 60-talet har varit synnerligen proaktiv vad gäller att underlätta för svenskarna att kunna adoptera internationellt. Sverige var först i världen med att införa ett statligt adoptionsbidrag på 1980-talet. Dessutom har svenska UD genom de svenska beskickningarna världen över varit synnerligen behjälplig på plats i ursprungsländerna. Också Sida har genom anställda på fältet stöttat och aktivt underlättat utlandsadoptionerna.

Det som gör svenska statens inblandning i den internationella adoptionsverksamheten än mer unik är att staten dessutom agerade adoptionsförmedlare från 1960-talet och fram tills 1980 genom Socialstyrelsen och dess avdelning Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor. Genom åren kom svenska staten att arrangera tusentals utlandsadoptioner, vilka logistiskt genomfördes med hjälp av SAS som under årtiondena har transporterat 10 000-tals utländska adoptivbarn från långt över 100 olika ursprungsländer till både Sverige, Norge och Danmark.

Därtill inhyser Sverige världens näst största adoptionsförmedlare Adoptionscentrum som har stått bakom närmare hälften av alla adoptioner. Utöver statens, Adoptionscentrums och de andra adoptionsförmedlande adoptionsorganisationernas alla utlandsadoptioner har också tusentals svenskar

adopterat privat sedan 1960-talet. Dessutom har Svenska kyrkan och de olika svenska frikyrkorna likaså varit mycket aktiva i adoptionsverksamheten genom sina utsända missionärer och biståndsarbetare i ett stort antal ursprungsländer.

Allt detta har lett fram till att över 60 000 barn från andra länder har adopterats till Sverige sedan 1960-talet, vilket är ett på alla sätt och vis extraordinärt historiskt och ett demografiskt rekord.

Mellan 1960- och 1990-talen och fram till dess att andra reproduktionstekniker sakta men säkert började ersätta internationell adoption var efterfrågan på utländska adoptivbarn av olika anledningar mycket stor särskilt i Sverige och översteg alltid tillgången på adopterbara barn i ursprungsländerna.

Var det kanske så att det var svenskarnas efterfrågan på utländska adoptivbarn som gjorde att korruptionen inom adoptionsverksamheten både uppstod, utvecklades och med åren blev i det närmaste permanentad när gigantiska pengasummor till slut var i omlopp inom den globala adoptionsverksamheten?

I ursprungsländerna konkurrerade svenskarna dessutom med de andra västländerna om att hitta så kallade adopterbara barn. I dag vet vi att det faktum att efterfrågan på adoptivbarn från Sveriges och Västs sida under flera decennier alltid översteg tillgången har inneburit alltför många tragedier för förstaföräldrarna och förstafamiljerna i ursprungsländerna liksom för de adopterade vars ursprungsidentiteter i många fall har utraderats för alltid och även för de svenska och västerländska adoptivföräldrarna vilka handlade i god tro.

Vi som står bakom denna artikel företräder alla de föreningar som finns i Sverige för adopterade. Nu när det står klart att regeringen kommer att utreda oegentligheter inom adoptionsverksamheten liksom illegala och korrupta adoptioner begär vi av regeringen att denna utredning genomförs på samma sätt som den nederländska utredningen, som vi ser som en förebild i sammanhanget.

Visserligen hade den nederländska utredningen, som sammantaget var verksam i tre års tid, till en början i uppdrag att enbart undersöka adoptionerna från fem olika ursprungsländer och endast de adoptioner som ägde rum fram tills 1990-talet. Under resans gång insåg dock den nederländska utredningskommittén att problemet med korruptionen inom adoptionsförmedlingen var större än så. Till slut kom adoptionerna från över 20-talet ursprungsländer att inkluderas, vilka sammantaget representerar uppemot 90 procent av Nederländernas 40 000 utlandsadopterade, liksom samtliga utlandsadoptioner från den internationella adoptionens barndom på 60-talet och fram tills 2018.

Vi menar att det är onödigt att uppfinna hjulet på nytt och att Sverige därför redan från början bör utreda utlandsadoptionerna från samtliga ursprungsländer, vilka för övrigt i praktiken är exakt samma länder som nederländarna har adopterat ifrån, liksom alla adoptioner till Sverige från 1960-talet och fram tills 2010-talets slut. Vidare vill vi att utredningen ska vara oberoende och självständig så som den nederländska utredningen var i den meningen att inga kommittémedlemmar får ha någon som helst koppling till någon adoptionsförmedlande adoptionsorganisation.

Slutligen vill vi att den svenska utredningen engagerar landets experter och forskarkompetenser inom området precis som den nederländska utredningen gjorde. Sammantaget kom den att involvera femtontalet personer varav ett flertal var jurister, historiker och forskare med expertkunskap som krävs för att genomföra en fullständig genomlysning av den internationella adoptionsverksamheten.

Utöver att vi vill att alla ursprungsländer och alla år utreds vill vi även att utredningen, som måste ges ordentliga resurser såväl personellt såsom finansiellt och som måste få arbeta så länge som det behövs, särskilt undersöker svenska statens roll i den svenska adoptionsförmedlingen utöver de olika adoptionsförmedlande organisationernas adoptioner och privatadoptionerna. Vidare vill vi att utredningen lämnar förslag på åtgärder för att säkerställa att

dagens adoptioner sker på ett rättssäkert sätt och att dagens adoptionsförmedling kvalitetssäkras och följs upp på ett rigoröst sätt.

Alltför många adoptionsskandaler har uppdagats även på 2000- och 2010-talen i ett flertal ursprungsländer som Sverige fortfarande adopterar ifrån vilket indikerar att utredningen både måste undersöka adoptionerna som har ägt rum efter 90-talet och säkerställa att korruption inte förekommer i samband med dagens adoptioner.

Maria Dexborg, Transnationellt adopterades riksorganisation (TAR)

Katarina Grahn, Världsgruppen för adopterade

Enrica Hanell, Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn (AFO)

Li Hansson Bejarano, nätverket Adopterad från Colombia

Tobias Hübinette, adopterad från Sydkorea och lärare och forskare vid Karlstads universitet

Hanna Sofia Johansson, Svenska Koreaadopterades nätverk (SKAN)

Rose Larsson, nätverket Adopterad från Indien

Clas Lindholm, Chileadoption.se

Pia Ninche, Adopterade etiopiers och eritreaners förening (AEF)

Simon Nordangård, Vuxen internationellt adopterad (VIA)

Teresa Norman, nätverket Adopterade från Bolivia (AFB)

Martin Svensson, Föreningen för adopterade thailändare (FFAT)

Petra Wester, Adopterade koreaners förening (AKF)

11 ”Orealistiska kärnkraftsförsla g tar fokus från viktigare frågor”

Debatten om att återstarta eller bygga nya kärnkraftsreaktorer har utvecklats till något av en skendebatt, som tar bort fokus från frågor som på kort sikt är viktigare för både klimatet och elförsörjningen. Det gäller exempelvis utbyggt elnät, fortsatt expansion av förnybar el, satsningar på energilagring och ökad flexibilitet i elsystemet, skriver sju forskare.

DN. DEBATT 210311

Kärnkraften och vattenkraften har tillsammans bidragit till relativt låga och stabila elpriser i Sverige alltsedan 1970- och 1980-talen. Samtidigt har kärnkraften alltid varit kontroversiell, den har splittrat en regering och det har folkomröstats. För precis 12 år sedan, i februari 2009, gjorde alliansregeringen en historisk kompromiss: *”Kärnkraftsparentesen förlängs genom att inom ramen för maximalt tio reaktorer tillåta nybyggnation på befintliga platser.”* Samtidigt fick Centerpartiet genom ett ”tredje ben” i elförsörjningen: en kraftig ökning av stödet till förnybar elproduktion (genom elcertifikatsystemet) och en ”planeringsram för vindkraft på 30 TWh till år 2020”.

I den breda energiöverenskommelsen 2016 formulerades *”Målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Detta är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut”*.

I dagsläget finns inte något motsatsförhållande mellan hörnstenarna i energiöverenskommelsen och kärnkraftsägarnas möjligheter. Det är fortfarande tillåtet att bygga tio nya reaktorer, i takt med att reaktorer tas ur drift.

På grund av låga elpriser och den tidigare effektskatten, hade kärnkraften dålig lönsamhet. Genom energiöverenskommelsen togs effektskatten bort, men efter olyckan i Fukushima den 11 mars 2011 ökade också säkerhetskraven. Kärnkraftsägarna beslöt att avveckla de fyra äldsta reaktorerna, men investerade i modernisering och effektökning i andra. De sex återstående reaktorerna kan sannolikt drivas till början av 2040-talet.

Den nuvarande kärnkraftstekniken (i form av tredje generationens kärnkraft) kännetecknas inte bara av långa ledtider från beslut till drift. Den har också höga investeringskostnader och därmed hög finansiell risk vilket gör det osannolikt att företag kommer att ta en sådan risk på en avreglerad marknad utan statliga garantier – speciellt när kostnaden för annan ny elproduktion (vindkraft) är betydligt lägre. De politiska förslagen om att bygga två nya reaktorer (KD) och att renovera och återstarta en av de nedstängda (L) är knappast realistiska, om det inte ska ske med någon form av statliga subventioner.

Samtidigt pågår det viktig forskning om olika typer av mindre reaktorer, så kallade SMR (small modular reactor). Vattenfall är med och undersöker förutsättningarna för att bygga sådana reaktorer i Estland och det har lämnats in en svensk ansökan om ett annat projekt till Energimyndigheten.

Givet klimatfrågans stora allvar bör inga tekniker eller åtgärder uteslutas. Det är därför rimligt att Sverige tar fram en strategi för hur en forsknings- och utvecklingspolitik för denna typ av kärnkraftsteknik kan utformas. Det är dock högst osäkert om och när vi kan se sådana reaktorer kommersiellt tillgängliga. Det är tveksamt om sådana kan ge något bidrag av

betydelse inom de närmaste 20 åren. Och då är vi nära den tidpunkt då utsläppen av växthusgaser måste vara nära noll.

Vi kan inte heller utgå från att de befintliga kärnkraftsreaktorerna kan livstidsförlängas ytterligare. Kärnkraften är helt enkelt en senare fråga, en skendebatt och en icke-fråga som skymmer sikten och inte borde få stå i vägen. Det som är tydligt – oberoende av hur länge de befintliga reaktorerna drivs vidare – är att väderberoende kraftslag kommer spela en mycket större roll än i dag.

Detta är en stor utmaning, inte minst eftersom såväl industri- som transportsektorerna ser elektrifiering som en av huvudåtgärderna för att möta klimatmålen, och elanvändningen därför förväntas öka dramatiskt. Men det är möjligt. Resultatet från olika kostnadsminimerande energisystemmodeller visar att sammansättningen av elsystemet – när utsläppen ska vara netto noll – baseras på mycket stor andel förnybar el som, på våra breddgrader, innehåller vattenkraft, en stor mängd vindkraft, kraftvärme (biomassa och avfall), en mindre mängd solel samt reglerkraft från gasturbiner som drivs av biogas (eller vätgas). Det är viktigt att påpeka att hänsyn har tagits till kostnader som uppkommer på grund av att den icke-planerbara vindkraften ska integreras i systemet.

Man ska ändå inte underskatta utmaningarna med att få fram ett system enligt ovan, men det förutsätter en långsiktig och genomtänkt politik:

1 Fortsatt utbyggnad av vindkraft. Energimyndigheten och Naturvårdsverket planerar för att tredubbla den landbaserade vindkraften, men de anser det oroande att det tillkommer väldigt få nya tillstånd. Klimaträtts-utredningen bör lämna förslag om hur man kan vikta klimatnyttan tyngre i miljöbalken, vilket skulle gynna både ny elproduktion och nätutbyggnaden.

Det måste också skapas bättre förutsättningar för en storskalig utbyggnad av havsbaserad vindkraft. Därför bör regeringen i de kommande havsplanerna poängtera det stora behovet av sådan vindkraft och Svenska kraftnät bör få bygga ut transmissionsnätet (stamnätet) till havsområden, så man kan ansluta mer vindkraft i södra och mellersta Sverige där behovet är som störst.

2 Ett smart elsystem. Det finns betydande möjlighet med sektorskoppling som innebär smart elanvändning (exempelvis styrning av värmepumpar och smarta laddningsstrategier för elfordon), flexibel (lastföljande) kraftvärme samt olika former av omvandling av el till andra energibärare som till exempel vätgas för industrin. Detta krävs för att värdet av den ökande icke-planerbara elproduktionen inte ska minska när dess andel av den totala elproduktionen ökar.

3 Fortsatt utbyggnad av elnätet. Svenska kraftnät och de regionala nätägarna måste ytterligare öka sin utbyggnad av elnäten. Det krävs också fler utlandsförbindelser för att ökad möjlighet till import och export, vilket också bidrar till klimatomställningen i hela Nordeuropa.

4 Rättvis omställning. Vi måste utveckla strategier för en rättvis omställning. Som föregångsland bör Sverige även i detta avseende gå före och genomföra en omställning som upplevs som rättvis och gynnsam för samhället. Staten måste exempelvis säkerställa att kommunerna och de närboende får en större ekonomisk vinning av vindkraften. Vi bör fokusera på genomförbarheten i energiomställningen, såväl ekonomiskt och tekniskt som praktiskt och socialt.

5 Ny energiöverenskommelse. Förutsättningarna för en ny bred politisk uppgörelse om elsystemet bör vara goda. De faktiska frihetsgraderna avseende vilken mix av tekniker och åtgärder som står till buds fram till år 2045 – när Sveriges utsläpp ska vara netto

noll – är begränsade. Det krävs en omfattande utbyggnad av förnybar elproduktion för att möta det växande elbehovet och samtidigt upprätthålla den utsläppsminskande elexporten. En ny blocköverskridande överenskommelse skulle skapa bättre förutsättningar för långsiktiga investeringar och säkerställa att vi har rätt fokus i omställningen.

Forskningen bör kunna utgöra ett viktigt underlag till energipolitiken. Vi hoppas kunna bidra till detta genom ett nyligen beviljat forskningsprogram från miljöstrategiska stiftelsen, Mistra.

Energiomställningen kan inte vänta. Därför bör svensk politik försöka nå fram till en samsyn på klimat- och energiomställningen som är framåtblickande och där möjligheterna med flexibel och smart elanvändning, nya marknader samt samhällelig genomförbarhet står i fokus.

Filip Johnsson, professor i uthålliga energisystem, Chalmers tekniska högskola, programchef för Mistras nya forskningsprogram ”Mistra electrification”

Aleh Cherp, professor, Lunds universitet samt Centraleuropeiska universitetet i Wien

Lisa Göransson, forskarassistent, Chalmers tekniska högskola

Magnus Hennlock, forskare, IVL Svenska miljöinstitutet

Jessica Jewell, forskarassistent, Chalmers tekniska högskola

Kenneth Karlsson, forskare, IVL Svenska miljöinstitutet

Mikael Odenberger, docent, Chalmers tekniska högskola

12 ”Trots OECD-kritik angriper Sverige inte korruptionen”

De nyligen avslöjade Scaniamutorna i Indien är ytterligare ett exempel på att svenska myndigheter inte kommer till rätta med företagens utlandskorruption. Sverige har upprepade gånger kritiserats av OECD för att inte ställa företag till ansvar. Lagföringen försvåras också av att företagen använder utländska medborgare för korrupta transaktioner, skriver Claes Sandgren.

DN. DEBATT 210312

”Uppdrag granskning” (SVT) avslöjade häromdagen väl belagda anklagelser mot Scania för mutbrott i Indien. Dessa har dock inte anmälts till svenska myndigheter och det är ovisst om de kommer att utredas.

Och förra veckan sattes punkt för Telias engagemang i Uzbekistan då Riksåklagaren beslutade att inte överklaga den hovrättsdom som frikände Telias vd Lars Nyberg och hans två medarbetare som var åtalade för mutbrott. De gick fria trots att Telia fått telekomlicenser i Uzbekistan tack vare att bolaget betalat cirka 2,7 miljarder kronor till ett brevlådeföretag i Gibraltar som kontrollerades av dottern till Uzbekistans diktator. Domen är precis så stötande som det verkar. Men det betyder inte att domstolen dömt fel utan att här är ett systemfel.

Dessbättre har inte Telias korrupta affärer passerat ostraffade. Telia har erkänt för amerikanska och nederländska myndigheter att bolaget betalat det nämnda beloppet i mutor

och accepterat att betala 7,7 miljarder kronor i böter. Till det kommer att Telia förlorade 3,9 miljarder kronor på avyttringen av sitt bolag i Uzbekistan. Som huvudägare (40 procent) av bolaget har svenska staten stort ansvar för denna usla och korrupta affär.

Även Ericsson har accepterat amerikanska böter, nämligen 10,1 miljarder kronor, sedan bolaget erkänt att anställda begått bland annat mutbrott utomlands åren 2000–2016. Däremot har ingen svensk lagföring skett; det är oklart om det går att binda enskilda personer till korruptionen och bolaget som sådant kan inte åtalas enligt svensk rätt.

Det förekommer också att svenska förundersökningar lagts ned fastän bevisningen varit övertygande. Så skedde med Saabs och BAE Systems mutor, 540 miljoner kronor enligt medieuppgifter, som betalades i samband med försäljningen av JAS/Gripen till Tjeckien, Ungern och Sydafrika.

Beslutet att lägga ned förundersökningen fattades av chefen för Riksenheten mot korruption, som uttalade sig i ”Uppdrag granskning”: *”Att det var ett mutkör, det är jag helt övertygad om.”* Ett viktigt skäl för åklagarens beslut var svårigheter att binda enskilda personer till utbetalningarna. Dessa mutor föranledde amerikanska och brittiska böter, dock inte mer än 3,5 miljarder kronor.

De nämnda bötessummorna ligger för övrigt långt under den högsta beloppsnivån. Den franska banken BNP Paribas accepterade 2015 att betala 74,7 miljarder kronor. Det är välkommet att USA och andra stater agerar, eftersom det ligger i små länders intresse att mutor inte tillåts snedvrida den internationella konkurrensen.

Den vanligaste kategorin av personer som lagförs för mutbrott i Sverige är anställda inom äldreboenden, hemtjänsten och personliga assistenter. Det är önskvärt att denna brottstyp lagförs men ett sådant fokus ger relief åt

oförmågan och oviljan att angripa den storskaliga korruptionen.

Det är inte konstigt att Sverige upprepade gånger kritiserats av OECD för att inte ställa företag till ansvar för mutbrott. OECD har även påpekat att lagföringen försvåras av att de svenska företagen använder sig av utländska medborgare för korrupta transaktioner.

Så det är ett mönster att svenska myndigheter inte kommer till rätta med företagens utlandskorruption.

En hel del bör göras, förslagsvis följande:

1 Inte bara individer utan även bolag bör vara underkastade straffrättsligt ansvar, såsom är fallet i många OECD-länder. Betalningar måste då inte knytas till enskilda personer utan företagen som sådana kan lagföras.

2 Svenska åklagare bör ges möjlighet att träffa överenskommelser med företag som misstänks för mutbrott. Företagen skulle då sporras att samarbeta och de skulle kunna åläggas att betala böter till svenska staten, att införa skärpta kontrollsystem, avskeda vissa nyckelpersoner med mera.

I gengäld skulle vissa personer kunna undgå åtal, företaget skulle kunna fortsätta sin verksamhet obehindrat med mera. Fördelar är också att kostnaderna skulle kunna begränsas kraftigt och att både företag och individer kan slippa en förlamande väntan på en rättegång med oviss utgång, i Telias fall närmare nio år. Överenskommelser av detta slag är på väg att bli standard bland OECD-länderna.

3 Sanktionsavgifter skulle kunna tas ut som liknar dem som tillämpas för regelöverträdelser inom finanssektorn. Swedbank har exempelvis ålagts att betala fyra miljarder kronor för brister i arbetet att förebygga penningtvätt. Det skulle kunna vara en effektiv, förebyggande metod att bekämpa även grov korruption.

4 Företag bör uppmuntras att frivilligt rapportera sina mutbrott. Sådan självrapportering bör leda till att påföljderna för brotten mildras vilket också skulle ha en förebyggande verkan.

5 Revisorernas oberoende borde stärkas. De har en lagfäst skyldighet att anmäla misstänkta mutbrott, men det förekommer knappt att en revisor gör det. Ett skäl är att en sådan anmälan kan få som följd att revisorn tvingas att lämna sitt uppdrag. Ett företag kan nämligen i praktiken lätt göra sig av med en revisor.

6 En effektiv bekämpning av den gränsöverskridande korruptionen skulle underlättas om den kunde bedrivas samfällt inom EU som lagfört techjättarna på ett kraftfullt sätt. Med stöd i konkurrensrätten har EU tvingat Google att erlägga cirka 80 miljarder kronor i böter på grund av missbruk av bolagets marknadsdominans. Detta skulle kunna inspirera till en liknande europeisk ordning för korruptionsbekämpning.

De här förslagen bryter med vår traditionella syn på lagföring av grova, ekonomiska brott och svenska politiker och jurister stegrar sig nog inför de här tankarna. Men vi är förskansade i ett system som kommit i otakt med dagens värld av korruption, penningtvätt och skattebrott vilka omsätter svindlande belopp.

Det är angeläget att få bukt med korruptionen inte minst därför att den är ett medel för att dölja penningtvätt och skattebrott. Dessa tre bildar en elakartad järntriangel på global nivå vilket kräver att vi tänker nytt och större än vi hittills velat och förmått.

Claes Sandgren, professor emeritus Stockholm centre for commercial law, Stockholms universitet, fd ordförande för Institutet mot mutor

13. ”S+M bör regera ihop för att städa upp Sverige”

I dag är det väldigt mycket tomma utspel utan reella politiska förslag. Väljarna ser igenom det. Genom att i stället samarbeta skulle mer kunna bli verkstad. Sådant uppskattar medborgare. Ett samarbete mellan S och M kan föra oss tillbaka till medelvägen, skriver kommunalråden Jari Puustinen (M) och Jimmy Jansson (S).

DN. DEBATT 210313

Socialdemokraterna och Moderaterna är vad man brukar kalla statsbärande partier. Ankare i fungerande regeringar. Erfarenhet och förmåga. Men låt oss vara ärliga med att delar av de bekymmer som Sverige brottas med är orsakade av, inte alltid M och S själva, men av regeringar de ingått i. Att styra med många och mindre för att inte säga mycket små partier kostar på. Risken för spretighet, ideologi före förnuft och behov av att nå riksdagsspärrar snarare än Sveriges bästa är påtaglig. Medborgarna upplever det som odemokratiskt när mindre partier får orimligt genomslag. Tilliten till demokratin urholkas.

Det tycks som att det inte finns många alternativ som kan ge kraftfulla majoritetsregeringar eller regeringar. Valet 2022 kommer inte att ändra på det. Inte heller tycks isolering eller frontalattacker på politiska motståndare ändra förutsättningarna. Att smeta potentiella samarbetspartiers politik på varandra är inte fruktbart. Moderaterna är inte

ett hot mot aborträtten. Socialdemokratin monterar inte ner den liberala demokratin. Nivån i svensk politik är pinsam. Men det finns en annan väg om man vågar se den.

Sverige lider av fokus på spelet om vem som ska samarbeta med vem. Samtidigt eroderar medborgarnas förtroende. Det mesta pekar på att båda våra partier tvingas fortsätta att hamna i sällskap där vi inte kan vara tillräckligt av oss själva. S eller M kommer oavsett att få kompromissa sig sönder och samman där vi tvingas till eftergifter som gör ont för våra partier och vårt land. Inte heller kan M och S utan att förgöra sin egen trovärdighet samarbeta med partier som spelar på helt andra premisser. Att regera med dem som har sedelpressar i källaren eller inte behöver förhålla sig till lagar och förordningar är helt enkelt jäkligt svårt.

Om man på allvar vill göra konkurrerande partier mindre meningsfulla och få färre att rösta på dem då finns två saker att göra. Göra sig själv mer relevant och meningsfull. Men också se till att de frågor som andra partier lever på blir mer oviktiga. Oftast genom att leverera rimliga svar på dem. Det är svårt om man samarbetar med partierna som behöver frågan för att klara riksdagsspärren eller att ens existera.

Vi lever på ett sluttande plan. Vittnesmål om att politiska motståndare inte ens kan hälsa på varandra eller ta en kaffe i riksdagen ger ingen känsla av seriositet eller ansvarstagande. De medvetna missförståndens doktrin där övertolkningar och höga tonfall tagit över oroar. Viljan att se de goda intentionerna hos sin motståndare och att förstå och mötas. Var är den? Vill vi att folk utanför riksdagens kammare ska bete sig så mot varandra?

Låt oss vara ärliga. Det finns stora ideologiska skillnader mellan S och M. Men sanningen är att det även finns mycket som förenar de båda industrialistpartierna. Våra partier känner varandra väl som forna fiender och

samarbetspartners. Vet var gränserna går. När S och M krokat arm har det gagnat vårt land. Gett stabilitet och trygghet. Och i ärlighetens namn är det rätt rimligt att man själv städar upp de saker man också varit med och ställt till med. Oavsett om man tvingats eller ej.

Vi är inte övertygade om att ytterlighetspartier och enfrågepartier på båda sidor med automatik skulle växa om S och M tog gemensamt ansvar. Ytterligheterna har däremot uppenbart vuxit i avsaknaden av detta. Missnöje växer i en känsla av oförmåga att ta tag i för väljarna relevanta frågor och en känsla av fel fokus. Missnöje är ingen väg fram. Ett land, eller kommun, ska byggas på framtidstro och realistiska lösningar på uppenbara problem. På att ärligt, utan att överdriva, se problem men på samma vis se möjligheter.

Hur förvånande är det att medborgarna glider isär och blir alltmer avståndstagande till varandra när de varje dag ser sina partiers företrädare skita ner sig med att gräva skyttegravar djupare än de sjunkande förtroendesiffrorna för det politiska systemet. I dag är det väldigt mycket tomma utspel utan reella politiska förslag. Fördummande. Väljarna ser igenom det. Genom att samarbeta skulle mer kunna bli verkstad. Sådant uppskattar medborgare.

Ta sikte på minst två mandatperioder och städa. Svenska folket ropar inte på vare sig en kraftig vänster- eller högervridning av Sverige. De vill känna tillit till att skola, äldreomsorg och sjukvård håller hög kvalitet. De vill att människor ska utbilda sig, jobba och göra rätt för sig. LO-medlemmen och småföretagaren ska känna trygghet vid sjukdom, tappad inkomst och mot brott. Svensk industri och storföretag ska kunna ägas och vara konkurrenskraftiga i Sverige. Gör skattesystemet förståeligt, uthålligt och robust med sänkta skatter på arbete och stabila skattebaser som inte är konkurrensutsatta som grund. Sträva mot att såväl låg- som höginkomsttagaren med trygghet kan känna

”att man fan får något för pengarna”. Rättsväsendet ska fungera och straff för brott ska ligga nära medborgarnas allmänna rättsuppfattning. Försvaret ska stärkas såväl som att gängkriminaliteten ska tryckas tillbaka med kraft.

Ingen vill ha avgrundsdjupa sociala klyftor eller att människor ska lämnas åt sitt öde. Folk ser både behov av eget ansvar och att vi hjälps åt. En migration som inte är större än att människor kommer i arbete, hittar bostad på samma villkor som andra och som bidrar till samhällsbygget och delar våra gemensamma värderingar. Där vi kan göra upp med otyg som hedersförtryck och ökad ojämställdhet med kraft. En klimat- och miljöpolitik som bygger på engagemang och delaktighet, inte skuldbeläggande och bestraffningar. Och en energipolitik som är långsiktig och skapar jobb. Rusta också de demokratiska institutionerna.

Titta på de nordiska länderna. Medan vi tjafsar i Sverige råder i regel bred samsyn i många frågor i våra grannländer. Skolan, bostadspolitiken eller migrationen exempelvis. Sverige har tappat kompassen och det har gjort oss extrema i vissa fall. S och M kan föra oss tillbaka till medelvägen.

Listan på gemensamma problem kan göras längre men det är egentligen inte orimligt det medborgarna begär. Lite hårda nypor, ordning och reda, fokus på det viktiga, framtidstro och stabilitet. Att de stora och små frågorna i vardagen blir synliga och får sina realistiska lösningar. Det är inget av detta som ligger i konflikt med vad våra partier egentligen tycker.

Leta gemensamma vägar i stället för konflikter.

Let’s make Sverige lagom again!

Jari Puustinen (M) och Jimmy Jansson (S), kommunalråd och majoritetskollegor i Eskilstuna Kommun

14 ”Evidens saknas för att digitala diagnoser fungerar”

Det saknas vetenskapligt belägg för att det över huvud taget går att ställa diagnoser digitalt. Detta strider helt och hållet mot praxis inom svensk sjukvård. Regionerna har trots det inte intresserat sig för att ta reda på vad vi faktiskt får ut rent medicinskt av de digitala besöken, skriver fyra specialister i allmänmedicin.

DN. DEBATT 210314

Sjukvård på internet, så kallad ”virtuell” eller ”digital” vård, dök upp i Sverige för några få år sedan, har växt explosionsartat och blivit fast etablerad med företaget Kry som största aktör. I offentlig debatt har vårdformen kritiserats starkt, främst för att med skattemedel främja en ojämlik vård och därmed dränera traditionell, fysisk, icke-virtuell sjukvård på resurser.

Vad som i stort sett aldrig uppmärksammas i debatten är att det saknas vetenskapligt belägg för att det över huvud taget går att ställa diagnoser digitalt. Att ställa diagnos är grundbulten i en läkarbedömning. Utan rätt diagnos kan inte heller rätt behandling ges.

Exempelvis behandlar flertalet digitala vårdgivare halsfluss med antibiotika trots tydlig rekommendation från Strama (Samverkan mot antibiotikaresistens) om att inte göra det. Vid genomläsning av Stramas rekommendationer blir man frågande till varför så kallade nätläkare över huvud taget ska ge sig på att bedöma infektionstillstånd, nätläkarnas vanligaste

diagnos. Endast i enstaka fall kan nätläkare ställa vederhäftig infektionsdiagnos som kräver läkarbehandling. Det gäller till exempel så kallad okomplicerad urinvägsinfektion hos kvinnor.

Typfallet bland nätläkarbedömningar verkar i stället, av reklamen att döma, vara förkylningar bland barn, som är ett självläkande tillstånd. Det är högst oklart vad nätläkarna faktiskt tillför i dessa fall utöver det som erfarna sjuksköterskor kan bedöma per telefon. Det är däremot helt klart så att nätläkarbolagen drar in högre ekonomisk ersättning när de slussar patienten till en digital läkare i stället för en digital sjuksköterska.

Digitala vårdgivare har konsekvent undvikit att svara på vad de tillför i fråga om diagnostik när nu evidensen helt saknas. I stället brukar de hänvisa till egen erfarenhet, nöjda patienter eller egengjorda undersökningar vars resultat varken har genomgått sedvanlig granskning eller publicerats för allmänheten. Detta strider helt och hållet emot praxis inom svensk sjukvård.

Inte heller regionerna har intresserat sig för att ta reda på vad vi faktiskt får ut rent medicinskt av de digitala besöken, eller vad som riskerar att fördröjas. Detta trots den snabba ökningen av regionernas kostnader för nätläkare till nära en miljard kronor år 2020. Det verkar som att politiker är nöjda med utvecklingen, som om en läkare i fickan är var mans egendom oavsett om läkaren bidrar med något av medicinsk betydelse eller ej.

Det är högst egendomligt att vi lägger en så pass stor, och ständigt ökande summa av gemensamma skattemedel utan att veta vad vi får ut av insatsen, och ännu värre, om den till och med skadar eller bidrar till ökade kostnader i form av dubbla besök, något som en svensk studie indikerar.

Insikten om att sjukvårdens framgångar utvecklas i samspel med naturvetenskaplig och

teknisk forskning låg nämligen bakom att Sveriges generella läkarinstruktioner redan år 1890 i lag stadgade att läkare ska ge de råd och behandlingar som patienters tillstånd kräver ”i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet”.

När instruktionen upphävdes 1994 ersattes den med en åliggandelag, som behöll ”vetenskap och beprövad erfarenhet” som kvalitetsnorm, nu för all hälso- och sjukvårdspersonal. Åliggandelagen är avskaffad, men ”vetenskap och beprövad erfarenhet” finns kvar i sjukvårdens tre mest centrala lagar (jfr 6 kap. 1 § patientsäkerhetslagen, 7 kap. 1 § patientlagen och 10 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen).

Att i praktiken hantera normen ”vetenskap och beprövad erfarenhet” kräver eftertanke. Vanligtvis växelverkar emellertid de två delarna, inte sällan genom att upprepade erfarenheter leder till frågeställningar, som sedan studeras vetenskapligt. Förutom möjligen i vissa nödsituationer är oprövade medicinska insatser lagliga endast inom ramen för vetenskapliga studier, som dessförinnan bedömts och godkänts enligt etikprövningslagen av regional etikprövningsnämnd. Det finns alltså inget ”oreglerat utrymme för innovativ användning av oprövade metoder”.

Med en väl genomarbetad forskningsplan borde de digitala läkaraktörerna ha sökt etikprövning hos den regionala etikprövningsnämnden för en pilotstudie. Varför startade företagen i stället i full skala en oprövad medicinsk insats som saknade stöd i svensk lag?

I ett reportage ger Krys nuvarande vd Johannes Schildt en förklaring. Idén föddes på en brittisk pub där han och en annan av Krys grundare, Fredrik Jung Abbou ”spånade idéer”. Abbou tog upp tankar på att ”förändra den primärvård han själv upplevt som knepig”. Kanske en app för videosamtal mellan patienter och läkare vore något? De ”sprang på idén och på den vägen är det”.

Tillsammans med två andra byggde de en första version av appen och i mars 2015 lanserades Kry. Schildt framhöll att för att förändra är det viktigt att som han och hans medgrundare lite naivt och blåögt komma utifrån. De var inte ”färgade av hur det alltid varit”. Det verkar som om att Schildt såg det som en fördel att han och de andra tre helt saknade erfarenhet och kunskap om sjukvård, dess lagfästa kvalitetsnormer och medicinsk etik.

Men varför tillät myndigheter, vårdens fackförbund och kvalitets- och etikinriktade organisationer som Svenska läkarsällskapet att nätläkarbolagen sjösatte en helt oprövad teknik i full skala?

Varför fick företagen etablera ett fullbordat faktum utan att beakta vare sig den sekelgamla lagstadgade kvalitetsnormen ”vetenskap och beprövad erfarenhet” eller etikprövningslagen?

Har ”digitalisering” blivit så synonymt med kvalitet och effektivitet att ingen vill eller vågar ifrågasätta dess tillämpning ens när den som nätläkarnas digitala vård helt saknar evidens?

Det minsta vi skattebetalare borde kunna förvänta oss från regionerna är en oberoende revision av vad vi egentligen får ut av de digitala vårdkontakterna.

En utredning från Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) brådskar.

Helena Dreber, specialist i allmänmedicin, med dr

Bengt Järhult, specialist i allmänmedicin

Christer Petersson, specialist i allmänmedicin, med dr

Åke Thörn, specialist i allmänmedicin, med dr, tidigare forskningsledare i Region Norrbotten

15 ”Orealistisk att alla svenskar i närtid ska få fast vårdkontakt”

En ny internationell undersökning visar att en fast vårdkontakt är en nyckelfaktor för god kvalitet. Regeringen har nyligen aviserat en satsning på god och nära vård. Men vår bedömning är att det i dagsläget är orealistisk att hela befolkningen i närtid ska kunna få en ordinarie vårdkontakt, skriver företrädare för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

DN. DEBATT 210315

I dag presenterar vi på uppdrag av regeringen en rapport där vi har undersökt hur befolkningen i Sverige anser att hälso- och sjukvården fungerar jämfört med befolkningen i tio andra länder. Undersökningen ingår i den årliga International health policy survey, IHP. De flesta svar lämnades i slutet av februari eller i början på mars 2020, vilket innebär att undersökningen till stora delar genomfördes före covid-19-pandemin. Några av resultaten presenterade vi före årsskiftet, denna rapport innehåller fler resultat och en fördjupad analys.

Den samlade bilden är nedslående för svensk del, då undersökningen visar på brister i vården som varit kända länge och där vi inte kan se några större förbättringar. Resultaten visar en vård som har långa väntetider och där samordningen och stöden till personer med komplexa sjukdomsbilder inte alltid fungerar. Sverige uppvisar också lägst personlig kontinuitet i kontakterna mellan patient och

vårdpersonal. De svaga resultaten när det gäller väntetider, samordning och personkontinuitet är bekymmersamma och visar på tydliga brister i vårdens personcentrering, det vill säga hur väl vården utgår från individens behov, preferenser och resurser.

I internationell jämförelse har svensk hälso- och sjukvård även flera styrkor. Undersökningen visar bland annat att befolkningen upplever att tillgången till vård är god, och att det är få som avstår från att söka vård på grund av patientavgifter. Resultaten pekar också på en sjukhusvård som befolkningen har stort förtroende för och vi ser även att Sverige ligger i framkant när det gäller vårdens digitalisering.

Undersökningen är en bred belysning av befolkningens egen bild av vården, och några exempel på de resultat som vi anser är viktiga att förbättra eller utveckla i svensk hälso- och sjukvård är följande:

Den svenska vårdens personkontinuitet är jämförelsevis svag. Få anger att de har en ordinarie läkare eller sjuksköterska på den vårdcentral dit de vanligtvis går för sin vård. I Sverige svarar cirka 35 procent att de har en sådan fast vårdkontakt, medan andelen i övriga länder är mellan 80 och 98 procent.

Personer med en ordinarie läkare eller sjuksköterska de vanligtvis går till för sin vård har genomgående bättre erfarenheter av sin vård jämfört med dem som endast har en ordinarie mottagning. De upplever att de är mer delaktiga och att personalen bättre känner till deras sjukdomshistoria och förklarar på ett sätt som de förstår. De får även fler vårdinsatser i jämförelse med personer som enbart har en ordinarie vårdcentral.

Sverige uppvisar längst väntetid till vård som inte är akut. I jämförelse med andra länder rapporterar den svenska befolkningen längst väntetid till vård som inte sker på akutmottagning på sjukhus. Endast 37 procent

svarar att de fått ett besök inom två dagar senaste gången de var sjuka, vilket är lägst resultat av alla länder i jämförelsen.

Få patienter som behövt prata med någon i vården om sin psykiska hälsa uppger att de fått ett stödsamtal eller annan behandling för det. Vi kan se att 65 procent av dem som svarar att de behövt det uppger att de sedan inte haft ett stödsamtal eller fått någon annan behandling från vården.

Personer med kroniska sjukdomar eller sämre självskattad hälsa har generellt sämre erfarenheter av vården. De upplever också oftare än andra svårigheter med att få tillgång till vård.

Undersökningen bekräftar flertalet tidigare studier som visat att det är få i Sverige som har en fast läkare eller sjuksköterska som de vanligtvis går till för sin vård. Den visar också att kontinuitet i form av fast vårdkontakt är en nyckelfaktor för att skapa god kvalitet i vårdmötet. Det är därför särskilt bekymmersamt att resultaten som rör just personkontinuitet ligger så lågt och att de gjort det under en längre tid.

Regeringen har nyligen aviserat en satsning på god och nära vård. Ett mål med satsningen är att alla ska ha en fast läkarkontakt. Vår bedömning är dock att det i dagsläget är orealistisk att hela befolkningen i närtid ska kunna få en sådan ordinarie vårdkontakt. Primärvården lider bland annat av personalbrist, särskilt när det gäller allmänläkare, samt en låg resurstilldelning internationell sett. En omställning pågår mot en stärkt första linjens vård, men vi ser inga tecken på att den ännu har förverkligats. Vi har i tidigare undersökningar också sett indikationer på en stressig arbetsmiljö bland läkare i primärvården samt på senare tid ökade spänningar avseende resurstilldelningen mellan digital och traditionell vård.

För att alla ambitioner kring den första linjens vård ska kunna genomföras behövs en samlad strategi, där en bärande punkt är att personkontinuiteten i första hand bör säkerställas för de patienter som har störst behov av det. Man behöver även reglera villkoren på nationell nivå för hur den digitala och fysiska primärvården ska integreras – vilket bland annat inkluderar tydliggjorda principer för val av vårdgivare och hur ersättning ska följa patientens val.

En central del i denna integrering är att 1177 bör tjäna som en gemensam nationell ingång för första linjens vård över hela landet. Likaså är det viktigt att på nationell nivå stärka kunskapsinsamlingen om första linjens vård via ett nationellt primärvårdsregister och påskynda utvecklingen av bättre väntetids- och kvalitetsmätningar.

Utifrån vår undersökning rekommenderar vi följande prioriteringar i arbetet med att utveckla svensk hälso- och sjukvård:

1 Regeringen och regionerna bör i arbetet med att öka andelen fasta vårdkontakter hos befolkningen särskilt se till att det sker utifrån behov och nytta och samtidigt motverka omotiverade skillnader mellan stad och glesbygd. Regeringen och regionerna bör även gemensamt verka för att målet löpande följs upp, utvärderas och tillsynas.

2 Regeringen bör förbättra förutsättningarna för att följa upp vårdens jämlikhet för att motverka omotiverade skillnader i tillgången till fasta kontakter.

3 Regionerna bör arbeta för att nå ut med information och erbjudande till fler som behöver stödsamtal och annan hjälp vid psykisk ohälsa.

4 Regeringen och regionerna bör ytterligare stärka samordningen av patientinformation mellan vårdgivare.

FAKTA. UNDERSÖKNINGEN

Sverige deltar sedan 2009 i den årliga undersökningen International health policy survey (IHP) som syftar till ökat lärande mellan länder och att ge underlag till förbättrat beslutsfattande inom sektorn.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har sedan 2014 i uppdrag av regeringen att genomföra och redovisa den svenska delen av IHP-studien. I den aktuella rapporten redovisas resultat och analyser av 2020 års undersökning.

Undersökningen leds av den amerikanska stiftelsen The commonwealth fund och genomförs i Australien, Frankrike, Kanada, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Schweiz, Storbritannien, Sverige, Tyskland och USA.

Drygt 2 500 slumpmässigt utvalda personer i åldern 18 år och äldre svarade på den svenska delen av undersökningen.

Jean-Luc af Geijerstam, generaldirektör
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Nils Janlöv, projektdirektör vid myndigheten

Peter Nilsson, utredare vid myndigheten

16 ”Tidsgräns för häktade unga gör mer skada än nytta”

Regeringen vill göra det svårare att häkta ungdomar som misstänks för allvarlig brottslighet. Men att begränsa häktningstiden till tre månader riskerar att få motsatt effekt, med längre genomsnittliga häktningstider för unga och ett svårare utredningsläge, skriver nio åklagare och poliser.

DN. DEBATT 210316

Att Sverige de senaste åren har fått större och större problem med grov brottslighet kan knappast ha undgått någon. I augusti 2020 gjordes en ovanlig publicering på polisens hemsida med rubriken ”Våldsutvecklingen är synnerligen allvarlig”. I texten förklarar rikspolischefen Anders Thornberg att polisen ”jobbar intensivt, dygnet runt, trots det fortsätter det grova våldet”.

Vi som arbetar med dessa brott har även noterat en annan trend, nämligen att en stor del av denna grova brottslighet begås av väldigt unga personer. Inte sällan är det äldre gängkriminella som uppdrar åt de yngre att begå mord, vapenbrott eller andra grova brott åt dem. I andra sammanhang handlar det om ungdomsgäng som exempelvis systematiskt rånar andra ungdomar i deras omgivning – då och då med förnedrande inslag.

Att det är ungdomar som i stor utsträckning begår dessa brott gör dem extra svåra att utreda. För att kunna nå framgång i brottsutredningarna krävs det ofta att de inblandade inte ges möjlighet att prata ihop sig eller påverka vittnen och brottsoffer i deras utsagor. För personer under 18 år krävs det dock ”synnerliga skäl” för att de ska kunna häktas och åläggas restriktioner, det vill säga begränsas i sin kontakt med omvärlden. Detta innebär i praktiken att häktning endast blir aktuellt i de mål som rör oerhört allvarlig

brottslighet och där det också finns en mycket stor risk för att den misstänkte på fri fot påverkar brottsutredningen. I de fall en ungdom faktiskt häktas görs också löpande prövningar av om det är proportionerligt att häktningen fortsätter. I många fall innebär detta att ungdomar – trots att de är misstänkta för mycket allvarlig brottslighet – släpps på fri fot, vilket i sig inte sällan leder till att förundersökningarna måste läggas ner eller åtal ogillas.

Från politikerhåll pratas det ofta om att man ska ta ”krafttag” mot gängkriminaliteten och att man ser den skenande brottsutvecklingen som ”oacceptabel”. Trots detta planerar regeringen att driva igenom en reform som innebär att man ytterligare höjer ribban för frihetsberövande av ungdomar – genom att införa en maxgräns på tre månaders häktningstid.

Även om det enligt förslaget ska finnas en ventil att förlänga tiden vid ”synnerliga skäl”, kan detta lagförslag inte tolkas på något annat sätt än som att det ska bli ännu svårare att ha ungdomar häktade. När man läser förslaget kan man inte låta bli att undra om politikerna som vill driva igenom detta är medvetna om hur högt ribban faktiskt ligger i dag. För att tydliggöra detta kommer här lite hårdfakta: Under 2020 var det totalt tolv ungdomar under 18 år som satt häktade mer än tre månader. Hälften av dessa – sex stycken – satt häktade för mord. Övriga sex satt häktade för försök till mord, synnerligen grovt narkotikabrott, olaga frihetsberövande (två stycken) och grovt narkotikabrott (två stycken). Båda de grova narkotikabrotten avsåg brott som för en person över 21 år hade haft ett straffvärde på över fem års fängelse. Om man nu anser att färre häktningar av ungdomar ska överskrida tre månader – i vilka av dessa fall hade det varit värt att riskera hela utredningen genom att häva häktningen?

Förutom att det kommer att bli ännu svårare att utreda grova brott riskerar förslaget om tidsgränser för häktning ironiskt nog att leda till att häktningstiderna för ungdomar generellt kommer att bli längre än de är i dag. Om en brottsmisstänkt person vet att det finns en tremånaders deadline för häktningen kan han eller hon

enkelt fördröja utredningen genom att själv påkalla extra utredningsåtgärder i form av exempelvis tekniska analyser som utan undantag tar lång tid att få svar på. På detta sätt kan den misstänkte se till att häktningen drar ut så mycket på tiden att han eller hon till slut måste släppas ut, och på detta sätt få möjlighet att påverka utredningen inför rättegången.

En annan möjlig konsekvens av förslaget är att ungdomar i ännu större utsträckning än i dag kommer att utnyttjas av äldre kriminella för att begå brott. Detta är också något Åklagarmyndigheten varnat för i sitt remissvar till lagförslaget. Många av dem som verkar i gängmiljön har mycket god kännedom om lagens positiva särbehandling av ungdomar och har blivit experter på att utnyttja detta till sin fördel.

Ungdomar mår givetvis inte bra av att sitta häktade och det är absolut rimligt att vidta åtgärder för att korta ner deras häktningstider, och framför allt minska isoleringen. Att göra det genom införande av en tidsgräns blir dock bara plakatpolitik som kommer att göra mer skada än nytta. Om man på riktigt har en ambition att korta ner häktningstiderna bör man i stället effektivisera brottsutredningarna genom att exempelvis tillföra resurser till Nationellt forensiskt centrum (i dag är deras handläggningstider längre än tre månader även i förtursmål). En annan åtgärd som skulle göra verklig skillnad skulle vara att reformera omedelbarhetsprincipen så att muntlig bevisning kan säkras redan under förundersökningen. Regeringen har tidigare utfäst att det kommer att läggas fram ett förslag om detta under våren.

Det enda rimliga är att i vart fall avvakta denna reform innan andra drastiska åtgärder vidtas som kommer att lämna ännu mer spelrum till de grovt kriminella krafter som redan vinner större och större mark i vårt land.

Emma Berge, senior åklagare vid Åklagarkammaren i Växjö

Paulina Brandberg, senior åklagare vid Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet

Thomas Bälter, senior åklagare vid Åklagarkammaren i Uppsala

Krister Petersson, chefsåklagare vid Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet

Gunnar Appelgren, kriminalkommissarie, Polisregion Mitt

Martin Arkdal, gruppchef områdespolisen, Hisingen

Jonas Forslund, kriminalinspektör, Stockholm

Peppe Larsson, ingripandepolis Göteborg

Niklas Lindroth, områdespolis, Polisområde Älvsborg

17 ”Demokratin hotas när folkvalda inte får rösta”

För ett år sedan fattades ett historiskt beslut, bara 55 ledamöter skulle delta i riksdagens voteringar på grund av pandemin. Tolv månader senare är läget detsamma. Det skapar demokratiska utmaningar när enskilda ledamöter inte kan rösta utifrån egen övertygelse – även när det går emot partiets linje, skriver Nina Lundström (L). DN.

DEBATT 210317

Det har nu gått ett år sedan enskilda riksdagsledamöter förlorade makten och möjligheten att rösta efter eget huvud. Av pandemiskäl infördes en överenskommelse bland riksdagspartierna att endast 55 av 349 ska rösta på plats i riksdagen. Syftet var självklart att begränsa smittspridning genom att

begränsa antalet resor till och från riksdagen samt minska antalet ledamöter på plats i riksdagshuset. Överenskommelsen mellan partierna i riksdagen gjordes på grund av den extraordinära situation som spridningen av covid-19 orsakat. Ett klokt beslut då. Men långsiktigt skapar detta stora demokratiska utmaningar. Folkvalda äger sin röst och har rätten att rösta utifrån egen övertygelse. Om en ledamot vill rösta utifrån sin egen övertygelse går inte detta nu vilket är ett hot mot demokratin.

Arbetet i riksdagen har påverkats av pandemin precis som andra delar av samhället. Vi slutade ta emot besök i riksdagen. Det digitala språnget gjorde att utskottsmöten, och möten med externa aktörer, blev digitala. Digitala möten är nu del av vår vardag. Vi debatterar i webbinarier och sänder live.

Digitaliseringen har snabbt skapat nya arbetsformer och tillgängligheten har ökat till att ha möten med hela Sverige. Detta kommer att bidra till att det politiska samtalet utvecklas positivt sett till större tillgänglighet tidsmässigt och geografiskt. Resandet har minskat dramatiskt vilket är bra för miljön. Visst saknar många av oss möjligheten till vanliga möten. Det är så mycket av nyanser som försvinner i de digitala rummen speciellt när svåra frågor ska beredas, diskuteras och beslutas. Ibland vore det önskvärt att kunna ses fysiskt som när det närmar sig stora partibeslut. Man ska inte underskatta korridorsnacket och stämningslägen. Det kan kraftsamla till beslut och påverka beslutsfattare. Det finns risker med digitala möten. Den som sitter på makten sätter agendan över öppenheten eller bristen på densamma. Det är viktigt att vårda demokratiska arbetsformer i digitala möten likväl som på vanliga fysiska möten. Möjligheten att begära ordet, lägga förslag, kräva ordningsfråga och reservera sig är verktyg i det politiska arbetet som måste värnas.

Det vanliga är att ledamöterna i partigrupperna finner en gemensam linje, men ledamöter har alltid haft möjlighet att rösta efter sin övertygelse. Lojaliteten med partiet är traditionellt hög vid omröstningar i riksdagen. Den bygger på idén att ledamöterna ska genomföra det program som partiet gick till val på.

Samtidigt har varje riksdagsledamot fått ett personligt mandat av väljarna och har ingen formell skyldighet att följa partiet. Acceptansen för att rösta mot sitt parti varierar beroende på sakfråga, parti och om utfallet i en omröstning äventyras.

Personvalda riksdagsledamöter kan ha personligt engagemang i frågor som väljare uppskattat där väljare kan ha förväntningar på hur ledamoten sedan agerar i riksdagen. Om omröstningar framöver leder till att riksdagsledamöter i ett parti inte är överens är frågan vilka som ska få rösta? I dag avgör partierna vilka ledamöter som röstar i riksdagen.

Ingen vet i dag hur länge pandemin fortsätter och behovet av pandemiåtgärder över tid. Effekterna av vaccinationerna kan förhoppningsvis på sikt leda till en mer normaliserad tillvaro. Under tiden som restriktioner gäller kan det uppstå turbulens i sakfrågor som påverkar det parlamentariska läget vilket kan vålla demokratiska konsekvenser. Partierna har stor makt över utgången av omröstningar genom att välja vilka ledamöter som ska rösta. Ledamöter som har annan uppfattning kan få svårt att göra sin röst hörd. Det är ett demokratiskt underskott om varje riksdagsledamot inte kan äga sin röst och sin rätt att rösta.

I kommuner, regioner och EU-parlamentet har folkvalda i dag möjlighet att rösta digitalt vilket innebär att folkvalda äger sin röst. Frågan är varför det inte under året har utvecklats digitala möjligheter för ledamöter i riksdagen att rösta digitalt? Vi röstar ju redan i dag elektroniskt genom att trycka på knapparna men vi kan inte rösta på distans.

Pandemiläget har lett till snabb utveckling av digitalisering och tekniska språng i politiska församlingar. Det har inte varit okomplicerat att under stark tidspress få regelverk, tekniska plattformar och kunskapsnivåer på plats men det har gått. Grunden för att rösta som folkvald är att varje ledamot äger sin röst. Digitaliseringen är en fantastisk möjlighet i att även utveckla demokratin. Nu kan förtroendevalda delta på nämndmöten i kommuner och utskottsmöten i riksdagen. Det finns, mitt i pandemins alla utmaningar

därmed några positiva effekter. Det är lättare för förtroendevalda att delta när möte kan ske på distans. Det går att spara in på många resor genom digitalt arbete.

Ödets nyck är att riksdagen i år uppmärksammar demokratin och 100 år av allmän rösträtt. Liberala kämpar och andra rösträttsaktivister genomförde i kampen för rösträtten en namninsamling som gav flera hundra tusen namnunderskrifter på papper. En enorm bedrift. År 2021 är ett år när rösträttens betydelse står i fokus. Detta kan även bli ett år när demokratin utvecklas trots utmaningar med digitaliseringen och riksdagen tar nya kliv för att modernisera arbetet.

Gör det möjligt för riksdagens 349 folkvalda ledamöter, trots pandemin, att kunna få äga sin röst genom att temporärt få rösta digitalt. Många viktiga frågor står på spel under våren.

Nina Lundström, riksdagsledamot (L)

18 ”Stor risk för digitala missgrepp i skolan”

Fyra av fem lärare anser att arbetet skulle bli mindre givande med en ökad andel fjärr- och distansundervisning. Nästan varannan skulle allvarligt överväga att byta yrke, enligt en ny rapport. Det senaste årets nödlösningar får inte bli bestående, skriver Lärarförbundet.

DN. DEBATT 210318

Pandemin har medfört att många skolor fått ställa om till digital undervisning, helt eller delvis. I Lärarförbundets rapport ”Digitalisera inte bort lärar-professionen” presenteras nu för första gången en helhetsbild av hur lärare och skolledare upplevt det gångna året och vilka slutsatser de dragit.

Rapporten bygger på svar från nära 5 000 slumpmässigt utvalda medlemmar i Lärarförbundets

panel hos Kantar Sifo. I sex olika undersökningar berättar de om utmaningar de tampats med under pandemin – men också om sina farhågor för att det senaste årets nödlösningar ska bli bestående. Många lärare varnar för att tekniskt möjliga digitala arbetssätt kan komma att tränga ut pedagogiskt bättre arbetssätt när förhållandena i samhälle och skola återgår till det normala.

En hel del skolhuvudmän framställer, med Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Friskolornas riksförbund i ryggen, coronakrisens påtvingade undervisning via webbkameror som en framgång. Ser vi till lärarkårens faktiska erfarenheter är bilden en annan.

Inte minst bekräftar våra undersökningar vad många befarat – att elevernas socioekonomiska bakgrund har stor betydelse. Nästan två tredjedelar av de elever som av lärarna bedöms komma från socioekonomiskt svaga hem anses ha dåliga eller mycket dåliga förutsättningar för digital undervisning i hemmiljön.

När det gäller elevernas tekniska förutsättningar är resultaten alarmerande, särskilt inom vuxenutbildningen. Nästan fyra av tio lärare i vuxenutbildning svarar att deras elever har mycket eller ganska dålig tillgång till digitala verktyg. En tredjedel uppger att deras elever helt saknar tillgång till it-support.

Flera studier pekar på att teknisk och pedagogisk support är avgörande för en väl fungerande användning av digitala verktyg i skolan. Samtidigt ser lärarnas verklighet helt annorlunda ut. I en undersökning som Lärarförbundet genomförde 2019 svarade en av tio lärare att de helt saknade tillgång till it-support. Bland de lärare som hade tillgång svarade åtta av tio att de ändå inte fick hjälp när de behövde det. När vi under pandemin ställt dessa frågor igen kan vi se att problemen fortfarande är stora. Även om andelen som helt saknar tillgång till it-support är liten, bara 6 procent, får sju av tio lärare fortfarande inte hjälp när de behöver det.

En viktig aspekt är att det i skolan måste finnas it-pedagogiskt stöd med kompetens i såväl digital didaktik som i att integrera digital teknik i undervisningen. Vår rapport visar att fler än två av fem lärare saknar tillräcklig tillgång till detta stöd.

Mot bakgrund av sina erfarenheter från pandemiåret menar nu en majoritet av lärarna att mer fjärr- och distansundervisning kommer att göra det svårare att nå kunskapsmålen. I grund- och gymnasieskolan gäller det inte mindre än sju av tio lärare. Ännu fler, nio av tio lärare i grund- och gymnasieskolan, tror att en ökad andel fjärr- och distansundervisning efter pandemin kommer att göra det svårare att nå skolans sociala mål.

När undervisningen blir mer digital påverkas lärarnas upplevelse av yrket mycket negativt. I vår senaste undersökning uppger fyra av fem lärare att deras jobb skulle bli mindre givande med en ökad andel fjärr- och distansundervisning – en siffra som kan jämföras med att drygt hälften svarade likadant när samma fråga ställdes i maj i fjol. Det är sannolikt så att många lärare nu tydligare överblickar den digitala undervisningens baksidor.

Även omvärldens syn på yrket påverkas, menar lärarna. I december uppgav 48 procent att de tror att läraryrkets status kommer att sänkas med mer fjärr- och distansundervisning, i maj var motsvarande siffra 32 procent.

Vidare tror sju av tio skolledare att deras uppdrag skulle försvåras. Tänkbara förklaringar är de svårigheter som ligger i att på distans ansvara för lärarnas arbetsmiljö och skapa kollegialt lärande.

Trots alla dessa utmaningar tror drygt hälften av lärarna att inslag av distans- och fjärrundervisning kommer att bli vanligare efter pandemin. Risken är att de får rätt, och att det i så fall får kännbara konsekvenser. Hela 47 procent av lärarna uppger nämligen att de allvarligt skulle överväga att byta yrke om andelen fjärr- och distansundervisning ökar framöver.

Vad SKR och andra ser som en lösning på lärarbristen riskerar i praktiken att spä på densamma. En strävan efter lägre kostnader ligger outtalad mellan raderna. Besparingar där ökad digitalisering gör elevgrupperna större och lärarna färre kan ses som lockande, men medför betydande risker för utbildningens kvalitet.

Lärarförbundet anser att digitala arbetssätt måste bygga på fungerande tekniska lösningar och på lärarnas involvering – en slutsats med starkt forskningsstöd. Lärare behöver få styra över de pedagogiska redskapen även när de är digitala, och få avgöra om digitala lösningar ska användas eller ej. Digitaliseringen i skolväsendet behöver rätt förutsättningar och ske på rätt grund:

1 Låt lärarkårens behov och professionella kontroll styra skolans digitalisering – inte kortsiktiga ekonomiska intressen som devalverar läraryrket.

2 Säkerställ att alla skolor har tillgång till bra infrastruktur, ändamålsenliga digitala verktyg samt fungerande teknisk och it-pedagogisk support.

3 Bedriv fjärr- och distansundervisning endast i undantagsfall. Granska alltid digitala undervisningsformer innan de startar utifrån den kvalitetsförlust de riskerar att medföra.

4 Utvärdera det regelverk som träder i kraft under 2021 för fjärr- och distansundervisning, innan nya förslag om utvidgad fjärr- och distansundervisning ens kommer på tal. Den tillfälliga förordning som medger utökad fjärr- och distansundervisning under pandemin gäller fram till sommaren 2022, men bör avskaffas tidigare så fort smittläget medger det.

5 Reglera den i dag helt oreglerade fjärr- och distansundervisning i vuxenutbildningen samt säkerställ tillgången på digitala verktyg och it-support.

Utbildning som inte går i takt med den tekniska utvecklingen har självfallet ingen framtid. Utmaningen ligger i att tillvarata de tekniska möjligheterna så att de leder till verklig samhällsnytta i stället för att låta tekniken i sig stå i centrum eller låta införandet präglas av en kortsiktig ekonomism.

Många talar om digitala språng under pandemin. Det som avses är primärt att användningen av digitala verktyg ökat – inte att kvaliteten i verksamheten nödvändigtvis har gjort det. Lärarförbundets rapport visar att skola och utbildning i själva verket löper en stor risk för digitala snedsprång som devalverar läraryrket och försämrar skolans kvalitet.

Johanna Jaara Åstrand, ordförande Lärarförbundet

19 ”Spelberoende likställs med annat missbruk”

En nollvision för dödsfall relaterade till läkemedels- och narkotikabruk, minskat användande av tobaksfria nikotinprodukter samt förebyggande av spelberoende. Det är utgångspunkterna i regeringens nya ANDTS--strategi, skriver socialminister Lena Hallengren (S), Kristina Nilsson (S) och Nicklas Attefjord (MP).

DN. DEBATT 210319

Barn ska inte behöva växa upp med föräldrar som har missbruksproblem. Ingen ska behöva dö av läkemedels- eller narkotikaförgiftning. Och Sverige behöver bli bättre på att förebygga ohälsa orsakad av alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel – framför allt måste vi skydda barn och unga mot

eget och andras skadliga bruk. Det är utgångspunkterna när regeringen nu presenterar en ny ANDTS-strategi för åren 2021–2025.

Strategin breddas jämfört med den tidigare så att den inkluderar spelberoende, narkotikaklassade läkemedel och tobaksfria nikotinprodukter.

Sverige har haft en ANDT-strategi sedan år 2011. Den har en viktig stödjande funktion på alla samhällsnivåer och syftar framför allt till att skydda barn och unga mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning och tobak.

Färre barn och unga dricker alkohol i dag och tobaksbruket minskar. Men när det kommer till narkotikabruk syns inte samma trendbrott. Tvärtom har det skadliga bruket av narkotika ökat under de senaste åren. Även andelen personer som har allvarliga spelproblem ökar, allra mest bland kvinnor.

Vår ambition är att den nya ANDTS-strategin ska leda till en bättre utveckling under de kommande fem åren. Den har därför ett ökat fokus på följande:

Narkotikaprevention och nollvision mot narkotikarelaterad dödlighet

Narkotikamissbruk har enorma konsekvenser för enskilda och deras närstående, men också för samhället i stort genom ökad brottslighet och otrygghet. Vi behöver vidta fler åtgärder för att stärka arbetet mot narkotikan och den nya ANDTS-strategin har därför ett tydligare fokus på narkotikaprevention. För att förebygga narkotikabruk krävs att många aktörer, exempelvis skola, föräldrar, socialtjänst, hälso- och sjukvård och polis, arbetar tillsammans med fokus på barn och unga.

I Sverige avlider drygt 900 personer årligen till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Varje människa som dör på grund av narkotika är en för mycket. Nu behövs en kraftsamling i samhället för att minska dessa dödsfall. Regeringen inför därför en

nollvision om att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning.

De senaste åren har flera åtgärder vidtagits, bland annat har sprututbyten och naloxonprogram byggts ut. Under 2018 och 2019 skedde en minskning av narkotikarelaterad dödlighet, vilket framför allt beror på färre dödsfall orsakade av fentanylanaloger. Men ytterligare insatser behövs i samhället för att nå nollvisionen. Vi behöver stärka de förebyggande insatserna så att färre väljer att använda narkotika, men även minska marginaliseringen av personer i missbruk och beroende så att de lättare får tillgång till vård och behandling.

Spelmissbruk likställs med annat missbruk – ANDT blir ANDTS

Spelberoende är i dag ett folkhälsoproblem. Omkring 340 000 personer i Sverige har någon grad av spelberoende. De har ofta sämre hälsa, ekonomiska problem, en riskkonsumtion av alkohol och använder oftare än andra tobak och narkotika. Problemen drabbar dem som spelar för mycket, men också deras familjer, vänner och samhället i stort. Coronapandemin har lett till att spelproblemen ökat bland personer som redan innan hade ett problemspelande eller som är arbetslösa. Regeringen bedömer därför att det finns anledning att inkludera spel om pengar i strategin, för att på så sätt befästa att spelmissbruk likställs med annat missbruk. Den nya strategin blir därmed en ANDTS-strategi.

Bruk av tobaksfria nikotinprodukter ska minska

På senare år har det kommit en rad nya nikotinprodukter som marknadsförs som tobaksfria. De nya nikotinprodukterna marknadsförs aktivt av tobaksindustrin och omfattas i dag inte av den skyddslagstiftning som gäller för tobaksprodukter, trots att de i grunden innehåller samma aktiva beroendeframkallande substans. Regeringen ser därför ett behov av att vidga strategin till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter. Det syftar framför allt till att förhindra att barn och unga börjar använda nikotinprodukter som till exempel e-cigaretter och

tobaksfritt nikotinsnus. Det är av största vikt att vi skyddar unga människor från att utveckla ett nikotinberoende.

Sammanfattningsvis handlar ANDTS-arbetet framför allt om att skydda våra barn och unga mot eget och andras skadliga bruk. Alla barn ska få en bra start i livet med goda uppväxtvillkor, det är centralt för att uppnå en god och jämlik hälsa.

Lena Hallengren (S), socialminister

Kristina Nilsson (S), vice ordförande i socialutskottet

Nicklas Attefjord (MP), ledamot i socialutskottet

20
”Höghastighetståg kräver avsteg från viktiga principer”

Frågan om höghastighetståg hålls vid liv av olika särintressen. Men för att genomföra projektet i Sverige krävs att man bortser från en rad principer som fastställts i riksdagen eller genom lagstiftningen. Det kan få långtgående konsekvenser, skriver Per Kågeson.

DN. DEBATT 210320

Regeringen hoppas övertyga riksdagen om att få lånefinansiera banor för höghastighetståg – nu omdöpta till ”nya stambanor”. Olika särintressen bidrar genom lobbyism till att hålla frågan vid liv, senast ett inspel från Skanska om

att korta byggtiden genom att placera spåren på betongbalkar 20 meter ovan mark. Men den metoden skulle påtagligt öka utsläppen av koldioxid under byggfasen.

Projektets företrädare är uppenbarligen beredda att bortse från en rad principer som riksdagen fastställt eller som framgår i lag. Avsikten med denna artikel är att lyfta fram dem och analysera konsekvenserna av att de frångås.

1 Riksdagen beslutade i slutet av 1980-talet att alla trafikslag ska ansvara för sina externa kostnader. Det kan ske genom att skadan undanröjs eller genom att trafiken påförs skatter som ”internaliserar” kostnaden.

För vägfordon och tåg bygger kostnadsansvaret på att de ska betala den samhällsekonomiska marginalkostnad som uppkommer när trafiken ökar. Det innebär att infrastrukturens fasta kostnader inte beaktas. Flyget och sjöfarten tvingas däremot genom avgifter i huvudsak betala även de fasta kostnaderna. För spår- och vägtrafiken är tanken i stället att man inför en förväntad kapacitetsbrist ska pröva trafikanternas betalningsvilja genom att påföra dem avgifter som återspeglar kostnaden för investeringar i ny kapacitet. Trängselskatterna i Göteborg och Stockholm är exempel på detta. Men principen tillämpas inte på spårtrafiken. De avgifter som tas ut på några sträckor närmast storstäderna under högtrafik är så lågt satta att de långt ifrån motsvarar kostnaden för nya banor, långt mindre höghastighetsbanor.

En viktig skillnad mellan vägtrafiken och bantrafiken är också att den förra tillför statskassan skatteintäkter som täcker statens samtliga utgifter för infrastrukturen, medan tågtrafikens avgifter bara motsvarar 8 procent av statens infrastrukturkostnader. Om man anlägger höghastighetsbanor för 200–300 miljarder kronor kommer statens kostnader att öka ytterligare, eftersom biljettpriserna inte kan höjas särskilt mycket utan att resenärerna

avskräcks. Staten tvingas i praktiken att subventionera varje resa mellan storstäderna med flera hundra kronor. Varför skattebetalarna ska stå för en stor del av resenärernas kostnader för snabba långresor förklarar tillskyndarna aldrig.

2 Riksdagen har fastställt att ”fyrstegsprincipen” ska tillämpas på alla infrastrukturprojekt inom transportsektorn. Det betyder att helt ny infrastruktur inte får byggas förrän man visat att de tre första stegen inte förmår att klara behoven. Steg 1 innebär att genom bland annat skatter och avgifter (till exempel trängselskatt) dämpa efterfrågan. Steg 2 utgörs av åtgärder för ett mer optimalt utnyttjande av befintlig infrastruktur, till exempel längre tåg och förbättrad tågledning. Steg 3 utgörs av mindre ombyggnader, till exempel förbigångsspår och längre plattformar i syfte att medge längre tåg.

Men fyrstegsprincipen har aldrig tillämpats på höghastighetstågsprojektet, varken av den första utredningen, av Sverigeförhandlingen eller den utredning som Trafikverket häromveckan lämnade till regeringen. Om så hade skett skulle man ha tvingats konstatera att längre tåg utgör en potentiell lösning på kapacitetsbrist. De nuvarande snabbtågen kan ta 300 passagerare. Med plats för 500 resenärer skulle kapaciteten öka med 67 procent, dessutom troligen till sjunkande kostnad eftersom lok och personal då kan användas mer effektivt. Svenska godståg är vid internationell jämförelse korta. Trafikverket vill satsa på förbigångsspår som på de högtrafikerade banorna ger utrymme för 750 meter långa godståg.

3 Enligt miljöbalken ska alla förslag till projekt som kan ge upphov till påtaglig miljöpåverkan redovisa en miljökonsekvensanalys. Så har beträffande höghastighetsbanorna ännu inte skett annat än i mycket svepande termer. Även om en del detaljer får prövas i ett senare skede bör alla viktiga aspekter redovisas innan beslut

om utbyggnad fattas. Enligt miljöbalken (17 kap. 1§) ska regeringen själv pröva och avgöra tillåtligheten hos stora infrastrukturprojekt. Detta förhållande understryker vikten av att miljökonsekvenserna verkligen analyseras och redovisas innan riksdagen fattar beslut. Sedan kan det vara för sent.

Utöver utsläpp av koldioxid kommer banorna att medföra intrång på mark och landskap samt betydande bullerproblem. Bullerspridningen riskerar att bli omfattande om banorna förläggs på pelare 20 meter ovan mark. Om man vill hålla inbromsnings- och accelerationssträckorna korta för att inte förlora tid i samband med stationsstopp kommer många människor att påverkas av bullret.

4 Utsläppen av koldioxid under byggfasen måste uppvägas av minskade utsläpp genom att trafik byter transportslag. Annars leder projektet till ökade utsläpp. Koldioxidskulden måste hinna avbetalas senast år 2045, då Sverige, enligt riksdagens beslut, ska ha nollutsläpp. Trafikverket bedömer att banorna kan tas i trafik någon gång mellan 2045 och 2050. Det innebär att byte från bilar och lastbilar till tåg inte får någon effekt på utsläppen. Och skulden kommer inte ens att kunna återbetalas om man lyckas halvera byggtiden, eftersom en stor del av vägtrafiken ändå kommer att hinna elektrifieras.

Höghastighetsbanorna leder till färre resor med inrikesflyg på de berörda sträckorna. Men flygets utsläpp kommer att minska även utan banorna till följd av långsiktiga effekter av pandemin och krav på växande användning av biodrivmedel. Om regeringen till varje pris vill att skattebetalarna ska subventionera snabba resor mellan storstäderna skulle det jämfört med höghastighetståg vara billigare att under en övergångsperiod hålla tillbaka utsläppen från flyget genom att betala bolagen för merkostnaden för biodrivmedel i väntan på att vätgas och el slår igenom.

Den mest påtagliga effekten av investeringar i höghastighetsbanor är att det totala resandet ökar till följd av att snabbare resor genererar helt ny trafik. Föreställer sig Miljöpartiet att ökat resande skulle underlätta övergången till ett resurssnålt samhälle? Tidigare har partiet understrukit att vi bör resa mindre och satsa mer på distansarbete och videosammanträden. Det senaste årets erfarenheter visar att detta är möjligt.

5 Lånefinansiering av statlig infrastruktur är inte förbjuden men strider mot praxis. Lånen sänker inte notan, och statens framtida kostnader för räntor och avskrivningar kommer definitionsmässigt att minska möjligheterna att finansiera andra åtgärder. Det kan till exempel innebära att statens stöd till äldreomsorgen blir mindre. För 200 miljarder kan man anställa cirka 10 000 extra undersköterskor för en tid av 40 år.

Det är hög tid att seriöst pröva höghastighetsprojektet mot de av riksdagen fastställda principerna.

Per Kågeson, fil dr i miljösystemsanalys

21 ”Kyrkor kan inte anses vara farligare än museer”

Rätten att få utöva sin religion är grundlagsskyddad. Ändå särbehandlas kyrkor, synagogor, tempel och moskéer när samhället långsamt öppnas igen. Det är märkligt att handel och kulturupplevelser prioriteras före människans andliga livsnödvändigheter, skriver biskop Fredrik Modéus.

DN. DEBATT 210321

Folkhälsomyndigheten har nyligen presenterat ett förslag som möjliggör för museer och konsthallar att öppna för publik igen. Enligt förslaget får dessa institutioner samma regler som gäller för affärer och handelsplatser, upp till 500 personer. Stora katedraler kommer, i bästa fall, få välkomna en tiondel av det antalet personer från den 11 april. Min fråga till Folkhälsomyndigheten och till socialministern är enkel: Varför är kyrkor farligare än museer?

Vi har levt med pandemin i över ett år. Svenska kyrkans församlingar vidtog tidigt kraftfulla åtgärder för att minska risken för smittspridning. Med ett års erfarenhet kan vi konstatera att det har lyckats mycket väl. Folkhälsomyndigheten har i egna analyser konstaterat att religiösa sammankomster är en kategori av samlingar där risken för smittspridning är mycket låg. Ändå särbehandlas kyrkor, synagogor, tempel och moskéer när samhället långsamt öppnas igen.

I slutet av februari lämnade Folkhälsomyndigheten remissvar på regeringens promemoria ”Ändringar i begränsningsförordningen”. För offentliga tillställningar och allmänna sammankomster inomhus föreslås i remissvaret fortsatt åtta personer att gälla som maxgräns, men om publiken är sittande kan 50 personer få delta. Vid ett förbättrat epidemiologiskt läge, som beskrivs som en platåfas med en låg nivå positiva covidfall och goda förutsättningar att klara

sjukvården, kan gränserna komma att höjas till 50 personer, eller 300 om publiken är sittande. Folkhälsomyndighetens föreskrifter ska självklart följas vilket kan betyda ett lägre deltagarantal än maxgränsen.

Häromdagen kom Folkhälsomyndigheten med förslag till nya föreskrifter för bland annat museer och konsthallar. Dessa aktörer föreslås kunna välkomna besökare enligt samma regler som gäller för butiker, maximalt en person per 10 kvadratmeter av den tillgängliga ytan eller som mest 500 besökare. Dessa nya regler föreslås börja gälla redan den 25 mars. I sitt remissvar till regeringen den 26 februari beskriver Folkhälsomyndigheten sammankomster där deltagarna sitter ned som sammankomster med en mindre risk för smittspridning i jämförelse med sammankomster där deltagarna står upp eller är i rörelse. Ändå väljer myndigheten att föreslå större lättnader för museer, där människor rör sig runt i rummet, än för allmänna sammankomster där människor sitter på sin plats, till exempel i en stor kyrka. Varför är det så? Varför är det farligare att fira gudstjänst än att besöka ett museum?

Att få uttrycka sina grundlagsskyddade fri- och rättigheter, som att utöva sin religion, är en rättighet som endast i yttersta undantagsfall får begränsas. Ur ett rättighetsperspektiv är det en smula märkligt att riksdag, regering och Folkhälsomyndighet inte ger lika möjligheter till religionsutövning som man ger till exempel handel i köpcenter eller kulturupplevelser på ett museum. Det kan därför ifrågasättas varför en sammankomst där deltagarna utövar sina grundläggande fri- och rättigheter ska regleras hårdare än ett besök på en kulturinstitution som ett museum.

Nyligen kom Rädda barnen med en rapport som beskriver en ökad ohälsa hos barn och ungdomar som en följd av pandemin. Att också vuxna och äldre har farit illa under det gångna året är uppenbart. Vi vet att människor är gemenskapsvarelser, de flesta av oss trivs tillsammans med andra, och när vi inte längre kan mötas riskerar folkhälsan att bli lidande. För folkhälsa är mer än bara fysisk hälsa. Livsåskådning är en

skyddsfaktor för såväl den psykiska som den existentiella hälsan. Att umgås med människor gynnar den sociala hälsan. Det är därför folkhälsomässigt rimligt att religiösa aktiviteter, som att fira gudstjänst, inte begränsas mer än nödvändigt. I barnkonventionen, svensk lag från 2020, regleras att barn har rätt till andlig utveckling. Den fokusering som nu sker på antalet deltagare vid till exempel gudstjänster riskerar att undergräva barnets rättigheter enligt barnkonventionen.

Under ett år med coronapandemin har Svenska kyrkans församlingar tagit stort ansvar. Vi har följt, och kommer att fortsätta följa, de regler som finns. Vi vill fortsätta arbeta för kloka lösningar som minskar risken för smittspridning. I Svenska kyrkan finns det kyrkorum av varierade storlekar. Det är därför inte rimligt att samma regler ska gälla i en stor katedral som i en liten medeltida kyrka. Samtidigt kan regelverket inte utgå från förutsättningarna i den lilla medeltida kyrkan. Det behövs flexibla regler och rekommendationer som utgår från kyrkorummets storlek och som möjliggör ett religiöst liv utan ett onödigt risktagande. Det behövs regler och rekommendationer som värderar människans mentala, existentiella och andliga livsnödvändigheter lika högt som de fysiska.

Svenska kyrkans församlingar har erfarenheter och kunskap. Vi vill fortsätta att ta ansvar och vi är gärna med och hittar lösningar. Möjligheten att fira gudstjänst är viktig för den existentiella folkhälsan.

Fredrik Modéus, biskop i Växjö stift

22 ”Ny ekonomisk politik krävs för Vänsterpartiet”

Vårt parti strävar mot ett mer jämlikt samhälle, men det kräver också ett trovärdigt svar på hur Sverige kan nå full sysselsättning och ekonomisk utveckling. Där har vi inte varit tillräckliga. Nu tar vi fram ett nytt ekonomiskt-politiskt program efter tre bärande principer, skriver företrädare för Vänsterpartiet.

DN. DEBATT 210322

Vänsterpartiet har kritiserats för att engagera sig mer i hur samhällets resurser ska fördelas och mindre hur de ska skapas. Det är delvis en befogad kritik. Vänsterpartiet har därför beslutat att ta fram ett nytt omfattande ekonomiskt-politiskt program efter tre bärande principer som kommer att leda till betydande förändringar i förslag till statsbudget. Förslag för jobb och långsiktigt hållbar tillväxt kommer med den nya inriktningen att ta ett större utrymme i vår politik.

Vänsterpartiets själ ligger i strävan mot ett mer jämlikt samhälle, men det kräver också ett trovärdigt och sammanhängande svar på hur vi kan nå full sysselsättning och ekonomisk utveckling. Där har vi inte varit tillräckliga.

Sedan början av 80-talet har det dock funnits ett tydligt marknadsliberalt svar, eller det nyliberala paradigmet. I spåren av detta har vi sett en internationell trend av fallande ersättningsnivåer i socialförsäkringssystemen, sänkta skatter på kapital, aktier, fastigheter och på höga inkomster samt avregleringar. Sverige är inget undantag.

Mycket förenklat kan det sägas att politiken har styrts, och fortfarande styrs, av i grunden tre föreställningar. För det första att när ersättningen i arbetslöshets- och sjukförsäkringen faller så ska viljan att arbeta öka, vilket ska leda till att arbetslösheten minskar. För det andra att när de med högst inkomster får en större del

av kakan genom skattesänkningar så ska det leda till innovationer, ökade investeringar och hög produktivitet. För det tredje att staten bör agera och reglera så lite som möjligt på olika marknader.

London school of economics konstaterade dock i en nyligen publicerad studie att de stora skattesänkningarna för rika, som drivit på ojämlikheten, misslyckats i att skapa mer jobb och investeringar. Den så kallade nedsippringsteorin fungerar inte.

Forskare från Harvard, Princeton och Chicago, konstaterar också att det är just den ökade ojämlikheten, alltså den förda politiken, som är motorn i hushållens ökade skuldsättning. Det har i sin tur lett till en ohållbart skulddriven tillväxt och skenande fastighetspriser. Det förklarar i hög utsträckning de 151 bankkriser Internationella valutafonden (IMF) har identifierat mellan åren 1970 och 2017. Bankkriser som varje gång kostar skattebetalarna stora pengar.

IMF, en av de tidigare förkämparna för de nyliberala principerna, tar nu tydligt avstånd från den förda politiken. IMF-chefen konstaterar att pandemin har gjort att vi alla vill gå tillbaka till hur ekonomin fungerade före pandemin, men ”... vi kan inte – vi borde inte – gå tillbaka till gårdagens ekonomi med långsam produktivitetstillväxt, stor ojämlikhet och en förvärrad klimatkris”.

Även OECD:s generalsekreterare efterfrågar en ny ekonomisk berättelse: ”Denna nya berättelse kräver en tillväxtmodell som bygger på rättvisa löner, anständiga arbeten och en förbättrad social dialog.” Enligt OECD måste målet vara en inkluderande tillväxt som gynnar alla och som är miljömässigt hållbar. Det anser också Vänsterpartiet.

I spåren av de överväldigande bevisen för att de nyliberala teorierna inte tålde närkontakt med verkligheten har också de stora internationella forskningsorganisationerna blivit alltmer kritiska. Sverige fortsätter dock att styras av gårdagens ekonomi och förlegade teorier. Det är dags för en nystart av

Sverige och nya principer för att styra den ekonomiska politiken.

Vänsterpartiet kommer att i god tid före valet ta fram ett skarpt ekonomiskt-politiskt program baserat på solid forskning och med betydande förändringar i förslag till statsbudgeten, men redan nu är de bärande principerna för programmet beslutade:

1 En hållbar ekonomi förutsätter att staten kraftfullt agerar och reglerar

Social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet har av gårdagens ekonomi behandlats som ett besvärande särintresse, det måste i stället bli hjärtat i framtidens ekonomi. Den enorma utmaning klimatkrisen utgör förutsätter att statens roll att agera och reglera, och inte minst investera, ökar dramatiskt. Massiva investeringar krävs på en rad områden för att höja produktiviteten och göra ekonomin klimatsmart, det vill säga att ”göra det lätt att göra rätt” för medborgarna.

2 Kunskapslyft för höjd produktivitet och jämlikhet

Enligt modern nationalekonomi är det ökad kunskap och inte ökad ojämlikhet som skapar ekonomisk utveckling. Sverige behöver ett betydande kunskapslyft i alla delar, från förskola till forskning och över hela livet. Kunskapstrappan måste vara öppen för alla. Att som i dag låta många falla bort redan på de första stapplande stegen är ett resursslöseri med vår viktigaste tillgång, människors lust och vilja att lära. Det är både bredd och spets som kunskapsnation som i längden skapar ett konkurrenskraftigt näringsliv.

3 Starka och trygga löntagare leder till rättvisa löner och anständiga jobb

Det finns betydande forskning som visar på att löntagarnas förhandlingsposition konsekvent och medvetet försvagats de senaste trettio åren och att detta lett till ökad ojämlikhet och framväxt av otrygga jobb. Politiska beslut som minskat statens omfördelning, förändrad reglering av arbetsmarknaden som gynnat arbetsgivarna och en

nedmonterad arbetsmarknadspolitik har drivit på ojämlikheten och ojämställdheten. Att stärka löntagarna är nödvändigt för att gå ifrån en ohållbar skulddriven tillväxt till en hållbart lönedriven tillväxt.

De senaste decenniernas ekonomiska politik har på sakliga grunder misslyckats. Resultatet har blivit svag tillväxt, hög arbetslöshet, en rovdrift på våra gemensamma naturresurser, ohållbar skuldexplosion och kraftigt ökad ojämlikhet. Nyliberalismen har nått vägs ände. Ingen tror på den längre, ändå fortsätter den att styra den ekonomiska politiken med skattesänkningar för rika och ökad otrygghet för löntagare. Att klä ut den förda politiken i en konservativ och nationalistisk högtidsdräkt förändrar inte innehållet, det gör bara att den löntagarfientliga kärnan blir svårare att se.

Sverige behöver en nystart. Målet för Vänsterpartiet är tydligt: Full sysselsättning och jämlikhet ska nås med en lönedriven och långsiktigt hållbar tillväxt. Den kommer från starka och trygga löntagare samt ett samhälle som är villigt att göra betydande och nödvändiga investeringar. Det är hög tid att lämna gårdagens ekonomi bakom oss.

Nooshi Dadgostar (V), partiledare

Ulla Andersson (V), ekonomisk-politisk talesperson

Sandro Scocco, chefsekonom Vänsterpartiet

23 ”Sjukvård för fetma har blivit en klassfråga”

Fetma ökar risken för ett allvarligt sjukdomsförlopp i covid-19 och även dödligheten är högre. Men under pandemin har antalet fetmaoperationer minskat – förutom i den privata sektorn. Krafttag behövs nu för ökad och jämlik tillgänglighet av evidensbaserad vård av fetma, skriver företrädare för fem intresseorganisationer.

DN. DEBATT 210323

Under coronapandemins inledning presenterade Socialstyrelsen en lista över de riskgrupper som löper störst risk att drabbas av ett särskilt allvarligt sjukdomsförlopp vid insjuknande i covid-19. Personer med ett BMI över 40 definierades som riskgrupp, men nu finns data som visar att riskerna ökar redan vid BMI 30, det vill säga vid fetma. Nya data visar dessutom att även dödligheten vid coronainfektion är högre hos människor med fetma än hos friska personer.

WHO definierade obesitas (fetma) som sjukdom redan 1997. I Sverige lever drygt 1 miljon vuxna och 150 000 barn med folksjukdomen fetma. Trots detta erbjuds endast en bråkdel av personer med fetma behandling inom ramen för hälso- och sjukvården. Fetmavården är alltså både ojämlik, men även till viss del obefintlig i Sverige. Det finns i dag en bred vetenskaplig konsensus kring hur en bra obesitasvård är uppbyggd och organiserad. Den vilar på tre ben och omfattar livsstilsförändringar, läkemedelsbehandling och kirurgisk behandling.

Fetma är en allvarlig kronisk sjukdom som ligger bakom vart tionde förlorat levnadsår i Sverige, och i nuläget lever mer än halva Sveriges vuxna befolkning med övervikt eller fetma. Barn med fetma i Sverige har dessutom tre gånger högre dödlighet redan före trettio års ålder jämfört med friska. Patientgruppen med

fetma är dessutom ofta både stigmatiserad, socioekonomiskt utsatt och fördomsfullt bemött av samhället.

Konsekvenserna av den ökade förekomsten av obesitas syns på många områden. Svåra följdsjukdomar till fetma som diabetes, hjärt- och kärlsjukdom och cancer ökar. Cancerfonden uppskattar att 1 300 cancerfall per år i Sverige är kopplade till övervikt och obesitas. I dag lägger sjukvården femton gånger så mycket resurser på att behandla följdsjukdomarna till obesitas jämfört med behandling av fetmasjukdomen.

I Storbritannien har man, till skillnad från i Sverige, adresserat denna patientgrupps behov på högsta politiska nivå. Premiärminister Boris Johnson, som själv varit öppen med sin fetma, drabbades av coronaviruset och ändrade därefter de politiska riktlinjerna. Han startade i somras en landsomfattande kampanj i syfte att förebygga och behandla obesitas. National institute for clinical excellence (Nice), den brittiska motsvarigheten till TLV (tandvårds- och läkemedelsförmånsverket) beslutade dessutom nyligen att flera läkemedel för obesitasbehandling numera är subventionerade i Storbritannien, framför allt vid BMI större än 35.

Paradoxalt nog har tillgängligheten till obesitasbehandling i Sverige snarare minskat trots att personer med fetma är en så tydlig riskgrupp under coronapandemin. När socialminister Lena Hallengren (S) under en hearing med Ulrika Jörgensen (M) i november 2020 fick frågan om vad hon skulle göra för fetmapatienter som inte får tillgång till behandling, var svaret tydligt. Socialministern har inga planer på att förbättra möjligheten till obesitasbehandling, inte ens under pandemin. Den av socialminister Hallengren utsedde samordnaren för fysisk aktivitet, där förebyggande insatser i samhället mot den ökade fetmaförekomsten ingick i uppdraget, avsattes i september. Den nya samordnaren har fått ett annat uppdrag utan anknytning till fetmafrågan.

Många primärvårdsenheter har varken resurser eller kunskap att behandla obesitas, och medicinska specialistenheter finns bara på några få ställen i landet.

TLV, ansvariga myndigheten för läkemedelssubvention har, till skillnad från Nice, under hösten beslutat att två av tre fetmaläkemedel inte ska erbjudas alls inom ramen för högkostnadsskyddet. Det är oklart vilka belägg och prioriteringar som ligger bakom ett ställningstagande där högkostnadsskyddet begränsas så markant för folksjukdomen fetma i Sverige, när andra folksjukdomar såsom typ 2-diabetes har mycket frikostigare högkostnadsskydd.

Under coronapandemin har antalet fetmaoperationer dragits ner då de kirurgiska enheterna tvingats omprioritera sina resurser. Redan före pandemin var dock operationsresurserna otillräckliga. Privatfinansierade fetmaoperationer ökar emellertid parallellt med att vi ser en minskning av de samhällsfinansierade operationerna.

Konsekvensen av vår ojämlika fetmavård i Sverige blir att den socioekonomiskt redan utsatta patientgruppen med fetma i större utsträckning själva behöver betala för sin sjukvård.

Socialstyrelsen arbetar med att ta fram nationella riktlinjer för obesitasvård som ska vara klara för remiss under året. Vår förhoppning är att riktlinjerna ska ge en tydlig plattform för vården att prioritera behandling utifrån. Men då tillgången till den redan otillräckliga fetmavården minskat ytterligare under coronapandemin, i kombination med att politikerna inte agerar, blir ekvationen omöjlig.

Vi känner en djup oro över att politikerna inte aktivt handlar trots de uppenbara riskerna folksjukdomen obesitas innebär, liksom dess konsekvenser för folkhälsan. Historiskt visar tystad hos beslutsfattare att de godkänner och rättfärdigar pågående samhällsprocesser. Deras tystnad i fetmafrågan riskerar att bli en förstärkning av redan rådande fördomar där fetma inte ses som en ”riktig” sjukdom utan som ett självförvållat tillstånd. Krafttag behövs alltså för ökad och jämlik tillgänglighet av evidensbaserad vård av fetma. Politikerna måste agera – tillgång till fetmabehandling har blivit en klassfråga i Sverige.

Helena Dreber, med dr, allmänläkare, initiativtagare till Fetmainitiativet

Erik Hemmingsson, docent, forskare, initiativtagare till Fetmainitiativet

Sven Klaesson, med dr, överläkare, ordförande för Svensk barnfetmaförening

Claude Marcus, professor, överläkare, registerhållare för Boris, nationellt kvalitetsregister för barnfetma

Torsten Olbers, professor, överläkare, ordförande för Svensk förening för obesitas- och metabolkirurgi

Joanna Uddén Hemmingsson, med dr, överläkare, ordförande för Svensk förening för obesitasforskning

Jenny Vinglid, generalsekreterare för patientorganisationen Hälsa oberoende av storlek

24 ”Dags att bromsa bolånen – amorteringskrav återinförs”

För att underlätta i coronakrisen har bankerna kunnat låta kunder slippa att amortera. Men trots osäkerheter rusar nu priserna på delar av bostadsmarknaden och skuldsättningen ökar. Det är dags att dra åt bromsen. Finansinspektionen kommer därför att låta undantaget från amorteringskraven att löpa ut i augusti, skriver Erik Thedéen.

DN. DEBATT 210324

I dag släpper Finansinspektionen (FI) årets bolånerapport. Den visar att nya bolånetagare fortsätter att ta allt större lån i förhållande till inkomst och bostadens värde. Det bekräftar att den mänskliga kris och ekonomiska nedgång som pandemin medfört inte har minskat hushållens benägenhet att låna. Vi ser också att bostadspriserna och hushållens skulder stiger snabbare nu än i höstas när data till bolånerapporten samlades in. Mycket talar därför för att även skuldsättningen fortsätter att öka.

Sett över en tioårsperiod har hushållens lån ökat med omkring 90 procent och bostadspriserna i landet som helhet med 75 procent. I större städer är uppgången för både lån och priser långt större. Under samma tid har hushållens disponibla inkomster bara stigit med lite mer än 50 procent.

En viktig drivkraft bakom denna utveckling fanns redan före pandemin: ränteläget. Vi ser exceptionellt låga räntenivåer i Sverige och omvärlden, trots viss uppgång i räntor på längre löptider sedan i höstas.

Andra drivkrafter under det senaste året är kopplade till pandemin. Trots att många sektorer i svensk ekonomi har drabbats hårt av restriktioner och många förlorat inkomster har flertalet hushåll klarat sig väl. Genom lägre utgifter för sådant som utlandsresor, restaurangbesök och nöjen, och genom distansarbete, har många till och med mer pengar att röra sig med än tidigare. De som har jobb har också fått högre löner. Många har samtidigt velat ha större bostad – gärna en villa – när de arbetar hemma. Detta gör att de är beredda att lägga mer på sitt boende och för det behöver de låna mer. Bolånerapporten visar

även en tydlig ökning av så kallade tilläggslån, som ofta används för renoveringar.

Även om det alltså går att hitta förklaringar till att bostadspriserna stiger, finns anledning att befara att det går för fort och för långt. I en miljö där tillgångspriser bara stiger – inte bara på bostäder – finns en risk för att många rycks med, i tron att det kommer att fortsätta så och bli ännu dyrare att köpa senare. Det gör att de betalar mer och därmed måste låna mer. Och så vrids pris- och lånespiralen ett varv till. Det är en oroande utveckling.

Det vi konstaterar i bolånerapporten är att nya låntagare lånar väsentligt mer i relation till sin inkomst än för fyra år sedan. Vi ser också att gruppen med de allra största lånen i förhållande till sin inkomst återigen växer. Amorteringskraven har bromsat ökningen, men inte mer än så.

Hushållens växande skulder gör dem i synnerhet alltmer känsliga för högre räntor. En sårbarhet som var stor före pandemin riskerar nu att bli ännu större. Det händer i ett läge där utrymme för lägre räntor framöver knappt finns, inte ens om det blir en kris. Däremot kan räntorna mycket väl stiga, exempelvis till följd av inflationsoro eller högre riskpremier; här kan det räcka att läget i omvärlden ändras.

Även om bolånerapporten visar att de flesta hushåll skulle klara sina skuldbetalningar om räntor stiger eller någon blir arbetslös, skulle hushåll med små buffertar i sådana fall tvingas dra ner på sin konsumtion. Det är tungt för dessa hushåll och kan även förstärka nedgången i ekonomin. Viker dessutom efterfrågan på bostäder skulle bopriserna börja falla, vilket gör än fler hushåll mer benägna att konsumera

mindre och långivarna mer försiktiga. Därmed blir trycket neråt i ekonomin än starkare.

Utvecklingen mot större lån hos allt fler nya låntagare manar därför till försiktighet, inte minst i nuvarande miljö. Lyfter vi blicken från den svenska bostadsmarknaden ser vi ju börser runt om i världen på högre nivåer än någonsin. Vi ser företag utan verksamhet och finanseringsupplägg utan innehåll värderas högt. Vi ser priser på kryptotillgångar, som fungerar som spekulationsobjekt, rusa i höjden. Här kan både enskilda och samhällsekonomin komma att ta skada.

Risker kopplade till hushållens stora bolån var orsaken till att FI införde amorteringskrav. De har bidragit till att nya bolånetagare tar mindre lån, vilket har dämpat bostadspriserna. Och de som tog lån tidigare år har hunnit betala av en del. På så sätt var hushållen mindre sårbara när pandemin kom.

För att motverka konsekvenserna av pandemin beslutade FI i april 2020 att ge banker möjlighet att tillfälligt låta alla hushåll som så önskade slippa att amortera. (Den ventilen fanns redan tidigare för dem som fick ekonomiska problem.) Syftet var att ge låntagare utrymme att upprätthålla konsumtionen eller använda uppskjutna amorteringar för att öka buffertsparandet, pengar som kan behövas om någon i hushållet blir av med jobbet i pandemins spår. Undantaget är tillfälligt för alla låntagare. Även i låneavtal som ingås under pandemin är grundvillkoret att amorteringskrav gäller.

Åtgärden har fått effekt. Omkring 230 000 låntagare hade utnyttjat möjligheter till undantag fram till januari 2021. Enligt

bolånerapporten beviljades drygt 9 procent av de som tog ett nytt bolån undantag från amortering på delar eller hela sitt bolån. I genomsnitt är det omkring 45 000 kronor som dessa hushåll kunnat använda till annat, På så sätt har undantaget fungerat som ett kompletterande medel för att motverka pandemins effekter.

Undantaget gäller till den 31 augusti 2021. FI:s beslut togs som en krisåtgärd. Coronakrisen är inte över, men som framgår av vår undersökning stiger nu skuldsättningen. Samtidigt rusar priserna på delar av bostadsmarknaden, vilket kommer att leda till fortsatt stigande skuldsättning. Det finns, som jag nyss konstaterat, en risk att en tro på att priser bara kan gå uppåt lägger grunden för en snabb och obehaglig vändning.

När vi blickar framåt är det därför på nytt hushållens och svensk ekonomis långsiktiga motståndskraft som måste stå i centrum. När skulderna fortsätter stiga i en miljö som är mer osäker än när amorteringskraven beslutades, är det dags att dra åt bromsen. Givet rådande förhållanden kommer FI därför att låta undantaget från amorteringskraven löpa ut i augusti.

Amorteringar har blivit en del av vardagen. Att inte mer än en tiondel av nya bolånetagare utnyttjat undantaget bekräftar att de flesta ser det så. FI:s bolåneundersökning – och utvecklingen i övrigt – visar att det är läge att i åtminstone det avseendet återgå till vardagen efter sommaren.

FI:s uppdrag är att bidra till att hushåll och banker är bättre rustade att hantera framtida överraskningar. Pandemin har påmint oss om

att oväntade saker händer och den har på många håll i omvärlden tänjt kapaciteten till ekonomiskt stöd till det yttersta. Vårt uppdrag innebär att vi måste tillämpa en försiktighetsprincip, som innefattar hänsyn till det oförutsedda och till och med det oförutsebara.

FI har inte svaren på frågor om vad som händer härnäst – med pandemin, med ekonomin eller med finansmarknaderna – och det har heller ingen annan. Men en sak är säker: Att vi bör utgå från att vi kan bli överraskade igen. Därför är det viktigt – för FI och för andra aktörer – att fortsätta att värna motståndskraften även mot det oförutsedda, av hänsyn till både enskilda hushåll och till samhällsekonomin.

Erik Thedéen, generaldirektör på Finans-inspektionen

25 ”Oron för pensionen kan få LO-medlemmar att byta parti”

Vår nya undersökning visar att 65 procent av LO-medlemmarna är oroliga för att få en låg pension. Och varannan LO-medlem är beredd att byta parti på pensionsfrågan. Pensionsoron är en tickande bomb med kraft att rita om den politiska kartan. Frågan är vilket parti som tar bollen, skriver Johan Lindholm, Daniel Suhonen och Lisa Gemmel.

DN. DEBATT 210325

Missnöjet och oron kring pensionerna är stor i vårt land. Svenska folket blev vid pensionsreformen 1999 utlovade minst 70 procent av lönen i pension med tjänstepensionen inräknad men i snitt får den som går i pension i dag cirka 60 procent av sin slutlön med tjänstepension. Hur ser svenska folket på sina egna pensioner och pensionspolitiken i dag?

Fackförbundet Byggnads och idéinstitutet Katalys lät Novus ställa ett antal frågor till väljarna om pensionssystemet och vilka partier som har den bästa pensionspolitiken.

Resultatet visar att stora väljargrupper är beredda att byta parti om ett annat parti presenterar en pensionsreform med höjda pensioner för vanliga löntagare. Pensionsfrågan

kan avgöra val och vilket parti som får löntagarnas stöd i framtiden, inte minst i kampen mellan Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna.

Resultatet av undersökningen visar:

1. Över hälften av medborgarna är oroliga för att de kommer att få eller redan har en för låg pension. Oron för framtiden är tydligast hos de som själva närmar sig pension och hos lågavlönade. 64 procent av 50–64-åringarna är ganska eller mycket oroliga för att få en låg pension. Men hela 42 procent av 18–29-åringarna känner oro inför storleken på sin pension. Redan i unga år finns en osäkerhet kring om pensionen kommer att räcka.

Pensionsoron är större bland dem med kort utbildning och 77 procent av de som har annan sysselsättning (till exempel sjukskrivna eller i sjukersättning) är oroliga för att få en låg pension. 65 procent av de LO-anslutna hyser samma oro liksom 67 procent av SD-väljarna som är den mest pensionsoroliga väljargruppen. För den som upplever att välfärden sviker, ligger det nära att rösta på SD.

2. Fyra av tio väljare vet inte vilket parti som har bäst pensionspolitik. Det är en stor andel för ett politikområde som berör nästan alla. 13 procent tycker att S har den bästa pensionspolitiken, men nästan lika många, 11 procent, anser att SD har den bästa politiken. I princip ingen tycker att MP har den bästa politiken för att upprätthålla goda pensioner och medan väljare i regel tycker att det egna partiet har den bästa pensionspolitiken, tycker bara 3 procent av MP-väljarna att det egna partiet har bäst politik.

3. Var tredje väljare och varannan LO-medlem är beredd att byta parti på pensionsfrågan. 36 procent av väljarna uppger att det är minst 50 procents chans att de skulle byta till ett parti som presenterar ett pensionssystem som ger högre pensioner för låg- och medelinkomsttagare.

Hälften av de osäkra väljarna uppger att det är minst 50 procents chans att de byter till ett sådant parti. Bland de som har en partisympati, är SD:s och S väljare klart mest benägna att byta, 41 procent i bägge partierna kan byta parti. Mönstret går igen i arbetslivet där varannan LO-medlem – 47 procent – är beredd att byta parti på pensionsfrågan, liksom 44 procent av arbetarväljarna. C- och M-väljarna är minst benägna att byta parti på pensionsfrågan.

4. Över hälften av de svarande, 55 procent, tycker att de som slits ut på jobbet och tvingas sluta arbeta i förtid ska kompenseras i högre utsträckning. Nästan sju av tio, 69 procent, av de som har nära till pension är positiva till högre kompensation medan endast 38 procent i den yngsta åldersgruppen är positiva till en sådan kompensation. Kompensation för utslitna kroppar är något som blir mer aktuellt ju mer livserfarenhet man får och ju mer den egna kroppen värker. Tittar vi på klass går mönstret igen. 72 procent av LO-medlemmarna, är positiva till en kompensation i pensionen för den som tvingas sluta. Samma siffra för Saco-medlemmar är 42 procent.

5. 59 procent av väljarna tycker att det ska löna sig i högre utsträckning i pensionskuvertet att jobba. 70 procent av TCO-medlemmarna är positiva till förslaget, liksom 65 procent av de LO-anslutna och 59 procent av Saco-medlemmarna.

Hela 75 procent av M- och SD-väljarna är positiva till att arbete ska leda till bättre pensioner. Borgerliga väljare är mer positiva än rödgröna. Bland de rödgröna är S-sympatisörer mest positiva, 49 procent. V-väljarna sticker ut – 18 procent tycker att arbete ska löna sig i lägre utsträckning.

6. Sex av tio i yrkesför ålder skulle klara sig dåligt på dagens pensionsnivåer runt 60 procent av lönen. 67 procent i gruppen 50–64 år tror att de kommer att klara sig dåligt. Av egenföretagarna bedömer 66 procent att de skulle ha det svårt eller mycket svårt att klara sig på dagens pensionsnivåer medan 71 procent av LO-medlemmar skulle klara sig dåligt. 50 procent av Saco-medlemmarna uppger däremot att de skulle klara sig ganska eller mycket bra på motsvarande andel av lönen i pension. Samma siffra för LO-kollektivet är 22 procent.

72 procent av SD-väljarna anser sig klara sig dåligt på dagens pensionsnivåer. Tryggast är C-väljarna där 46 procent skulle klara sig bra men även bland C-sympatisörer skulle fler, 48 procent klara sig ganska eller mycket dåligt. Bland de som är pensionärer uppger en majoritet att de klarar sig men närstuderar man siffrorna är det tydligt att dagens system brister. 22 procent av dagens pensionärer uppger sig klara sig mycket eller ganska dåligt på sin pension.

Pensionsoron är utbredd i Sverige. Att fyra av tio unga vuxna mellan 18 och 29 år känner pensionsoro visar att det svenska pensionssystemet skapar trygghet för statsfinanserna, men inte för individerna. Det är ett misslyckande. Svenskarna tycker att arbete ska löna sig i pensionskuvertet, även för de med låga löner. Att borgerliga väljare är mest

positiva beror sannolikt på att de anser att den med högre lön inte får ut tillräckligt hög pension i relation till vad de betalar in i dag. Det tål att fundera på vad det gör med trovärdigheten för systemet.

Oron för sin egen pension syns mest hos SD:s väljare. Även om invandringsfrågan är viktig för dessa väljare, kan besvikelse över de urgröpta trygghetssystemen inte underskattas som motiv för att rösta på SD. Dessa väljare har hög beredskap för att byta parti om ett annat parti presenterar en pensionsreform med höjda pensioner för vanliga löntagare. Här finns också ett starkt skäl för Socialdemokraterna att lyssna. Det finns ett starkt stöd, inte bara från låglöne- och arbetargrupper, för att stärka pensionerna för de som arbetar ett helt liv med låg lön och de som sliter ut sig på arbetet.

Pensionerna är en fråga som kan avgöra val. Fyra av tio osäkra väljare kan tänka sig att rösta på ett parti som går till val på ett förslag om högre pensioner. S-väljarna liksom SD-väljarna är starkt benägna att byta parti om ett annat parti presenterar en hållbar pensionsreform, liksom hälften av LO-medlemmarna. S skulle kunna vinna tillbaka många väljare på att driva pensionsfrågan ur ett löntagarperspektiv, men riskerar också att förlora många väljare om partiet upplevs som tvåa på bollen i pensionsfrågan.

Dagens pensionsoro är en tickande bomb med kraft att rita om den politiska kartan, precis som 1950-talets ATP-strid. Vår undersökning visar att det är en fråga som går att vinna eller förlora val på. Frågan är vilket parti som tar bollen.

FAKTA. RAPPORTEN

Rapporten ”Pensionsoro” släpps i dag av Byggnads och Katalys .

Den är baserad på en opinionsmätning genomförd av Novus under perioden 18 februari till 3 mars 2021 med totalt 2 095 svarande, en svarsfrekvens på 63 procent.

Undersökningen är genomförd via webbintervjuer. Individurvalet har dragits slumpmässigt av Novus ur Novus förrekryterade Sverigepanel.

Rapporten är författad av Lisa Gemmel vid fackliga idéinstitutet Katalys och är en del av Byggnads pensionsprojekt ”En pension att leva på” som genomförs av fackliga idéinstitutet Katalys.

Johan Lindholm, förbundsordförande Byggnads

Daniel Suhonen, chef fackliga idéinstitutet Katalys

Lisa Gemmel, utredare vid Katalys och rapportförfattare

26 ”Politisk polarisering behövs i en levande demokrati”

Vi ifrågasätter föreställningen om att vi lever i en särskilt polariserad tid. Det gäller även påståendet att polarisering enbart är av ondo. Stark polarisering har varit ett grundackord i svenskt politiskt liv. Den intressanta frågan är hur vi så framgångsrikt har kunnat hantera mycket djupa samhällskonflikter och en hög grad av polarisering, skriver SNS Demokratiråd 2021.

DN. DEBATT 210326

Vi ifrågasätter föreställningen om att vi lever i en ovanligt polariserad tid. I en ny SNS-rapport, ”Demokratirådets rapport 2021: Polarisering i Sverige”, som lanseras i dag har vi systematiskt kartlagt utvecklingen för demokratins centrala aktörer i Sverige.

Det finns inga tecken på att Sverige närmar sig en polariseringsgrad som hotar att lamslå demokratiska samtal eller processer. Vi invänder också mot föreställningen att en ideologisk polarisering enbart skulle vara av ondo. Politisk polarisering är i själva verket nödvändig för en levande demokrati.

Brexit, Donald Trumps presidentskap, stormningen av Kapitolium och framgångar för

auktoritära eller populistiska idéer och rörelser är händelser i omvärlden som pekar mot ett alltmer polariserat politiskt landskap. På hemmaplan har inte minst Sverige-demokraternas intåg i riksdagen aktualiserat frågan om svensk politik har blivit för polariserad.

I rapporten använder vi ett trettiotal indikatorer för att analysera hur graden av politisk polarisering har förändrats i Sverige och hur den svenska utvecklingen ser ut jämfört med andra länder. Tyngdpunkten ligger på ideologisk polarisering bland medborgare, partier, förtroendevalda och medier.

Ett huvudresultat är att utvecklingen för ideologisk vänster–högerpolarisering kännetecknas av stabilitet snarare än förändring. Vi visar att det svenska parti-systemet alltid har varit starkt polariserat. Vissa perioder har polariseringen varit lika hög eller till och med högre än i dag. Bland medborgarna är åsiktspolariseringen oförändrad så långt tillbaka vi kan mäta den. Etablerade medieaktörer står inte längre ifrån varandra ideologiskt i dag än tidigare, snarare finns tecken på en ökad konvergens sett till ägandet som blir alltmer koncentrerat, och innehållet som blir alltmer likartat. Däremot finns det andra aktörer än de traditionellt journalistiska som tar sig in i nyhetsrapporteringen.

Framväxten av en kulturell värderingsdimension har ändrat den politiska spelplanen och lyft fram sakpolitiska skillnader i frågor som rör mångkultur, identitet, globalisering och migration. Detta har skett mycket senare i Sverige än i många andra liknande europeiska länder. Fram till år 2010 var den svenska partisystempolariseringen i den

kulturella värderingsdimensionen lägst i Västeuropa. Den växande betydelsen av den kulturella värderingsdimensionen sammanfaller med och kan förklara några högst påtagliga politiska förändringar: Sverigedemokraternas valframgångar, slutet för Allianspartiernas samarbete och svårigheterna att bilda regeringar.

Det kan enligt våra resultat vara så att Sverige sedan 2014 befinner sig i början av en trend mot ökad polarisering. Men inga av rörelserna som pekar i den riktningen är särskilt dramatiska i historiens ljus. Den politiska striden har varit minst lika eldfängd vid många andra tillfällen i modern svensk historia. Vi ifrågasätter därför, på goda grunder, föreställningen om att vi lever i en särskilt polariserad tid. Det gäller även påståendet om att polarisering enbart är av ondo.

Ideologisk polarisering är tvärtom nödvändig för en levande demokrati. Pluralism i form av meningsfulla skillnader mellan politiska alternativ är inbyggd i själva definitionen av demokrati. Stark polarisering har varit ett grundackord i svenskt politiskt liv. Därför är den intressanta frågan hur vårt demokratiska system så framgångsrikt har kunnat hantera mycket djupa samhällskonflikter och en hög grad av polarisering.

Vi menar att diskussionen om politisk polarisering i Sverige på ett överdrivet sätt färgats av det amerikanska exemplet. Finns det då några tecken på att graden av politisk polarisering i Sverige skulle kunna bli systemskadlig, det vill säga så stark att den hotar att lamslå demokratiska samtal eller processer? Tecken i tiden är den något starkare affektiva polariseringen, känslan av ”vi mot

dom”, och allt oftare förekommande hot och hat mot politiker och tjänstemän. Detta förtjänar givetvis att tas på stort allvar. Enligt vår mening är svaret ändå nej. Många grundförutsättningar för en ond spiral mot systemskadlig polarisering – liknande den som vi har sett i USA – saknas i Sverige. Vi har en konsensusinriktad politisk kultur, ett flerpartisystem med proportionella val, en folkbildnings- och public service-tradition och medborgare med en allsidig nyhetskonsumtion som också i allt större utsträckning står självständiga i förhållande till politiska partier.

Med detta sagt anser vi samtidigt att det är viktigt att medvetet och aktivt värna de saker som historiskt har möjliggjort för den svenska representativa partidemokratin att hantera även höga nivåer av politisk polarisering. I rapporten diskuterar vi opinionsbildares och politikers, mediers och medborgares roll i att undvika framväxten av systemskadlig polarisering:

1 Politiker, opinionsbildare och andra elitaktörer behöver ta ansvar för sitt agerande. Att torgföra onyanserade narrativ, demonisera meningsmotståndare och deras anhängare, och visa bristande respekt för demokratiska processer kan vara frestande för opinionsbildare i en stenhård tävling om uppmärksamhet. Ansvarstagande förtroendevalda bör undvika att förenkla komplexa samhällsproblem och att associera problem till vissa samhällsgrupper. Hur politiska ledare väljer att kommunicera med varandra är också betydelsefullt för att hålla det politiska samtalet levande och konstruktivt.

2 Medierna måste bredda och nyansera sin samhällsbevakning. Journalistik har en tradition av att rapportera det som är nytt,

ovanligt och konfliktfyllt. Berättelser om ökande samhälleliga eller politiska konflikter är en tacksam del av den journalistiska dramaturgin i ett konkurrensutsatt medielandskap. Som motvikt mot utspelsdriven reaktiv politisk journalistik behöver medierna disciplinera sig själva genom att också söka spegla och granska förlopp och processer på innovativa sätt.

Ledorden är bred belysning, perspektivtagande och intellektuell nyfikenhet på hur det kan komma sig att människor har så olika uppfattningar om nästan precis allting. Opartiskhet bör också vara ett ledord. I en demokrati är det tänkt att den politiska makten – oavsett om den är vänster eller höger – ska granskas av oberoende medieredaktioner och journalister. Dessa ska inte vara verktyg för politisk opinionsbildning.

3 Som medborgare har vi alla ansvar för att hålla oss informerade och visa varandra respekt. Allmänbildade medborgare kan bedöma källors trovärdighet och skilja professionell journalistik från politisk propaganda. Självständiga medborgare som utvecklat egna sätt att sortera ut, balansera och värdera information har lättare att se olika sidor och ta till sig andras perspektiv. I arbetet med att fostra demokratiska medborgare som är medie- och informationskunniga har skolan en central betydelse.

I motsats till många andra bedömare menar vi att dagens Sverige inte framstår som särskilt ideologiskt polariserat. Att det saknas förutsättningar för en skadlig samhällspolarisering på den nivå vi ser i USA betyder inte att vi nu kan slå oss till ro i arbetet att undvika onda spiraler mot ökad social

sortering och ökad fientlighet mellan anhängare av olika politiska läger.

FAKTA. RAPPORTEN

”Demokratirådets rapport 2021: Polarisering i Sverige” släpps av SNS den 26 mars.

Forskarna använder ett trettiotal indikatorer för att analysera hur graden av politisk polarisering har förändrats i Sverige över tid.

Tyngdpunkten ligger på ideologisk polarisering bland medborgare, partier, förtroendevalda och medier.

De gör även en internationell utblick och jämför den svenska utvecklingen med andra länders.

Rapporten tar också upp polariseringens betydelse för hur demokratin fungerar och hur mycket polarisering demokratin kan tåla.

Rapportens författare svarar för analys, slutsatser och förslag. SNS som organisation tar inte ställning till dessa.

Henrik Ekengren Oscarsson (ordförande), professor i statsvetenskap, Göteborgs universitet

Torbjörn Bergman, professor i statsvetenskap, Umeå universitet

Annika Bergström, professor i journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet

Johan Hellström, docent i statsvetenskap, Umeå universitet

Artikelförfattarna är medlemmar i SNS Demokratiråd 2021

37 ”Fallet Encrochat visar att polisen behöver nya verktyg”

Brottsbekämpande myndigheter i Sverige måste få tillgång till samma effektiva verktyg som många andra europeiska länder har. Annars kommer den organiserade brottsligheten att växa sig allt starkare. Vi behöver tekniska investeringar för hemlig dataavläsning, ny lagstiftning och FRA måste få medel för att utöka stödet till Polisen, skriver polisledningen.

DN. DEBATT 210327

Hotet från den organiserade brottsligheten är ytterst allvarligt. De senaste tre åren har våldet i form av skjutningar och sprängningar skördat runt 40 liv om året och ännu fler har skadats, det sprider mycket stor otrygghet i samhället. Vi ser dock att antalet skjutningar har sjunkit kraftigt de senaste månaderna. Nedgången började redan i slutet av 2020 och kurvan fortsätter i samma riktning.

Hittills i år har polisen registrerat totalt 45 skjutningar, jämfört med 73 motsvarande period 2020. Även antalet personer som avlider eller skadas i skjutningar minskar. Vår bedömning är att en viktig bidragande orsak till nedgången beror på att svensk polis har kunnat

arbeta betydligt mer offensivt mot styrande kriminella, efter framgångarna med krypteringsverktyget Encrochat.

Vi ser att den organiserade brottsligheten årligen genererar miljardbelopp i brottsvinster och att företag används i alltmer komplicerade brottsupplägg. Utöver sitt stora våldskapital växer den här typen av brottslighet således sig snabbt ekonomiskt starkare, en utveckling som skadar svensk ekonomi och som ökar den organiserade brottslighetens förmåga att underminera samhället ytterligare. Vi ser redan tydliga tecken på att inte bara vittnen hotas, utan också att de grovt kriminella infiltrerar företag och myndigheter.

För att möta detta hot måste många samhällsaktörer vidta flera åtgärder, under en lång tid framöver. En av de viktigaste uppgifterna för Polismyndigheten är att växa och öka vår förmåga. Vi måste stärka hela organisationen och komma ikapp övriga Europa när det gäller antalet poliser och polisanställda per capita. Den pågående rekryteringen av fler polisanställda är därför avgörande för vårt arbete. Men det räcker inte.

Om vi inte effektivt kommer åt toppen av de kriminella organisationerna kan vi inte knäcka den organiserade brottsligheten. Så länge de som planerar och styr brottsligheten inte slås ut, finns de kriminella strukturerna kvar. Nya utförare kan snabbt rekryteras, lockade av att nå nivån där stora vinster görs och risken för att lagföras är begränsad. För att komma åt individerna som styr den organiserade brottsligheten men som inte själva hanterar narkotikan eller utför morden måste polisens tillväxt kompletteras med teknisk inhämtning,

riktad mot just toppen i de kriminella nätverken.

Kriminella måste kommunicera för att kunna planera och utföra brott. Genom att gå på kommunikationen mellan ledande aktörer angrips kärnan. Arbetet med Encrochat och hemlig dataavläsning visar hur effektiv den tekniska inhämtningen är.

Hundratals personer ur den organiserade brottsligheten har frihetsberövats med en relativt begränsad resurs. En stor del av dessa tillhörde toppen och löpte tidigare en väldigt liten risk att lagföras för organiseringen av storskalig narkotikahantering och beställningsmord. Det är genom kommunikation och ekonomisk ersättning som de som styr och planerar brottsligheten begår sina brott, medan andra hanterar narkotikan, placerar ut sprängladdningar och genomför morden.

Svensk polis har inte de offensiva verktyg som behövs i form av hemliga tvångsmedel på underrättelsestadiet utan vi måste förlita oss på vårt internationella samarbete.

I fallet med Encrochat var det fransk och nederländsk polis som gjorde det stora jobbet. Parallellt med att Polismyndigheten växer måste därför den tekniska inhämtningen utvecklas snabbt. Konkret behöver tre saker göras:

1 Betydande tekniska investeringar behöver genomföras så att hemlig dataavläsning kan användas i alla ärenden där lagen i dag tillåter det. Skulle polisen genom ökade anslag ha möjlighet till en sådan investering skulle det årligen kunna generera åtminstone samma

mängd information och operativa effekt som Encrochatoperationen gjort i Sverige.

2 Ny lagstiftning behövs som gör det möjligt att proaktivt inhämta information mot den organiserade brottsligheten, och rikta kraften mot de individer som styr och leder verksamheten i stället för utförarna, men även aktivt arbeta med att förhindra mord och angrepp på vittnen, i stället för att reaktivt utreda brotten.

3 FRA behöver tillföras medel för att utöka sitt stöd till Polismyndigheten så att nuvarande lagstiftning kan nyttjas i mycket större utsträckning. Detta skulle göra det möjligt att kartlägga och förstå den stora del av den organiserade brottsligheten som bedrivs utanför Sveriges gränser.

Vi jobbar intensivt, dygnet runt, med att bekämpa brott. Men trots vårt intensiva arbete fortsätter det grova våldet. Dessa åtgärder gällande teknisk inhämtning skulle leda till ett helt nytt läge. Vi skulle gå från en situation där toppen av den organiserade brottsligheten i princip helt ostört har kunnat planera mord och omfattande narkotikaförsäljning till en situation där de inte skulle kunna gömma sig bakom vare sig utförare, krypterade appar eller utomlands.

Naturligtvis måste integritetsaspekten vägas in och lagändringar göras på ett rättssäkert sätt. Men vi står inför ett vägval – antingen får brottsbekämpande myndigheter tillgång till samma effektiva verktyg som många andra europeiska länder har, eller så växer den organiserade brottsligheten sig allt starkare utifrån den fristad som skapats inom den digitala sfären.

Tillsammans med tillväxten och rekryteringen av fler polisanställda skulle detta leda till att samhället återtar förmågan att upprätthålla ordning och bekämpa brott på såväl gator och torg som på cyberområdet.

Anders Thornberg , rikspolischef

Johan Olsson, chef nationella operativa avdelning (Noa) och ställföreträdande rikspolischef

Mats Löfving, regionpolischef Stockholm och ställföreträdande rikspolischef

28 ”Låt läkaren behålla sin legitimation trots dödshjälpen”

Ivo vill att den pensionerade läkaren Staffan Bergström fråntas sin läkarlegitimation efter att han hjälpt en person med als-diagnos att ta sitt liv. Vår bedömning är att Bergström, då han hjälpt personen att slippa fortsatt lidande, gjort sin medmänskliga plikt. Vi hävdar att han bör få behålla sin

läkarlegitimation, skriver PC Jersild och Torbjörn Tännsjö.

DN. DEBATT 210328

I juli 2020 avslutade Per Maritz, 64, sitt liv genom att dricka en fruktsmoothie spetsad med sömnmedel. Beslutet tog han efter att karantänsbestämmelserna satt stopp för en inbokad resa till Schweiz och dödshjälpsorganisationen Dignitas. I stället fick han hjälp av läkaren Staffan Bergström med de tabletter han behövde för att ta sitt liv. Nu förordar Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) att den pensionerade läkaren Staffan Bergström, som gav Per Maritz sömnmedlet, fråntas sin läkarlegitimation.

Det är ingen helt förvånande men långtifrån någon självklar slutsats. Det är första gången i modern tid som ett likande ärende behandlas av Ivo där en läkare är direkt inblandad. Ärendet kan bli prejudicerande. Vi menar att Ivo haft gott om utrymme att komma fram till ett annat beslut.

Det vi saknar är främst ett patientperspektiv. Per Maritz är långtifrån den enda svensk med en als-diagnos som sökt sig till Schweiz. Så sent som i februari i år fick en svensk kvinna med als dödshjälp i Schweiz — utan att det väckte någon som helst uppmärksamhet. Vi måste fråga oss vilken relevant skillnad det finns mellan de två fallen. Så vitt vi förstår är de ur medicinsk-etisk synpunkt identiska: de hade båda riskerat att kvävas till döds. Som skett i fallet med Martitz bör det inte behöva gå till då en svårt sjuk människa vill få ett slut på sina plågor. Om vi hade haft en lag om dödshjälp så hade denna händelse aldrig behövt inträffa.

Beträffande professor Staffan Bergström kan han ha handlat i ett nödläge. Detta händer av och till inom vården och ansvarige läkaren har då viss frihet att i en akut situation handla efter eget förstånd, så som att använda metoder som under normala omständigheter inte kommit ifråga. Det kan handla om att rädda liv, men det kan också vara fråga om att få slut på ett outhärdligt lidande.

Att dödssjuka människor ska tvingas åka till Schweiz är inte värdigt ett civiliserat samhälle. Våra politiker kan omgående häva detta nödläge genom att legalisera dödshjälp i någon form, till exempel den som förekommer i Nederländerna och Kanada (där en läkare på patientens önskan kan hjälpa patienten att dö från sina plågor) eller i en rad delstater i USA, där en läkare kan tillhandahålla läkemedel (som Bergström gjorde) så att patienten själv kan avsluta sitt liv.

En sådan lagstiftning bör förstås föregås av en gedigen parlamentarisk utredning. Det är förvånande att någon sådan ännu inte initierats i vårt land.

Men är det, så länge en sådan lag saknas, självklart att Bergström på grund av att han hjälpt Martiz på det sätt som skett bör fråntas sin legitimation? Vi anser inte det. En springande punkt är i vilken egenskap Bergström hjälpt Maritz till det önskade slutet på det hopplösa och accelererande lidandet. Var det han gjorde verkligen en del i hans ”tjänsteutövning”? Kan en pensionerad läkare vara ”i tjänst”?

Det är som bekant lagligt för oss alla att hjälpa varandra att suicidera. Suicid är tillåtet i vårt land och även medhjälp till suicid. Vi har alltså lämnat den absurda tid bakom oss då någon kunde dömas till döden för ett försök att ända

sitt liv. Detta är grunden till att åklagaren, med en besynnerlig motivering, lade ned anmälan mot Bergström. Det stod klart att Bergström inte gjort något olagligt.

Så här skriver åklagaren: *”De åtgärder som den utpekade har vidtagit har inte varit så pass självständiga (sic) i förhållande till vad målsäganden själv har gjort att dessa ensamma varit tillräckliga för att leda till målsägandens död.”* Den språkliga satsen är oklar men avsikten tydlig. Vad Maritz gjort har i situationen varit tillräckligt för att han skulle avlida. Maritz har själv tagit sitt liv. Bergström har endast hjälpt honom (med läkemedel och med att bli av med sitt andningsstöd). Man kan fråga sig vad som hänt om Bergström först överlämnat preparaten till en närstående, som i sin tur givit dem vidare till Maritz.

Även om det Bergström gjort är lagligt (det strider inte mot brottsbalken) kan man försöka göra gällande att han i sin yrkesutövning inte handlat i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det är vad Ivo gör. Någon hänsyn till nödläge och akut situation tas dock inte. Bergström har gjort noggranna anteckningar om vad han företagit sig, vilket är en självklarhet. Ivo menar nu att det inte är en regelrätt journal, vilket konstaterande förefaller oss absurt. En sådan hade han bara kunnat upprätta om han handlat i tjänst, till exempel som anställd vid ett sjukhus.

Men han handlade ju tvärtom, inom lagens råmärke, som en engagerad medmänniska. Också läkare måste kunna göra det. Vissa andra avsnitt i Ivos betraktelse når tragikomiska höjder. Bergström borde ha försäkrat sig om att Maritz inte var ”suicidal”. Hade Bergström

funnit att Maritz verkligen ville ta sitt liv borde Bergström skrivit ett vårdintyg, alltså föranstaltat om psykiatrisk tvångsvård av Maritz.

Vår bedömning är att Bergström, då han hjälpt Maritz att slippa fortsatt lidande gjort sin medmänskliga plikt. Han har handlat som vem som helst av oss kan göra utanför sjukvården.

Ska läkare, i synnerhet pensionerade läkare, förhindras att göra vad vi alla har rätt att utan (straff)påföljd göra? Nej, hävdar vi, de bör ha samma rätt som alla andra att hjälpa medmänniskor att slippa ett plågsamt döende. Detta ska inte heller hindra dem i deras fortsatta yrkesutövning.

Vi hävdar att Bergström bör få behålla sin läkarlegitimation. Han har en lång läkargärning som professor i internationell hälsa bakom sig. Han har gjort ovärderliga insatser för förlossningsvården, inte minst i Afrika, och räddat tusentals nyföddas liv. Att påstå att han är olämplig som läkare är ett hån.

Ur ett överordnat perspektiv pekar hans hjälp till Per Maritz på att vi skyndsamt måste få till stånd en utredning av bästa formen av legaliserad dödshjälp i vårt land.

PC Jersild, författare och läkare, aktuell med boken ”Hur vill du dö” (Fri Tanke Förlag)

Torbjörn Tännsjö, professor emeritus i praktisk filosofi, skriver bland annat om dödshjälp i ”Etikprofessorn” (Fri Tanke Förlag)

29 ”Vi är benhårda i att värna EU:s öppenhet mot omvärlden”

I de pågående diskussionerna om strategisk autonomi kommer regeringen att arbeta aktivt för att EU-samarbetet stärks, utan att den inre marknadens grundläggande principer om öppenhet, innovation och frihandel äventyras, skriver EU-minister Hans Dahlgren (S).

DN. DEBATT 210329

När EU:s ledare möttes i torsdags och fredags i det Europeiska rådet diskuterades flera initiativ för att utöka unionens oberoende gentemot omvärlden. Regeringens hållning i frågan är tydlig – EU-samarbetet kan och bör stärkas på ett antal områden för att möta framtidens uppgifter. Men politiska initiativ i denna riktning ska bara tas efter noggrant övervägande och bör prövas från fall till fall.

Det senaste i raden av modebegrepp i EU-kretsar går under namnet strategisk autonomi. Termen som sådan har funnits med under en längre tid, men nu – i pandemins kölvatten – har den diskuterats alltmer intensivt. Den återkom i flera diskussioner i mötet mellan EU:s ledare i Europeiska rådet i torsdags och fredags, och kommer också att bli ett centralt ämne vid kommande förhandlingar mellan EU:s medlemsstater framöver.

Enkelt uttryckt handlar det om att genom olika politiska initiativ försöka minska Europas beroende av omvärlden, på ett antal områden. Vissa länder, med Frankrike i spetsen, driver frågan på bred front. Det talas om att skapa ett EU som kan vara en egen betydande maktfaktor på den globala arenan, i paritet med USA och Kina. Idéerna har bäring på de flesta politikområden, men kanske främst vad gäller industri och digitalisering, handel och säkerhet.

När nu de här diskussionerna blir mer konkreta ser man tydligare en del risker med initiativ som blir för långtgående, även om de bottnar i en i grunden positiv målsättning om att stärka den Europeiska unionen. Sverige har i EU-sammanhang alltid betonat grundläggande värden som innovation, konkurrens och öppenhet mot omvärlden. Vi ser nu ett behov av att återigen påminna om dessa grundpelare i vår union, särskilt när det börjar talas om stora statsstöd och nya handelshinder.

Men vi ska samtidigt inte blunda för det mervärde som skapas av ett starkt och livskraftigt europeiskt samarbete. Turerna kring Storbritanniens utträde har visat hur tätt sammanlänkade de europeiska länderna är. Även om det var de drivande brexitanhängarnas argument för att lämna EU, så tror vi inte att britterna kommer att lyckas ”ta tillbaka kontrollen” när de nu lämnat unionen. De kommer fortsatt att uppleva inskränkningar i sin handlingsfrihet, helt enkelt för att handel och samarbete förutsätter överenskommelser.

Coronapandemin har tydligt visat hur beroende vi är av våra europeiska grannar. Och den har illustrerat vilken kraft som finns i det europeiska samarbetet. Den har visat de möjligheter vi har att gemensamt tackla de allra

största problemen. Här kan många lärdomar dras inför framtiden. Vetskapen om vad vi kan åstadkomma tillsammans – men också behovet av öppenhet gentemot varandra och vår omvärld.

Politiska initiativ av den typ som nu är uppe för diskussion kan tyckas rätt abstrakta. Bara formuleringen strategisk autonomi leder nog till flera frågor än svar kring vad som är det sakpolitiska innehållet. Men det här är en viktig fråga, som kan få stor påverkan på många människors vardag.

Från regeringens sida ser vi framför allt fem områden där politiska initiativ kan tas för att bygga ett starkare EU som fortsätter att vara öppet mot omvärlden:

1 Grön omställning. Här i Sverige kan vi inte stoppa den pågående klimatkrisen på egen hand. Bara tillsammans, genom EU, kan vi driva på för att få till en global omställning av våra samhällen till klimatneutralitet. Genom goda ramvillkor och selektiva stöd till sektorer där marknaden inte kan göra nödvändiga investeringar på egen hand, kan vi skapa förutsättningar för nästa steg i den gröna teknikutvecklingen. Batteritillverkaren Northvolts etablering i Skellefteå och Västerås är goda exempel på detta. Detsamma gäller även Hybrit, det Luleåbaserade projektet för koldioxidfri stålproduktion. Både Northvolt och Hybrit är utmärkta exempel på hur statligt stöd kan användas på ett smart och effektivt sätt för att förverkliga den gröna omställningen.

2 Digital utveckling. Sverige och EU har länge legat i den absoluta framkanten vad gäller utveckling på det digitala området. Vi riskerar nu att halka efter. För att det också ska kunna

komma nya Spotify, Klarna eller Minecraft måste rätt förutsättningar finnas på plats. Det här ska vi göra i Sverige, men också på bred front i EU. Därför görs satsningar på utbyggnad av bredband och uppkopplade system, och även forskning och utveckling inom artificiell intelligens. Inte heller på det digitala området kan vi sluta oss och stänga omvärlden ute. Data ska kunna flöda över nationsgränserna, både inom EU och med partner runt om i världen. Men vi behöver också stärka vår förmåga inom EU, genom att skapa en verkligt digital inre marknad som främjar innovation och nya framsteg.

3 Stärkt krisberedskap. Vi kommer säkert att möta flera kriser i framtiden, och då måste vi stå pall. Många minns nog den närmast panikartade stämning som rådde förra våren, när rykten spreds om att vissa varor var på väg att ta slut i butikerna. Pandemin har visat hur sårbara vissa av våra försörjningskedjor är. Produktionen av många samhällsviktiga varor sker ju långt utanför Sveriges och EU:s gränser – och når oss enligt principen ”just in time”. Därför bygger vi nu ut vår EU-gemensamma lagerhållning av viktiga resurser, som skyddsutrustning och mediciner. Men vi kan omöjligt veta vilken nästa kris kommer att bli, och vilka resurser som då behövs. Därför måste våra försörjningskedjor breddas, både innanför och utanför EU:s gränser.

4 Rättvis konkurrens. För att den inre marknaden ska fungera på ett bra sätt för alla EU:s medborgare måste företag konkurrera på samma villkor. Vi kan inte tillåta att företag från länder som exempelvis Kina konkurrerar ut jobben för svenska och europeiska arbetare, genom farliga arbetsvillkor och lönedumpning.

Det effektivaste sättet att motverka detta är gemensamma initiativ på EU-nivå som bidrar till kunskap, omställning och ökad konkurrenskraft.

5 En starkare europeisk röst. Möjligheten att påverka vår omvärld är störst när vi agerar tillsammans. Därför behöver EU:s röst i utrikes- och säkerhetspolitiken stärkas. När stater begår övergrepp mot sina egna befolkningar, eller hotar grannländer med vapen och ekonomiska påtryckningar, då ska EU kunna agera.

Genom att slopa kravet på enhällighet inom vissa områden av utrikespolitiken skulle EU kunna agera snabbare och tydligare. Vi behöver också stärka vår förmåga att klara vår egen säkerhet. Men vi får inte glömma att säkerhet inte kan byggas ensidigt. Fördjupade relationer med andra, också utanför EU, är en förutsättning för att vi ska kunna skapa en säker värld – en gemensam säkerhet.

Genom att pressa på för reformer på dessa fem områden tror jag att vi i Sverige kan bidra till ett starkare EU, samtidigt som vi värnar unionens grundläggande principer om öppenhet, innovation och frihandel. I de diskussioner om strategisk autonomi som nu väntar kommer regeringen att vara proaktiv och konstruktiv. Det är så som vi bäst kan bidra till att EU utvecklas i en riktning som möter framtidens utmaningar.

Men vi kommer också att vara benhårda med att unionens öppenhet mot omvärlden värnas. Detta ger Europeiska unionen alla förutsättningar att vara en stark och positiv kraft för hela världen, även i framtiden.

Hans Dahlgren (S), EU-minister

30 ”Brist på data om hudfärg och etnicitet hindrar integration”

Svensk färgblindhet leder till farliga stereotyper, ökad polarisering och hindrar integration i Sverige. Utan jämlikhetsdata kan vi inte utforma evidensbaserad policy och vidta åtgärder som gynnar integrationen bortom den förenklade polariseringen som driver kulturkrig och identitetspolitik i Sverige, skriver forskarna Lin Lerpold och Sayaka Osanami Törngren.

DN. DEBATT 210330

Debatten om Vita havet på Konstfack, Richard Jomshofs utspel om islam som en avskyvärd religion och retoriken hos ledarna för våra två största riksdagspartier har samtliga gemensamt att de polariserar mellan i huvudsak två ensidiga ståndpunkter. Vita mot icke-vita, islam mot kristendomen, etniska svenskar mot invandrare, rasister mot antirasister. Men verkligheten är mycket mer komplex än så. Om vi ska lyckas med ökad ekonomisk och social integration behöver vi våga utforska enskilda grupper mer mångdimensionellt.

Det finns väletablerad sociologisk forskning och en utbredd medvetenhet kring strukturer som upprätthåller ojämlikhet på en rad olika fält.

När Black lives matter-rörelsen pågick som mest intensivt erkände regeringen både strukturell och vardagsrasism i Sverige och utlovade handling. Men vad som saknades i debatten är hur vi som individer alla är en del av strukturerna och reproducerar olika former av förtryck, samt bär ansvar för att vidhålla eller bryta maktförhållanden i dessa strukturer.

I den politiska debatten tar frågan om integration oftast formen ”vi och dom”. Men för att integration ska lyckas måste vi lyfta blicken från dikotomin och förstå också relationerna mellan och inom olika grupper. För detta behöver vi så kallad jämlikhetsdata som innefattar en rad olika dimensioner av social tillhörighet och identifikation. Det gäller uppgifter, självrapporterade data, av ett slag som i dag inte samlas in på samhällsnivå i Sverige: religion, hudfärg och etnicitet. I de flesta länder görs det redan och i Storbritannien startar i dessa dagar en ny folkräkning som samlar just uppgifter om nationell identitet, etnisk tillhörighet och religion. Att dela upp och samla statistik om människor i känsliga kategorier kan förstås som en motsats till den svenska ideologiska ”färgblindhet” som rått sedan andra världskriget. Samtidigt är det just denna färgblindhet som hindrar oss från att förstå komplexiteten och lyckas med integration.

Vår egen något naiva färgblindhet kom till efter andra världskriget. Den har också en historisk förankring som motsats till det skamliga svenska stödet för rasbiologin, från mitten av 1800-talet fram till Förintelsen. I ljuset av andra världskrigets fasor och av rädsla för att människor ska bli negativt kategoriserade, och

på den grunden diskriminerade, vågar vi inte samla data av det här slaget i Sverige.

Som DN:s ledarsida nyligen noterade kan den typen av data medföra risker för missbruk i rasistiska och populistiska syften. Samtidigt måste vi kunna identifiera ursprunget till antisemitism och andra rasistiska påhopp på ett korrekt sätt. För självklart kan kategorier användas av mörka krafter. Men som i fallet med de tre aporna, om vi inte ser, inte hör och inte säger något, kan inte heller vi veta eller agera.

Begreppet intersektionalitet myntades av den amerikanska forskaren Kimberlé Crenshaw och förordar ansträngning för att förstå att en form av förtryck påverkar andra former av förtryck. Vi behöver förstå relationer mellan olika sociala grupper, och inte bara i termer av dikotomier som vit/icke-vit eller majoritet/minoritet. En kan inte vara aktiv i BLM-rörelsen och samtidigt blunda för antisemitism, sexism eller orientalism. Vill vi nå jämställdhet kräver det att vi undersöker hur kvinnor av olika social identifikation eller etniska tillhörigheter upplever jämlikhet.

Som privilegierade, högutbildade invandrade kvinnor med asiatiskt påbrå får vi ofta ett nedsättande ”tjing tjong” ropat efter oss och då inte sällan av andra icke-vita invandrare. Nu bevittnar vi ökat antiasiatiskt våld runt om i världen. I Sverige är vi på inget sätt förskonade. I dag vet vi också att vissa grupper utrikesfödda, liksom vissa grupper med invandrarbakgrund, har drabbats hårdast av covid-19 och arbetslöshet till följd av pandemin. Men det gäller inte alla utrikesfödda eller alla med invandrarbakgrund.

I Sverige får SCB samla data på ursprungsland. Men hur upplever afro-amerikaner eller muslimska britter det när de invandrat till Sverige? Utan jämlikhetsdata och en intersektionell analys har vi inte möjlighet att förstå exakt hur och vem som drabbas av socioekonomisk utsatthet och diskriminering eller förstå hur olika individer och grupper förhåller sig till strukturen i samhället. Bakom alla olösta konflikter, som mellan asiater och svarta i USA, eller mellan kristna, judar och muslimer runt om i världen, finns det en lång historia – av kolonialism, förtryck och strukturer av ekonomisk och social maktkamp – som spelar roll. Vi måste förstå att en form av förtryck påverkar andra former av förtryck.

Vi har i modern tid blivit vana och bekväma i den ekonomisk-politiska diskursen att förstå klassperspektiv eller att ta in klass och kön genom intersektionella aspekter i jämställhetspolitiken. Enligt OECD och FN är Sverige i dag ett av världens främsta när det gäller att ha åstadkommit relativt låga inkomstklyftor och ökad jämställhet mellan könen. Det har kunnat uppnås därför att vi samlar in och använder data till evidensbaserad policy, alltså politiska beslut baserad på empiriska underlag, som grund för den välfärdspolitik som förts genom åren.

Samtidigt återkommer samma organisationer med kritik av Sverige just när det gäller mänskliga rättigheter och diskriminering. För att kunna utnyttja möjligheten till intersektionell analys för att på så vis uppnå en mer lyckad ekonomisk och social integration behöver vi göra samma resa med insamlingen av mer känsliga data.

Olika länder använder jämlikhetsdata till att nå rättvisa och välfärd i samhället i form av mycket omdiskuterad kvotering men också för att motverka segregering, motarbeta kriminalitet och undanröja diskriminering i dess olika former. Ledande internationella och svenska forskare inom integration och diskriminering samt människorättighetsorganisationer har i längre tid överlag varit överens. Data som samlas in i syfte att belysa diskriminering måste följa samhällsutvecklingen, vara anonym och självkategoriserad. Det ska heller inte gå att identifiera människor på individnivå.

Det krävs jämlikhetsdata på samhällsnivå och en vilja att ta itu med färgblindheten. Utan detta kommer det inte att vara möjligt att utforma evidensbaserad policy och åtgärder som gynnar integrationen bortom den förenklade polariseringen som driver kulturkrig och identitetspolitik i Sverige.

FAKTA. JÄMLIKHETSDATA

Jämlikhetsdata, eller ”equality statistics” på engelska, är demografisk statistik om exempelvis individers hudfärg, etnisk tillhörighet, religion, funktionsnedsättning och sexuell läggning.

Det är en metod för att ta fram underlag för evidensbaserad policy för jämlikhet och stöds av bland andra FN, Unesco och EU-kommissionen.

Metoden används i de flesta länder huvudsakligen genom folkräkningar. Kategorierna är då anpassade utifrån demografisk sammansättning och mot bakgrund av samhälleliga kontexter.

Viktigt är att jämlikhetsdata är anonym, självkategoriserad och att enskilda inte går att identifieras på individnivå.

Lin Lerpold, docent, forskare inom integration vid Handelshögskolan i Stockholm, Center for sustainability research

Sayaka Osanami Törngren, docent, forskare inom migration och etniska relationer vid Malmö universitet, Malmö institute for studies of migration, diversity and welfare

31 ”Så ska sjukvårdens och apotekens beredskap stärkas”

I händelse av kris och krig riskerar patienter och hälso- och sjukvården att stå utan läkemedel och andra sjukvårdsprodukter eftersom försörjningskedjan är sårbar. I ett delbetänkande som jag i dag överlämnar till socialminister Lena Hallengren föreslår jag omfattande åtgärder för att

stärka försörjningsberedskapen, skriver särskilda utredaren Åsa Kullgren.

DN. DEBATT 210331

Över hela världen har människor drabbats av coronavirusets framfart och många har avlidit. Pandemin har tydligt visat på sårbarheter i de globala värdekedjorna för tillverkning och distribution av läkemedel och andra sjukvårds-produkter. Även i andra situationer kan försörjningsproblem uppstå. Detta visade sig till exempel i samband med den brist på sjukvårdsprodukter som uppstod i flera regioner i samband med ett leverantörsbyte hösten 2019. Den svenska hälso- och sjukvårdens beredskap måste stärkas.

Tillgång till sjukvårdsprodukter som läkemedel, medicintekniska produkter och personlig skyddsutrustning är en förutsättning för att bedriva hälso- och sjukvård. Avsaknad av sådana produkter medför många problem för både patienter och vården. I värsta fall kan det medföra ett allvarligt hot mot människors liv och hälsa.

Utredningen för hälso- och sjukvårdens beredskap, som tillsattes före pandemin, har i uppdrag att lämna förslag som stärker sjukvårdens beredskap i vardag, kris och krig. Uppdraget är därmed bredare än stärkt beredskap för att hantera problem som uppstår i samband med en pandemi.

Utredningen föreslår att regeringen tar ett helhetsgrepp i försörjningsfrågan och beslutar om en färdplan för att successivt stärka hälso- och sjukvårdens förnödenhetsberedskap. Färd-planen ska utgå från tre grundprinciper.

1 Det ska finnas mer sjukvårdsprodukter i Sverige genom en lagerhållning i flera nivåer. För det första föreslås att den offentligfinansierade sjukvården åläggs ett krav att hålla lager av läkemedel och andra sjukvårdsprodukter. Kravet ska omfatta en månads normalförbrukning. Just-in-time-tänket är inte lämpligt i vården och omsorgen av patienter. Kravet att sjukvården ska hålla lager i vardagen stärker robustheten när till exempel läkemedel restnoteras eller leveranser försenas. Detta innebär att patientsäkerheten stärks och sjukvårdspersonal slipper lägga tid på att hitta alternativa läkemedel eller behandlingsmetoder.

För det andra föreslår utredningen en ny lag som reglerar vilka sjukvårdsprodukter som ska beredskapslagras för att klara kriser och krig. Lagen ställer krav på läkemedelsbolag att lagra läkemedel och på kommuner och regioner att lagra övriga sjukvårdsprodukter i en mängd som motsvarar sex månaders normalförbrukning. Lagren ska vara omsättningsbara för att minimera kassation, de ska finnas i Sverige och det är staten som ska förfoga över lagren.

Det föreslås också att det inrättas statliga säkerhetslager för sjukvårdsprodukter som inte kan omsättas.

Utredningen föreslår också att Sverige ska ha en tillverkningsberedskap för läkemedel och andra sjukvårdsprodukter som är särskilt viktiga för att hantera kris och krig. Den tillverkningsberedskapen kan också inkludera vacciner.

Det går inte att hålla lager som klarar långvariga kriser. Till slut är också beredskapslagren tömda. Men en god lagerhållning innebär att

man vinner tid för att arbeta med inköp och ställa om för tillverkning av nödvändiga läkemedel och övriga sjukvårdsprodukter.

2 Sjukvårdsprodukter som finns i Sverige ska utnyttjas effektivt. I kris eller krig kan vissa delar av landet drabbas i större utsträckning än andra. Det finns behov av att kunna omfördela produkter från delar av landet som inte drabbats så hårt. Omfördelning ska som regel ske på frivillig väg men i vissa fall krävs att omfördelningen kan styras nationellt. Utredningen förslår att Socialstyrelsen tilldelas befogenhet att besluta om prioriteringar och omfördelning av sjukvårdsprodukter.

Det har under pandemin blivit tydligt att Sverige saknar samlad information om vilka sjukvårdsprodukter som finns hos leverantörer, vårdgivare och andra aktörer i försörjningskedjan. Det blir då svårt att prioritera och omfördela produkter. Utredningen förslår därför att Läkemedelsverket ska skapa nationella lägesbilder över tillgången till läkemedel och medicintekniska produkter. För att det ska vara möjligt föreslås en skyldighet för de aktörer som lagerhåller sådana produkter att rapportera in uppgifter om lagervolymer.

3 Distributionen av sjukvårdsprodukter till vårdgivare och patienter måste säkerställas. För en fungerande sjukvård i kris eller krig krävs att distributionen av sjukvårdsprodukter till vårdgivare fungerar. De flesta sjukvårdsprodukter distribueras genom ett fåtal stora distributörer av läkemedel och sjukvårdsmateriel. Utredningen föreslår därför att Socialstyrelsen genom avtal med dessa distributörer ska skapa den robusthet som krävs för krisberedskap och totalförsvar.

De flesta läkemedelsbehandlingar, oavsett om det rör lindriga åkommor eller allvarliga sjukdomstillstånd, utförs med receptförskrivna läkemedel som hämtas ut från apotek. Ett fokus på primärvård och vård i hemmet medför att en större andel läkemedelsbehandlingar sker utanför sjukhusen.

Vid kris och krig kan belastningen på sjukvården väntas öka samtidigt som resursbrist uppstår. För att vårdens resurser ska användas effektivt är det viktigt att patienter som själva utför behandlingar kan fortsätta med det så att de inte på grund av till exempel läkemedelsbrist måste besöka sjukvården. Enskilda måste kunna fortsätta att hämta ut läkemedel och andra sjukvårdsprodukter från apotek.

I dag finns inga krav på apotek att upprätthålla verksamhet i kris och krig. Utredningen föreslår därför att det ska inrättas beredskapsapotek med geografisk spridning över hela landet. Beredskapsapoteken ska planera för och vara skyldiga att hålla öppet även i kris eller krig. För detta krävs robusta lokaler och it-system samt utrymme för ökad lagerhållning. Apoteket AB föreslås få i uppdrag att inrätta beredskapsapotek. Eftersom bolaget inte har verksamhet på alla platser där det kan behövas beredskapsapotek föreslås att Socialstyrelsen ska upphandla beredskapsapotek på sådana platser.

Det kommer att ta tid att bygga upp hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap. Erfarenheter från pandemin och en återupptagen totalförsvarsplanering har gjort att många kommuner och regioner börjat arbetet med att se över beredskapen. Detta räcker inte. Betänkandet som vi lämnar i dag

beaktar erfarenheter från pandemin men tar sikte på att hantera även andra kriser och ytterst krig. Förslagen är omfattande och det krävs ett strukturerat och långsiktigt arbete för att nå resultat. Vi har därför tagit fram en färdplan för ett successivt införande. Om planen följs kommer beredskapen att stärkas redan de närmaste åren.

Åsa Kullgren, regeringens särskilda utredare, kammaråklagare

01 ”Vänstern måste våga diskutera hederskultur utan ängslighet”

Även vänstern måste våga diskutera samhällsproblem som hedersförtryck, islamism, migration och integration. Vi kommer inte att lösa problemen med segregation om vi inte på allvar tar tag också i dessa frågor – utan ängslighet, men också utan att falla in i högerns ofta missriktade anklagelser, skriver Maria Hind Alias, Daniel Färm och Maria Arkeby.

DN. DEBATT 210401

Hedersförtryck, migration och integration är några av vår tids stora samhällsproblem. De behöver hanteras med tydlighet – inte ängslighet. Många inom vänstern, de gröna och liberala partierna vänder sig med rätta

mot högerns – i synnerhet extremhögerns – syn på människan och samhället. Men detta berättigade avståndstagande får inte leda till ängslighet, beröringsskräck eller ohållbara och orimliga synsätt på dessa frågor. Det finns en uppenbar risk att sådana förhållningssätt snarare bidrar till att ursäkta, relativisera och i förlängningen upprätthålla allvarliga samhällsproblem.

Att exempelvis aktivt undvika att diskutera förutsättningarna för en hållbar och reglerad asyl- och migrationspolitik, för att det ”skulle gynna högerns agenda”, är helt orimligt. Det leder till att upprätthålla ett ohållbart synsätt på invandring. Även om Socialdemokraternas partiledning och ansvariga ministrar har varit tydliga i dessa frågor, så finns det andra vänster-, liberala eller gröna röster som drar i en annan riktning.

Vi behöver också se ett totalstopp för religiösa friskolor. De kränker barns frihet att själva söka en livsåskådning, förvärrar segregationen och bidrar ibland till att upprätthålla ett patriarkalt synsätt och religiös extremism. Här finns ängsligheten primärt snarare hos kristdemokrater och andra borgerliga.

Hedersförtryck begränsar människors frihet att själva kunna leva sina liv så som de önskar: klä sig som de vill, få träffa vem de vill, bli kära i vem de vill och att få utöva sina fritidsaktiviteter fritt. Tjejer, killar och hbtqi-personer som lever i hederskulturella hem, begränsas i sin vardag och berövas sina mänskliga rättigheter.

De utsatta kontrolleras och förtrycks när de inte följer hedersnormerna och när de bryter mot den patriarkala ordningen. Personer som är utsatta för hedersvåldets kontrollmekanismer lider i stor utsträckning av depressioner, ångest och förtvivlan. En feministisk rörelse som arbetarrörelsen måste se, möta och bekämpa hederskulturen som håller tillbaka och förtrycker människor. Mörkertalet är stort, men uppskattningar ger ändå vid handen att hundratusentals flickor och unga kvinnor samt vissa pojkar i dag förtrycks under hedersnormer.

Den som upprätthåller dessa förtryckande normer och värderingar är på många sätt minst lika skyldig som den som utför ett faktiskt angrepp på en annan person. Nu behöver därför strålkastarljuset riktas mot de auktoriteter i lokalsamhället – imamer, präster, äldre släktingar, klanledare eller föreningsledare – som upprätthåller hedersförtryckande normer och värderingar. De behöver verkligen visa att de mycket aktivt är beredda att bli en del av lösningen – eller förlora rätten till eventuella föreningsbidrag.

Dessutom behöver forskare, myndigheter och ideella föreningar fortsätta den samhällskritiska granskningen och ifrågasättandet av olika uttryck för patriarkala normer som förtrycker både flickor, kvinnor och vissa pojkar/män i Sverige i dag. Här gäller det att vara tydlig, men att rikta kritiken rätt.

Den som exempelvis påtalar att en slöja är ett uttryck för ett förtryck för alla de flickor och kvinnor som tvingas bära den ska inte behöva beskyllas för att vara islamofob. Hijab, niqab eller burka är inte vilka plagg som helst. Samtidigt är det grovt kränkande att kasta glåpord efter en kvinna som bär slöja.

Den som ifrågasätter könsstympning eller mång- och barngifte ska inte bli beskylld för att vara rasist. Men kvinnor och barn som själva har drabbats eller riskerar att drabbas av dessa övergrepp är offer. Det är de patriarkala normerna och de som upprätthåller dem som är problemet.

Vi kommer inte att lösa problemen med segregation om vi inte på allvar tar tag också i dessa frågor – utan ängslighet, men också utan att falla in i högerns ofta missriktade anklagelser.

Islamism är likt högerextremism en antidemokratisk tanketradition som bygger på konservativa och patriarkala samt våldsbejakande vi-mot-dem-synsätt och en över- och underordning. Islamism odlar också miljöer som motarbetar integration, delaktighet i demokratiska val, förvärvsarbetande och så vidare. Detta kan vi inte fortsätta acceptera och se förbi.

Sverige är ett av de länder som har kommit längst i kampen för jämställdhet mellan kvinnor och män – även om mycket återstår. Det är trots – inte tack vare – konservativa krafter i samhället som dessa framsteg har gjorts.

Kampen för ökad jämställdhet behöver därför föras mot både islamistiska, radikalkonservativa och andra patriarkala auktoriteter i lokalsamhället.

Hedersförtryck är en av de frågor som många har haft svårt att diskutera på ett seriöst sätt i svensk politik. Migration, integration, religiösa friskolor och våldsbejakande extremism är några andra ämnen som vänstersidan, gröna och liberaler behöver stöta och blöta med olika debattörer och experter.

AiP Media och Tankesmedjan Tiden startar nu därför Youtubesatsningen ”Hedersord”, som blir en chans för röster från höger till vänster att mötas i diskussioner om några av de svåraste frågorna. Ibland för att hitta nya idéer och lösningar – ibland för att tydliggöra skillnader och vägval också i dessa frågor. Men aldrig på ett ängsligt eller ursäktande sätt.

Maria Hind Alias, programledare, ”Hedersord”

Daniel Färm, vd och politisk redaktör AiP Media

Maria Arkeby, tillförordnad chef, Tankesmedjan Tiden

02 ”Avgörande för demokratin att förmågan att tolka bilder stärks”

Manipulerade bilder har kommit att spela en stor roll för världspolitik och opinioner. Vår förmåga att tolka bilder har snabbt blivit en kritisk fråga för demokratin. Vi behöver ett politiskt engagemang för ett kunskapslyft med bilden i centrum, skriver 31 forskare, museichefer, konstnärer, fackliga företrädare och med flera.

DN. DEBATT 210402

Sociala medier förmedlar i varje stund komplexa och ibland falska bilder som genom stor och snabb spridning kan förflytta opinioner. Enbart Facebook hade den 31 december 2020 2,8 miljarder aktiva användare varje månad, det vill säga mer än en tredjedel av jordens befolkning. Att agera som president Trump med manipulativa bilder och texter genom sociala medier hade varit otänkbart för bara några år sedan. Också i den ryska inrikespolitiken har bilden blivit ett starkt vapen. Frågan är så aktuell att Europaparlamentet nu diskuterar de återkommande desinformationskampanjerna på nätet.

Många barn har tillgång till läsplattor från tidig ålder och översköljs av ett avancerat bildspråk som snabbt blir en del av deras upplevelse av

omvärlden. Samtidigt har skolans rationalisering av kunskaper lett till att färdigheter som bildskapande, bildanalys och bildkritik tonats ned. Så sent som i februari bevittnade vi ännu en strid om bildämnets plats i grundskolan.

Det egna skapandet, som ofta är nyckeln till en bredare förståelse, har under ett antal år prioriterats ned till förmån för mätbar kunskap. Detta trots att det numera finns solid forskning som visar att eget skapande främjar lärande i stort och att det är barn från utanförskapsområden som gynnas allra mest av integrerad undervisning där konsten ingår.

De kommunala kulturskolorna, som funnits sedan slutet av 1940-talet, ifrågasätts och lever under ständiga nedläggningshot. Endast i var fjärde kommun kan barn och unga på sin fritid arbeta med bildskapande inom den kommunala kulturskolan. Enligt Kulturskolerådet räknar 40 procent av landets kommunala kulturskolor med besparingskrav. Mätning gjordes innan coronapandemin bröt ut. Nu är läget än värre.

En satsning på bild och film inom kulturskolorna skulle höja den generella kunskapsnivån men även utveckla framtida näringar. Jämför med kulturskolornas betydelse för det så kallade svenska musikundret.

Samtidigt kan vi genom den avancerade hjärnforskningen se de starka effekter som bildkonsten, musiken, teatern och dansen har på hjärnans utveckling.

Det finns vetenskapliga belägg för att social kompetens, empati och kritiskt tänkande stärks av konst och kultur. Vi vet också att perioden från tidig barndom fram till tonåren är central för människans förmågor att ta till sig

information som vuxen. Bildning om bild kan vara direkt avgörande för ett framtida demokratiskt Sverige.

Med start på Bokmässan har Läsrörelsen under 2019 och 2020 gjort en landsomfattande satsning med bland annat regionala heldagskonferenser/fortbildningsdagar i samarbete med museer och konsthallar. På scenen har forskare, experter, konstnärer, fotografer, filmare och bilderboksskapare medverkat. I publiken har funnits pedagoger och lärare inom alla stadier, från förskola till högskola, men också skolledare och politiker. På varje ort har kulturskolorna gjort specialsatsningar för barn och unga och särskilda filmvisningar har arrangerats för gymnasister.

Arbetet har följts av en forskningsbaserad löpande utvärdering. Gensvaret visar entydigt att frågan är högaktuell och skyndsamt behöver hanteras via politiken.

Vi menar att Sveriges riksdag bör ta initiativ till ett bildningslyft med bilden i centrum:

1 Samla den breda och snabbt växande forskningen som finns inom området. Det finns gott om satsningar som utvärderats och som går att lära av, inte minst från de stora institutioner i USA och Storbritannien som länge forskat inom området.

2 Gör en översyn av bildkunnandet i förskolan, skolan och i samhället. Utgå från EU:s och Unescos skrivningar om att digital förmåga och bildhantering är nycklar till samhällsengagemang och en självklar del av en allmän medborgerlig kompetens. Involvera erfarenheter från förskolan, skolan och kulturskolan. Se över hur utbildningen till

bildlärare och bildpedagog kan utökas och utvecklas.

3 Tillsätt resurser för en likvärdig tillgång till kulturskolan för barn och elever i hela landet.

4 Inled ett utvecklingsarbete där de professionella bildkonstnärerna, museerna och konsthallarna, folkbildningen, universiteten och de myndigheter som har uppdrag i närliggande frågor engageras.

Sverige behöver ett bildens bildningslyft!

Elisabet Reslegård, ordförande och projektledare, Läsrörelsen

Jan Apel, professor i arkeologi, Stockholms universitet

Gunnar Bjursell, professor em, koordinator för programmet Kultur och hjärna, Karolinska institutet

Kalle Boman, tidigare professor i filmisk gestaltning och filmproducent

Mårten Castenfors, chef Liljevalchs konsthall

Niklas Cserhalmi, museidirektör, Arbetets museum

Daniel Eklund, museichef, Sundsvalls museum

Susanna Ekström, litteraturpedagog och fd universitetsadjunkt

Carl Johan De Geer, konstnär, författare

Rebecka Nordström Graf, arkitekt, och universitetsadjunkt i konst och design, HDK-Valand i Göteborg.

Åsa Hallén, länsmuseichef, Värmlands museum

Paul Hansen, fotojournalist

Annika Hellman, lektor i bild, Malmö universitet, utvärderare av bildprojektet

Tarja Karlsson Häikiö, professor i visuell och materiell kultur, HDK-Valand i Göteborg

Ulrika Kullenberg, museichef, Textilmuseet Borås

Jonas Lidheimer, pr- och informationsansvarig, Egmont Publishing, projektet Serier i skolan

Max Liljefors, professor i konsthistoria och visuella studier, Lunds universitet

Annie Lindberg, tillförordnad museichef, Skissernas museum

Jalle Lorensson, ordförande Kulturskolerådet

Marianne von Baumgarten-Lindberg, redaktör

Matz Nilsson, förbundsordförande, Sveriges skolledarförbund

Håkan Sandh, tidigare chef Kulturskolerådet

Patrik Steorn, museichef, Göteborgs konstmuseum

Per Strömbäck, talesperson Dataspelsbranschen

Anna Söderberg, filmpedagog, Zita Folkets Bio

Johan Unenge, illustratör och författare

Margareta Wallin Wictorin, docent i konst- och bildvetenskap, Karlstads universitet

Åsa Warnqvist, forskningsledare, Svenska barnboksinstitutet

Anna Widén, lektor, Institutionen för estetiska ämnen i lärarutbildningen, Umeå universitet

Stina Wirsén, illustratör och författare

Johanna Jaara Åstrand, förbundsordförande, Lärarförbundet

03 ”Alkohol kan störa vaccinet och läkningen av covid-19”

Det är troligt att alkohol försvagar effekten av vaccin mot covid-19. Och att alkohol försämrar läkning av sjukdomen. Detta bör därför redan nu ingå i råden till allmänheten. Försiktighet med alkohol har inga negativa effekter, därför bör vi inte vänta till sedan, för att se vad vi borde ha gjort nu, skriver läkarna Margareta Kristensson, Jonas Sjögreen och Sven Wåhlin.

DN. DEBATT 210403

Alkohol påverkar vårt immunförsvar, omdöme och beteende. Detta kan göra oss mer mottagliga för sjukdom och alkoholkonsumtion kan gynna smittspridning.

Ett ökat drickande i hemmiljön leder till mer våld i hemmen med fler utsatta kvinnor och barn som följd. Alkoholrelaterade sjukdomsfall utgör en stor belastning på vården i en redan hårt ansträngd situation. Alkoholen har, därtill, sannolikt en negativ inverkan på vaccinets effekt och på läkningsprocessen vid långtidscovid.

Trots goda kunskaper om alkoholens inverkan på immunförsvar och smittspridning har alkohol fått en undanskymd plats i rapporteringen om pandemin.

Alkohol påverkar kroppens alla celler och organ. På cellernas yta finns så kallade ACE-receptorer som coronavirus fäster på. Dessa ökar i antal av alkohol, så att virus lättare får fäste i kroppen.

Det finns säkra belägg för att alkohol försvagar immunförsvaret. Alkoholen har exempelvis haft stor betydelse för spridningen av tbc och hiv och infektion ligger bakom vart åttonde alkohol-orsakat dödsfall i världen. Mekanismerna är flera, exempelvis leder alkoholintag till att de vita blodkropparna blir färre, mindre rörliga och inte reagerar normalt på virus. Frisättningen av cytokiner, som kan orsaka den

fruktade superinflammationen, stimuleras också. Det gör att alkohol kan förvärra en redan svår sjukdom.

Kroppens sofistikerade infektionsförsvar identifierar först viruset och därefter skräddarsys, masstillverkas och sprids antikroppar i blodet. Denna process, som sker via så kallade T- och B-celler, störs av alkohol så att färre antikroppar bildas, tydligast vid högt alkoholintag.

Redan vid små mängder alkohol påverkas omdöme och beteende. Regler om avstånd, munskydd och handtvätt kan förbises. I stökiga miljöer pratar man högre vilket resulterar i fler salivdroppar i luften. Det finns många exempel på hur alkoholpåverkan bidragit till ökad smittspridning, nyligen exemplifierat av fester i studentkorridorer.

Folkhälsomyndigheten framhåller betydelsen av att hålla smittkurvan nere för att vårdens kapacitet ska räcka till. Alkoholrelaterad sjukdom belastar våra sjukhus med 60 000 inläggningsfall årligen. Antalet sjukhusfall med covid-19 var förra året 40 000. Lägre alkoholkonsumtionen under coronapandemin skulle minska belastningen på vården.

Våld i familjer under pandemin har ökat markant som följd av sociala påfrestningar och högre alkoholkonsumtion. Enligt rapporter har antalet utsatta barn ökat mångfaldigt.

Allt detta framkommer i den vetenskaplig rapporten ” Alkohol och coronapandemin: om människor, samhälle och politik” som publicerades i januari 2021. (Länk till rapporten finns på dn.se/debatt).

Kunskapen om alkoholens effekter på vaccination och rehabilitering vid covid-19 är ännu begränsad. Alkoholens negativa inverkan på immunförsvaret utgör emellertid en tydlig indikation på att alkohol kan minska vaccinets effekt. Ett råd, som är relevant för de flesta i samhället, är därför att undvika alkohol under dagarna omkring vaccinationstillfället. Vid måttlig till hög regelbunden alkoholkonsumtion tar normalisering av immunförsvaret flera veckor.

Alkohol stör också läkningsprocesserna i kroppens vävnader. Exempelvis minskas komplikationerna påtagligt efter ett kirurgiskt ingrepp, om patienten är alkoholfri de närmaste veckorna kring en operation. Vi har ännu begränsad kunskap om orsakerna till långvariga symtom efter en coronainfektion, men grundat på dagens kunskap bör alla patienter med långtidscovid få vetskap om att alkoholfrihet, eller reduktion, kan underlätta läkningsprocessen

Covid-19 är en ny sjukdom. Vi har en snabb kunskapsutveckling och mycket forskning saknas fortfarande. Men, vi behöver redan nu ta till vara det vi redan vet om alkoholens betydelse för immunförsvar och smittspridning.

Alkoholens troliga inverkan med försvagning av vaccinationseffekter och försämring av läkningen av sjukdomen bör därför nu ingå i utformningen av råden till allmänheten. Försiktighet med alkohol har inga negativa effekter, därför bör vi inte vänta till sen, för att se vad vi borde ha gjort nu!

Margareta Kristensson, professor emerita samt överläkare i socialmedicin och folkhälsovetenskap, Linköping

Jonas Sjögreen, allmänläkare, Västerås

Sven Wåhlin, allmänläkare, överläkare Beroendecentrum Stockholm

04 ”Gör det olönsamt för friskolor att anlita obehöriga lärare”

Eftersom obehöriga lärare har lägre löner och kan anställas nästan helt utan risk för arbetsgivaren, är det inte konstigt att försöken att öka andelen behöriga lärare konsekvent misslyckats. Skolpengen påverkas inte av andelen obehöriga lärare, vilket gör att en högre andel ökar friskolornas vinstmarginaler, skriver Johan Enfeldt, Lisa Pelling och German Bender.

DN. DEBATT 210404

Läraren är den enskilt viktigaste faktorn för elevers lärande. Om detta råder total enighet såväl politiskt som inom forskningen. Alla vill att barnen i skolan ska undervisas av behöriga lärare, alltså lärare som har både ämneskunskaper och relevant pedagogisk utbildning. Ändå ökar andelen obehöriga. Orsaken till det är en politik som infört dysfunktionella marknadsmekanismer i den svenska skolan.

Skolpengen påverkas inte av andelen obehöriga lärare, vilket gör att en högre andel obehöriga lärare ökar friskolornas vinstmarginaler. Eftersom obehöriga lärare har lägre löner och kan anställas nästan helt utan risk för

arbetsgivaren, är det inte konstigt att försöken att öka andelen behöriga lärare konsekvent misslyckats.

För 10 år sedan var 87 procent av lärarna i den svenska grundskolan behöriga, i dag är siffran enligt Skolverkets statistik nere på 80 procent.

Bristen på behöriga lärare är ett av skolans allvarligaste problem. Inte i framtiden, utan redan nu.

I dag presenterar tankesmedjan Arena Idé därför en rapport som granskar marknadsmekanismerna bakom minskningen av behöriga lärare. Vi presenterar också statistik över andelen behöriga lärare i samtliga 290 kommuner. Mönstret är tydligt:

Obehöriga lärare är vanligare i fristående skolor. Enbart 71 procent av lärarna i fristående skolor är behöriga, medan riksgenomsnittet för kommunala skolor är 83 procent. Skillnaden mellan andel behöriga lärare i friskolor och kommunala skolor är alltså nästan 12 procentenheter. I hela 235 av 290 kommuner har de kommunala skolorna en högre andel behöriga lärare. Störst skillnad är det i Nynäshamn kommun, där andelen behöriga lärare i kommunala skolor är 69 procent och i friskolorna 20 procent.

Friskolor har lägre andel behöriga lärare i både glesbygds- och storstadskommuner. I Stockholm är nästan 86 procent av lärarna i kommunala skolor behöriga, jämfört med 63 procent i skolor som drivs av en enskild huvudman. I Göteborg är skillnaden 84 procent mot 74 procent och i Malmö 80 procent mot 71 procent. Det är bara i Norrbotten, den landsända där lägst andel elever går i fristående

skolor, som friskolor och kommunala skolor har en lika hög andel behöriga lärare.

Obehöriga lärare är vanligare på skolor med tuffare förutsättningar, alltså på de skolor där de skulle behövas mest. I den senaste Pisarapporten pekas Sverige ut som unikt, eftersom vi på detta sätt har ett skolsystem med omvänt kompensatoriska inslag.

Från politiskt håll har man försökt åtgärda lärarbristen med olika former av utbildningssatsningar. Visserligen kan fler platser på lärarprogrammen och möjligheter för andra yrkesgrupper att omskola sig vara viktiga sätt att öka utbudet av behöriga lärare. Men i vår rapport visar vi att politiken missat efterfrågesidan. Vi har ett system som effektivt håller nere efterfrågan på behöriga lärare – trots en akut och ökande lärarbrist. Orsakerna är flera.

En obehörig lärare har lägre lön, men ger skolan samma intäkter. Detta är en grundläggande orsak till att andelen obehöriga lärare ökar. En skola med bara 50 procent behöriga lärare (sådana finns) får samma skolpeng per elev som en skola med 90 procent behöriga lärare, trots att den senare alltså har väsentligt högre kostnader. Politiken säger att den vill premiera skolor med hög andel behöriga, men de ekonomiska incitamenten går i motsatt riktning.

En skola med mycket hög andel obehöriga lärare kan visserligen få anmärkningar från Skolinspektionen, men i praktiken blir det sällan några ekonomiska konsekvenser. Riskerna för en sådan skolhuvudman är små. Det understryks av att också populära och ekonomiskt framgångsrika friskolor år efter år driver verksamheten med väsentligt lägre andel behöriga lärare än rikssnittet.

En obehörig lärare får inte tillsvidareanställas. Skollagens 2 kap 20 § förbjuder uttryckligen annat än tillfälliga anställningar och arbetsgivaren slipper bekymra sig om sådant som långsiktigt personalansvar, turordningsregler och annat som skapar trygghet för fast anställda. Samtidigt kan facket inte driva frågan om fast anställning eftersom obehöriga lärare alltså berövats den möjligheten i lag. Lärarfacken accepterar dessutom inte obehöriga lärare som medlemmar.

Kort sagt: obehöriga lärare är billiga, minskar arbetsgivarens långsiktiga åtaganden och har en sämre förhandlingsposition. Allt detta ökar efterfrågan på obehöriga lärare. Det har gått så långt att vi nu ser rapporter om att "Utbildade lärare har allt svårare att få jobb", som Dagens Nyheter rapporterade den 9 februari i år.

Ännu värre är det att den senaste Pisa-rapporten pekar ut Sverige som unikt när det gäller fördelningen av obehöriga lärare mellan skolor med olika svåra uppdrag. Bakom benämningen "omvänt kompensatoriska aspekter" framgår att andelen obehöriga lärare är högre i skolor i utsatta områden och skolor där eleverna har mindre välutbildade föräldrar. Detta är tvärtemot målsättningarna i de politiska högtidstalen om skolan.

Ingen vill ha obehöriga lärare, men som vi visar i vår rapport har politiken skapat marknadsmekanismer som gör dem lönsamma för vinstdrivande skolor. Och det finns ingen marknadsmekanism, ingen osynlig hand på skolmarknaden, som gör att skolor med alltför få behöriga lärare slås ut. Tvärtom fortsätter elevtillströmningen till fristående grundskolor, trots att de har en lägre andel behöriga lärare.

Så länge de ekonomiska incitamenten ser ut så här kommer åtgärder som syftar till att öka utbudet av behöriga lärare – alltså utbildning – inte att hjälpa. Det krävs också åtgärder på efterfrågesidan. Om utvecklingen ska kunna vändas måste obehöriga lärare förvandlas från en billig lösning till något som syns som en extra kostnad i skolornas resultaträkningar.

1 Ändra ersättningsmodellen så att det lönar sig att anställa behöriga lärare. Med dagens ersättningsmodell saknas möjlighet att låta andelen behöriga lärare ge utslag i ersättningen (skolpengen). Den möjligheten saknas också i förslagen från likvärdighetsutredningen. Därför bör regeringen skyndsamt utreda hur andelen behöriga lärare kan ge utslag i ersättningen till fristående skolor. Först när de obehöriga lärarna förvandlas från ett plus till ett minus på sista raden i bokföringen kan vi räkna med att det skapas en verklig efterfrågan på behöriga lärare.

2 Skolor som anlitar obehöriga lärare måste ta kostnaden för kompetensutveckling. När en obehörig lärare anställs ska arbetsgivaren stå för lärarens kompetensutveckling med sikte på behörighet.

3 Stärk de obehöriga lärarnas ställning gentemot arbetsgivaren. Som ett led i att stärka elevernas rätt till undervisning av behöriga lärare måste paradoxalt nog de obehöriga lärarnas ställning gentemot arbetsgivaren stärkas. Först då kommer de ekonomiska fördelarna med att använda obehöriga lärare att försvinna.

Till exempel bör obehöriga lärare som arbetat en längre tid kunna kräva en tillsvidareanställning på samma sätt som andra

tillfälligt anställda på arbetsmarknaden. Ett åtagande om kompetensutveckling med sikte på behörighet bör då vara ett rimligt motkrav på medarbetaren.

Sanningen är tyvärr att den svenska skolan i dag inte klarar sig utan obehöriga lärare. Det ursäktar dock inte systemfel som riskerar att permanenta lärarbristen och minska yrkets attraktivitet för behöriga. En bättre lösning vore att obehöriga lärare blir en dyr och tillfällig lösning på vägen mot fler behöriga lärare, än att de fortsätter att vara ett billigare och därför ökande inslag i skolan.

Johan Enfeldt, rapportförfattare

Lisa Pelling, chef för tankesmedjan Arena Idé

German Bender, utredningschef tankesmedjan Arena Idé

05 ”Nästan inga lärare får skaffa de läroböcker eleverna behöver”

Vi har undersökt hur läromedelsinköpen ser ut i svenska skolor eftersom offentlig statistik saknas. Och vi ser en skärande strukturell olikvärdighet vad gäller läromedel. Bland annat framkommer att de flesta lärare, 86 procent, menar sig inte kunna köpa in de läromedel eleverna behöver, skriver Per Kornhall, ordförande i Läromedelsförfattarna.

DN. DEBATT 210405

Akademiledamoten Åsa Wikforss är en av många föräldrar jag mött det senaste året som spontant utbrustit ”Men så kan vi ju inte ha det”. Detta i samtal som har börjat kring en upplevelse av behov av bättre läromedel i skolan. För det finns ett missförstånd som upprepas och som också speglas i den utredning som i juni ska lämna förslag på hur läromedelskvaliteten ska kunna höjas i skolan: att det finns läromedel i alla skolor och i händerna på alla barn – men så är faktiskt inte fallet. Och reaktionen ovan har kommit från föräldrar när de har förstått hur olikvärdig tillgången på läromedel är i den svenska skolan.

Den pågående utredningen som Gustav Fridolin leder ska i juni lämna sitt betänkande om hur statens roll gällande läromedel ska se ut. I möten med utredningen har vi förstått att ett av

deras problem är att vi inte vet så mycket om hur läromedel används i den svenska skolan. Vi, Läromedelsförfattarna, bestämde oss för att råda bot på detta.

Vi började med att ta reda på en sak som ingen har brytt sig om på decennier, nämligen hur läromedelsinköpen ser ut i svenska skolor. Det finns ingen officiell statistik på detta. Nästa steg var att ta reda på hur lärare upplevde situationen – kan de köpa in de läromedel de tycker att eleverna behöver? Men de viktigaste personerna är ju ändå de som ska lära sig något i skolan, eleverna. Vad tycker de om läromedel och hur använder de dem? Den fjärde gruppen vi ville ta reda på något om var föräldrarna. Hur tänker de kring läromedel? Är de viktiga för att de ska kunna ge sina barn stöd? Det här är ingen liten fråga. Vi pratar om arbetsredskap för 1 miljon elever i svenska skolan och drygt 200 000 lärare.

Resultaten i våra fyra undersökningar visar med all önskvärd tydlighet att läromedel är en mycket viktig fråga och att våra föraningar om att det inte stod så bra till var korrekta. Vi hade en del förkunskaper när vi gick in i detta. Vi visste från våra, ibland förtvivlade, författare att man ”fulkopierar” friskt ute i de svenska skolorna. Lärare känner sig tvungna att olagligt kopiera det material elever behöver, eftersom de saknar riktiga läromedel. Vi visste också att läromedelsinköpen i reda pengar minskat med två tredjedelar sedan i slutet av 1980-talet. Genom en analys av svensk forskning om läromedel som Cambridge Analytica gjort åt oss vet vi också att det har funnits något som kan liknas vid en antiläromedelsanda i svensk pedagogisk forskning.

Vad visar då våra nya undersökningar? I korthet följande:

1

Den svenska skolan är långt ifrån likvärdig. Läromedelsinköpen varierar från 0 till över 1 500 kronor per elev och år. Snittet är 600 kronor men mer än 1/5 av skolorna köper för mindre än 400 kronor per elev och år. Det blir inte många böcker per elev på dessa skolor.

2

De flesta lärare, 86 procent, menar sig inte kunna köpa in de läromedel eleverna behöver.

3

Lärare, elever och föräldrar är samtidigt rörande ense om en sak: Att läromedel är väldigt viktiga för inlärningen.

4

Elever som upplever sig själva tillhöra familjer med sämre ekonomi har oftare sämre tillgång till läromedel än de som upplever sin familjeekonomi som bättre.

Vi ser alltså en skärande strukturell olikvärdighet vad gäller läromedel. Detta i en fråga där skolan lätt skulle kunna vara likvärdig. Olikvärdigheten blir så mycket allvarligare under en pandemi där 100 000-tals unga har varit mer hänvisade till läromedel när deras högstadier och gymnasier varit stängda.

Men vi vill lyfta en dimension till. I Sverige är andelen 15-åringar som i OECD:s undersökning Pisa säger att läsning är slöseri med tid 38–40 procent medan andelen i OECD i genomsnitt ligger på drygt 28 procent. I Sverige har den andelen ökat med 10–11 procentenheter jämfört

med 2009. Forskaren Monika Vinterek och hennes kollegor har också utifrån en annan stor internationell studie, Timss, visat att det växande prestationsgapet mellan svenska studenter på läskunnighetstest speglas i den ökande skillnaden mellan elever som fortfarande läser mycket i skolan och de som inte läser alls.

Detta för oss till vår huvudpoäng. Vi är väldigt bekymrade över att i den debatt som förs angående barns läsning glöms en av de viktigaste arenorna för läsning bort – och en hel författarkår är osynliggjord. Det finns ett stort antal författare som med engagemang, iver och stor skicklighet skriver för dem som inte vill läsa deras böcker. Många av dessa gör i Selma Lagerlöfs fotspår fantastiska insatser för barns läsning och kunskap. För de böcker de skriver blir lästa (om de blir köpta vill säga). Vi har författare vars böcker getts ut i 30 upplagor. Böcker som har lärt generationer av barn att läsa och räkna. Men ändå nämns de inte i debatten när vi pratar om barns och ungas läsning.

Vi pratar så klart om läromedelsförfattarna. Det är en speciell konst att skriva så att den som är tvingad att läsa din text fängslas av ämnet, att skriva så att det blir intressant och begripligt. Att skriva så att ett ämne man inte känner till och tycker verkar svårt blir roligt och begripligt. Men det här är en grupp som sällan nämns när man pratar om barn och ungas läsning. Detta fast de böcker de skriver troligen är de böcker som är allra mest spridda och allra mest lästa av alla böcker.

Detta är egentligen något så självklart att vi inte skulle behöva skriva det. Vad är en skola utan böcker? Var ska ett barn som inte har böcker

hemma möta texter som utmanar, lockar och leder vidare – om inte i skolan. Hur tänker man i de skolor i Sverige där man inte tycker sig ha råd att köpa in läromedel? Hur tänker vi i ett land när vi inte säkerställer att alla barn i alla skolor får möta pedagogiskt anpassade texter?

Därför är det ett självklart krav på den utredning som nu arbetar kring statens roll vad gäller läromedel att den ska lägga förslag som säkerställer att alla barn och unga har läromedel i sina händer, ryggor, paddor och datorer. Något annat vore ett misslyckande.

Per Kornhall, ordförande i Läromedelsförfattarna

06 ”Säkerhetspolitiken ligger fast – vi lämnar inte alliansfriheten”

I den tid av osäkerheter vi lever i krävs det stabilitet, långsiktighet och förutsägbarhet i säkerhetspolitiken. Den militära alliansfriheten ger Sverige handlingsfrihet att i varje given situation agera på det sätt som bäst gagnar avspänning och en fredlig utveckling samt säkrar Sveriges självständighet i

utrikespolitiken, skriver Ann Linde (S) och Peter Hultqvist (S).

DN. DEBATT 210406

Regeringens säkerhets- och försvarspolitik syftar till att skapa trygghet i Sverige och stabilitet och långsiktig fred i Europa och i vår omvärld. Vår politik ska vara tydlig och förutsägbar, värna den svenska suveräniteten och integriteten, hävda folkrätten, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter, stå upp för de demokratiska värdena och motverka auktoritära synsätt. Vi ska slå vakt om den europeiska säkerhetsordningen.

Vi lever i en tid då våra vägval är mycket viktiga. De kan avgöra vårt eget och andras öde på både kort och lång sikt. Omvärlden har förändrats och vi ser mer av nationalism, tro på auktoritära system, splittring mellan nationer och inom nationer. Demokratiska värderingar ifrågasätts på ett sätt som vore främmande för bara ett antal år sedan. Detta är allvarliga utmaningar.

En mycket viktig framtidsfråga är att skapa stabilitet och förutsägbarhet i samhällsutvecklingen. Såväl nationellt som internationellt är detta av avgörande betydelse. Att skapa trygghet som kontrast till ständig politisk turbulens är ett sätt att värna sammanhållning och motverka splittring som kan utnyttjas av auktoritära, extrema och populistiska krafter både inom och utom vårt lands gränser.

Att bygga förutsägbarhet innebär i praktiken att en väl genomarbetad politisk linje gäller över tid och inte rubbas av tvära kast. Det måste också finnas en förmåga att sätta in varje steg som tas i ett historiskt sammanhang liksom kunskaper om samspel och balans mellan olika stater.

Inte minst mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget i vår del av Europa är detta viktigt. Den ryska aggressionen mot Georgien 2008, annekteringen av Krim 2014 och konflikten i östra Ukraina har tydligt bevisat att Ryssland är berett att använda militärt våld och makt för att uppnå politiska mål. Agerandet är provokativt och strider mot folkrätten. Sedan vi kom i regeringsställning har vi varit konsekventa i vår kritik. Vi kommer inte att vika oss på den punkten.

Med förankrade riksdagsbeslut i ryggen har regeringen utarbetat en resolut säkerhetspolitisk linje som är anpassad till dagens verklighet. Den innebär att:

1 Vi är, genom diplomati, dialog och samverkan direkt med andra länder och inom ramen för FN, EU, OSSE, Nato och andra organisationer, beredda att bidra till att försöka lösa konflikter och minska spänningar. EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. Öppenhet för samtal är inte detsamma som att inte vara tydlig med sina ståndpunkter och att stå fast vid folkrätten. Internationella problem kan aldrig nå en lösning om inte möjlighet till dialog föreligger. Sverige är också berett att ta ansvar genom att aktivt medverka i internationella insatser och civila stödprogram. Det bidrar till gemensam säkerhet.

2 Vi har stärkt det civila försvaret och krisberedskapen.

3 Vi har åter blivit en röst för icke-spridning och kärnvapennedrustning.

4 Vi har valts till ordförande för OSSE och däri tagit ställning för det breda säkerhetsbegrepp som länkar samman säkerhet med mänskliga

rättigheter, demokrati och rättsstatens principer.

5 Den militära alliansfriheten utgör grunden för våra försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten.

6 Vi bygger försvarssamarbeten med länder i vårt närområde och med organisationer som Nato. Den transatlantiska länken till USA är avgörande för stabiliteten. Storbritanniens roll är viktig. Med vår närmaste samarbetspartner, Finland, har vi utvecklat gemensam operativ planering i fred, kris och konflikt. Genom att utveckla interoperabilitet, det vill säga förmågan att verka tillsammans, skapas en grund för gemensamt agerande även i krissituationer. Gemensamma övningar och informationsutbyte är här avgörande.

Vi står nu inför en process där vi ska ta steg för koordinerad planering med Norge, Danmark, Storbritannien, USA och Nato. Men vi vill också understryka det rationella och effektiva i samarbetet inom ramen för den brittiskledda snabbinsatsstyrkan ”Joint expeditionary force”. Dessa försvarspolitiska samarbeten är konfliktavhållande och har en direkt effekt för den säkerhetspolitiska tröskeln.

7 Precis som övriga länder i vårt närområde ökar nu Sverige stegvis sin militära förmåga. Trovärdigheten i våra samarbeten blir större genom satsningen på nationellt försvar. Den 25-procentiga höjningen av försvarsanslaget 2015–2020 och den 40-procentiga höjningen 2021–2025 är inte bara en viktig signal inom Sverige, utan också till omvärlden om att vi verkligen förstår den förändring som skett. Vi måste vara

beredda att ge vårt bidrag till den gemensamma säkerheten.

Detta är en linje som med sina olika komponenter är framgångsrik, inte minst för dess stabilitet och förutsägbarhet. Genom att inte ändra den säkerhetspolitiska doktrin som styr svenskt agerande så skapas en tydlig förutsägbarhet om den svenska positionen.

Länderna runt Östersjön och i Norden har olika ställning, men ingår ofrånkomligen i ett säkerhetspolitiskt sammanhang där varje lands historia och säkerhetspolitiska balanser är delar av en helhet. Såväl utvecklingen efter andra världskriget som under det kalla kriget har påverkat detta. Ändras något i denna balans får det säkerhetspolitiska konsekvenser. Det är naivt att tro något annat. Sedan 2014 så har ett fungerande säkerhetsnätverk byggts i vårt närområde. Det är under ständig utveckling och kommer att stegvis fördjupas under kommande år.

Att med en fungerande, respekterad, känd och förutsägbar svensk strategi i botten försöka driva fram en förändrad linje är för vår del inte aktuellt. Bevisbördan om vad som skulle bli bättre med en så kallad ”Natooption” ligger hos borgerligheten.

Vår uppfattning är att detta från borgerligt håll inte egentligen handlar om en ”Natooption”, utan att dagens debatt bara utgör ett steg mot ett Nato-medlemskap. Politiska äventyrligheter är inte ett bra sätt att hantera svåra och komplexa säkerhetspolitiska avgöranden.

Vi vill också peka på orimligheten i argumentet om att Sverige bör gå med i Nato tillsammans med Finland. För det första är det inte upp till Sverige att tala om för Finland vad de ska göra.

För det andra är det viktiga att i den svensk-finska relationen koncentrera sig på hur det konkreta innehållet i vårt samarbete ska fördjupas. Sådant arbete är både tröskelhöjande och förtroendeskapande. Den linje som vi nu arbetar med i förhållande till Finland bör ligga fast.

I den tid av osäkerheter vi lever i krävs det stabilitet, långsiktighet och förutsägbarhet i säkerhetspolitiken. Den militära alliansfriheten ger Sverige handlingsfrihet att i varje given situation agera på det sätt som bäst gagnar avspänning och en fredlig utveckling samt säkrar Sveriges självständighet i utrikespolitiken.

Därför ligger regeringens säkerhetspolitiska doktrin fast. Vi lämnar inte den militära alliansfriheten.

Ann Linde (S), utrikesminister

Peter Hultqvist (S), försvarsminister

Kapitel 3: Utrikes och inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021

Utrikes DN-artiklar om USA 24 mars - 3 april 2021

24 Karin Eriksson:Spänningarna i vapenfrågan bara växer

Washington. Beslutsfattarna i Boulder försökte förgäves skydda invånarna mot masskjutningar.

Skottlossningen vid matbutiken King Soopers blir en smärtsam påminnelse om att spänningarna i vapenfrågan bara växer i USA.

Barack Obama var arg, äcklad och förfärad. Det är hårda ord från en expresident, men de gäller hans största misslyckande under åtta år i Vita huset.

I en intervju med Oprah Winfrey i höstas berättade han om den värsta dagen i hans politiska liv: Den 14 december 2012, när en beväpnad man klev in på lågstadieskolan Sandy Hook i Newton, Connecticut, och dödade 26 personer, varav 20 små elever. Många trodde att tragedin skulle bli en vändpunkt och leda till ett förbud mot halvautomatiska gevär av typen AR-15 i USA. Men förslaget föll i kongressen. Masskjutningarna fortsatte, med förfärande konsekvenser.

Attacken i februari 2018 mot Marjory Stoneman Douglas High School i Parkland, Florida, skapade en ny generation av aktivister mot vapenvåldet. Även president Donald Trump

tycktes under en kort period överväga vissa skärpningar, som striktare bakgrundskontroller och kanske till och med förbud mot halvautomatiska vapen.

Men han återförenades med vapenlobbyisterna i NRA, och drog slutsatsen att det bästa skyddet var att beväpna lärarna.

Den bistra sanningen är att en skottlossning med tio dödsoffer på ett köpcentrum i Boulder, Colorado, inte hamnar långt upp på topplistan över de dödligaste masskjutningarna i USA under det senaste årtiondet. Men attacken kom inom loppet av en vecka efter skjutningarna på tre massagesalonger i Atlanta, Georgia. Och den river upp sår i Colorado.

Våren 1999 inträffade en av USA:s mest uppmärksammade dödsskjutningar på Columbine High School, några mil söder om Denver. Tolv elever och en lärare sköts till döds av två sistaårselever. I juli 2012 miste ytterligare tolv personer livet när en ensam gärningsman öppnade eld på en biosalong i Aurora öster om Denver.

I maj 2018 införde staden Boulder, nordväst om Denver, ett lokalt förbud mot en rad halvautomatiska vapen. Beslutet upphävdes av en domstol så sent som några dagar före skjutningen vid King Soopers. Ännu finns många frågetecken om måndagens attack, men enligt uppgifter till CNN natten till tisdagen användes ett gevär av just typen AR-15.

”Vi försökte skydda vår stad”, säger Dawn Reinfeld, som är en av grundarna av den lokala antivapengruppen Blue Rising, till Washington Post. Vapenanhängarna i Colorado State Shooting Association kontrar i ett pressmeddelande att det är fel dag för debatt.

Frågan är om rätt dag någonsin kommer. Joe Biden har lovat att skärpa lagarna, men senaten i kongressen väntas streta emot. Om alla politiker lyssnar på sina egna sympatisörer händer ingenting.

Opinionsmätningarna visar att spänningarna i vapenfrågan bara har vuxit på senare år. Bland Republikanernas väljare är stödet för skärpningar nere på en bottennivå. Försäljningen av gevär och pistoler har ökat markant under pandemin, protesterna och -presidentvalet.

I intervjun med Oprah Winfrey konstaterade Barack Obama att USA i vapenfrågan var långt från hans vision om ett förlovat land.

24 21-åring från Colorado misstänks för skjutningen

Den man som misstänks för att ha skjutit ihjäl tio personer på en stormarknad i Boulder i Colorado är 21 år och från Arvada i utkanten av Denver.

– De som sköts till döds var vanliga människor som bara hade gett sig ut för att handla när de sköts ned, sa Boulders borgmästare Sam Weaver vid en presskonferens på tisdagen.

De tio som sköts till döds på måndagskvällen svensk tid var mellan 20 och 65 år. Enligt polisen har den misstänkte mannen bott större delen av sitt liv i USA. Något motiv var på tisdagskvällen ännu inte känt.

Den gripne 21-åringen vårdades fortfarande på sjukhus under tisdagen men skulle komma att föras över till Boulders kommunfängelse senare på dagen, enligt Michael Dougherty, Boulders distriktsåklagare, som beräknade att utredningen kommer att ta mycket lång tid och att en rättegång kan genomföras först om ett år.

21-åringen skadades av ett skott som gick rakt igenom hans ena ben men han kunde själv gå när han i handbojor leddes till en väntande ambulans efter att han gripits.

Enligt en skriftlig utsaga från polisen var 21-åringens första ord när han greps: ”Jag vill tala med mamma.” Enligt dokumentet från polisen verkade mannen inte påverkad av droger eller alkohol.

En av de tio som sköts till döds var 51-årige polismannen Eric Talley, pappa till sju barn, som också var en av de första på plats.

– Han dog när han försökte rädda människor som var ute för att handla. Han dog som en hjälte, sa Michael Dougherty.

President Joe Biden hyllade polisen och lovade att göra allt som står i hans makt för att masskjutningen inte ska upprepas.

– Jag behöver inte vänta en sekund för att uppmana mina kollegor i kongressen att förbjuda dessa halvautomatiska vapen och höghastighetsammunition. Senaten borde också omedelbart täppa till de hål som finns när det

gäller bakgrundskontrollen av dem som köper vapen, sa Biden.

Enligt polisen köpte 21-åringen en halvautomatisk pistol bara sex dagar före masskjutningen.

Clas Svahn clas.svahn@dn.se

25 Det tog 64 dygn – nu håller Biden sin första pressträff som president

Nu ska Joe Biden kliva ut på podiet och möta medierna i en klassisk presskonferens. Presidentens problem är att han snubblade på vägen dit.

KOMMENTAR

WASHINGTON. Egentligen syntes han bara som en liten svart prick i fjärran, men en prick som rörde sig oväntat snabbt över scenen.

Presidentkandidaten Joe Biden joggade fram till mikrofonen på en gala med Lady Gaga kvällen före presidentvalet i Pittsburgh, Pennsylvania.

Kampanjmakarna hade lagt beslag på en stor parkeringsplats med specialinbjudna gäster i fordon för att kunna arrangera en covidsäker final på valrörelsen. Alla vi andra hängde i timmar utanför stängslen för att få åtminstone en glimt av Demokraternas presidentkandidat. Han som lovat att göra USA normalt igen.

Den 20 januari i år svor han presidenteden i ett avspärrat Washington. Coronapandemin och stormningen av Kapitolium stoppade folkfesten.

Joe Biden, nu 78, har varit angelägen om att visa att han tar hotet från coronaviruset på allvar. Men det finns gränser för hur mycket världens mäktigaste man kan distansera sig. Han har nått fram till dem nu.

I dag, torsdag, strax efter lunch ska Joe Biden hålla sin första klassiska presskonferens i Vita huset. Han har låtit reportrarna vänta i 64 dygn – betydligt längre än någon av företrädarna.

Kanske, säger anhängarna, har Biden sänkt konfliktnivån i politiken genom att hålla en låg profil. Men tystnaden har väckt åtskillig irritation bland journalister i Washington. De tycker inte att det gills med korta spontana pressträffar eller enskilda intervjuer till utvalda medier. ”Folk har en rätt att få se presidenten regelbundet svara på frågor”, insisterar till exempel ABC News Vita huset-korrespondent Jonathan Karl.

Så är Joe Biden redo att rusa fram till podiet?

Han är den äldsta presidenten någonsin och – som i Pittsburgh – mån om att visa medborgarna att han är vid god vigör. Men när

han skulle kliva ombord på Air Force One i förra veckan saknades klipp i stegen. Han föll en gång i trappan, tog något steg, och föll igen.

Vita huset försökte lägga skulden på blåsten runt planet. Donald Trump Jr – som till skillnad från sin pappa expresidenten har ett fungerande konto på Twitter – lade ut en väderrapport från militärbasen Joint Base Andrews för att visa att vindarna för dagen kunde klassas som en mild bris. Han lade till att riktiga medier hade undersökt om staben försökte mörklägga att presidenten är svag och har neurologiska problem.

Trumpanhängarna ger aldrig upp försöken att utmåla Joe Biden som dement. De kommer att följa torsdagens presskonferens noga och exploatera varje sekunds tvekan. Det blir en prövning för den nye presidenten.

Men om felsägningar vore ett tecken på senilitet så hade Biden varit inne i dimman i decennier. Även som vicepresident snubblade han på orden. Det blev ett karaktärsdrag som väckte sympati hos medborgarna.

Under valrörelsen i höstas var han påtagligt disciplinerad. Kraven på social distansering bidrog – det är svårt att ställa en liten prick i fjärran till svars. Men framför allt hade medierna fullt upp med att hantera fenomenet Trump.

Nu är expresidenten fast i Florida och fråntagen plattformar i sociala medier. Och det kommer allt fler tecken på att efterträdarens långa smekmånad med presskåren i Washington är på väg att ta slut. Påståenden från Vita huset fakta-granskas och kritiseras. På pressträffen i dag kan Joe Biden få hårda frågor om allt ifrån migranterna vid gränsen till hanteringen av

Ryssland och Kina. Kanske känner han en pust av motvind från medierna. Då har han faktiskt gjort USA lite mer normalt.

Karin Eriksson

Fakta. Så länge väntade tidigare presidenter

George W Bush väntade i 33 dagar med sin första stora presskonferens på egen hand som president. Det var rekordet före Biden.

Donald Trump höll sin första presskonferens efter 27 dagar.

Barack Obama väntade i 20 dagar.

Ronald Reagan och Bill Clinton väntade i nio dagar.

George Bush den äldre mötte pressen efter bara sju dagar.

Källor: CNN, Republican National Committee

25 Vicepresident Harris vädjar om vapenlag

En skärpning av USA:s vapenlagar har åter väckts efter dödsskjutningarna i Boulder.

Vicepresident Kamala Harris vädjar till USA:s kongress att godkänna förslag om ökad kontroll.

Dådet vid ett köpcentrum i delstaten Colorado krävde tio liv, och händelsen väcker återigen en djupt polariserande diskussion om rätten att inneha vapen.

President Joe Biden antytt att han kan utfärda en exekutiv order om vapenkontroll.

Vicepresident Kamala Harris uppmanar parallellt USA:s kongress, och speciellt senaten, att rösta igenom lagar som redan är föreslagna. I en intervju med mediebolaget CBS säger Harris att två aktuella lagar som godkänts av representanthuset, där Demokraterna har majoritet, borde kunna godkännas av senaten.

– Det finns möjlighet till exekutivt handlande, men om vi antar en lag så är det mer permanent, säger Harris.

Demokraterna och Republikanerna har samma antal ledamöter i senaten, och vicepresidenten har utslagsröst om omröstningen blir oavgjord.

– Om kongressen antar lagen så får vi något som vi har saknat, säger Harris.

Vicepresidenten sade också att bakgrundskontrollen för vapeninnehav måste skärpas, och att kontrollmekanismen måste vara federal, alltså likadan i samtliga delstater.

Dödsskjutningarna i Colorado inträffade en knapp vecka efter det att åtta personer sköts till döds i Atlantas storstadsområde i delstaten Georgia.

TT-Reuters

25 Rekordinnehavare i avrättningar tvärvänder

USA. Dödsstraffet avskaffas i Virginia. Delstaten är den i USA där flest dödsstraff har verkställts, närmare 1 400 stycken sedan Virginia grundades som en koloni på tidigt 1600-tal. 22 delstater har tidigare förbjudit dödsstraff, och Virginia är den första i den amerikanska södern att göra så.

– Virginia har mycket att vara stolt över i sin historia – men dödsstraffet är inget att vara stolt över, säger Virginias guvernör, demokraten Ralph Northam. **TT-AFP**

25 Livet efter Trump är en utmaning för medierna

Donald Trumps tid som USA:s president innebar dagliga utfall mot medierna, men de fyra åren innebar också fler läsare och större intäkter. Kommer intresset kvarstå under Joe Biden, eller vidgas klyftan till allmänheten?

– Trump var ett tveeggat svärd för nyhetsmedierna, säger Margaret Sullivan, mediekritiker på Washington Post, till DN.

Den 20 januari tillträdde Joe Biden som USA:s 46:e president, en ceremoni som satte punkt för Donald Trumps fyra år vid makten. Men redan månaderna tidigare påbörjades en interndebatt inom amerikansk journalistik, om hur den mest medialt uppmärksammade presidenten i historien skulle bevakas när han lämnat över makten.

”Den paradoxala verkligheten kan inte förnekas: Även om han förtalade oss, hjälpte han oss också”, skrev Washington Posts mediekritiker Margaret Sullivan, i en krönika i december.

Hon konstaterade att tv-nyheternas tittarsiffror steg under Donald Trumps turbulenta presidentskap, samtidigt som tidningarna fick fler prenumeranter och politikpoddarna aldrig hade svårt att hitta ämnen att tala om.

Trots det föreslog hon att medierna skulle bryta ”cold turkey” med Donald Trump.

Två månader efter att Joe Biden svurits in är effekten märkbar för de amerikanska medierna. Nyhetssajten Axios citerar statistik från analysföretaget Similarweb som visar en 20-procentig nedgång av nyhetssajternas trafik i februari. Särskilt stor var nedgången för politiknyheter med hela 28 procent.

– Det är tveklöst så att Trump som president och presidentkandidat var ett tveeggat svärd för nyhetsmedierna, säger Margaret Sullivan till DN.

– Han hotade pressfriheten, var nedlåtande mot och minskade människors förtroende för nyhetsmedier. Det var den dåliga sidan. Samtidigt var mycket av det han sade så skandalöst att han konstant skapade rubriker.

Hon hör andra i branschen säga att ”The Trump bump”, som ökningen under den förre presidenten kallades, redan är över. Men tycker inte att det märks på Washington Post.

– Jag sätter inte heller likhetstecken mellan trafik och kvalitet. Om trafiken minskar för att vi inte längre har någon som aktivt försöker agera i strid med konstitutionen, då är det okej för mig.

Donald Trump började i någon mån fasas ut redan den 8 januari, när Twitter stängde av presidentens konto under efterspelet till den dödliga stormningen av kongressen. Sedan dess, menar Margaret Sullivan, känns hela medieatmosfären tystare.

Samtidigt innebär den minskade trafiken också minskade intäkter, något som lär slå hårdare

mot de poddare, tyckare och skribenter som närmast försörjt sig på Trumps presidentskap.

– Just nu sker det en omkalibrering inom medierna. En massa människor har skapat en personlig industri av att skriva och prata om Trump. De verkar inte ha så mycket av en roll längre. För dem och för deras organisationer innebär det en stor ekonomisk nedgång, säger hon.

Den minskade trafiken är möjligen inte annat än en tillbakagång till det normala, snarare än ett starkt minskat politiskt intresse. Kanske är det inte heller något att sörja. Åtminstone enligt medieforskaren Pablo J Boczkowski, professor vid Northwestern University i Chicago.

– Det är helt väntat och det är inte självklart att det är ovälkommet, säger han till DN.

Pablo J Boczkowski är en av två författare bakom boken ”The news gap” om klyftan mellan allmänhetens intresse för politiska nyheter och nyhetsmediernas utbud. Klyftan minskar i perioder av intensiv politisk utveckling som val eller kriser, men ökar igen i perioder av politisk normalitet.

– USA har just kommit ur en period av politiskt tumult som kulminerade i valet och efterspelet. Då är det väntat att publiken vill ägna sin uppmärksamhet åt något annat, säger han.

– Jag vill bort från uppfattningen att människor borde bry sig lika mycket om politik som journalister och politiker. Kanske har jag fel men i verkligheten bryr de sig inte så mycket och varför ska de förändra sig?

Trumps presidentskap kan ha påskyndat en utveckling där allmänhetens förtroende för

medierna sjunker, enligt Pablo J Boczkowski – en utveckling som sker i USA såväl som internationellt. I Reuters institutes årliga ”Digital news report” sade sig endast 29 procent av amerikanarna ha ett generellt förtroende för medierna 2020.

Vill medierna behålla förtroendet, och i förlängningen trafik och prenumeranter, måste man börja täcka andra områden, säger Pablo J Boczkowski.

– Utmaningen för amerikanska medier är att möta publiken där de är och bli mer representativa, bli mer inkluderande och acceptera det faktum att det finns historiskt långtgående marginalisering och förtryck i USA.

Christian Christensen är professor i journalistik på Stockholms universitet och växte upp i USA.

Också han instämmer i att Trump i någon mån blev en ”vinstdrivande affär” för medierna.

– Flera amerikanska journalister sa redan 2016 att Trump skulle driva nyheter. Det hände även i Europa – med Trump på löpsedeln ökade antalet tittare eller klick. Bidens administration blir tråkigare, även om det är bra för USA och kanske även för världen, säger han.

Även i svenska medier har Donald Trump fått stort utrymme. Under de sista två månaderna av fjolårets presidentval omnämndes Trumps kandidatur nära dubbelt så många gånger som Joe Bidens kandidatur, enligt en undersökning från mediearkivet Retriever. Häromveckan hävdade också Näringslivets medieinstitut att ”Trumpfixeringen” kvarstår i SR:s och SVT:s stora nyhetsprogram efter den 20 januari, efter att man analyserat omnämnanden av 14 stats- och regeringschefer.

Christian Christensen hoppas på ett större skifte i hur amerikansk politik bevakas, såväl i USA som i Sverige. Han vill se mindre ”ytlig” bevakning av presidenten som person, och i stället mer granskande och fördjupande journalistik av ekonomiska, sociala och kulturella problem som splittrar landet.

– USA som land och maktfaktor är viktigt men jag tror att få egentligen kommer sakna den massiva överrepresentationen av Trump i bevakningen.

Joe Biden har än så länge inte medverkat på en enda presskonferens, utan verkar lägga allt fokus på policyfrågor och hanteringen av coronapandemin. Även om situationen i nuläget är mindre sensationell så tycks inte svenskarnas intresse för amerikansk politik ha avtagit helt.

Det menar åtminstone Ginna Lindberg, som tillsammans med Sara Stenholm leder SR:s ”USA-podden”. Antalet lyssnare har legat stabilt sedan Joe Biden tog över presidentskapet.

– Det har snarare varit så att vi har haft en jätteökning under 2020 som skedde stegvis inför valet och under själva valveckorna var det någon form av crescendo. Det har inte gått ner mycket efter det, säger hon.

Man ska inte missta återgången till en mer ”normal” ledarstil för ett slut på landets problem, eller ämnen att rapportera om, säger Ginna Lindberg. Trump kanske kommer vara saknad som rubrikmakare – men ämnena finns kvar.

– Han har kanaliserat en massa motsättningar i amerikansk politik som redan fanns där. Vi kanske vi får mer tid att tränga ner i sakfrågor

på ett annat sätt kring de här motsättningarna och konfliktfrågorna.

Finns det en risk att Biden granskas mindre efter motsättningarna mellan medierna och Trump?

– Det tycker jag mig ha sett hittills att Biden granskas ordentligt. Jag tycker inte att man har sett någon smekmånad i amerikanska medier, säger Ginna Lindberg.

– Men det finns de som varnar för risken att medierna ger Trump oproportionerligt mycket utrymme. Att man gör honom till en exilpresident som sitter i Mar-a-Lago och fortsätter göra utspel från baksätet, för att det finns ett ekonomiskt incitament för att han driver trafik. Det där är ju en riktig diskussion för amerikanska medier och även för svenska medier.

Även Dagens Nyheter upplevde ett stort intresse för Donald Trump under den tidigare presidentens tid vid makten.

– Vår erfarenhet är att svenskarna generellt är väldigt intresserade av vad som sker i USA, det kom inte med Donald Trump. Men man kan säga att det blev upphöjt med två med Trump, säger DN:s chefredaktör Peter Wolodarski.

Övergången till Joe Bidens presidentskap har också inneburit en viss dämpning i intresset för amerikansk politik, om än till mer normala nivåer.

– Intresset i sig är inte borta, men det är klart att det är mer normal vardag så blir det inte samma engagemang som om det händer något dramatiskt, och med Trump så hände det ju saker hela tiden. Det var ju så han bedrev

politik, det skulle vara drama varje dag, säger Peter Wolodarski.

– Men det händer ju annat i världen, så vi är inte beroende av att Donald Trump finns för vår trafik eller våra prenumerationer. Vi har inte sett en minskning av vår totala trafik. Men det är en förskjutning bort från USA just nu i alla fall.

Men det hittills mindre turbulenta presidentskapet för även med sig utmaningar. Möjligen finns en risk att Joe Biden bevakas mindre i skuggan av Donald Trump, tror Peter Wolodarski.

– Vi får se till att inte falla i en sådan fälla när det är stora politiska program som läggs fram och processas, utan att vi utförligt rapporterar om dem. Det har vi också gjort och gör oavsett om det genererar stort läsintresse eller inte om vi bedömer att det är viktigt.

Första tiden av Joe Bidens presidentskap kom, trots att Trump lämnade Vita huset, att handla mycket om den tidigare presidenten, som ställdes inför riksrätt en andra gång efter stormningen av kongressen. Washington Posts Margaret Sullivan tycker att nyhetsvärderingen varit rimlig, men menar att bevakningen av Trump sakta men säkert börjar bli mindre.

– Kanske kan vi rikta vår uppmärksamhet mer seriöst mot klimatförändringar och rasism än när allt handlade om den dagliga skandalen. Vi måste se till att sättet vi berättar om viktiga ämnen är engagerande. För det är extremt viktiga ämnen och det är vårt fel om det inte verkar så, säger hon.

Vilka blir de stora utmaningarna nu, för er och andra medier?

– En av utmaningarna är att vi måste bevaka Biden, hålla honom ansvarig och ställa samma hårda och svåra frågor med samma intensitet som tidigare, men inte falla i fällan av falsk balans genom att försöka framställa allt som lika skandalöst som dagarna var under Trump, säger hon och tillägger:

– Biden kanske visar sig vara korrupt och hemsk, och om det är så måste vi bevaka det. Vi ska inte tycka om Biden mer, men Trump var en högst ovanlig president, han var inte inom normen.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Hugo Lindkvist hugo.lindkvist@dn.se

26 Joe Biden pressades om Kina

Under Joe Bidens första presskonferens som president beskrev han ett ideologiskt slag mellan Kina och USA, där autokrati står mot demokrati.

NEW YORK. Det tog 64 dygn för Joe Biden att hålla sin första presskonferens som president i Vita huset. Det är ett modernt rekord och Biden har fått befogad kritik för att undvika medierna.

Hans första presskonferens på torsdagen signalerade en bjärt kontrast till Donald Trumps tid som president, som präglades av en mer stridslysten relation med presskåren. Biden

gjorde inga tydliga lögner och riktade inga personangrepp mot journalisterna. I stället ägnades mycket av presskonferensen åt att beskriva det han ser som ett historiskt ideologiskt slag, där Kina och USA representerar två sidor.

– Autokrati står mot demokrati, sade han.

Biden berättade om sina långa konversationer med Kinas president Xi Jinping, som han både verkar respektera och frukta.

– Han är väldigt smart men han har inte ett demokratiskt ben i sin kropp. Han anser, precis som Putin, att autokrati är framtiden, eftersom demokrati inte fungerar i en komplex värld.

– Jag har gjort klart för Xi att vi inte söker en konfrontation. Men Kina kommer inte att bli det mäktigaste landet i världen så länge jag styr, fortsatte Biden.

I ett dussintal frågor pressades Biden hårt om invandringspolitiken. Antalet asylsökande vid mexikanska gränsen har ökat kraftigt sedan årsskiftet, men Biden påpekade att det alltid sker en ökning under vintermånaderna, då temperaturen är mildare och det är mindre riskabelt att fly genom ökenlandskapet.

Biden blev märkbart upprörd när en journalist frågade om han tycker att det är acceptabelt med överfulla gränsbyggnader, där barn tvingas sova på golvet.

– Är det en seriös fråga? Kom igen. Det är totalt oacceptabelt. Det är just därför vi ska se till att omedelbart få ut dem ur gränslägren, sade Biden.

Han presenterade en ny regel för att se till att alla ensamkommande barn får ett hem att bo i inom tre dygn.

Biden fick dock kritik för att undvika konkreta besked efter flera följdfrågor om när nyhetsmedier kan förvänta sig att få besöka dessa gränsbyggnader.

Presskåren ställde inga frågor om pandemin, arbetslösheten eller ekonomin. I stället fick Joe Biden fyra frågor om han tänker kandidera i nästa presidentval, 2024. Det sade Biden, till ingens förvåning, att han hoppas göra.

Martin Gelin

27 Etiopien böjer sig för Bidens påtryckningar

Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed har lovat att eritreanska trupper ska lämna norra Etiopien, två dagar efter att han till slut medgav att grannlandet dragits in i konflikten och deltagit i strider i Tigray. U-svängen kommer efter intensiva påtryckningar från den nya amerikanska administrationen.

KOMMENTAR

I flera månader har Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed förnekat att eritreanska trupper ska har varit inblandade i kriget i Tigray, i strid med en växande ström av ögonvittnen som hävdat att eritreanska soldater inte bara deltagit i regelrätta strider med TPLF-rörelsen, utan också utfört omfattande övergrepp mot civilbefolkningen.

Men på tisdagen gjorde premiärminister Abiy en helomvändning och slog i ett tal till parlamentet fast att Eritrea mycket riktigt har bistått den etiopiska federala armén.

– Det eritreanska folket och regeringen gjorde våra soldater en tjänst, sade Abiy som sedan medgav att inte alla insatser skett i linje med konventionerna.

Abiy meddelar på fredagsmorgonen att Eritrea gått med på att dra tillbaka sina trupper från ”gränsområdena”.

De två länderna låg i krig i 20 år men efter att TPLF, en Tigraybaserad grupp som tidigare dominerat etiopisk politik, petats åt sidan har nya band knutits mellan de tidigare fienderna. Arméerna gjorde gemensam sak mot TPLF sedan en armébas attackerats utanför staden Mekelle i Tigray.

Kriget bröt ut på den amerikanska valnatten. Även om Donald Trump inte visade sig vara en vanlig ”lame duck”-president med begränsat handlingsutrymme under perioden fram till maktöverlämnandet, visade han inget större intresse för den eskalerande situationen i och kring Etiopien som är en viktig partner för USA i regionen.

Nu har president Joe Biden kommit in på banan. Förra helgen anlände den amerikanska senatorn Chris Coons till Addis Abeba där han hade samtal med regimen om både Tigray och det kontroversiella dammbygget på Nilen, som kan utlösa krig mellan Etiopien och Egypten.

Nu skriver amerikanska medier att utrikesminister Antony Blinken är på väg att utse den tidigare FN-toppen Jeffrey Feltman till särskilt sändebud för Afrikas horn. Detta växande amerikanska intresse är sannolikt en avgörande förklaring till Abiys lappkast.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

Bakgrund. Attack på armébas

Konflikten i Tigray bröt ut i början av november efter att en armébas i provinshuvudstaden Mekelle attackerats av styrkor lojala med TPLF. Den federala regeringens trupper gick då till attack för att neutralisera TPLF och dess ledarskap i vad man kallat för en ”polisiär operation”.

TPLF dominerade tidigare etiopisk politik men har marginaliserats på senare år efter att Abiy Ahmed blivit premiärminister.

27 Putin och Xi bjuds in till klimatträff

USA. President Joe Biden bjuder in Kinas Xi Jinping och Rysslands president Vladimir Putin till ett digitalt toppmöte om klimatfrågor. Även Danmarks och Norges regeringschefer är inbjudna, men Sveriges står inte med på Vita husets lista.

Biden vill flytta upp klimatdiskussionen på den inhemska politiska dagordningen, samt öka det internationella samarbetet. Han hoppas på en konstruktiv dialog med Kina och Ryssland trots skarpa motsättningar mellan länderna i andra frågor. **TT-AFP-Reuters**

27 Därför är bildbevisen en så viktig del av historien om rasistiska övergrepp i USA

Det är filmerna och bilderna som väckt vreden mot rasistiska övergrepp i USA genom historien.

1991 skakades landet av en video där polis misshandlade Rodney King, en ung svart man. 30 år senare står en liknande

video i centrum inför rättegången mot polisen som dödade George Floyd och som ledde till de historiska Black lives matter-protesterna.

Dokument. DN:s korrespondent i New York

Sent på natten den 3 mars 1991 stoppades Rodney King, en 25-årig svart man, av fem poliser i Los Angeles. Han hade kört alldeles för fort på motorvägen och polisen bad honom kliva ur bilen. Under två minuter misshandlades han sedan av poliserna med slag, sparkar, metallbatonger och bedövningspistoler.

King överlevde men på bilderna efteråt var det svårt att känna igen honom. Hans kinder var kraftigt uppsvällda, ögonen rödsprängda och blodiga sår täcker hela ansiktet.

Rodney King var ett av tusentals offer för brutalt polisvåld mot svarta amerikaner i USA det året.

Men det unika med hans fall, det som gör att hans namn än i dag är ihågkommet som en del av den amerikanska historien, var att övergreppet filmades.

Ett femtiotal meter från platsen där misshandeln ägde rum satt George Holliday, en vit man i medelåldern, på verandan till sitt radhus. Han hade nyligen köpt en portabel videokamera och började filma poliserna så fort han såg misshandeln. När filmen spreds på tv-nyheterna chockades USA.

Svarta amerikaner hade länge pratat om polisens trakasserier och våld. Nu fanns det för första gången en video som visade precis hur det här våldet såg ut. ”We finally got y’all on

tape” sade rapparen Ice Cube i en tv-intervju efteråt. ”Vi har äntligen fångat er på video.”

Saul Sarabia är antirasistisk aktivist och uppvuxen i Los Angeles. I mars 1991, när Rodney King misshandlades, var Sarabia student på University of California i västra Los Angeles.

– Jag var aktiv i flera antirasistiska organisationer på universitetet, så vi hade pratat i många år om polisvåldet mot svarta och latinamerikaner. Men Rodney King förändrade allt. Det fick alla på campus att prata om polisvåld, inte bara aktivisterna. Även vita förstod nu plötsligt hur systematisk rasism såg ut i verkligheten, säger han till DN.

Bilderna på våldet mot Rodney King chockade stora delar av USA.

På filmen kan man se hur King gång på gång försöker resa sig upp. Men gång på gång slås han ner på marken igen, med polisernas batonger.

Den som räknar ser att det till slut är åtta poliser som samlats runt King. Han får 33 slag med batongerna och sju sparkar.

I årtionden hade svarta delat med sig av personliga vittnesmål om polisens brutalitet och trakasserier, om de rasistiska övergrepp som var vardag inte bara i södern, utan även i kusternas storstäder – i Los Angeles och New York.

Först efter Rodney King-videon togs dessa berättelser på allvar. Det vita USA kunde inte längre förneka att det här våldet ägde rum.

Samma mönster präglar många andra viktiga händelser i den amerikanska rasismens historia.

I maj förra året misshandlades George Floyd, en 46-årig svart man, så grovt av polis i Minneapolis att han avled omedelbart. En polis tryckte sitt knä mot Floyds hals i mer än åtta minuter, medan andra poliser hjälpte till. Floyd var obeväpnad. De sista sekunderna vid liv ropade han efter sin mamma.

Reaktionerna på Floyds död skapade den största politiska protesträrelsen i USA:s moderna historia.

Mer än 26 miljoner amerikaner demonstrerade mot polisvåldet förra sommaren.

I mer än 60 länder på sju kontinenter hölls liknande demonstrationer.

Men precis som i fallet med Rodney King var det inte själva våldet mot Floyd som överraskande, utan att det fanns bildbevis. Sällan hade polisens övergrepp på svarta män visats så naket.

– George Floyd representerar inte något nytt. Det som är nytt är förmågan att visa bilderna och sättet på vilket bilderna sedan kunde spridas, sade författaren Ta-Nehisi Coates under de antirasistiska protesterna förra sommaren.

Mycket av den kända historien om våld och övergrepp mot svarta i USA är just en berättelse om fotografier. Utan bildbevis skulle tusentals övergrepp och mord ha glömts bort eller ignorerats.

1955 dödades den 14-åriga svarta pojken Emmett Till under en brutal misshandel av vita män i Mississippi. De gav sig på honom för att han påstods ha busvisslat efter en vit kvinna.

Efter mordet gjorde hans mamma något oväntat. Hon ville att hela världen skulle se vad som hänt med hennes son och lät begravningen äga rum med öppen kista. Mer än 50 000 personer besökte begravningen och såg med egna ögon fjortonåringens sönderslagna kropp. Bilderna på Emmett Tills oigenkännliga ansikte väckte ett politiskt ramaskri över USA och breddade stödet för den gryende medborgarrättsrörelsen. Inte för att det var första gången en minderårig svart pojke lynchats av vita män i södern, utan för att det var första gången som bilderna publicerats i dagstidningar över hela landet.

På samma sätt blev George Floyd världskänd just för att videon där han dödades spreds över hela världen. Med hjälp av mobilkameror och sociala medier fick polisvåldet mot svarta en spridning som det aldrig tidigare fått.

Även misshandeln av Rodney King sammanföll med två tekniska framsteg i USA: portabla videokameror och kabel-tv. Miljontals amerikaner hade skaffat nyhetskanaler som CNN under samma år som Kings misshandel. Bilderna sändes dygnet runt och väckte en mer känslomässig reaktion än vad dådet annars skulle ha gjort.

Karen Bass, en medborgarrättsaktivist i Los Angeles och senare kongressledamot, skrev i en debattartikel i USA Today om bildernas omvälvande kraft:

– När jag först såg bilderna på misshandeln av Rodney King var jag varken skräckslagen eller förvånad. Jag kände mig hoppfull. Jag tänkte att nu, äntligen, kan folk förstå det som svarta och latinamerikanska aktivister alltid har sagt: att polisbrutalitet är verkligt och att det bevarar en

lång tradition av att behandla svarta som om deras liv saknar betydelse, skrev Bass.

Hon hoppades att alla som vägrat lyssna på de svarta berättelserna om systematiskt, rasistiskt våld nu äntligen skulle förstå. Så blev det inte riktigt.

Trots videon friades poliserna som utfört misshandeln, under en kontroversiell rättegång som flyttats till en konservativ, vit förort utanför Los Angeles. Frikännandet av de fyra poliser som åtalats väckte ett vredesutbrott i svarta bostadsområden i Los Angeles, där protester och våldsamma upplopp varade i två veckor. 55 personer dog, 100 butiker och mer än 600 byggnader vandaliserades.

– Vi är ett land som älskar nostalgi men avskyr historia. Så berättelsen om Rodney King gick snabbt från att handla om diskriminering mot svarta till att handla om vandalisering och krossade skyltfönster. Vi såg samma mönster i rapporteringen under Black lives matter-protesterna förra sommaren, säger antirasistiska aktivisten Saul Sarabia.

Vreden under upploppen i Los Angeles uppstod inte över en natt.

Under decennier som föregick misshandeln av Rodney King hade den svarta och latinamerikanska befolkningen i staden systematiskt trakasserats av poliser. I flera uppmärksammade fall tidigare på 1990-talet hade unga svarta män och kvinnor mördats och misshandlats av poliser, som sällan dömdes för brotten. Många i Los Angeles mindes i synnerhet Latasha Harlins, en 15-årig svart flicka som blev skjuten i huvudet av en butiksägare, som dömdes till villkorligt straff och slapp fängelse.

Los Angeles polischef Daryl Gates försvarade ofta de hårda tagen mot svarta invånare med rasistiska fördomar om att svarta män är fysiskt starkare. Han hävdade bland annat att orsaken till att så många svarta dog eller skadades av poliskårens strypgrepp var att svarta män har halsar som är annorlunda konstruerade än ”normala människors” halsar, som han uttryckte det.

Liknande argument användes även i polisernas försvar för våldet mot Rodney King.

– Jag kan på rak arm nämna tio incidenter av våld mot svarta män som var betydligt värre än våldet mot Rodney King, säger Robert Simpach, som var polis i Los Angeles mellan 1974 och 2003, i dokumentärfilmen ”Let it fall”.

Enligt Simpach var våldet som poliserna riktade mot Rodney King ”hundraprocent i enlighet med poliskårens riktlinjer”.

Det var inte bara bland poliskåren som uråldriga rasistiska fördomar spreds. Hillary Clinton var en av många rikskända demokrater som spred myter om att kriminella gäng var fulla av så kallade ”super predators”, ett slags övernaturliga rovdjur, ”utan samvete, utan empati”, enligt Clinton.

Tunga nyhetsmedier som Los Angeles Times skildrade svart gängbrottslighet med kolonial jargong, där de skrev om ”vildar” och ”rövare” som ”plundrade” vita villaområden. Förra året gick tidningen ut med en omfattande offentlig ursäkt för rapporteringen under och efter Rodney King-fallet, som de nu beskrev som präglad av rasistiska fördomar.

Medborgarrättsaktivister hoppades att Rodney King-videon skulle leda till reformer av poliskåren och hårdare straff för poliser som ägnade sig åt rasistiskt våld. Men under åren efter misshandeln följde i stället en historisk våg av militarisering av polisen över hela USA. De trappade upp de mest aggressiva metoderna i brottsbekämpningen, i synnerhet i svarta områden.

Under slagordet ”nolltolerans” köpte poliskårerna in militärutrustning från den amerikanska armén, som hade stora överskott efter nedtrappningen då kalla kriget tagit slut.

Ett nytt federalt program gav amerikansk polis rätt att ärva militärens utrustning kostnadsfritt. Från början av 1990-talet levererade USA:s militär stridshelikoptrar, granatkastare, bombsäkra fordon och tunga gevär till poliskårer för ett värde av 7,4 miljarder dollar.

Enligt kriminologer bidrog den här militariseringen av USA:s polis inte till att minska brottsligheten, men däremot skadades förtroendet för polisen samtidigt som polisvåldet mot svarta ökade kraftigt.

I Los Angeles genomförde polisen strategin ”Operation Hammer”, som ex-poliser i dag beskriver som en ”paramilitär verksamhet” riktad mot svarta bostadsområden. De ägnade sig bland annat åt till synes godtyckliga razzior på svarta bostäder, under förevändningen att de var misstänkta för droginnehav. Ofta drabbades oskyldiga äldre kvinnor och pensionärer när polisen stormade in i deras hus, vände upp och ner på alla ägodelar och förstörde möbler och inredning.

Mike Moulin, en tidigare polis i Los Angeles, säger i dokumentären ”Let it fall” att målet sällan var att hitta bevisbörda utan snarare att

”terrorisera de svarta och latinamerikanska invånarna”.

– När polisen kommer till ett vitt område handlar det om brottsbekämpning. Men när de kommer till ett svart område handlar det om kontroll, säger polisen.

Misshandeln av Rodney King och kravallerna året därpå väckte motstridiga reaktioner. Å ena sidan reagerade poliserna med nolltolerans och militarisering. Å andra sidan etablerades nya landsomfattande nätverk för antirasistiska aktivister, som protesterade mot diskriminering i polis och rättsväsendet.

I amerikansk politik överskattas ofta betydelsen av politisk förändring på kort sikt, medan den underskattas på lång sikt.

Trettio år efter misshandeln av Rodney King framstår händelsen som startpunkten för en ny amerikansk protesträrelse mot rasistiskt polisvåld.

Under Black lives matter-protesterna förra året var det gott om unga demonstranter i Kalifornien som sade att deras föräldrar blev aktivister efter Rodney King-videon.

Karen Bass, som blev en tongivande aktivist i Los Angeles efter Rodney King-fallet, är nu en inflytelserik demokrat i kongressen, där hon formulerat lagförslaget George Floyd Justice in Policing Act, som ställer omfattande krav på reformer mot diskriminering och rasism i polisväsendet.

Få medborgarrättsaktivister tror i dag att det räcker med en video för att förändra poliskåren i USA. Men däremot kan sådana bilder väcka landsomfattande protester, som i sin tur skapar medvind för politisk förändring. Sedan Black

lives matter-demonstrationerna förra sommaren har mer än 40 amerikanska städer och delstatsregeringar genomfört omfattande reformer av polisen för att förhindra diskriminering och rasism.

– Både George Floyd och Rodney King väckte internationell uppmärksamhet just för att videorna ifrågasätter hela mytologin om USA som ett land präglat av frihet och jämlikhet. De blottlade i stället hur central rasismen är i vårt samhälle. Både då och nu reagerade många amerikaner med att säga ”Det här är inte USA. Det här är inte vårt land”. Som om de här övergreppen vore ett undantag från landets verkliga berättelse. Men det är det här som är den amerikanska berättelsen, säger aktivisten Saul Sarabia.

Martin Gelin

FAKTA. 26 MILJONER DEMONSTRERADE

Den 3 mars 1991 misshandlades Rodney King av poliser i Los Angeles. Videon på övergreppet väckte landsomfattande protester mot polisvåld och rasism. Poliserna åtalades för misshandeln men friades, vilket ledde till upplopp i Los Angeles och flera andra städer. King avled 2012, 47 år gammal.

Den 25 maj 2020 dödades George Floyd, en 46-årig svart man, av poliser i Minneapolis. Dödsmisshandeln filmades av en förbipasserande och orsakade demonstrationer mot polisvåld där med än 26 miljoner amerikaner deltog.

28 Stort pådrag när rättegången om George Floyds död drar i gång

Polismannen Derek Chauvin vägrade flytta sitt knä när George Floyd vädjade om luft.

På måndagen ställs han inför rätta anklagad för dråp – tio månader efter ingripandet som skakade världen och utlöste globala protester för Black lives matter. Rättegången kommer att tv-sändas och flera tusen soldater från nationalgardet kan kallas till Minneapolis.

DN:s korrespondent Karin Eriksson berättar om ett USA som håller andan i väntan på domen.

George Floyd fick aldrig uppleva sin 47-årsdag. I oktober förra året firades han postumt med tårta, ljus och blommor vid korsningen mellan Chicago Avenue och 38:e gatan i Minneapolis. Eller som platsen numera kallas: George Floyds torg.

Fotografen Eva Tedesjö och jag var på plats och glömmer inte den märkliga stämningen bland besökarna: blandningen av sorg och glädje, kampanda och uppgivenhet.

Asfalten på gatan var täckt av pastellfärgade bokstäver. Det var namn på människor som fallit offer för rasism och polisbrutalitet i USA. Besökarna poserade framför ett stort porträtt av

George Floyd på en tegelvägg. De sjöng sånger och lät ballonger sväva upp i skyn.

– Jag tror att rättvisan kommer att segra, jag måste tro på rättvisan, sa Floyds moster Angela Harrelson.

Nu närmar sig dagen som hon och många andra medborgarrättsaktivister har väntat på. På måndagen inleds rättegången mot polismannen Derek Chauvin som åtalats för brott som i Sverige kan jämföras med dråp eller grovt vållande till annans död. Hans tre tidigare kollegor åtalas för medhjälp, men deras rättegång hålls först i augusti.

Det var på kvällen på Memorial Day den 25 maj i fjol som George Floyd besökte Cup Foods vid Chicago Avenue för att köpa cigaretter. Några minuter senare kom två anställda ut från affären och krävde att han skulle lämna tillbaka cigarettpaketet, eftersom de misstänkte att han hade betalat med en falsk 20-dollarsedel. Han vägrade. Då gick de tillbaka till butiken och kontaktade polisen. De berättade att mannen i bilen var berusad.

Resten av förloppet finns på film. Dokumenterat av åskådare med mobilkameror, övervakningskameror och polisens egna kroppskameror.

Under polisingripandet hamnade George Floyd raklång på gatan med händerna i handfängsel och ansiktet mot asfalten. Polismannen Derek Chauvin placerade sitt knä mot Floyds hals. Det var ett grepp som poliser i Minneapolis fick ta till, men bara för att få kontroll över personer som gjorde aktivt motstånd.

”Jag kan inte andas”, upprepade han gång på gång, ihop med böner som ”hjälp”, ”släpp mig”

och ”mamma”. Vittnen som samlats på trottoaren försökte förgäves få polisen att reagera. Efter en stund förlorade George Floyd medvetandet. Han återfick det aldrig.

När filmerna från polisingripandet började spridas på nätet bröt omfattande protester ut i många amerikanska storstäder. De spreds från USA vidare till andra delar av världen.

Få kunde undgå att ta del av George Floyds öde. Men nu måste en jury i domstolen i Minneapolis försöka avgöra vad som hände, utan att påverkas av förutfattade meningar.

Under urvalsprocessen i mars har juryledamöterna bland annat fått redogöra för om de sett videofilmerna från Floyds död, om de tycker att medierna överdriver problemen med rasism, om de deltagit i protester för Black lives matter och om de känner någon som utsatts för skadegörelse under demonstrationerna.

Sammantaget frågades över 70 personer ut. Nästan alla uppgav att de kände till fallet Floyd. Nästan alla medgav att de hade fått ett negativt intryck av polismannen Derek Chauvin. Två personer avfärdades när det visade sig att de hade nåtts av nyheten om att Minneapolis stad har beviljat George Floyds familj ett omfattande skadestånd på 27 miljoner dollar, alltså motsvarande nästan en kvarts miljard kronor. Domaren Peter Cahill ansåg att den kunskapen kunde påverka deras opartiskhet.

Rättens ordförande har anledning att vara noggrann. Den tv-sända rättegången förväntas väcka stor uppmärksamhet i USA och mycket talar för att en friande dom skulle leda till omfattande protester.

USA håller andan: domstolen, stadshuset och polismyndigheterna i Minneapolis är nu omsorgsfullt skyddade av betonghinder och taggtrådsstängsel. Flera tusen soldater från nationalgardet i Minnesota kan kallas in, tillsammans med över 1 100 patrullerande poliser.

Medborgarrättsaktivister tycker att barrikaderna sänder fel signaler.

– De är mer rädda för folket än för polisvåldet. De vill få det att se ut som att demonstranterna är problemet och inte polisvåldet som ledde till protesterna, säger Michelle Gross, som ingår i aktionsgruppen Communities United Against Police Brutality, till radiostationen MPR News.

Debatten om rasism och polisbrutalitet i USA är djupt infekterad. I fjol försökte Donald Trump bygga sin återvalskampanj på budskap om lag och ordning. Han utmålade demonstranterna som ligister och hävdade att begreppet Black lives matter var en symbol för hat. Den omfattande förödelsen i många amerikanska storstäder – inte minst Minneapolis – bidrog till att övertyga anhängarna om att han hade rätt. Kritikerna tycker att Chauvin är dömd på förhand och att medierna mörkar vem Floyd egentligen var.

Försvaret menar att Floyd dog av drogmissbruk och att polismännen bara följde rutiner på Memorial Day. De hävdar också att Chauvin och hans tre kolleger fick sparken från sina jobb för att polisledningen lät sig påverkas av den allmänna opinionen.

Klart är att Floyd hade droger som opioden fentanyl och metamfetamin i kroppen. Han led också av hjärtproblem. Den obduktion som åklagarna lät genomföra visade att han dog en

icke-naturlig död och att hans hjärta stannade när han hölls ned av polisen. Men rättsläkarna använde inte ordet kvävning. Läkare som anlitades av Floyds familj för att göra en andra obduktionsrapport pekar däremot ut kvävning som dödsorsaken.

Washington Post har konsulterat sju medicinska experter om drogerna och dödsfallet. Sex av dem gör bedömningen att det är osannolikt eller till och med omöjligt att George Floyd dog av en överdos, med hänsyn till vad som framkommit i obduktionerna och i olika dokument från rätten. Den sjunde uppger att han inte har nog med information för att komma med ett slutgiltigt utlåtande.

Åklagarna vill visa juryn att mannen som dog på Chicago Avenue var en människa, omgiven av kärlek, och att han hade en familj. Vänner och familjemedlemmar väntas vittna, trots att deras kärleksförklaringar inte ingår i själva bevisningen. Men domaren Peter Cahill har gjort klart att han kommer att stoppa dem, om de försöker använda uttryck som till exempel ”den vänlige jätten” för att beskriva Floyds karaktär. Han påpekar att försvarsadvokaterna i sådana fall kan åberopa Floyds kriminella förflutna, som inkluderar en fängelsedom för ett grovt rån.

– Så fort man går in på benägenheten att vara våldsam eller fredlig så kommer vi in på bevis som rör karaktären, konstaterar han.

I en intervju med DN förra sommaren berättade George Floyds moster Angela Harrelson hur hennes systerson försökte bli kvitt sitt förflutna genom att flytta från Houston till Minneapolis. Hon upplevde att han tappade sugen när han miste sin mamma. Under pandemin blev han av med jobbet som dörrvakt.

Angela Harrelson kunde inte komma över hur George Floyd ropade på sin döda mamma innan han dog. Men hon såg och ser en mening med det som hänt.

– Han dog inte förgäves. Han har skapat den här rörelsen. Det pågår ett samtal och folk vill vara med i samtalet, sa hon till DN.

I hälften av USA:s delstater har polisreformer påbörjats, lokalt eller regionalt. I kongressen pågår arbete med ny lagstiftning mot rasism och brutalitet i poliskåren. Den har uppkallats efter George Floyd.

Kanske har det redan blivit lite lättare för svarta amerikaner att andas, även om ingen i USA kan andas ut.

Karin Eriksson

karin.eriksson@dn.se

FAKTA. RÄTTEGÅNGEN

Polismannen Derek Chauvin anklagas för vad som i USA rubriceras som ”andra gradens dråp” respektive ”andra gradens mord” alternativt ”tredje gradens mord”.

För att Chauvin ska fällas för andra gradens mord måste åklagarna bevisa att han orsakade Floyds död, även om gärningen inte var överlagd.

”Tredje gradens mord” är ett slags grovt vållande till annans död där gärningsmannen utsatt omgivningen för stor fara.

För att fälla Chauvin för dråp måste åklagarna visa att han tog orimliga risker vid ingripandet, som utsatte Floyd för dödlig fara.

Juryn

Består av 15 personer. Två är reserver och en väljs bort om alla dyker upp när rättegången inleds.

Källa: CNN

28 Två döda i skjutningar i östra USA

Minst två personer dödades och åtta skottskadades under natten mot lördagen i Virginia Beach på USA:s östkust.

Åtta personer skottskadades vid ett och samma tillfälle, enligt Virginiapolisen. När patruller larmades till den skottlossningen kom larm om ytterligare skottlossning. I samband med den skottlossningen ska polisen ha skjutit ihjäl en misstänkt gärningsman. Några timmar senare sköts ytterligare en person till döds i vad polisen betraktar som en separat händelse.

Tillståndet för flera av de skottskadade beskrevs på lördagen som livshotande.

DN

30 Rättegången om George Floyds död har inletts

USA. På måndagen inleddes rättegången mot en av de poliser som var inblandad i det ingripande som ledde till George Floyds död förra året.

– Vi är här för att få rättvisa, inget mindre, säger George Floyds brorson, Brandon Williams, vid en presskonferens utanför domstolen.

Vid presskonferensen knäböjde Floyds familj i åtta minuter och 46 sekunder, den tid som blivit

symbolisk för de minuter då den åtalade polismannen höll sitt knä mot Floyds hals.

– Vi har två rättsystem i USA, ett för svarta och ett för vita. Så kan det inte få vara, sade Floyds brorson Brandon Williams.

Rättegången livesänds och väntas samla stora mängder demonstranter i Minneapolis. Flera tusen soldater från Nationalgardet har kallats in till staden. Under måndagens rättegångsdag höll parterna sin sakframställan. Polismannen Derek Chauvin står åtalad för dråp och grovt vållande till annans död.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

30 Obamas kenyanska ”farmor” död

Kenya/USA. Trots att blodsband saknades var hon känd som Barack Obamas ”farmor” eller ”bästemor”. Sarah Obama, ”Mama Sarah”, har avlidit i Kisumu i Kenya, 99 år gammal.

Född 1922 i en by vid Victoriasjöns strand blev Sarah Obama tredje hustru till Hussein Onyango Obama – den amerikanske expresidentens farfar. Efter att den dåvarande amerikanske senatorn Barack Obama besökt henne 2006 blev hon något av en lokal kändis. Och när hennes styvbarnbarn två år senare valdes till USA:s första svarta president började

turister vallfärda till hennes by Kogelo i västra Kenya. Barack Obama mötte henne i Nairobi 2015 och återvände till hennes by 2018, efter att hans ämbetsperiod var över.

TT-AFP

31 Trump kallar sin rådgivare för lögnare

Den förre amerikanske presidenten Donald Trump slår tillbaka mot smittskyddsexperterna, efter att de i en dokumentär kritiserat hans coronahantering.Trump kallar Deborah Birx, ansvarig för koordinering av kampen mot pandemin, för lögnare.

Sex av Trumps tidigare medicinska rådgivare talade på söndagskvällen ut i en CNN-dokumentär och förmedlade en kaosartad bild av situationen under Trumps sista år och kampen mot coronaviruset. Birx sade rakt ut att

mängder av liv hade kunnat sparas om regeringen hade agerat annorlunda, även om de första 100 000 hade varit svåra att undvika.

– Men resten av dödsfallen, som jag ser det, hade kunnat minskas väsentligt, sade hon.

Nära 550 000 människor har avlidit till följd av covid-19 i USA.

Trump skriver efter dokumentären ett långt och bitvis svavelosande uttalande där han slår tillbaka mot sina tidigare rådgivare, rapporterar flera amerikanska medier.

”Jag kände att det var dags att tala ut om doktor Fauci och doktor Birx, två självförhärligande personer som försöker skriva om historien för att täcka upp för sina egna dåliga instinkter och felaktiga rekommendationer, som jag lyckligtvis alltid körde över”, säger han, enligt bland andra The Hill.

Trump anser att rådgivarnas inriktning hade ”satt miljoner liv på spel” genom att vaccinet skulle ha försenats. Sina hårdaste ord sparar han till Birx.

”Doktor Birx är en omvittnad lögnare, med knappt någon trovärdighet kvar”, säger Trump.

Experterna talar i CNN-intervjuerna om ständiga kursändringar, utskällningar och bråk. Trump slår tillbaka och kallar smittskyddsexperten Anthony Fauci för en person ”som flyttar målstolpar så att det ska se så bra ut för honom som möjligt”, skriver Politico.

”Jag behöll bara doktor Fauci och doktor Birx för att de hade arbetat för regeringen så länge – de är som en dålig vana!”, säger Trump.

Sofia Tanaka sofia.tanaka@dn.se

01 Unga personers vittnesmål gör tragedin verklig igen

New York. Rättegången mot Derek Chauvin har präglats av starka vittnesmål från unga vittnen. Det stärker bevisbördan mot den avskedade polismannen med sammanhängande berättelser om det brutala våld som kostade George Floyds liv. De unga vittnesmålen har gjort den historiska händelsen verklig och begriplig igen.

KOMMENTAR. Under snart ett år har USA och omvärlden diskuterat videon som visar hur Derek Chauvin i Minneapolis trycker ned George Floyd så att han tappar medvetandet och sedan avlider.

Händelsen är nu så mytomspunnen att många verkar ha glömt att det handlade om riktiga människor.

Vittnesmålen i rättegången mot Derek Chauvin har gjort tragedin verklig igen. Vi har blivit påminda om att det var en människa som dog, att det var flera poliser stod bredvid och lät det hända, att unga vittnen som såg händelsen lider av traumatiska minnen, skuldkänslor och vrede.

Darnella Frazier var bara 17 år gammal när hon råkade gå förbi platsen där Floyd dödades. Hon spelade in den video som väckte världsomspännande protester mot rasism och polisvåld.

Den nio minuter långa filmen skrev om amerikansk historia. Under rättegången mot Chauvin blev Fraziers vittnesmål en känslosam påminnelse om att det stod en människa bakom kameran, en livrädd 17-åring som tänkte på sina egna släktingar och oroade sig över att det lika gärna kunde ha varit en av dem som låg där och tog sina sista andetag.

– Det är många nätter då jag suttit upp och bett om ursäkt till George Floyd för att jag inte gjorde mer och

för att jag inte fysiskt ingrep för att rädda hans liv, sade Frazier ångerfullt under sitt vittnesmål.

Men Frazier betonade också att skulden inte ligger på henne själv. Hon vände sig mot den åtalade polisen Derek Chauvin och sade.

– Det här handlar inte om vad jag borde ha gjort. Det handlar om vad han borde ha gjort.

Bevisbördan mot Chauvin, som är åtalad för dråp och vållande av annans död, stärktes av att flera av de unga vittnena delat med sig av liknande berättelser med samma detaljer som återkom gång på gång.

Alyssa Funari, som också var 17 när hon bevittnade händelsen, beskrev i detalj hur hon såg livet i Floyds ögon försvinna när han slutade andas.

Vittnena beskrev även hur de kämpat med samvetet och viljan att ingripa, rädslan att själva bli offer om de ifrågasatte polisens brutala metoder. Det förstärkte en bild av ett systematiskt problem i USA där många svarta i storstäder, även minderåriga flickor, fruktar polisen, snarare än att se dem som beskyddare. Protesterna under det senaste året har till stor del handlat om detta.

Det var också svårt att glömma vittnesmålet från Genevieve Hansen, en 27-årig brandman som råkade gå förbi brottsplatsen. Som första hjälpen-tränad vädjade hon till polisen om att få ingripa och försöka rädda Floyd efter att han slutat andas. Men polisen avvisade henne. Hon ringde även efter polisen när hon såg vad som hände. Hansen var ett av tre vittnen som ringde efter polis för att ingripa mot annan polis.

– Det var en man som dödades. Jag hade kunnat bidra med medicinsk hjälp med min expertis, men den här människan nekades den hjälpen, sade Hansen.

Även om bevisbördan mot Chauvin verkar tung är det värt att minnas hur sällsynt det är att poliser ställs inför rätta för våldsamma övergrepp. Chauvins försvarsadvokat Eric Nelson har fokuserat på att Floyd var drogpåverkad och ska ha gjort visst fysiskt motstånd under ingripande. Det är en klassisk metod

för polisens jurister i sådana här rättsfall att vända skuldbördan mot det svarta offret och försöka beskriva den svarta mannen som ett hot. Vi kan inte utesluta att det fungerar även den här gången.

Martin Gelin

01 17 500

miljarder kronor under åtta år. Så mycket investerar president Joe Biden när han nu lägger fram sin jättesatsning för att modernisera USA:s slitna – och på vissa platser sönderfallande – vägar, broar och flygplatser.

TT

01 Marijuana blir lagligt i New York

USA. New York blir den 15:e delstaten i USA att legalisera marijuana för privat bruk. Verksamheten uppskattas ge delstaten motsvarande 3 miljarder kronor i skatteintäkter årligen.

– Genom ett lagligt system... säkrar vi att substansen är säker, från frö till försäljning, säger delstatssenator Liz Krueger, som drivit på för lagstiftningen, enligt USA Today.

TT

01 USA efter valet. Nu försöker republikanerna göra det svårare för svarta att rösta, skriver Erik Åsard

Vad händer med demokratin om en av politikens huvudaktörer inte längre godtar de grundläggande spelreglerna? Frågan är

motiverad efter att USA:s republikaner nu återgår till en gammal strategi: att försöka göra det svårare för svarta väljare att rösta. Merparten av Republikanerna vidhåller lögnen att Donald Trump segrade och bryter enigheten om regelverket för att förhindra en upprepning av valet 2020.

Hittills har partiet enligt Brennan center for justice lagt fram 253 olika lagförslag i 43 delstater i avsikt att inskränka rösträtten. Förslagen går bland annat ut på att korta tiden för förtidsröstning, begränsa brevröstningen, försvåra registreringen inför valen och införa striktare id-krav, allt för att motverka ett påstått men i verkligheten icke-existerande valfusk.

I republikanskt styrda Georgia, där Demokraterna senast vann presidentvalet och båda senatsplatserna, har Republikanerna röstat igenom en lag med begränsningar som särskilt drabbar fattiga, yngre väljare och minoriteter. Den ger i praktiken avgörande makt över valprocessen till delstatskongressen, inte som tidigare en styrelse med blandad sammansättning. Liknande inskränkningar föreslås eller har redan genomförts i Arizona, Iowa, Florida, Michigan och Texas.

Nära 9 av 10 svarta väljare röstade på Joe Biden 2020, vilket är skälet till att åtgärderna med kirurgisk precision riktas mot dem. I Georgia blir det till och med olagligt att dela ut mat och vatten till väljare som köar, ofta i timtal och utomhus, för att rösta. Omfattningen av inskränkningarna är unik i modern tid, men inte syftet. Partiideologen Paul Weyrich uttyckte det tydligast när han inför valet 1980 sade: ”Jag vill inte att alla ska rösta. Vårt inflytande i valet ökar uppriktigt sagt om valdeltagandet sjunker.”

Så frankt uttryckte sig sällan dåtidens republikaner, men i dag går det för sig. Trump har öppet erkänt att reformer som gör det lättare att rösta skulle missgynna det egna partiet och att de därför måste avvisas. En advokat som nyligen försvarade Arizonas restriktioner i Högsta domstolen hymlade inte heller med att de skulle hjälpa Republikanerna att vinna framtida val.

Demokraterna har svarat genom att i Representanthuset anta en omfattande reform som utvidgar möjligheterna att förtidsrösta och registrera sig på valdagen. Lagen kräver vidare att oberoende kommissioner ska sköta indelningen av nya valkretsar, inte majoritetspartiet i en delstat. Men det är osannolikt att lagen accepteras av senaten såvida inte Demokraterna driver igenom den genom att avskaffa filibustern, vilket vore ytterst kontroversiellt.

Det är svårt att ändra röstningsreglerna med hjälp av en federal lag. Enligt konstitutionen bestämmer delstaterna över hur valen ska hållas, och Högsta domstolens konservativa majoritet har visat stor skepsis mot alla försök att ändra på den rådande ordningen.

Republikanerna hoppas nu kunna utnyttja sin majoritetsställning i många delstater till att rita om valdistrikten och via nya restriktioner återta makten i Washington. Men röstningsbegränsningar är ett tveeggat vapen som även kan drabba partiets lågutbildade och ofta dubbelarbetande väljare på landsbygden och i småstäderna.

Att tvista om sakpolitiken är naturligt i en levande demokrati. Att vägra acceptera

valresultat och utmåla motståndaren som illegitim är något helt annat. Hur striden slutar kan avgöra om den amerikanska demokratin ska kunna återupprättas efter Trumpåren eller utvecklas i än mer negativ riktning. Oavsett utgången är det sorgligt att se hur ett parti som en gång skapades för att bekämpa slaveriet i dag har förvandlats till en sekt som inte längre tror på demokratin och knäböjer inför en simpel charlatan.

Fotnot: Erik Åsard är professor emeritus i Nordamerikastudier och författare, aktuell med boken ”Med lögnen som vapen” (Historiska Media).

Erik Åsard

02 Fyra ihjälskjutna i Los Angeles

USA. Fyra personer, varav ett barn, har dödats i en skjutning i sydöstra Los Angeles. Det är den tredje uppmärksammade masskjutningen i USA inom loppet av ett par veckor.

Ytterligare två personer, bland dem den misstänkta skytten, har skadats och vårdas på sjukhus. Läget för båda är kritiskt, skriver tidningen USA Today.

TT

02 Karin Eriksson: Därför har bevisningen stärkts mot polisen

I tio månader har George Floyds död dominerat debatten i USA – men rättegången handlar inte om politik utan i stor utsträckning om fakta.

Det gör att bevisen mot polismannen Derek Chauvin har stärkts under de inledande rättegångsdagarna.

KOMMENTAR. De var oskyldiga åskådare vid polisingripandet mot George Floyd, men i rätten återkommer de gång på gång till skulden. De såg honom dö och de klarade inte att ingripa.

Charles McMillian, ett vittne från gatan, brast ut i gråt under rättegångens tredje dag när han fick se filmen där Floyd i förtvivlan ropade på sin mamma. Rätten fick ta en kort paus för att han skulle samla sig.

– Jag känner hjälplöshet, förklarade han.

Christopher Martin, 19, vittnade om sina samvetskval för hur han agerade som kassör när George Floyd försökte betala med en falsk 20-dollarsedel i närbutiken Cup Foods.

– Om jag bara hade låtit bli att ta emot sedeln hade vi undvikit detta, sade han.

Den här påskveckan i domstolen i Minneapolis har sannerligen handlat om lidandet och döden, men inte för Guds utvalde utan för en 46-årig före detta dörrvakt med ett kriminellt förflutet. Det finns inga tolv lärjungar i den här berättelsen, bara ett dussin förtvivlade vittnen på en trottoarkant.

Även de behöver upprättelse.

Det har sagts mer än en gång att det egentligen pågår två rättegångar i Minneapolis – att den före detta polismannen Derek Chauvin sitter på de anklagades bänk, men att det egentligen är rättsväsendet i USA som prövas. George Floyds död utlöste globala protester och hetsig debatt om allt ifrån brutalitet och rasism i poliskåren till vandaliseringen på gatorna i amerikanska storstäder.

Den dåvarande republikanska presidenten Donald Trump utmålade demonstranter som ligister och hotade att skicka ut militära trupper på gatorna för att upprätthålla lag och ordning. Hans efterträdare Joe Biden konstaterade i ett förinspelat tal vid George Floyds begravning i juni förra året att USA kommer att vara på väg mot rättvisa för alla medborgare på riktigt ”när det finns rättvisa för George Floyd”. Nu meddelar Vita huset att Biden följer rättegången. Men opinionsbildningen är satt på paus. Åklagarna har alla skäl att hålla fokus på vad som utspelade sig i korsningen av Chicago Avenue och 38:e gatan i Minneapolis, kvällen den 25 maj i fjol.

Målet mot polismannen Derek Chauvin handlar om fakta, inte politik. Och när åklagarna

presenterar fakta stärks anklagelserna: I debatten förra året blev det en sanning – och vi i medierna upprepade den – att polismannen Derek Chauvin i 8 minuter och 46 sekunder tryckte sitt knä mot George Floyds hals.

Åklagarna har korrigerat tidsangivelsen till 9 minuter och 29 sekunder. Filmer från polisernas kroppskameror visar att Floyd - bönade om hjälp i 4 minuter och 45 sekunder. I 53 sekunder skakades hans kropp av anfall. I 3 minuter och 51 sekunder låg han stilla, medan Derek Chauvin fortsatte trycka sitt knä mot hans hals.

Inspelningarna från gatan blir åklagarnas trumfkort. Juryn slipper foga ihop fragment av bevisning med andrahandsuppgifter från olika vittnen, och kan med egna ögon följa vad som hände på platsen där George Floyd dog.

Det är inte bara Black lives matter- aktivister och liberaler på vänsterkanten som beskriver omständigheterna runt Floyds död som hjärtskärande och groteska.

– Det är omöjligt för en medkännande människa att inte bli upprörd eller arg över Chauvins agerande och hans likgiltighet inför mänskligt liv, konstaterar Gregg Jarrett, konservativ kommentator på högerkanalen Fox News.

Han ser en gemensam nämnare för vittnena i rätten i Minneapolis: De berättar alla att det fanns många tillfällen att rädda George Floyds liv. De såg vad som hände i realtid. Genom videofilmerna blir även juryledamöterna vittnen.

Bevisen för Chauvins skuld tornar upp sig, tillägger Jarrett.

Karin Eriksson

FAKTA. GEORGE FLOYDS DÖD FILMADES AV ALLMÄNHETEN

Åtal mot poliser är ovanliga i USA – och fällande domar ännu mer sällsynta. Nu riktas världens blickar mot Minneapolis där en domstol ska ta ställning till huruvida polisen Derek Chauvin är skyldig till George Floyds död.

Rättegången direktsänds från domstolen i Minneapolis. Få personer tillåts vara på plats i rättssalen på grund av pandemin och allmänhetens intresse är enormt. Juryn på tolv personer och två ersättare har svurits in.

Det var den 25 maj 2020 som den 46-årige George Floyd greps av polis sedan en butiksanställd anklagat honom för att försöka köpa cigaretter med en förfalskad 20-dollarsedel. När poliserna försökte få in honom i bilen gjorde han motstånd, vilket slutade med att han hamnade på marken med ansiktet ner i gatan.

Förbipasserande filmade när polisen Derek Chauvin satte sitt knä på Floyds huvud och nacke i omkring 9 minuter. I videoklippet kan man höra hur Floyd över 20 gånger säger att han inte kan andas innan hans kropp blir slapp. Floyd förklarades död på sjukhus en timme senare. **TT**

03 Polis ihjälkörd vid Kapitolium

En polis avled och en fördes till sjukhus efter att ha blivit påkörda av en bil nära kongressbyggnaden i Washington DC på fredagseftermiddagen lokal tid.

Den misstänkta gärningsmannen sköts till döds i samband med händelsen.

En bil körde vid 13-tiden, lokal tid, in i två poliser vid den amerikanska kongressbyggnaden i Washington DC Bilen kolliderade därefter med en skydds- barriär knappt 100 meter från Kapitolium.

Efter kollisionen gick föraren till angrepp med en kniv.

– Föraren klev ur bilen med en kniv i sin hand och gick till attack mot en polistjänsteman, sade Yogananda Pittman från Kapitoliumpolisen på en pressträff efter händelsen.

Polisen svarade med att öppna eld mot mannen. Föraren och en av poliserna avled senare på sjukhus av sina skador.

Enligt Kapitoliumpolisen verkar händelsen inte ha terrorkopplingar. Gärningsmannens motiv utreds och var i går fortfarande okänt. Mannen är inte känd av polisen sedan tidigare.

Händelsen inträffade längs Constitution Avenue på kongressens norra sida. Kapitolium och närliggande byggnader stängdes ned direkt och polispådraget var stort kring byggnaden.

Både FBI och soldater ur nationalgardet assisterade polisen i arbetet på platsen.

De anställda i kongressen meddelades att ingen tilläts lämna eller komma in i byggnaden på grund av ett externt säkerhetshot.

”Ni kan röra er inne i byggnaderna, men håll er borta från fönster som vetter utåt och dörrar. Om ni befinner er utanför, ta skydd”, löd meddelandet.

Senare under eftermiddagen öppnade Kapitolium igen efter att polisen ansett att hotbilden avtagit.

Eftersom kongressen har uppehåll under veckan befann sig majoriteten av ledamöterna inte i om-rådet. Inte heller Joe Biden befann sig i Washington DC vid tillfället. Presidenten hade lämnat huvudstaden för att besöka lantstället Camp David i Maryland tillsammans med ett säkerhetsteam, uppger hans pressekreterare Jen Psak.

Säkerheten vid kongressbyggnaden har skärpts sedan en mobb med Trumpanhängare stormade byggnaden den 6 januari när resultatet av presidentvalet skulle certifieras. Vid upploppet dog en Kapitoliumpolis.

Efter stormningen sattes ett stängsel med taggtråd upp vid byggnaden för att skydda mot nya attacker, men det togs bort för över en vecka sedan och gatorna kring byggnaden öppnades för biltrafik. Samtidigt meddelades att nationalgardets närvaro skulle trappas ned, men att 2 200 personer skulle vara kvar fram till i slutet av maj, uppger New York Times.

– Det har varit en extremt svår tid för Kapitoliumpolisen efter händelserna den 6 januari, och nu händelserna som inträffat här i dag, sade Yogananda Pittman, som bad det amerikanska folket att be för kongressbyggnadens polisstyrka och deras familjer.

Efter beskedet om den avlidna polisen beordrade representanthusets talman Nancy Pelosi att flaggorna vid kongressbyggnaden ska hissas på halv stång, uppgav hennes vice stabschef Drew Hammill på Twitter.

Den republikanske ledaren i representanthuset, Kevin McCarthy, uppmanade alla att be för de två poliserna och deras familjer.

”De agerade snabbt och modigt, liksom alla som först anlände till platsen”, skriver han på Twitter.

En bil körde in i två poliser vid den amerikanska kongressbyggnaden Kapitolium i Washington DC.

Efter kollisionen gick föraren till angrepp med en kniv, uppger polisen.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

AP

Varför är det så svårt för amerikanerna att släppa taget om vapnen?

Joe Biden vill skärpa vapenlagarna – men hans medborgare beväpnar sig.

Varför är gevären och pistolerna så viktiga för många amerikaner?

DN:s Karin Eriksson och Beatrice Lundborg möter vapenanhängare och vapenmotståndare i Roundup, Montana.

Det är som att vi kör rakt in i Vilda västern samtidigt som den senaste statistiken om vapenförsäljningen i USA släpps.

Roundup i mellersta Montana är en plats där boskapsskötarna brukade samla ihop sina kreatur. Plötsligt ser vi spåren av cowboykultur överallt: En silhuett av en häst vid en husvägg, konturerna av en cowboy längs en gångväg mellan två byggnader. En skyltdocka i en gammaldags affär i ett skyltfönster. En sirligt dekorerad sadel i ett annat. Ett porträtt av John Wayne i turistshopen. En reklamskylt med gevär vid en träkåk intill landsvägen.

Pandemin, protesterna och presidentvalet har fått allt fler amerikaner att beväpna sig.

Under 2020 såldes 23 miljoner vapen i USA, en kraftig ökning mot 2019, enligt beräkningar från Washington Post. Mycket tyder på att andelen som köpte sin första pistol eller sitt första gevär var högre än vanligt. Och uppgången har fortsatt i år, med en särskild topp i januari efter stormningen av Kapitolium och maktskiftet i Vita huset.

Den nye presidenten Joe Biden vill skärpa vapenlagarna. Varför blir det så svårt för honom att nå fram till invånarna i starkt republikanska fästen som lilla Roundup?

Vi parkerar bilen vid vapenaffären Guns & Goodies och går in.

○ ○ ○

Vapenhandlaren i Roundup heter Elaine Krueger, och hon är till en början ganska korthuggen. Jo, nog har försäljningen ökat. Den tog fart förra sommaren.

– Det spelade ingen roll om det var pistoler eller jaktgevär, folk köpte allt. Det var många som funderade på vad som skulle hända efter valet, säger hon.

Valåret 2020 väckte oro i USA på så många sätt. Med diskrimineringen och polisbrutaliteten mot svarta medborgare. Med vandaliseringen av storstäderna under protesterna mot rasismen. Med hoten från militanta grupper på högerkanten. Med polariseringen i opinionen som fick debattörer att frukta ett inbördeskrig.

Med pandemin, som innebar att människor blev instängda i trånga lägenheter i månader. Plötsligt blev glesbygden i Montana attraktiv.

– Det är många som flyttar hit från delstaterna på västkusten, säger Elaine Krueger.

Hon kastar en blick mot en av kamerorna vid ingången: En brandbil med påslagna sirener passerar. Kanske en gräsbrand någonstans. Det gäller att ha koll på läget.

Elaine Krueger tror att hennes kunder vill skydda sig mot alla nykomlingar. Hon får det att låta som om vi befinner oss i laglöst land, där hungriga människor kan komma att plundra odlingar och stjäla boskap vilken dag som helst.

– Men det är väl mest en farhåga som folk har, tillägger hon.

Elaine Krueger var själv en utböling en gång i tiden. Hon hade aldrig hållit i ett vapen, när hon träffade sin nuvarande man och flyttade från en stad i Nebraska till landsbygden i Montana. Numera deltar hon i cowboy-tävlingar som går ut på att dra revolvern så snabbt som möjligt.

– Det är som i gamla västern, säger hon, och spricker upp i ett leende.

○ ○ ○

I april 2007 sköts 32 personer ihjäl på campus till universitetet Virginia Tech i Virginia.

I juni 2016 dödades 49 personer i ett IS-attentat mot gayklubben Pulse i Orlando, Florida.

I oktober 2017 öppnade en 64-årig man eld från 32:a våningen på kasinohotellet Mandalay Bay i Las Vegas. 58 personer dödades och över 500 skadades.

Det är de hittills mest dödliga skjutningarna i modern tid i USA.

Den kanske mest hjärtskärande var attentatet mot lågstadieskolan Sandy Hook Elementary i Newton, Connecticut, i december 2012. Då dödades 26 personer varav 20 små elever. Barack Obama har sagt att det var den värsta dagen under hans åtta år som president.

Nu i mars i år inträffade två masskjutningar inom loppet av en vecka: Åtta personer dog i attacken mot tre massagesalonger i Atlanta, Georgia. Tio personer dödades i skottlossningen vid ett köpcentrum i Boulder, Colorado. Återigen tar debatten fart om vapen och våld i USA.

Men bortom rubrikerna om de stora vansinnesdåden inträffar tragedier varje dag i USA. Enligt Gun Violence Archive dog över 41 500 personer till följd av vapenvåld under 2020 (mer än hälften av offren begick självmord). Det är, enligt preliminära siffror, den högsta nivån på 40 år.

Enligt organisationen Moms Demand Action dödas i genomsnitt 53 kvinnor i månaden i USA. Grundaren Shannon Watts konstaterade i ett uttalande för några veckor sedan att många

familjer ”har väntat alldeles för länge” på insatser från politikerna.

Väntar de förgäves?

○ ○ ○

Efter Sandy Hook gjorde Barack Obama och politiker i kongressen ett misslyckat försök att baxa igenom skärpningar av vapenlagarna och framför allt förbjuda försäljningen av vissa halvautomatiska vapen. Men de förlorade kampen mot vapenlobbyn. Förslaget föll i senaten.

Demokraterna i kongressen kom med ett nytt initiativ för att skärpa lagarna 2018, efter masskjutningarna på alla hjärtans dag vid en high school i Parkland, Florida. Det var, återigen, förgäves. Den dåvarande presidenten Donald Trump nuddade för en kort tid vid tanken på att skärpa vapenlagarna men kom sedan fram till att det vore bättre att beväpna skolpersonalen.

Nu vill president Joe Biden och Demokraterna försöka igen. Men förslagen går en oviss framtid till mötes i den jämna senaten i kongressen.

Om alla lyssnar på sina egna väljare blir det ingenting av. Amerikaner står längre ifrån varandra än någonsin tidigare. En överväldigande majoritet av Demokraterna och en klar majoritet av mittenväljarna vill se hårdare regler. Men bland Republikanerna har stödet för skärpningar sjunkit markant på senare år. Bara drygt en femtedel av Trumps väljare kan tänka sig striktare vapenlagar, enligt Gallup vid presidentvalet i november.

Roundup ligger i Musselshell County. Här röstade 84 procent på Trump.

○ ○ ○

Buffel, rådjur, varg och älg. Bill Addison pekar på de sirliga läderdekorationerna på den nya sadeln i verkstaden. Den är en hyllning till vildmarken.

– Jag borde ha något djur till, men det får inte plats, säger han.

Från fönstret i verkstaden har han utsikt över ranchen, som ligger några mil på slingrig grusväg utanför Roundup.

Han började med sadelmakeriet som en hobby om vintrarna. Han skulle bara bygga en sadel. Han fick bygga 60 stycken innan han var nöjd. Sedan blev hobbyn en huvudsyssla. Det går inte riktigt lika fort som förr, men fortfarande tillbringar han uppemot tio timmar i sträck i verkstaden.

– Eftersom man arbetar med fuktigt läder så får man fortsätta tills man är klar med ett steg. Men jag har slagit lite av på takten lite, säger han.

Hustrun Brenda Allison gör honom sällskap i arbetsstudion. Hon tillverkar väskor och tillbehör som chaps som är läderskydden som en cowboy bär ovanpå byxorna. Kunderna finns i när och fjärran – när vi besöker verkstaden arbetar Bill Addison på en sadel som ska skeppas till Long Island utanför New York. Priserna är höga för konsthantverk från vad som en gång i tiden var nybyggarland i västern i USA.

Makarna Allison vårdar ett kulturarv, där rätten att bära vapen är en självklar del.

– Vi som bor här ute på landet behöver vapen. Om en häst bryter benet så måste du kunna göra slut på lidandet. Om en prärievarg

attackerar dina får så måste du kunna skydda dem. Så är det bara, säger Brenda Allison.

Men hon beskriver inte bara ett vapen som ett viktigt arbetsredskap på en ranch i Montana. Ett vapen är också, säger hon, ett skydd mot politikerna.

○ ○ ○

Redan 1791 gjordes det andra tillägget till författningen i USA. Så här kan det översättas: ”En väl reglerad milis är nödvändig för säkerheten i en fri stat, därför skall folkets rätt att inneha och bära vapen inte inskränkas.”

Det finns olika sätt att beskriva den meningen. Kritikerna ser hur våldet institutionaliserades i konstitutionen, i fördrivningen av ursprungsbefolkningen och exploateringen av slavarbetskraft.

Men anhängarna av det andra tillägget ser något annat: Hur principen om maktdelning genomsyrade grundlagen. De säger att grundlagsfäderna i USA ville skydda medborgarna mot tyrannerna. Med hjälp av privata vapen skulle amerikanerna klara att skapa miliser och slå tillbaka såväl invasioner som varje maktfullkomlig federal regering.

– Tillägget kom till för att skydda medborgarna mot regeringen och staten. Och nu har vi en regering som vill ha kontroll över oss. Vi vet inte hur det ska gå, säger Brenda Allison.

Hon frågar hur det fungerar i Sverige. När vi säger att det kan kännas udda att se amerikaner gå omkring med vapen öppet på gatorna skakar hon på huvudet.

– Du behöver inte vara rädd för människor som visar sina vapen. Det är människor som

gömmer sina vapen som du ska vara rädd för. Det är de laglösa som kommer att ha tillgång till vapen, om vi skärper lagarna, säger hon.

○ ○ ○

Efter skottlossningarna i Atlanta och Boulder skriver Aaron Blake i en kolumn i Washington Post om hur alla stora skjutningar väcker samma fråga: Kan detta bli tillfället då politikerna tar krafttag mot det dödliga våldet?

”På många sätt verkar det som om lagstiftarna har gett upp att ens låtsas att så är fallet”, tillägger han.

Han pekar på hur vapenanhängarna i kongressen har bytt strategi. I stället för att försöka dämpa konflikten genom generella uttalanden om hur tankarna går till offren säger flera republikaner rent ut att de vägrar ändra lagarna. Han citerar senatorn Ted Cruz från Texas, som tycker att skjutningarna leder till en ”löjlig teater” med förslag som ”inte skulle göra något för att stoppa morden”.

Mycket talar för att Cruz lyssnar på kärnväljarna. Folk som beväpnat sig för att skydda sig mot en demokratisk president.

○ ○ ○

På Guns & Goodies drar vapenhandlaren Elaine Krueger ett av branschens favoritargument: Att storstaden Chicago har strikta lagar och massor av skjutningar.

– Då hjälper det inte med skärpningar av lagarna, säger hon.

Hon ser med skepsis på förslagen om skärpta kontroller från Bidenadministrationen. Men hon har också fått problem med butiken, eftersom försäljningen helt enkelt går för bra.

Hos tillverkarna råder numera brist på både vapen och ammunition.

– Det enda som finns är hagelgevär och vapen för flera tusen dollar, och det är det ingen som vill köpa i Roundup. Vi har lite ammunition för jakt, men ingenting till våra handeldvapen. Min man och jag har pratat och vi är överens om att vi får stänga butiken, säger hon.

Finns det någon i Roundup som inte är på jakt efter vapen?

Jo. Vi möter en.

○ ○ ○

Joann Mills står och röker utanför sportbaren The Arcade. En skylt i fönstret berättar att hon försöker bli av med baren. Den har varit till salu i ett år.

– Affärerna går trögt. Det hjälpte inte precis att vi behövde stänga i sex veckor för covid förra våren, säger hon.

Joann Mills har aldrig träffat sin morfar. Han dog som ung, när han arbetade vid en gruva i Absher, fem mil längs landsvägen från Roundup. Det var under den ekonomiska depressionen på 1930-talet och det fanns en annan man som ville ha samma jobb.

– Så den mannen tog en pistol och sköt min morfar. Min mamma var sex år, berättar hon.

Ett enda skott skapade skador i generationer. Joann Mills inser att de flesta av bargästerna, grannarna och vännerna äger vapen av något slag. Det är upp till dem, tycker hon.

Men hon kan inte frigöra sig från tanken på mamma.

– Jag vill inte hålla i ett vapen. Jag har aldrig velat det. Jag vet hur ledsen min mamma var.

Beatrice Lundborg

beatrice.lundborg@dn.se

Vilda västern

Ett begrepp som uppstod för området väster om Mississippi under pionjärtiden under senare delen av 1800-talet. Nuvarande Nevada, Oregon, Utah, Idaho, Montana, Arizona, Kalifornien, New Mexico, Colorado samt Dakota-delstaterna brukar räknas till Vilda eller Gamla västern.

Roundup, Montana

En småstad och gammal gruvort i Musselshell County i Montana, cirka 8 mil norr om storstaden Billings. Roundup har cirka 2 000 invånare.

Utrikes DN-artiklar 24 mars - 3 april 2021, utom USA

24 Ingen blir immun av vaccinkrig

Alla länder vill ha vaccin först, och därför är gräl om tillgången ingen överraskning. Fast det gäller att besinna sig.

När EU:s ledare håller digitalt toppmöte på torsdag är en av de viktigaste frågorna kommissionens förslag om stopp för export av vaccin. I praktiken är hotet riktat mot Storbritannien.

Redan i januari började EU protestera ilsket mot att Astra Zeneca inte klarade att leverera utlovade doser. Ett skäl var att britterna skrivit kontrakt snabbare och smartare. Spelar ingen roll, sa Bryssel, hit med vårt vaccin.

Vaccin tillverkas i både EU-länder och Storbritannien. Men medan 10 miljoner doser har gått från kontinenten över Engelska kanalen, har inget kommit tillbaka. Nu finns tydligen ett lager på en fabrik i Nederländerna, som drivs av en partner till Astra Zeneca men som EU ännu inte har godkänt. Men inget vaccin ska exporteras till länder med inhemsk produktion, anser kommissionen.

Det är ett politiskt ställningstagande, baserat på rädsla för medborgarnas reaktioner. Den typen av protektionism är ändå kortsynt.

För det första är det principlöst. EU bygger på frihandel, inte bara inom unionen utan också med andra. Exportstopp av olika slag har lätt att sprida sig mellan länder och kontinenter. Indien

har också stoppat vaccinexport, och det kan inte gärna vara fel om EU gör samma sak.

För det andra är produktion av vaccin, som så mycket annat, beroende av internationella leverantörskedjor. Ingredienser hämtas här och där, och blandas ihop lite varstans. Det som tillverkas i EU är inte immunt mot detta faktum.

Faran är stor för både repressalier och oönskade bieffekter. Detta gäller förvisso även Storbritannien, vars rigida hållning är precis lika inrikespolitiskt betingad.

Summan kan snart bli mindre tillgång – för alla. Det imponerar inte på ett enda coronavirus.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

24 Bildt får toppjobb på WHO – ska skynda på vaccinet

Sveriges tidigare statsminister Carl Bildt (M) har fått ett toppjobb inom Världshälsoorganisationen (WHO). Bildt ska vara särskilt sändebud för ACTA, ett projekt inom WHO för att påskynda utveckling och tillgängliggörande av vaccin, behandling och diagnostik, skriver Regeringskansliet i ett mejl till TT.

ACTA har som mål att leverera två miljarder doser vaccin, 245 miljoner behandlingsdoser och 500 miljoner tester för covid-19 under året.

TT

24 Den brittiska varianten av viruset tar över i Norden

Den brittiska varianten av coronaviruset håller på att ta över i samtliga nordiska länder. I Danmark stod varianten för 93,4 procent av alla sekvenserade fall förra veckan. Flera länder har också haft större utbrott av den sydafrikanska varianten. Var tionde invånare i Norden har fått sin första vaccindos.

Sverige

Hur ser coronaläget ut?

Smittspridningen har ökat de senaste veckorna och flera regioner, däribland Stockholm, säger att de befinner sig i en tredje våg. I går, tisdag, fanns 758 335 bekräftade fall. 13 315 personer har avlidit.

Hur ser det ut med vaccinationerna?

Vaccinationerna med Astra Zenecas vaccin har stoppats tillfälligt efter förra veckans uppgifter om svåra biverkningar. Besked om framtiden väntas komma senare denna vecka. 971 736 personer har fått en dos. 414 239 är färdigvaccinerade.

Hur ser läget ut med de nya virusvarianterna?

Den brittiska virusvarianten, som sprider sig snabbare än andra varianter, finns i samtliga regioner och är på väg att dominera. Just nu pågår ett utbrott av den sydafrikanska varianten i studentmiljöer i Uppsala. Av den brasilianska varianten finns ett mindre antal bekräftade fall.

När ska svenskarna vara färdigvaccinerade?

Alla svenskar över 18 år ska erbjudas vaccin före halvårsskiftet. Målet kan ändras sedan eftersom Sverige får 3,3 miljoner doser färre än planerat från Astra Zeneca. Regioner som Skåne och Halland har sagt att det inte går att uppfylla målet med nuvarande takt.

Norge

Hur ser coronaläget ut?

Smittspridningen har ökat de senaste fem veckorna, förra veckan registrerades mer än tusen nya fall per dygn, den högsta nivån hittills. 90 procent av de nya fallen finns i Oslo, Vestfold och Viken. Totalt har 88 531 smittats av coronaviruset. 649 personer har avlidit.

Hur ser det ut med vaccinationerna?

Vaccinationerna med Astra Zenecas vaccin har stoppats. Fyra kvinnor yngre än 60 år har avlidit efter att ha fått vaccinet. En expertgrupp utreder om dödsfallen kan kopplas till vaccinet. 4,87 procent av norrmännen äldre än 18 år är fullvaccinerade, 9,38 procent har fått en dos.

Hur ser läget ut med de nya virusvarianterna?

I Oslo utgörs 80 procent av de nya fallen av den brittiska varianten. I Bodø har man haft ett större utbrott av den sydafrikanska varianten, som enligt Frode Forland varit mycket svårt att slå tillbaka. Enstaka fall av den brasilianska mutationen finns.

När ska norrmännen vara färdigvaccinerade?

Inget slutdatum finns. Enligt Frode Forland, smittskyddsdirektör vid Folkhälsoinstitutet, är frågan svår att besvara efter förseningar och Astra Zeneca-stopp. Enligt prognosen ska åldersgruppen 45–54 år vara färdigvaccinerad i mitten av juli.

Finland

Hur ser coronaläget ut?

Smittspridningen är fortfarande hög i huvudstadsområdet och i Åbo, där incidensen (fall per 100 000 invånare) är 340 respektive 260. Finland som helhet har en incidens på 170 de senaste två veckorna (mot 150 de tidigare två). Skillnaderna är stora mellan södra och norra Finland, där incidensen i Österbotten är 16.

Totalt har 809 personer har avlidit sedan pandemi började. Totalt har 72 713 smittats av viruset.

Hur ser det ut med vaccinationerna?

13,3 procent har fått första dosen medan 1,6 procent har fått båda.

Hur ser läget ut med de nya virusvarianterna?

Den brittiska varianten har ett starkt grepp om södra Finland där den står för 50–70 procent av alla nya fall och nu sprids den norrut.

– Vi ser att den verkar sprida sig snabbare än den gamla men vi har ännu inte sett att den medför fler dödsfall, säger Markku Tervahauta som är generaldirektör för THL.

När ska finländarna vara färdigvaccinerade?

Astra Zenecas vaccin är satt på paus, men vaccineringsmålet kvarstår. Alla som vill inom riskgrupperna ska vara vaccinerade i slutet av april, befolkningen i övrigt ska ha fått sina sprutor till midsommar.

Danmark

Hur ser coronaläget ut?

Antalet nya bekräftat smittade ligger på mellan 650 och 700 fall per dygn, på tisdagen noterades 754 fall. Smittan har gått ned kraftigt på äldreboenden och inom vården sedan vaccineringen inleddes. Hittills har 227 031 bekräftats smittade och 2 403 personer avlidit.

Hur ser det ut med vaccinationerna?

10,9 procent av befolkningen har fått sin första spruta, 5,4 procent är fullt vaccinerade. Av de som fått minst en dos har 0,6 procent ändå fått covid-19. Just nu är all vaccinering med Astra Zenecas vaccin stoppad. Omkring en miljon personer mellan 65 och 85 år kommer att få Pfizer- eller Moderna-vaccin i stället för Astra Zenecas.

Hur ser läget ut med de nya virusvarianterna?

Den brittiska varianten är sedan i februari den mest spridda. En rapport visar att varianten ökar risken för att läggas in på sjukhus med 64 procent.

– Under förra veckan stod den brittiska varianten för 93,4 procent av alla sekvenserade prover, säger Tyra Grove Krause, avdelningschef vid Statens Seruminstitut.

När ska danskarna vara färdigvaccinerade?

Alla vuxna ska ha erbjudits vaccin senast den 18 juli och vara färdigvaccinerade fyra veckor senare.

Island

Hur ser coronaläget ut?

Med 6 122 bekräftade fall och 29 avlidna har Island klarat sig lindrigt från pandemin. Efter regeringens beslut att åter öppna gränserna har 26 personer bekräftats smittade de senaste tre dagarna, detta har resulterat i att 300 personer satts i karantän. På tisdagen införde regeringen en fem dagars hotellkarantän, även för barn, innan en besökande till landet får lämna hotellet.

Hur ser det ut med vaccinationerna?

22 887 personer har fått sin första spruta och 15 066 är färdigvaccinerade. De som är över 65 år har fått Pfizer- eller Moderna-vaccin. Sedan den 12 mars har Astra Zenecas pausats.

Hur ser läget ut med de nya virusvarianterna?

Myndigheterna har bekräftat att den brittiska varianten finns och verkar sprida sig snabbare än den ursprungliga. Smittskyddsmyndig-

heterna tror också att den brasilianska varianten har kommit till Island.

När ska islänningarna vara färdigvaccinerade?

Alla vuxna ska vara vaccinerade före den 1 juli. Hur det går är beroende av om Astra Zenecas vaccin åter kommer att få användas.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Andel av befolkningen som fått minst en spruta

Finland 13,3

Danmark 10,9

Island 10,6

Norge 9,3

Sverige 8,8

Källa: Bloomberg vaccine tracker

24 Därför har det blivit så svårt att ge vaccin till hela världen

Varje nålstick av de olika coronavaccinerna är resultatet av ett enormt och komplext system som byggs upp – och slits isär. Var vaccinfabrikerna ligger, andra länders politiska situation och WHO:s ekonomi avgör när vaccinet når Sverige och andra länder.

På mindre än ett år färdigställdes flera vaccin mot covid-19. Framställningen gick historiskt snabbt, bättre än vad experter och världsledare hoppades på.

Men när doserna väl skulle produceras och levereras började processen kantas av svårigheter. Vaccinationstakten i Storbritannien och Israel ses som en triumf medan det i EU bubblar av missnöje över bristen på doser. Samtidigt har många länder inget vaccin alls.

EU har drabbats av en rad förseningar och Världshälsoorganisationen WHO varnar för att ”vaccinnationalism” kan förlänga pandemin och kosta människoliv.

Att handla och distribuera vaccin är ett stort och komplext system där nationella och internationella politiska och ekonomiska

intressen ställs mot folkhälsa och krishantering av historiska proportioner.

Vaccinproduktionen

Enorma donationer har gjort det möjligt för forskarna att ta fram vaccin mot covid-19 på rekordtid. Stater har bidragit med motsvarande omkring 70 miljarder kronor och icke vinstdrivande organisationer med drygt 16 miljarder, enligt BBC.

Under produktionen av vaccinen har det däremot inträffat flera problem och förseningar. Astra Zeneca fick, bland annat, problem vid produktionsanläggningen i Belgien. Pfizer och Moderna har försenats då företagen behövt ta resurser från den pågående produktionen för att kunna skala upp kapaciteten.

Efterfrågan är så stor att företagen omöjligt kan hinna med och orsaken är den begränsade kapacitet för vaccinproduktion som finns i världen, menar Rikard Forslid, professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet.

– Det är grunden till problemet. Och det är ett problem som marknaden själv inte kan förväntas lösa. Det kommer aldrig att bli lönsamt för företagen att ha fabrikerna stående, i händelse av att de måste skala upp när det blir pandemi, säger han.

Redan innan pandemin var bristen på produktionsanläggningar känd. Den rådande situationen gick att förutse, enligt Rikard Forslid. Han menar att statlig inblandning krävs och att Sverige bör investera i en inhemsk vaccinfabrik, för att ha en beredskap inför pandemier. 2009 diskuterades frågan av den svenska regeringen, utan resultat.

Att så få företag och fabriker tillverkar vaccin bidrar till att doserna fördelas ojämnt i världen, enligt Rikard Forslid.

– Så har det alltid gått till. De rika länderna blir vaccinerade först, dels för att de har pengarna men också för att de sitter på teknologin, säger han.

I Världshandelsorganisationen har länder som Brasilien och Sydafrika krävt att patenträtten på vaccin slopas under pandemin. Det skulle möjliggöra produktion av generika – billigare varianter av vaccin.

Läkemedelsföretag och rikare länder, däribland Sverige, har motsatt sig en sådan åtgärd.

Vaccindistributionen

Världshälsoorganisationen WHO har varnat för vad de kallar ”vaccinnationalism” och understrukit att en rättvis fördelning av vaccin också skulle få stopp på pandemin snabbare.

Under förra året lanserades Covax, som ska säkerställa att alla länder får vaccin. Covax drivs av WHO, vaccinalliansen Gavi och Koalitionen för epidemisk beredskap (Cepi).

Ett 30-tal länder och EU finansierar Covax tillsammans med organisationer, stiftelser och företag. Fram till den 20 mars levererade Covax över 12 miljoner doser till 22 ekonomier – med en befolkning på totalt nästan en miljard.

Samtidigt har en majoritet av alla vaccindoser gått till höginkomstländer, enligt bland annat siffror från det amerikanska forskningsinstitutet Kaiser Family Foundation, från den 17 mars.

– Man måste komma ihåg att WHO gick in i den här pandemin med ytterst begränsade resurser, säger Michael Strange.

Michael Strange är statsvetare vid Malmö universitet och ansvarig för ett forskningsprojekt om framtiden för global sjukvård efter pandemin. Han förklarar att WHO har försvagats de senaste decennierna, i takt med att flera starka ekonomier dragit sig bort från internationella samarbeten.

– WHO har blivit allt mer ekonomiskt beroende av Bill och Melinda Gates-stiftelsen och av läkemedelsföretagen. Gavi är en lite udda allians som samlar nationer, företag, hjälporganisationer och stiftelser. Den är något av ett svar på WHO:s dåliga ekonomi, säger Michael Strange.

EU och andra rikare länder har köpt fler doser än vad de behöver och lovar att skänka vidare en del av dessa till Covax. Donationerna kan bli aktuella efter att den egna befolkningen har vaccinerats.

Indien och USA har infört exportstopp på vaccin, medan det inom EU krävs ett tillstånd för vaccinexport. Unionen har också varnat för att ett stopp kan bli aktuellt om de avtalade doserna inte kommer, något som fått stöd av Sveriges statsminister Stefan Löfven.

– Handelsflöden ska inte fungera så, men det är det man brukar ta till i krislägen. Det hände vid tuberkulosepidemin runt 60-talet, under svin- och fågelinfluensan och i våras för skyddsutrustning och sjukvårdsmateriel, säger Rikard Forslid.

Exportstopp är en åtgärd som vanligtvis brukar användas som sanktion mot specifika länder. EU-parlamentarikern Jytte Guteland och Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström är några av de som varnat för att exportstopp kan leda till ett handelskrig.

– När nationer tjänar sina egna intressen blir det svårare att vaccinera hela världen. Vissa saker har vi människor lyckats förvånansvärt bra med under pandemin, men mycket klarar vi väldigt dåligt. Där är den så kallade vaccinnationalismen ett bra exempel, säger Michael Strange.

Nationella vaccinationskampanjer

Politiker runt om i världen försöker på olika sätt snabba på sin egen nationella vaccinationskampanj.

Inom EU har leveransproblemen gjort att flera länder valt att gå utanför det europeiska samarbetet. Flera östländer har köpt vaccin från Ryssland och Kina, som ännu inte är godkända av EU. Tyskland slöt egna avtal redan under förra året, vilket av tidningen Politico har kallats ”att äta kakan och ha den kvar”. Österrike och Danmark för i sin tur samtal med Israel.

Framgången för Israels vaccinprogram beror bland annat på att landet tidigt slöt avtal direkt med Pfizer och att man förser företaget med data från massvaccineringen. Israel har också betalat nästan dubbelt så mycket för doserna som EU.

WHO har varnat för den typen av bilaterala avtal som bland andra Israel slutit, för att de riskerar att driva upp priserna på vaccinet.

När hela världen ska vaccineras så snabbt som möjligt uppstår konflikter mellan nationella och internationella intressen, menar Michael Strange.

– Nationella politiker måste hantera helt andra krav än de internationella organisationerna. De förhåller sig till valcykler och

popularitetssiffror. Det svåra är att få ihop de nationella diskussionerna och nå konsensus om hur distributionen ska ske, säger han.

Världens medborgare måste förstå och acceptera vaccinfördelningen för att en rättvis och effektiv kampanj ska vara möjlig, säger Michael Strange. Men ett samhälle där det sker är i sig en utopi, tror han.

– Det är en enorm lista av saker som måste till för att skapa en värld som tillåter en välfungerande global utrullning av vaccinet. Internationellt talas det om ambitiösa mål, men jag tror snarare att det är omöjligt, säger han och fortsätter:

– Samtidigt har vi under pandemin fått en verklig diskussion om den globala hälsan. Och det man nu gör när det gäller vaccindistributionen är troligen en av de största gemensamma ansträngningarna som människosläktet någonsin gjort.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

Fakta. Covax, Gavi och Cepi

Covax är ett internationellt vaccinsamarbete som drivs med syftet är att säkerställa att länder inte blir helt utan vaccin. Fattigare länder får leveranser med hjälp av donationer. Ekonomiskt starkare länder som har svårt att få tag i vaccin kan också köpa vaccin genom Covax.

Gavi är en internationell vaccinallians som skapades år 2000 där både offentliga och privata aktörer ingår. Målet är att ge världens

befolkning lika tillgång till vaccin. CEPI är ett globalt partnerskap som, likt Gavi, samlar privata, offentliga och filantropiska aktörer. Cepi grundades år 2017 i Davos. Dess mål är att förhindra pandemier och att skynda på vaccinutveckling och säkerställa en jämn fördelning av vaccin.

86

miljarder kronor. Så mycket har stater och icke vinstdrivande organisationer bidragit med så att forskarna haft möjlighet att ta fram vaccin mot covid-19 på rekordtid.

24 Avtal i fara efter Kinas sanktioner

Kinas sanktioner mot europeiska forskare och politiker försämrar relationerna och ser ut att kunna stoppa ett omfattande investeringsavtal som landet slöt med EU vid årsskiftet.

På måndagen beslöt EU om sanktioner mot fyra kinesiska medborgare kopplade till övergreppen mot uigurer i Xinjiang-provinsen, vilka också beskrivs som folkmord. Kinas svar kom blixtsnabbt och hårt: tio forskare och politiker samt fyra organisationer förbjuds att resa till Kina, Hongkong och Macao samt att göra

affärer med Kina. På listan finns bland andra Björn Jerdén, som leder Utrikespolitiska institutets kunskapscentrum om Kina.

Två av organisationerna är direkt kopplade till EU. Dels Europaparlamentets utskott för mänskliga rättigheter, där bland andra Karin Karlsbro (L) och David Lega (KD) är ledamöter, dels kommittén för utrikes- och säkerhetspolitik som består av diplomater från de 27 EU-länderna.

På tisdagen kallade flera EU-länder upp kinesiska ambassadörer för en förklaring. Också Sverige kallade upp Kinas ambassadör och i ett uttalande på Twitter skrev utrikesminister Ann Linde (S):

”Oacceptabelt kinesiskt beslut att rikta sanktioner mot EU-aktörer, inberäknat den svenske medborgaren Björn Jerdén och andra oberoende forskare. Sveriges aldrig sviktande stöd för mänskliga rättigheter är oförändrat, något som kommunicerades av kabinettssekreterare Rydberg till Kinas ambassadör i dag.”

Innan investeringsavtalet mellan EU och Kina träder i kraft måste Europaparlamentet ge sitt godkännande. Sanktionsdrabbade Karin Karlsbro är även ledamot i parlamentets handelsutskott, som ska granska avtalet.

– Det finns behov av ett avtal, för Kina är en viktig marknad men Kinas agerande gör det omöjligt att säga ja. Kina går i helt motsatt rikting mot vad som eftersträvas i avtalet, säger hon.

I avtalet finns ett avsnitt som handlar om hållbarhetsfrågor och mänskliga rättigheter.

Karin Karlsbro säger att det länge varit känt att Kina bryter mot dem.

Moderaten Jörgen Warborn är ledamot i handelsutskottet och konstaterar att EU och Kina alltid haft problematiska relationer. Han framhåller att mänskliga rättigheter varit den stora stridsfrågan sedan avtalet slöts:

– Kina måste agera på ett annat sätt. Jag uppmanar kineserna att göra det så fort som möjligt, annars kommer avtalet inte att kunna gå igenom.

Pia Gripenberg

24 Huthierna avvisar den saudiska fredstrevaren

Saudiarabien har kommit med ett fredsutspel i Jemenkriget. Men huthierna tycker inte att förslaget är tillräckligt långtgående. Under tiden förvärras den humanitära krisen i landet.

KOMMENTAR

För en gångs skull har det kommit goda nyheter från Jemen. Saudiarabien, som i snart sex år varit en aggressiv aktör i Jemenkriget, viftade

tidigare i veckan med en fredens olivkvist. Den saudiska krigsmakten stöder den internationellt erkända regeringen. En regering vars legitimitet är omstridd av många jemeniter.

I måndags föreslog Saudiarabiens utrikesminister, prins Faisal bin Farhan Al Saud, en fredsplan för Jemen. Förslaget innefattar ett landsomfattande eldupphör, liksom öppnande av de hamnar och flygplatser som varit försatta i blockad, något som hindrat livsmedel och mediciner att komma in till de krigs- och svältdrabbade jemeniterna.

Det saudiska initiativet togs emot med entusiasm i omvärlden. ”Ett steg i rätt riktning”, sade det amerikanska utrikesdepartementets talesman. ”Välkommet och nödvändigt” skriver den brittiske utrikesministern Dominic Raab på Twitter.

Men. Är det något man lärt sig av den långdragna och blodiga konflikten i Jemen så är det att det alltid finns ett Men.

I det här fallet är det Saudiarabiens motståndare i kriget, huthierna, som sätter sig på tvären.

Huthierna, en islamiströrelse som på goda grunder anses stå nära Iran, har just nu framgångar på slagfältet. De kontrollerar sedan länge Jemens huvudstad Sanaa, liksom viktiga kustområden.

Den senaste tiden har huthierna avancerat mot Marib, den enda större staden i norra Jemen som fortfarande hålls av regeringsstyrkorna. Dessutom har huthirörelsen utvecklat sina missiler och attackdrönare, som regelbundet styrs mot mål inne i grannlandet Saudiarabien.

Huhtierna har hittills avvisat Saudiarabiens fredsförslag. Chefsförhandlaren Mohammed Abdul Salam kräver att saudierna verkligen avslutar blockaderna i luftrummet ovanför flygplatsen i Sanaa och till hamnen i staden Hodeidah vid Röda havet. Därefter kan det bli tal om vapenvila, antyder Abdul Salam.

Frågan är: vem ska ta första steget? Saudierna motiverar blockaden med att den hindrar införsel av vapen och annan utrustning till huthimilisen. Huthierna betraktar åtgärderna som ett led i en ekonomisk krigföring som drabbar civilbefolkningen.

Resultatet riskerar att bli detsamma som vi sett vid tidigare fredsförsök, som den uppmärksammade fredskonferensen på slottet Johanneberg utanför Stockholm för två och ett halvt år sedan. Då som nu kastades förslag fram på förhandlingsbordet. Förslag som verkade lovande. Men det stannade vid ord.

Under tiden förvärras den humanitära katastrofen i Jemen. På tisdagen presenterade Rädda Barnen nya siffror som visar att barnen i Jemen drabbas allt hårdare av kriget. Hungersnöd går över i svält, bombregnet ökar, tillgången till sjukvård minskar.

– Allt pekar åt fel håll just nu, konstaterar Rädda barnens biträdande humanitära chef Alan Frisk i en TT-intervju.

Iakttagare av Jemenkonflikten konstaterar att det senaste saudiska fredsutspelet är en konsekvens av USA:s nya hårdare hållning. President Joe Biden har dragit tillbaka USA:s direkta militära stöd till Saudiarabiens Jemenkrig. Den saudiska krigsmakten har fått

hård kritik för att angripa civila mål i Jemen, som skolor och sjukhus.

Nu vill Saudiarabien visa USA att de vill åstadkomma fred i Jemen. Men om fredstrevaren ska bli mer än en trevare måste nog Joe Biden öka pressen på vännerna i Saudiarabien.

Erik Ohlsson

24 En ödslig tur till havs i pandemins kölvatten

Efter ett år snurrar viruset fortfarande runt jorden. Företag som inte gått under genomgår stålbad – som Viking Line.

DN kryssar mellan Stockholm och Åbo och träffar Juha, Berglund och Ellen, som alla är ute i olika ärenden. Som mest på Ålands hav kommer vi att vara 130 passagerare på ett fartyg byggt för att ta 2 800. Hälften är lastbilschaufförer.

Bästa passagerare, välkommen ombord! Hälsningen är trevlig och utsikten över skärgården magnifik. Livet ombord på M/S Viking Grace är nytt.

Coronavirus och passagerartrafik är ingen bra kombination.

Folk kommer inte och går i de långa korridorerna med hytter. På övre däck är det öde mest hela tiden. Efter ett par timmar har vi hälsat tre gånger på den anställde i den enda öppna matserveringen.

Passagerare stirrar över kanten på sina munskydd ut på Stockholms skärgård som passerar förbi.

– Det kan gå timmar utan att jag ser en enda passagerare här, säger den tjänstgörande vid informationsdisken ombord.

År 2020 var ett tungt år för Viking Line med 300 uppsagda, omfattande korttidspermitteringar, en förlust i rörelsen på en halv miljard kronor och två grundstötningar utanför Mariehamn. Tre av sju fartyg togs ur trafik och rederiet förlorade 70 procent av sina passagerare.

Däremot fortsatte frakttrafiken som förr. Viking Line har fått statligt stöd för att hålla färjelinjen Stockholm–Mariehamn–Åbo öppen som livlina för fraktens skull.

För Juha har kryssningarna från Åbo till Stockholm tur och retur de senaste månaderna blivit en ventil.

Han reser för att bryta tristessen under pandemin. Och för snusets skull.

För ett år sedan blev han uppsagd från sitt arbete vid marktjänsten hos Finnair på Finlands

största flygplats Vanda utanför Helsingfors. När moderniseringen av flygplatsen var klar kom pandemin. Nu lever han på arbetslöshetsstöd.

– Jag kan sakna att inte få ropa ut meddelanden i högtalarna till flygpassagerarna, säger han om sina gamla arbetsuppgifter. Men jobbet på Finnair får jag inte tillbaka.

Hittills har han inte hittat något nytt arbete.

– I stället för att sitta hemma och titta in i väggen tar jag den här turen. Det här är åttonde gången i år, säger Juha och ler.

Egentligen heter han något annat.

Redan första gången vi ses berättar han om snuset som gör att resorna inte kostar honom något. Han går till och med lite plus. Handeln med snus är också anledningen till att han inte vill ha sitt namn i tidningen.

Inom EU är snusförsäljning tillåten endast i Sverige och där kan finländare köpa snus för eget bruk. Men det säljs i många fall vidare på den svarta marknaden i Finland.

Under pandemin har snuset stundtals varit nära att ta slut på grund av reserestriktionerna mellan Finland och Sverige.

Juha köper sju stockar snus ombord när fartyget befinner sig på svenskt territorialvatten. Det motsvarar de 1 000 gram han får ta in i Finland. Hans vän Pirkko som är med på resan köper också sju stockar snus så fort tax free-försäljningen öppnar.

– Snuset kostar 25 euro ombord. I Finland säljer jag det för 80 euro. Och när man handlar för över 200 euro ombord får man en biljett till en ny kryssning. Nu har jag samlat på mig tre

biljetter, så det blir snart nya resor, säger snuslangaren.

En gång i vintras gjorde han tre kryssningar i rad under tre dygn. Med full snusranson.

I kafeterian stöter vi på Berglund, bara Berglund, säger han. Av någon anledning vill han inte ha sitt förnamn i tryck.

Berglund har rötterna i Finland men bor i Sverige sedan 57 år. Han reser tillsammans med sin katt, som i Stockholm bara vistas inne i lägenheten. De är på väg till platsen i Ekenäs skärgård där Berglund och hans bror köpte en tomt i mitten av 60-talet.

– Vi byggde stuga, bastu och snickarbod, allt man behöver. Jag köpte ut brorsan för några år sedan, säger han.

Under 55 år, uppskattar han, har han i snitt gjort fem tur- och returresor om året mellan Stockholm och Åbo på fartyg som Viking Grace. Det betyder att han sammanlagt gjort runt 275 resor. Aldrig med så få passagerare som under pandemin.

För Berglund och för katten, som dåsar i hytten, är det första resan i år.

– Nu måste man ta ett pcr-test för att komma in i Finland, som kostar 1 400 kronor. Det är för dyrt, och därför är det svårt att veta när vi gör den här resan igen. Det beror på hur det går med vaccineringarna och restriktionerna, säger han.

Tre veckor blir det i alla fall i stugan den här gången och det första han gör när han kommer fram är att släppa ut sin innekatt i naturen.

På hela sträckan mellan Stockholm och Åbo reser denna dag 97 passagerare, upplyser fartygets befälhavare Henrik Grönvik. Varav cirka hälften är lastbilschaufförer. Sex passagerare reser mellan Stockholm och Mariehamn på Åland. 33 passagerare stiger ombord i Mariehamn med destination Åbo.

– Det är få människor som behöver våra tjänster just nu och det är trist. Men det är så det är, säger Henrik Grönvik. Det betyder också att utbudet ombord är begränsat och att vi för närvarande är väldigt lågt bemannade, i dagsläget ett 60-tal anställda ombord mot 200 under högsäsong.

Smittskyddsarbetet har varit grundligt, ingen smittspridning har ägt rum ombord. Problemen är helt på det ekonomiska planet, påpekar befälhavaren.

– Nu hoppas vi på sommaren, säger han.

Ellen steg ombord i Mariehamn, där hon hade hälsat på sina föräldrar.

Det är något med hur hon placerat den uppslagna datorn och sig själv bakom den, med perfekt utsikt över skärgården, som skvallrar om erfarenhet. En förtrogenhet med att använda tiden ombord för akademiska studier och naturscenerier parallellt.

– Jag gillar skärgården, säger hon. Och är van vid att sitta på de här fartygen eftersom jag är uppvuxen på Åland, jobbar i Stockholm och bor i Helsingfors.

Ibland flyger hon, men minst varannan vecka under pandemin tar hon sjövägen. I Stockholm arbetar hon som ambulanssjuksköterska. Ombord studerar hon ledarskap. Bland annat vad virusutbrottet förväntas göra med våra

arbetsplatser i framtiden när hon själv kanske fått en ledande befattning.

Ellen vill bara säga att hon heter Ellen. Inget efternamn. Hur som helst började hon resa med Viking Line i unga år då hon spelade fotboll och skulle till Finlands fastland för att spela seriematcher på helgerna.

Hon låter säker när hon säger:

– Åland skulle inte klara sig utan den här båttrafiken.

På Viking Lines huvudkontor i Mariehamn sitter en morgon fem personer i hela huset, som normalt rymmer 250 människor.

I januari i fjol såg allt lovande ut.

– Vi hade gjort ett bra resultat 2019 på 17 miljoner euro (drygt 170 miljoner kronor) i vinst, vi hade haft 6,3 miljoner passagerare och var i full gång med bygget av vårt nya fartyg i Kina, säger Johanna Boijer-Svahnström, informationsdirektör vid Viking Line, när vi kopplat upp oss.

Rederiet har ett 20-tal anställda på plats i Xiamen i södra Kina där Viking Glory byggs. Bilder som visade medarbetarna med ansiktsmasker var ett oroande men avlägset tecken i början av förra året.

– I de första kontakterna vi hade med hälsovårdsmyndigheterna fick vi höra att det var väldigt osannolikt att smittan skulle spridas till Finland, säger vd:n för Viking Line Jan Hanses.

Störst huvudbry i början orsakade de många kinesiska turistgrupperna ombord. Strategin blev isolering i hytten så fort någon uppvisade förkylningssymtom.

I mars förra året utlystes så undantagstillstånd i Finland när landskapet Nyland med Helsingfors stängdes.

– Då tog vi bort fartygen mellan Stockholm och Helsingfors, säger Jan Hanses.

Därefter har Viking Line i första hand upprätthållit frakttrafiken på sträckorna Åbo–Mariehamn–Stockholm, Helsingfors–Tallinn samt Kapellskär–Mariehamn. Endast fyra av sju fartyg har varit i trafik. Rederiet tappade i fjol över fyra miljoner passagerare.

Korttidspermitteringar i olika grad följdes i höstas av att 300 personer av koncernens 2 900 sades upp. Hälften på land och hälften på Viking Cinderella som tagits ur trafik. Händelsen beskrivs av vd:n som den tyngsta perioden under pandemin. Nyligen varslades ytterligare 80 personer på Cinderella, främst på grund av ovisshet om stödet för korttidspermittering i Sverige efter den 30 juni.

Av de fyra ben i verksamheten som rederiet brukar tala om: frakt, bilresenärer, reguljärresenärer och kryssningspassagerare är det bara frakten som fungerat.

I somras var frakten till och med större än normalt när färre personbilar än vanligt ombord gav plats för desto fler frakttransporter.

Under våren 2020 fick Viking Line 16 miljoner euro i stöd från försörjningsberedskapscentralen i Finland för att upprätthålla frakttrafiken. I höstas kom ett liknande myndighetsstöd från Transport- och kommunikationsverket Traficom.

För Viking Line har stödet inneburit att trafiken kunnat fortsätta och förlusterna hållits nere, påpekar Johanna Boijer-Svahnström.

– Det finns definitivt en större förståelse för sjöfartens behov i Finland och Estland än i Sverige. Men så är Finland också som en ö, där närmare 90 procent av utrikeshandeln går till sjöss. Vi har en lång kustlinje och på andra sidan ligger Ryssland, säger hon.

Med facit i handen, tycker hon, borde myndigheterna ha funderat på en gemensam nordisk strategi i smittskyddsfrågor. Som hade byggt in grannländerna i samma bubbla och gjort det lättare att resa mellan dem.

Krisen har ställt krav på nytänkande som redan lett till bestående förändringar för Viking Line.

– När antalet passagerare minskat har vi med hjälp av finska permitteringsregler kunnat variera bemanningsnivån på ett mer flexibelt sätt. Tidigare har fackförbunden inte accepterat det. Det är en lärdom att ta med sig, för vi kommer alltid att ha stora variationer i antalet resenärer, säger Jan Hanses.

Stora lager av varor som skulle ha sålts i fartygens taxfreebutiker har saluförts i tillfälliga butiker i Finland och på Åland.

– Vi får ju inte sälja alkohol i land, men vi sitter också på ett stort lager av kläder, skor och modevaror, som vi nu säljer i popup-butiker för att försöka få ut vårt lagervärde. Några av våra anställda har fått sysselsättning där, säger Johanna Boijer-Svahnström.

Viking Lines räkmackor, som det normalt säljs 200 000 stycken av ombord under ett år, har också flyttat i land och bjuds ut till försäljning även i Helsingfors.

Redan förra sommaren testades alternativa kryssningar. Juli är normalt rederiets bästa månad med en miljon passagerare. Bornholm,

Gdansk, Riga och Visby och Höga kusten i Sverige är populära destinationer från Finland och i juli kommer därtill Tall Ships Races till Åland.

Viking Line har förhoppningar inför sommaren. Men Viking Line bär också på en oro.

– Bara smittläget tillåter det så vet vi att det finns en stor efterfrågan, men missar vi sommaren blir det kännbart, säger Johanna Boijer-Svahnström.

För Juha, Berglund och Ellen är det snart dags för nästa resa. Berglund säger att han hittat ett billigare pcr-test och tar då med sig katten till stugan igen. Alla tre ser fram emot mer sällskap ombord.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

Fakta. 2020 blev ett tungt år på Östersjön

Både Viking Line och Tallink Grupp har drabbats hårt av coronapandemin.

Viking LineTallink Grupp med Silja Line

2019 2020 2019 2020

Omsättning (milj. euro) 496,4 188,8 949,1 442,9

Antal passagerare (milj.) 6,3 1,9 9,8 3,7

Antal fraktenheter 133 940 125 693 379 634 359 811

Antal anställda 2 900 2 600 7 240 4 237

Rörelseresultat (milj. euro) 17,4 –49,3 49,7 –108,3

24 Bakslag för SAS i EU-domstolen

Flygbolaget SAS riskerar en miljardsmäll efter ett bakslag i EU-domstolen. Domstolen betraktar inte en strejk som något bolaget kan skylla på för att slippa ersätta för inställda flygningar.

Domstolen anser inte att SAS kan hävda att man slipper betala ut ersättning för inställda flyg till följd av en strejk genom att hänvisa till ”extraordinära omständigheter”.

”En strejk, i och med att den utgör en av de åtgärder som kan vidtas i samband med avtalsförhandlingar, ska betraktas som en händelse som faller inom ramen för arbetsgivarens normala verksamhet”, skriver EU-domstolen.

TT har sökt SAS som lämnar en kommentar skriftligt:

”Att EU-domstolen nu bedömt att strejken inte har utgjort en extraordinär händelse är ytterst oväntat och olyckligt. SAS befarar att beslutet får allvarliga och långtgående ekonomiska och arbetsrättsliga konsekvenser inte bara för SAS, utan alla flygbolag i hela Europa.”

SAS tillägger att ärendet nu kommer att prövas i Attunda tingsrätt.

”Så snart saken är färdigbehandlad kommer SAS att följa det beslutet”, skriver företaget.

Domstolens beslut går därmed på tvären med ett förslag till beslut från EU:s generaladvokat i förra veckan.

Tvisten rör en enskild passagerare och härrör från ersättningskrav som riktats från passagerare som drabbades av en sju dagar lång pilotstrejk våren 2019. Beskedet är ett tungt ekonomiskt bakslag, påpekar Jacob Pedersen, analytiker som bevakar SAS för Sydbank i en kommentar till TT.

Pedersen poängterar att strejken redan kostat flygbolaget drygt 600 miljoner svenska kronor och man nu riskerar att totalt få betala ersättning på upp till 1,2 miljarder kronor. ”Detta är pengar som SAS har svårt att undvara”, skriver Pedersen och påpekar att bolaget i nuläget blöder 500–700 miljoner kronor varje månad som följd av pandemin.**TT**

24 Skanska får brittisk mångmiljardorder

Skanska har fått en order värd 507 miljoner pund, motsvarande 5,8 miljarder kronor, från Highways England, enligt ett pressmeddelande från byggkoncernen.

Uppdraget är att förbättra vägen A428 i regionen Östra England. Avtalet kommer att inkluderas i orderingången för Europa för det första kvartalet 2021.

En ny tvåfilig väg, 1,6 mil lång, ett antal vägkorsningar, förbättrad framkomlighet för fotgängare, cyklister och ryttare och en

förbättrad förbindelse med tågstationen i St Neots är några av deluppdragen. **TT**

24 Kina får ”autokratiserin gens tredje våg” att växa i världen

Demokratins kräftgång i världen fortsätter. Kinas uppgång visar vikten av att denna utveckling bryts – men också av att västländerna stärker sina demokratier inifrån, skriver författaren och ambassadören Börje Ljunggren.

Årligen publicerar en rad tankesmedjor analyser och rankningar av demokratins tillstånd i

världen. Alla drar de slutsatsen att det går utför och har gjort så länge.

Freedom house är den mest citerade källan. Enligt dess just publicerade ”Freedom in the world”-rapport ”Democracy under siege”, var pandemiåret 2020 det femtonde året av obruten tillbakagång, större än under något av de tidigare åren. Demokratin var, som titeln säger, ”belägrad”. Diktaturerna bekräftade sin karaktär. Allvarligast var demokratiernas tillbakagång, och alldeles särskilt tillbakagången i världens båda största demokratier, USA och Indien.

För Freedom house är USA demokratins självklara bålverk. Nu tvingades den amerikanska stiftelsen konstatera att landet gått tillbaka sedan 2010, med en dramatisk tillbaka-gång under Donald Trump. Landet var ett av de 25 länder i världen som under tioårsperioden gått mest tillbaka. Att demokratin var hotad ”var uppenbart då en upprorisk mobb, eggad av president Trump och hans vägran att acceptera valresultatet, stormade Kapitolium och tvang Kongressen att tillfälligt avbryta certifieringen av valresultatet”. Globalt hade Trump-administrationen dessutom allvarligt försvagat USA:s roll som demokratins garant. Att återskapa förtroendet skulle bli svårt. Utgången var inte given. Det måste börja i USA.

Indien nedklassades från ”fritt” till mellankategorin ”delvis fritt”. Under premiärminister Narendra Modi hade intoleransen och tillslagen mot kritiker tilltagit och hindunationalismen gjort muslimer till syndabockar för pandemins spridning. ”I stället för att tjäna som demokratins förkämpe och motvikt mot auktoritärt inflytande från länder

som Kina drev Modi och hans parti landet mot auktoritärt styre.”

Kritiken av Kina var långtgående. Kommunistpartiet hade inte bara fördjupat landets auktoritära system och vänt bekämpningen av pandemin till ett bevis för dess överlägsenhet. Kinas agerande hade rubbat den internationella balansen. Bortom pandemin hade ”Pekings export av antidemokratiska metoder, finansiella påtryckningar och fysiska hot lett till en erodering av demokratiska institutioner och värnet om mänskliga rättigheter i en lång rad länder”. De nya säkerhetslagarna ”utplånande nästan över en natt Hongkongs återstående friheter”.

Nyligen publicerade också Economist intelligence unit (EIU) för trettonde året sitt demokratiindex, ”Democracy index 2020: in sickness and in health?”. Fokus ligger på covid-19 och hur pandemin resulterat i ”tillbakagång för individuella friheter i massiv omfattning och eldat på redan existerande tendenser till ökad intolerans och censur”. Till detta kom Trumps gastkramning av den amerikanska demokratin. Tillbakagången 2020 var den största sedan mätningarna inleddes.

EIU klassificerar 75 av totalt 167 länder som demokratier, men endast en tredjedel av dessa, med mindre än en tiondel av världens befolkning, som fullvärdiga. Frankrike och Portugal hade halkat ner till just under den kritiska nivån för en fullvärdig demokrati, ett öde som USA rönte redan 2016. Japan, Sydkorea och de facto-självständiga Taiwan hade i stället tagit steget upp. De fick högt betyg på variabeln ”regeringsduglighet” för sin förmåga att hålla tillbaka spridningen av covid-19.

Samtliga fem nordiska länder återfanns sedvanligt bland de tio främsta. Åtskilliga EU-länder föll under fullvärdigstrecket. Polen, Bulgarien, Ungern, Kroatien och Rumänien rejält så. De hamnade i nivå med Brasilien, Filippinerna och Ghana. I Östeuropa fanns inte en enda fullvärdig demokrati. Särskilt stor var tillbakagången i Afrika söder om Sahara och Mellanöstern, regioner som dominerades av auktoritära regimer. Kina hamnade på 151:a plats i rankningen. Censur och övervakning hade tilltagit, situationen i Xinjiang förblev mycket allvarlig och förhållandena i Hongkong hade försämrats avsevärt.

Bilden bekräftas av forskningsprogrammet ”Varianter av demokrati” (V-Dem) vid Göteborgs universitet. V-Dem har byggt upp en unik databas och spelar en framträdande roll i fördjupningen av demokratibegreppet. Titeln på dess rapport för 2020, ”State of the world 2020 – Autocratization surges, resistance grows”, ger en mer dynamisk bild av motstridiga tendenser, men man konstaterar att ”valdemokratierna” i världen för första gången sedan 2001 inte var i majoritet. Under 2019 hade demokratin gått tillbaka i 26 länder. ”Autokratiseringens tredje våg” hade accelererat.

Begreppet ”den tredje vågen” syftar på vad Samuel Huntington kallat ”den tredje demokratiseringsvågen”. Den inleddes i mitten av 1970-talet med Greklands, Portugals och Spaniens demokratisering. Efter Berlinmurens fall (1989) och Sovjetväldets sammanbrott (1991) ansågs den irreversibel. Världen upplevde, förklarade Francis Fukuyama, ”the end of history”. Framtiden tillhörde nu den liberala demokratin och marknadsekonomin, två sidor av samma mynt. Efter den dramatiska

ökningen i början av 1990-talet förblev dock antalet demokratier relativt konstant, och exemplen på negativ utveckling allt fler. Generalernas maktövertagande i Myanmar är den senaste tidens mest flagranta exempel på demokratins skörhet, den unga generationens växande motståndskraft en bekräftelse på dess vitalitet.

Kina har en alltmer central roll i dramat. Det är fascinerande att blicka tillbaka. Då förhandlingarna om Kinas inträde i WTO 2000 var klara förklarade president Bill Clinton att avtalet inte bara låg i USA:s ekonomiska intresse utan också utgjorde den bästa möjligheten för att påverka Kina i positiv riktning. Den snabba internetutvecklingen skulle ha djupgående effekter. Att förhindra det vore som att försöka ”spika upp Jello-pudding på en vägg”: ”Good luck!” Världen skulle gå mot en av USA ledd global konvergens.

I efterhand kan man konstatera att dessa visioner präglades av betydande naivitet, men också av en ödesdiger arrogans. Den på falska grunder genomförda amerikanska invasionen av Irak år 2003 hade ”regime change” som ett deklarerat mål, en diktator skulle elimineras och demokrati installeras. Ur detta ”kliniska ingrepp” växte i stället IS, kalifat, totalitära idéer om identitet och gränslös terror. Tjugo år efter den 11 september förhandlar USA med talibanerna och Irak förblir destabiliserat. I sitt första större utrikespolitiska tal konstaterade utrikesminister Antony Blinken att försöken att störta auktoritära regimer inte varit någon framgång, ”hur goda avsikterna än varit”. Dyrköpta men förhoppningsvis bestående insikter.

Samtidigt har Kina inte bara blivit allt mäktigare, utan också mer auktoritärt. Västerländsk demokrati var aldrig på dagordningen men i Deng Xiaopings vision av ”reform och öppning” (1978) ingick att tydliggöra partiets och statens roller, inom partistatens gränser. I takt med att Kinas ekonomi växte tilltog självkänslan, och med Xi Jinping (2012) inleddes en ny era. Landets pånyttfödelse skulle ske på Kinas villkor. Kommunistpartiet antog en resolution om ”de sju onda”, med konstitutionell demokrati, ”en fälla gillrad av västvärlden för att hålla tillbaka Kina”, på första plats. Idén om universella mänskliga rättigheter avvisades. Partistaten fördjupades.

Kinas uppgång innebar en global maktförskjutning. Clintonerans visioner om global konvergens ersattes av föreställningar om växande strategisk konkurrens och divergens. Kinas globala fotavtryck växte. Bakom den kinesiska muren gällde kinesisk internetsuveränitet. Målet var inte att sprida kommunism, men den liberala ordningen utmanades.

Mot denna utveckling kan demokratiindex och rankningar tyckas närmast knappologiska, men det vore att förringa innebörden av vad de tydliggör. Utvecklingen under det senaste femtontalet år av demokratisk tillbakagång är allvarlig, och Kinas uppgång fördjupar betydelsen av att den bryts. Att rättsstaten är hotad till och med inom EU måste betraktas som alarmerande, och det faktum att Trump också efter stormningen av den amerikanska kongressen har stöd av en klar majoritet av de republikanska väljarna visar på en systemkris av ett slag som gör polarisering till ett slitet

begrepp. Populismens retorik hotar de demokratiska institutionerna. Demokratiforsking löser förvisso inte problemen men den självkritiska demokratiforskningen behöver fördjupas på det sätt som bland annat V-Dem gör.

I sin bok ”Democracy and dictatorship in Europe, from the ancien régime to present day” (2019) konstaterar Sheri Berman att ”Europa” efter andra världskriget äntligen hade lärt sig sin läxa och satsat på en liberal välfärdsbaserad demokrati, men att läxan om vad det krävde glömts bort: en demokratisk stat villig och förmögen att hävda sin makt över marknaden och bygga ett samhälle baserat på grundläggande social och ekonomisk rättvisa.

I vår tid har utmaningarna också vuxit med techföretag och sociala medier, dataintrång och cyberhot bortom varje form av demokratisk kontroll. Covid-19 har visat på de dramatiska konsekvenserna av de senaste decenniernas förödande kortsiktiga ”just in time”-tänkande.

Demokrati är ett centralt tema i Bidenadministrationens utrikespolitik. Man har ambitionen att bilda en ny global demokratisk allians. Att demokrati prioriteras är glädjande, men ödmjukhet är påkallad. Kina är en stor och växande utmaning, men den största omedelbara utmaningen är att stärka demokratierna inifrån: de grundläggande fri- och rättigheterna, samhällssolidariteten, konkurrenskraften, viljan och förmågan till ansvarstagande i vår tids ödesfrågor.

Börje Ljunggren

Före detta ambassadör i Kina, Asienkännare och författare

25 I värsta fall leder EU:s nya regler till ett vaccinkrig

EU-kommissionen skärper sin kontroll av vaccin som ska exporteras från EU.

DN:s EU-korrespondent Pia Gripenberg reder ut vad de nya reglerna kan innebära.

KOMMENTAR

1. EU-länderna och EU-kommissionen kontrollerar redan vaccin som lämnar EU. Vad är nytt denna gång?

Syftet med den tidigare tillfälliga lagen var att hindra företag som misskött sina leveranser till EU från att exportera vaccin som är tillverkat i EU. Det har hittills enbart handlat om Astra Zeneca och bara en leverans har stoppats – 250 000 doser som skulle skickas från Italien till Australien.

Nytt nu är att exportrestriktioner gäller alla, även de företag som sköter sina leveranser. Dessutom utvidgas antalet länder som restriktionerna avser. Tidigare var till exempel leveranser i EU:s närområde, som Norge, Schweiz och Serbien, undantagna. Nu måste företagen rapportera sina leveranser även till dessa länder.

EU-kommissionen vill använda informationen för att medlemsstaterna ska kunna stoppa export till länder där smittspridningen är låg

och där en stor del av befolkningen redan är vaccinerad.

2. Vad innebär det i praktiken?

Det blir många svåra avvägningar för EU-ländernas tullmyndigheter. Ska denna leverans stoppas eller inte? Astra Zeneca-fallet var enklare. Det handlade om ett företag som misskött sina leveranser. Men ska nu en leverans från Pfizer/Biontech till Israel stoppas för att vaccinationen där hunnit långt? EU riskerar att skapa stora friktioner med läkemedelsbolagen och med andra länder.

Till exempel har EU och Schweiz ett omfattande utbyte av vaccinsubstanser och färdiga doser. Regeringen i Bern lär inte vara glad över att bli misstänkliggjord för att roffa åt sig av EU-vaccin eller för att landet kan vara en genomfartsled för export till andra kontinenter.

Under onsdagen var budskapet att EU skulle se välvilligt på exporten. EU-källor pekade på att med nuvarande regler har 380 leveranser fått klartecken, bara en har stoppats. Men med stigande smittspridning i många medlemsstater och låg vaccinationstakt finns förstås risken att EU-länderna trycker på för att egna befolkningen alltid ska komma först. Dessa skärpta regler kan, om de utnyttjas maximalt, bli så nära ett strikt exportförbud som EU kommer.

3. Vad blir effekten när det gäller vaccinationstakten i EU och övriga världen?

Det beror på hur EU-länderna använder sina befogenheter. I grunden blir effekten förmodligen marginell eftersom problemet är att efterfrågan på vaccin är större än utbudet. I värsta fall leder EU:s nya regler till något slags

”vaccinkrig” där andra länder förbjuder export av substanser eller material som gör att flaskhalsar uppstår i produktionen och bolagen hindras från att tillverka för fullt i sina fabriker.

Tilläggas ska att det globala projektet Covax, där låginkomstländer ska få vaccin, inte berörs av EU-kommissionens förslag. De länderna är fortsatt undantagna från exportrestriktioner.

4. Vilka reaktioner kommer från EU-länderna på kommissionens förslag?

Sverige gillar det inte. Statsminister Stefan Löfven sade i EU-nämnden att länder inte ska sätta käppar i hjulen för varandra och införa onödiga handelshinder. Även andra frihandelsländer, som Nederländerna och Irland, är tveksamma.

Men för att stoppa EU-kommissionens förslag måste en tydlig majoritet av de 27 medlemsstaterna vara emot. Med tanke på smittläget är det svårt att se att särskilt många regeringschefer sätter ned foten.

Pia Gripenberg

25 Nordkorea avfyrade missiler – första vapentestet på ett år

NORDKOREA/USA. Nordkorea avfyrade i söndags två kryssningsmissiler, rapporterade sydkoreanska nyhetsbyrån Yonhap.

– De avfyrade var kryssningsmissiler, inte ballistiska missiler, och de upptäcktes av oss, säger en källa till Yonhap.

Om det bekräftas är det Nordkoreas första kända vapentest sedan april i fjol.

USA:s utrikes- och försvarsministrar besökte Sydkorea förra veckan, bland annat för samtal om utrikes- och säkerhetspolitik.

TT-Reuters

25 ”Jag trodde att jag hade upplevt översvämningar tidigare. Men det hade jag inte. Det här är en översvämning.”

Kevin Stevenson bor normalt på en ås i Richmonds lågländer i australiska New South Wales, en bra bit från floden Hawkesbury River som på bara några dagar stigit nästan 13 meter över sina normala nivåer. Numera står hans hus på en ö, omringad av vatten. Flera samhällen i delstaten är översvämmade efter flera dagar av ihållande regn.

TT

25 Pfizer-vaccin stoppas – defekta förpackningar

HONGKONG/MACAU. Både Hongkong och Macao har pausat användningen av coronavaccinet från Pfizer-Biontech, eftersom flera defekta förpackningar har hittats

”Vaccinationer med berörda produkter måste avbrytas”, säger Macaos styre i ett uttalande.

Myndigheterna i Hongkong säger att stoppet ska ses som en säkerhetsåtgärd för att fortsatt kunna garantera vaccinets säkerhet.

TT-AFP-Reuters

25 Islamistpartiet kan hjälpa nationalisthögern till makten

När nära 90 procent av rösterna från tisdagens val räknats är premiärminister Benjamin Netanyahu i en unik situation. Utan stöd från islamistpartiet Ra’am får han svårt att upprätta sin planerade nationalistkoalition.

KOMMENTAR

Stämningen var upprymd på regerande Likuds valvaka under natten till onsdagen. Vallokalsundersökningarna från alla de tre tv-

kanalerna var eniga: islamistpartiet Ra'am skulle hamna en bra bit under 3,25-procentstrecket, vilket gav Netanyahu och hans traditionella partner en hårfin majoritet i Knesset, 61 mandat mot oppositionens 59. Halv tre på morgonen anlände Netanyahu till Likuds valvaka och levererade ett hejdundrande segertal.

Islamistledaren Mansour Abbas protesterade. Han räknade med starkt stöd från Israels beduiner, de flesta av dem bosatta i de sydliga öknarna Arava och Negev. Prognosmakarna, menade Abbas, hade missat dessa väljare, många av dem nomader eller kåkstadsinvånare. Han fick rätt. På onsdagsmorgonen avbröt radion sin sändning med en nyhetsflash från valmyndigheten: de sist räknade rösterna hade störtat spelet över ända och fört Ra'am in i Knesset med bred marginal.

Allt är dock inte förlorat för Netanyahus del. I valrörelsens upptakt bröt både han och Abbas mot ett ingrott tabu: de lät förstå att samarbete mellan arabiska partier och den judiska nationalisthögern, hittills otänkbart, är legitimt och möjligt. Dessa tongångar väckte häftigt motstånd både bland Netanyahus allierade och hos de tre övriga arabiska partierna, med vilka Ra'am ställt upp på gemensam lista de senaste valen.

Motsättningarna inom det arabiska blocket gick inte att överbrygga, och Ra'am gick till val på egen hand, till synes dömt att försvinna. Men på tisdagen vann partiet nästan lika många röster som de andra tre arabiska partierna tillsammans, ett omtumlande resultat både för arabisk partipolitik och för israelisk politik i stort. Israels araber har gjort klart: de är trötta

på att befinna sig i ständig opposition, utan inflytande.

En talesperson för Abbas deklarerade på onsdagen:

– Vi har ännu inte bestämt oss för vilket av blocken vi skall stödja. I centrum för vår del står gängvåldet i våra samhällen. Det måste bekämpas.

10 procent av rösterna i valet, drygt 400 000, är poströster, som börjar räknas på onsdagskvällen. De flesta poströstande är soldater, och de arabiska partierna kan inte se fram emot många röster från dem. Ra'ams mandat i Knesset är säkra, men om Netanyahu får ett par till mandat av de poströstande kan Mansour Abbas mista sin spektakulära vågmästarroll.

En Netanyahu-regering är således möjlig, men långt ifrån säker. Helt omöjlig är dock en regering utan honom och hans Likud. Oppositionen består inte bara av vänsterpartier, liberaler och arabiska partier, utan också av flera judiska nationalistpartier som svurit att aldrig ha något att göra med den korruptionsåtalade Netanyahu. Dessa partier, Gideon Saars ”Det nya hoppet”, och de ryska invandrarnas ”Israel vårt hem”, vägrar medverka i en regering som är beroende av islamistiskt stöd.

Ett realistiskt scenario är samma dödläge som efter de bägge valen 2019. Dessa val gynnade Netanyahu, eftersom han satt kvar på sin post i spetsen för en expeditionsministär fram till nästa val. Men i ett avseende var 2019 helt olikt 2021: Netanyahu var ännu inte åtalad för korruption. Efter tidigare dödlägen lät han i

lugn och ro tiden gå medan han själv och andra kandidater misslyckades med att bilda regering.

Denna gång har han bråttom. I nästa vecka börjar hans rättegång på allvar. I december, då han tvingade fram detta val, hade han ett konkret mål för ögonen: att skaffa sig majoritet i Knesset för lagstiftning som sätter stopp för rättegången och begränsar Högsta domstolens befogenheter. Han hoppas också, genom utnämningar, skaffa sig kontroll över riksåklagarämbetet.

Om inget av detta talar Netanyahu öppet. ”Jag sysslar inte med sådant”, säger han. Men hans närmaste arbetar oavbrutet med det målet för ögonen. Han behöver således inte bara Mansour Abbas passiva stöd – i form av nedlagda röster så att hans koalition inte faller. Han behöver Abbas aktiva stöd – i form av ja-röster till lagar som friar honom från åtal och klipper vingarna på Högsta domstolen. För att Abbas skall låna sig till så radikala åtgärder måste Netanyahu lova honom mycket, och visa honom, att han verkligen är redo att konfrontera gängvåldet i arabiska städer, med allt vad det innebär av nya och dyra polis- och specialstyrkor.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Fakta. Knessets 13 partier

I det israeliska parlamentet finns 120 platser.

Får att få mandat måste ett parti få minst 3,25 procent av rösterna.

• Premiärminister Benjamin Netanyahus Likud: 30 mandat

• Oppositionsledaren Yair Lapids liberala Yesh Atid: 18 mandat

• De orientaliska judarnas ultraortodoxa parti Shass: 9 mandat

• Vice premiärminister Benny Gantz mittenparti Blåvitt: 8 mandat

• Ultraortodoxa UTJ: 8 mandat

• Arbetarpartiet (socialdemokrater): 7 mandat

• Israel vårt hem (nationalistparti för ryska invandrare): 7 mandat

• Yamina (bosättarvänligt högerparti): 7 mandat

• Religiös sionism (gemensam lista för extremnationalister): 6 mandat

• Gemensamma listan (tre arabiska partier): 6 mandat

• Det nya hoppet (utbrytare från Likud): 6 mandat

• Meretz (vänsterliberaler): 5 mandat

• Ra'am (konservativt islamistparti också benämnt som Förenade arablistan): 5 mandat

25 29 miljoner vaccindoser hittades i Italien

29 miljoner doser av Astra Zenecas coronavaccin hittades i helgen i en fabrik i den italienska staden Anagni.

Enligt läkemedelsbolaget ska drygt hälften av doserna gå till EU-länderna. Resten ska gå till låginkomstländer genom Covax-samarbetet.

På begäran av EU:s vaccinationsgrupp skickade den italienska regeringen i helgen inspektörer till ett lager i staden Anagni utanför Rom. På plats fann gruppen 29 miljoner doser av det svensk-brittiska bolaget Astra Zenecas coronavaccin.

Vart läkemedelsbolaget avser skicka doserna var inledningsvis oklart, men EU befarade att åtminstone delar av doserna var tänkta att exporteras, enligt Europe 1. EU-kommissionen ville därför ha svar från Astra Zeneca vilka intentioner bolaget har med doserna.

– Vad vi kan notera från EU:s sida är bara att Astra Zeneca är väldigt långt från att uppfylla sitt kontrakt. De har avtal om att leverera 120 miljoner doser till EU under det första kvartalet, sade EU-kommissionens vice ordförande Valdis Dombrovskis på onsdagen.

Några timmar efter uttalandet gick Astra Zeneca ut med ett förtydligande kring doserna. Enligt läkemedelsbolaget har vaccinet producerats

utanför EU och transporterats till Anagni för att där tappas upp i injektionsflaskor.

16 miljoner av doserna är avsedda att levereras till EU-länderna. Resterande 13 miljoner doser ska gå till låginkomstländer genom vaccinsamarbetet Covax. Utöver dessa har bolaget i nuläget inga planerade exporter ut från unionen, skriver Astra Zenecas pressavdelning i ett mejl till DN.

Av vaccinet till EU planerar företaget att leverera 10 miljoner doser under den sista veckan i mars.

Innan doserna kan levereras ska de först kvalitetssäkras, enligt läkemedelsbolaget.

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström var inledningsvis upprörd över beskedet om doserna som hittats i fabriken i Anagni.

– Det är klart att man blir upprörd när det helt plötsligt dyker upp ett lager med doser i EU när unionen inte får doserna vi har avtalet med företaget. Nu måste vi titta på omständigheterna. Vi har inte vetat vart doser är tänkta att skickas, säger han.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

25 ”Djalali håller på att dö i cellen”

Den svenskiranske forskare Ahmadreza Djalali, 50, riskerar att dö i sin cell i Evinfängelset i Teheran där han väntar på avrättning.

Det rapporterar människorättsorganisationen Amnesty International som nu går ut med en vädjan till den svenska regeringen att kontakta regimen i Iran för att rädda Djalalis liv. Djalali, som firade sin femtioårsdag i fängelsecellen för fem veckor sedan, är dömd till döden i Iran för spioneri Själv nekar han till anklagelserna och säger att den bekännelse han avgivit är framtvingad under tortyr.

Amnestys appell, som också undertecknats av Karolinska institutet och Kungliga Vetenskapsakademien, går även ut till regeringarna i Belgien och Italien, där Djalali, som är en internationell auktoritet på katastrofmedicin, tidvis har arbetat.

Erik Ohlsson

26 Lovisa Herold: Med påsken kom den totala förvirringen

Förbundskansler Angela Merkel tar tillbaka beskedet om att förlänga årets påskhelg, mindre än två dygn efter att hon presenterat det. I ett tal som redan har kallats historiskt ber förbundskanslern om ursäkt för den förvirring beskedet orsakat.

– Felet är helt och hållet mitt eget, säger hon.

I år blir skärtorsdagen och påskafton vilodagar i Tyskland. Så löd beslutet när mötet mellan förbundskansler Angela Merkel och delstaternas regeringschefer avslutades vid tretiden under natten till tisdagen. Förhoppningen var – som med alla landets coronarestriktioner – att minska risken för smittspridning.

Problemet var bara att ingen visste vad en vilodag var.

Det tyska ordet ”ruhetag”, som Angela Merkel använde, motsvarar inte svenskans ”helgdag” – det kallas ”feiertag” på tyska. Så vad gäller då för dessa nya vilodagar? Ska de som måste arbeta få ersättning för obekväm arbetstid? Ska den som redan tagit ledigt kunna ångra sig?

Förvirringen och frustrationen ökade snabbt i den redan trötta befolkningen. Mindre än två dygn efter att Angela Merkel presenterat beslutet backade hon. Ordentligt.

– Ett fel måste kallas ett fel, och framför allt måste det rättas till, sa hon, och fortsatte.

– Jag vill be alla medborgare om ursäkt.

Talet hann knappt avslutas innan tysk press kallade ursäkten för historisk. Flera av delstaternas regeringschefer – som deltagit vid mötet under natten till tisdagen, och sagt ja till beslutet om vilodagarna – var snabba med att påpeka att ansvaret även var deras. Armin Laschet, partiledare för Merkels CDU, och regeringschef i delstaten Nordrhein-Westfalen, lovade bättring vid en presskonferens under onsdagen.

– Vi kan inte fortsätta så här, sa Armin Laschet.

Partiledaren påpekade att mötet som avslutades vid tretiden under tisdagsnatten hade påbörjats klockan 14 på måndagseftermiddagen. Förslaget om vilodagarna uppges ha presenterats sent under mötet, efter att Angela Merkel inte fått gehör för sitt förslag om att införa utegångsförbud under vissa tider på dygnet.

Förbundskanslerns ursäkt är viktig. Drygt ett år efter landets första omfattande stängning splittrar inställningen till restriktionerna befolkningen. I början av mars nådde stödet för regeringens hantering av coronapandemin den lägsta nivån hittills, enligt de regelbundna mätningar opinionsinstitutet Infratest dimap gör. Samma mätning visar att 30 procent av befolkningen anser att de rådande restriktionerna är för långtgående, att 47 procent anser att de är väl avvägda, och att 20 procent vill skärpa dem.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

25 Fritt fram för Lula da Silva att utmana Jair Bolsonaro

Möjligheterna för högernationalisten och coronaskeptikern Jair Bolsonaro att bli omvald i Brasilien minskar. Hans politiska ärkerival, den före detta presidenten Lula da Silva, kan nu satsa på en comeback sedan Högsta domstolen ogiltigförklarat korruptionsåtalet mot honom.

RIO DE JANEIRO. För de flesta var det uppenbart att domaren Sergio Moro hade -

politiska motiv och överskred sina befogenheter när han drev korruptionsutredningen mot den före detta presidenten Lula da Silva. Trots att åklagarna inte kunde uppvisa konkreta bevis på att vänsterledaren tagit emot en strandlägenhet som muta av ett byggbolag lyckades Sergio Moro döma Brasiliens populäraste politiker genom tiderna till nästan tio års fängelse. I andra instans höjdes straffet till tolv år.

Domaren Sergio Moro dubbades till hjälten som rensade upp i det brasilianska korruptionsträsket och inför karnevalen såldes stålmansdräkter där S:et på bröstet stod för Sergio Moro. Han sågs som superhjälten som kommit till Brasiliens galax för att rädda medborgarna från korrupta politiker. Ett tag var Moro så populär att han var en möjlig presidentkandidat för ett av Brasiliens högerpartier.

När jag besökte Moros favoritrestaurang i hemstaden Curitiba berättade servitören att gästerna brukade applådera när han kom innanför dörren. Konservativa kvinnor i den vita södern såg en perfekt man i Moro, vilket gjorde att hans fru skapade en sida på sociala medier som hon stolt döpte till ”Eu moro com Moro” (Jag bor ihop med Moro). Personkulten kring domaren från Curitiba blev så stark att den före detta yrkesmilitären Bolsonaro utsåg honom till sin justitieminister. Många såg det som ett tack för att Moro fick Lula da Silva dömd och därmed utesluten från presidentvalet som han annars med stor sannolikhet hade vunnit.

Nu har vänsterledaren Lula da Silva fått sin revansch när Högsta domstolen gjort klart att den 48-årige Sergio Moro var partisk när han dömde i korruptionsåtalet. Moro lade sig i både

utredningsledarens och åklagarnas arbete i målet att döma Lula da Silva. Även den som inte gått juridisk introduktionskurs inser att en domare inte får lägga sig i åklagarnas arbete, men den ivern som konservativa krafter skapade i Brasilien för att få bort vänstern från sin maktposition i världens femte största land förblindade även läs- och skrivkunniga medborgare.

En opinionsundersökning visar nu att hälften av Brasiliens befolkning kan tänka sig att rösta på Lula da Silva vid nästa års presidentval. Endast 38 procent säger sig vilja bidra till att Bolsonaro blir omvald.

Den största förloraren i det politiska spektakel som drabbat Brasilien efter riksrättsprocessen mot Dilma Rousseff 2016 är ändå Sergio Moro själv. Efter att ha varit justitieminister i 15 månader sade han upp sig när Bolsonaro, mot hans vilja, bytte ut rikspolischefen för att förhindra att brottsutredningarna mot presidentens tre korruptionsmisstänkta söner avancerade. Sergio Moro försörjer sig nu på att hålla föreläsningar inför företagare som fortfarande anser att han var en hjälte som såg till att vänsterns starkaste man i Latinamerika hamnade i fängelse.

Sergio Moros fru har tagit ned sin sida på sociala medier där hon skröt att hon bor ihop med honom.

Henrik Brandão Jönsson

FAKTA. HACKADE KRYPTERAD APP

Domarna i Högsta domstolen tog sitt beslut efter att en hackare lyckats komma över meddelanden från den krypterade meddelandetjänsten Telegram, där domaren

Sergio Moro skriver till åklagarna inför rättegången.

Genom meddelandena framgår det att Sergio Moro agerade utredningsledare och styrde åklagarna hur de skulle arbeta för att han lättare skulle kunna få Lula da Silva dömd till fängelse.

25 Grekland och Spanien: Semesterparadi sen ska öppna till varje pris

Coronatrötta svenskar, tyskar och britter längtar efter en solsemester vid Medelhavet.

Länder som Grekland och Spanien är beredda att ta emot dem, med eller utan vaccination. Trots att deras egna medborgare samtidigt tvingas följa hårda pandemirestriktioner.

När EU-kommissionen i förra veckan la fram sitt förslag om covidintyg – även kallade ”vaccinpass” – hälsades det som en seger i flera sydeuropeiska länder.

Medan länder i norr, som Belgien och Tyskland, hade invändningar som handlade om integritet, kom bara positiva reaktioner från sydliga medlemsländer som Spanien.

Greklands premiärminister Kyriakos Mitsotakis, som har propagerat för intygen i flera månader, hyllade EU för att äntligen ”gå vidare med vårt förslag”.

Var femte grek arbetar inom turistindustrin som också står för drygt 20 procent av landets bnp i normala tider. Under 2020 minskade inkomsterna från denna sektor med hela 80 procent.

Ytterligare en förlorad sommar- säsong vore förödande för Grekland, som knappt har återhämtat sig efter tio år av ekonomiska umbäranden.

Därför gör den grekiska regeringen nu allt den kan för att locka soltörstande nordeuropéer att boka hotell.

– Grekland är redo med ett komplett system för sommaren 2021, sa turistministern Harry Theocharis på en mässa i Berlin för ett par veckor sedan, på videolänk från Aten med Akropolisklippan i bakgrunden.

– Turister kommer att välkomnas om de är vaccinerade, har antikroppar eller testas negativt.

Det räcker alltså med ett negativt covid-test. Ingen karantän behövs, och förutom EU-

medborgare välkomnas besökare från länder som Ryssland, Nordmakedonien och Albanien.

Regeringen har också gjort klart att även vaccin som inte är godkända i EU, som det ryska Sputnik V, är godtagbara för inresa i Grekland.

Målet är nu att säsongen ska dra i gång den 15 maj. Budskapet, som trummas in i alla tänkbara kanaler, är att Grekland är ett säkert resmål.

Visst stämmer det att landet har klarat sig bättre än många andra under pandemin, med hittills drygt 7 600 döda i covid-19.

Men vad grekiska företrädare talar tystare om är att landet nu har drabbats hårt av pandemins tredje våg. Den dagliga dödssiffran är över 60, och 500 nya covidpatienter tas in på sjukhus dagligen. I måndags beordrade hälsoministeriet privatläkare att hjälpa till i den offentliga vården – sedan bara 61 stycken hade hörsammat en tidigare vädjan. Stora delar av Grekland, däribland Atenområdet och halva Kreta, är i under strikt nedstängning.

Grekerna får själva inte resa mellan landets regioner utan särskilda skäl. Men samtidigt hoppas regeringen alltså snart välkomna miljontals resenärer från andra länder.

Det finns ett glapp mellan verkligheten och den positiva bild som lanseras på turistmässorna utomlands. Tom Ellis, krönikör på tidningen Ekathimerinis engelskspråkiga sajt, erkänner och välkomnar detta:

”Den positiva berättelsen måste vara den som projiceras utåt, även om regeringen, delvis rättmätigt, kritiseras inom landet för misstag under pandemin. Låt oss hålla all kritik mot regeringen inom Grekland.”

Också Spanien får stora inkomster från turismsektorn, som står för 13 procent av arbetstillfällena och i en region som Kanarieöarna uppåt 40 procent.

Här var 2020 en urusel säsong, samtidigt som Spanien var ett av de länder i världen som drabbades allra värst av pandemins första våg. Nu hoppas regeringen att de nya covidintygen ska leda till fler bokningar, och ögruppen Balearerna – där Mallorca ingår – har redan anmält sig som ”testområde” för vaccinpassen.

Men även i Spanien uppstår oväntade effekter när regeringen försöker göra två saker samtidigt: bekämpa pandemin och uppmuntra utländska besökare.

När Tyskland nyligen tog bort vissa spanska regioner, bland dem Balearerna, från sin lista över högriskområden tog bokningarna fart. 20 charterflyg från Düsseldorf till Mallorca sålde slut på två dagar, och researrangörer planerar hundratals flyg den närmaste tiden.

Trots att Spanien ännu inte har drabbats av pandemins tredje våg är smittspridningen allmän i landet. Munskydd är obligatoriskt överallt, inklusive utomhus.

Och medan tyskar flockas på barerna i Palma får spanjorer bosatta på fastlandet inte åka dit. Resor mellan landets regioner är nämligen förbjudna, som ett led i kampen mot coronasmittan. På många håll får man inte ens röra sig mellan olika kommuner.

Är Medelhavsländerna beredda att tumma på säkerheten för att locka de turister deras ekonomier så desperat behöver?

Möjligen sätter de ribban lägre än andra länder som är mindre beroende av turismen. De skapar

också, i vissa fall, olika regelverk för utlänningar och den egna befolkningen.

Det handlar om en svår balansgång för länder i Sydeuropa. Å ena sidan vill de inte att turisterna ska ta med sig smittan från sina länder. Å andra sidan vill de inte att mörka bilder av pandemisituationen ska skrämma nordeuropéerna så att de väljer ett annat resmål eller stannar hemma.

Vad Medelhavsländerna inte kan påverka är vilka regler som gäller i turisternas hemländer. Britter är i nuläget mycket försiktiga med att boka en solsemester, eftersom det kan sluta med att de får sitta i karantän när de kommer hem. Andra länder avråder från resor till delar av Medelhavsområdet, vilket kan leda till att försäkringar inte gäller.

Men greker och spanjorer hoppas förstås att allt detta kommer att förändras till i sommar. Önsketänkande kanske – för ingen vet ju hur pandemin utvecklas och vilka nya virusvarianter som dyker upp.

Grekland har sagt att landet ska prioritera anställda i turistnäringen i sin vaccineringskampanj, så snart de äldsta medborgarna har fått sina sprutor.

Ett antal små öar med liten befolkning – som Fourni, Symi och Kastellorizo – har förklarats som covidfria sedan samtliga invånare har vaccinerats. Men detta har mest symbolisk betydelse, för i övrigt går vaccineringen trögt.

På Kreta, där över hälften arbetar i turismsektorn, har bara några tusen av de 600 000 invånarna fått vaccin.

Vanliga greker är frustrerade efter att ha levt länge med restriktioner som införs, avskaffas och sedan införs igen. En bekant i Aten kallar det för ”dragspels-lockdown”.

– Folk har tröttnat och alla försöker kringgå reglerna på olika sätt. Utegångsförbud efter 21 på kvällen har lett till att man åker hem och sover över hos varandra. Man blir ju tokig om man inte kan träffa folk, säger hon.

– Nu försöker de hålla så länge de kan på restriktionerna så att det sen blir möjligt att öppna upp inför turistsäsongen. Men det blir en aning ironiskt för oss som bor här, att vara instängda så länge för att det sen ska bli fritt fram för turisterna.

Ingmar Nevéus

FAKTA. SÅ SLÅR PANDEMINS TREDJE VÅG

Grekland

Befolkning: 10,7 miljoner.

Antal döda i covid-19: 7 649 (71 per 100 000).

Andel fullt vaccinerade: 4,67 procent.

För närvarande råder i det närmaste total nedstängning av samhället i flera grekiska regioner, bland dem Aten, Thessaloniki och delar av Kreta. Där är restauranger och icke nödvändiga affärer stängda. Förbud råder mot att röra sig mellan landets regioner.

Spanien

Befolkning: 47,5 miljoner.

Antal döda i covid-19: 73 744 (158 per 100 000).

Andel fullt vaccinerade: 4,87 procent.

Spanien drabbades mycket hårt av pandemins första våg våren och hösten 2020. Nu minskar smittan och tredje vågen tycks inte ha nått landet. Men smittspridningen är fortsatt allmän och hårda restriktioner råder – munskyddskrav överallt och förbud mot att röra sig mellan de flesta regioner.

26 Miljardsmäll när jättefartyg blockerar viktiga pulsådern

Suezkanalen har drabbats av den svåraste grundstötningen i vattenvägens drygt 150-åriga historia. Ever Given, fartyget som blockerar kanalen, är ett av världens största.

Varje dygn som trafiken står stilla beräknas innebära ett inkomstbortfall på tio miljarder dollar för de drabbade.

Vad var det som gick snett? Det är ingen kvalificerad gissning att den frågan debatteras intensivt på Evergreen Marine Corporation just nu. Så heter det taiwanesiska rederi som befraktar det Panamaflaggade containerfartyget Ever Given som just nu blockerar Suezkanalen.

Det var strax före 8 lokal tid på onsdagen som Ever Given hamnade ur kurs i den södra delen av kanalen. Vädret var besvärligt med hårda vindar och sandstorm. Fartyget var på väg från Yantian i Kina till Rotterdam med en last av 20 000 containrar, fulla med konsumtionsvaror för den europeiska marknaden.

För en landkrabba kan det vara svårt att ta in hur fruktansvärt stora de här containerfartygen är. Och Ever Given är ett av de största som far omkring på världshaven. Fartyget, som sjösattes för tre år sedan, är 400 meter långt och nära 60 meter brett – i storlek jämförbart med fyra allsvenska fotbollsplaner lagda efter varandra.

I samband med grundstötningen ställde sig fartyget mer eller mindre på tvärs. Fören fastnade i kanalens ena sida. Bilder från haveriplatsen visar grävmaskiner i färd med den till synes hopplösa uppgiften att frilägga jättefarkosten. Samtidigt arbetar åtta bogserbåtar med att dra loss Ever Given från grundet.

Vid eftermiddagstid på torsdagen stod 150 fartyg still på ömse sidor om stoppet, enligt nyhetskanalen Al-Jazeera som rapporterar om incidenten i realtid. För att lätta på trycket har de egyptiska myndigheter som ansvarar för kanalen öppnat en äldre i vanliga fall oanvänd del av kanalen. Mindre fartyg ska på så sätt kunna passera den fastklämda Ever Given.

Suezkanalen är något av världsekonomins pulsåder och den viktigaste transportvägen mellan Europa och Kina. Här fraktas 30 procent av all världens containerlast och cirka 10 procent av oljan och gasen.

Varje dygn passerar ett femtiotal fartyg genom den drygt 16 landmil långa kanalen. Den började byggas år 1864 och invigdes fem år senare, men har aldrig tidigare varit med om ett haveri av den här omfattningen.

År 2015 lät Egyptens president Abdulfattah al-Sisi under pompa och ståt inviga ”den nya Suezkanalen”, ett multimiljardprojekt där den norra delen av leden breddats och delvis dragits om. Men haveriet inträffade i den äldre, södra delen.

Efter Ever Givens haveri steg världsmarknadspriset på olja med nära 3 procent för att sjunka under torsdagen. Men nervositeten är stor inom tillverkningsindustrin i Europa som ser förseningar i produktionen, eftersom materiel från Kina sitter fast på fartygen i Suezkanalen. Den brittiska sjöfartstidningen Lloyd’s List beräknar att varje dygn som trafiken i Suezkanalen står stilla innebär ett inkomstbortfall på sammanlagt tio miljarder dollar för de inblandade aktörerna.

I förlängningen innebär detta en omfattande skadestånds- och försäkringsprocess när fartyget väl har dragits loss. Ever Givens ägare kan räkna med skadeståndsanspråk från de rederier som tvingats vänta med sin last – och från kanalmyndigheten för skadorna på kanalen.

En mer harmlös effekt av snedseglingen är det enorma intresset på sociala medier och en aldrig sinande ström av mer eller mindre

välfunna kommentarer. En Twitteranvändare skriver: ”Det var tur att jag valde Panamakanalen i morse och inte Suezkanalen”. En annan konstaterar: ”Jag tyckte att jag hade en dålig dag på jobbet, tills jag kom att tänka på Ever Givens kapten.”

Erik Ohlsson

FAKTA. SUEZKANALEN

Invigdes officiellt år 1869.

År 1956 nationaliserades kanalen av Egyptens president Gamal Abdel Nasser. Innan dess kontrollerades den av Storbritannien. Nassers beslut gav upphov till Suezkriget, där Storbritannien och Frankrike hotade att invadera Egypten men stoppades av USA.

Den är världens längsta kanal för stora fartyg (163 kilometer) och går från Port Said vid Medelhavet till Suez vid Röda havet.

Kanalen kan förkorta frakttiden för fartyg som trafikerar sträckan Asien–Europa med närmare tre veckor.

26 Per Anger-priset till sydafrikansk MR-aktivist

SYDAFRIKA. Svenska regeringens internationella pris för mänskliga rättigheter och demokrati – Per Anger-priset – ges i år till sydafrikanen Sibusiso ”S’bu” Innocent Zikode, som arbetar för fattigas rättigheter.

Zikode är en av grundarna till rörelsen Abahlali baseMjondolo, som sedan femton år kämpar för rätten till en dräglig boendesituation och bättre livsvillkor för de fattigaste i det ojämlika Sydafrika. Vid tiden för organisationens grundande bodde Zikode själv i en av Durbans kåkstäder.

TT

26 Polen stänger ned efter ökad virusspridning

POLEN. Polen förbereder en nedstängning av daghem, sportanläggningar och affärer som inte tillhandahåller absolut nödvändiga produkter. Beskedet från premiärminister Mateusz Morawiecki (Lag och rättvisa) kommer när landet ser en kraftig ökning av antalet smittade av coronavirus.

– Vår sjukvård närmar sig vad den klarar av. Vi är nära det läge när vi inte längre klarar av att vårda våra patienter., säger premiärministern.

TT-AFP-Reuters

26 Brasilien andra landet med 300 000 covid-döda

BRASILIEN. Antalet personer som avlidit med covid-19 i Brasilien har passerat 300 000, andra landet i världen efter USA.

President Jair Bolsonaro har tidigare tonat ned riskerna med coronaviruset, men meddelar att en kriskommitté bildats för att hantera pandemin. Efter ett möte med många av landets övriga toppar lovar presidenten att inte politisera frågan.

TT-AFP

26 Danmark förlänger stopp av Astravaccin

Danmark. Det tillfälliga stoppet för Astra Zenecas vaccin i Danmark förlängs med tre veckor.

– I dag har vi beslutat att förlänga vår paus med tre veckor till och med vecka 15, säger Søren Brostrøm, direktör på Sundhedsstyrelsen.

Danmark har tidigare pausat Astra Zenecas vaccin under två veckor. Beslut togs efter att en 60-årig danska som fått vaccinet dog av blodproppar som misstänks varit en biverkning.

TT-Ritzau

26 1 190

grader är temperaturen på den magma som tränger ut efter vulkanutbrottet i Fagradalsfjäll i Island. Utbrottet den 19 mars pågår med konstant styrka en vecka senare, med lava som fortsätter att flöda. Initialt trodde forskarna att det skulle pågå i ett par dagar.

TT-AFP

25 Över hälften av alla i Israel vaccinerade

ISRAEL. Israels framgångsrika vaccinering mot covid-19 har lett till att mer än varannan invånare nu är vaccinerad.

Vaccineringen inleddes redan i december förra året med Pfizer-Biontechs preparat. Över hälften av de 9,3 miljoner invånarna har fått två doser av ett covidvaccin, enligt hälsominister Yuli Edelstein.

TT-Reuters

26 Anna-Lena Laurén: Rysslands fängelser kan göra vad de vill

Sankt Petersburg. Det är ett märkligt sammanträffande att Aleksej Navalnyj knappt hunnit tillbringa några veckor i straffkolonin IK-2 i Pokrov förrän hans fysiska skick försämras drastiskt. Oppositionspolitikern hålls isolerad och får knappast adekvat vård. Därför är situationen farlig för honom.

KOMMENTAR Enligt rysk lag har fångar rätt att sova ostört. Jag blir väckt åtta gånger per natt, eftersom jag anses vara benägen att rymma. Utan några som helst motiveringar. Ändå berövas jag min nattsömn. Detta är att betrakta som tortyr, skriver Navalnyj i ett offentligt klagomål till fängelsemyndigheterna, som lagts ut på hans sajt.

Att på det här sättet trakassera en fånge är ingenting ovanligt i ryska fängelser. En sjuk fånge kan lämnas att dö i sin cell. Det mest kända fallet är advokaten Sergej Magnitskij. Han avled år 2009 efter att under en längre tid ha förvägrats vård för sin inflammation i bukspottkörteln. Dessutom blev han misshandlad och tvingades leva i en cell som ständigt översvämmades av avloppsvatten.

Navalnyj meddelade under onsdagen att han mår mycket dåligt. I morse sade fängelsemyndigheterna att Navalnyjs hälsotillstånd är ”tillfredsställande”. Efter 3,5 timmars väntan fick advokaterna äntligen träffa honom under torsdagseftermiddagen.

– Han har starka smärtor i ryggen och högra benet. Högra benet fungerar inte alls, han kan inte stöda sig på det. Han fick ingen diagnos, läkaren säger inte vilka mediciner han behöver, säger Navalnyjs advokat Olga Michailova till Dozjd.

Navalnyj hade undersökts på ett vanligt sjukhus, troligen i Vladimir. Nu är han tillbaka till fängelset. Den enda medicin han har fått är Ibuprofen, ett smärtstillande och febernedsättande läkemedel. Advokaterna fick inte överlämna några mediciner.

Michailova berättade att Navalnyj i själva verket haft ont i benet i flera veckor. Nu har det alltså blivit värre.

Det finns flera andra fall där ryska fångar först blivit misshandlade och torterade, och därefter lämnats att dö. Ett sådant fall uppdagades i den ökända straffkolonin IK-1 Jaroslavl år 2017. Fången, Vazja Botjorisjvili, hade fått en dom på tre och ett halvt år för stöld. Han misshandlades så illa att han fick inre blödningar. Fängelset vägrade låta honom träffa sin advokat, och transporterade honom alltför sent till sjukhuset. Botjorisjvili avled av sina skador.

Navalnyjs stabschef Leonid Volkov skriver på Twitter att det inte finns någon orsak att låta advokaterna vänta i timtal. Det handlar enligt honom om att ”maximalt förödmjuka” dem.

Navalnyj lider inte av några kroniska sjukdomar. Det är dessutom inte troligt att han blir misshandlad. Fängelsemyndigheterna undviker oftast den sortens metoder mot kända personer. Istället använder de en annan sorts tortyr – som just denna, att ge Navalynyj status som flyktbenägen och sedan beröva honom hans nattsömn.

”Jag har även fått en anmärkning på att jag en morgon steg upp tio minuter för tidigt, eftersom jag därmed bröt mot regeln om åtta timmars ostörd nattsömn. Systemet är med andra ord mycket inkonsekvent”, konstaterar Navalnyj i sitt klagomål.

Anna-Lena Laurén

26 Israel håller andan inför poströsterna

Israel håller andan medan de fyrahundratusen poströsterna räknas. Islamistpartiet Ra'am förlorade ett av sina fem Knesset-mandat till vänsterradikala Meretz.

JERUSALEM. Statistiker tror att regeringspartiet Likud kommer att tilldelas ännu ett mandat under sluträkningen, vilket skulle ge premiärminister Benjamin Netanyahus block 53 av Knessets 120 mandat och anti-Netanyahu-blocket 55 mandat. Högerpartiet Yamina (7) och Ra'am (4) har ännu inte klargjort sina avsikter.

Ett hatbrott begicks natten till torsdagen i den arabiska staden Kafr Kassem i mellersta Israel. Ett tjugotal bilar fick sina däck sönderskurna och sprejade med rasistiska paroller. I det drabbade kvarteret bor den nyvalde Knesset-medlemmen Isawi Freij från Meretz-partiet. Han sade till Israels Radio:

– Det är högerextremisternas valframgångar som inspirerat dem till detta.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

26 Kampanjen mot H&M i Kina växer

H&M är nu ett av flera västerländska bolag som bojkottas i Kina. H&M-aktien backar ytterligare på börsen och är i botten bland OMXS30-bolagen.

Efter gårdagens kursfall backar nu aktien ytterligare nästan tre procent i dagens handel.

Kursfallet kommer efter en bojkott mot H&M som har bakgrund i en kritikstorm i sociala medier i Kina mot ett uttalande från klädföretaget i fjol. I uttalandet uttrycker H&M djup oro efter rapporter om tvångsarbete i Xinjiangprovinsen i Kina och klargör att bolaget inte köper produkter från denna provins.

– Det är såklart en negativ nyhet och hur stort detta blir är lite tidigt att avgöra men det är inte alls bra att bli uteستängd, säger SEB:s aktieanalytiker Esbjörn Lundevall.

H&M har tagits bort från e-handelsjätten Alibabas handelsplattform Tmall. När kunder söker på H&M i kartverktyget Baidu Maps ges inte längre några träffar och samtidigt har ett köpcenter i Urumqi i Xinjiang-provinsen stängt en H&M-butik med krav på en ursäkt från företaget för att det ska ha ”spridit rykten” och orsakat både regionen och Kina skada.

För H&M kommer nu kritikstormen högst olägligt. Nästa vecka ska man presentera en ny delårsrapport och fokus lär rikas mot just situationen i Kina.

TT har bett H&M om en kommentar, men bolaget har hittills avböjt. Företrädare för H&M i Kina sade i onsdags att bolaget inte tar politisk ställning med sin inköpspolicy och att bolaget satsar på långsiktiga investeringar i Kina.

TT

26 Vulkanutbrottet på Island blir live-tv

TV. Utbrottet av vulkanen i Fagradalsfjall på Island har uppmärksammats världen över. För den som vill följa det i realtid sänds det nu direkt av isländsk tv.

Det finns flera tidigare exempel på så kallad slow tv, långa livesändningar där vanliga företeelser skildras i sin fulla längd och inte mycket händer. I Sverige blev den stora älgvandringen ett populärt inslag på SVT våren 2019, där kamerorna visade djur och natur i

Ångermanland. I Norge har båtresor med Hurtigruten visats på NRK.

Nu har det isländska tv-bolaget Rúv gjort slag i saken och väljer att direktsända vulkanens aktivitet på sin hemsida och på Youtube.

Vulkanen ligger cirka fyra mil från Reykjavik och fick sitt utbrott den 19 mars. Sändningen har pågått sedan den 22 mars.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

27 Det är skillnad på EU:s och Kinas sanktioner

EU införde i veckan sanktioner mot fyra kinesiska makthavare i provinsen Xinjiang, bland annat den näst högste bossen i Kommunistpartiet. Skälet är deras personliga delaktighet i Pekingregimens brutala förföljelse av muslimska uigurer. USA, Kanada och Storbritannien fattade liknande beslut.

Kina svarade omedelbart med sanktioner mot en rad EU-parlamentariker, EU-organ, europeiska akademiker och ideella

organisationer. Svensken Björn Jerdén, en helt vanlig forskare vid Utrikespolitiska institutet, är en av de drabbade. Repressalierna följdes av ilskna utfall mot unionens inblandning i landets inre angelägenheter.

Det kan se ut som ett enkelt fall av åtgärd och motåtgärd. Men EU bestraffar ett antal individer för att Kina har spärrat in minst en miljon uigurer i indoktrineringsläger, där de måste lära sig att tala mandarin, älska kommunismen och ta avstånd från islam. Tortyr, våldtäkter, tvångssteriliseringar och slavarbete tillhör likaså de systematiska brotten mot mänskliga rättigheter i Xinjiang.

Kina bestraffar däremot européer inte för att de har begått några förbrytelser eller kränkt någons människovärde – utan för att de har påtalat att kommunistdiktaturen gör det. ”Lögner och desinformation”, hävdar Peking, men de enda lögnerna i sammanhanget är kinesiska. Det har människorättsorganisationer och journalister visat gång på gång, trots regimens ansträngningar att hålla Xinjiang hermetiskt tillslutet.

Världens största diktatur har skilda måttstockar som huvudregel. När Kinas utrikesminister Wang Yi nyligen mötte sin amerikanska kollega Antony Blinken i Alaska haglade anklagelserna mot USA.

Hårda polismetoder mot Black lives matter användes som bevis på rasism. Men även om diskriminering mot svarta förekommer i USA har de faktiskt rätt att protestera mot det och kräva förbättringar. I Kina är däremot alla regimkritiska demonstrationer och opinionsyttringar förbjudna, numera även i Hongkong där friheten har krossats. Det är en milsvid skillnad.

Kina håller sig också med ett säreget ”rättssystem”, där Kommunistpartiet bestämmer och ser till att 99 procent av alla åtalade fälls. Kanadensarna Michael Kovrig och Michael Spavor hålls som gisslan för att Peking ska kunna utöva utpressning mot deras regering. Alla vet att de är oskyldiga till de vaga påståendena om spioneri. Ändå riskerar de att dömas till godtyckliga, långa fängelsestraff.

Peking har visat sitt totalitära ansikte. EU borde långt om länge ha lärt sig att det inte hjälper att vända andra kinden till. Västvärldens demokratier måste hålla ihop och stå emot.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

27 Experter: Georgias nya lagar diskriminerande

New York. Republikanerna i delstaten Georgia har genomfört en kontroversiell ny lag som kan göra det betydligt svårare att rösta. Enligt experter på rösträtten i delstaten kan svarta väljare drabbas särskilt hårt.

Delstaten Georgias nya röstlagar har fått kritik från valexperter och människorättsgrupper för att diskriminera mot svarta väljare.

De nya lagarna innebär bland annat drastiska förkortningar av förtidsröstande, hårdare krav på id-kort och minskat antal vallokaler. Den gör det olagligt att förse de som står och köar utanför vallokaler med vatten och mat, vilket är särskilt kontroversiell eftersom köerna till vallokaler Georgia konsekvent har varit längst i svarta områden, där många köade i mer än fem timmar i presidentvalet.

President Joe Biden kallar röstlagarna ”värre än Jim Crow”, en referens till samlingsnamnet för de lagar som upprätthöll segregationen i den amerikanska södern fram till 1960-talet.

Lagförslaget är det första steget i ett landsomfattande initiativ för att förändra röstsystemet, som leds av republikaner på delstatsnivå. Den konservativa tankesmedjan Heritage Foundation har precis lanserat en kampanj för 10 miljoner dollar, för att driva igenom liknande reformer i åtta delstater.

De hävdar att detta görs för att ”befästa säkerheten i valsystemet”, trots att det saknas några bevis för att röstfusk ägt rum under de senaste valen i USA. Samtliga kampanjer riktas mot så kallade vågmästarstater, delstaterna där presidentval avgörs med knapp marginal.

Analyser av statsvetare och valexperten Ari Berman har visat att liknande röstlagar kan ha avgjort valet till Donald Trumps fördel i bland annat delstaterna Wisconsin, North Carolina och Florida.

Svarta medborgarrättsgrupper anordnade omedelbart demonstrationer utanför delstatsbyggnaden i Georgia på torsdagen. Flera stämningar förbereds även av

människorättsgrupper för att få Georgias nya lagar.

Under Joe Bidens första presskonferens i veckan röt han ifrån ordentligt åt republikanernas försök att förändra röstlagarna.

– Det jag oroar mig över är hur oamerikanskt det här är. Det är sjukt. Sjukt! De försöker stänga vallokalerna klockan fem, precis när folk slutar jobbet. De försöker förbjuda folk från att ge vatten till de som står och köar till vallokaler i flera timmar. Jag vet till och med republikanska väljare som tycker att det här är förskräckligt, sade Biden.

Martin Gelin

27 Dystra milstolpar passerade i pandemin

Brasilien och Mexiko uppvisar nya dystra siffror – ett tecken på att pandemin är långt ifrån över.

Mexikos hälsodepartement rapporterar att man nu har passerat 200 000 döda med covid-19, det tredje landet i världen att göra det efter Brasilien och USA.

Situationen i Mexiko har dock förbättrats något de senaste veckorna, jämfört med i januari, då landets sjukhus var kraftigt överbelastade.

Landet har inlett en massvaccinationskampanj, men har brist på doser.

I Brasilien, som nyligen passerade 300 000 döda, rapporterades på torsdagen för första gången fler än 100 000 nya fall av smittade. Även de senaste sju dagarnas genomsnitt – 77 000 nya fall per dag – är dubbelt så högt som i januari.

Totalt har 12,3 miljoner människor bekräftats smittade i Brasilien.

TT-AFP

27 Långsmal limpa kan bli världsarv

Frankrike. Frankrike har valt baguetten till landets formella kandidat för att bli ett av Unescos världsarv. Den franska regeringen vill att FN-organet erkänner dess betydelse som en av landets viktigaste symboler.

Enligt statistik från Planetoscope äts årligen cirka tio miljarder baguetter – motsvarande 320 stycken baguetter varje sekund. Baguetten fick sitt namn – åtminstone officiellt – 1920, när en lag statuerade att minimumvikten för en brödbit skulle vara 80 gram, och längden maximalt 40 centimeter. **TT-AFP-Reuters**

27 Rederier överväger omväg på tusen mil efter olyckan

Fartyg som trafikerar rutten Asien–Europa måste överväga att runda hela Afrika sedan Suezkanalen blockerats av ett av världens största lastfartyg. Omvägen, en tusenmilaresa, kan ta upp till två veckor.

Det kommer ta åtminstone en vecka att få loss det fastkilade fartyget ”Ever Given” och sannolikt längre tid att göra Suezkanalen farbar igen, enligt experter. Trafikstoppet uppskattas generera inkomstförluster på 80 miljarder kronor per dag.

De rederier som nu funderar på att låta sina väntande fartyg norr och söder om proppen i Suezkanalen runda Afrika i stället för att vänta på att ”Ever Given” dras loss, får räkna med en extra bränslekostnad på cirka 2,5 miljoner kronor för en supertanker.

Containerfartyget ”Ever Given” förlorade kursen i en av Suezkanalens smalare passager på onsdagsmorgonen och har sedan dess stoppat trafiken i bägge riktningarna. Arbetet med att få loss det diagonalt fastkilade jättefartyget sker med bogserbåtar och grävfordon som ser ut som miniatyrer i jämförelse.

– Jag kan inte utesluta att det kan pågå i veckor om det sitter riktigt fast, säger Peter Berdowski, vd på räddningsteamets moderbolag Boskalis Westminster, till nederländska public service NOS.

– Det här är inte som Amsterdam-Rhenkanalen där djupet är det samma över hela bredden. Här rör det sig om en smal korridor med 25 meters djup som sedan minskar till 15 meter, sedan 11 och intill kanterna är det ännu grundare. Fartyget är 15,7 meter djupt.

Randy Giveans, toppchef på sjöfartsbolaget Jefferies LLC, säger till Bloomberg att tidvattnet skulle kunna vara gynnsamt för räddnings-arbetet, men om man måste lasta av fartyget och om fastkilningen har orsakat omfattande skador kan trafikstoppet vara minst två veckor.

Det är av flera skäl mycket angeläget att frigöra kanalen eftersom över 10 procent av den globala handeln tar den vägen och många marknader är skakade. Kanalens ansvariga myndighet SCA har sagt att man bland annat behöver avlägsna 20 000 kubikmeter sand för att uppnå det målet.

– Tillsammans med lokala myndigheter och fartygsbolaget Bernhard Schulte försöker vi få ”Ever Given” att flyta igen, men vi står inför extrema svårigheter. Vi ber om ursäkt för att ha orsakat så stor oro hos alla fartyg i Suezkanalen och de som planerat åka via den, meddelade det japanska bolaget Shoei Kisen Kaisha som äger det Taiwanopererade och Panamaflaggade fartyget.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

27 Minst 32 omkomna i tågolycka

Minst 32 personer omkom och över 90 skadades i en tågolycka i mellersta Egypten på fredagen. Två tåg krockade efter att någon dragit i nödbromsen på det ena tåget, enligt egyptiska myndigheter.

– Tågen kolliderade i inte särskilt höga hastigheter, vilket ledde till att två vagnar förstördes och en tredje välte, säger en säkerhetskälla till Reuters.

På bilder i sociala medier syns bilder av trasiga tågdelar längs ett vattendrag där människor till synes söker genom vagnarna.

Tågen ska ha färdats i samma riktning när ”okända individer” aktiverat nödbromsen på det ena tåget varpå det andra körde in i det bakifrån.

Utöver de 32 döda uppgav hälsodepartementet på fredagseftermiddagen att 66 personer skadats, varav drygt 50 fått sjukhusvård. Ögonvittnen berättar hur medvetslösa personer bars bort från olycksplatsen och lades på plan mark, rapporterar Al-Jazeera.

Olyckan inträffade norr om Sohaqg som ligger knappt 40 mil söder om Kairo och är en av hållplatserna längs Egyptens stambana från Alexandria samt Suez i norr till Assuan i söder.

Sträckans nattåg trafikeras av många turister till exempelvis Luxor.

Åklagarmyndigheten har beslutat att inleda en utredning om tågkraschen.

Egyptens president Abd al-Fattah al-Sisi säger i ett uttalande att han sörjer kraschens offer och lovar att de ansvariga kommer att straffas. Han har också bett premiärminister Mostafa Madbouly att bege sig till platsen där tågkraschen inträffade tillsammans med flera andra ministrar.

Det egyptiska tågbanenätet är ett av Afrikas äldsta och förknippas med ideliga olyckor. 2020 omkom minst 360 personer i vad som beskrivs landets värsta tågolycka.

Efter en uppmärksammad olycka med tolv dödsfall 2018 meddelade Abdelattah al-Sisi att man skulle behöva motsvarande 120 miljarder kronor för upprustning. Tidigare i år inleddes slutdiskussioner med tyska Siemens om en höghastighetslösning.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

27 Alla kan väl ha en dålig dag på jobbet?

Skämten haglar på sociala medier efter att en osannolik ”Suezkris” satt stopp för en tiondel av världshandeln. Det är värt att skänka en tanke till sjöfararna i den globala handelsflottan – ingen bryr sig om deras jobb förrän det går fel.

JORDEN RUNT

Stoppet i Suezkanalen har genererat en hel del skämt på sociala medier. Likt en stock utom räckhåll för flottare ligger ”Ever Given”, som fartyget heter, där på sniskan och vi andra som inte vet någonting om förutsättningarna följer arbetet med roat intresse.

Någon påpekar att fartyget kan ha skadat den globala kapitalismen mer än flera decenniers demonstrationer mot kapitalism. I rena pengar handlar det om handelsförluster på över 80 miljarder kronor om dagen, enligt Al Jazeera.

Glöm politiska diskussioner om handelsavtal och Brexit – den fysiska transporten av varor är verkligen ett globalt blodomlopp som vi inte skänker en tanke förrän vi får en känning i bröstet. Och då vill vi ha akuta åtgärder.

På Vesselfinder, sajten som spårar internationell sjöfart och som väl inte haft så många svenska besökare sedan Guldbron var på väg mot Slussen, syns hur en propp uppstått i den tunna ven som är Suezkanalen. Hundratals fartyg samlas kring Suez och Port Said och varje

liten plupp på sjökortet är en bjässe längre än tre fotbollsplaner.

Deltagarna i den globala handelns ständigt pågående regatta trotsar väder och vind för att vi ska få hem de senaste prylarna som klickats hem på e-handelsföretag som Wish och Amazon.

En gång i tiden avundades vi de beresta sjömännen när de lossade kolonialvaror på centralt belägna kajer i våra hamnstäders hjärtan. Men under pandemin var det många besättningar som inte ens tilläts lämna sina fartyg när de nått sin destination.

Containerrevolutionen har förpassat deras verksamhet till perifera terminaler medan deras gamla territorium blivit strandpromenader med astronomiska fastighetspriser.

Längs den afrikanska kusten fyller dock fortfarande historiska hamnar som Lagos, Matadi och Mombasa sin funktion. Det är inte helt praktiskt.

För snart tio år sedan dog min internet-uppkoppling hastigt i Kenyas huvudstad Nairobi. Telefonkön till kundtjänsten var oändlig och jag var uppenbarligen inte ensam om problemet.

Ett fartyg i Mombasa hade ankrat på fel plats i väntan på att angöra hamnen och när kättingen vevades upp slet ankaret av en fiberlina som transporterade selfies, tweets och allt annat online till och från hela Östafrika. Internet försvann i sex afrikanska länder.

Det tog veckor att åtgärda avbrottet och regeringsföreträdare uppskattade förlusterna till fem miljarder kronor. När trafiken

omdirigerades och det var möjligt att åter koppla upp sig mot nätet var det med reducerad hastighet som kaptenen hånades på Twitter.

Vad som hände med honom vet jag inte. Kanske någon kom fram till att ansvaret inte vilade på hans axlar. Fanns det en ”ankring förbjuden”-skylt? Varför bildades köerna till hamnen alls?

Eller så var det hans fel. Men alla kan väl få ha en dålig dag på jobbet?

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

27 Kinesiska bojkotten mot H&M fortsätter

Den kinesiska bojkotten mot H&M fortsätter. Den svenska klädjättens app har bland annat slutat fungera på Huaweis mobiler i landet. Men det ska inte ses som ett svar på att Huawei portats från 5G-nätet, enligt Kenneth Fredriksen, Huaweis chef för Norden och Baltikum.

– Vi har ju inte inte varit involverade i detta, det handlar inte om oss att H&M har utmaningar i Kina, säger han.

Bojkotten mot västerländska varumärken fortsätter i Kina. Den svenska klädjätten H&M har blivit osynlig på e-handelsplattformar och kartappar. Företagets app har också slutat att fungera på Huaweis mobiler i landet.

Agerandet kommer bara några månader efter att Huawei portades från det svenska 5G-nätet, vilket ska tas upp i domstol senare i vår. Men enligt Kenneth Fredriksen, Huaweis chef för Norden och Baltikum, finns inget samband.

– Vi har ju inte inte varit involverade i detta, det handlar inte om oss att H&M har utmaningar i Kina. På ett sätt drabbar det även oss när applikationer eller tjänster inte är tillgängliga på alla plattformar, säger han.

Apprestriktionen ska enligt honom gälla flera mobiltillverkare och inte specifikt Huawei. Därmed finns inte heller någon förväntan om att företaget ska ta bort H&M-appen i flera länder.

– Absolut inte, detta är ju digitala begränsningar som läggs nationellt från olika myndigheter och inget som påverkar oss utanför Kina. Vi förhåller oss till lokala regler, inte till kinesiska regler i Sverige, säger Kenneth Fredriksen.

Den officiella förklaringen till den kinesiska bojkotten, som även påverkat märkena Burberry, Nike och Adidas, är deras medlemskap i organisationen Better cotton initiative. I höstas drog organisationen tillbaka sin hållbarhetsstämpel på bomull från kinesiska Xinjiang efter rapporter om tvångsarbete, vilket i Kina ses som ett försök att smutskasta landet.

– Det verkar som att aktivister på den kinesiska sidan gått igenom vilka bolag som är med där

och sedan gett sig på dem genom att bland annat uppmana till bojkott, säger Frédéric Cho, erfaren Kinarådgivare och vice ordförande på Sweden-China trade council.

Att de kraftiga reaktionerna kommer flera månader efter ställningstagandet kan vara ett tecken på att kinesiska aktivister aktivt letat efter bevis för att motivera och få stöd för en politisk markering, enligt Frédéric Cho, som inte utesluter en upptrappning.

– Kina upplever att västvärlden gaddar ihop sig i en enad front och sätter press på Kina på ett sätt som inte varit fallet tidigare, nu när Biden också målat upp Kina som USA:s främsta konkurrent.

På en pressträff under fredagen uttalade sig även statsminister Stefan Löfven om Kinas press på det svenska bolaget.

– Vi är tydliga gentemot Kina. Vi står upp för mänskliga rättigheter. Det kommer vi alltid att göra. Vi kommer aldrig sticka under stolen med vad som är viktigt för oss. Det här är en global och universell fråga. Vi säger till oavsett om det är Kina eller något annat land om vi tycker att något inte är acceptabelt.

H&M:s ökade fokus på hållbarhetsfrågor bäddar för fler kollisioner framöver, enligt Frédéric Cho.

– Trenden i västvärlden är ju sedan många år tillbaka att hållbarhetsfrågor är jätteviktiga för företagets överlevnad, trovärdighet och respekt på sin lokala marknad. Den trenden fortsätter och det blir en utmaning när olika kulturer möts. Det kommer att bli kollisioner ibland, säger han.

Hur pass oroliga borde företag vara att göra den här typen av ställningstaganden?

– Det är svårt att svara på, men man ska vara medveten om den här dynamiken och ha med det i riskkalkylen när man jobbar med Kina.

DN har sökt H&M för en kommentar men de har avböjt.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

BAKGRUND.

Flera västerländska varumärken, däribland H&M, Burberry och Nike, tog i höstas aktivt ställning mot tvångsarbete på bomullsfälten i kinesiska Xinjiang.

Det plockades nyligen upp av ungdomssektionen i det kinesiska kommunistpartiet, som gjorde nyheten viral på den sociala medieplattformen Weibo. Sedan dess har företagen blivit föremål för en omfattande bojkott.

H&M:s produkter har bland annat försvunnit från e-handelsplattformar och butikerna har blivit osynliga på kartappar.

27 Ikea kan inte utesluta tvångsarbete

Ikea kan inte utesluta att kiselråvaran till de solceller de säljer kommer från Xinjiangprovinsen i Kina. Det är den provins i landet där minst en miljon uigurer och andra etniska minoriteter tros ha spärrats in i interneringsläger – så kallade omskolningsläger.

– Vi behöver jobba vidare med att säkra spårbarheten, säger Ikeas hållbarhetschef Jonas Carlehed till Ekot i Sveriges Radio.

Ikea satsar på att bli världsledande i solcellsbranschen till privatkunder samtidigt som rapporter pekar på kopplingar mellan solcellstillverkningen och tvångsarbete i Xinjiang. Carlehed öppnar nu för möjligheten att företaget kan komma att flytta produktionen.

– Skulle det visa sig att vi inte kan säkra mänskliga rättigheter, självklart så måste vi köpa in råmaterial från andra ställen i världen, säger Jonas Carlehed till Ekot.

TT

27 Storbritannien minskar elbilsbonus

I Sverige höjs elbilsbonusen men i Storbritannien går man nu åt motsatt håll. Högsta belopp som betalas ut till den som köper en ny laddhybrid eller elbil sänks från 3 000 till 2 500 pund, motsvarande 35 000 kronor. I Storbritannien har man även haft en gräns för hur dyr en bil får vara för att kunna ta del av bonuspengen. Gränsen har varit 50 000 pund. Den sänks nu till 35 000 pund, cirka 415 000 kronor. Detta görs för att få elbilspengarna att räcka till flera köpare. **DN**

27 Rapport: Nynazister använder Instagram för ung rekrytering

Högerextrema grupper använder i allt större utsträckning Instagram för att rekrytera unga in i rörelsen, enligt en ny rapport från den brittiska antifascistiska organisationen Hope not hate.

Rapporten ”State of hate” beskriver hur nya högerextrema grupper specifikt riktar sig till unga. En grupp, som enligt rapporten drivs av

en femtonårig amerikan, skriver på sin Instagram att man riktar sig specifikt till den så kallade Generation Z, det vill säga unga födda sent 90-tal till tidigt 2010-tal.

Gruppen ska ha ett femtontal medlemmar i Sverige, som beskrivs som dess näst mest aktiva land efter USA. Två svenskar, 17 respektive 18 år gamla pekas dessutom ut som tillhörande gruppens toppskikt efter den femtonårige ledaren.

Rapporten beskriver hur de nya grupperna använder krypterade tjänster som Telegram för intensiv, daglig kommunikation och organisering, men att Instagram blivit en allt vanligare plattform för rekrytering.

”Det är uppenbart att Instagram blivit den föredragna plattformen när det kommer till att attrahera oroväckande unga personer till den högerextrema rörelsen”, skriver Hope not hate i rapporten.

Man konstaterar att Instagram är ett enkelt och effektivt verktyg för att sprida propaganda. Den tidigare nämnda gruppens svenska och amerikanska grenar skapar enligt rapporten kontinuerligt nya konton i takt med att gamla stängs ned, och plattformens funktioner för rekommendationer leder snabbt nya följare till liknande konton.

Rapporten pekar även på bristen på moderering på Instagram och ger exempel på hur konton från samma våldsbejakande högerextrema grupper fått se sina konton borttagna från Facebook, men funnits kvar på Instagram – trots att de båda plattformarna ägs av samma företag.

Instagram meddelade i ett uttalande i februari att man inför hårdare åtgärder mot hat på plattformen, och att man mellan juli och september 2020 agerat på 6,5 miljoner fall av hatiska uttalanden. Hope not hate uppmanar trots det Instagram att införa strängare moderering och ta tydligare ställning mot högerextrema grupper.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

28 Svaret till FN: ”Vänder oss starkt mot det ni antyder”

I februari hamnade Sverige på FN:s skamlista över länder som inte tar hem sina medborgare från IS-lägren i norra Syrien.

Nu svarar regeringen.

”Vi instämmer inte i era påståenden om vårt ansvar för svenskarna i lägren”, skriver UD:s rättschef Carl Magnus Nesser på uppdrag av utrikesminister Ann Linde.

57 länder fick uppfordrande brev från FN i början av året. Lägren i norra Syrien som uppstått efter terrorsekten IS fall liknades vid ”Europas Guantanamo”, och det särskilda sändebudet Fionnuala Ni Aolain sa att de stater som lät sina barn bli kvar där skulle ”dömas av historien”.

Sverige var ett av de 57 länderna.

Sent på fredagseftermiddagen sände regeringen sitt svar till FN i form av ett elva sidor långt brev. DN har läst brevet och tonen är amper, för att inte säga upprörd.

”Regeringen vill göra klart att vi vänder oss starkt emot alla påståenden eller antydningar om att vi inte engagerar oss i situationen”, skriver rättschefen på UD Carl Magnus Nesser, som svarar för Sverige gentemot FN.

Brevet upprepar de kända svenska fraserna om att frågan är högsta prioritet och eftersom barnens situation är bekymmersam är regeringens mål att föra dem till Sverige. Men de svenska kvinnorna i lägren kan ha begått allvarliga brott och Sveriges hållning är att de bör ställas inför rätta för dessa i Syrien.

På presskonferensen som FN höll i samband med att breven till de 57 länderna offentliggjordes sa Fionnuala Ni Aolain till DN att Sverige bryter mot internationell lag.

– Ni måste agera för att försäkra er om att era barn och kvinnor inte riskerar livsfara, tortyr och kränkningar av en hel radda mänskliga rättigheter, sa Ni Aolain då.

FN lyfte särskilt fram en insats som lägermyndigheterna i al-Hol gjorde sommaren 2020. Under ett par veckors tid kördes alla

internationella observatörer ut ur lägret och ersattes av 1 000 soldater som tillsammans med lägerledningen genomförde biologiska kartläggningar av familjerna i lägret.

”Insamlingen av intima data under sådana förhållanden gör att ett land har om möjligt än mer tvingande skyldigheter gentemot sina medborgare i lägren, för att se till att de får skydd”, skrev FN till Sverige.

Nu svarar Sverige att regeringen inte instämmer alls i FN:s påståenden om vårt lands juridiska ansvar för medborgarna i lägren. I 21 punkter redogör rättschefen Carl Magnus Nesser för varför Sverige inte har befogenhet att agera rättsligt i frågan.

”Enligt internationell lag om mänskliga rättigheter är jurisdiktion huvudsakligen begränsad till det egna landets territorium. Det är uppenbart att kvinnorna och barnen i al-Hol inte befinner sig på svensk mark.”

Vad gäller den biologiska kartläggningen kan Sverige än mindre hållas ansvarigt, anser UD, eftersom regeringen inte hade någon kännedom om övningen över huvud taget innan syriska medier skrev om den i efterhand.

Sammanfattningsvis skriver UD:s rättschef att regeringen inte har någon som helst juridisk skyldighet för tillfället att repatriera sina medborgare från lägren. Därefter tackar det svenska utrikesdepartementet FN för att ha lyft den humanitära situationen och hälsar utredarna att de kan vara trygga i att Sverige kommer att fortsätta försöka hjälpa barnen i nordöstra Syrien.

”Inriktningen är att barn med koppling till Sverige ska återföras, om och när det är möjligt.”

DN har bett Ann Linde om en intervju med anledning av brevsvaret till FN. I ett mejl svarar hennes presstjänst att ”Utrikesministern avböjer vänligen kommentar vid detta tillfälle”.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

28 Vaccinations-teknik undersöks av EMA

Europeiska läkemedelsmyndigheten (EMA) undersöker om felaktig vaccinationsteknik kan ha orsakat blodproppar och blödningar som drabbat ett fåtal personer som fått Astra Zenecas vaccin mot covid-19.

– Muskulär injicering är en förutsättning för att läkemedlet ska kunna användas,

säger Karl-Mikael Källkner, ämnesområdesutvecklare på Läkemedelsverket.

När vaccin mot exempelvis covid-19 ska ges är det viktigt att läkemedlet kommer in i muskeln så att det genom en långsam upptagning kan portioneras ut i de närliggande cellerna och sedan spridas vidare ut i kroppen. Enligt Karl-Mikael Källkner utbildas alla sjuksköterskor, undersköterskor och läkare i hur man på rätt sätt ska ge vaccin.

– Man ska ta ett tag om axelmuskeln och sedan sticka in nålen och därefter dra bak kolven för att på så sätt skapa ett litet baksug, det kallas att man aspirerar. Kommer det lite bloddroppar in i sprutan, då har man troligtvis satt den i ett blodkärl, säger Källkner.

Covidvaccinen är utvecklade och testade på personer som fått det injicerat i en muskel. Läkemedlet kan verka annorlunda om det i stället hamnar i ett blodkärl, enligt Karl-Mikael Källkner.

– Då späds det ju ut i kroppen på ett helt annat sätt, säger han.

En forskargrupp på EMA undersöker nu om personer som fått svåra biverkningar av Astra Zeneca-vaccin mot covid-19 kan ha blivit vaccinerade på fel sätt. Det är en del i den allmänna utredningen om koaguleringsrubbningarna som uppstått i några enstaka fall bland personer som blivit vaccinerade och som tidigare varit helt friska.

Europeiska vetenskapliga säkerhetskommittén (PRAC) kommer att presentera utredningen i början av april.

Även Läkemedelsverket i Sverige undersöker om vaccintekniken skulle ha kunnat orsaka biverkningarna.

– Vi tittar ju på alla möjliga signaler som dyker upp. Det här är ett evigt fiskande efter olika signaler som vi fångar upp och undersöker, säger Karl-Mikael Kälkner.

Den danska motsvarigheten till Läkemedelsverket, Seruminstitut, har gått ut med en rekommendation om att vaccin mot covid-19 måste ges genom så kallad aspirering. Men enligt Karl-Mikael Kälkner är det inte aktuellt med en liknande markering för Sveriges del.

Om EMA skulle komma fram till att vaccintekniken kan vara en anledning till att folk drabbats av biverkningar kommer svenska myndigheter att agera gemensamt, tror Karl-Mikael Kälkner.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Fakta. Sveriges vaccinering

1 034 547 personer har fått minst en dos, vilket motsvarar 12,6 procent av befolkningen. 447 606 personer har fått två doser, vilket motsvarar 5,5 procent av befolkningen.

Mer siffror och information på dn.se/coronastatistik

28 Tvångssemester ska hejda brasilianska virusvarianten

Flera delstater i Brasilien tvingar invånarna att ta ut semester för att fly den brasilianska varianten av coronaviruset som lett till att antalet dödsfall ökat kraftigt.

– Endast ett fåtal av patienterna kommer levande härifrån, säger intensivvårdssjuksköterskan Ana Lúcia Sena på sjukhuset Ronaldo Gazolla i Rio de Janeiro.

Längs riksväg BR-101 köar bilister som lämnat mångmiljonstaden Rio de Janeiro bakom sig för att söka sig till olika badorter under den påtvingade semestern som inleddes i fredags. Familjerna flyr den brasilianska varianten som spritt sig från Amazonas till landets två främsta delstater – São Paulo och Rio de Janeiro med sammanlagt 60 miljoner invånare. I delstaten São Paulo har dödsfallen stigit med 85 procent jämfört med den värsta perioden förra året. Enligt en studie är mellan 80 och 90 procent dödsfallen kopplade till den nya varianten.

– Den brasilianska varianten upplevs som mycket dödligare. Ytterst få av våra patienter överlever, säger intensivvårdssjuksköterskan Ana Lúcia Sena, 49.

Hon har precis kommit hem efter ett tolvtimmarspass på Hospital Ronaldo Gazolla som blivit delstaten Rio de Janeiros specialistsjukhus för covid-19.

– I dag dog en 45-årig man som i övrigt var vid god hälsa. Det gjorde så ont i mig. Varje dag gråter vi i teamet, säger Ana Lúcia Sena.

Sjukhuset har 400 intensivvårdsplatser för covidpatienter. Den senaste månaden har alla platserna varit upptagna.

– Vi har stängt huvudingången. Våra patienter kommer i stället in bakvägen med ambulans så fort någon gått bort här.

Ana Lúcia Sena är arg på president Jair Bolsonaro som under en livesändning på sociala medier i veckan hånade patienter med andnöd.

– Det är tragiskt att vi inte har en ledare när vi som mest behöver en, säger hon.

Det var i december förra året som smittspridningen av den brasilianska varianten av coronaviruset tog fart i mångmiljonstaden Manaus i Amazonas. Sjukhusen förstod inledningsvis inte varför antalet patienter ökade dramatiskt. Det var först när tre brasilianska turister från Manaus insjuknade i Japan som myndigheterna där konstaterade att det rörde sig om en variant. Trots det allvarliga läget isolerades inte Manaus utan varianten tilläts sprida sig i hela Brasilien med 212 miljoner invånare.

Forskare kallar den brasilianska varianten för P1 och har klassat den som ett så kallat VOC-virus (Variants of Concern). Den är minst lika farlig som den brittiska och sydafrikanska varianten. Det som oroar mest är att antalet

patienter under 59 år som dött har ökat dramatiskt. Enligt en undersökning från det brasilianska hälsodepartementet står åldersgruppen 30–59 år numera för 27 procent av dödsfallen. Det är en ökning med 7 procent sedan i december.

En studie visar att den brasilianska P1-varianten är 2,2 gånger mer smittsam än det första coronaviruset och kan smitta den som redan haft covid-19. Grannländerna har stängt sina gränser, men varianten har ändå bekräftats i 33 länder, bland annat i Sverige.

– Vad den brasilianska varianten har lärt oss är att allt snack om flockimmunitet inte varit något annat än fantasier, säger den brasilianske forskaren Miguel Nicolelis vid Duke University i USA.

Han är Brasiliens främsta hjärnforskare och inledde sin karriär som epidemiolog. Eftersom han är knuten till ett universitet i USA, och inte beroende av statliga forskningspengar från Brasilien, vågar han kritisera hur Bolsonaros regering hanterar pandemin.

– Det hjälper inte att man stänger ned några delstater. Viruset sprider sig ändå. Vad vi behöver är en nationell nedstängning, men det inser inte presidenten. Han tänker bara på ekonomin, säger han.

Miguel Nicolelis varnar också för en andra brasiliansk variant som kallas P2 och som redan fått fäste i delstaten Rio de Janeiro med 17 miljoner invånare. Världens femte största land har blivit en smitthärd som kan sprida sina varianter till andra kontinenter.

– Om inte Brasilien får bukt med coronaviruset är omvärldens ansträngningar för att stoppa smittan förgäves.

Vid det brasilianska forskningsinstitutet Fiocruz i Manaus arbetar Jesem Orellana som är en av landets främsta epidemiologer. Han fokuserar sin forskning på den brasilianska varianten som upptäcktes i Japan.

– Det är för tidigt att säga att den brasilianska varianten är dödligare. Vad vi vet med säkerhet är att den är mer smittsam och därmed farligare, säger 41-årige Jesem Orellana.

Att dödstalen i Brasilien stiger så dramatiskt har att göra med att viruset överförs snabbare.

– Brasilien har blivit ett hot för omvärlden. Vi har nyligen upptäckt en tredje variant, säger han.

Den varianten kallas N9 och än vet inte epidemiologerna var i Brasilien den fick sitt utbrott.

– Så länge vi har Bolsonaro som president är Brasilien en symfoniorkester utan dirigent. Det finns ingen styrning, säger han.

Chico Ferreira Shutterstock

28 Kraftiga bogserbåtar på väg till Suezkanalen

Egypten. De 14 bogserbåtar som förgäves försökt att dra loss det jättelika lastfartyget Ever Given som blockerar Suezkanalen kommer på söndagen att få förstärkning av ytterligare bogserbåtar med en total dragkraft på 400 ton, rapporterar Reuters.

– Om vi inte får loss fartyget i veckan blir vi tvungna att lyfta av runt 600 containrar från fördäck för att reducera fartygets vikt, säger Peter Berdowski på det nederländska marinserviceföretaget Boskalis som arbetar med att dra loss fartyget.

På lördagen väntade 321 fartyg på att passera kanalen.

DN

28 Viruset är fienden, inte regeringen.

Den filippinske presidentens talesperson, Harry Roque, kommenterar den veckolånga lockdown som inleds på måndag för att minska smittspridningen av coronaviruset som tagit ny fart.

Alla som inte arbetar inom samhällsviktiga verksamheter måste jobba hemifrån och kollektivtrafiken kommer att stå still. Alla större sammankomster förbjuds, det kommer råda utegångsförbud från klockan 18 till 05 på morgonen.

TT-AFP

28 Dödstal skrivs ned efter tågolycka i Egypten

Egypten. Dödstalet efter tågolyckan i Egypten skrivs ner. Enligt landets hälsominister Hala Zayid omkom 19 människor, inte 32 som meddelats tidigare. Antalet skadade skrivs däremot upp från 165 till 185.

Olyckan inträffade i fredags då två tåg kolliderade norr om staden Sohag. Enligt järnvägsbolaget misstänks kraschen bero på att någon har dragit i nödbromsen i det främre av tågen, vilket ledde till att det som låg bakom hann ifatt och körde in tåget framför.

TT-AFP-Reuters

28 Uppgifter: Över 100 döda under protester

Säkerhetsstyrkor dödade minst 114 personer, varav flera barn i Myanmar på lördagen i samband med regimkritiska demonstrationer, rapporterar Reuters. Det är en av de blodigaste dagarna sedan militärkuppen i februari.

Det var i samband med ”väpnade styrkornas dag” på lördagen som militären använde dödligt våld mot demonstranterna.

Utöver de drygt 100 människor som enligt uppgifter har dödats ska flera personer ha skadats under oroligheterna, uppger Reuters och Al Jazeera med hänvisning till den oberoende nyhetsbyrån Myanmar Now.

Människor vågade sig ut på gatorna trots att ledare för militärdiktaturen i statlig tv på fredagen varnade att demonstranter riskerar att skjutas i huvudet eller i ryggen.

Även vid USA:s kulturcentrum i Rangoon avfyrades skott, men ingen ska ha skadats.

General Min Aung Hlaing, en av militärdiktaturens ledare, lovade i ett tv-sänt uttalande att allmänna val ska hållas i landet. Uttalandet kom efter att han närvarat vid en militärparad i huvudstaden Naypyidaw. Han angav dock ingen tidsram.

– Armén försöker att hålla hela nationens hand för att skydda demokratin, sade Min Aung Hlaing.

Därefter riktade han sig till demonstranterna:

– Att ställa krav genom våldsamma handlingar, som påverkar stabiliteten och säkerheten, är olämpligt.

Den väpnade gruppen Karen National Union (KNU) uppgav på lördagen att den stormat en arméposterings nära gränsen mot Thailand och dödat tio myanmarska soldater. Senare på lördagen genomförde Myanmar flygattacker mot regionen, enligt KNU. Minst två personer ska ha dödats i anfallet och två skadats, rapporterar Reuters.

Över 400 personer uppges hittills ha dödats under sammandrabbningar med landets säkerhetsstyrkor sedan landets civila ledare Aung San Suu Kyi störtades, rapporterar Reuters som stöder sig på uppgifter från den regimkritiska aktivistgruppen AAPP.

Militärkuppen den 1 februari har lett till mer eller mindre dagliga protester i landet.

FN:s särskilda sändebud i Myanmar, Christine Schraner Burgener, uttalande sig på fredagen inför ”väpnade styrkornas dag”. Hon sade att militären har vänt sig emot sina egna medborgare.

”Att säkerställa fred och att skydda folket bör vara ansvaret för vilken militär som helst”, sade hon i uttalandet och framhöll att kvinnor, unga och barn finns bland dem som har dödats.

Vidare krävde Christine Schraner Burgener att alla som frihetsberövats, inklusive den folkvalda Aung San Suu Kyi och president Win Myint, ska släppas.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

28 Karin Bojs: Så har laxarna blivit mer vegetariska

På mitt påskbord har den gravade laxen en given plats. Miljövidrigt, säger somliga. Men faktum är att odlad lax har blivit bättre ur miljösynpunkt de senaste tjugo åren.

KRÖNIKA För tjugo år sedan kom en studie i Nature som blev mycket uppmärksammad. Den handlade om den snabbt växande näringen akvakultur, och främst då fiskodling. Flera svenska forskare var medförfattare.

De såg både möjligheter och problem.

Å ena sidan visade de att akvakultur och odlad fisk hade stor potential att fixa fram proteinrik och nyttig mat till massorna. Å andra sidan fanns definitivt baksidor, och då främst för miljön. Bland annat slukade de odlade fiskarna så stora mängder vildfångad fisk att hela bestånd hotade att kollapsa.

Nu har delvis samma forskare, däribland Max Troell vid Stockholm Resilience Centre och Rosamond Naylor vid Stanford University, skrivit en ny artikel. Baserat på hundratals forskningsstudier sammanfattar de hur akvakulturen har utvecklats de senaste tjugo åren.

Väldigt mycket har hänt, visar det sig. Mängden fisk och skaldjur som odlas har tredubblats under dessa två decennier.

Och en hel del har utvecklats till det bättre. Det behövs inte alls lika mycket vildfångad fisk längre för att föda de odlade fiskarna. Trots att akvakulturen nu producerar tre gånger mer mat, går det totalt sett åt mindre vild fisk till föda (23 miljoner ton för tjugo år sedan jämfört med 16 miljoner ton år 2017).

Idag odlas omkring 425 olika arter av fisk, skaldjur och alger i världen. Merparten av produktionen sker i Asien, en stor del är sötvattensfisk och många av arterna klarar sig helt och hållet på vegetabilisk kost.

Laxar utgör bara ett par procent av världens fiskodling, men är den största produkten för oss i Skandinavien, mestadels odlade i Norge. De norska laxarna har inte precis blivit vegetarianer under de tjugo år som gått. Men de sätter i sig avsevärt mindre mängder protein och fett från vildfångad fisk numera.

I stället får de en större andel av sitt protein och sin olja från växter.

Det är i princip bra för miljön, men det finns ett potentiellt problem. Ibland utgörs det vegetabiliska fodret av sojabönor från skövlade regnskogsmarker i Amazonas. Det är väldigt dåligt för klimatet.

Den nya studien i Nature av Max Troell och hans medförfattare tar ett brett grepp över hela världens akvakultur.

För några veckor sedan publicerades också en rapport av mer lokalt intresse för oss laxätare i

Skandinavien. Den är utförd av forskningsinstitutet Rise på uppdrag av Fiskbranschens riksförbund och med bland andra Friedrike Ziegler som författare.

Ziegler och hennes medförfattare visar att klimatavtrycket från lax är något högre än kyckling, jämförbart med gris och mycket mer fördelaktigt än nötkött.

Sjukdomar och parasiter är fortfarande ett problem för laxodlingarna, och trycket från laxlusen har förvärrats. Det innebär större svinn i produktionen och därmed ökad påverkan på klimatet.

Mycket återstår att göra, slår Ziegler och hennes medförfattare fast. Klimatavtrycket för odlad lax skulle kunna halveras om alla odlare tillämpade den kunskap som finns, satsade på bättre fiskhälsa och utfodringsteknik, körde båtar drivna med förnyelsebar energi och helt skippade sojabönor från före detta regnskogsmark.

Laxen har alltså blivit bättre ur miljösynpunkt de senaste tjugo åren, men är långtifrån bra ännu.

Den får trots allt vara med på min påskbuffé. Samtidigt kan det vara värt att titta på en studie i Journal of Cleaner Production som bland andra Friedrike Ziegler och Max Troell skrev för ett par år sedan. Där rankar de fisk och skaldjur dels efter klimateffekt, dels efter hur hälsosam maten är.

Om man tar hänsyn till båda faktorerna hamnar bland annat skarpsill (ansjovis) och sill från Atlanten i toppsegmentet, ungefär jämförbara med ägg.

Sill, ansjovis, ägg och en liten bit gravad lax – i dubbel bemärkelse goda nyheter för oss som planerar traditionell påskbuffé.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se

28 Välkommen till det nya kalla kriget med supermakten Kina

Ödesfrågorna är många nu. Samtidigt tornar ett kallt krig mellan västvärlden och Kina upp sig. Sanktionerna som utväxlats i veckan är startskottet för denna nya kärva tid, skriver Johan Lagerkvist. Men hur ska väst agera då – för klimatkrisen kräver globalt samarbete?

Ödesfrågorna för mänskligheten hopar sig: klimatförändringar, ekonomisk ojämlikhet och militär upprustning. För att finna svaren och lösningarna måste rimligen samarbetet mellan världens länder fördjupas. Men samtidigt tornar ett nytt kallt krig mellan den demokratiska västvärlden och Kina upp sig bredvid de ödesfrågor som definierar vår tid.

Demokratiernas förhållande till det allt auktoritärare och mäktigare Kina och dess styrande kommunistparti vållar svårt huvudbry. Hur samarbetar man i en atmosfär av ömsesidig misstänksamhet med en diktatur vars närvaro är global? Frågan är förstås brännhet i ljuset av EU:s nya sanktioner mot kinesiska ledare ansvariga för interneringslägren för muslimer i Xinjiang. Kina svarade direkt med svepande sanktioner mot europeiska institutioner och den svenska forskaren Björn Jerdén vid Utrikespolitiska institutet.

Först måste det klargöras vad man har på andra sidan förhandlingsbordet. Det förföljda kinesiska kommunistpartiet grundades i hemlighet 1921 i ett land som, inte olikt dagens Afghanistan, var söndrat av rivaliserande krigsherrar. Under ledaren Mao Zedong enades landsändarna genom revolutionen 1949. Men vid hans död 1976 låg nationen åter i spillror efter årtionden av Maoismens idé om ständig klassrevolt. Den tidigare andremannen Deng Xiaoping förstod att endast världskapitalismen kunde rädda Kina.

I dagarna hundra år efter grundandet regerar partiet med leninistisk organisation, ekonomisk tillväxt, nationalism och naturvetenskap som ledstjärnor. Kombinationen ter sig oövervinnerlig. År 2003 fanns endast tolv

kinesiska företag med på tidskriften Fortunes lista över världens femhundra största företag. Denna siffra hade 2020 ökat till 121; för första gången fler än antalet amerikanska bolag. Kina har också gått om USA i mängden vetenskapliga publiceringar och internationella patent. Det som tidigare kallades för Asiens sjuke man beskrivs numera som en supermakt.

Priset har dock varit högt för de medborgare som inte rättat in sig i ledet. Medan partiet planerar för bemannade färder till Mars och majoriteten av folket stolt blickar mot himlen, spärras landets muslimska minoritet in i nybyggda ”omskolningsläger”. Brotten mot de mänskliga rättigheterna fortgår som vanligt och expanderar till det en gång självstyrande Hongkong. I dag undrar många om detta repressiva men framgångsrika program inte bara gett Kina mer inflytande, utan också gör det attraktivt för andra länder? Vill kanske president Xi Jinping förändra den liberala och demokratiska världsordning som USA har dominerat sedan andra världskrigets slut?

För många tongivande amerikanska bedömare och politiker råder inga tvivel. De menar att Kina har en hemlig strategi för en annan global ordning och att denna måste besvaras kraftfullt. Trumps tidigare utrikesminister Mike Pompeo sa nyligen att ”Xi Jinping tror på en bankrutt ideologi. Det är denna ideologi som vägleder hans under decennier stora önskan om den kinesiska kommunismens globala hegemoni”.

Men efter Maos ideologiskt drivna katastrofer finns ingen sådan önskan. Däremot oroas de kinesiska ledarna på samma sätt som tidigare Sovjetunionen, för just en ideologiskt motiverad inringning av en fientlig västvärld. För Moskva var det en kapitalistisk sammansvärjning, för

Kina är det fråga om en demokratisk inringning. Oron döljs bakom allt oförsonligare retorik.

Nyligen deklarerade Folkrepublikens ambassad i Paris att ”lammets diplomati” ersatts av ”vargkrigarens” eftersom många galna hyenor utklädda till forskare attackerar Kina. Forskaren Pu Xiaoyu har förklarat den orubbligare kinesiska attityden med Pekingoperans dramaturgi. Under Xi Jinpings företrädare bar Folkrepubliken ofta uppriktighetens röda mask, medan det nu vanemässigt bär misstänksamhetens och förrädiskhetens vita mask. Utposterade i västerländska demokratier, som till exempel Sverige, rycker Kinas ambassadörer ut i medierna med den vita masken för ansiktet. Opinionsundersökningar runtom i världen gör emellertid klart att bärandet av den aggressiva vita masken ogillas. Även om eliter fortfarande lockas av det auktoritära, uppskattar befolkningar i både rika och fattiga länder kinesernas investeringar mer än deras värderingar.

I analyserna av det nya kalla kriget, refereras ofta till diplomaten George Kennans ”långa telegram” som han 1948 sände från USA:s ambassad i Moskva till Washington DC. I missivet varnades för hur Sovjetunionen skulle försöka splittra demokratiska länder och spela på deras rädslor. I dag anses det vara Kina som ömsom gillrar försåtliga samarbetsfällor, ömsom skräms med förlorat utbyte. Peking understryker behovet av internationellt klimatsamarbete, frihandel, gemensamma etiska regler för forskning om artificiell intelligens och genteknik. Xi Jinpings idé om en ”mänsklighetens ödesgemenskap” – en vision framlagd i FN – för att finna svaren på ödesfrågorna trots kulturella och politiska

skillnader, uppfattas av amerikanska realpolitiker som ren krigslist.

President Xis vision om internationell gemenskap är ingen ideologisk pamflett, men ändå stötande eftersom den utger sig för att värna kulturell mångfald. Det låter klokt och är lockande. Men samtidigt görs hankinesisk identitet till norm och den rasistiska diskrimineringen tilltar i Kina. De ansvariga för Xis egen minoritetspolitik i Xinjiang har länge burit den vita masken, och det är därför som EU:s nya sanktioner riktas mot dem.

Historien visar att växande stormakter kräver respekt och – revideringar – av den rådande världsordningen. Och det bästa är naturligtvis om det sker inom den existerande ordningen, i stället för att den våldsamt raseras. Xis nationella vision om ”den kinesiska drömmen” handlar om återkomsten som respekterad stormakt. Detta patriotiska projekt syftar visserligen till revansch, men är ännu inte revisionistiskt. Beroendet av demokratiernas marknader och teknik manar fortfarande mer till kinesisk försiktighet än äventyrlighet.

Motvilligheten att släppa in Kina på dessa marknader har ökat markant under senare år. President Joe Bidens och EU:s oro för industrispionage är befogad, och kanske är utestängning av telekomjätten Huawei från demokratiernas digitala nätverk rimlig. Men samtidigt är risken med snabb teknikutveckling utan ömsesidig insyn och påverkan underskattad. Det är just på grund av utestängningar som Kina har lyckats etablera egna tekniska standarder och innovationer som gömmer ”bakdörrar” också för auktoritära värderingar.

Ett stort moraliskt problem för ministrar, entreprenörer och rektorer vid universitet i demokratiska länder är därför hur olika intressen ska balanseras. Ansträngningarna för att rädda mänskligheten från till exempel klimatkatastrof blir resultatlösa utan välvillig kinesisk medverkan. Den insikten måste vägas mot att samarbete också legitimerar. Forskare i väst som drömmer om Nobelpris och flyttar till kinesiska universitet lockade av enorma anslag är en realitet.

Därför behöver demokratierna tillsammans utverka etiska riktlinjer för smartare samverkan med Kina. När är det motiverat eftersom det verkligen bidrar till att hjälpa hela mänskligheten, och inte bara den enskilde forskarens karriär och prestige? När skänker det bara legitimitet åt och stärker diktaturen, som till exempel genom försäljning av teknik som övervakar dess medborgare?

Det finns ingen perfekt lösning som undviker medgörlighet eller konfrontation i alla upptänkliga fall. Den optimistiskt lagde hoppas att samarbete påverkar motparten. Det kräver dock insikt om både sina egna och den andres värderingar.

George Kennan var optimist. Han varnade för det sovjetiska hotet, men trodde ändå att prövningen kunde klaras utan ett förödande världskrig. Hanteringen av det nya kalla kriget med Kina kan visa sig bli en större prövning, eftersom kontaktzonerna genom ömsesidiga problem och beroenden är mer omfattande i dag. Svåra kompromisser på olika områden kommer behöva göras, men FN:s deklaration om de universella mänskliga rättigheterna kan inte vara förhandlingsbar. Om Kina med tiden

lyckas omdefiniera dessa rättigheter kan övergrepp komma att accepteras i vissa kultursfärer, som till exempel den konfucianska. En sådan glidning är också farlig för demokratierna själva.

Kennan varnade trots sin optimism för att missmod om de egna värderingarna kunde leda till ”att vi låter oss bli som dem mot vilka vi prövas”. Detta gäller också för det nya kalla kriget som redan kännetecknas av de snabba bytena mellan Pekingoperans masker. Sanktionerna som utväxlats mellan EU och Kina denna vecka är startskottet för denna nya kärva tid. Demokratierna får vänja sig vid att möta, och själva bära, den vita masken i det ofrånkomliga samarbetet med det aggressivare Kina.

Johan Lagerkvist är föreståndare vid Centrum för globala Asienstudier, Stockholms universitet.

Johan Lagerkvist

29
Ledare: Kinas bojkott av H&M avslöjar en omänsklig regim

H&M har betett sig uppkäftigt, anser det härskande Kommunistpartiet i Kina. Den svenska klädjätten hade nämligen för åtta månader sedan fräckheten att uttala sin oro över rapporterna om tvångsarbete i provinsen Xinjiang, där den största delen av landets bomull produceras.

Det räcker som skäl för att starta en kinesisk ”konsumentbojkott” mot H&M. Statliga medier och regimens nättroll har ilsket attackerat företaget för dess elaka förtal av nationen. E-handelsplattformar har raderat H&M, taxibolag får inte längre ta körningar till de fysiska butikerna.

Även Nike, Burberry och Calvin Klein har hamnat i regimens kikarsikte. Någon spontan, folklig kampanj är det självklart inte. Sådant skulle pamparna i Peking betrakta som farligt och alltså förbjudet.

I Xinjiang pågår sedan flera år en brutal förföljelse av de muslimska uigurerna. Minst en miljon människor har satts i indoktrineringsläger för att lära sig vådan av islam. Att tvångsarbete förekommer i stor skala i provinsen är ingen hemlighet. Men detta får det inte ens knystas om av företag som vill vara

med på den kinesiska marknaden. Alla manas att lyssna på Partiets ord om Xinjiang som paradiset på jorden i stället för på kverulanter i västerländsk press.

Av en händelse sammanfaller bojkotten med de sanktioner som utväxlades förra veckan mellan EU och Kina. Fyra makthavare i Xinjiang bestraffades för sin personliga inblandning i förtrycket. Kina svarade med repressalier mot bland annat EU-parlamentariker. Inga utländska politiker eller företag har rätt att kritisera – eller ens ”känna oro” över uigurernas öde.

Bojkotter av varor och företag är en vanlig metod för att hunsa andra länder. När Sydkorea ville ha ett amerikanskt missilförsvar kördes varuhuskedjan Lotte ut ur Kina. Norge fick inte längre sälja lax när Nobels fredspris tilldelades den politiske fången Liu Xiaobo. Import från Australien ströps när dess regering föreslog en oberoende utredning av coronavirusets ursprung.

Stockholmsambassadören Gui Congyou hotar regelbundet med tråkigheter när den kidnappade svenske bokförläggaren Gui Minhai kommer på tal. Utestängningen av Huawei från byggandet av 5G-nät är en annan källa till missnöje. H&M är Pekings måltavla denna gång, men kanske också Sverige.

För multinationella företag innebär situationen en balansgång. Mercedes hör till dem som bett om ursäkt för att regimen känt sig sårad. Men hur gärna man än vill sälja grejer till kineser finns det också konsumenter på hemmaplan som bryr sig om mänskliga rättigheter. Det finns ingen medelväg mellan att använda bomull från Xinjiang och att inte göra det.

Tystnad är en vanlig taktik men ingen väg ut ur dilemmat.

EU försöker sitta på många stolar samtidigt. Relativt harmlösa sanktioner har alltså införts. Men strax före nyår färdigförhandlades ett investeringsavtal som påstods ge europeiska företag hejdundrande tillgång till Kinas ofta slutna marknader. Och Peking hade minsann lovat att hålla sig till internationella regelverk om tvångsarbete och löntagares rättigheter. Ett genombrott, tyckte den svenska regeringen. En uppseendeväckande naivitet, snarare.

Fast Tyskland ville ha avtalet, och därför blev det så. Tysk bilindustri vill inte vara utan Kina, Volkswagen inte utan sin fabrik i Xinjiang. EU-parlamentet, som alltså belagts med kinesiska sanktioner, har dock makten att säga nej till uppgörelsen.

Fakta är obestridliga. Kina är en kommunistisk diktatur vars ledare avskyr mänskliga rättigheter och vill belägga världen med munkavle. Men den som tiger samtycker.

DN 29/3 2021

29 Vi är åtminstone inte kaptenen på Ever Given

Ibland tänker jag på alla de som påverkat världen, fast inte med flit, utan på grund av misstag som fått fruktansvärda och långtgående konsekvenser.

Pandemin började med en person i Kina, kanske någon som hösten 2019 blev väldigt sugen på fladdermussoppa och begav sig till marknaden i Wuhan. Och minns ni familjen som förra sensommaren råkade bränna ned stora delar av Kalifornien efter en eldfängd könsavslöjarceremoni? (Jo, det är en grej i USA: att hålla ett kalas enkom för att berätta om barnet man väntar är en pojke eller flicka.)

Nu senast tänker jag på kaptenen som har råkat kila fast ett monsterstort fartyg tvärs över hela Suezkanalen.

Suezkanalen är den främsta handelsvägen mellan Europa och Asien, och svarar för 30 procent av världens containertransport. Redan efter någon dag låg flera hundratals skepp i kö på båda sidor av Ever Given, som det fastkilade fartyget heter.

På bilder som kablades ut sågs en ensam liten grävmaskin skyffla bort jord i ett försök att tillfälligt bredda kanalen, så att Ever Given skulle kunna komma loss.

Framkomligheten, och därmed kommersen, beräknas vara blockerad i minst en vecka

framöver, kanske två. 80 miljarder om dagen kostar stilleståndet. Det kommer att slå hårt mot den ekonomi som redan är mörbultad av pandemin. Och på internet börjar lustigkurrarna nu lägga fram klumpiga, dåliga lösningar på hur man ska få dän fartyget fortare.

En föreslår att två båtar ska förankras med rep i det 400 meter långa däcket och sedan dra åt varsitt håll. En annan har en idé om att man skulle kunna involvera en så kallad zeppelinare, alltså ett luftskepp, som liksom kan lyfta Ever Green lite lätt från sitt grund. Kanske kan man lägga till hästar som drar på land, föreslår en tredje? En fjärde tror att det vore fördelaktigt att använda sig av raketkraft. Någon inser att detta projekt tarvar en miljardär som gillar att synas i spektakulära sammanhang, och pingar därför in Teslamakaren Elon Musk.

Inte undra på att det skämtas. Vad ska man annars göra? Det är ju så nattsvart svettigt, allting – inte minst den igenkänning som ligger i botten.

För vi är ju alla mänskliga, och mänsklig har av en god anledning blivit synonymt med felbarhet. Folk gör dumheter mest hela tiden. Men för de flesta får misstagen inte några värre följder, även om det känns hemskt i stunden. Och det är faktiskt också något att vara tacksam för, en tröst i det lilla, en ynklig lättnad: att man åtminstone inte har gjort bort sig lika mycket som kaptenen på Ever Given. Än.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

29 ”Vi är benhårda i att värna EU:s öppenhet mot omvärlden”

I de pågående diskussionerna om strategisk autonomi kommer regeringen att arbeta aktivt för att EU-samarbetet stärks, utan att den inre marknadens grundläggande principer om öppenhet, innovation och frihandel äventyras, skriver EU-minister Hans Dahlgren

(S).DN. DEBATT 210329

När EU:s ledare möttes i torsdags och fredags i det Europeiska rådet diskuterades flera initiativ för att utöka unionens oberoende gentemot omvärlden. Regeringens hållning i frågan är tydlig – EU-samarbetet kan och bör stärkas på ett antal områden för att möta framtidens uppgifter. Men politiska initiativ i denna riktning ska bara tas efter noggrant övervägande och bör prövas från fall till fall.

Det senaste i raden av modebegrepp i EU-kretsar går under namnet strategisk autonomi. Termen som sådan har funnits med under en längre tid, men nu – i pandemins kölvatten – har den diskuterats alltmer intensivt. Den återkom i flera diskussioner i mötet mellan EU:s ledare i Europeiska rådet i torsdags och fredags, och kommer också att bli ett centralt ämne vid kommande förhandlingar mellan EU:s medlemsstater framöver.

Enkelt uttryckt handlar det om att genom olika politiska initiativ försöka minska Europas beroende av omvärlden, på ett antal områden. Vissa länder, med Frankrike i spetsen, driver frågan på bred front. Det talas om att skapa ett EU som kan vara en egen betydande maktfaktor på den globala arenan, i paritet med USA och Kina. Idéerna har bäring på de flesta politikområden, men kanske främst vad gäller industri och digitalisering, handel och säkerhet.

När nu de här diskussionerna blir mer konkreta ser man tydligare en del risker med initiativ som blir för långtgående, även om de bottnar i en i grunden positiv målsättning om att stärka den Europeiska unionen. Sverige har i EU-sammanhang alltid betonat grundläggande värden som innovation, konkurrens och öppenhet mot omvärlden. Vi ser nu ett behov av att återigen påminna om dessa grundpelare i vår union, särskilt när det börjar talas om stora statsstöd och nya handelshinder.

Men vi ska samtidigt inte blunda för det mervärde som skapas av ett starkt och livskraftigt europeiskt samarbete. Turerna kring Storbritanniens utträde har visat hur tätt sammanlänkade de europeiska länderna är. Även om det var de drivande brexitanhängarnas argument för att lämna EU, så tror vi inte att britterna kommer att lyckas ”ta tillbaka kontrollen” när de nu lämnat unionen. De kommer fortsatt att uppleva inskränkningar i sin handlingsfrihet, helt enkelt för att handel och samarbete förutsätter överenskommelser.

Coronapandemin har tydligt visat hur beroende vi är av våra europeiska grannar. Och den har illustrerat vilken kraft som finns i det europeiska samarbetet. Den har visat de möjligheter vi har att gemensamt tackla de allra

största problemen. Här kan många lärdomar dras inför framtiden. Vetskapen om vad vi kan åstadkomma tillsammans – men också behovet av öppenhet gentemot varandra och vår omvärld.

Politiska initiativ av den typ som nu är uppe för diskussion kan tyckas rätt abstrakta. Bara formuleringen strategisk autonomi leder nog till flera frågor än svar kring vad som är det sakpolitiska innehållet. Men det här är en viktig fråga, som kan få stor påverkan på många människors vardag.

Från regeringens sida ser vi framför allt fem områden där politiska initiativ kan tas för att bygga ett starkare EU som fortsätter att vara öppet mot omvärlden:

1 Grön omställning. Här i Sverige kan vi inte stoppa den pågående klimatkrisen på egen hand. Bara tillsammans, genom EU, kan vi driva på för att få till en global omställning av våra samhällen till klimatneutralitet. Genom goda ramvillkor och selektiva stöd till sektorer där marknaden inte kan göra nödvändiga investeringar på egen hand, kan vi skapa förutsättningar för nästa steg i den gröna teknikutvecklingen. Batteritillverkaren Northvolts etablering i Skellefteå och Västerås är goda exempel på detta. Detsamma gäller även Hybrit, det Luleåbaserade projektet för koldioxidfri stålproduktion. Både Northvolt och Hybrit är utmärkta exempel på hur statligt stöd kan användas på ett smart och effektivt sätt för att förverkliga den gröna omställningen.

2 Digital utveckling. Sverige och EU har länge legat i den absoluta framkanten vad gäller utveckling på det digitala området. Vi riskerar nu att halka efter. För att det också ska kunna

komma nya Spotify, Klarna eller Minecraft måste rätt förutsättningar finnas på plats. Det här ska vi göra i Sverige, men också på bred front i EU. Därför görs satsningar på utbyggnad av bredband och uppkopplade system, och även forskning och utveckling inom artificiell intelligens. Inte heller på det digitala området kan vi sluta oss och stänga omvärlden ute. Data ska kunna flöda över nationsgränserna, både inom EU och med partner runt om i världen. Men vi behöver också stärka vår förmåga inom EU, genom att skapa en verkligt digital inre marknad som främjar innovation och nya framsteg.

3 Stärkt krisberedskap. Vi kommer säkert att möta flera kriser i framtiden, och då måste vi stå pall. Många minns nog den närmast panikartade stämning som rådde förra våren, när rykten spreds om att vissa varor var på väg att ta slut i butikerna. Pandemin har visat hur sårbara vissa av våra försörjningskedjor är. Produktionen av många samhällsviktiga varor sker ju långt utanför Sveriges och EU:s gränser – och når oss enligt principen ”just in time”. Därför bygger vi nu ut vår EU-gemensamma lagerhållning av viktiga resurser, som skyddsutrustning och mediciner. Men vi kan omöjligt veta vilken nästa kris kommer att bli, och vilka resurser som då behövs. Därför måste våra försörjningskedjor breddas, både innanför och utanför EU:s gränser.

4 Rättvis konkurrens. För att den inre marknaden ska fungera på ett bra sätt för alla EU:s medborgare måste företag konkurrera på samma villkor. Vi kan inte tillåta att företag från länder som exempelvis Kina konkurrerar ut jobben för svenska och europeiska arbetare, genom farliga arbetsvillkor och lönedumpning.

Det effektivaste sättet att motverka detta är gemensamma initiativ på EU-nivå som bidrar till kunskap, omställning och ökad konkurrenskraft.

5 En starkare europeisk röst. Möjligheten att påverka vår omvärld är störst när vi agerar tillsammans. Därför behöver EU:s röst i utrikes- och säkerhetspolitiken stärkas. När stater begår övergrepp mot sina egna befolkningar, eller hotar grannländer med vapen och ekonomiska påtryckningar, då ska EU kunna agera.

Genom att slopa kravet på enhällighet inom vissa områden av utrikespolitiken skulle EU kunna agera snabbare och tydligare. Vi behöver också stärka vår förmåga att klara vår egen säkerhet. Men vi får inte glömma att säkerhet inte kan byggas ensidigt. Fördjupade relationer med andra, också utanför EU, är en förutsättning för att vi ska kunna skapa en säker värld – en gemensam säkerhet.

Genom att pressa på för reformer på dessa fem områden tror jag att vi i Sverige kan bidra till ett starkare EU, samtidigt som vi värnar unionens grundläggande principer om öppenhet, innovation och frihandel. I de diskussioner om strategisk autonomi som nu väntar kommer regeringen att vara proaktiv och konstruktiv. Det är så som vi bäst kan bidra till att EU utvecklas i en riktning som möter framtidens utmaningar.

Men vi kommer också att vara benhårda med att unionens öppenhet mot omvärlden värnas. Detta ger Europeiska unionen alla förutsättningar att vara en stark och positiv kraft för hela världen, även i framtiden.

Hans Dahlgren (S), EU-minister

Straffkolonin där Navalnyj är fånge – ett arv från Gulag

Den farligaste resan för en rysk fånge är den till straffkolonin. Varken advokater eller anhöriga vet var fången befinner sig – och transporten kan ta flera veckor. Den resan har Navlanyj nu bakom sig.

DN:s Anna-Lena Laurén berättar historien om de fruktade ryska fängelserna – och vad som finns kvar av Gulag.

Bilden på Instagram är suddig. Skrämmande på ett subtilt sätt. Man ser vem det är, och ändå inte.

Vi är vana vid att se den ryska oppositionsledaren Aleksej Navalnyj som en självsäker och slagfärdig politiker. Nu är han plötsligt en *zek* med rakad skalle. Ordet betyder intern på ryska och väcker associationer till förtryck, fångenskap, Gulag. Själv skriver Navalnyj på Instagram att han ”aldrig hade kunnat tro att det gick att bygga upp ett äkta koncentrationsläger 100 kilometer från Moskva”.

I fängelset har Navalnyjs hälsotillstånd förändrats snabbt. Han har svåra ryggsmärtor och kan inte längre stöda sig på högra foten. Han har undersökts av en neurolog, men inte ens han själv får se diagnosen. Navalnyj får inga mediciner, bara smärtstillande – två tabletter

Ibuprofen per dag. Hans advokat Vadim Kobzev skriver på Twitter att fängelsemyndigheterna medvetet försöker försämra hans hälsa. Att fångar behandlas på det här sättet är inte nytt i det ryska fängelsesystemet. Det är tvärtom legio.

Historiskt byggdes det ryska fängelsesystemet på avstånd. På Stalins tid behövdes inte ens - murar – den sibiriska tajgan i sig utgjorde fängelset, tusentals kilometer av öde vidder. Dagens ryska fängelsesystem bygger fortfarande på att fångarna transporteras långt från sina hemtrakter. Navalnyj har tur som bara befinner sig ett hundratal kilometer öster om Moskva, i Straffkoloni nr 2 (IK2) i Pokrov.

Transporten sker oftast på järnväg och vagnarna som används för ändamålet kallas Stolypin-vagnar. De är specialutrustade för fångtransport och saknar fönster. Upp till tolv fångar med bagage kan trängas in i en kupé för sex personer.

Den här sortens vagnar började byggas i Ryssland på det tidiga 1900-talet under premiärminister Pjotr Stolypins reformer. Då transporterades bondefamiljer och deras boskap långa sträckor för att bryta ny mark. Boskapen hade en egen avdelning. Det var den avdelningen som bolsjevikerna började använda för fångtransporter.

Om man är en så kallad ”utsatt fånge” – till - exempel en kvinna – kan man placeras i stakan, det så kallade glaset. Det är ett skåp, mellan 0,3 och 0,5 meter brett där man bara kan sitta, inte ligga. Man sitter bokstavligen som inklämd i ett glas.

På ryska kallas fångtransporter *etapirovanie*. Den som hamnar på en sådan sugs i praktiken

in i ett svart hål. Fängelsemyndigheterna talar inte om vare sig för advokater eller anhöriga var fången befinner sig förrän vederbörande är framme. Resan kan ta några dagar, några veckor eller över en månad. Allt beror på godtyckliga faktorer: hur många fångvagnar som är tillgängliga, antalet helgdagar som råkar infalla. Stolypinvagnarna kopplas till vanliga tågvagnar, och de reser aldrig kortaste möjliga vägen till sin destination.

På toaletten tillåts man bara gå kring var femte till sjätte timme, enligt Amnestys rapport från 2017.

Systemets ineffektivitet är omvittnad. När den ryska människorättsaktivisten Ildar Dadin år 2016 transporterades från straffkolonin Segezj i Karelen till sitt nya fängelse i Rubtsovsk i Sibirien tog det en månad för honom att komma fram. Det berodde på att nyåret råkade infalla samtidigt. De ryska fängelsemyndigheterna hade helt enkelt tagit ledigt.

Redan på 1700-talet var det vanligt att i synnerhet politiska fångar sändes i exil. Under sovjettiden började bolsjevikerna utnyttja fångarna som arbetskraft, framför allt på geografiskt avlägsna platser där man ville utvinna naturresurser. På några decennier byggde man upp ett nätverk av arbetsläger. Sitt namn, Gulagarkipelagen, fick det av Nobelförfattaren Aleksandr Solzjenitsyn.

Dagens ryska system är en kvarleva från den tiden. Därför är straffkolonierna relativt sett få kring de stora städerna. Ute i regionerna är de desto fler. Till exempel har den glest befolkade Komi-republiken tretton straffkolonier, medan Moskva-regionen som är landets mest tät-befolkade bara har sex. Själva huvudstaden har inte en enda straffkoloni.

Det finns tre olika slags straffkolonier: *(1) obsjtjego rezjima*, *(2) strogogo rezjima* och *(3) osobogo rezjima*. Det betyder allmänt, strängt respektive särskilt regelverk. Inom den förstnämnda kategorin får fångarna röra sig fritt på fängelseområdet. De klär sig i civila kläder och är inkvarterade i baracker. I kategori två och tre får fångarna inte röra sig fritt. I kategori tre är dessutom antalet paket från anhöriga som fångarna får ta emot starkt begränsat. Dessutom får de inte träffa sina familjemedlemmar lika ofta.

Navalnyj har dömts till två och ett halvt år under allmänt regelverk, alltså kategorin där fångarna kan röra sig fritt på området. Dmitrij Djomusjkin är en rysk nationalistpolitiker som år 2017 satt åtta månader fängslad på samma straffkoloni som Navalnyj, IK-2 i Pokrov utanför Vladimir. Han säger till tv-kanalen Dozjd att det är en av de värsta straffkolonierna i Ryssland.

– Jag fick sitta åtta månader på den strängare avdelningen bara därför att jag svarade nej på frågan om jag gillar Putin. Där måste man alltid ha händerna bakom ryggen och blicken i marken. Man får inte tala med någon. Brev hade man bara tillåtelse att skriva femton minuter i veckan. Jag fick inte ens besöka kyrkan som finns på fängelseområdet, säger Djomusjkin till Dozjd.

För hans anhöriga tog det tre veckor innan de fick veta var han över huvud taget fanns.

De anställda på fängelsemyndigheterna använder många olika instrument för att bryta ner fången psykiskt. Det kan handla om att straffa vederbörande för obefintliga förseelser,

undanhålla brev eller belöna andra fångar för att trakassera honom.

Detta är exakt vad som nu pågår i fallet Navalnyj. Han vittnar om hur han väcks en gång i timmen varje natt av en fångvakt som filmar honom. Att beröva en fånge nattsömnen är en form av tortyr. Dessutom vägrar fängelseledningen ge Navlnjy de mediciner som han har fått sig tillsända av sin läkare i Moskva. Han får inte ens gymnastikinstruktionerna som han behöver för att rehabilitera sin onda rygg.

Navalnyj själv vittnar om hur han har en särskild namnbricka, eftersom risken för att han försöker rymma anses vara hög. Dessutom väcks han en gång i timmen varje natt av en fångvakt som filmar honom och säger: ”Klockan är två trettio, intern Navalnyj har filmats. Han är på plats.”

Ruslan Vachapov är aktivist på NGO-organisationen Rus sidjasjtjaja (Det fängslade Ryssland). Det är en organisation som dels sänder fångarna humanitär hjälp, dels bistår dem juridiskt. Vachapov satt själv i fängelse 2011–2017 för ett brott han inte hade begått. Han blev svårt misshandlad under sin tid på straffkolonin IK-1 i Jaroslavl.

– Fängelseledningen organiserade ibland kroppsvisiteringar. Den här gången hade de sänt in spetsnaz (elitsoldater) för ändamålet. Jag skämtade med dem. Då fällde två elitsoldater mig till marken och började slå mig med knytnävarna. Sedan satte de handklovar på mig och fortsatte slå mig med polisbatonger. Efteråt hade hela min vänstra sida, från revben till fotsula, en mörkblå, nästan svart färg, säger Vachapov till DN.

Enligt Vachapov är den här sortens straff mycket vanliga i ryska fängelser.

– Misshandel är standard för fängelsemyndigheterna. Det är ett av systemets stora problem. Personalen har ingen utbildning i hur man jobbar med kriminella.

Att Navalnyj inte får sina mediciner är inget undantag, tvärtom. Vachapov vittnar om ständiga problem på den här punkten.

– En hiv-positiv fånge jag kände åt fel sorts mediciner och led svårt av det i ett halvår, eftersom det tog så lång tid att få en kompetent läkare att besöka straffkolonin. Just nu har jag kontakt med en fånge utanför Moskva som har gallsten. Andra året av rad gråter han av smärta, men det enda fängelseledningen gör är att ge honom smärtstillande. Att operera gallsten är enkelt, men de vill inte göra sig besväret, säger Vachapov.

Ruslan Vachapov delar in fängelserna i en röd och en svart zon.

– Röda zonen kallar vi för Putinlägren. Där är det poliserna som bestämmer, de är korrumperade, godtyckliga och skrupelfria. Dit hör till exempel Vladimirdistriktet (dit Aleksej Navalnyj har skickats), Karelen, Omsk och Krasnojarsk. Svarta zonen är tjuvarnas läger, där är det fångarna själva som bestämmer, framför allt de kriminella auktoriteterna. De finns framför allt i södra Ryssland, Krasnodar, Stavropol och Rostov-vid-Don.

Vachapov konstaterar att de flesta klagomål som sänds till hans organisation kommer från den röda zonen.

– Från den svarta zonen får vi in betydligt färre klagomål. De kriminella ledarna är förutsägbara och mindre godtyckliga än fängelsemyndigheten.

Leonid Abgadzjava är advokat i Moskva med lång erfarenhet av att driva fångarnas rättigheter. Han samarbetar med organisationen Rus sidjasjtjaja och har drivit flera rättsfall mot fängelsemyndigheterna FSIN (Federalnaja Sluzjba ispolnenija nakazanij).

– Mitt senaste fall vann jag i högre instans. Det handlade om en kvinna som satt i isolationscell på häktet i nästan tre år, först i Moskva och därefter i Rostov 200 km norr om huvudstaden. Häktet i Moskva var väldigt trångt och så kallt vintertid att kvinnorna tvingades sova i sina kläder. Vi lyckades bevisa att fångarna hade suttit för trångt.

Leonid Abgadzjava är mycket kritisk till att åtalade i Ryssland tvingas stå inlåsta i burar under rättegången. Europeiska människorättsdomstolen i Strasbourg kallar denna praktik kränkande och omänsklig.

– Under sovjettiden, på 1960- och 1970-talet, fanns inga burar. Det var först på 1980-talet de togs i bruk. Nu har de börjat med glasburar i stället för galler, vilket gör det hela ännu värre. Den åtalade hör inte vad som sägs och och advokaterna kan inte kommunicera med sin klient.

När Navalnyj hamnade i det så kallade akvariet utnyttjade han situationen. Han drog uppmärksamheten till sig genom att forma sina händer till ett hjärta åt sin hustru Julia.

Anna-Lena Laurén

29 Säkerhetsstyrkor sköt mot sörjande på begravning

Säkerhetsstyrkor i Myanmar öppnade på söndagen eld mot sörjande som deltog i en begravning för ett av lördagens 114 dödsoffer.

– Vi sjöng revolutionssången när säkerhetsstyrkor anlände och sköt mot oss, säger ett ögonvittne till Reuters.

Det var i staden Bago, åtta mil nordost om Rangoon, som människor samlats för att ta ett sista farväl av den 20-årige studenten Thae Maung Maung som dagen före dödats vid en regimkritisk demonstration. Det fanns på söndagen inga uppgifter om att någon skulle ha dödats vid skottlossningen.

Några storskaliga demonstrationer hölls inte på söndagen som i stället präglades av begravningar på många håll. Minst sex barn i åldern 10–16 år fanns bland lördagens dödsoffer, skriver Reuters.

De ”väpnade styrkorna dag” blev den blodigaste dagen i landet sedan militärkuppen den 1 februari. I landets största stad Rangoon rapporterades 27 personer döda under oroligheterna. I Mandalay var motsvarande siffra 40.

Militärjuntans våldsamma attacker på den egna befolkningen fördömdes av flera ledare i väst.

FN:s generalsekreterare António Guterres fördömde på lördagen våldet mot den egna

befolkningen. Och Tom Andrews, särskilt sändebud för mänskliga rättigheter i Myanmar, kallar lördagens våld mot demonstranterna för ”massmord”.

”Militären firade ’väpnade styrkornas dag’ med att begå folkmord på befolkningen som den ska skydda. Rörelsen för civil olydnad svarar med det kraftfulla vapnet fred. Det är hög tid att världen svarar och stöder Myanmars folk”, skrev Tom Andrews på Twitter.

Han uppmanar omvärlden att isolera militärjuntan och att stoppa dess tillgång till vapen.

Sveriges statsminister Stefan Löfven krävde på lördagen att någon ställs till svars för händelserna. EU:s ambassad i Myanmar kallar våldet ”oförsvarligt”.

”Den 76:e upplagan av väpnade styrkornas dag i Myanmar kommer att gå till historien som en dag av terror och vanära. Dödandet av obeväpnade civila, däribland barn, är oförsvarliga handlingar”, skriver ambassaden på Facebook.

USA:s ambassadör i Myanmar kallade lördagens händelser för ”fasansfulla” och sade att säkerhetsstyrkorna ”mördar civila”. Storbritanniens utrikesminister Dominic Raab säger at dödandet av obeväpnade civila innebär att ett nytt lågvattenmärke.

”Vi kommer att arbeta med våra internationella samarbetspartner för att stoppa det meningslösa våldet, för att ställa de ansvariga till svars och för att säkra en väg tillbaka till demokrati”, skriver Raab på Twitter.

Omvärldens kritik och sanktionerna som en del västländer infört har hittills misslyckats att rubba militärjuntans ställning. Inte heller har de i stort sett dagliga demonstrationer som pågått sedan landets civila ledare Aung San Suu Kyi störtades haft någon synbar effekt.

”Vi saluterar våra hjältar som offrat livet under en här revolutionen och vi måste vinna den här REVOLUTIONEN”, skriver en av de större protestgrupperna General Strike Committee of Nationalities i ett inlägg på Facebook.

Under söndagen drabbade den väpnade gruppen Kachin Independence Army samman med militären i det nordliga området Hpakant. Kachinstyrkor anföll en polisstation och militära styrkor svarade med ett flyganfall. Det finns inga uppgifter om döda i attackerna.

Natten till söndagen, lokal tid, genomförde militären flyganfall mot ett område nära den thailändska gränsen, enligt Reuters. Regionen är främst bebodd av minoritetsgruppen karen och kontrolleras av dess väpnade milis. Tre personer ska ha dött i anfallet. Tidigare samma dag hade milisen, enligt egen utsago, dödat tio personer vid en arméposting nära den thailändska gränsen.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

BAKGRUND. MILITÄRKUPPEN

Myanmar (tidigare kallat Burma) har skakats av omfattande protester sedan militärjuntan den 1 februari tog makten och fängslade Aung San

Suu Kyi. Flera andra ledande politiker inom Suu Kyis parti, Nationella demokratiska förbundet, fängslades också vid kuppen.

423 personer har dödats av militärjuntan sedan kuppen inleddes, enligt söndagens statistik från organisationen Assistance Association for Political Prisoners. DN/TT

29 Flera döda efter protester mot Modis besök

För tredje dagen i rad protesterade människor i Bangladesh mot Indiens - premiärminister Narendra Modis besök i landet.

Demonstranterna, främst anhängare av den hårdföra islamistiska gruppen Hefazat-e-Islam, anklagar bland annat Modi för att ha orsakat religiösa spänningar och uppmuntrat till våld mot muslimer i den indiska delstaten Gujarat 2002 som ledde till 1 000 människors död.

Tiotals har skadats i våldsamheter mellan demonstranter och polis på söndagen och över tio personer har de senaste dagarna fått sätta livet till.

Modi var på besök i huvudstaden Dhaka mellan fredag och lördag med anledning av att Bangladesh firar 50 år av självständighet.

TT-AFP-Reuters

29 Om en person vill känna sig säker, inte vill bli allvarligt sjuk och få allvarliga men efter sjukdomen – då är det självklart

bäst att ta detta vaccin.

Rysslands president Vladimir Putin uppmanar sina landsmän att vaccinera sig mot covid-19 sedan han själv fått sin första dos. TT-AFP-Reuters

29 Nära mordfritt första kvartal i Norge

Norge. När mars nu lider mot sitt slut konstaterar norsk polis att årets första kvartal ser ut att förflyta utan att ett enda mordfall rapporteras i landet.

– Det kan finnas flera orsaker till det här och coronarestriktioner kan vara en av orsakerna, säger Vibeke Schei Syversen, chef för våldsroteln på Kripos.

De senaste åren har fyra till åtta mord ägt rum under årets första tre månader. Under helåret 2020 rapporterades totalt 31 mord. **TT-NTB**

29 10

miljarder träd ska kommande årtionden planteras i Saudiarabien för att minska - koldioxidutsläpp, bekämpa föroreningar och söndervittrad mark.

Enligt kronprins Mohammed bin Salman, som de facto styr landet, är målet att reducera utsläppen genom att hälften av energibehovet 2030 ska komma från förnyelsebara källor.

Av hans uttalande framgår inga detaljer om hur föresatserna ska klaras av i ett land med så begränsade förnybara vattenresurser.

TT-Reuters

29 Hundratals lastfartyg i kö runt grundstötta Ever Given

Elektronik, kläder och material till industrin.

En rad varor avsedda för den svenska marknaden berörs av fartyget Ever Givens grundstötning i Suezkanalen. Förseningarna kan få stora konsekvenser för drabbade bolag och stör varuflödet.

Sedan i tisdags blockerar det gigantiska containerfartyget Ever Given Suezkanalen i Egypten, efter att ha gått på grund. Ombord finns bland annat hundra containrar med varor till Ikea. Men det är inte bara Ever Given som berörs av stoppet – på söndagen stod 369 fartyg i kö för att passera kanalen.

Räddningsmanskapet har grävt undan 27 000 kubikmeter sand runt skrovet samtidigt som bogserbåtar förgäves har försökt dra och knuffa båten i rätt riktning. Vatten, som fungerar som stabiliserande ballast, har tappats ur för att göra fartyget lättare.

Peter Berdowski, vd för muddringsföretaget Boskalis som deltar i insatsen, menar att bulben – den strömlinjeformade utbuktningen i fören – sitter ordentligt fast i sanden.

– Vi hoppas att en kombination av bogserbåtar, muddring av sand vid bulben och högt tidvatten ska göra det möjligt för oss att lossa på fartyget i början av nästa vecka, sade han på fredagskvällen till det nederländska tv-programmet Nieuwsuur enligt Reuters.

Alla som deltar i insatsen kämpar mot klockan. Måndag morgon är tidvattnet – som påverkas av månens gravitation – som högst och därefter dröjer det cirka en månad innan det är lika högt igen. På söndagen deltog 14 bogserbåtar i operationen, som pågår dygnet runt.

– Vi delar upp dygnet i två delar, tolv timmar för muddring och tolv timmar för bogserbåtar, eftersom inte alla tider passar bogserbåtarna på grund av tidvattnet, säger - Suezkanalmyndighetens ordförande Osama Rabie enligt Reuters.

Myndigheterna förberedde sig på att eventuellt börja lossa delar av fartygets last för att göra det lättare.

Varje dygn passerar ett 50-tal fartyg Suezkanalen. De inblandade aktörerna drabbas av ett inkomstbortfall på sammanlagt tio miljarder dollar per dygn, enligt beräkningar gjorda av den brittiska sjöfartstidningen Lloyd's List. En del fartyg har redan börjat gå runt Godahoppsudden i Sydafrika i stället för att stå i kö och vänta på att blockeringen ska hävas.

Enligt Stefan Strömberg, presskontakt på Göteborg hamn, berörs en stor mix av importvaror av stoppet. Det handlar om allt från elektronik till byggvaror, kläder, skor, verktyg och insatsvaror till industrin.

I exportledet rör det sig om basindustriprodukter som sågade trävaror och papper.

– Det är otroligt viktigt att den här vägen fungerar, för både vår import och export, säger han.

En containers kapacitet anges i måttenheten teu, där en 20 fots container motsvarar en teu. Varje vecka passerar 15 000 teus Suezkanalen på sin väg till och från Sverige, om man räknar in både export- och importvaror från Australien, Mellanöstern, Asien och Östafrika.

Fredrik Hermansson är vd för Greencarrier Liner Agency, som är rederiet Evergreens agent i Sverige. Han säger att ”ett par hundra teu” med varor avsedda för den svenska marknaden finns ombord på Ever Given.

– Det finns alla varuslag, allt från konsumtionsvaror till varor för förädling. Det kan handla om mat, trädgårdsprodukter, vitvaror, kläder samt råvaror eller komponenter till svensk industri. Allt man importerar från Asien, säger han men vill inte gå in närmare på vilka företag som är drabbade av stoppet.

Förseningarna kan få stora konsekvenser, eftersom det bland annat handlar om säsongs- och kampanjvaror samt varor som behövs för att förädla olika produkter. Dessutom rubbas hela flödet av varor runt om i världen.

– Man kan räkna med att det kommer ta tid att bygga upp flödena och få rotation igen. Även tillgången på containers påverkas. Jag tror att man kommer att börja tänka på att ha ett lager och inte bara förlita sig på ”just in time”, säger Fredrik Hermansson.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

FAKTA. CONTAINERMÅTT

En containers kapacitet anges i måttenheten teu, som står för ”twenty-foot equivalent unit” (enhet motsvarande 20 fot).

Varje vecka passerar 15 000 teus Suezkanalen på sin väg till och från Sverige.

29 Därför fuskade Paolo Macchiarini – och så många andra forskare

Narcissism, fåfänga och riskbeteende – det är några av de faktorer som är i spel när framgångrika forskare bestämmer sig för att hitta på eller manipulera vetenskapliga resultet och fuska. Och det är de manliga forskarna som är värst, skriver professor emeritus Kjell Asplund.

I dagarna är det fem år sedan Paolo Macchiarini fick sluta sin anställning vid Karolinska institutet. Jag hade i uppdrag att utreda hans transplantationer av syntetiska luftstrupar men kom också att ägna mig en del åt forskningsbedrägeriernas psykologi: Vilka forskare blir fuskare?

När den amerikanska psykologen Jennifer Kish-Gephart skrivit om fusk och fuskare har hon använt bilden av ruttna äpplen (avvikande personlighetsdrag), dåliga förpackningar (brister i den moraliska miljön) och gistna tunnor (brister i organisation och regelverk). Oftast samspelar dessa faktorer. Fuskare kan utnyttja svagheter i systemen och tro att fusket inte ska avslöjas, men systemen kan också driva forskare till att börja fuska. I denna artikel diskuterar jag de dåliga äpplena.

Narcissismen, självbespeglandet, är ett framträdande personlighetsdrag hos många akademiska fuskare. Självbilden kan vara uppblåst med förstorad känsla av att vara betydelsefull – uttrycket ”grandios” används ofta – och personen kan vara uppmärksamhetssökande med överdrivet behov av att få andras beundran.

För en skicklig narcissist finns väldiga möjligheter att nå ut med sin storslagna självbild. Framgångssagor kan säljas in, under hajpfasen är kritikerna få. Paolo Macchiarini tog till ett grepp som var ovanligt för svenska förhållanden: Han kontaktade internationella tv-bolag inför sin första transplantation vid Karolinska universitetssjukhuset och han lät SVT-reportrar punktmarkera honom på resor.

Den amerikanska entreprenören Elizabeth Holmes är ett annat exempel. Hon framträdde flitigt i USA:s ledande tidskrifter och tv-kanaler med falska anspråk på att hennes företag forskat fram ny revolutionerande teknik för blodprovsanalyser. Ena året utsågs hon till årets företagsledare i USA, nästa – efter avslöjandet – fanns hon på listan över affärsvärldens största besvikelser. Under en kometartad bana blev den unga stamcellsforskaren Haruko Obokata oerhört uppburen som representant för en helt ny generation japanska forskare innan hon avslöjades som bedragare. Andrew Wakefield, som fejkade data som knöt autism till mässlingsvaccin och som blivit guru inom den amerikanska antivaxx-rörelsen, lät en dokumentärfilmare följa honom och hans familj under fem års tid.

Känslan att vara förmer gör att fuskaren tycker sig ha rätt att sätta sig över de regler som andra satt upp. En storslagen självbild bidrar till att

fuskaren bättre än någon annan redan vet svaren på de forskningsfrågor som ställs. Varför då gå den omständliga omvägen via experiment eller datainsamling? Det är onekligen bekvämare att fabricera data vid skrivbordet så att de passar den hypotes man har.

Narcissismen har ett pris. När Paolo Macchiarini och Elizabeth Holmes lät journalister följa sig mycket nära, måste de ha föreställt sig att det skulle bidra till deras berömmelse. Men allt vändes – dessa närbilder av verksamheterna blev istället till unik dokumentation av bedrägerierna.

Hand i hand med narcissismen går fåfängan. Var det en tillfällighet att historien om Macchiarinis romans med den uppburna journalisten Benita Alexander publicerades i just Vanity Fair – ”Fåfängans marknad”? Många historier om fuskande forskare kan vara barocka, inte bara i meningen absurda eller orimliga. Historierna har stildrag gemensamma med den arkitektoniska och konstnärliga barockstilen – de är svulstiga, storvulna, dramatiska. Varför skulle då inte påven vara vigselförrättare vid Macchiarinis och Alexanders bröllop och Andrea Bocelli anlitas som sångare? Och varför skulle inte en rad honoratiores av paret Clintons dignitet vara gäster?

Att av omgivningen betraktas som ledande expert inom sitt vetenskapsfält, att beundras av yngre medarbetare, att få stora forskningsanslag, att inbjudas som föreläsare vid världskongresser, prisbelönas i närvaro av framstående personer – denna värld av akademisk uppskattning stärker självkänslan. Den kan vara förledande, bli vanebildande.

Den som bäst beskrivit den känsla av berusning som bedrägerierna kan ge är inte överraskande en fuskande psykolog. När den nederländske professorn Diederik Stapel avslöjades, hade han tre parallella karriärer bakom sig, en som tillsynes framgångsrik forskare, en som mediecelebritet och en som durkdriven fuskare. Han hade – liksom många andra av storfuskarna – en märklig förmåga att motsvara tidens förväntningar. Hemma i sin studerkammare fabricerade han resultat som bekräftade att man blir mer främlingsfientlig i skräpiga miljöer eller att man blir mer självisk och mindre social av att äta kött.

Psykologiska reaktioner kan vara oerhört komplexa och utfallen av psykologiska experiment är mycket beroende av försökspersonerna och kontexten, ofta också av försöksledaren, jämfört med om man mäter en substans i blodet under ett biomedicinskt experiment. Stapel hade blivit allt mer frustrerad över hur röriga resultaten från de socialpsykologiska experimenten blev. Harmonin krävde fabricerade data. I sin självbiografi beskrev han: ”Det var ett sökande efter estetik, skönhet, i stället för sanning.” Han framställde sitt beteende som ett beroende som drev honom att ta till alltmer riskfyllt fusk, likt en knarkare som vill vidga sina upplevelser, ständigt söka något högre och häftigare.

Stapel hade också fångat upp tidsandan när han beskrev sitt förhållande till vad som var sanning. Den pluralistiska uppfattningen om sanning var under framväxt, den som säger att det inte finns en enda sanning; i stället finns en mångfald av subjektiva och relativa sanningar som konkurrerar med varandra, ingen sanning kan göra anspråk på att ha försteg framför de

andra. Det var i den postmodernistiska andan som Stapel inför sig själv rättfärdigade sitt forskningsfusk.

Paolo Macchiarini hade ett annat personsonlighetsdrag gemensamt med flera andra av de fuskande forskarna: Han tog väldiga risker. De vetenskapsmän som stått bakom de riktigt stora forskningsgenombrotten har nästan alltid tagit risker. Bryter man in på ett helt nytt territorium har man ingen aning om vad som väntar: stor framgång eller fiasko? ”Djärv” är det adjektiv som många nu använder för att beskriva hur forskningen borde vara – bristen på djärvhet är ett av svensk forsknings centrala problem, brukar det heta. Att ta risker är något som såväl forskningsfinansiärer och universitet som enskilda forskare eller forskargrupper behöver göra.

Risktagandet kan samtidigt innebära att många av de högst respekterade lärosätena drabbas av uppmärksammade fall av forskningsfusk, något som nog delvis kan bero på att det är särskilt kittlande när de stora drabbas.

Inte ens Harvard, i topposition på de flesta rankinglistor över världens ledande universitet, har skonats. Där har genom åren flera stora fuskhistorier avslöjats. Den senaste rör inte oväntat covid-19-forskning, ett område som lockar till sig många lycksökare. Harvardprofessorn Mandeep Mehra ledde ett forskarteam som stod bakom sensationella artiklar i de ledande medicintidskrifterna Lancet och New England Journal of Medicine på försommaren 2020. Den världsomspännande databas de hade använt – 96 000 sjukhusvårdade patienter med covid-19 från 671 sjukhus på sex kontinenter – visade sig

vara fejkad från början till slut. Tidskriftsredaktörerna hade tagit obegripligt stora risker när de i en snabbprocess accepterat artiklarna utan att ha kontrollerat underlaget.

Det finns flera jämförelser som talar för att det är inte är lika vanligt att kvinnliga forskare fuskar som att manliga gör det, åtminstone avslöjas kvinnor mer sällan. Den vanligaste förklaringen har varit kvinnors lägre riskbenägenhet i allmänhet, man har då hänvisat till de könsskillnader som finns när det gäller de flesta typer av brottslighet.

För att återvända till Macchiarinis riskbenägenhet var den av en annan karaktär, den lyste igenom i allt han företog sig. Redan innan han kom till Karolinska var han känd som en kirurg som tog stora risker med sina patienter. Vid transplantationerna med syntetiska luftstrupar var inget känt om möjliga komplikationer, men Macchiarini tog ändå risken att genomföra ingreppen. I sina publikationer publicerade han uppgifter som via sjukhusjournaler var lätta att avslöja som förfalskade, den risken tog han. Och i sitt privatliv tog han obegripliga risker. Han var redan gift, hur hade han tänkt sig att komma undan med den barocka historien om det planerade bröllopet med en annan kvinna? Det finns människor som får en kick av att ta stora risker, kanske hörde Macchiarini, liksom Diederik Stapel och många andra av de mest förslagna fuskarna, till dem.

Något paradoxalt tycks de flesta storfuskare ha trott att de fört vetenskapen framåt, hur mycket de än manipulerat sina resultat. De har försökt motsvara de stora förväntningarna på vad som väntar vid forskningsfronten. ”Jag vill skapa något av nytta för mänskligheten, inte bara för

nutiden utan också för tio eller hundra år framöver”, sa stamcellsforskaren Obokata i en av de många intervjuerna innan hon avslöjades. Visst kan det ha smugit sig in fel, men i grunden har de haft rätt, framtida forskning kommer att bekräfta det.

Det är lite som den västerbottniske släggkastaren Engnestam som P O Enquist skrev om i ”Sekonden”. Engnestam drevs av pliktkänsla och en lojalitet med sporten och dess publik. Han gröpte inte ur sin slägga för egen vinnings skull utan för att publikens förväntningar skulle uppfyllas. Hans lakoniska uttalande efter avslöjandet var: ”Stortävlingar fordrar storresultat. Det spelar väl ingen roll vem som kastade med den där lätta släggan. Huvudsaken att rekord sattes”, sa han.

Kjell Asplund

Professor emeritus i medicin, har varit Socialstyrelsens generaldirektör och ordförande för Statens medicinsk-etiska råd. Han är aktuell med boken "Fuskarna – om Macchiarinis och andras svek mot vetenskapen".

30
Ledare: Militärjuntan driver landet rakt ned i avgrunden

Visst hade kuppgeneralerna varnat folket i Myanmar för att gå ut och protestera. Vi kommer att skjuta er i huvudet eller i ryggen, var budskapet inför lördagens demonstrationer.

Hänsynslösheten är svår att begripa. Men det var vad som skedde. Över 100 människor dödades, varav minst sju barn. Det kallades ”de väpnade styrkornas dag”, en årlig hyllning till den armé som kallas Tatmadaw. I stället blev det en skammens dag, som en talesman för en grupp avsatta parlamentsledamöter beskrev blodbadet.

Totalt har nu runt 460 myanmarier fått sätta livet till sedan juntan tog över makten den 1 februari. Tusentals har spärrats in.

Det påstådda skälet till kuppen var fusk i valet i november. Problemet var snarare att Aung San Suu Kyi och hennes parti NLD tog hem en ny jordskredsseger. Förödmjukelsen blev för mycket för militären, trots att den efter tio års bräcklig demokratisering av landet behållit greppet över polis och rättsväsende liksom ett veto mot författningsändringar.

Dessutom hade Aung San Suu Kyi, en gång moralisk ledstjärna för en hel värld, visat sig ha alltför lätt att anpassa sig till generalernas dagordning. Hon brydde sig aldrig om

förföljelsen av olika minoriteter. Att försvara dem var ingen röstvinnare i det av buddister dominerade Myanmar.

Framför allt gällde det de muslimska rohingyerna. 2017 genomförde armén en brutal etnisk rensning: flera tusen människor dödades, kvinnor våldtogs, byar brändes ned. På ett par veckor flydde tre kvarts miljon rohingyer över gränsen till Bangladesh. Aung San Suu Kyi försvarade personligen sitt land inför internationella domstolar.

NLD blev också mer hennes eget projekt än en verkligt demokratisk rörelse. När hon nu åter fängslats finns knappast några givna efterträdare.

Ändå är kraften imponerande i det spontana motståndet mot juntan. Hundratusentals myanmarier trotsar öppet armén för att visa sin vrede på gatorna, även fast det innebär livsfara. Anställda i statsapparaten och bankerna organiserar masstrejker.

Dagens unga är vana vid den relativa frihet som växt fram. Säkert har de också hört sina föräldrar berätta om vanstyret under den militärdiktatur som inrättades 1962. Den ”burmesiska vägen till socialismen” gjorde landet till ett av Asiens fattigaste. Planekonomi och isolering från utlandet ledde in i ruinen. Dit vill medborgarna inte tillbaka.

Kanske är militären medveten om det och våldet just därför mer skoningslöst än någonsin. Dessutom har den ett affärsimperium att försvara. Tentaklerna löper in i varje del av samhället, men vilar också på smuggling av ädelstenar och knark.

Men generalerna har alltid varit bättre på att skjuta ihjäl än på ekonomi. Utländska investerare är inte begeistrade över kuppen, förutom möjligen de från Ryssland och Kina. De två länderna har också ivrigt exporterat vapen till Myanmars armé. Och de lär i vanlig ordning blockera varje meningsfull aktion från FN:s säkerhetsråd.

Den demokratiska världens möjligheter att vända utvecklingen är begränsade. EU:s inreseförbud för ett par generaler torde inte stoppa några massakrer. Då är USA:s sanktioner mot två arméägda företagskonglomerat en mer lovande metod. Det gäller att försvåra för juntan och deras hejdukar att berika sig.

Därmed inte sagt att de ångrar sig och retirerar. Risken är att det hänsynslösa våldet mot obeväpnade civila trappas upp. Men folkmördare kan inte vara säkra på att de för evigt klarar sig undan den internationella rättvisan. Och myanmarierna kommer inte att glömma.

DN 30/3 2021

30 Erik Ohlsson: Haveriet väcker frågor om djurplågeri och handel

Slutet gott, allting gott – eller? Det numera världskända jättefartyget Ever Given går nu för egen maskin. Men haveriet har väckt obekväma frågor – om Egyptens infrastruktur, sårbarheten i världshandeln och djurhållningen till sjöss.

KOMMENTAR Nyheten om att containerfartyget Ever Given går för egen maskin igen framkallade många lättnadens suckar på måndagen. Samtidigt har har den famösa grundstötningen pekat ut svagheter på vitt skilda områden:

Djurhållningen till sjöss. De flesta nyhetskonsumenter är vid det här laget medvetna om att djur tvingas åka långa sträckor för att avlas, födas upp eller slaktas. Transporterna, oftast i långtradare, riskerar att skapa stress och lidande. EU har upprättat regler för djurens välbefinnande och det finns en stark opinion för ytterligare förbättringar.

Men hur många av oss visste innan Ever Givens ofrivilliga stopp att djur också färdas på haven, likt Noaks ark? Men Bibelns Noak räddade djuren. De tiotusentals lamm, får och kalvar från Rumänien och Spanien som fastnat

ombord på fartyg i en sommarhet Suezkanal skulle till Jordanien och Saudiarabien för att slaktas vid eid al-fitr, den stora fest som avslutar den muslimska fastemånaden ramadan som inleds om två veckor. Nu har djurrättsorganisationer väckt frågan om förbud för fartygstransporter av levande djur.

Den stora sårbarheten i världshandeln. Systemet som styr det globala ekonomiska maskineriet heter just in time, ”precis i tid”. Det bygger på att lagren ska minimeras både hos tillverkare och i detaljhandeln. Men för att flödet ska fungera krävs en obruten leveranskedja. Minsta stopp på vägen skapar oro. Och om fördröjningen drar ut på tiden – som vid Ever Givens snedsegling i Suezkanalen – uppstår panik.

Under det pågående stoppet har röster höjts för att just in time-filosofin kan bli en kvarnsten för företagen och för samhället i stället för en fördel. Det tål att tänka på att Suezkanalen för några decennier var stängd i åtta långa år – mellan 1967 och 1975, då fiendskapen mellan Egypten och Israel var som starkast. Men då hade världshandeln större svängrum, så stoppet märktes inte lika mycket.

Vikten av att hålla Suezkanalen i skick. Samma vecka som Ever Given-dramat pågick drabbades Egypten av två katastrofer som bägge hänger ihop med landets bristfälliga infrastruktur. I lördags rasade ett hyreshus ihop i Kairo, varvid minst 18 människor dödades. Och veckan innan inträffade en tågolycka i centrala Egypten som orsakade minst 19 människors död.

Det är visserligen ännu inte klarlagt om Suezkanalens skick bidragit till jättefartygets grundstötning. Men det är värt att notera att olyckan skedde i den äldre, södra delen av

kanalen där trafiken är enkelriktad. Den norra delen har moderniserats för stora pengar och nyinvigdes för sex år sedan.

Erik Ohlsson

30 Jättefartyget loss – trafiken i gång igen

Efter nästan en veckas stopp kom båttrafiken i gång i Suezkanalen på måndagskvällen. 43 fartyg färdades i konvoj i södergående riktning. Tidigare på dagen drogs jättefartyget Ever Given loss och kunde lämna kanalen för egen maskin. Omkring 400 fartyg väntar på att ta sig igenom den viktiga handelsfarleden

Vid 15.15-tiden på måndagen var Ever Given, ett av världens största lastfartyg, helt loss från grundet. Bilder i egyptisk tv visade att fartyget

befann sig i mitten av kanalen. Enligt rederiet Evergreen ska båten förflyttas till Bittersjöarna, som är en del av kanalen, för inspektion. Utfallet avgör om fartyget är sjödugligt och kan fortsätta sin färd norrut mot Rotterdam i Nederländerna.

I Suezkanalen gjorde dykare en första kontroll av fartyget. Det finns inga uppgifter om att lasten har skadats. Det ska heller inte ha skett någon åverkan på själva kanalen, vilket enligt egyptiska myndigheter kan förklaras med att Ever Given tog sig ut intakt.

När trafiken kom i gång vid 20-tiden var Ever Givens systerfartyg Even Globe en av de båtar som färdades mot Röda havet. Omkring 400 fartyg står på kö för att ta sig igenom den 16 landmil långa kanalen, som binder ihop Europa med Asien.

Det 400 meter långa och 200 000 ton tunga fartyget Ever Given har blockerat Suezkanalen sedan i tisdags förra veckan. Fartyget gick på grund och fastnade på tvären i samband med besvärliga väderförhållanden. Stoppet har inneburit enorma kostnader, ett normalt dygn passerar varor till ett värde av närmare 100 miljarder kronor genom kanalen, enligt sjöfartstidskriften Lloyd's List.

Sedan i söndags kväll har räddningsmanskapet kämpat med att få loss fartyget, genom att gräva undan sand och lera kring fören och aktern samtidigt som bogserbåtar försökt dra i och puffa skrovet i rätt riktning. Omkring 30 000 kubikmeter sand har grävts bort. Som mest ska 14 bogserbåtar ha använts samtidigt. 9 000 ton vatten, som fungerar som stabiliserande ballast, hade också tappats ur för att göra fartyget lättare.

På måndagsmorgonen, då tidvattnet var det högsta på en månad, kom de första uppgifterna om att arbetet givit resultat. Då hade aktern kommit loss. På eftermiddagen kunde fartyget gå i sakta mak samtidigt som tv-bilder visade hur räddningsarbetare och fartygsbesättning firade.

En konsekvens av det nära veckolånga stoppet har blivit att fraktpriset på oljeprodukter nästan har fördubblats och oljepriset har stigit. När trafiken släpptes på sjönk priset något.

Normalt sett passerar drygt 50 fartyg per dygn, men enligt kanalbolagets chef Usama Rabie kan man fördubbla kapaciteten till 100 båtar för att snabbare beta av kön. Det väntas ta minst tre dagar innan trafiken kan återgå till det normala.

– Vi kommer inte att slösa bort en enda sekund, sade Usama Rabie till Nile tv som citeras av Reuters.

Ett antal fartyg har omdirigerats till att ta omvägen runt Godahoppsudden i Sydafrika, en tripp som utökar restiden med 7–10 dagar och ökar bränslekostnaderna avsevärt.

Ikea finns bland de bolag som har drabbats av trafikstockningen och har ett hundratal containrar ombord på Ever Given. Även på de hundratals fartyg som väntar på att få ta sig igenom kanalen finns varor som ska till Sverige. Stefan Strömberg, presskontakt på Göteborg hamn, har tidigare sagt till DN att det är en mix av importvaror som berörs av stoppet. Det handlar om alltifrån elektronik till byggvaror, kläder, skor, verktyg och insatsvaror till industrin. I exportledet rör det sig om

basindustriprodukter som sågade trävaror och papper.

juan.flores@dn.se

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Juan Flores

juan.flores@dn.se

FAKTA.

Suezkanalen är något av världsekonomins pulsåder. Här fraktas 30 procent av all världens containerlast och cirka 10 procent av oljan och gasen.

Kanalen började byggas år 1864 och invigdes fem år senare, men har aldrig tidigare varit med om ett haveri av den här omfattningen.

30 Därför står världen vanmäktig inför våldet i Myanmar

Världen står handfallen inför den massaker som militärjuntan i Myanmar har anställt mot hundratals civilpersoner. Utvecklingen demonstrerar än en gång – liksom i Bosnien och Rwanda – hur vanmäktig omvärlden är vid en blodig konflikt när stormakter som Kina och Ryssland inte vill ingripa.

KOMMENTAR

Under den senaste helgen rapporterades ytterligare 115 människor ihjälskjutna av regimens militär, vilket innebär att dödssiffran enligt hjälporganisationer nu uppgår till minst 460.

Dessutom har konflikten i Myanmar – efter militärens statskupp mot Aung San Suu Kyi för två månader sedan – fått en tydligare internationell dimension. Det är inte något nytt; under den etniska rensningen av minoritetsfolket rohingyerna som inleddes 2017 tvingades över 700 000 personer fly till Bangladesh undan våldet. Tusentals civila dödades under den terror – mord, tortyr, våldtäkter och nedbrända byar – som regimen släppte loss mot rohingyerna.

Nu har, enligt beräkningar, 3 000 personer från Myanmars sydöstliga Karenprovins flytt till Thailand sedan militärflyg i söndags bombade ett område som kontrolleras av den väpnade motståndsgruppen Karen national union (KNU). Thailand räknar med att fler flyktingar ska gå över gränsen.

Avhoppare från säkerhetsstyrkorna har vittnat om att deras högre befäl har beordrat dem att skjuta för att döda. Något som bekräftas av videofilmer, där militärpatruller till synes slumpartat beskjuter förbipasserande på gatorna i Yangon and Mandalay.

Det har inte saknats fördömanden från USA, Storbritannien, Australien och Japan.

Det borde ha kunnat få världssamfundet och Förenta nationerna att ena sig om att vidta några åtgärder.

För nära en månad sedan vädjade Förenta nationernas människorättschef Michelle Bachelet om ett omedelbart slut på militärregimens mord på obeväpnade demonstranter.

Men åtgärder? Nej – inte heller denna gång finns några större utsikter till det. Regimen i Myanmar har en trogen allierad i Kina, som liksom Ryssland säger sig vara emot inblandning i staters inre angelägenheter. Eftersom de är permanenta medlemmar i FN:s säkerhetsråd har de vetorätt, och kan stoppa alla åtgärder.

En ny modell som avspeglar dagens värld har länge efterlysts, och i senaste Foreign Affairs presenteras en sådan av två av USA:s tyngsta utrikesanalytiker Richard Haass och Charles Kupchan vid Council on foreign relations. De talar för att det internationella systemet måste reformeras i ett läge när ”Pax Americana”, den USA-ledda världsordningen inte längre existerar.

I dag är världen mångpolig: Väst har tappat inte bara i materiell dominans, utan också sitt ideologiska övertag, menar Haass och Kupchan. De pekar på att demokratier blivit offer för ”illiberalism och populism”, medan ett uppåtstigande Kina, understött av ett stridslystet Ryssland, försöker utmana den västliga auktoriteten.

Därför, hävdar de, är det dags att erkänna att den liberala världsordningen inte kan säkra en global stabilitet i det 21:a århundradet.

Deras recept är att skapa en ”stormaktskonsert”, enligt förebild från vad som existerade på 1800-talet, med de ledande nationerna Storbritannien, Frankrike, Ryssland

och Österrike. Denna så kallade ”Europakonserten”, som fanns från början av 1800-talet, efter Napoleonkrigens slut, fram till första världskriget 1914, upprätthöll en maktbalans och med vissa avbrott också freden och de existerande gränserna.

På samma sätt skulle en ny ”global konsert” enligt Haass/Kupchan, låta stormakterna på ett informellt sätt reglera dagens geopolitiska tävlan, oavsett deras olika ideologiska färg, och förhindra att konflikter utvecklas till fullt krig.

De tror att detta kunde fungera bättre än dagens fastlåsta läge i FN och dess säkerhetsråd, som alltför ofta fungerar som en plattform för olika utspel, men är lamslaget genom vetorätten för de fem permanenta medlemmarna i rådet (USA, Ryssland, Kina, Storbritannien, Frankrike).

Medlemmarna i denna globala konsert skulle kunna ägna sig åt att hantera de geopolitiska motsättningarna genom ”konsensusbyggande” och ”strategisk dialog”. Det skulle vara ett rådgivande forum, inte ett beslutande organ.

Vilka skulle då ingå i denna konsert? Den skulle ha sex medlemmar: Kina, EU, Indien, Japan, Ryssland och USA. Demokratier och icke-demokratier skulle ha en likvärdig ställning. Dessa medlemmar står för omkring 70 procent av såväl världens ekonomi som militärutgifter.

I modellen med denna ”globala konsert”, medger författarna, ingår att oenighet i frågor om demokrati och politiska rättigheter inte ska hindra internationellt samarbete. Det innebär ett ifrågasättande av president Joe Bidens utrikespolitiska linje, som har stort fokus på demokratifrågor. Konkret skulle då inte USA längre rikta straffsanktioner mot Kina (för

behandlingen av uigurerna) och mot Ryssland (för behandlingen av oppositionella).

Var skulle det lämna en tragedi som Myanmar? Den frågan får inget svar i förslaget om en ny form av samexistens mellan stormakterna.

Michael Winiarski

30 EU-toppar till Erdogan efter påsk

Turkiet. EU:s rådsordförande Charles Michel och kommissionsordföranden Ursula von der Leyen åker till Turkiet för samtal med president Recep Tayyip Erdogan nästa vecka.

Michel och von der Leyen träffar Erdogan den 6 april, meddelar Michels talesman Barend Leyts via Twitter.

Samtalen väntas bland annat handla om hur ett fortsatt samarbete på migrations- och flyktingområdet kan se ut.

– Sedan december har Turkiet visat en mer konstruktiv attityd, inklusive i sina bilaterala relationer med flera EU-länder, sade von der Leyen på en presskonferens i förra veckan.

TT

30 Dramatisk islamistisk attack kan bli väckarklocka för regeringen

En omfattande islamistisk attack mot staden Palma i norra Moçambique tros i helgen ha skördat minst 50 människoliv. Hundratals människor tvingades fly från ett hotell som stormades och flera utlänningar ska finnas bland dödsoffren. Händelsen är den mest dramatiska hittills under det fyraåriga islamistiska

upproret och kan innebära en vändpunkt för utvecklingen.

KOMMENTAR

Attacken har pågått i flera dagar men först på söndagen stod omfattningen klar. Minst 50 människor befaras ha dött och hundratals människor har tvingats fly med alla tillgängliga medel. Helikoptrar, bilar och båtar har använts i evakueringen av människor från staden Palma som ligger nära gränsen till Tanzania, i den nordligaste änden av Moçambique.

Bland offren finns flera utlänningar som antas ha dött när en evakueringskonvoj med 17 bilar från ett lokalt hotell hamnade i ett bakhåll.

Attacken mot Palma, där det franska oljebolaget Total har byggt sin bas för ett naturgasprojekt, är den allvarligaste hittills och kan innebära att regionens aktörer på allvar ser problemet som hittills väckt begränsat intresse. Utvecklingen har påmint om den i nordöstra Nigeria, där regeringen under många år var oförmögen att hantera en liten sekt – Boko Haram – som växte tills ytor större än vissa europeiska länder fallit i rebellernas händer.

I provinsen Cabo Delgado gjordes ett av de största fynden någonsin av naturgas och fyndigheterna tros vara värda över 500 miljarder kronor. Total utvecklar ett projekt värt 20 miljarder dollar, motsvarande 170 miljarder kronor. Många av de döda var anställda vid projektet, som nu pausats.

Pengarna skulle kunna bli en ekonomisk katapult för Moçambique, som är ett av världens fattigaste länder. Men provinsens invånare har inte sett någon reell utveckling på många år och denna paradox är viktig för att

förstå det islamistiska uppror som började för fyra år sedan och sakta har vuxit i omfattning.

Shabaab, som milisen i Moçambique kallas lokalt, saknar kopplingar till sin mer kända namne i Somalia och är till skillnad från den senare allierad med terrorsekten IS, och inte al-Qaida som är fallet med al-Shabaab i Somalia.

Men länkarna till IS är inte särskilt starka i dagsläget. I stället ska den islamistiska delen av upproret ses i en historisk och geografisk kontext där den östafrikanska kusten från Mogadishu i norr till Maputo i söder, den muslimska så kallade swahilikusten, i århundraden länkats samman genom handel. Att våldsamt islamistiskt tankegods skulle spridas längs swahilikusten var väntat – frågan var i vilket område idéerna skulle få fäste.

I Cabo Delgado var myllan bördig. Lokalbefolkningen befinner sig så långt det går att komma från makten i huvudstaden Maputo nästan 200 mil söderut och har ständigt ignorerats av en passiv regering som varken reagerat på brutala attentat eller klagomål på brist på skolor, sjukvård och framför allt arbetstillfällen.

Missnöjet har pyrt. Och varje ny attack har spätt på detta missnöje och ökat rekryteringen av ungdomar. Landets försvarsmakt har inte ens kunnat säkra sina egna positioner och man har i stället hyrt in sydafrikanska legosoldater som inte heller gjort något större avtryck.

Kan en regionalt stödd fredsbevarande insats bli aktuell? Ja – men det vill till att någon ställer upp, och att de får klartecken från regeringen i Maputo. Precis som var fallet i Nigeria stack regimen huvudet i sanden under lång tid och

vägrade erkänna att man hade ett problem på hemmafronten. Kanske kan risken för en allvarlig försening av gasprojektet bli väckarklockan som krävs.

Det regionala samarbetsblocket Southern African development community, SADC, liknar mest en intresseförening för gamla frihetsrörelser som nu är avdankade regeringspartier. Oförmågan att sätta ned foten när det gäller den tragiska utvecklingen i Zimbabwe ger en fingervisning om hur rädda man inom SADC är för att stöta sig med enskilda medlemsländer.

Sydafrika är en viktig aktör med en professionell och välutrustad armé – men landet har – nästan mirakulöst – varit förskonat från islamistisk terror som drabbat länder över hela världen under de senaste 20 åren och president Cyril Ramaphosa, som ofta talar om multilateralism, är sannolikt ytterst tveksam till att gå in på egen hand utan samarbetspartner.

EU ska ha fört samtal om att utöka det geografiska mandatet för operation Atalanta, som ursprungligen är tänkt att bekämpa piratverksamhet utanför Somalia. Men detta är en renodlat marin insats som inte skulle lösa situationen på land.

Oavsett vad som händer, kan militära medel bara ha en begränsad effekt. I nuläget handlar det om att återerövra territorium från islamisterna. Men när detta har gjorts får inget vakuum uppstå – det måste fyllas med en närvarande stat och det är en uppgift som bara kan falla på regeringen i Maputo.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

30 Läkare kräver att Navalnyj ska få sina mediciner

Av allt att döma lider den ryska oppositionsledaren Aleksej Navalnyj av diskbråck. Det är inte livshotande, men kan vara mycket smärtsamt. Nu mobiliserar det ryska civilsamhället för att Navalnyj ska få adekvat vård.

– I en situation när patienten har svåra smärtor måste man göra allt för att dämpa dem. För att det ska vara möjligt i Navalnyjs fall måste han föras ut ur straffkolonin och undersökas på ett sjukhus, säger Aleksej Erlich, avdelningsläkare på Baumansjukhuset nr 29 i Moskva.

Erlich, som uttalar sig i den oberoende tv-kanalen Dozjd, är en av tjugo läkare som i ett offentligt brev till fängelsemyndigheterna kräver att Navalnyj ska få vård.

– Att förvägra honom fungerande smärtstillande mediciner kan likställas med tortyr, säger läkarna.

Navalnyj har upprepade gånger bett om att få Diklofenak, ett inflammationsdämpande, smärtstillande medel. Det enda han hittills har fått är två tabletter smärtlindrande Ibuprofen per dag, vilket inte har hjälpt.

Den halvstatliga Observationskommissionen för förhållandena i fängelser (ONK) har besökt Navalnyj och sagt till Dozjd att han fortfarande står på benen och inte begär någonting annat än

Diklofenak. Navalnyj har själv rapporterat att han transporterades till ett sjukhus utanför fängelset, troligen i Vladimir, där en läkare undersökte honom. Oppositionsledaren fick inte veta sin diagnos.

Under tiden har alltmer information kommit fram om vad Navalnyj egentligen lider av.

– Att Navalnyj fått så ont så snabbt tyder på att det handlar om diskbråck, säger neurokirurgen Aleksej Kasjtjejev till Kommersant. Men för att vi säkert ska veta borde han undersökas med magnetkamera. Tillståndet kan vara mycket smärtsamt. Dessutom kan det i längden leda till permanenta rörelsehinder.

Att Navalnyj har förlorat känseln i högra benet stöder teorin om diskbråck. Smärtorna gör att han inte längre kan stödja på benet. I ett inlägg på Instagram bekräftar han vad hustrun Julia Navalnaja tidigare har skrivit, nämligen att han hade ont redan medan rättegången pågick.

– De som följde rättegången såg att jag aldrig satte mig i glasburen. Jag klarade bara att stå eller ligga ner. Jag tänkte att det skulle gå att läka. Men myndigheterna gör ingenting, skriver Navalnyj.

Anna-Lena Laurén

31 Så är läget runt om i världen inför påskhelgen

Frankrike

Tredje vågen har nått Frankrike på allvar och på intensivvårdsavdelningarna i landet är läget nu värre än vid höstens topp. Läkare varnar för att svåra val är att vänta och att de snart inte kan ge livsnödvändig vård till alla som behöver den.

För att undvika en kollaps har regeringen infört hårdare restriktioner och uppmanar fransmännen att undvika familjemiddagar i påsk. Mässor och andra religiösa ceremonier kan hållas med social distansering.

Skolor, matbutiker, bokhandlar och andra ”nödvändiga” inrättningar kan också hålla öppet. Men pressen växer på Emmanuel Macron att införa en total nedstängning, som den som paralyserade Frankrike förra våren.

Erik de la Reguera

Tyskland

I Tyskland har smittspridningen ökat under de senaste veckorna. För omkring en månad sedan öppnade frisörsalonger, skolor och butiker i de flesta delstater, men stigande smittspridning har fått vissa regioner att ”dra i nödbromsen” och skärpa restriktionerna igen.

Inför påsken är stämningen i landet spänd. Förbundskansler Angela Merkel bad nyligen

befolkningen om ursäkt för att ha gett otydliga besked om vilka restriktioner som skulle gälla under högtiden.

Grundreglerna i Tyskland är att endast fem personer från två olika hushåll får träffas. Kyrkor får själva avgöra om de tar emot besökare, eller om gudstjänster endast är tillgängliga via nätet.

Lovisa Herold

Polen

Landet befinner sig mitt i den tredje vågen av covid-19, och smittspridningen slår nya rekord. Sjukvården går på knäna. Inför påskhelgen har regeringen infört en hård lockdown, vilket även omfattar kyrkorna i detta katolska land. Kyrkorna förblir öppna, om än med begränsningen 1 person/20 kvadratmeter, medan all kultur, idrott, restauranger, hotell, förskolor och gallerior stänger helt.

Liksom i andra länder är pandemin politiserad. Regeringen får kritik för att ha gett efter för kyrkolobbyn, samtidigt som fundamentalistiska katoliker kräver att samtliga restriktioner för kyrkobesök slopas. I ett brev till ärkebiskopen skriver de: ”Förnekandet av Herren Gud är ett mer hotfullt virus än jordiska sjukdomar.”

Michael Winiarski

Italien

Påven firar påsk i Rom som alltid. Men i år får de troende räkna med en annorlunda ceremoni som anpassats till den pågående pandemin. Restriktionerna gäller även för påven som måste avstå från att gå korsets väg runt Colosseum på långfredagen. Istället leder han en korsvägsandakt på Petersplatsen. Troligen

kommer vi åter att se en ensam påve på detta enorma torg där Franciskus stannar på olika stationer. Alla övriga ceremonier hålls i Peterskyrkan och avslutas med påvens välsignelse ”Urbi et Orbi” (För staden och världen) från den påvliga balkongen.

Peter Loewe

Finland

Invånare i Helsingforsregionen och Åbo får vänja sig vid tanken att inte lämna hemmet annat än för nödvändiga ärenden i april. Regeringens föreslagna begränsningar i rörelsefriheten väntas träda i kraft efter påsk, och då är det tillåtet att vistas utomhus endast i motionssyfte, för att handla mat och mediciner, eller för att rasta hunden. En rad andra undantag finns också, till exempel får man resa till stugan, tanka bilen eller hjälpa en anhörig. Antalet nya covidfall har minskat en aning efter att restaurangerna och kaféerna stängde för tre veckor sedan, och därför ifrågasätter oppositionen regeringens kraftiga åtgärder. Från folkhälsomyndigheterna har signalen ändå varit tydlig: begränsningarna behövs för att undvika skenande smittosiffror och överbelastade sjukhus under våren.

Philip Teir

USA

Precis före påsk blev det fritt fram att fylla kyrkbänkarna i USA:s huvudstad. I slutet av mars beslöt en federal domare att upphäva begränsningarna för gudstjänstbesökare i District of Columbia, med hänvisning till författningen. Därmed är det bara tolv delstater - främst längs kusterna - som har uttalade restriktioner för hur många som får plats i

kyrkorna. Det betyder inte att allt är som vanligt för kristna amerikaner. Enligt en opinionsmätning från Pew Research planerar fyra av tio att gå i kyrkan på påskdagen och det är betydligt färre än normalt. Två tredjedelar av församlingarna i USA har infört någon form av begränsning för gudstjänsterna och 12 procent av kyrkorna är helt stängda för besökare i påsk.

Karin Eriksson

Storbritannien

England och Wales har lättat på sina restriktioner lagom till påsk när barnen ska leta efter äggen som påskharen gömt. Sex personer från olika hushåll kan mötas utomhus. Alternativt kan två hushåll träffas utomhus, oavsett hur många de är. Fortsatt gäller att hålla avstånd.

I Skottland får fyra personer från två hushåll mötas utomhus. För barn finns specialregler. Sedan den 26 mars får upp till 50 personer besöka kyrkor, moskéer och andra lokaler för religionsutövning om de är tillräckligt stora så att fysiska avstånd kan respekteras.

Pubar, restauranger och de flesta butiker är stängda i Storbritannien.

Pia Gripenberg

Brasilien

I världens största katolska land har guvernörerna i de främsta delstaterna São Paulo och Rio de Janeiro tvingat invånarna att ta ut tio dagars semester inför och under påsken. Tanken är att medborgarna ska hålla sig inomhus och därmed inte sprida den nya mutationen.

Guvernörerna har däremot inte infört något reseförbud, vilket resulterat i att miljoner brasilianare flytt storstäderna för att vänta ut de höga dödstalen längs stränderna. Risken att den nya mutationen sprids har därmed ökat. Många badorter har försökt hindra semesterfirarna från att ta sig in i deras städer.

Henrik Brandão Jönsson

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Michael Winiarski

Peter Loewe

loewepeter@gmail.com

Philip Teir

philip.teir@gmail.com

Karin Eriksson

karin.eriksson@dn.se

Pia Gripenberg

Henrik Brandão Jönsson

31 Skärpta regler när tredje vågen slår mot Europa under påsken

Den tredje vågen av coronasmitta har redan slagit hårt mot Central- och Östeuropa, och inför påsken kommer larm även från länder som Frankrike och Tyskland om ansträngda intensivvårdsavdelningar och stigande smittotal.

Trots hårda restriktioner förbereder flera länder ytterligare åtgärder.

PARIS ”Inom kort måste vi börja välja mellan patienter med livshotande tillstånd – och då menar vi inte bara covidpatienter, utan även andra som behöver intensivvård.”

Det dystra beskedet ger ett 50-tal läkare på franska intensivvårdsavdelningar (iva) i debattartiklar i tidningarna Le Monde och Le Journal du Dimanche inför påskhelgen.

Omkring 5 000 covidpatienter vårdas nu på iva i Frankrike, fler än under höstens andra våg. I den hårt drabbade Parisregionen är man på väg mot siffror som tidigare bara noterats under den första vågen av smitta, för precis ett år sedan.

– Vi är väldigt, väldigt oroliga. Den tredje vågen ser ut att bli värre än de båda tidigare, säger

Rémi Salomon, talesperson för läkare i den offentliga vården, till kanalen BFM.

Liknande larm kommer från sjukhus runt om i Europa. Den brittiska varianten av coronaviruset, B117, har på kort tid blivit den dominerande i många länder, inklusive i Sverige. Med det följer snabbare smittspridning och, åtminstone enligt vissa studier, ökad risk för allvarlig sjukdom.

Enligt WHO dör just nu 20 000 människor med covid-19 varje vecka i Europa (inklusive Ryssland och andra europeiska länder utanför EU). Det är mer än vid samma tid förra året.

Estland hör till de värst drabbade staterna, tillsammans med flera andra länder i Central- och Östeuropa. Samtidigt kommer signaler från länder som Nederländerna och Tyskland om att delar av befolkningen börjar tröttna på restriktionerna.

”Pandemitrötthet” kan bli ett hett samtalsämne under påsken – inte minst som många regeringar i Europa uppmanat familjer att avstå från de traditionsenliga släktmiddagarna.

– Djävulen försöker dra nytta av krisen för att så misstro, desperation och konflikt, varnade påven Franciscus vid en sparsamt besökt mässa på palmsöndagen.

Påvens framträdanden i Vatikanen under påsken tros komma att präglas av social distansering. Även i det utpräglat katolska Polen har man infört en gräns på max en person per 20 kvadratmeter i alla kyrkor, samtidigt som samhället stänger ned i hög grad, för att försöka bromsa smittspridningen.

I Frankrike får dock mässor hållas, om minst två tomma stolar finns runt varje familj. President Emmanuel Macron försöker hålla fast vid sin ”tredje väg”: förhållandevis stränga restriktioner – med stängda kaféer och restauranger, åtskilliga stängda affärer och utegångsförbud nattetid – men långtifrån den fullständiga ”lockdown” som infördes förra våren och som många läkare i landet vill se.

Avvägningen mellan att bibehålla en viss normalitet för befolkningen och att skydda sjukvården blir dock allt svårare. Det märks inte minst av i Tyskland, där tonen hårdnat den gångna veckan mellan förbundskansler Angela Merkel och de delstatsregeringar som vill öppna samhället efter påsk.

– Några har inte förstått allvaret, sa Merkel i måndags, samtidigt som hon öppnade för att lagstifta för att ge den federala regeringen mer makt i smittskyddsfrågan.

En mobilisering pågår för att få fart på vaccinationskampanjen i EU:s medlemsländer. Förhoppningen är att det snart ska leda till att antalet allvarligt sjuka och nya dödsfall börjar avta. Men än så länge visar den tredje vågen inte några tecken på att mattas av.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

Fakta. Så började allt

31 december 2019

Kina informerar Världshälsoorganisationen (WHO) om ett okänt virus som har orsakat 41 fall av lunginflammation i mångmiljonstaden

Wuhan. De första drabbade ska ha insjuknat i början av december.

1 januari 2020

Våtmarknaden Huanan, där säljs fisk, kött men också vilda djur, stängs i Wuhan eftersom flera av fallen kopplas dit.

7 januari

WHO meddelar att det nya viruset har identifierats som ett tidigare okänt virus i familjen coronavirus.

11 januari

Kina rapporterar det första dödsfallet i covid-19, en 61-årig man som handlat på marknaden i Wuhan.

Källa: TT

31 200 000 djur riskerar att dö på grund av stoppet i Suezkanalen

Trots att godstrafiken i Suezkanalen har börjat komma i gång efter en knapp veckas stopp är det en överhängande risk för att de 200 000 djur som har suttit fast i blockerade fartyg kommer att dö. Den bedömningen gör djurrättsorganisationen Animals International.

Det gigantiska containerfartyget Ever Givens grundstötning i södra delen av Suezkanalen förorsakade inte bara ekonomiska avbräck i mångmiljardklassen, utan även ett svårt lidande för de levande djur som fraktas från EU-länder till Persiska viken.

Och nu är risken överhängande att större delen av dessa djur inte kommer att överleva, säger Gabrile Păun, EU-chef för frivilligorganisationen Animals International, till webbsajten EUobserver. De har inte nog med foder och vatten för att klara den upp till nio dygn långa förseningen som den strandade Ever Given åsamkade.

Enligt Gabrile Paun kan ”historiens värsta tragedi för djurens välbefinnande” nu vara oundviklig, även om fartygstrafiken återupptas med full fart.

Det är minst 16 fartyg med levande djur från EU som har suttit fast i flera dagar när den 400 meter långa Ever Given ställde sig på tvären i Suezkanalen. 130 000 av de 200 000 fåren och kalvarna kommer från Rumänien, och de har tvingats utstå svår hetta i trånga lastutrymmen.

Sex av de elva fartygen från Rumänien, fullastade med djur, bedöms vara i en särskilt kritisk situation. De skulle enligt planen ha angjort hamnar i Persiska viken redan för fem dagar sedan, men de har ännu inte passerat Suezkanalen.

Enligt EU-lagstiftningen måste fartyg som fraktar levande djur ha med sig 25 procent mer foder än som behövs för den planerade restiden, som säkerhetsmarginal för förseningar. Men även om fartygen har denna buffert tar den slut innan fartygen hinner nå en hamn.

Gabrile Paun ger ett exempel i EUobserver: Ett fartyg som avgick från Rumänien den 16 mars och förväntades att anlända till Jordanien den 23 mars kommer nu fram tidigast den 1 april. Det innebär en försening på nio dygn, och då är det extra djurfodret slut sedan länge.

– Det är ett mycket stort problem. Årligen exporteras fler än en miljard djur mellan länder i EU och till länder utanför EU, säger Linda Björklund, sakkunnig och etolog på Djurens Rätt.

– Transporter av djur är förknippat med stor risk för djurlidande och när något går fel, som i Suezkanalen, blir konsekvenserna för de drabbade djuren förödande. Det behövs ett förbud mot export av levande djur till länder utanför EU. Istället för levande djur som exporteras för slakt och avel, kan kött och genetiskt material exporteras, säger hon.

Rumänien är en av Europas största exportörer av levande får, och har flera gånger fått anmärkningar av EU-kommissionen för sin undermåliga djurhållning. För två år sedan uppmanade EU:s kommissionär för livsmedelssäkerhet att Rumänien skulle stoppa exporten av 70 000 levande får till Persiska viken, eftersom temperaturen inuti lastfartyget översteg 60 plusgrader.

Denna vädjan klingade ohörd, och i stället ökade Rumänien exporten av levande djur - detta trots en utredning som visat att djur som exporteras till Persiska viken dog på grund av höga temperaturer, behandlades brutalt och slaktades av okunnig personal.

Även Spanien, Frankrike och Ungern exporterar mycket nötdjur till länder utanför EU. Fem av de fartyg som satt fast hade levande djur från Spanien ombord. Det spanska jordbruksministeriet gav i förra veckan order om att inga fartyg med destination Jordanien och Saudiarabien får lastas med levande djur innan kanaltrafiken fungerar normalt.

Linda Björklund berättar att även Sverige exporterar levande djur, för slakt och i avelssyfte.

– Till exempel så kallade uttjänta hönor och suggor från ägg- och grisindustrin, som skickas för att slaktas i Polen, Tyskland och Nederländerna. Och dräktiga kvigor som exporteras i avelssyfte till Storbritannien. Det har också tidigare skett exporter av dräktiga kvigor från Sverige till Ryssland, Pakistan och Turkiet.

Michael Winiarski

31 Ingmar Nevéus: Så försöker Ryssland utnyttja händelsen

När trafiken stannar i Suezkanalen passar Ryssland på att propagera för sin egen handelsrutt norr om Sibirien. Den kallas rentav ”ett ekologiskt alternativ”.

Men mycket tyder på att ökad trafik längs den ryska rutten i stället kan förvärra klimatförändringarna.

Monsterfartyget Ever Givens grundstötning i den trånga Suezkanalen har visat hur sårbara världens handelsvägar är. I början av krisen beräknades ett värde på tio miljarder dollar gå upp i rök för varje dygn stoppet varade.

Men ”den lilla Suezkrisen” har en oväntad vinnare: Ryssland.

För medan exempelvis 500 000 flytande naturgas från Qatar sitter fast i kanalen flödar rysk naturgas till Europa, bland annat genom ledningen Nord Stream på Östersjöns botten.

Den ryska oljeexporten får också ett tillfälligt uppsving, vilket analytiker tror kan leda till en prisuppgång.

I ryska medier uttalar sig politiker och förståsigpåare nu om detta och betonar hur pålitliga de ryska leveranserna är jämfört med andra som tvingas gå genom Suezkanalen.

Men framför allt tar de chansen att påminna om Nordostpassagen. Detta är havsrutten norr om Ryssland, som i takt med att det arktiska istäcket krymper är farbar allt längre perioder varje år.

Detta är ett av president Putins stora prestigeprojekt, och Ryssland lägger enorma summor på att bygga isbrytare och uppgradera infrastruktur längs sin norra kust.

Nikolaj Kortjunov, rysk ansvarig för samarbete i Arktis, säger att Suezincidenten visar att det ”inte finns något alternativ” till den ryska rutten.

Ryssarna framhåller gärna att Nordostpassagen halverar restiden från Shanghai till Rotterdam. Experter i rysk press talar rentav om den som ett ”ekologiskt alternativ”, eftersom det behövs mindre bränsle och därmed blir mindre koldioxidutsläpp.

Landet satsar på att göra transportleden farbar året runt inom ett decennium.

Samtidigt är ju handelsrutten i sig en följd av de klimatförändringar som människan är skyldig till. Och den globala uppvärmningen drabbar i själva verket Ryssland hårdare än andra länder.

Bland annat smälter permafrost i Sibirien, som de senaste åren har drabbats av omfattande skogsbränder. Temperaturhöjningen i Ryssland är enligt landets eget miljöministerium dubbelt så stor som genomsnittet i resten av världen.

Med andra ord: klimatkrisen kan å ena sidan ge Ryssland ekonomiska fördelar. Men detta gör å andra sidan att landet inte har incitament att minska sina koldioxidutsläpp tillräckligt mycket.

Det är till stor del de ryska olje- och gasföretagen som betalar ny infrastruktur längs Nordostpassagen. Och miljöorganisationer ser inte rutten som särskilt ”ekologisk”, tvärt om. De varnar för att ökad fartygstrafik i Arktis i själva verket kan ge ökad skjuts åt den globala uppvärmningen.

Ingmar Nevéus

Fakta. Rysslands iskalla handelsrutt

Nordostpassagen löper norr om Ryssland, från Berings sund i öster till den norska nordkusten i väster. Den finlandssvenske upptäcktsresanden Adolf Erik Nordenskiöld var först med att segla längs hela rutten år 1878–79, med fartyget Vega.

På grund av den globala uppvärmningen krymper istäcket i Arktis, och den ryska rutten är numera farbar cirka fem månader per år. Trafiken har ökat kraftigt de senaste åren – från 10,7 miljoner ton last 2017 till 33 miljoner ton 2020.

Det är dock långt under trafiken genom Suezkanalen, som ligger kring 3 miljoner ton per dygn.

Ryssland satsar på att Nordostpassagen ska vara användbar året runt inom ett decennium.

Detta kan bli verklighet dels på grund av den accelererande globala uppvärmningen som krymper istäcket för varje år, men också tack

vare att Ryssland sätter in allt fler atomdrivna isbrytare längs med rutten.

31 Nya vallagar raderar ut oppositionen i Hongkong

Färre direktvalda ledamöter och granskning som säkerställer att alla kandidater är ”patriotiska”. Hongkongs nya vallagar urholkar alla demokratiska inslag och banar vägen för ett hundra-procentigt Peking-vänligt styre.

I kölvattnet av 2019 års protestvåg och ett distriktsval där nästan 90 procent av rösterna gick till demokratiska partier drar nu Peking åt

snaran i Hongkong ytterligare genom ett nytt valsystem.

På tisdagen klubbade folkkongressens ständiga kommitté de nya vallagarna, som redan tidigare i mars hade fått grönt ljus av folkkongressen, som brukar likställas med Kinas parlament.

Nu framkommer fler detaljer om förändringen och de är förödande för Hongkongs opposition.

Enligt de nya reglerna kommer antalet ledamöter i legco, som Hongkongs lagstiftande församling heter, utökas från 70 till 90 personer.

Antalet ledamöter som väljs direkt i allmänna val minskar från 35 till 20.

Ett nytt utskott, kallat granskningsutskottet, bildas. Det får i uppgift att i samarbete med säkerhetspolisen granska och godkänna alla kandidater. I kontrollen ingår att fastslå att de som ställer upp i val är patriotiska, det vill säga står bakom Kinas styrande kommunistparti, och att de följer den kontroversiella nationella säkerhetslag som infördes i somras. Någon möjlighet att överklaga granskningsutskottets beslut kommer inte att finnas.

Valkommittén, som består av Pekingvänliga krafter, får utökad makt och ska framöver välja 40 av ledamöterna.

Resterande 30 väljs av intressegrupper och näringslivsorganisationer där majoriteten står Peking nära.

Det nya valsystemet innebär enligt kritikerna en förändring av den minikonstitution som skrevs när Hongkong lämnades över från Storbritannien till Kina 1997. Den slog bland annat fast att Hongkong ska behålla friheter

som yttrandefrihet och samlingsfrihet i 50 år efter överlämnandet. Här fanns också ett löfte om att Hongkong ska gå mot en framtid med fria och rättvisa val.

I stället barkar det i helt motsatt riktning, mot en utveckling som innebär slutet på alla former av demokratiska inslag och opposition. I de nya vallagarna ingår också att de 117 distriktsråd, som väljs i Hongkongs enda direkta val, inte längre får en plats i valkommittén som utökas från 1 200 till 1 500 medlemmar. Dessa platser kommer framöver i stället att ges till personer utsedda av regeringen.

Redan sedan tidigare står Hongkongs parlament utan opposition. När fyra ledamöter kastades ut från parlamentet i slutet av förra året, anklagade för att ha brutit mot säkerhetslagen, valde resten av oppositionen att avgå i protest. Senare, i januari, väntade samma öde 50 oppositionspolitiker som greps misstänkta för brott mot säkerhetslagen.

Enligt centralregeringen i Peking och Hongkongs politiska ledare Carrie Lam kommer det nya systemet att innebära ett mer effektivt parlament. Men kritiken utifrån är stor. EU, USA och Storbritannien har alla uttryckt sin oro inför att Hongkongs särprägel som skulle garanteras under flaggen ”ett land, två system” försvinner. USA:s utrikesminister Antony Blinken kallar förändringen för en förolämpning mot demokratin.

Marianne Björklund

31 Försvaret utmålade vittnena som hotfulla

När rättegången mot Derek Chauvin, den polis som anklagas för att ha orsakat George Floyds död i Minneapolis förra året, fortsatte på tisdagen försökte försvaret utmåla de vittnen som stod på trottoaren som hotfulla mot poliserna. Detta skulle ha fått poliserna att reagera våldsammare.

Vittnena beskrev dock stämningen som upprörd men inte hotfull. En av dem som vittnade var den unga kvinna som filmade händelsen och sedan lade upp filmen på Facebook där Floyd kunde höras säga ”jag kan inte andas” 16 gånger.

– Trots det tryckte Chauvin sitt knä ännu hårdare mot halsen, berättade hon på tisdagen.

Kvinnan beskrev också hur Derek Chauvin fortsatte med detta till dess att en person ur ambulanspersonalen bad honom sluta. Ett annat vittne förklarade att han ansåg sig ha blivit vittne till ett mord.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

31 Bolsonaro pressas hårt av krisen

Rio de Janeiro. Marken gungar under president Bolsonaros fötter. Kongressens missnöje med hur han hanterat pandemin i Brasilien har tvingat honom att avskeda sex ministrar och bryta ett kärt vallöfte. Frågan är om det räcker?

KOMMENTAR

För att få majoritet i kongressen är det vanligt att brasilianska presidenter tilldelar mittenpartierna ministerposter. Denna kohandelspolitik var något som Bolsonaro lovade bryta när han blev vald till president 2018. Redan förra året tummade han på sitt vallöfte när han gav poster till mittenpartierna för att undvika en riksrättsprocess.

I måndags begravdes hans vallöfte för gott. För att återigen rädda sitt skinn i en möjlig riksrättsprocess gick han mittenpartierna till mötes och tvingade sin kontroversiella utrikesminister att säga upp sig.

Förutom Bolsonaro har den högerpopulistiska utrikesministern Ernesto Araújo varit den som anklagats för att ha åstadkommit mest skada för Brasilien. Han anses ha saboterat det brasiliansk-kinesiska initiativet att framställa vaccinet Coronavac.

Han har även motarbetat olika guvernörers försök att importera det ryska vaccinet Sputnik V.

Oppositionen hävdar att det är

Ernesto Araújos inställning som gjort att världens femte största land inte lyckades få fram vaccin i tid.

Frågan är nu vad hans efterträdare ska kunna göra. Carlos França är en 56-årig, oerfaren diplomat som inte ens varit utnämnd till ambassadör. Han har tjänat vid ambassaderna i Bolivia, Paraguay och USA. Hans högsta befattning har varit som ansvarig för ceremonierna på utrikesdepartementet. Hur han ska kunna skapa viktiga internationella kontakter under pandemin är en gåta.

Bolsonaros regeringskris har lett till att han även sparkat sin omtyckta försvarsminister, general Azevedo. Det kan få ödesdigra konsekvenser för Bolsonaro. Presidenten uppges vara besviken på försvarsministern därför att denne inte ville förbereda militären på att införa undantagstillstånd i syfte att undergräva guvernörernas roll i bekämpningen av den brasilianska mutationen.

Ett flertal guvernörer har infört nattliga utegångsförbud och tvingat befolkningen i landets främsta delstater att ta ut semester i förtid för att försöka stoppa smittspridningen. Bolsonaro har motsatt sig denna typ av restriktioner och ville att militären skulle visa vem som bestämmer.

I stället har de tre generalerna för armén, flottan och flygvapnet nu ställt sina tjänster till förfogande i en protest mot att försvarsministern tvingats avgå. Generalerna vill inte ingå i det vapenskramlande som Bolsonaro försöker åstadkomma för att få guvernörerna att rätta in sig i ledet. Det är nu upp till landets nya försvarsminister, armégeneralen Walter Braga

Netto, att skapa ordning inom de tre vapenslagen.

Om de tre generalerna avgår kommer inte marken längre att gunga under Bolsonaros fötter. Den kommer att skaka som en jordbävning och underminera hans chanser att bli återvald vid nästa års presidentval.

Hittills har Bolsonaro avskedat och bytt ut 24 ministrar under sina två år och tre månader som landets president.

Det är mer än någon annan av Brasiliens tre föregående presidenter.

Styret av Latinamerikas supermakt har blivit ohållbart och försöket att tillfredsställa mittenpartierna kan slå tillbaka mot honom själv. Om Bolsonaro inte lyckas skapa enighet i kongressen lär dagarna vara räknade innan talmannen genomför en omröstning om huruvida presidenten ska ställas inför riksrätt eller inte.

Oppositionen tycker att Bolsonaros negligerande av coronaviruset har utsatt Brasilien för ett folkmord och menar att Bolsonaro driver en destruktiv politik. Hittills har 314 000 invånare avlidit.

Henrik Brandão Jönsson

31 Öppet bråk mellan separatister

För andra gången på kort tid torpederade på tisdagen det katalanska separatistpartiet JxCat det andra separatistpartiet ERC:s försök att bilda regering. Den öppna konflikten mellan partierna kan leda till ännu ett val.

ERC:s ledare i Barcelonaparlamentet, Pere Aragonès, förlorade tisdagens förtroende-omröstning, efter att JxCats ledare Carles Puigdemont från sin exil i Belgien givit sina representanter tecken att rösta nej.

Ända sedan de båda partierna gemensamt inledde sin kampanj för utbrytning från Spanien 2012 har de samordnat sin strategi. Men JxCat, som med stöd av ERC regerat sedan december 2017, vägrar nu lämna över initiativet, trots att ERC är det större partiet.

Puigdemont kräver att separatistsidans politiska strategi utformas av ett organ där bägge separatistpartierna är representerade.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

31 Förtroendet rasar för regeringstrogna katolska kyrkan

En gång i tiden liknandes den katolska kyrkan i Polen vid en frihetsrörelse mot den kommunistiska diktaturen. I dag liknas biskoparna vid Irans ayatollor – den auktoritära maktens stöttepelare. Men trots sitt starka inflytande förlorar kyrkan i Polen anhängare i rasande fart.

Siffrorna är onekligen dystra för den katolska kyrkan i Polen: Enligt flera mätningar tar allt fler polacker avstånd från kyrkan. Det gäller särskilt de yngre, där nära hälften av medborgarna mellan 18 och 29 år är öppet negativa till kyrkan.

Hur mycket har kyrkan förlorat på senare tid?

– Svaret kan se enkelt ut om man tittar på statistik. Opinionsinstitutet Pew har visat att den polska ungdomen är den grupp i världen som under de senaste fem åren sekulariseras snabbast. Det är nakna fakta, säger Stanisław Obirek, professor i teologi och socialantropologi vid universitetet i Warszawa.

Han var under många år jesuit, men han lämnade prästämbetet och kyrkan 2005. Avhoppet kom då kyrkan försökte tysta honom efter att han uttryckt sig kritiskt mot den polska katolicismen och påven Johannes Paulus II.

Som barn – som korgosse – utsattes han själv för prästers fysiska närmanden. Om det berättade han aldrig för någon, och han förträngde länge övergreppen. I vuxen ålder valde han ändå att ansluta sig till jesuitorden. Först långt senare kom minnena upp till ytan. Det var när han ombads att skriva en recension av filmen ”Spotlight” (om kyrkans mörkläggning av prästers övergrepp på barn i Boston) som han började släppa fram sina egna upplevelser. Och han insåg då att problemet inte bara består av tystnadskulturen i kyrkan, utan också av offrens tystnad.

Obirek gick med i kyrkan 1976 och lämnade den 2005. Två beslut som han i dag betraktar som lika viktiga och positiva.

– Jag hade uppfattningen att kyrkan hade en kulturskapande roll. Då visste ingen att kommunismen skulle falla tolv tretton år senare. Vi observerade entusiastiskt hur det polska samhället förändrades, genom fackföreningsrörelsen Solidaritet, som visserligen bromsades av krigstillståndet, men 1989 återkom hoppet om att Polen skulle bli en del av västvärlden.

Och så blev det. Polen gick med i Nato 1999 och därefter i EU 2004. Obirek hoppades att kyrkan skulle bli en viktig drivkraft i denna process. Men under 1990-talet började han inse att dessa förhoppningar om kyrkans roll som framstegsvänlig, tolerant och öppen inte skulle bli uppfyllda.

När han kritiserade Johannes Paulus II och förespråkade en sekulär modell, där kyrkan är skild från staten, utsattes han för reprimander och bestraffningar. Det han sade ansågs inte vara förenligt med kyrkans intressen, och han fråntogs rätten att tala med medier och att undervisa.

I dag är Obirek en av de mest framträdande kritikerna av Polens kyrkohierarki. När jag samtalar med honom via datorskärm i Warszawa säger han att det inte råder någon tvekan om att kyrkan snabbt förlorar i betydelse och i inflytande. Tidigare var det den institution som hade högst förtroende, men det har i dag rasat.

– Flykten från kyrkan ökar med en galopperande hastighet.

Den processen har förstärkts av pandemin. Men han tror ändå att den polska kyrkan i dag befinner sig på samma punkt som den irländska katolska kyrkan för ett tiotal år sedan. Där har kyrkan stadigt förlorat i inflytande. Det märktes i abortfrågan, då två tredjedelar av irländarna i en folkomröstning 2018 sade ja till att legalisera abort. Några år tidigare, 2015, hade en nästan lika stor majoritet röstat för att Irlands författning skulle tillåta samkönade äktenskap.

– Just de två frågorna betraktas av den polska kyrkan som avgörande. Även här förlorar kyrkan, och dessutom reagerar allt fler på det hat som höga kyrkomän riktar mot sexuella minoriteter.

Ärkebiskopen Marek Jedraszewski från Kraków talade om ”den regnbågsfärgade smittan”. Denna homofobi, menar Obirek, är en viktig orsak till att många hoppar av kyrkan. Det styrande nationalistpartiet Lag och rättvisa, PIS, en polsk motsvarighet till Erdogan i Turkiet och Orbán i Ungern, har hittills kunnat bromsa sekulariseringen med hjälp av sin kontroll över public service-medierna.

– Det är min privata mening att det nära samarbetet mellan kyrkan och regeringspartiet kommer att bli en av orsakerna till att de går under tillsammans.

Som exempel på denna närhet mellan ”tronen och altaret” nämner Obirek att PIS partiledare Jaroslaw Kaczynski och premiärminister Mateusz Morawiecki - regelbundet besöker staden Torun, där fader Tadeusz Rydzyk, chef för den ultrakonservativa katolska stationen Radio Maryja, ger dem anvisningar om hur dagens polacker ska bete sig. Obirek anser att Rydzyk står för en främlingsfientlighet och antisemitism som tidigare fanns i marginalen, men som nu är mainstream inom den polska kyrkan.

– Under de senaste trettio åren har det aldrig funnits en så stark identifikation mellan religiös och politisk fundamentalism som i dag. Det kommer kyrkan att få betala ett mycket högt pris för.

Hur förklarar du att kyrkan har gått från att vara frihetssymbol till en försvarare för den auktoritära makten? Eller har den kanske inte ändrat sig?

– Min tes är att kyrkan har blivit ett offer för sin egen framgång. Politiker från höger till vänster har känt att de har en sorts skuld till kyrkan från 1980-talet, då den lite som i Latinamerika ansågs stå på de marginaliserades och förtrycktas sida.

Polska biskopar fungerade också som medlare i Runda bordet – överläggningarna mellan oppositionen och

kommunistregimen – som ledde till de första fria valen i Polen sommaren 1989. Till denna positiva bild hörde också Karol Wojtyla, ”den polske påven” Johannes Paulus II.

– Men efter 2015 har kyrkoledarna blivit en broms för moderniseringsprocessen, genom sin konservativa syn på samhället efter vilken de försöker forma lagstiftningen. De flesta biskopar har inte kunnat acceptera att religionen är ett av flera element i ett pluralistiskt samhälle. De skapar en stat i staten.

Obirek kallar det för en ”iranisering” av religionen i Polen. Det innebär att precis som ayatollorna ger order till Irans politiker om hur de ska besluta, anser sig prästerna i Polen vara i sin fulla rätt att diktera politiken för regeringen. Det förklarar paradoxen att en institution som på 1980-talet deltog i att bygga ett medborgarsamhälle och stod på människornas sida, nu har byggt en teokratisk modell – ett prästvälde – för samhället.

– Det var något som Czeslaw Milosz (Nobelpristagare i litteratur 1980, reds anm) och andra varnade för. I dag försöker kyrkan inte stärka demokratin utan har blivit en bromskloss lierad med det regerande partiet.

Ett exempel är att ärkebiskop Jedraszewski under den senaste julhelgen sade upp lokalerna för den viktiga liberala katolska tidskriften Tygodnik Powszechnys redaktion.

– Det var ett symboliskt ingripande som innebär att den polska katolicismen är absolut kompromettterad. Den är nu på väg att bli en totalitär institution som inte tillåter någon kritik. Och den närmast nyfascistiska högerfundamentalismen har sträckt ut handen åt den katolska fundamentalismen.

Enligt Obirek är det biskopar med sådan ”förvriden moral” som förklarar den växande klyftan mellan kyrkan och samhället, där medborgarna i allt högre grad går ut i gatuprotester mot förljugenheten i politiken och kyrkan.

Han hoppades på att det skulle bli en förändring med påven Franciskus, som är modernare och mer öppen för reformer än sin företrädare. Men hittills är Obirek besviken. Under åtta år i Vatikanen har Franciskus inte gjort några allvarliga försök att få den polska kyrkan att tillfriskna.

– Jämför man Vatikanen med den polska kyrkan handlar det inte bara om två varianter av katolicismen utan mer om två helt olika religioner. Franciskus har nominerat kvinnor till viktiga poster, men i den polska kyrkan har kvinnor ingen röst.

Å andra sidan har Franciskus nyligen uttalat att enligt Vatikanens troskongregation får präster inte viga eller välsigna homosexuella parförbindelser. Det ger de homofoba fundamentalisterna i den polska kyrkan råg i ryggen. Och det ligger i linje med vad ledande politiker, som president Andrzej Duda, har framfört – att ”hbtq är inte människor” utan en ideologi – och med de närmare 100 kommuner och städer som har upprättat ”hbtq-fria zoner” runt om i Polen.

– Det är något som fått uppmärksamhet i Bryssel. Man får hoppas på att EU inte stannar vid att uttrycka sin oro, utan vidtar åtgärder som tvingar regeringen att stoppa diskrimineringen mot sexuella minoriteter.

I november 2020 publicerade Vatikanen en diger rapport om en av de stora pedofilskandalerna inom kyrkan, som gällde kardinalen Theodore McCarrick. Av rapporten framgick klart att McCarrick i årtionden begått sexuella övergrepp mot barn. Ännu allvarligare var att rapporten slog fast att övergreppen sopades under mattan av de två påvarna, Johannes Paulus II och hans efterträdare Benedictus XVI.

För många polacker var det svårt att ta in att ”deras” helgonförklarade och beundrade påve inte var så fläckfri och i själva verket hade skyddat präster och biskopar som våldtagit barn. Hos många finns en djup blockering mot den insikten, menar Obirek.

Han jämför vad som hände efter Josef Stalins död, då Nikita Chrusjtjov höll sitt tal om diktatorns förbrytelser. Det blev en chock för många

kommunister, och deras värld rasade samman. På samma sätt har många katoliker denna chock framför sig.

– I min generation hade många svårt att frigöra sig från myten och kulten kring Johannes Paulus och acceptera denna mörka sida hos honom. Jag har skrivit en del om rapporten, men jag har varit i minoritet. De flesta publicister hävdade att påven inte visste någonting om övergreppen. Men dokumenten visar att påven inte bara visste, utan också hjälpte fram en pedofil i dennes karriär.

Obirek påminner om ett brev som Benedictus XVI riktade till de irländska katolikerna, där han skrev att präster och biskopar hade förrått sina medmänniskor.

– Det han egentligen sade var att hans företrädare, det vill säga Johannes Paulus, inte hade klarat sin uppgift, att stå på offrens sida. Det förändrade diskussionen i Irland. Om Franciskus sände ett motsvarande budskap till Polens tusentals pedofiloffer så utesluter jag inte att den polska kyrkan skulle deklarera: ”Vi försvarade förbrytarna och vi brydde oss inte om deras offer.”

När jag häromåret träffade Artur Nowak, en advokat som har företrätt många av offren för kyrkans pedofiler – och som själv utsatts för en prästs övergrepp som barn – sade han sig betvivla att den polska kyrkan kommer att göra något åt problemet av sig själv.

– Katolska kyrkan är totalt samvetslös och har upphört att stå för kristna värden, det är en cynisk organisation som har som enda syfte att behålla sina privilegier och sin makt. I Chile brann kyrkor och i Irland gick folkmassor ut på gatan, och då hände det något, sade Nowak.

Michael Winiarski

FAKTA. STANISŁAW OBIREK

Professor Stanisław Obirek, född 1956, är kulturantropolog, teolog, historiker och publicist. Han arbetar vid Amerika- och Europainstitutet på Warszawas universitet. Han har undervisat vid bland

annat College of the Holy Cross i Worcester, på universitetet i Łódz.

Han är före detta jesuit, och lämnade orden och prästerskapet 2005 efter att han belagts med munkavle efter att ha riktat kritik mot den polska katolska kyrkan.

01 Populister vill skapa en ny allians

De har misslyckats tidigare, men nu gör Europas tyngsta populister ännu ett försök att skapa en högerallians. På torsdagen tar Ungerns Viktor Orbán emot den italienske Legaledaren Matteo Salvini och Polens premiärminister Mateusz Morawiecki i Budapest.

Konjunkturen för europeiska nationalistpartier på högerkanten har gått upp och ner de senaste åren. Flyktingkrisen 2015 gynnade dem, men EU-valet 2019 blev en besvikelse och visade tydligt hur splittrade dessa partier är – med motståndet mot invandring som i stort sett den enda gemensamma nämnaren.

Under pandemin har många av de högerpopulistiska partierna hamnat i medieskugga, eftersom så få av dem sitter i regeringsställning. Med två viktiga undantag: Fidesz i Ungern och Lag och rättvisa, PIS, i Polen.

Nu har Fideszledaren och premiärministern Viktor Orbán bjudit in sin polske kollega Mateusz Morawiecki till ett möte, tillsammans med ett annat av höger-populismens affischnamn: Matteo Salvini, den färgstarke ledaren för italienska Lega.

Dagordningen är ambitiös. Orbán har sagt att avsikten är att bilda en allians.

Den ungerske ledaren har tidigare skickat ut trevare även åt andra håll, bland annat i ett brev till Giorgia Meloni, ledare för postfascistiska Italiens bröder där han efterlyste mer samarbete mellan ”pålitliga stridskamrater”.

De tre mötesdeltagarnas partier är just nu splittrade på EU-nivå, där PIS är medlem i högerkonservativa EU-partiet ECR medan Lega delar partitillhörighet med Marine Le Pens Nationell samling i nationalistgruppen ID.

Fidesz å sin sida lämnade nyligen det stora konservativa EPP – där svenska M och KD ingår – efter flera år av konflikter kring ungrarnas nedmontering av demokratiska institutioner.

Kan de tre populistledarna enas den här gången?

Det förutsätter att de kan bortse från frågor där de har olika åsikter. Särskilt relationen till Ryssland, där Salvini intar en Moskvavänlig hållning medan PIS är starkt negativt till stormakten i öst.

Ingmar Nevéus

01 Aleksej Navalnyj har påbörjat hungerstrejk i straffkolonin

Den fängslade politikern och Putinkritikern Aleksej Navalnyj har inlett en hungerstrejk. Det skriver han på sitt Instagramkonto.

Det var den 2 februari som Aleksej Navalnyj dömdes till tre och ett halvt års fängelse för att ha brutit mot reglerna för ett villkorligt straff som han fick 2014. Han avtjänar nu sitt straff på straffkoloni IK-2 i Pokrov öster om Moskva.

Navalnyj var i slutet av förra året nära att dö sedan han förgiftats av nervgiftet novitjok och räddades till livet efter att ha förts till ett sjukhus i Tyskland.

På onsdagen inledde Navalnyj en hungerstrejk sedan han trots upprepade försök inte ha fått den läkarhjälp och den medicin som han bett om under de senaste tre veckorna.

I ett inlägg på Instagram skriver Navalnyj att han har smärtor i ett ben och i ryggen och nu börjat tappa känseln i benet. Han kräver att de lagar som finns ska följas och att han ska få träffa en läkare. Trots det har han inte fått läkarvård, skriver Novaja Gazeta.

”Och i stället för medicinsk hjälp torteras jag med sömnbrist (de väcker mig 8 gånger per natt)”, skriver Navalnyj och tillägger:

”En fånges liv är värt mindre än ett cigarettpaket.”

Smärtorna ska Navalnyj ha haft redan under rättegången där han hela tiden stod upp eftersom det hade varit för smärtsamt att sitta.

Tidigare har ryska läkare sagt att Navalnyj troligen har diskbråck och att han måste undersökas på sjukhus samt få smärtstillande medel. Några läkare har jämställt den behandling Navalnyj får i straffkolonin med tortyr.

Clas Svahn clas.svahn@dn.se

01 Lovisa Herold: Vännens glädje över att få vaccin blev kortvarig

Berlin. I Tyskland har riktlinjerna för vilka som bör få Astra Zenecas vaccin ändrats. För fjärde gången.

Enligt landets vaccinkommission är det ett tecken på att biverkningarna kontrolleras noga. För personer under 60 år som precis vaccinerats känns det inte lika positivt.

Du vet väl att det är Astra Zeneca jag har fått?”

För några dagar sedan tittade jag avundsjukt på min väns överarm, där ett litet plåster visade att hon fått det efterlängtade vaccinet. Nu verkade det gå åt rätt håll i Berlin, tänkte jag, nu när lärare, vårdpersonal och vissa andra i 30-årsåldern redan fått vaccin.

Men kompisen hann inte ens vara vaccinerad i en vecka innan Tysklands vaccinkommission Stiko meddelade att ingen annan i hennes åldersgrupp skulle få Astra Zenecas vaccin. På grund av ”sällsynta, men mycket allvarliga” biverkningar i form av blodproppar skulle vaccinet nu enbart ges till personer över 60 år.

– Man känner sig faktiskt lite lurad, säger min 35-åriga vän på telefon.

I Tyskland har rekommendationerna för vilka som bör ta Astra Zenecas vaccin ändrats flera gånger. I slutet av januari gällde att vaccinet enbart skulle ges till personer under 65 år. I mars pausades vaccinationerna, efter de första rapporterna om att personer som vaccinerats drabbats av blodproppar.

När rekommendationerna nu ändras igen gör den tyska regeringen och vaccinkommissionen Stiko sitt bästa för att bevara förtroendet för vaccinet. Stikos ordförande, Thomas Mertens, säger till mediebolaget Funke Mediengruppe att de nya beskeden är ett tecken på att de noggranna kontrollerna av vaccinet fungerar.

– Egentligen borde detta stärka förtroendet, säger Thomas Mertens.

59-åriga Esther Meijer som bor i Hamburg hoppas att så många som möjligt kommer att låta sig vaccineras så snart som möjligt. Själv skulle hon ha fått Astra - Zenecas vaccin på långfredagen, men nu har hon fått besked om att det blir en annan sort i stället.

– Jag var orolig för blodpropparna redan tidigare, men jag hade ändå tagit Astra Zenecas vaccin. För mig är det mycket farligare att bli sjuk i covid-19, eftersom jag har en lungsjukdom, säger Esther Meijer.

I Sverige rekommenderas Astra Zenecas vaccin för personer över 65 år. I denna åldersgrupp har inga biverkningar i form av blodproppar rapporterats in, skriver Folkhälsomyndigheten.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

01 Ny dödlig attack i Kongo-Kinshasa – 23 befaras döda

Det har skett en ny attack mot en by i östra Kongo-Kinshasa. 23 personer uppges ha dödats.

Enligt guvernören i området Carly Nzanzu Kasivita misstänker man att det är extremiströrelsen ADF som har utfört dådet.

Attacken skedde sent på tisdagskvällen i området Beni i Norra Kivu-regionen. Carly Nzanzu Kasivita uppger att militären har dödat två av angriparna.

Så sent som i förra veckan dödades minst 17 personer i flera attacker mot byar i det oroliga östra Kongo-Kinshasa. ADF misstänks av lokala myndigheter ha utfört även de dåden.

TT-AFP

01 Pfizer: Vaccin till barn i sommar

Coronaviruset. Tidiga vaccinresultat på 12–15-åringar i USA är väldigt uppmuntrande, meddelar Biontech-Pfizer. Företaget hoppas kunna börja vaccinera minderåriga mot covid-19 i stor skala före nästa skolår i USA.

Så kallade fas 3-studier med vaccin mot covid-19 i USA ”uppvisar 100 procents effektivitet och robusta antikroppsreaktioner”, heter det i ett pressmeddelande.

TT-AFP

01 Presidenten: Skolorna stänger i minst tre veckor

Paris. Frankrike stänger skolorna i minst tre veckor från och med nästa vecka och övergår till distansundervisning. Detta för att minska smittspridningen i samhället.

– Vi ska vara stolta över att vi har hållit skolorna öppna sedan september förra året. Vi har gjort det medvetet, för vi vet att ojämlikheten annars förstärks. Det här är en sista utväg för att försöka minska smittspridningen, sade president Emmanuel Macron på onsdagskvällen i ett tal till nationen.

Fler än 5 000 covidpatienter vårdas nu på intensivvårdsavdelningar i Frankrike, mer än under den andra vågens kulmen i höstas.

– Den brittiska varianten av viruset har lett till vad man kan kalla för en epidemi inom epidemin. Viruset

är nu mer smittsamt och därtill mer dödligt. Fler och yngre patienter än tidigare blir allvarligt sjuka. 44 procent av patienterna på iva är nu yngre än 65 år, sa Macron.

Skolorna får två veckors vårlov i april, så i praktiken blir det en veckas distansundervisning för förskole- och lågstadieelever (de ska åter till skolan den 26 april). För högstadiet och gymnasiet gäller distansundervisning fram till den 3 maj.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

FAKTA.

De restriktioner som redan råder i Paris och andra utsatta regioner, med stängda restauranger och utegångsförbud kl 19–06, förlängs i fyra veckor och utvidgas till att gälla hela landet.

01 H&M:s vd fortsätter tiga om krisen i Kina

Frågorna om Kina haglade över H&M:s vd Helena Helmersson när hon under onsdagen mötte investerarna för att presentera bolagets kvartalsrapport. Det enda de fick veta var att 20 butiker är stängda i Kina – några fler kommentarer vill hon inte ge.

– Jag hoppas på förståelse, säger Helena Helmersson till DN.

Den kinesiska bojkotten mot västerländska varumärken har eskalerat den senaste veckan. Klädkedjan H&M ska ha raderats från mobiltjänster som kartappar och e-handelsplattformar, och tidigare i veckan kom rapporter om stängda butiker.

H&M har konsekvent avböjt att svara på frågor om utvecklingen, men många trodde att tystnaden skulle

brytas när företaget på onsdagsmorgonen presenterade sin kvartalsrapport för perioden december till februari.

Så blev det inte. I stället publicerade H&M ett skriftligt uttalande där de skriver att Kina gjort stora framsteg inom textilindustrin och att H&M vill vara med på den resan. I kvartalsrapporten framgår att H&M är fortsatt pressat av pandemin. Andra vågen har inneburit massiva nedstängningar, och som mest var 36 procent av alla H&M-butiker stängda under perioden. Onlineförsäljningen ökade visserligen markant, men räckte ändå inte till för att täcka tappet i butik. Den totala försäljningen nådde drygt 40 miljarder kronor, vilket är en minskning med 21 procent. Ändå är Helena Helmersson försiktigt positiv när hon blickar framåt.

– Jag hoppas på förståelse för att det vi kan säga om situationen i Kina är det vi sa på telefonkonferensen och det uttalande vi gjort i dag, säger hon till DN.

Den kinesiska marknaden står för omkring 5 procent av H&M:s totala försäljning, vilket i fjol innebar nästan 10 miljarder kronor. Det gjorde Kina till klädjättens fjärde största marknad.

På telefonkonferensen som hölls efter bolagets rapportsläpp ville investerarna veta hur utvecklingen påverkar bolaget. Svaren blev hängande i luften och Helena Helmersson vill i nuläget inte motivera varför.

– Nej, jag får hänvisa till det jag sa inledningsvis, att det vi kan säga är det som står i uttalandet, säger hon.

Den kinesiska bojkotten motiveras med att H&M har tagit avstånd från att använda bomull som producerats i Xinjiang i sina kläder efter att människorättsorganisationer vittnat om att det förekommer tvångsarbete i regionen. Samtidigt kommer över 90 procent av den kinesiska bomullsproduktionen från Xinjiang, och det finns stora svårigheter med att säkerställa att övrig bomull inte kan spåras till regionen, rapporterar The Economist. Helena Helmersson vill inte svara på hur stor del av det material som H&M använder som kommer från Kina i stort.

– Vi går inte in på de olika marknaderna och hur mycket som kommer från vilket land, säger hon.

I kvartalsrapporten framgår att H&M är fortsatt pressat av pandemin. Andra vågen har inneburit massiva nedstängningar, och som mest var 36 procent av alla H&M-butiker stängda under perioden. Onlineförsäljningen ökade visserligen markant, men räckte ändå inte till för att täcka tappet i butik. Den totala försäljningen nådde drygt 40 miljarder kronor, vilket är en minskning med 21 procent. Ändå är Helena Helmersson försiktigt positiv när hon blickar framåt.

– Det är svårt att förutse hur försäljningsutvecklingen kommer att se ut framöver, men däremot ser vi att vi har kunnat öka försäljningen i mars på flera av de marknader som inte har restriktioner, både jämfört med 2020 och 2019, säger hon.

Under sin tid som vd har hon fokuserat hårt på att stärka bolagets hållbarhetsprofil. Det är viktigt för många konsumenter, och för vissa investerare. Samtidigt visar utvecklingen i Kina att aktiva ställningstaganden kan få oönskade konsekvenser.

Hur ser du på risken att er position hamnar i konflikt med andra intressen?

– Vi har ju under så många år jobbat med hållbarhetsfrågan och vi ser att under pandemin har medvetenheten hos många ökat. Därmed känner vi oss stärkta med hur vi positionerat oss med vårt erbjudande, säger Helena Helmersson.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

01 Lloyd’s räknar med stor förlust efter Suez

Brittiska försäkringsjätten Lloyd’s räknar med en förlust på 100 miljoner dollar, nästan 900 miljoner kronor, på grund av stoppet i Suezkanalen. Företaget kan inte ge en exakt siffra men bolagets vd uppger för Reuters att det kommer bli en stor förlust, inte bara kopplat till fartyget Ever Given som fastnade utan också andra fartyg som fick vänta utanför kanalen.

TT-Reuters

01 Britter vill bana väg för spac-noteringar

Den brittiska finanstillsynsmyndigheten FCA överväger att anpassa regelverk för möjliggörandet av den så kallade spac-noteringsformen som blivit omåttligt populär i USA och även möjliggjorts i Stockholm.

FCA uppgav på onsdagen att det finns planer på att ändra regelverken efter en rekommendation från en granskning som gjorts på uppdrag av finansminister Rishi Sunak, framgår av ett pressmeddelande.

Noteringsformen består av att ett tomt uppköpsskalbolag eller spac-bolag (från den engelska akronymen för ”special purpose acquisition company”) sätts på börsen med enda avsikt att hitta ett annat bolag att erbjuda en snabbfil till börsen.

Direkt

02 Militären är tillbaka i politiken

Vad tycker generalerna? Under en stor del av 1900-talet var det nyckelfrågan i latinamerikansk politik.

I flera länder – däribland Brasilien – skötte militärerna själva regerandet i långa perioder. I andra höll de sig oftast i bakgrunden, men var redo att gripa in om politikerna gjorde något som de inte gillade.

Demokratiseringen under 1980- och 90-talen ändrade på det. Makten lades i händerna på civila, folkvalda ledare – både formellt och i praktiken. Soldaterna fick lära sig att lyda order. Också i Brasilien.

Jair Bolsonaro har sedan han för två år sedan flyttade in i presidentpalatset i Brasilia gjort sitt sätt bästa för att ändra på det.

Han utsåg en general till vicepresident och fyllde sitt kabinett med höga militärer. Efter att pandemin dragit in över landet och hans hantering hamnade i guvernörers och kongressens skottglugg, har presidenten deltagit i protester där militären uppmanats att kliva in och backa upp honom mot oppositionen.

Samtidigt har det rapporterats om att generalerna faktiskt inte heller är nöjda med Bolsonaros virusförnekande. De ska bland annat ha skyddat den populäre hälsoministern när presidenten i ett första skede misslyckades

med att sparka honom förra våren (ministern har sedan, liksom ett par efterträdare, tvingats gå).

I veckan lämnade försvarsministern – en militär förstås – plötsligt sin post. Liksom de högsta cheferna för marinen, armén och flygvapnet.

Bedömare försöker förstå varför. Markerar de väpnade styrkorna avstånd till presidenten? Eller håller Bolsonaro på att ta ett starkare grepp om dem?

Det handlar om en typ av frågor som normalt inte ställs i en fungerande demokrati. Och de understryker vilken skada Bolsonaro redan har orsakat.

Martin Liby Troein

martin.liby-troein@dn.se

02 Ryssland vaccinerar befolkningen i snigelfart

Trots att Ryssland tillverkar tre egna coronavaccin är bara 4,7 procent av befolkningen vaccinerad. Vasilij Butjinskij i Irkutsk vill vaccinera sig – men det finns inget vaccin.

Den långsamma vaccinationstakten i Ryssland beror dels på dålig logistik, dels på vaccinskepsis.

– Regeringen borde förklara för folket varför man ska vaccinera sig, säger Vasilij Butjinskij.

SANKT PETERSBURG – Första gången jag ringde min hälsovårdsmottagning i slutet av mars fanns inget vaccin. De bad mig ringa upp på nytt nästa vecka. Jag ringde och de kunde fortfarande inte vaccinera mig, säger 34-åriga Vasilij Butjinskij.

Vasilij, som bor i sibiriska Irkutsk, konstaterar att man måste vara mycket målmedveten och snabb för att kunna vaccinera sig.

– Om man ringer runt finns det mottagningar som vaccinerar, men då måste man komma genast. Vaccinet tar snabbt slut. Sedan tar det tid innan de får in nästa leverans, säger Butjinskij.

Hälsovårdsmyndigheterna i Irkutsk säger att problemet är begränsade leveranser. Men att vaccinerandet framskrider så trögt, inte bara i Irkutsk utan över hela landet, verkar handla om många olika faktorer. Att tillverkningen av Sputnik V ännu inte nått önskad nivå är bara en av dem. Många regioner ligger dessutom efter i beställningarna. Antingen beställer de för lite vaccin, eller också inget alls.

En orsak kan vara rädsla för att bli sittande med för stora lager Sputnik. Skepsisen bland den ryska befolkningen för att vaccinera sig är stor.

I Ryssland vaccineras i medeltal 124 000 personer per dygn. I jämförelse med andra länder som också producerar sitt eget vaccin är det påfallande få. I Storbritannien vaccineras 300 000–350 000 personer per dygn, i USA 1,3 miljoner.

Enligt statistiksajten Our World in Data (OWID) har endast 4,7 procent av den ryska befolkningen fått minst en vaccindos, i jämförelse med hälften av invånarna i Storbritannien och en dryg fjärdedel av USA:s befolkning.

Kreml hänvisar till att Ryssland är världens till ytan största land.

– Naturligtvis handlar det om vår vidsträckta geografi. Vaccinet har två komponenter och tillverkningen måste skalas upp. Det är en enorm uppgift. Därför får man räkna med tillfälliga problem, sade president Vladimir Putins pressekreterare Dmitrij Peskov i slutet av januari.

Till Irkutskområdet har myndigheterna i sin senaste beställning begärt 10 000 doser – till en befolkning på 2,3 miljoner. Totalt har bara 85 000 blivit vaccinerade. Situationen i övriga ryska regioner är snarlik: Radio Svoboda rapporterar om brist på vaccin i Samara, Kaliningrad och Novosibirsk.

En alltför utdragen vaccinering är farlig, enligt molekylärbiologen Irina Jakutenko. Hon skriver på sin Telegramkanal att det långsamma tempot kan leda till att nya varianter av viruset utvecklas.

”Om vi lyckas höja immuniteten snabbt hos befolkningen och bryta smittkedjorna så får viruset inte en chans att mutera. Vaccinerar vi långsamt skapar vi idealiska förhållandena för att viruset ska hinna anpassa sig. Vi kan få en variant som blir värre än den brittiska”, skriver Jakutenko.

Problemet handlar också om upplysning – eller snarare brist på den. Kreml har satsat stort på

pr-kampanjer utomlands, Sputnikvaccinet har köpts upp av ett tjugotal länder och fått beröm av den respekterade medicinska tidskriften The Lancet. Samtidigt pågår inte någon särskilt synlig kampanj i Ryssland för att få folk att vaccinera sig. De enda affischer som till exempel syns på gatorna i Sankt Petersburg handlar om att man ska bära munskydd. Inte om att man ska gå och vaccinera sig, fast det är en mycket mer effektiv åtgärd för att skydda sig mot covid-19.

Inte ens Putin själv har visat något större intresse för att vaccinera sig. Tvärtom drog han ut på det i det längsta. När han enligt rapporter från Kreml äntligen gjorde slag i saken den 23 mars fick inga kameror vara på plats. Med tanke på att allt som Putin gör vanligtvis dokumenteras av de statliga kanalerna – i sina semestervideor poserar han gärna i bar överkropp – är valet märkligt. Det verkar nästan som om Putin, precis som många andra ryssar, känner ängslan inför att vaccinera sig.

Den ryska analytikern och före detta talskrivaren för Kreml, Abbas Galljamov, säger att det inte ens är säkert att Putin verkligen har vaccinerat sig.

– Allt han gör sänds på tv, han tycker om att posera. Utom i det här fallet. Det är väldigt märkligt, säger Galljamov till oberoende Dozjd.

Vasilij Butjinskij, som själv har erfarenhet av volontärarbete, säger att det skulle gå att ordna en informationskampanj med enkla medel.

– Nu borde regeringen helt enkelt förklara för folk varför man ska ta det här vaccinet. Göra det tillgängligt, satsa på att vaccinera folk i köpcentrum och på stan.

I Moskva förekommer vaccinationer i köpcentrum, men det är en mycket begränsad kampanj.

Butjinskij konstaterar att Ryssland är väldigt delat i sin inställning till vaccinet.

– För mig är det självklart att ta det, men många av mina vänner är misstänksamma eftersom det producerats så snabbt. Dessutom är protesthumöret starkt efter alla begränsningar som regeringen tidigare införde, restauranger som stängdes och så vidare. Nu tar man ut sin hämnd genom att tänka ”jag tänker åtminstone inte ta deras vaccin!”.

Till saken hör även att antivaccinrörelsen växer i Ryssland. Flera anonyma uppgiftslämnare bland sjukvårdspersonalen i de ryska regionerna säger till ryska BBC att det blir allt svårare att övertala människor att vaccinera sig.

– Folk läser skräckhistorier på sociala medier om dödsfall efter vaccinationer, säger en läkare på distriktssjukhuset i Kandalaksja utanför Murmansk till BBC.

Aleksandr Zolotarev från läkarfacket Dejstvie bekräftar i ryska BBC att vaccinskepsisen är utbredd.

– Folk undviker att vaccinera sig helt oavsett coronan. De är rädda för biverkningarna, säger han.

Det finns dessutom en allmänt utbredd uppfattning i Ryssland om att coronpandemin överdrivs, eller att den över huvud taget inte finns. Långt innan viruset svepte över världen hade Ryssland en stark rörelse som påstår att hiv inte existerar. Den här rörelsen kallas dessutom ”hiv-dissidenter”, vilket ger den

felaktiga bilden att vetenskapligt konstaterade sjukdomar är en åsiktsfråga.

Samtidigt är myndigheternas och vaccinföretagens eget hemlighetsmakeri ett problem. Det andra ryska vaccinet, Epikvakkorona, har omgärdats av mystik. Trots att hälso- vårdsministeriet godkände det redan i oktober saknas fortfarande offentliga uppgifter om hur det har tagits fram. Nyligen publicerades den första vetenskapliga artikeln om Epikvakkorona – men inte i The Lancet, som var fallet med Sputnik, utan i den ryska medicinska tidningen ”Infektsija i immunitet” som saknar internationell spridning.

Ryska hälsovårdsministeriet för en motsägelsefull politik när det gäller vaccinerandet av utlänningar. Officiellt vaccinerar man inte längre utlänningar som saknar uppehållstillstånd i Ryssland. Men när jag ringer den privata Moskvaklinik där jag själv vaccinerade mig för någon månad sedan är beskedet att de fortsättningsvis vaccinerar alla som betalar för det.

– Vi kräver varken registrering i Moskva eller uppehållstillstånd i Ryssland, meddelar växeln.

Däremot har de privata klinikerna slutat vaccinera utlänningar i Sankt Petersburg. Inte ens personer som är skrivna i staden får vaccinera sig. Jag frågar varför, när jag besöker en privatklinik för att göra ett coronatest.

– Order från hälsovårdsministeriet. Vi förstår inte varför. Vi har ju mer än tillräckligt med vaccin, säger sjuksköterskan som testar mig.

I Sankt Petersburg finns det alltså tillräckligt med vaccin, men här vaccineras inte alla.

I Moskva vaccinerar de privata klinikerna i praktiken vem som helst, men officiellt enbart ryska medborgare.

I de ryska regionerna finns det ibland vaccin, ibland inte.

Den förenande faktorn är svag förvaltning och inkonsekvens.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Ryssland långt efter planen

Målet var att 20 miljoner ryska medborgare skulle vara vaccinerade i slutet av mars. Men än så länge har man bara producerat 7,8 miljoner doser av Sputnik och 45 000 doser Epivakkorona, enligt Roszdravnadzor i ryska BBC. Till maj ska Ryssland ha producerat 50 miljoner doser.

Sputnik tillverkas i Moskva, Sankt Petersburg, Basjkirien och Vladimir. Epivakkorona tillverkas i Pusjkino utanför Sankt Petersburg.

Myndigheternas målsättning är att man ska ha producerat 5,4 miljoner vaccin-doser senast i juni.

Den största andelen vaccinerade i Ryssland finns i Tjukotja (7,96 procent). Den minsta i Dagestan (0,68 procent).

02 Ytterligare anklagelser mot Suu Kyi

Myanmars störtade civila ledare Aung San Suu Kyi anklagas av militärjuntan för brott mot en gammal sekretesslag. Samtidigt varnar FN:s särskilda sändebud för en eskalerande kris, risk för inbördeskrig och ett nära förestående blodbad.

– Jag vädjar till säkerhetsrådet att överväga alla möjliga handlingar för att göra det rätta och förhindra en katastrof, sade sändebudet Christine Schraner Burgener vid ett extrainkallat möte i det New York-baserade rådet.

Över 500 människor har hittills mist livet i protesterna mot militärstyret sedan kuppen den 1 februari, men Christine Schraner Burgener säger att läget kommer att bli än värre om inte omvärlden agerar.

Hon säger sig vara öppen för dialog med militärjuntan, men påpekar att tiden rinner ut.

– Om vi bara väntar på att de ska vara redo för dialog blir situationen i landet bara värre. Militärens grymhet är för grav och risken för inbördeskrig ökar när fler (beväpnade etniska grupper) opponerar sig mot militären.

Utspelet kom timmar innan den civila ledaren Aung San Suu Kyi via länk framträdde i domstol.

Suu Kyi och flera av hennes närmaste greps i samband med kuppen och har hållits fängslade sedan dess. Militärjuntan har anklagat henne för en rad mindre brott – överträdelser mot virusrestriktioner och innehav av otillåten kommunikationsutrustning bland annat – men det finns farhågor om att hon ska åtalas för förräderi.

Det skedde inte vid förhandlingen under torsdagen. Men några timmar efter den meddelade hennes chefsadvokat att Suu Kyi och fyra medarbetare redan förra veckan åtalades för brott mot en gammal sekretesslag. Enligt lagen, som instiftades 1923 när landet var en brittisk koloni, är det kriminellt att dela med sig av nästan all information som regeringen sitter på. Överträdelser kan resultera i upp till 14 år i fängelse.

Bland de medåtalade finns australiern Sean Turnell, som varit Aung Sang Suu Kyis ekonomiske rådgivare. Chefsadvokaten Khin Maung Zaw säger till nyhetsbyrån Reuters att han nyligen fått vetskap om anklagelserna, trots att de presenterades i en domstol i Rangoon i förra veckan.

En annan av den störtade ledarens advokater säger att det är möjligt att Suu Kyi och den likaledes gripne presidenten Win Myint svävar i ovisshet om militärjuntans våldsamma svar gentemot protesterna.

TT-AFP-Reuters

02 Marianne Björklund: Utländska företag slits mellan profit och etik

Stöd Kina eller försvinn. Hatstormen mot H&M i Kina följer ett välbekant mönster. Genom sin jättelika marknad pressar regimen företag att falla in i dess världsbild. Men företagen får se upp. De har en alltmer medveten kundkrets på hemmaplan att ta hänsyn till.

KOMMENTAR. När H&M kom med sin kvartalsrapport i veckan var det en fråga alla ville ha svar på. Hur påverkas företaget av den senaste veckans bojkott i Kina?

Men frågorna blev obesvarade och de nyfikna fick nöja sig med ett intetsägande skriftligt uttalande om att den svenska klädjätten arbetar med sina kollegor i Kina för att hantera ”nuvarande utmaningar och hitta en väg framåt”.

Vd:n Helena Helmersson vägrade svara på uppgifter om att all näthandel med H&M:s produkter i Kina ligger nere eller om vilken effekt de 20 stängda butikerna i landet har.

Därmed har Kina redan uppnått en del av syftet med att straffa H&M för att företaget inte använder bomull från Xinjiang, och fått klädjätten att bedriva intern censur i ett försök

till skademinimering. H&M beslut har tagits efter uppgifter om att medlemmar ur den muslimska minoriteten uigurer tvingas till arbete på fälten.

Det är inte första gången som Kina utnyttjar den makt som dess enorma marknad ger landet i relationen till näringslivet. För företagen innebär det en fin balansgång där profit på en marknad med över en miljard människor måste vägas mot etiska värderingar.

Den här gången inledde kommunistpartiets ungdomsförbund bojkotten efter att ha grävt upp ett flera månader gammalt uttalande från den svenska klädjätten.

”Sprida rykten för att bojkotta bomull från Xinjiang, medan man fortfarande vill göra pengar i Kina? Hoppfullt tänkande!”, skrev ungdomsligan på Weibo, Kinas motsvarighet till Twitter.

Bojkotten smittade av sig på andra västerländska företag som Nike, Uniqlo, Burberry och Adidas, som också skrivit under organisationen Better cotton initiatives uppmaning att inte använda bomull från Xinjiang. Plötsligt skyltade kända kinesiska stjärnor i sociala medier med hur de slänger Burberry-väskor eller handlar kläder från ett kinesiskt märke med utmärkt bomullstyg från Xinjiang. H&M försvann från digitala kartor, det gick inte att beställa en taxi till deras butiker och handeln med deras kläder låg nere i de stora näthandelsapparna.

Händelseförloppet visar att affärsverksamhet i Kina handlar om något mer än intäkter och kostnader. Företag i världens näst största

ekonomi måste också vara beredda på att bli en bricka i det storpolitiska spelet.

Attacken mot klädbolagen kom strax efter att EU för första gången sedan 1989, då massakern vid Himmelska fridens torg inträffade, införde sanktioner mot Kina. Snart följde USA, Kanada och Storbritannien efter.

Kina svarade med sanktioner mot ett antal politiker, forskare och organisationer i väst, och därefter med en attack mot företag som tagit ställning i Xinjiang-frågan.

Det är inte första gången en kritisk opinion i Kina dirigeras för att gå till attack mot utländska företag i politiska syften. Och Kina har märkt att taktiken ofta fungerar. Efter att norsk lax bojkottats i flera år på grund av att den politiska fången Liu Xiaobo tilldelats Nobels fredspris bad Norge till sist mer eller mindre om ursäkt. Flygbolaget SAS flyger till Taipei och inte Taiwan efter påtryckningar från Kina som anser att Taiwan ingår i folkrepubliken.

I veckan har företag som Hugo Boss sagt att de stöder bomull från Xinjiang. Inditex som äger Zara har tagit bort ett kritiskt uttalande om Xinjiang från nätet. Det har också VF Corporation som äger The North Face och PVH som bland annat äger Calvin Klein gjort.

Utmaningarna med slitningar mellan profit och etik kommer att fortsätta. Nästa år står Peking som värd för vinter-OS. Flera organisationer har uppmanat till bojkott av spelen på grund av att de anser att Kina begår brott mot mänskliga rättigheter i Xinjiang.

Frågan för företagen är om de ska sponsra spelen eller inte. Om de inte gör det riskerar de

attacker av det slag som H&M har utsatts för i veckan. Om de skyltar med sitt namn under OS kan de å andra sidan mötas av skarp kritik från kunder på hemmaplan som i allt högre grad ställer krav på hållbarhet, i både miljömässig och social betydelse.

Kina är inte heller okänsligt för konflikter med företag i väst och ofta ebbar den här typen av attacker ut efter ett tag. Västerländska produkter är populära bland kinesiska konsumenter, om de försvinner kan det skapa irritation. Dessutom sysselsätter de västerländska företagen miljontals människor och ökad arbetslöshet är oönskad, särskilt när ekonomin håller på att återhämta sig efter covid-19-pandemin.

FAKTA. XINJIANG PRODUCERAR EN FEMTEDEL AV ALL BOMULL

I provinsen Xinjiang i nordvästra Kina produceras runt 80 procent av Kinas bomull. Provinsen står för runt en femtedel av världen bomull. H&M har 502 butiker i Kina. Förra året var omsättningen i landet runt 10 miljarder kronor. Det gör Kina till företagets fjärde största marknad.

Flera rapporter anklagar Kommunistpartiet för att ha satt över en miljon människor i läger där de ska avsäga sig sin religion. Intagna har vittnat om tortyr och sexuella övergrepp.

Kina nekar till anklagelserna och kallar det omskolningsläger som ska lyfta uigurer ur fattigdom och bekämpa terrorism.

02 Om inte Abbas lyckas trolla bort valet är hans epok över

Den palestinske presidenten Mahmud Abbas säger att Israel pressar honom att ställa in parlamentsvalen den 22 maj. Men inte alla palestinier tror honom.

KOMMENTAR

Enligt regeringstrogna palestinska medier fick Abbas nyligen besök av Nadav Argaman, chef för den israeliska underrättelsetjänsten Shabak. Argaman ska ha åkt till Ramallah för att pressa Abbas att ställa in valet, eftersom islamistiska Hamas skulle kunna vinna det. ”Jag jobbar inte hos dig, lägg dig inte i våra affärer!” ska presidenten ha svarat honom.

Få palestinier tvekar om Abbas motiv då han röjde innehållet i samtalet med Argaman: Han vet att många av hans undersåtar ser honom som Israels partner, och han vill ge intryck av att han inte tvekar att ge israelerna svar på tal.

Onsdagen var sista dagen för registrering av de listor som ställer upp i valet. Det blev en tung dag för den åldrige presidenten och för Fatah-ledningens övriga makthavare. Alla deras försök att med löften och hot hindra alternativa Fatah-listor att ställa upp i valet misslyckades.

Tre inflytelserika Fatah-ledare registrerade egna listor på onsdagen: Muhammad Dahlan, som

stöds av den emiratiska kungafamiljen och spenderar stora pengar i Gaza och på Västbanken; Naser al-Qidwa, förre presidenten Yasir Arafats systerson och tidigare palestinsk FN-ambassadör, samt Marwan Barghuti, fängslad i Israel sedan 2002 och den mest populäre palestinske ledaren alla kategorier.

En annan lista leds av förre premiärministern Salam Fayad, vars insatser mot korruptionen upprörde kretsen kring Abbas.

Det är inte helt säkert att Israel vill ställa in valet och det är inte heller säkert att premiärminister Benjamin Netanyahu skulle beklaga en Hamas-seger. Inför det palestinska valet 2006 trakasserade och fängslade Israel Hamas-ledare under valkampanjen, väl medvetet om att detta vann de drabbade och deras rörelse sympatier.

När Hamas sedan vann en jordskredsseger i valet övertalade Israel och Abbas omvärlden att inte erkänna resultatet, eftersom Hamas är en terrororganisation. Också inför detta val har israelisk militär och säkerhetstjänst gripit en rad Hamas-medlemmar och varnat dem för att ställa upp i valet, tydligen i avsikt att stärka islamiströrelsen.

Många i Abbas inre krets bönfaller honom nu att finna ett svepskäl för att ställa in valet. Sist ett val ställdes in så skedde det efter att Abbas i sista stund krävt att Israel skulle låta östra Jerusalems araber delta i valet. Det var givet att Israel skulle säga nej, och det visste Abbas. Denna gång har man lekt med tanken att använda den vilt härjande Corona-epidemin, som fått de palestinska sjukhusen på knä, för att trolla bort valen.

Men omständigheterna är inte gynnsamma. Den palestinska allmänheten skulle reagera häftigt om valet ställdes in. Både EU och USA, som just återupptagit sitt bistånd till palestinierna, har meddelat att de räknar med att valet hålls på utsatt tid.

Det palestinska parlament som valdes 2006 och där Hamas vann majoritet är för länge sedan upplöst. Om den Abbas-trogna Fatah-listan hamnar i minoritet i det parlament som väljs i vår, så blir det genant och besvärligt för presidenten, men ingen katastrof.

Regimen i Ramallah är ett presidentstyre, där ministrarna behöver presidentens, inte parlamentets, stöd.

Det verkliga skräckscenariet, för såväl Abbas som Netanyahu, är ett annat. Abbas har ovanpå parlamentsvalen i maj utlyst presidentval i juli. Den fängslade Marwan Barghuti har gjort klart att han kommer att ställa upp. Få tvekar om utgången i en drabbning Abbas-Barghuti. På onsdagen, i Ramallah, frågade DN personer på gatan vem de skulle rösta för. Först efter sju svar ”Barghuti” påträffades en Abbas-anhängare.

Om inte Abbas, eller Israel, funderar ut något sätt att avstyra presidentvalet, eller hindra Barghuti från att delta, så är epoken Abbas över. Kretsen kring honom, inklusive hans stormrika söner, kommer att granskas noga av en ny regim.

För Israel vore ett sådant maktskifte en verklig jobspost. I Jerusalem har man vant sig vid att samarbeta med en palestinsk ledning som tack vare sin rekordlåga popularitet är lättare att pressa till eftergifter. En stark ledare som dessutom, likt Barghuti, proklamerar aktivt –

men inte väpnat – motstånd mot ockupationen vore en ny huvudvärk.

Men allra värst för Israels del vore förstås den surrealistiska situation som skulle uppstå om det palestinska presidentkansliet skulle hamna i Barghutis cell i Hadarim-fängelset norr om Tel Aviv.

En hel värld skulle kräva att Barghuti frigavs, och Israel skulle säga nej. Men pressen, särskilt från EU, USA och vänligt sinnade arabstater skulle bli mycket besvärande och en börda för den israeliska diplomatin.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

02 Ungerns regering påstås mörka - covidutbrott

Ungerska journalister anklagar regeringen för att hindra dem att rapportera om vad som kan vara ett av de dödligaste covid-19-utbrotten i världen just nu.

I ett öppet brev som 28 oberoende mediebolag har skrivit under vittnar reportrar om svårigheterna att rapportera från landets sjukhus, och att de förbjuds intervjua vårdpersonalen. Ungern har en befolkning på

tio miljoner invånare, och rapporterade i tisdags 302 döda med covid-19. Det är den högsta dagliga siffran i landet sedan början av pandemin. Dessutom är sjukhusen överfulla, enligt flera läkare.

Regeringen förnekar att det råder brist på vårdplatser och statliga medier rapporterar att allt är under kontroll.

TT-Reuters

02 400

miljoner människor ska vaccineras mot covid-19 när Indien fokuserar på människor äldre än 45 år – inte som tidigare enbart 60-plussare.

TT-Reuters

02 Fängelse för demokratiaktivister

HONGKONG. Nio demokratiaktivister har dömts till fängelse i upp till fem år för att ha arrangerat en stor demonstration 2019. Åtalen ses som tydliga signaler om att Hongkong är berett att utnyttja de hårda säkerhetslagar som Peking införde i regionen i somras.

– Vi kommer att fortsätta marschera oavsett vad som händer, sade Lee Cheuk-Yan, en av de dömda, utanför domstolen där flera anhängare samlats.

TT-AFP-Reuters

02 Körsbärsträd i rekordtidig blom

JAPAN. Den japanska våren har kommit och med det de blommande körsbärsträden. Men i år sker det tidigare än på över 1 200 år. Anledningen är klimatförändringarna, enligt forskare vid universitetet i Osaka.

– När temperaturen stiger kommer blommorna tidigare, säger Yasuyuki Aono som utan framgång har sökt i rullorna för att hitta en tidigare blomning.

TT-Reuters

02 Kiev anklagar Ryssland för aggressioner vid gränsen

Är Ryssland på väg att anfalla Ukraina igen? Omfattande ryska trupprörelser och en kraftig uppladdning av stridsvagnar och artilleri i Krim och vid Ukrainas östra gräns har fått USA och regeringen i Kiev att varna för en ny aggression, sju år efter den ryska ockupationen av Krim och Donbass.

I tisdags klev general Ruslan Chomtjak, den ukrainske generalstabschefen, upp på podiet i Ukrainas parlament och förklarade att ”Ryssland fortsätter sin aggressiva politik mot Ukraina”:

”En ytterligare koncentration av upp till 25 taktiska förband förväntas bli stationerade utöver de redan utplacerade styrkorna nära Ukrainas landgräns, och det utgör ett hot mot statens militära säkerhet.”

Enligt Chomtjak sker uppladdningen under förevändningen att det pågår ”strategiska manövrer”, och det innebär en förstärkning av de tusentals ryska soldater som redan är stationerade i det ockuperade Donbass.

Följande dag uttryckte även USA oro för den militära upptrappningen som man betecknade som en ”pågående rysk aggression mot

Ukraina”. Utrikesminister Antony Blinken överlade i telefon med sin ukrainske kollega Dmytro Kuleba.

John Kirby, talesperson för det amerikanska försvarsdepartementet Pentagon, anklagade Ryssland för ”destabiliserande aktiviteter” och kränkningar av den sköra vapenvila i de östukrainska regionerna Donetsk och Luhansk som har varit i kraft sedan juli 2020. Denna vapenvila löpte ut i går, den 1 april, och hade på kvällen ännu inte förlängts.

Mindre strider har blossat upp vid frontlinjen med ojämna mellanrum allt sedan Ryssland och ryska separatister tog kontroll över delar av de två regionerna i april 2014. Sedan dess har det lågintensiva kriget krävt nära 14 000 dödsoffer.

Det finns inga säkra uppgifter om hur omfattande den ryska militära uppladdningen är. På videofilmer som privatpersoner har lagt ut på nätet syns militärkonvojer på vägarna och tågsätt med stora mängder pansarfordon, tunga stridsvagnar, lastbilar och artilleripjäser ombord rulla mot Krim och den ukrainska gränsen.

Inte heller går det att fastslå vad syftet med vapenskramlet är. Är det en ny invasion? Handlar det om att vända uppmärksamheten från den obekväma inrikespolitiska situationen i Ryssland? Eller vill Moskva helt enkelt markera mot USA:s nytillträdde president, som uttalat sig bryskt om Putin och bland annat svarat ”ja” på frågan om den ryske presidenten är en mördare.

De senaste dygnen har präglats av ökat våld vid den stilleståndslinje i Donbass som skiljer områden som kontrolleras av proryska separatister från den ukrainska krigsmakten.

Enligt OSSE, den europeiska säkerhetsorganisationen, dödades för en vecka sedan fyra ukrainska soldater efter granatbeskjutning från den ryskkontrollerade sidan.

Moskva förnekar att det finns reguljär rysk militär i de proryska separatiststyrda områdena.

USA:s högste militärchef general Mark Milley har ringt till såväl Chomtjak som den ryska generalstabens chef Valerij Gerasimov för att framföra sin oro över den ökade spänningen. Vad Gerasimov svarade är inte känt.

Även Rysslands president Vladimir Putin uttryckte under en videokonferens med Frankrikes president Emmanuel Macron och Tysklands förbundskansler Angela Merkel oro för den ökade spänningen. Putin beskyllde Ukraina för upptrappningen och uppmanade regeringen i Kiev att inleda överläggningar med separatisterna i Donbass.

Macron och Merkel svarade med att uppmana Putin att vidta åtgärder för att trappa ned spänningen.

Kremls talesperson Dmitrij Peskov sade enligt nyhetsbyrån Tass att Ryssland flyttar sina militära förband inom sitt land efter eget gottfinnande, att det inte ska bekymra andra och att det inte utgör något hot mot någon. Peskov tillade att Moskva vidtar ”alla nödvändiga åtgärder för att säkra sina gränser” och att ”ryska trupper aldrig har deltagit och inte deltar i väpnade konflikter på Ukrainas jord”.

Michael Winiarski

02 Hungerstrejken kan vara Navalnyjs enda utväg

Den ryska oppositionsledaren Aleksej Navalnyj går i de sovjetiska dissidenternas fotspår då han hungerstrejkar i fängelset. Att vägra äta är hans enda utväg – men det är ett farligt vågspel.

KOMMENTAR. – Bara den som inte har suttit i fängelse kan fråga sig varför fångar hungerstrejkar.

Det skrev Aleksej Navalnyj på Instagram den sista mars. Vad han vill få fram är den djupare innebörden av hungerstrejken: Den ryska fångens enda röst.

En rysk fånge kan skriva klagomål i det oändliga, något som Navalnyj och många sovjetdissidenter har gjort före honom. Fängelsemyndigheterna svarar alltid med formella fraser om att alla regler följs.

Att fängelseledningen vägrar behandla Navalnyjs smärtsamma diskbråck och att man väcker honom åtta gånger varje natt är medvetna beslut. Det är ett sätt bryta ner Navalnyj och göra honom foglig. På samma sätt gjorde man med sovjetiska dissidenter, som ofta

blev inlåsta på psykkliniker och tvångsmatade med psykofarmaka.

– Aleksej kämpar inte bara för sina rättigheter utan också för sitt liv. De försöker plåga livet ur honom. Fängelsemyndigheterna påstår att han får all nödvändig medicinsk hjälp, det är typiskt för dem att säga så. De väljer själva vad som är ”nödvändigt”, säger Olga Romanova till oberoende Dozjd.

Romanova är ordförande för Rus sidjasjtjaja (Det fängslade Ryssland), en organisation som driver ryska fångars rättigheter.

Den profilerade åsiktsfånge som senast hungerstrejkade i Ryssland var den ukrainska filmregissören Oleg Sentsov. År 2018 vägrade han äta i 144 dagar, vilket troligen är den längsta hungerstrejken i det moderna Rysslands historia. Sentsov avslutade strejken efter att han hotats med tvångsmatning.

Att tvångsmata fångar var rutin på sovjettiden. En person som beskrev processen i detalj var dissidenten Anatolij Martjenko. Han satt i fängelse större delen av sitt liv och gav på 1960-talet ut boken ”Mitt vittnesmål” (Moi pokazanija). Den kom ut som så kallad samizdat, underjordisk dissidentlitteratur.

1986 hungerstrejkade Martjenko i 117 dagar. I två och en halv månad under den här tiden blev han tvångsmatad sex dagar i veckan med hjälp av en nässond.

– De tvingade i mig en näringsblandning som inte var ordentligt utrörd. Den innehöll stora klumpar, som fastnade i sonden. Sjuksköterskan masserade, vred och vände på

slangen medan jag hade den inne i magsäcken, beskrev Martjenko behandlingen.

Martjenko avled 48 år gammal den 8 december 1986, sannolikt som en följd av tortyren. Hans fall väckte stor uppmärksamhet utomlands och följande år frigav Michail Gorbatjov alla politiska fångar.

– Därefter hade vi en period utan politiska fångar. De återvände för tjugo år sedan, konstaterar Olga Romanova i Dozjd.

Tidpunkten sammanfaller med att Vladimir Putin blev Rysslands president för 21 år sedan.

Den ryska analytikern och före detta Kreml-spinndoktorn Gleb Pavlovskij säger till Dozjd att Navalnyjs nästa steg är att vägra dricka.

– Det här är helt enkelt Navalnyjs enda sätt att driva igenom sina krav. Han har ju inga andra. Och han kommer att hålla ut länge. Nästa steg är att inte dricka. Jag är rädd för att de börjar tvångsmata honom, vilket kan leda till att han inte överlever.

BAKGRUND. GREPS EFTER ATT HA FÅTT VÅRD I TYSKLAND

Den 20 augusti 2020 hamnade Navalnyj i koma efter att den ryska underrättelsetjänsten FSB förgiftat honom med nervgiftet novitjok. Han fick vård i Tyskland.

Den 17 januari 2021 återvände Navalnyj till Ryssland. Han greps på flygplatsen och ställdes inför rätta för att inte ha anmält sig hos polisen i enlighet med en tidigare dom.

Den 2 februari dömdes han till tre och ett halvt år i fängelse. Navalnyj transporterades till straffkoloni IK-2 i Pokrov utanför Vladimir. Han väcks åtta gånger per natt, får inte

fungerande medicin för sin ryggvärk och kan knappt stödja på högra benet.

Den 31 mars meddelar Navalnyj att han inleder en hungerstrejk i protest mot att han inte får träffa sin läkare.

03 Nu smälter isarna i världens ”tredje pol”

Den tibetanska platån kallas för världens tredje pol – här finns mer snö och is än någon annanstans utanför Arktis och Antarktis.

Nu smälter glaciärerna i ett rasande tempo. Det får dramatiska effekter för en stor del av världens befolkning. Grundläggande behov som vatten, mat och el för 240 miljoner människor står på spel.

Buddhistiska färgglada böneflaggor visar vägen uppför den allt brantare skogsbeklädda stigen. Ju närmare vi kommer desto högre hörs ett knakande ljud från den mäktiga glaciären som löper ner från berget som en bred tunga.

Framför oss tornar den högsta toppen, Kawagebo i bergskedjan Meili, snöbeklädd och stolt med sina 6 740 meter.

Vid första utsiktspunkten för den drygt 11 kilometer långa glaciären Mingyong stannar buddister upp intill ett tempel. De går i cirklar runt tempelbyggnaden, ber tyst och bugar för en buddhastaty.

Vi befinner oss på för buddister helig mark i den tibetanska autonoma administrativa området Diqing, i provinsen Yunnan. Hit vallfärdar tusentals troende varje år för att hedra berget som enligt tron skyddar dem från ondska och konflikter.

Men den heliga miljön är på väg att förändras i ett allt mer uppskruvat tempo. Äldre invånare i Mingyong berättar att glaciären gick ända ner till byn när de var unga och hur de med sorgsen blick sett den krypa allt högre upp de senaste årtiondena. Enligt kinesiska forskare handlar det om en minskning på i snitt 35 meter om året. Sedan 1970-talet har Mingyong-glaciären krympt med 1,5 kilometer.

Här pågår den globala uppvärmningen inför invånarnas ögon och de är oroade. Av flera skäl. Om glaciären på det heliga berget smälter är det i deras ögon ett straff för att människan gjort något fel. Men förändringen påverkar också det dagliga livet.

– Vi ser berget som en skyddande kraft. Det har gett oss fred och är som vår förälder. Men det är också viktigt för växter och människors liv. De förändringar vi ser nu är inte alls bra. Vi har fler översvämningar och mer torka, säger 59-åriga Zha Shi, som tidigare var bychef och nu jobbar i naturparken där glaciären ligger, bland annat med att köra minibuss till startpunkten för vandringen upp mot glaciären.

Mingyong är bara en i raden av glaciärer på den tibetanska platån som smälter. Faktum är att majoriteten av glaciärerna på platån, som brer ut sig över sju länder, smälter allt snabbare.

Det påverkar en stor del av världens befolkning. Världens tredje pol, som det kallas på grund av att det ingen annanstans finns så mycket snö och is förutom på Nord- och Sydpolen, har betydelse för ett enormt område. Smältvatten härifrån är en viktig källa till vattenförsörjning för tio av världens stora floder, som

Indus, Brahmaputra, Ganges, Mekong, Yangtze och Salween. Tätbefolkade områden som befolkas av nästan två miljarder människor i över tolv länder.

Nu riskerar deras liv att ställas på ända. Jordbrukets kalender förändras, risken för störtfloder och översvämningar ökar och islaviner och jordskred blir vanligare. När isen på glaciärerna drar sig tillbaka bildas dessutom ofta sjöar bakom moränryggarna som glaciärerna har skapat. Då uppstår en stor risk för att ryggarna brister och leder till störtfloder.

För närvarande bidrar de snabbt smältande glaciärerna med mer vatten i floderna och kan i vissa områden ge ett mer gynnsamt jordbruksklimat. Men i förlängningen, när glaciärerna smält bort eller har stabiliserats på en mindre nivå, är torka det överhängande hotet.

Vattenbrist blir ett hot för både elförsörjningen och matproduktionen. Människor kan tvingas lämna sina byar och konflikter mellan länder som ska samsas om ett alltmer begränsat vattenutbud hotar.

Och det är ditåt utvecklingen barkar. Den internationella klimatpanelen IPCC varnar i en rapport för att två tredjedelar av regionens glaciärer kan vara borta vid slutet av det här århundradet. Även om den globala uppvärmningen begränsas till 1,5 grader kan en tredjedel av isen försvinna.

– För den tibetanska platån kan toppen i avsmältningen av glaciärer inträffa i mitten av århundradet. Då räknar man med att små glaciärer i princip har smält bort och att de större har minskat så mycket att de närmar sig ett nytt jämviktsläge, säger Mats Eriksson, klimatexpert vid Stockholms internationella vatteninstitut (SIWI).

Mest påverkade är de 240 miljoner människor som bor i bergen precis nedanför den tibetanska platån och är beroende av vatten genom snö- och issmältning. De som bor längre nedför floden, närmare havet, är mer beroende av nederbörd och grundvatten.

Mats Eriksson beskriver snötäcke och glaciärer som en form av vattenförvaring. På ett fiffigt sätt reglerar de nivåerna i floderna under året.

– När snön faller lagras vatten i snötäcken och glaciärer. Det blir ett fint sätt att spara på vatten till våren då snö och is smälter och kan användas i jordbruket. Men om det i stället för snö kommer regn på grund av ett varmare klimat förlorar man den förvaringsmöjligheten och går miste om smältvatten.

Mer regn i stället för snö ökar dessutom risken för störtfloder och översvämning.

– Och det handlar i dessa områden sällan om ett fint sommarregn utan om mycket kraftig nederbörd på en dag. Det blir svårt för jorden att fånga upp. I stället spolar regnet bort värdefull ytjord och risken för ytterligare erosion och jordskred kan uppstå.

Precis som kring Nord- och Sydpolen går klimatförändringarna på världens tak, som de mäktiga bergen på den tibetanska platån också kallas, snabbare än på resten av jordklotet. Här har temperaturen stigit dubbelt så snabbt jämfört med genomsnittet i världen.

I byn Mingyong bor runt 300 familjer i enkla, låga trähus. För byborna är den globala uppvärmningen påtaglig.

– Somrarna är så varma här nu. Det känns som om solen har kommit mycket närmare och man kan inte vara ut och jobba lika länge på dagarna längre, säger Zha Shi.

Vi träffas på en restaurang där grupper av tibetaner från andra byar har samlats för att nästa dag vallfärda till glaciären. Stämningen är glad och högljudd, maten sköljs ner med risvin.

Men Zha Shi oroar sig. Han berättar att det var mer snö på vintrarna tidigare. Då brukade byborna gå med djuren över flodens is.

– Nu blir det inte is längre och berget är inte längre helt täckt av snö på vintrarna.

Förändringarna har gjort att byborna har fått tänka om i sin planering av jordbruket.

– Jag var bychef i 25 år och var med och planerade odlingarna. Det har blivit svårare nu. Förra året dog 200 jakar (ett oxdjur, reds anm) på grund av att det var så varmt och skörden kommer en månad tidigare.

Längs den slingriga vägen mot Mingyong från prefekturens största stad Shangri-la passerar vi med jämna mellanrum tempel. Överallt vajar färgglada böneflaggor. Ibland får bilen sakta ner för jakar, det saktmodiga oxdjuret vars kött, mjölk och gödsel är viktig för många hushåll, som går mitt i vägen. En vägskylt visar vägen till Lhasa, huvudstad i provinsen Tibet som inga utländska journalister får besöka för tillfället.

Det är ett politiskt känsligt område och ända sedan vi stannat och visat passen vid en utsiktspunkt följer polisen efter oss.

I byn Mingyong, som ligger intill Mekongfloden, har turism fått större betydelse på senare tid. Men byborna är fortsatt beroende av det jorden ger. De odlar majs, ris, vindruvor och vete.

Naturen och människor lever enligt invånarnas tro i symbios och ska behandla varandra väl. Men nu är Zha Shi besviken på hur människor behandlar planeten.

– Människor förstör, det som händer är vårt fel och det gäller inte bara här.

Men han fortsätter att tro på bergets magiska kraft. Han har inget val. Om glaciären försvinner helt, då rämnar allt.

– Det betyder slutet på vår civilisation. Vårt liv är så beroende av berget och glaciären.

Om man lyssnar på forskningen är det få som tror att glaciärerna går att rädda. I stället gäller det nu att anpassa livet och ekonomin till en omgivning med mindre tillgång på vatten.

– Vi kan bromsa utvecklingen och vinna tid genom minskade utsläpp. Men vi måste också förbereda oss genom anpassning. Jordbruket måste växla till grödor som kräver mindre vatten. Om vi börjar anpassa oss nu kanske det finns hopp, säger Deliang Chen, klimatolog vid Göteborgs universitet.

Liu Junyan, klimat- och energiaktivist på Greenpeace i Peking, är inne på samma linje. Hon önskar att Kina snabbare slutar använda fossila bränslen och är besviken på att regimen inte presenterat mer konkreta planer på hur landet ska nå sitt mål om att bli klimat-neutralt 2060.

– Men även om den globala uppvärmningen avtar kommer glaciärerna att dra sig tillbaka, om än lite långsammare än nu.

Kina har haft en enorm ekonomisk utveckling. Hundratals miljoner människor har lyfts ur fattigdom och den materiella standarden har förbättrats för flertalet kineser de senaste årtiondena. Men den snabba tillväxten har också fört med sig enorma utsläpp. Inget annat land i världen släpper ut så mycket koldioxid som Kina.

Och det finns andra baksidor med den snabbt växande ekonomin, anser Wande Gongba som jag träffar i Shangri-la. En stad på över 3 000 meters höjd där regimen satsat stort på turism. I sitt jobb träffar han ungdomar som han i ett FN-sponsrat projekt utbildar i miljöfrågor. I den rollen har han upptäckt hur traditionella tibetanska värden är på väg att försvinna.

– Jag är orolig för att folk blir mer materialistiska. Förut hade vi ett ekosystem som bevarade naturen på grund av en tro på att inte skada vare sig människor, växter eller djur. Vi ser allt som integrerat. Nu är jag rädd för att folket inte längre ska se bergen som heliga.

I Mingyong lever 58-åriga Tibu enligt de traditioner som Wande Gongba vill värna om. Varje morgon, innan hon matar höns och mjölkar kon, inleder hon med att fylla sju tillbringare med färskt vatten. På kvällen tömmer hon dem, enligt en buddistisk ritual. I hennes hem finns ett altarskrin med en buddha och ett

bord med frukt som offras till gudarna. Här hänger också porträtt på Mao Zedong och Xi Jinping.

Livet är på många sätt enklare nu, konstaterar hon. Vatten rinner ur kranen, vägarna är bättre. Men hon känner inte igen sig i naturen.

– Förut var vatten vatten och träd var träd. Nu tvivlar jag på renheten i naturen.

Hon dyrkar glaciären som en helande kraft mot sjukdomar och andra problem. Klimatförändringarna skrämmer henne.

– Vattnet i floden är smutsigare och det har blivit varmare. Vi kan inte längre plantera ris uppe på berget som vi gjorde när jag var liten. Allt var mer förutsägbart förut.

Marianne Björklund

Fakta. Över 45 000 glaciärer i Kina

Glaciärer utgör jordens största resurs för sötvatten och den näst största ansamlingen vatten efter oceanerna. Ofta uppstår de i berg- eller polartrakter när snö inte hinner smälta undan och lager av is bildas.

De största glaciärerna finns kring Nord- och Sydpolen. Den tibetanska platån kallas ibland den tredje polen då det är den största ansamlingen glaciärer efter Arktis och Antarktis.

När is och snö på glaciärerna smälter accelererar uppvärmningen, då marken blir mörkare och därmed absorberar mera solljus. Dessutom bidrar smältningen till havsnivåhöjningen.

På den kinesiska sidan av den tibetanska platån finns nära 37 000 glaciärer. Mingyong är en de lägst belägna. I Kina finns totalt 46 377 glaciärer

Enligt forskare vid Columbia universitet smälter glaciärerna vid tredje polen nu dubbelt så snabbt som 1975–2000. Orsaken är varmare temperaturer.

03 Suez – en historia om slavarbete och storpolitiska kriser

Det strandade jättefartyget Ever Given har satt Suezkanalen i världens blickfång. DN:s *Erik Ohlsson* berättar Suezkanalens drygt 150-åriga historia: om slavarbete och smittkoppor, stridande stormakter och snabbväxande vattendjur.

På en världskarta ser Suezkanalen ganska oansenlig ut. En smal rännil som löper fram mellan massiva gröngula och ljusblå block. Det gröngula utgör den afrikanska kontinenten och Främre Asien, det ljusblå symboliserar Medelhavet och Indiska oceanen.

Men låt er inte luras. Denna till synes obetydliga passage är en av världens viktigaste transportleder och anses vara ett av historiens mest banbrytande byggnadsprojekt.

Den 19 landmil långa kanalen förbinder Medelhavet med Röda havet och Indiska oceanen. När Suezkanalen stod klar behövde inte längre sjöfarten mellan Asien och Europa ta omvägen förbi Afrikas sydspets Godahoppsudden. Ja, kanalgrävandet har faktiskt förvandlat den afrikanska landmassan till en gigantisk ö.

Dygnet runt, året om trafikeras Suezkanalen av oljetankrar och fraktfartyg lastade med allt från lösnaglar till stålbalkar. Långt under kanalens sandbankar ligger benresterna av de hundratusentals som dukade under vid kanalbygget, av utmattning eller epidemier.

Kanalen i sin nuvarande form invigdes för drygt 150 år sedan, i november 1869. Men idén om en vattenburen väg i området är betydligt äldre än så. Redan för 4 000 år sedan anlade de egyptiska faraonerna en kanal mellan Röda havet och Nilen, men förbindelsen sandade ganska snart igen.

När Napoleon Bonaparte, befälhavare över Frankrikes krigsmakt, invaderade Egypten år 1798 återuppväcktes planerna på en anslutning mellan Medelhavet och Röda havet. Napoleon ville ge Frankrike ett försprång framför engelsmännen i handeln med Fjärran Östern.

Men Napoleons fälttåg i Egypten var kortvarigt och misslyckat. I stället blev det hans landsman, den tidigare franske konsuln i Kairo, Ferdinand de Lesseps, som några decennier senare tog initiativet till kanalbygget.

År 1854 lade de Lesseps fram sin idé för den dåvarande härskaren över Egypten, kediven (en persisk härskartitel) Mohammed Said. Kediven lät Ferdinand de Lesseps långtidshyra en landremsa genom öknen. Fransmannan bildade ett internationellt konsortium och bjöd in utländska intressenter att satsa pengar i projektet.

Men när det kom till kritan var inte många beredda att ta risken, förutom Frankrike. Egypten gick in och räddade kanalbyggets finanser genom att kediven lånade pengar av banker i Europa och gick in med nära hälften av pengarna.

Bygget påbörjades år 1858. I historieböcker syns bilder på mudderverk som banar väg för kanalen genom öknen, och herrar i halmhatt som hanterar avvägningsinstrument. Vad som glöms bort, eller döljs, är det obarmhärtiga slavarbetet.

Det nödvändiga jobbet att forsla undan ökensanden gjordes med enkla spadar och primitiva skottkärror och utfördes av egyptiska lantarbetare, fellahs, som tvångsrekryterades. På senare tid har Egyptens utbildningsministerium forskat i kanalbyggarnas villkor.

Under de tio år som det tog att få kanalen färdigbyggd deltog en miljon man. Medan ingenjörerna och arbetsledarna bodde i nyuppförda städer där det fanns bagerier, banker och biografer, hade arbetarna knappt tak över huvudet.

De arbetade i tolvtimmarsskift i ett av världens hårdaste ökenområden, där dagstemperaturen kan nå 50 grader. Farsoter som kolera, smittkoppor och dysenteri bröt ständigt ut. Det beräknas att omkring 100 000 av arbetarna dog under kanalbygget.

Detta hindrade inte Egypten och Frankrike från att satsa på århundradets fest i samband med kanalinvigningen den 17 november 1869. Kediven Mohammed Said hade nu efterträtts av sonen Ismail, som ofta beskrivs som en festprisse och livsnjutare. Författaren Niklas Rådström beskriver vådliga interiörer från invigningen i sin reseskildring ”I Egypten däremot” (Wahlström & Widstrand, 1984).

Bland annat lät Ismail uppföra ett specialbyggt palats i Kairo till den franska kejsarinnan Eugénie, där hon bodde de fåtal dagar hon tillbringade i Egypten. Sextusen gäster bjöds in till festligheterna, bland dem samtidens stora kulturpersonligheter som till exempel den norske dramatikern Henrik Ibsen. Gästerna trakterades av femhundra kockar och passades upp av tusen servitörer som rest in till Egypten från Frankrike.

Ett operahus byggdes för att fira kanalens öppnande och dåtidens mest kände kompositör, italienaren Giuseppe Verdi, engagerades. I festyran skrev han operan ”Aida”, om krig och passionerad kärlek i det antika Egypten.

Festen var inte fri från missöden. I Port Said vid inloppet till Medelhavet hade kediven laddat för ett oöverträffligt fyrverkeri, men förrådet med fyrverkeripjäser antändes och höll på att orsaka en katastrof i staden.

Ett fartyg gick på grund i kanalmynningen (känns det igen?) innan den kejserliga yachten L’Aigle som första båt skulle segla in i Suezkanalen. Ferdinand de Lesseps gav helt sonika order om att det havererade fartyget skulle sprängas i luften.

Kanalen blev en succé, särskilt för de sjöfarande euroepiska kolonialmakterna. Nu kunde

engelsmännen snabbare och säkrare frakta hem teak från Burma, fransmännen silke från Vietnam och portugiserna kryddor från Goa.

Men Egypten drabbades av en rejäl baksmälla efter kanalfesten. Byggnationen hade blivit mer än dubbelt så dyr som beräknat. Egypten kunde inte betala tillbaka på lånen och tvingades till statsbankrutt. Ismail rafsade åt sig det han kunde av statskassan och gick i landsflykt i Turkiet. År 1882 inledde Storbritannien en lång ockupation av Egypten och tog även över Suezkanalen och kanalbolaget.

Men efter det första världskrigets slut år 1918 började det brittiska imperiet att knaka i fogarna. Egypten gavs viss självständighet några år senare, även om britterna behöll en del av inflytandet. Det tog ytterligare några årtionden, efter ”de fria officerarnas kupp” år 1952 som leddes av översten Gamal Abdel Nasser, innan Egypten skulle få reellt självbestämmande.

När jag första gången besökte staden Suez som ligger vid den södra kanalmynningen, det var i slutet av 1980-talet, lade jag särskilt märke till husfasaderna. Otaliga hus i staden var ärrade av kulor, granatsplitter eller bomber. Det var spåren efter två globala kriser som drabbat Suez och kanalen: Suezkriget år 1956 och sexdagarskriget år 1967.

Suezkriget inleddes i juli 1956, när Nasser, som nu blivit president, deklarerade att Suezkanalen skulle nationaliseras. Nassers tanke – som hade stöd i folkrätten – var att intäkterna från fartygen som passerade kanalen skulle betala byggprojekt som satts i gång för att förbättra Egyptens infrastruktur.

Nassers beslut väckte stor vrede hos Storbritannien, Frankrike och Egyptens grannland Israel. I oktober 1956 gick israelisk militär in på Egyptens territorium och i november samma år påbörjade franska och brittiska trupper en intervention med bland annat flygbombning av Port Said.

Men den amerikanske presidenten Dwight D Eisenhower motsatte sig bestämt aggressionen mot Egypten. Sovjetunionen blandade sig också i krisen och

under några senhöstveckor såg läget ytterst allvarligt ut. Var det dags för en stormaktskonfrontation? Skulle kärnvapen komma till användning?

Spänningen avtog dock. FN satte upp en fredsbevarande styrka, den första i världsorganisationens historia, som skulle skydda kanalen. I efterhand har Suezkrisen år 1956 blivit ihågkommen som det tillfälle då Storbritannien och Frankrike tågade ut från stormaktsarenan. Nu började i stället supermakternas era, en värld där USA och Sovjetunionen dikterade villkoren.

Suezkanalen stängdes temporärt i samband med kriget, men öppnade på nytt i mars 1957, nu i egyptisk ägo.

Sexdagarskriget började med en arabisk uppladdning vid Israels gränser. I maj 1967 sparkade Egyptens president Nasser ut FN:s fredsbevarande styrkor från Sinaihalvön och från Gaza och förde fram militärförband mot gränsen. Israel slog till först och inledde en blixattack med sin flygplansflotta på morgonen den 5 juni.

Stora delar av Egyptens flygvapen slogs ut i offensiven. Även Egyptens allierade – Jordanien, Syrien och Libanon – led stora förluster. Den 11 juni var kriget över med Israel som segrare. En stor buffertzon i form av Gazaremsan, Sinaihalvön, Golanhöjderna samt Västbanken låg nu under israelisk kontroll.

Och Suezkanalens flodbanker hade plötsligt hamnat i frontlinjen. På den västra sidan stod egyptiska trupper. På den östra sidan, den av Israel ockuperade Sinaihalvön, fanns IDF, den israeliska armén. Än en gång stängdes Suezkanalen. Egypten blockerade vattenvägen för den israeliska marinen.

Stoppet blev förödande för 14 fartyg som inte hunnit ut och fann sig ”inlåsta” i kanalen. Fartygen med besättning tvingades ankra i den bredaste delen av kanalen, den så kallade Bittersjön. De strandsatta fartygen kom från åtta olika nationer; två av dem, m/s Killara och m/s Nippon, var svenska.

De instängda fartygen kom att kallas ”gula flottan” eftersom den flygande ökensanden färgade fartygsplåtarna gula. Det påtvingade stoppet kom att vara i över åtta år. Men efter hand kunde de flesta besättningsmännen lämna fartygen, och i början av 1975 öppnade Suezkanalen åter för internationella transporter.

I takt med den ökade efterfrågan på olja och på produkter från den asiatiska tillverkningsindustrin har Suezkanalens betydelse ökat. Och för det överbefolkade och resurssvaga Egypten har kanalavgifterna blivit en livlina.

Den egyptiska ekonomin vilade länge på fyra ben: turism, export av olja och gas, pengar som skickas hem från utlandet (främst Gulfstaterna) av gästarbetande egyptier, samt intäkterna från fartygen som trafikerar Suezkanalen.

Men i dag är turismen i Egypten obefintlig. De utländska gästerna har skrämts bort av terrordåd och oroligheter, och covid-19-pandemin har gjort ont värre. Pandemin har även påverkat möjligheterna för egyptier att arbeta utomlands. Följden har blivit att den egyptiska ekonomin hänger på en ännu skörare tråd än tidigare.

För sex år sedan invigde Egyptens nuvarande president, Abdulfattah al-Sisi, ett prestigeprojekt kallat Nya Suezkanalen, en utvidgning och tillbyggnad av kanalens övre del. 37 kilometer är en helt ny kanal och 35 kilometer en breddning av den redan existerande farleden.

Bygget blev klart på rekordtid: ett år i stället för planerade tre. Tillbyggnaden har kortat väntetiden för fartygen i kanalen från 18 timmar till elva. Förhoppningen var att tillströmningen av fartyg skulle öka rejält. Bygget sågs som en fjäder i hatten för den hårdföre tidigare militärledaren al-Sisi, som störtade den islamistiska regimen i Egypten år 2013.

Men den Nya Suezkanalen har hittills blivit en besvikelse. Trafiken ligger kvar på samma nivå som före tillbyggnaden. Lägre bränslepriser har gjort att

många rederier ändå väljer att ta den längre vägen runt Afrika. Satsningen, som kostade Egypten motsvarande 70 miljarder kronor, har inte betalat sig. Nu får al-Sisi kritik för att kanalbygget snarare blivit ett monument över honom själv än ett projekt som stärker den egyptiska ekonomin.

Dessutom har breddningen och utbyggnaden av kanalen fått ekologiska konsekvenser. De naturliga spärrar som fanns tidigare i kanalen i form av mindre sjöar med högkoncentrerat saltvatten har nu spätts ut. Det har underlättat för havsorganismer från Röda havet att ta sig norrut med strömmarna och sprida sig i Medelhavet.

Bland annat har det skett en stor ökning av giftiga maneter i östra Medelhavet som hotar ekosystemet – och plågar badande turister. En annan invasiv art är tryckfisken som vanligtvis lever på koraller i Röda havet, men som nu hotar musselodlingarna i Medelhavet.

Efter att i sex dygn fungerat som en effektiv propp för framkomligheten i Suezkanalen drogs jättefartyget Ever Given loss tidigare i veckan. I skrivande stund får Ever Given sina blessyrer inspekterade och ompysslade innan hon kan fortsätta sin färd till slutmålet Rotterdam.

Kvar på land står vi andra, med den nyvunna insikten att det bara behövs en grundstötning på ett enda fartyg, en felmanöver eller ett litet hinder på vägen, för att skicka konvulsioner genom hela världsekonomin.

Erik Ohlsson

Fakta. Suezkanalen

Suezkanalen sträcker sig från den egyptiska hamnstaden Port Said vid Medelhavet till Suezviken, den västra av de två vikar i Röda havet som skiljs åt av Sinaihalvön.

Den totala längden uppgår till 193 kilometer. Kanalen invigdes den 17 november 1869, efter tio års arbete.

Enligt en konvention som undertecknades i Konstantinopel (nuvarande Istanbul) år 1888 har alla fartyg oavsett flagg och oavsett krigs- eller fredstid rätt att navigera Suezkanalen.

Storbritannien genomdrev år 1899 ett avtal som gav dem rätt att ha trupper i kanalzonen. De brittiska trupperna lämnade området år 1956. Strax därefter nationaliserade Egyptens president Gamal Abdel Nasser kanalen. Beslutet utlöste Suezkrisen, då britter och fransmän ockuperade kanalområdet, men de drog sig tillbaka efter internationell press.

Efter sexdagarskriget år 1967 stängdes kanalen av Egypten för att åter öppna år 1975.

I genomsnitt färdas 51 fartyg genom kanalen varje dygn, med en sammanlagd last på över en miljard ton. Trafiken utgör drygt 10 procent av den totala världshandeln.

03 Anna-Lena Laurén: Att falla på rumpan är ibland enda sättet att komma vidare

Hon åkte ut på isen, en atlet i glittrig ljuslila klänning och en tunn guldkedja om halsen, hon skulle trollbinda publiken. Hon skulle segra.

Hon misslyckades totalt. Ett hopp som hon vanligtvis gör i sömnen – trippellutz – landade hon på två fötter. Hoppet skulle ha följts av en toeloop. Av den blev inget alls.

Alexandra Trusova från Ryssland är en av världens bästa konståkerskor. Men hennes korta program i VM blev en katastrof. Tränaren hade beslutat att att ta det säkra före det osäkra och avlägsna det svåraste hoppet, trippelaxeln. Målet var att åka rent.

Resultatet blev att inte ens de enklare hoppen lyckades.

Vad gjorde Trusova? Hon samlade sig och meddelade att hon i stället gör fem kvadruplar – hopp där man snurrar fyra varv – i det fria programmet. Världens svåraste hopp. Det är inte alla män som klarar dem.

Hon skulle göra fem.

Två gånger föll hon på den kalla, hårda isen. Men hon lyckades med tre. Och det räckte till brons.

Konståkning är en sport där idrottarna på bråkdelen av en sekund kan gå från att vara graciösa älvor på isen till att falla hårt på sin rumpa. Jag har ofta tänkt på hur det måste kännas. Den fysiska smärtan, i kombination med brännande besvikelse och förödmjukelse. Men framför allt vetskapen att nu måste man fort som attan på benen igen. Rädda det som räddas kan.

Inte ge sig.

Det är precis så vi måste tänka när det gäller klimatet.

I november 2021 håller FN sitt nästa klimatmöte i Glasgow. Någon graciös uppvisning är knappast att vänta. Fula och smärtsamma rovor eller billiga försök att få stilpoäng kan vi däremot räkna med. Hela klimatarbetet är fyllt av dem.

Jag tror att alla som följer med klimatfrågan ständigt känner hur nära den ligger: Ruelsen. Känslan av att det inte är någon idé. Som koldioxidutsläppen ser ut just nu kommer vi inte att nå Parisavtalets mål att hålla den globala medeltemperaturhöjningen på under två grader.

EU har uppdaterat sitt mål att minska utsläppen från tidigare 40 till minst 55 procent år 2030. Det ser bra ut, men experterna säger att minst 65 procent krävs för klimatmålet. Kina lovar att de ska bli koldioxidneutral år 2060. Låter storartat, men resten av världen har 2050 som mål och Kina är den största enskilda producenten av växthusgaser i världen.

Kinas lista på goda orsaker till att just de måste få bygga nya kolkraftverk är oändlig. Liksom EU har en massa argument varför man inte kan uppdatera sina klimatmål enligt experternas rekommendationer. Det

är som att lyssna på den västerländska medelklassen när den försöker motivera varför just jag har en särskild rätt att årligen flyga till Thailand.

Då gäller det att tänka som Alexandra Trusova.

Man måste bara upp på benen igen.

Trusova visste att hon skulle få ännu en chans i det fria programmet. Vi får däremot ingen andra chans om vi låter klimatförändringen gå så långt att den bli oåterkallelig.

Den som inte orkar engagera sig kan visserligen strunta i att isbjörnarna och valrossarna blir en djurart för zoon. Men man kan inte strunta i att havsnivån höjs, eller att mänskligheten inte klarar sig utan biologisk mångfald.

Det är där Trusovas filosofi kommer in. Efter sitt misslyckade korta program sade hon att hon inte klarar av att åka för lätta program. Då gör hon bara fler fel. Hon måste ha ett svårt program från början, för att komma upp till sin riktiga nivå.

Detsamma gäller klimatarbetet. Att sätta målen för lågt från början är att sabotera hela arbetet. Då kommer vi åtminstone inte att lyckas.

Att sätta målen högt och sedan stå ut med att falla på rumpan är ibland enda sättet att komma vidare. Och varje gång vi drabbas av ruelse kan vi tänka på Trusova. Från tolfte plats till brons, bara för att hon envisades med att lägga in fem kvadruplar.

Jag är fullt medveten om att klimatet kanske inte klarar tre av fem. Kanske måste vi sätta alla fem kvadruplar utan att falla. Därför är det bäst att lägga in sju i programmet.

Vad har vi för alternativ?

Anna-Lena Laurén

03 Lättade restriktioner – när pandemin slår som hårdast

Just när pandemins tredje våg når sin kulmen – då väljer Bulgariens regering att lätta på restriktionerna.

Åtgärden kommer lagom till söndagens parlamentsval. Kritiker säger att den är ett oblygt – och farligt – sätt för premiärminister Bojko Borisov att klamra sig fast vid makten.

Bulgarien har nog med problem: det är EU:s fattigaste och mest korruptionsdrabbade land.

Nu är det dessutom ett av de europeiska länder som drabbas hårdast av coronapandemins tredje våg.

Antalet nya smittade har tredubblats på några veckor. Vårdapparaten är hårt pressad och den senaste dagliga dödssiffran var 129 – på en befolkning strax under sju miljoner.

Hälsoministern Kostadin Angelov konstaterade på torsdagen att landet befinner sig ”på toppen av den tredje vågen”.

Ändå lättades pandemirestriktionerna just denna dag. Restauranger får nu öppna sina uteserveringar, och även biografer, gym, teatrar och museer kan slå upp portarna efter en period av nedstängning. Om ett par veckor välkomnas studenter tillbaka till universiteten.

Öppningen sammanfaller med Bulgariens parlamentsval som infaller på söndagen.

Och kritiker menar att det inte är någon slump: att premiärminister Bojko Borisov genom ett populärt beslut räknar med att få en skjuts i opinionen – även till priset av fler smittade och döda.

Borisov har suttit vid makten i mer än tolv år, senast sedan 2017. Han har en brokig bakgrund, bland annat som livvakt till Todor Zjivkov, Bulgariens siste kommunistledare, och hävdar att han har svart bälte i karate.

Hans konservativa parti Gerb är med i det stora EU-partiet EPP vilket ger honom goda relationer med europeiska höjdare som Angela Merkel. Samtidigt har hans karriär kantats av skandaler och påstådd inblandning i vissa av de många korruptionsaffärer som plågar Bulgarien.

Detta var en av anledningarna till att tiotusentals bulgarer protesterade på gatorna i flera månader sommaren 2020. Många av dem krävde Borisovs avgång.

Flera nya partier har bildats efter protesterna. Men Gerb leder ändå i opinionsmätningarna inför valet, och det mesta tyder på att Borisov kan sitta kvar vid makten med hjälp av ett eller flera koalitionspartier.

Själv reser han runt landet i en Jeep och framträder för väljare, medan flera av hans motståndare väljer att föra sina kampanjer uteslutande digitalt på grund av pandemin.

I Bulgarien finns en tradition av att partier mutar väljare för att rösta på ”rätt” kandidat. Upp emot 19 procent av alla röster sedan 2013 har varit köpta på detta sätt, enligt den oberoende Antikorruptionsfonden.

Nu hävdar organisationen att sådana röster kan få ännu större tyngd i söndagens val, eftersom ”köpta eller kontrollerade väljare är mindre känsliga för smittorisken” och därmed mer motiverade att rösta än andra.

Just smittorisken gör att valdeltagandet förutspås bli mycket lågt, kanske kring 45 procent. Även detta anses gynna ett etablerat maktparti som Gerb.

Ingmar Nevéus

Fakta. Maktpartiet i ledningen

Bojko Borisovs regeringsparti Gerb leder i opinionsmätningar inför valet den 4 april. Men det kommer inte att kunna regera utan stödpartier. Detta är ställningen i mätningarna bland de största partierna:

Gerb (konservativt): 28 procent

BSP (socialister): 23 procent

ITN (populister): 13 procent

DPS (etniska turkarnas parti): 12 procent

Demokratiska Bulgarien (koalition av liberala och gröna partier): 6 procent

03 Moskva varnar väst: Ingen trupp till Ukraina

Efter Ukrainas anklagelser om att Ryssland trappar upp våldet i separatistkontrollerade områden varnar Moskva nu väst: Om man sänder militär blir Ryssland tvunget att svara.

Ryssland anklagas av Kiev-regeringen för att samla sin militär i gränsområden, efter att de båda länderna under veckan beskyllt varandra för upptrappat våld mellan statliga styrkor och Moskvatrogna upprorsmän i östra Ukraina. USA:s utrikesdepartement säger i ett uttalande att man är mycket oroad över den senaste tidens provokationer från Ryssland i östra Ukraina och att USA:s styrkor i Europa har höjt sin beredskap. Man har också lovat att stå vid Ukrainas sida om Ryssland blir ”aggressivt”.

TT-AFP-Reuters

03 Nya rekordsiffror för covid i Indien

Indien. Antalet covid-fall fortsätter uppåt i Indien. Fredagens dagssiffra, 81 466, är den högsta på ett halvår.

I absoluta tal är Indien världens fjärde hårdast drabbade land i pandemin – antalet dödsfall överskuggas bara av USA, Brasilien och Mexiko. Relativt sett är dock de officiella siffrorna inte höga. Antalet döda per miljon invånare närmar sig 120. Motsvarande siffra i Sverige är drygt 1 300.

TT-Reuters

03 50-tal döda i tågkrasch i Taiwan

Taiwan. Ett 50-tal människor omkom och ett tiotal skadades i en tågolycka i Taiwan på fredagen. Kraschen är en av de blodigaste, kanske den värsta någonsin, på landets järnvägar. Snabbtåget var på väg söderut längs Taiwans östkust när ett parkerat arbetsfordon som kommit i rullning hamnade på rälsen. När tåget rände in i fordonet spårade vagnar ur. En del fastnade i en tunnel, vilket gjorde att det dröjde flera timmar innan räddningspersonal fått ut alla passagerare.

TT

03 Svenska sparpengar har blivit investerade i partner till juntan

Två månader efter militärkuppen i Myanmar har militären skjutit ihjäl över hundra demonstranter. Samtidigt har svenska banker och AP-fonder mångmiljoninvesteringar i företag som enligt FN direkt bidrar till att militären kan finansiera sina övergrepp.

Efter att minst 114 civila människor dödats under de senaste protesterna mot militärkuppen i Myanmar så öppnade militärjuntan eld även under begravningarna dagen efter. Lördagens tragedi blev den blodigaste dagen sedan militärkuppen den första februari. Militärjuntans våld fördöms över hela världen av FN, EU, USA och även Sverige.

En ny granskning av Fair finance guide, som granskar hållbarhet inom finansbranschen, visar att flera svenska banker och AP-fonder har mångmiljonbelopp investerade i företag som kritiserats av FN för sina nära kopplingar till regimen i Myanmar. Nordea har investerat totalt 269 miljoner kronor i samtliga tre företag som har undersökts varav ett förser Myanmars militär med vapen. I vapenbolaget har Nordea 71 miljoner investerat genom fyra av sina sparfonder.

Sjunde AP-fonden, som förvaltar premiepensionen för över fem miljoner svenskar, har 73 miljoner investerade i ett av företagen, Adani Ports. Denna indiska hamnjätte driver en hamn i Myanmar och har ett hyresavtal med ett företag som ägs av militären. Avtalet innebär att Adani Ports ska betala 290 miljoner amerikanska dollar över en 50-årsperiod till militärens bolag, enligt en FN-rapport.

– Jag kan ju bara säga att det är tragiskt att svenskars sparpengar går till att stödja en militärjunta som kränker mänskliga rättigheter. Det är också förvånande att svenska investerare inte agerat när FN sedan flera år har pekat ut och fördömt företagens

samarbete med militären, säger Jakob König, projektledare på Fair finance guide.

De tre företag som Fair Finance guide tagit med i sin undersökning är Adani Ports, POSCO och Bharat electronics.

Bharat electronics är ett indiskt bolag som säljer vapen till Myanmars militär och exporterade under 2020 radarsystem till landet. EU har sedan 1991 ett vapenembargo mot Myanmar vilket skärptes ytterligare 2018.

POSCO är ett koreanskt konglomerat med nära samarbete med militärjuntan i Myanmar. Framför allt utvinner man gas på Myanmars mark där delar av vinsten går till ett bolag kontrollerat av militären. POSCO driver även ett lyxhotell på militärägd mark.

Det tredje företaget är Indiens största privata hamnföretag Adani ports. En FN-rapport från 2019 säger att deras verksamhet i Myanmar är ett ”starkt exempel” på ett utländskt företag som direkt betalar militära konglomerat för användningen av deras egendom och därför direkt finansierar de kränkningar av de mänskliga rättigheterna som begås av militären.

Sjunde AP-fonden förvaltar premiepensionen åt över fem miljoner svenskar och har 73 miljoner investerade i Adani ports.

Johan Florén är chef för kommunikation och ägarstyrning på Sjunde AP-fonden och kommenterar nyheterna såhär:

– Landet har varit i en demokratiseringsprocess under flera år och investeringarna har därför setts som positiva. Även om FN uttryckte oro om bolaget 2019 så var läget annorlunda och nu två månader efter en militärkupp får det en helt annan innebörd. Vi har kontaktat företaget efter den här nya informationen. Om det går att binda dem direkt till människorättskränkning är det en grund för oss att svartlista dem.

– Militärens förföljelse av minoriteter har ju pågått även de senaste åren och trots det har Adani och de andra företagen fortsatt att göra affärer med militären. Det är ett solklart fall som Sjunde AP-fonden och andra ägare borde ha agerat på, säger Jakob König.

Nordea säger att man har egna processer för den här typen av frågor och sedan tidigare tagit del av FN-rapporten och därefter kontaktat Adani och Posco men att man välkomnar mer information. Posco nekar till samarbete med militären.

”Vi har valt att placera bolaget [Posco] i karantän tillsvidare. Gällande Adani Ports kommer vi avyttra hela det innehavet och vi har redan sålt drygt 80 procent. Bharat Dynamics, som också nämns i FN-rapporten, har vi exkluderat från våra fonder”, skriver Eric Pedersen, chef för ansvarsfulla investeringar på Nordea, i ett mejl.

– Det är tyvärr vanligt att man först agerar när någon lyfter kritiken om företagen i stället för att själva kontrollera att företagen lever upp till grundläggande krav kring mänskliga rättigheter. Det är ett svek mot människorna i Myanmar men också mot svenska bankkunder och pensionssparare som förväntar sig att deras pengar investeras på ett ansvarsfullt sätt, säger Jakob König.

Markus Botsjö

markus.botsjo@dn.se

Fakta. Fondernas ägande

Svenska bankers och AP-fonders investeringar i Adani ports, POSCO eller Bharat electronics 2020/21.

Nordea: 269 miljoner kr

AP2: 86 miljoner kr

AP7: 73 miljoner kr

AP1: 36 miljoner kr

SEB: 18 miljoner kr

Handelsbanken: 16 miljoner kr

Länsförsäkringar: 5 miljoner kr

Danske Bank: 200 000 kr

AP4: 0 kr

AP3: 0 kr

Skandia: 0 kr

Swedbank: 0 kr

*SEB uppger att man sålt sitt innehav på 18 miljoner i Adami ports.

Källa: Fair finance guide.

Siffrorna har Fair finance guide hämtat från finansdatabasen Thomson Reuters Eikon och fondernas egna årsrapporter per senast tillgängliga datum vilket varierar mellan september 2020 och 28:e februari 2021.

De fyra fonderna hos Nordea med investeringar i vapenbolaget Bharat Electronics är Nordea Avtalspensionsfond Midi, Nordea Global, Nordea Tillväxtregion Aktie och Nordea Stable Emerging Markets Equity Fund.

Inrikes DN-artiklar
24 mars - 3 april 2021

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur

www.riksdagen.se

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Revidering har skett 19 februari 2021 bara beträffande utskottens arbetsuppgifter. Enligt brev från riksdagen:

" I bilagan i riksdagsordningen hittar du utskottens ansvarsområden,
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/riksdagsordning-2014801_sfs-2014-801

Vänliga hälsningar
Marianne Moström
Riksdagsinformation
Kommunikationsavdelningen
Riksdagsförvaltningen

020-349 000

riksdagsinformation@riksdagen.se
www.riksdagen.se "

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

1. Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om

a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
b) lagstiftning om radio, television och film,
c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
d) press- och partistöd,
e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, skiljande av riksrevisorn respektive riksrevisionsdirektören från uppdraget, åtal mot riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, Riksrevisionens årsredovisning och revision av Riksrevisionen,
f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
h) den kommunala självstyrelsen,
i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet, samt
j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

2. Finansutskottet ska bereda ärenden om

a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
b) kredit- och fondväsendet,
c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,
d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
e) den kommunala ekonomin,
f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
g) statens egendom och upphandling i allmänhet,
h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,
i) budgettekniska frågor, samt
j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om

a) skatteförfarandet,
b) folkbokföring,
c) exekutionsväsendet, samt
d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

h**ttps://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/**

4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om

a) domstolarna,
b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,
c) åklagarväsendet,
d) polisväsendet,
e) rättsmedicinen,
f) kriminalvården,
g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, samt h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, jorda-, handels- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
b) försäkringsavtalsrätt,
c) associationsrätt,
d) skadeståndsrätt,
e) transporträtt,
f) konkursrätt,
g) konsumentpolitik,
h) internationell privaträtt,
i) lagstiftning av annat allmänt civilrättsligt slag,
j) bostadsförsörjning och annan bostadspolitik,
k) plan- och bygglagstiftningen samt andra frågor som har nära samband med denna,
l) vattenrätt,
m) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet, samt
n) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
b) internationellt utvecklingssamarbete,
c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden om

a) totalförsvar,
b) samhällets räddningstjänst,
c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,
e) sjö- och kustövervakning, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda ärenden om

a) socialförsäkringsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i denna, i den mån ärendena inte hör till ett annat utskotts beredningsområde,
b) familjeförmåner,
c) förmåner vid sjukdom och arbetsskada,
d) förmåner vid ålderdom,
e) förmåner till efterlevande,
f) bostadsstöd,
g) sjuklön,
h) socialavgifter,
i) migration,
j) svenskt medborgarskap, samt
k) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
d) alkoholpolitiska åtgärder,
e) hälso- och sjukvård,
f) sociala ärenden i övrigt, samt
g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
b) kulturarv,
c) folkbildning,
d) ungdomsverksamhet,
e) internationellt kulturellt samarbete,
f) idrotts- och friluftsverksamhet,
g) tillsyn och reglering av spelmarknaden,
h) trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
i) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning, samt
j) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

11. Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om

a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
b) högre utbildning, forskning och rymdfrågor,
c) studiestöd, samt
d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

a) vägar och vägtrafik,
b) järnvägar och järnvägstrafik,
c) hamnar och sjöfart,
d) flygplatser och luftfart,
e) post,
f) elektroniska kommunikationer,
g) it-politik, samt
h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om

a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
b) vädertjänst,
c) naturvård,
d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden om

a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
b) industri och hantverk,
c) handel,
d) immaterialrätt,
e) energipolitik,
f) regional utvecklingspolitik,
g) statlig företagsamhet,
h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet, samt
i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional utveckling, 21 Energi och 24 Näringsliv.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om

a) arbetsmarknadspolitik med arbetslöshetsförsäkring,
b) arbetslivspolitik med arbetsrätt, arbetsmiljö och frågor som rör lönebildning,
c) integration,
d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
f) anslag inom utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.
Lag (2020:608).

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

Ett utskott kan komma överens med ett eller flera andra utskott om att arbeta med en fråga tillsammans. Då bildas ett tillfälligt, så kallat sammansatt utskott. Ett exempel på ett sådant utskott som har bildats vid flera olika tillfällen är sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

EU-nämnden

Vilken linje ska ministrarna i regeringen driva i EU? I riksdagens EU-nämnd förankrar regeringen sin EU-politik. Det gör statsministern och övriga ministrar inför möten och beslut i olika sammansättningar av EU:s råd. EU-nämnden arbetar med alla EU:s samarbetsområden som till exempel utrikespolitik, jordbrukspolitik och polissamarbete.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

EU-nämnden (Ej reviderad)

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

24 Rådgivare: Fatta inget beslut på söndag

Göteborg. På söndag klockan 16 är det meningen att de 91 ombuden på Liberalernas partiråd ska fatta beslut om partiets ställningstagande i regeringsfrågan.

Nu höjs interna röster om att voteringen bör ställas in.

– I den sekund vi börjar räkna huvuden har vi förlorat. Partiet pallar inte det. Oavsett vem som vinner slaget förlorar vi kriget, säger Fredrik Jerlov, mångårig rådgivare inom Liberalerna.

Fredrik Jerlov tillhör inte de 91 ombuden, varav elva kommer från hans eget hemdistrikt Västsverige. Oenigheten där, välkänd sedan flera år, är så djup att mötet på måndagskvällen ändade i att någon majoritet inför partirådet inte gick att skaka fram.

Men Jerlov har under vintern och våren försökt få de olika positionerna – för eller emot partiledaren Nyamko Sabunis linje, ”Ny start för Sverige”, om att öppna för att stödja en regering som i sin tur kan ta stöd från Sverigedemokraterna – att mötas, för att, som han säger, undvika en för partiet dödligt farlig kollision på söndag.

– Den här frågan som alla talar om nu, att välja Stefan Löfven eller Ulf Kristersson, är fel. Vi kan

inte ställa oss den frågan nu, då delas partiet, säger han.

Fredrik Jerlov säger att frågan som nu skapar kramp i partiet ”inte handlar om Nyamkos vara eller inte vara”.

– Det spelar ingen roll, svaret på söndag delar oss oavsett i två. Det vi nu sliter med är resultatet av en lång process, här har funnits en sådan ängslighet så länge där vi förhållit oss för mycket till andra. Nyamko är en bra person. Hon har ärvt problemen från Björklund. Vi hade haft precis samma problem om Erik Ullenhag blivit vald.

I likhet med till exempel förre partiledaren Bengt Westerberg anser Jerlov att samarbetet i Alliansen kom att kosta Liberalerna särskilt mycket.

– Till slut blir man ingenting själv. Då kan en lösning inte vara mer av just detta. Vi har den vackraste ideologin, och till slut kommer folk att förstå hur bra vi är. Nej, det är inte det svar en journalist vill höra, men då är det bara att stå på sig.

I slutändan måste ju även liberala riksdagsledamöter trycka på en viss knapp i en statsministeromröstning.

– Annie Lööf tycker inte att hon måste svara på den frågan. Det är ingen naturlag som styr detta. Vi trycker på den knapp som vi då tycker ger bäst utfall. Det är en självförtroendefråga att vi då tar rätt beslut, och det menar jag är det enda som vi nu kan bli överens om.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

25 Ledare: Varför åtta partier men bara två regeringsalter-nativ?

Av riksdagens åtta partier ligger tre kring riksdagsspärren: Kristdemokraterna, Liberalerna och Miljöpartiet (DN/Ipsos 24/3). Medan Ebba Busch (KD) sannolikt kan räkna med moderata stödröster och de gröna med socialdemokratiska, är det tveksamt om Nyamko Sabuni (L) kan lita på taktikröster.

Det gäller även om partirådet i helgen går på hennes linje och låser sig vid Ulf Kristersson (M) som statsministerkandidat. Inte minst eftersom det i så fall kan finnas två borgerliga partier som M-sympatisörer behöver lyfta över 4-procentsspärren.

Dessutom är en positionering som bygger på förhoppningen att hålla sig kvar i riksdagen på stödröster tveksam. Strategin bottnar i att partiets företrädare inte litar på den egna politiken, vilket inte betyder att svaret på de låga siffrorna bör vara att L, KD och MP sätter upp fingrar i luften och känner vartåt väljarvindarna blåser.

I stället för kortsiktiga utspel, som både Liberalerna och Miljöpartiet har ägnat sig åt inför att riksdagen ska besluta om en ny migrationslagstiftning, är det nu de långa linjerna bör dras.

Det är ett av många skäl till att det vore bättre om Liberalerna, likt Centern, bestämmer sig för att gå till val som ett självständigt liberalt alternativ, som är berett att göra upp till både höger och vänster. Då skulle L fram till dess ha möjlighet att utveckla politiken och odla sin särart för att vinna väljare på egna meriter, vilket samtliga partier bör göra.

Alternativet är att allt fler fungerar som skuggor av varandra i ett av två block, vilket PM Nilsson, politisk redaktör på Dagens Industri, menar vore en framgång för väljarna och demokratin (21/3). I själva verket är det tvärtom.

Sveriges demokratiska system bygger till skillnad från det amerikanska på att många olika åsiktsviljor är representerade i parlamentet. I modern tid har det handlat om att fem till åtta partier företräder folket i plenisalen.

Även om den högre siffran är i mesta laget, och valforskaren Sören Holmberg menar att partifloran behöver ansas bland annat för att underlätta regeringsbildningar, fyller varje parti en funktion så länge det antar en roll som inget annat har. Det kan handla om att stå för en ideologisk inriktning eller en sakfråga på ett unikt sätt, vilket bromsas om alla på förhand tvingas in i förutbestämda block.

För när PM Nilsson skriver ”om L-ledningens linje vinner får väljarna fyra partier som med säkerhet kommer att stödja en M-ledd regering” – då förklarar han inte poängen med att Sverige ska ha fyra partier som lovar att backa Ulf Kristersson oavsett sakpolitiskt innehåll.

Varför behövs åtta riksdagspartier om vi bara ska ha två regeringsalternativ, när viljan att matcha eventuella partners snarare gör att partier suddar ut än utvecklar sin särart? Vad är

tanken att den som röstar på L ska få som inte M erbjuder? Eller för all del den som väljer KD?

I stället för att låta frågorna hänga i luften vore det välkommet om fler partier går till val på sin egen politik, är öppna för olika regeringssamarbeten och markerar att alla kommer att behöva kompromissa när väljarna har sagt sitt. För partier som vill förtjäna sin plats i riksdagen är det därför bättre att vässa sin profil än att låsa sig vid andra, mer än ett år före valet.

DN 25/3 2021

25 ”Jag är medveten om att jag kan bli sparkad.”

Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni i en intervju med TT. Partirådet ska på söndag ta ställning till partistyrelsens förslag om att verka för en borgerlig regering med M-ledaren Ulf Kristersson som statsminister efter valet nästa år. **TT**

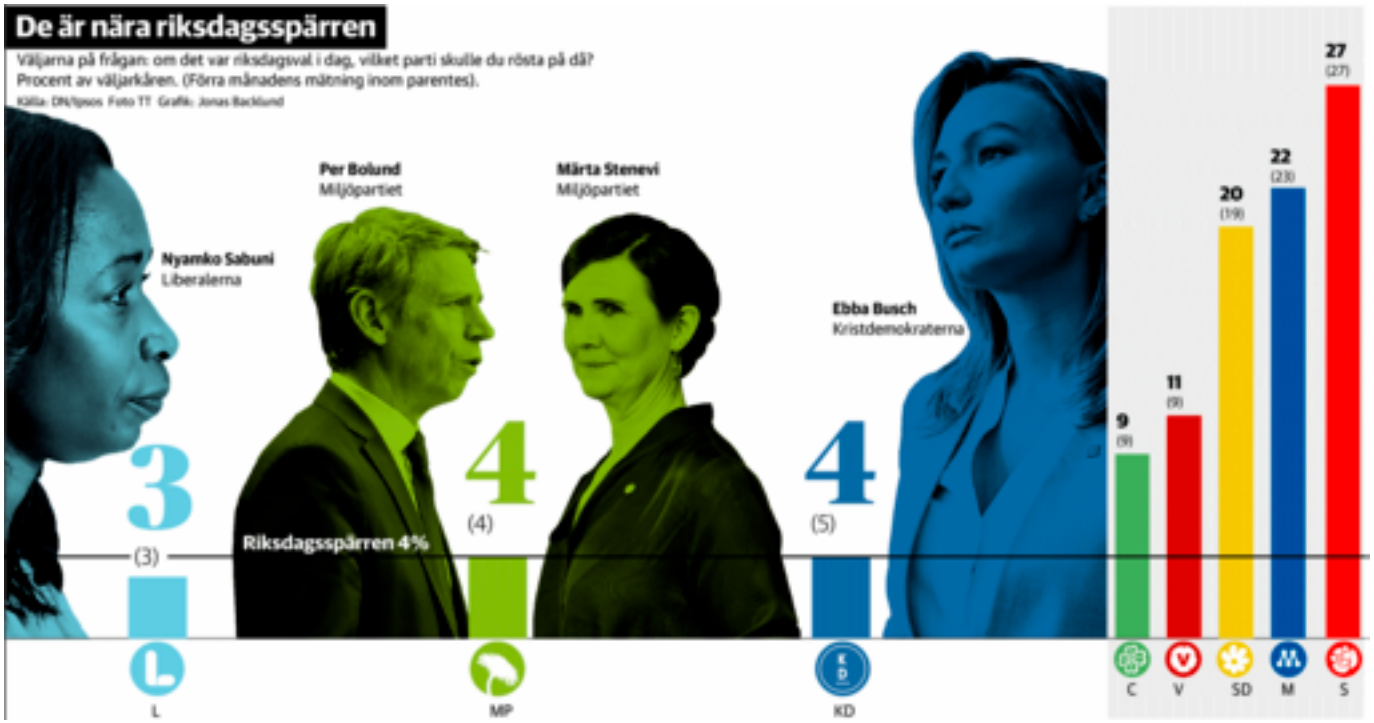
De är nära riksdagsspärren
Väljarna på frågan: om det var riksdagsval i dag, vilket parti skulle du rösta på då?
Procent av väljarkåren. (Förra månadens mätning inom parentes).
Nyamko Sabuni
Liberalerna
Per Bolund
Miljöpartiet
Märta Stenevi
Miljöpartiet
Ebba Busch
Kristdemokraterna
3
(3)
4
(4)
4
(5)
Riksdagsspärren 4%
9
(9)
11
(9)
20
(19)
22
(23)
27
(27)
L
MP
KD
C
V
SD
M
S

25 Unikt läge inför riksdagsvalet – tre partier riskerar att åka ur

Tre partier skulle riskera att åka ur riksdagen om det var val i dag, visar DN/Ipsos marsmätning. KD:s väljarstöd fortsätter dala och är nere på 4 procent avrundat uppåt. Därmed är det just nu mer ovisst än någonsin vem som kommer att kunna bilda regering.

Partiernas positionering i regeringsfrågan inför nästa val pågår redan för fullt. På söndag ska Liberalernas partiråd ta ett avgörande beslut om sin strategi. Partiledaren Nyamko Sabuni hoppas få stöd för att L ska verka för en borgerlig statsminister, även om det kräver stöd från Sverigedemokraterna.

Liberalerna samlas till beslut i skuggan av mycket svaga opinionssiffror. Partiet ligger kvar på 3 procent i DN/Ipsos marsmätning. Undersökningen gjordes efter att Nyamko Sabuni lämnade sitt och partistyrelsens besked om vart man vill i regeringsfrågan.

Men Liberalerna är bara ett av flera partier som just nu befinner sig i ett utsatt läge. Miljöpartiet har länge legat och svajat kring riksdagsspärren och hamnar i mars på 4 procent avrundat uppåt. Nytt i denna mätning är att Kristdemokraterna hamnar lika lågt som MP.

Det bekräftar en negativ trend för partiet som har synts under en längre tid både i DN/Ipsos och andra mätningar.

– Kristdemokraterna har sitt allra största tapp till Moderaterna, därefter till Sverigedemokraterna, säger Nicklas Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

Enligt honom är Ebba Buschs uppmärksammade husaffär och dess rättsliga följder den troligaste orsaken till att väljare överger partiet.

Att tre riksdagspartier ligger så här illa till i DN/Ipsos mätningar har inte hänt någon gång tidigare under 2000-talet. För att hitta ett motsvarande läge får man gå tillbaka till den turbulenta mandatperioden 1991–94 när Ny Demokrati hade en kort sejour i riksdagen.

Det här kan få dramatiska återverkningar på kampen om statsministerposten (se fakta). Utan MP skulle Socialdemokraterna förlora sin trognaste partner. Hamnar KD utanför riksdagen så kan M-ledaren Ulf Kristerssons planer på ett maktskifte grusas. Även Liberalernas öde har betydelse för regeringsfrågan, även om det fortfarande är oklart exakt hur.

Nicklas Källebring påpekar att opinionsmätningar inte är prognoser och att spelplanen kan vara en annan när valrörelsen drar i gång 2022.

– Den stora skillnaden mellan en fråga om ett fiktivt val i dag och ett verkligt val är den dynamik som en valrörelse för med sig. Benägenheten att stödrösta på partier som riskerar att åka ut är en sådan sak. Det finns

också exempel på valrörelser som bjudit på stor dramatik i slutskedet.

Nicklas Källebring nämner valrörelsen 2002 då Moderaterna tappade stort och dåvarande Folkpartiet gjorde en våldsam framryckning under slutspurten. Det kan också vara så att pandemin och dess följder ger nästa valrörelse en annorlunda karaktär som är svår att förutsäga.

DN/Ipsos marsmätning visar annars över lag på små förändringar i partiernas väljarstöd. Moderaterna tappar för första gången på länge men det är marginellt, från 23 till 22 procent. M får ändå anses vara kvar på den nya nivå som partiet har klättrat upp till det senaste halvåret.

SD ligger fortsatt stabilt, med en ökning på en knapp procentenhet till 20 procent i mars.

Synnerligen stabila är även S som är parkerade på 27 procent. Där ungefär har partiet legat sedan i höstas.

Centern ökar högst obetydligt till 9 procent, men det är värt att notera att partiet får sin bästa skattning sedan juni 2019.

Vänsterpartiet står för mätningens största förändring, en uppgång på nästan 2 procentenheter. Därmed är väljarstödet tillbaka där det var när Nooshi Dadgostar tog över som partledare efter Jonas Sjöstedt. Kommande mätningar får utvisa om detta är ett bestående positivt trendbrott för V.

Nicklas Källebring på Ipsos bedömer att pandemin är en bidragande orsak till det stabila opinionsläget.

– Hela vårt fokus upptas av pandemin och intresset är begränsat får frågor som politikerna annars normalt skulle driva.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta. Regeringsfrågan

Moderaterna och Kristdemokraterna har deklarerat att de är beredda att inkludera Sverigedemokraterna i ett regeringsunderlag och ett budgetsamarbete om det krävs för ett maktskifte efter nästa val. Det har välkomnats av SD.

Liberalerna ska på ett partiråd den 28 mars fatta beslut om sitt vägval. Partiledningen vill öppna för att delta i en borgerlig regering även om SD ingår i regeringsunderlaget. En betydande opinion inom partiet motsätter sig det.

Centern säger nej till samarbete med SD och därmed även till att ingå i en borgerlig regering som stödjer sig på SD. Däremot har Annie Lööf sagt att hon är redo att regera ihop med såväl S som M.

Sedan 2019 regerar S och MP med stöd av C och L, men L har deklarerat att man lämnar det så kallade januariavtalet efter att budgetförslaget är lagt i höst.

V släppte fram Stefan Löfven som statsminister efter förra valet men ingår inte i januarisamarbetet.

En tänkbar regeringskoalition är de fyra forna alliansspartierna M, KD, C och L. I nuläget samlar de dock bara 38 procent av väljarstödet.

Fakta. Så gjordes undersökningen

Ipsos har genomfört 1 540 intervjuer med röstberättigade personer under perioden 9–21 mars. Utifrån ett slumpmässigt urval gjordes 300 intervjuer via talad telefoni och 517 intervjuer via sms-länk till en webbenkät. 723 digitala intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt. Andelen osäkra var 13 procent.

Frågorna som ställdes var: Om det var val till riksdagen i dag, vilket parti skulle du då rösta på?

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

25 ”Skrämmande att M, KD och L vill umgås med SD”

Inrikespolitik. Utvecklingen hos en del riksdagspartier skrämmer. SD:s partisekreterare Richard Jomshof avskyr islam offentligt. Partiets chefsideolog vill få en ”renare” svensk kultur och en mediepolitik där politiken kan påverka programinnehållet.

Partiet vill återutvisa människor som flytt hit och har uppehållstillstånd, införa visitationszoner och ha särskilda straffskalor. SD rensar ut obekväma medlemmar, men vägrar att diskutera sina egna rötter. Partiföreträdare sjöng smädevisor över en mördad statsminister utan skam.

Jimmie Åkesson vill inte ha ”främmande” element i folkkroppen, som grumlar det äkta nordiska, och ser Polens och Ungerns rättspolitik med blida ögon.

Detta parti fikar Kristersson och Busch med och vill samarbeta med efter valet i tron att de kan ro det i land utan att det kostar. Detta parti har nu även lockat till sig ledaren för ett frihetligt parti för att hon vill se vad ett samarbete kan ge.

Vintern 1932–33 trodde von Papens konservativa industrialistparti och junkrarna genom Hindenburg att de kunde spela regeringsspelet med Hitler och få inflytande.

Tolv år senare låg stora delar av Europa i spillror med 40 miljoner döda, varav 6 miljoner judar, romer, sinti och ”olämpliga” som förintats. Världen fick en läxa som borde sitta i, tycker man. Men mindre än 80 år senare vill tre partier i riksdagen börja umgås med nationalsocialisternas arvtagare.

Nils Werner, Halmstad

26 ”SD-samarbete måste avgöras på ett extra landsmöte”

Partiråd. På söndag ska ledningen för ett splittrat Liberalerna mötas för att avgöra om man ska gå till val på att kunna tänka sig ingå i en regering som är beroende av Sverigedemokraterna. Frågan engagerar många läsare.

Som mångårig liberal och tidigare ordförande för partiet i Vellinge, numera medlem i partiets

lokalförening i Trelleborg, är jag förfärad av den polarisering som på dunkla grunder skett inom partiet.

Vid landsmötet 2018 var en stor majoritet för januariavtalet och att utesluta samröre med SD. Motståndarnas general, Mats Persson, höll ett avslutande brandtal, i vilket han manade till enighet framåt. Efteråt har han blivit en av partiledaren Nyamko Sabunis mest devota tillskyndare.

Valet av Sabuni till partiledare väcker många frågor. Hon har ärligt deklarerat tvivel på januariavtalet vilket ligger till grund för hennes agerande. Inte att förglömma, programmerad av firma Johan Jakobsson & Lars Leijonborg – lobbyister som företräder stora näringslivsintressen. Partiet blir därmed uppbundet, vilket strider mot partiets grundläggande värden.

Liberalerna är ett idéparti till skillnad från övriga riksdagspartier, som i traditionell mening är intressepartier. De representerar något som kan kokas ned till en kärnfråga: arbetarrörelsen (S), världskommunismen (V), jordbruket (C), gröna vågen (MP), invandringen (SD), kapitalet (M) och religiositet (KD).

Frihet till kropp och själ, rättvisa och jämlikhet präglar den humanism som utgör fundament för att Liberalerna alltid stått utanför det egenintresse som i grunden andra partiet representerar.

Nu menar Nyamko Sabuni, att enda sättet för partiet att driva sina frågor är att vilja utgöra lydparti till SD – om partiet nu över huvud taget når riksdagsspärren.

Trelleborg Allehandas eminente Petter Birgersson delar som liberal ledarskribent

tyvärr denna uppfattning. Han menar dock att man inte ska ingå något skriftligt avtal.

Ponera att M och KD nu gör detta före valet, vilket ju inte verkar osannolikt, vilket val har då detta 2,5-procentsparti? Att sätta emot SD?

I något som framstår som desperat taburettjakt är Nyomko Sabuni med stödtrupper beredda att dagtinga med partiets själ. I stället för att arbeta för ett enat parti har hon med hjälp ihärdigt arbetat för ökad splittring. Det tyder inte på goda ledaregenskaper.

De tirader som regelbundet kommer från vår partiledare och partisekreterare är för den insatte knappast något som tillverkats på partikansliet, utan ytterst professionell propaganda.

Nu önskar man genom partirådet den 28 mars att välta landsmötesbeslutet av 2018. Detta framstår som att sätta sig över partidemokratin. Det vore tendentiöst om en mindre klick ska köra över ett majoritetsbeslut. Ett extra landsmöte borde vara ett givet krav.

Liberalerna är ett borgerligt fast förankrat parti. Här hör vi hemma, och visst vore Alliansens återuppstående att föredra i första hand, utan samröre med SD. Annars är det bättre att rakryggat stå upp för liberala värden i opposition. Partiets ideologi utgör dess själva existens.

Rune Roth, Beddingestrand

26 ”Om partirådet säger ja åker L ur riksdagen”

L-ledaren Nyamko Sabunis uttalande att hon helst vill sitta i regering med moderatledaren Ulf Kristersson som statsminister fyller mig med förvåning och ger mig kalla kårar. Det skulle med nuvarande politiska läge innebära att en sådan regering blir beroende av Sverigedemokraternas stöd.

Om hon tror att SD skulle ge sitt stöd till en sådan regering utan att begära något i gengäld är hon ovanligt naiv. Ta fasta på vad försvarsminister Peter Hultqvist nyligen sade om SD: ”En sminkad gris är fortfarande en gris.”

SD har allt att vinna på att Kristersson blir statsminister och ingenting att förlora. SD kommer att kunna pressa Kristersson långt ut på högerkanten, allt närmare den bruna avgrunden.

Ett sådant ställningstagande långt före valet innebär att Liberalerna med största sannolikhet inte kommer över 4-procentspärren.

Gå i stället ut och ge besked om vilka frågor som Liberalerna brinner för och går till val på, det behövs för att vända det urusla opinionsläget.

Staffan Härdelin, liberal pensionär

27 Ledare: Stäng inte dörren till Centern, Ulf Kristersson

Jag tänker inte skapa några nya block. Det sa Ulf Kristersson (M) när han intervjuades i DN inför Sverigemötet i Karlstad för två år sedan, den senaste gången Moderaternas region- och kommunpolitiker höll sin årliga träff i verkliga livet.

Då var regeringsbildningen precis över, de gamla blocken hade spruckit och det politiska landskapet var öppnare än på länge.

Kristersson hade visserligen varit beredd att ta statsministerposten med hjälp av SD. Men dörren till Sverigedemokraterna var inte helt öppen. Ett budgetsamarbete fanns inte på kartan. Målet var en M-ledd minoritetsregering som skulle ha så lite som möjligt att göra med Jimmie Åkessons parti.

När Sverigemötet på lördagen för andra året på raken sker digitalt har en hel del förändrats.

Och det är inte SD som gjort det, till skillnad från vad moderatledaren påstod när han intervjuades av Anders Holmberg i ”30 minuter” i vintras.

Det har Sverigedemokraternas partisekreterare Richard Jomshof påmint om i ett par tv-

framträdanden de senaste veckorna då han dels slagit fast att islam är en ”avskyvärd religion”, dels misslyckats med att fördöma den auktoritära utvecklingen i Ungern.

I stället är det Ulf Kristersson som har skiftat, genom att slå upp dörren på vid gavel till Jimmie Åkesson. Nu är inte bara ett budgetsamarbete möjligt, utan också ett avtal om ”de stora frågorna”, samt SD-tjänstemän på regeringskansliet.

Frågan är om det stannar där. M har skickat ut signaler om att Sverigedemokraterna inte bara kan vara med i ett samarbete, utan att de *måste* vara det. På något annat sätt är det svårt att tolka finansministerkandidaten Elisabeth Svantessons slutsats i Aktuellt häromveckan att Centern inte är en tänkbar partner eftersom Annie Lööf säger nej till Sverigedemokraterna.

Dörren till SD har alltså öppnats – är den till C på väg att stängas?

Moderaternas inställning till SD har sedan valdagen 2018 präglats av naivitet. Först hoppades Ulf Kristersson att Jimmie Åkesson skulle rösta på honom och hans budget utan att begära något tillbaka. Nu förväntar han sig att Sverigedemokraterna bara ska be om den politik som han själv vill ge dem.

Men självklart kommer SD att kräva sådant som är jobbigt för M-ledaren, som ett återvandringsnetto i migrationspolitiken, eller för den delen högre bidrag som underminerar arbetslinjen.

Om Moderaterna låser fast sig vid SD vore det ytterligare en farlig felkalkyl.

Väljarna lär inte bli glada, inte ens de egna är odelat positiva. Faktum är att 20 procent av M-

sympatisörerna säger nej till ett SD-samarbete enligt fredagens DN/Ipsos. Dessutom reduceras Moderaternas vägar till regeringsmakt och inflytande till en – för om SD i alla lägen måste vara med utesluter M samtidigt ett budgetsamarbete med de gamla allianspartierna, en blågrön samverkan med Miljöpartiet, och en uppgörelse med Socialdemokraterna. Tiden i opposition kan förlängas.

Till råga på allt försämras förhandlingspositionen gentemot SD. Om Ulf Kristersson inte har någon annanstans att gå är det svårt att säga nej. Ett ”högerliberalt block” kallar Dagens industris ledarsida den nya konstellation som är på väg att uppstå kring M och SD. Men Sverigedemokraterna är varken liberalt när det gäller värderingsfrågor eller den ekonomiska politiken. Priset som Moderaterna behöver betala för ett samarbete kommer alltså att bli högt.

Går vi in i nästa års val med dagens öppna partilandskap som fond? Det beror i hög grad på om Ulf Kristersson innan nästa Sverigemöte – då M-politikerna förhoppningsvis åter kan träffas på riktigt – har valt att skapa ett nytt block eller inte.

DN 27/3 2021

27 Ewa Stenberg: Högt spel när Sabuni satsar på stödröster

Liberalernas egna mätningar visar att partiet skulle få överlägset flest stödröster om de ställer sig bakom en borgerlig regering.

Men att luta sig mot taktikröster kan bli farligt för Nyamko Sabuni.

KOMMENTAR. DN:S POLITIKKOMMENTATOR Allt fler väljare röstar på ett annat parti än det de tycker bäst om. I riksdagsvalen 2014 och 2018 röstade ungefär var femte väljare taktiskt, enligt valforskaren Henrik Ekengren Oscarsson.

Utan dessa väljare hade Kristdemokraterna bara fått 3,2 procent och åkt ur riksdagen efter valet 2018. Var tredje röst på Miljöpartiet var en stödröst i samma val, och var femte på Liberalerna.

Stödröstarna är ofta välinformerade och ganska många är övertygade anhängare av ett annat parti. De gör sitt val efter att ha studerat opinionsmätningar och partiernas besked i regeringsfrågan.

Motivet kan vara att stärka sitt regeringsalternativ genom att lyfta ett samarbetsparti över riksdagsspärren, som med Kristdemokraterna och Miljöpartiet senast.

Detta ökande taktikröstande påverkar partiernas agerande. Det gäller också för Liberalerna, när det ska ta sig ur sin ohållbara situation. Partiet valde ju att släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister 2019 på grund av att en tydlig majoritet inte ville riskera att ge Sverigedemokraterna inflytande.

Efter detta valde Liberalerna en partiledare som hellre vill se Ulf Kristersson (M) som statsminister – också till priset av samarbete med Sverigedemokraterna.

Nu har dagen kommit för L att välja väg. En knapp majoritet i partistyrelsen, anförda av partiledaren Nyamko Sabuni, föreslår att partiet ska arbeta för en borgerlig regering 2022, som stödjer sig på SD om så krävs. På söndagen ska partirådets 91 ombud rösta om saken.

Liberalernas förslag – att lämna januarisamarbetet och arbeta för en Kristerssonregering – utformades med hjälp av interna opinionsmätningar. De visar att partiet har störst chans att få stödröster i nästa val som en del av Kristerssons lag. Mer än var tredje moderat kan tänka sig att stödrösta på L och en dryg fjärdedel av alla Kristdemokraternas väljare, enligt mätningen.

Om Liberalerna i stället skulle stödja en ny Löfvenregering eller låta bli att peka ut någon statsminister alls är chanserna till stödröster betydligt mindre.

Hur många L-väljare som skulle byta till ett annat parti på grund av den nya linjen har Liberalerna däremot inte undersökt.

Det finns stora risker med att luta sig mot taktiska väljare. Skulle opinionen – eller

beskeden i regeringsfrågan – ändra sig kan taktikröstarna vara lika stadiga att luta sig mot som ett duschdraperi.

Om Moderaterna och Kristdemokraterna om ett drygt år ser ut att få en tydlig egen majoritet tillsammans med Sverigedemokraterna behöver de inte Liberalerna.

Om KD fortsätter sin färd utför i mätningarna kan de också behöva hjälp. Ebba Buschs parti har länge stått stadigt bakom en M-ledd regering och har troligen lättare än Liberalerna att få moderata taktikröster.

Moderatväljarna kan rent av se Liberalerna som opålitliga. Vinner Nyamko Sabuni omröstningen på partirådet med en mycket knapp majoritet finns möjligheten att beskeden ändras igen.

Om Moderaterna och Sverigedemokraterna ser ut att bli jämnstora i valet kan det bli viktigt för M-sympatisörer som övervägt taktikröstning att i stället lyfta sitt eget parti, så att det blir det självklara statsministervalet.

Det är många om. Liberalernas besked i regeringsfrågan måste uppfattas som tydligt, för att väljare längre till höger ska vilja läggs sin röst där. Men hittills är de ganska otydliga.

Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson har dessutom avvisat den modell som Nyamko Sabuni skissat. Han säger att hans parti inte är det minsta intresserat av ett sådant samarbete och erbjuder i stället Liberalerna att bli stödhjul åt ett stabilt konservativt styre.

Moderaterna och Kristdemokraterna kan alltså tvingas att välja mellan Sverigedemokraterna och Liberalerna. Det valet kan mycket väl sluta

till Åkessons fördel. För även om Liberalerna är en gammal allierad så är det ett mycket mindre parti än SD och ytterst handlar allt om riksdagsmandat.

Väljare som är övertygade om partiets ideologi och sakpolitik står stadigare än taktikväljare. Men hittills har Liberalernas interna strider helt överskuggat deras sakpolitik.

Fortsätter Liberalerna sin tillvaro långt under fyraprocentsspärren också efter söndagens vägval kan de taktikröster som skulle ha blivit deras räddning i stället bli deras död. Ser Nyamko Sabunis parti inte ut att klara spärren kan väljarna ju föredra en röst på ett annat och tryggare alternativ. Det är också en del av att vara taktikröstare.

Beatrice Lundborg

beatrice.lundborg@dn.se

FAKTA. L-STYRELSENS FÖRSLAG

• Förutsättningarna för liberal politik är bäst om Sverige får en borgerlig regering.

• Inför 2022 vill L forma ett borgerligt samarbete med i första hand de fyra borgerliga partierna.

• I andra hand med så många borgerliga partier som möjligt.

• För att en borgerlig regering ska kunna tillträda och styra landet kan L i sakfrågor söka samsyn med riksdagens alla partier.

• Inget av Sveriges två ytterkantspartier (SD och V) kan bli en del av Sveriges regering.

• Budgeten ska tas fram med de borgerliga partier som utgör regeringsunderlaget.

• Den typen av budgetsamarbete som L i dag har inom januarisamarbetet är inte aktuellt med varken SD eller V.

• L kommer med integritet behöva forma den ekonomiska politiken efter de majoriteter som parlamentariskt råder.

Källa: Partistyrelsens förslag till partirådet

28 Ledare: Nu står slaget om Liberalernas själ

På söndagseftermiddagen ska Liberalernas partiråd fatta ett beslut som kommer att prägla partiet under lång tid: Ja eller nej till SD-samarbete. Enligt prognosen väntas omröstningen bli jämn, men förhoppningsvis går partistyrelsen förlorande ur striden. Alternativet – att L ska stödja en moderat statminister som regerar på Jimmie Åkessons mandat – vore förödande för ett parti med en stolt historia av att stå upp för demokrati, jämställdhet, mångfald och individens frihet.

Som den tidigare partiledaren Maria Leissner förklarade i veckan är det just detta som vägvalet handlar om: Ska Liberalerna göra skäl för sitt namn och försvara värden som är viktigare än på länge eftersom auktoritär nationalism och högerpopulism breder ut sig – eller ska partiet ansluta sig till ett nationalkonservativt regeringsblock?

Förutom att utgången, med Leissners ord, handlar om partiets själ, är det svårt att se vad L vinner på att upphöra att vara en självständig liberal mittenkraft. I synnerhet som den nya positionen skulle innebära att sätta sitt hopp till moderata stödröster och att bli en sidovagn till M, som kommer tvingas ha SD som resesällskap.

För det är inte sant att Sverigedemokraterna läser av samhällsproblemen på samma sätt som de borgerliga, vilket Nyamko Sabuni (L) hävdar. SD är samma parti i dag som när det kom in i riksdagen 2010 och L bör hålla fast vid budskapet som Jan Björklund gick till val på 2018: att under inga förhållanden ingå i en regering som förhandlar med SD eller V.

För den stora frågan är inte om det går att bilda regering. Frågan är vad som händer sen.

Vad har ett litet parti som klarat sig kvar i riksdagen på moderata taktikröster, och som svurit trohet till ett regeringsalternativ utan att veta något om innehållet, att sätta emot när M och SD (och kanske även KD) är överens? Vad gör Liberalerna när M och SD driver på för att krympa biståndsbudgeten? När de vill sänka bensinskatten? Eller minska public services budget och utbud?

Tror Sabuni på riktigt att hon och Åkesson har ”ungefär samma uppfattning” i

integrationspolitiken, som hon sa till SVT på fredagen? I så fall kommer hon sannolikt att bli besviken när SD, som kan vara fyra gånger så stora som L efter valet 2022 och är det parti som L:s sympatisörer tycker sämst om, vill strypa asylrelaterad anhöriginvandring och flyttar fram positionerna kring återvandring.

Om partirådet går på partiledarens linje är det helt enkelt svårt att se vilken funktion Liberalerna ska fylla i det politiska landskapet. Vad får den som röstar på Liberalerna som inte redan erbjuds av Moderaterna?

Om partiet däremot slår fast att en röst på L i första hand är en röst på en liberal kraft i mitten, som gör upp åt höger eller vänster beroende på hur mandatfördelningen ser ut, kommer saken i en annan dager. Då kan L ägna tiden fram till valet åt att utveckla sin politik för att vinna väljare på egna meriter, förklara att man inte kommer att samarbeta med SD, men i övrigt tänker göra upp med den koalition där man får mest gehör för sina sakfrågor.

Det vore inte bara ett strategiskt vägval för att maximera genomslaget för partiets politik. Det vore också ett sätt att rädda partiets själ.

DN 28/3 2021

Så ser de som skulle rösta på L idag på olika sammarbetsformer med SD

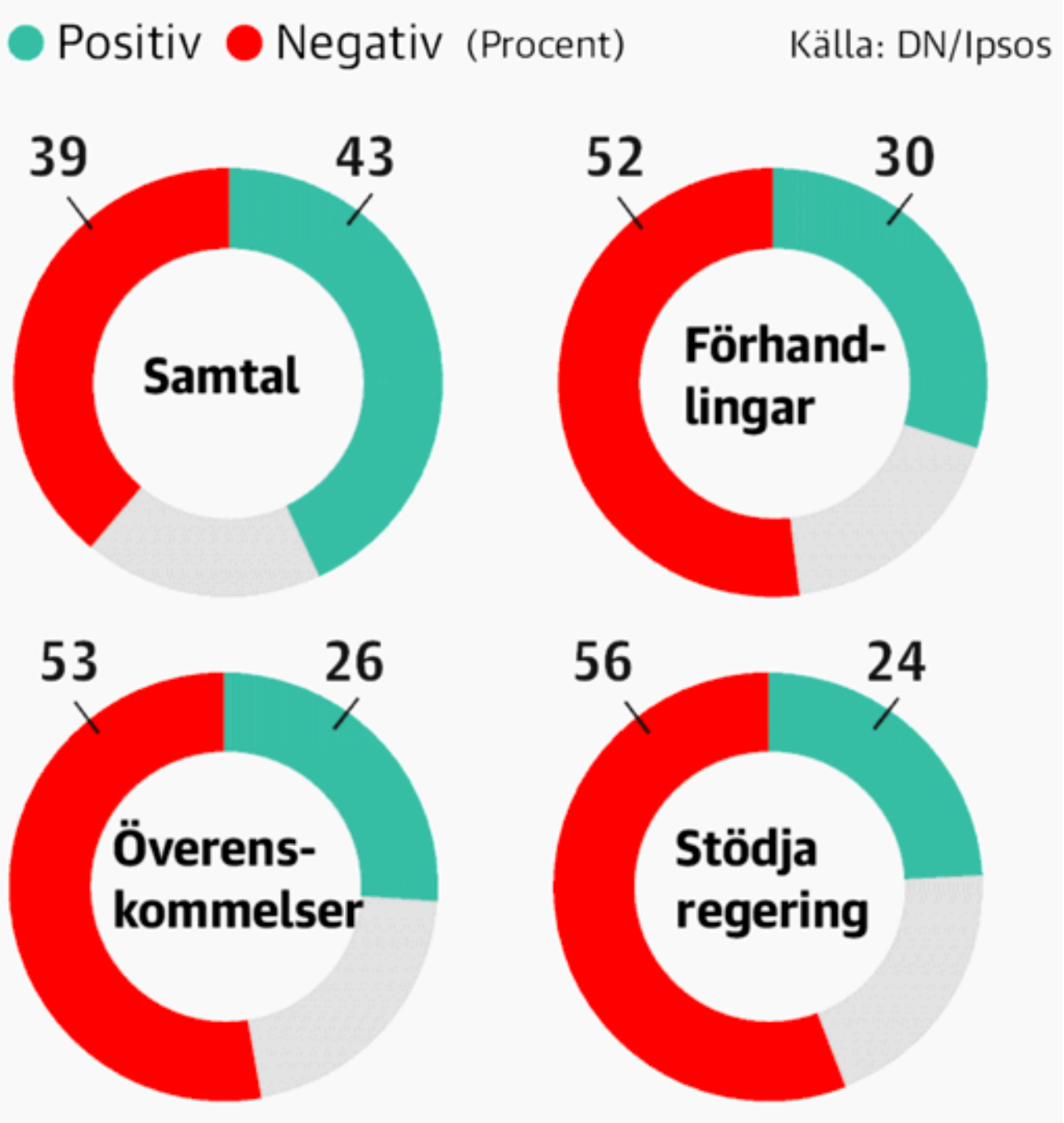

28 Partiets väljare negativa till att göra upp med SD

Drygt hälften av Liberalernas väljare är negativa till att stödja en regering som är beroende av Sverigedemokraterna. Det visar en mätning från DN/Ipsos. Ungefär en fjärdedel är positiva.

På söndagen fattar partiet beslut om det strategiska vägvalet.

Avgörandets stund närmar sig för Liberalerna. På söndagen ska 91 ombud ta ställning till partiledaren Nyamko Sabunis förslag om hur partiet ska förhålla sig till regeringsfrågan inför valet 2022.

För två år sedan beslutade det dåvarande partirådet att säga nej till Ulf Kristersson (M) som statsminister och ja till januariavtalet som innebar att Stefan Löfven (S) fick behålla makten.

Nyamko Sabuni vill slå in på en annan väg. Ett nytt januariavtalet är inte aktuellt. Liberalerna ska verka för en borgerlig statsminister även om en sådan regering är beroende av stöd från Sverigedemokraterna. En betydande falang inom partiet vill däremot ha ett skarpt nej till samarbete med SD.

Att pejla opinionen bland Liberalernas väljare är inte lätt, eftersom de numera är så få. Partiet har länge legat runt 3 procent i DN/Ipsos mätningar. Därför har DN/Ipsos i tre

väljarbarometrar i rad ställt frågor om hur väljarna ser på samarbete med SD, för att basen ska bli större och skattningarna säkrare.

Resultatet visar att graden av närhet till SD har stor betydelse för hur Liberalernas väljare ställer sig. Så länge det bara handlar om ”samtal” med SD så väger det ganska jämnt mellan de som är positiva och de som är negativa. När frågan istället ställs om ”förhandlingar” med SD så överväger de negativa klart. Drygt 5 av 10 som skulle rösta på L i dag motsätter sig det, medan ungefär 3 av 10 är öppna för förhandlingar.

När DN/Ipsos frågar om att ”sluta överenskommelser” med SD är de negativa L-väljarna dubbelt så många som de positiva.

– Det finns en betydande skillnad mellan hur Liberalernas väljare ser på att prata med Sverigedemokraterna, jämfört med att förhandla och sluta överenskommelser, säger Nicklas Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

Vad Nyamko Sabunis linje skulle innebära i praktiken när det gäller SD är omdiskuterat, både inom och utom partiet.

I det förslag som en majoritet i partistyrelsen har ställt sig bakom står det: ”För att en borgerlig regering ska kunna tillträda och styra landet kommer det att vara nödvändigt att samtala och söka samsyn i sakfrågor med riksdagens alla partier.”

Förra söndagen gick Nyamko Sabuni ut med ett förtydligande. Där sägs att Liberalerna vill ha ”en ordning där en ny borgerlig regering med bibehållen integritet förhåller sig, formar och förankrar den ekonomiska politiken efter de

majoriteter och möjligheter som parlamentariskt finns”.

Sabunilinjen innebär ett tydligt nej till att sitta i en regering där även SD ingår. Men enligt DN/Ipsos mätningar är en majoritet av L-väljarna även negativa till att över huvud taget stödja en regering som är beroende av Sverigedemokraterna för att få igenom sin politik. Mer än hälften är negativa till detta och bara en fjärdedel svarar att de är positiva.

Jämför man Nyamko Sabunis väljare med andra partiers så förstår man varför det är just Liberalerna som vacklar i vägvalet. Bland Kristdemokraternas och Moderaternas sympatisörer finns klara majoriteter för en regering som tar stöd av SD. Ett mycket tydligt motstånd mot detta finns hos dem som uppger att de skulle rösta på Centern, Socialdemokraterna, Miljöpartiet eller Vänsterpartiet. Däremellan finner man L-väljarna, även om en majoritet alltså lutar åt det negativa hållet.

– Tittar man på dem som röstade på Liberalerna i valet 2018 så är det bara bland de som gått högerut, till M, SD eller KD, som ett flertal har en positiv syn på en regering stödd på SD. De som är kvar eller har gått vänsterut är i huvudsak negativa, säger Nicklas Källebring.

Opinionsmätningar har haft betydelse i Liberalernas egen beslutsprocess. Ledningen har presenterat undersökningar som tolkats till stöd för Sabunilinjen. De har bland annat visat att en majoritet av L-väljarna föredrar en M-regering som ”för samtal” med SD för att få genom sin politik, framför en S-regering som ”för samtal” med V.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos har för den här undersökningen ställt frågor till 3 661 röstberättigade väljare perioden januari till mars 2021. 1 414 intervjuer gjordes med ett slumpmässigt urval som kontaktats via sms med länk till webbenkäten. 2 247 intervjuer har gjorts digitalt med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

28 Nyamko Sabunis stora strid

Nu väljer Liberalerna väg: satsa på borgerlig regering med stöd av Sverigedemokraterna, eller gå i opposition. Beslutet riskerar att slita isär partiet.

Kan Nyamko Sabunis stora strid vara förgäves?

Liberalernas mest framgångsrika politiker var emot januariavtalet redan innan det fanns. Torkild Strandberg är ordförande för Skåne-liberalerna och styr Landskrona med 34 procent av väljarna i ryggen. Han trivs med

lokalpolitiken – tre gånger har han röstats in i riksdagen och omedelbart lämnat den igen till förmån för sin hemmaarena.

När regeringsförhandlingarna pågick som mest intensivt efter valet 2018 landade dåvarande partiledaren – Jan Björklund – i att inte rösta fram Ulf Kristersson som statsminister. Då skrev Torkild Strandberg en debattartikel i Svenska Dagbladet: ”Ulf Kristersson är min statsminister”.

På den vägen har det varit.

Nu vill partiledaren Nyamko Sabuni och partiledningen göra det som Torkild Strandberg sagt hela tiden: Lämna samarbetet med Socialdemokraterna. Bli sams med Moderaterna. Rösta fram en borgerlig regering, även om den lutar sig mot Sverigedemokraterna.

På söndagen avgörs frågan i partirådet. Men i ett parti som alltid har varit öppet med sina inre slitningar har något förändrats. Ledande partiföreträdare och profiler hotar med att lämna partiet om partiledarens linje vinner. Torkild Strandberg som har varit säker på sin sak i flera år vet ändå inte hur det kommer gå när partiets framtid ska avgöras.

– Det är som att du skulle fråga mig vad det blir för väder på midsommar. Jag hoppas att solen skiner.

○ ○ ○

Före detta partiledare ska inte recensera den nuvarande. Helst ska de inte märkas alls. På sin höjd får de dyka upp på partistämmorna vartannat år och applådera den nya generationen. När kritiken nu ändå kommer

från de gamla partitopparna så säger det något om sprickan inom Liberalerna.

Tidigare partiordföranden Maria Leissner säger till Aftonbladet att hon skulle känna sig ”hemlös” om Liberalerna har någon form av regeringssamverkan med Sverigedemokraterna. Bengt Westerberg varnar i samma tidning för att Liberalerna kommer förlora ett stort antal medlemmar om Sabunis linje vinner. Kanske att även han, som ledde partiet i över ett decennium, skulle överge det.

– Jag ska fundera på det. Jag kommer att ta ställning till det om det blir verklighet, säger han.

Enligt en ny DN/Ipsos är drygt hälften av Liberalernas väljare negativa till att stödja en regering som är beroende av SD.

De som är för Sabunis linje beskriver den som en realistisk och nykter inställning till ett svårt politiskt läge. De som är emot kallar det för en kamp om partiets själ. ”Totalt krig, utan hämningar”, beskriver en L-källa det.

På söndagen avgörs det. Ska Liberalerna satsa på en borgerlig regering efter valet även om den kan behöva stöd av Sverigedemokraterna – eller ska de gå i opposition hellre än luta sig mot SD?

Flera inom partiet hade egentligen velat vänta med beslutet, kanske så sent som till riksdagsvalet nästa år. Nu känner de i stället att tiden håller på att rinna ut.

Partiet har i flera månader legat under riksdagsspärren i opinionsmätningarna, senast i DN/Ipsos den 24 mars hamnar partiet på tre procent. Sabuni är också en av partiledarna med absolut lägst förtroende bland väljarna. Om det

var val i dag är risken stor att hon skulle tvingas leda sina partikamrater ut ur riksdagen. Det är något som alla liberaler bär med sig när de debatterar vägen framåt.

Det mesta tyder på att partiledarens linje vinner. Om hon trots allt förlorar vet ingen vad nästa steg blir. Nyamko Sabuni vill inte låta sig intervjuas av DN innan partirådet. Till TT säger hon:

– Jag tänker inte odla en kultur där man hotar med att lämna om man inte får gehör för sin sak, men jag är medveten om att jag kan bli sparkad också, säger Sabuni.

○ ○ ○

Sabunis och partiets framtid kommer att beslutas i videomöte, där varje liten bildruta kommer utgöra ett ombud. Flest rutor tillhör Stockholm, Liberalernas enskilt tyngsta länsförbud. Efter en omröstning som slutade 14-1 valde förbundet att säga nej till partistyrelsens förslag och i stället stödja stockholmsliberalen Jan Jönssons linje.

Jan Jönsson själv suckar som svar på frågan om hur läget är inför mötet.

– Man kämpar på. Med allt vad man nu ska kämpa på med, säger han.

Tillsammans med partistyrelsekollegan Christer Nylander skrev han reservationen mot partiledningens förslag. Trots att det har väckt splittring internt så förstår även hans motståndare varför just Jan Jönsson tycker som han gör.

I nationalistiska nätkretsar har han hånats och förlöjligats för sin politik, sitt utseende och sina uttalanden mot Sverigedemokraterna. Han har

polisanmält fler meddelanden som han upplevt som hot.

Just det är dock inget Jan Jönsson lyfter själv. Han nöjer sig med konstatera att han är orolig.

– Det här vägvalet är centralt. Liberalerna har historiskt sett haft viktig en uppgift att pressa tillbaka extrema krafter. Det är därför jag tror det är viktigt för oss att inte tumma på vårt förhållningssätt mot Sverigedemokraterna för att kunna vinna i opinionen, säger han.

Liberalerna har varit splittrade förr och debatterat både partiledare och regeringsbildning högt och tydligt i offentligheten. I ett liberalt kommentarsfält i mars 2021 minns några partister med värme hur härligt det var att endast bråka om den nya partiloggan, som när den kom fick många att tänka en fallossymbol snarare än ett L.

Men den här gången handlar det om en ”viktig identitetsfråga” för många, tror Jönsson.

– Det är klart att det gör våndan extra stor jämfört med många andra frågor. Det kommer att bli väldigt jämnt. Det kommer att bli en mycket delikat uppgift inte minst för partiledaren att hantera det, oavsett vilket vägval som vinner majoritet.

Du sa i en DN-intervju för ett år sedan att du aldrig skulle ingå i ett regeringsunderlag med stöd av SD. Kan du vara med i ett parti som går emot den för dig grundläggande värderingen?

– Det är något som jag måste ta ställning till framöver. Det beror lite på hur beslutet som ska fattas kommer att konkretiseras. Om de röda linjerna upprätthålls väldigt strikt… skulle det gå i en utveckling där man på minsta sätt skulle låta SD:s värderingar får inflytande över

lagstiftning på minsta sätt, då blir det oerhört problematiskt, säger Jan Jönsson, som i så fall tänker fokusera helt på Stockholmspolitiken.

– Att det kommer lämna en del medlemmar är ofrånkomligt, vilket vägval vi än gör.

○ ○ ○

En som redan lämnat sitt uppdrag i Liberalerna en gång är Mats Persson. Riksdagsledamoten från Lund avsade sig posten som ekonomiskpolitisk talesperson i vredesmod när Liberalerna gick med i januariavtalet.

När Nyamko Sabuni tog över som partiledare gjorde Mats Persson comeback på posten. De två delar vision och har samma uppfattning om vad som krävs för att vinna tillbaka väljarna: bryta med Socialdemokraterna, ingå i en högerkoalition och hantera Sverigedemokraterna – inte isolera dem.

Partirådets beslut, vilket det än blir, kommer att accepteras av partiet, säger han.

– När beslutet väl är fattat sluter partiet upp. Det har vi erfarenhet av sedan tidigare, med januariavtalet.

Har inte du varit en motståndare till januariavtalet hela tiden?

– Jag känner inte alls igen mig i den bilden. Jag har förhandlat 15–20 budgetar sedan vi ingick avtalet. Det är tråkigt om folk påstår det.

Mats Persson har full respekt för Jan Jönssons ståndpunkt, men ser frågan på ett annat sätt.

– Positionen vi har nu som stödparti till Socialdemokraterna, den uppskattar inte våra väljare. Vi har alltid i modern tid varit i opposition till Socialdemokraterna och vi

tappade hälften av väljarna när vi gick in i januariavtalet, säger Mats Persson.

Däremot, säger han, söker Liberalerna inte mandat för att kunna samarbeta med SD.

– Jag tycker absolut att man ska hålla gränsen mot ytterkantspartierna. Det är därför vi i partistyrelsen har satt upp de här röda linjerna mot de här två partierna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet.

Vad säger du om att Sverigedemokraterna nyligen har uttryckt att de inte vill samverka med er?

– Det förvånar mig inte det minsta att Sverigedemokraterna säger så. De vill bygga ett konservativt block i svensk politik. Vi sträcker ut en hand nu till de andra borgerliga partierna. Till Moderaterna, Kristdemokraterna och Centerpartiet.

Även Kristdemokraternas Ebba Busch har nyligen uttryckt att hon är osäker på om hon vill samarbeta med er?

– Så har inte jag uppfattat det.

○ ○ ○

Folkvalda behöver tänka på taktik och spelteori. Liberala ungdomsförbundets ordförande Romina Pourmokhtari är fri att endast tänka på politik och värderingar, säger hon.

– Att ens tala om att folk som kommit från Syrien och har permanent uppehållstillstånd ska vara inställda på att återvända, det är en återvandringspolitik som Sverigedemokraterna delar med Nordiska motståndsrörelsen. Det är så grovt att det inte är klokt, säger Romina Pourmokhtari.

Luf säger bestämt nej till att ha något som helst samröre med Sverigedemokraterna. Om partiledningens förslag går igenom blir utmaningen för Luf-ordföranden att samla sina styrkor inför kommande valår.

– Jag har distrikt som har sagt att går det här beslutet igenom så lägger inte vi en enda miljon från valbudgeten på att kampanja för Liberalerna. Det kommer att bli väldigt svårt för mig att entusiasmera mina medlemmar till att vilja arbeta. Och vi är ju partiets största kampanjmaskin. I EU-valet var det uppenbart att Liberalerna inte hade kommit in i parlamentet utan oss.

Romina Pourmokhtari ser ett väldigt svårt utgångsläge framför sig 2022, i och med nuvarande opinionssiffror. Hon ser också framför sig att många kommer att lämna partiet ”med buller och bång” på söndag.

– Då är man i stort behov av taggade ungdomar som är redo att göra grovjobbet.

○ ○ ○

Mycket har förändrats på de dryga tio år som gått sedan Sverigedemokraterna kom in i riksdagen. Då stod Linus Bylund, ordförande för SD Stockholm, på segerfesten och förklarade för Sydsvenskans reporter att partiet hoppades på en dansk situation ”där alliansen tar över SD-retorik och skickar fram Folkpartiet som ’torped’ som ska ställa krav på invandrare”.

– FP kan skicka fram Nyamko Sabuni. Hon kan säga ganska grova grejer och komma undan med det, sa Linus Bylund.

Tio år senare behövs ingen torped för att ställa krav på invandrare i Sveriges riksdag. När Linus Bylund, i dag stabschef till Jimmie Åkesson, i en SD-podd kommenterar Sabunis krav på en

eventuell M-KD-regering jämför han det med att han själv skulle ställa krav på vem han skulle sitta bredvid på Nobelfesten.

– Det blir lite fånigt när man säger så. För det är ganska stor sannolikhet att jag inte får gå på Nobelfesten.

Det är inte bara en fråga om Liberalernas dåliga opinionsläge. I det konservativa block som Sverigedemokraterna vill utgöra med Moderaterna och Kristdemokraterna är ett liberalt inflytande inte något positivt.

I en intervju med TT säger Jimmie Åkesson att en regering med Liberalerna är en sämre regering.

– Men är Liberalerna beredda att kompromissa eller att vika sig i de här frågorna som är viktiga för oss, ja då är det klart att vi kan diskutera både de frågorna och andra frågor med dem.

Även de forna alliansvännerna i Kristdemokraterna har avvaktande tittat på när diskussionerna inom Liberalerna svallat fram och tillbaka. KD-ledaren Ebba Busch var svalt intresserad av en pånyttfödd allians när DN träffade henne i februari.

– Jag har inte tänkt regera med några som återkommande väljer Stefan Löfven, sa hon då.

När hon utvecklar resonemanget i en intervju med Svenska Dagbladet säger hon att det inte är självklart att Liberalerna har en plats i en M-KD-regering.

– Frågan är för tidigt väckt. Det är en lång bit kvar till de diskussionerna. Liberalerna måste först, som parti, landa i att det är en borgerlig statsminister de vill stötta. Vi går till val tillsammans med Moderaterna och det är med dem vi ämnar bilda regering.

Den som får konflikten i knäet som kandidat till regeringsbildare är Moderatledaren Ulf Kristersson. Inte heller han har slagit frivolter av glädje över Sabunis besked om vägval, men han har uttryckt försiktig positivitet.

”Sverige behöver en ny start och en borgerlig regering, och jag välkomnar alla som vill arbeta för det”, säger han i en skriftlig kommentar till Dagens Industri.

○ ○ ○

I Landskrona hoppas Torkild Strandberg på att de interna striderna snart kommer vara över. Skåneliberalerna som han själv är ordförande för har bestämt sig för att rösta på partiledningens linje.

– Min förhoppning är att oavsett vilket resultat som kommer fram är att vi landar i att nu måste den här diskussionen stängas. Att vi nu tar steget ut och börjar diskutera vad Sverige behöver för politik, och inte hur Liberalerna ska organiseras.

Nu är tongångarna från kristdemokrater och sverigedemokrater inte särskilt entusiastiska?

– Nej. Men den frågan kan förändras medan du och jag pratar här, i vilken riktning som helst. Jag menar inte att det ur vårt perspektiv behöver bli bättre, det kan bli mycket värre.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

28 Kristersson: Man kan inte bara hoppas på turen

Under Moderaternas årliga Sverigemöte höll partiledaren Ulf Kristersson ett digitalt tal där han återigen sågade regeringen och dess pandemihantering.

– Man kan inte leda ett helt land och hoppas på tur, sade Kristersson.

Moderaternas partiledare inledde sitt framträdande på lördagen med att hylla partiets medlemmar, sedan flyttade han fokus till den socialdemokratiske statsministern Stefan Löfven och regeringen.

– Kontrasten mot regeringens tafatta ledarskap är övertydlig, Socialdemokraterna hoppas på det bästa i stället för att planera för det värsta.

Ulf Kristersson talade även om målet att bilda en borgerlig regering tillsammans med Kristdemokraterna, utan att nämna Liberalerna.

– Som kan prata med alla och samarbeta i sakfrågor där man tycker ungefär lika, och vill gå i samma riktning, säger Kristersson som kan tänka sig att ta stöd av Sverigedemokraterna för denna regering.

Han fortsatte även med att kritisera regeringen för deras politik i frågor som integration och kriminalitet.

– Invandringen måste minska, inte öka, om vi ska klara av integrationen, sade Kristersson.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se

28 Maja Hagerman: Den svenska borgerligheten intalar sig att man kan surfa på SD:s framgångsvåg

I dag, söndag, ska Liberalerna ta beslut om de kan samarbeta med Sverigedemokraterna eller inte.

Liberalismen är en av SD:s huvudfiender. Maja Hagerman minns ett ideologiskt tal av Mattis Karlsson och undrar om borgerligheten blir SD:s gisslan.

Liberalerna ska välja väg i dag, söndag. Kan ett samarbete med SD accepteras eller ej? Då frågan debatteras drar jag mig till minnes vad Mattias Karlsson sa på Sverigedemokraternas senaste partistämma hösten 2019. Han brukar beskrivas som partiets chefsideolog och är den som har tagit fram principprogrammet.

Vi är redo nu, sade han till partikamraterna. Vi är på väg mot regeringsmakten. ”Vi bär en tusenårig nations och kulturs öde på våra axlar”. Och i valet 2022 ”har vi på riktigt chansen att göra upp med hundra år av socialdemokratisk kontroll över vårt samhälle.”

Samtidigt varnade han: ”Om vi ska lyckas med att inte bara vinna makten. Utan också behålla makten tillräcklig länge för att på riktigt få till stånd en djupgående samhällsförändring, ja, då kommer det inte att räcka med att bara vinna majoritet i kammaren. /…/ Vi måste genom etablerandet av konservativa tankesmedjor och studentorganisationer göra insteg i den intellektuella sfären och akademin där morgondagens ledare finns. Vi måste bygga vidare på konservativa medier som gör skillnad på riktigt. Vi måste börja bryta det socialistiska maktmonopolet på kulturområdet och inom civilsamhället. Vi måste ta steget från parti till folkrörelse.”

Striden i Sverige har stått mellan vad Karlsson kallade två radikala vänsteridéer: liberalism och socialism. Det är dessa ideologier som lyckats

förstöra Sverige. Det som behövs är i stället en tredje ideologi, konservatism.

Vad är det egentligen för ”konservatism” Karlsson talar om? Konservativ i förhållande till vad? Om större delen av 1900-talets politiska och demokratiska historia – årtionden av socialdemokratisk och liberal politik – varit ett misstag. Vad vill man då backa tillbaka till? Då hamnar man ju före det demokratiska genombrottet och rösträttsstridens dagar, hos just de nationalkonservativa som var emot liberalism och socialdemokrati, som var emot demokratins reformer.

Förändra i små steg, säger Karlsson, men samtidigt får han sina åhörare att känna förskalven av en omvälvning. Tankerevolutionen han aviserar handlar om ett nytt identitetsbygge för Sverige. För att det ska lyckas behöver SD slå in en kil mellan svensk självförståelse och 1900-talets historia. En tankemässig revolution ska framkallas som ska få folk att sluta tänka på det Sverige som byggdes upp från 1930-talet som något bra. Hur får man in den tanken i folk? Hur får man den att sätta sig? Karlsson talar om att han vill ”utmana den sjuhövdade röda draken i alla nästen som den kontrollerar.”

Åkesson å sin sida har skildrat det som gulligt, nästan romantiskt, när han som femtonåring blev medlem i partiet 1995. Sverigedemokrater marscherade de här åren på gator och torg med jättestora svenska flaggor, i raka led med sammanbitna fanbärare och höll brandtal mot moskéer. Men partiet ville frigöra sig från 1930-talsnostalgin, inte förknippas med rakade huvuden, skrålande ”sieg heil” och ”ut med packet”. Man ville bli ett vanligt parti. En ompaketering behövdes, och det var den

Åkesson och hans unga vänner lade ner sin själ i.

Man må säga att den blev otroligt framgångsrik. Men så pågick den också under just de år då SD, på ett helt annat sätt än andra partier, via internet och sociala medier kunde få speciellt stöd från sina skuggtrupper.

Stora delar av svensk borgerlighet intalar sig nu att man kan surfa på SD:s väldiga framgångsvåg, utan att bli slukad av den och sluta som dess fånge. Det liknar hur republikanerna i USA släppte fram Trump i tron att kunna tygla och använda honom. Ett antal år senare är partiet i stället gisslan hos trumpismen. Och Trump visar allt mer ogenerat var han står ifråga om demokratin, han fortsätter hävda att valet var stulet och ser lugnt på när supportar stormar Kapitolium.

För eller emot SD. I dag måste Liberalerna välja, i nästa val är det vi.

Maja Hagerman

29 L öppnar för de minst liberala

Det gick som de flesta trodde: Liberalernas partiråd röstade på söndagen ja till ledningens förslag att verka för en M-ledd regering, även om denna är beroende av SD-stöd.

Liberalerna öppnar nu för att släppa in Sverigedemokraterna i svensk politik på allvar. Det kan visa sig vara ett historiskt misstag. SD vurmar för stängda gränser, fruktar mångfald, är till förnekelsens gräns ointresserade av klimathotet och ger prov på en cynisk människosyn långt borta från humanistiska värden. Gång på gång avslöjas rasistiska skandaler i partiet. Dess nationalpopulistiska politik är antisesen till liberalismens kärna.

”I det liberala samhället råder respekt och tolerans för olika sätt att leva”, slår Liberalerna tidigt fast i sitt partiprogram. Inget parti kan förknippas mindre med den nyckelsentensen än Sverigedemokraterna.

Striden om Liberalernas hjärta är inte över. Den kommer att föras fram till valdagen, förmodligen med en kulmen under partiets landsmöte den 19–21 november.

Huruvida partiet lyckas klösa sig kvar i riksdagen är dock högst osäkert. Dess väljare är enligt DN/Ipsos motståndare till en SD-stödd regering och många partifunktionärer kommer efter söndagen att överväga om de kan vara kvar.

Räddar sig L ändå över fyraprocentsspärren, och lyckas på kuppen bli del av den borgerliga regering som Nyamko Sabuni hoppas på, hamnar partiet ur askan i elden.

”De demokratiska värdena måste försvaras och varje tendens till rasism, ojämställdhet, inskränkthet och intolerans bekämpas”, skriver ledningen i det yrkande som nu godkänts av partirådet. Och det ska alltså göras genom ett samarbete med SD. Det är väl bara att citera en gammal folkpartist, stenhård i sitt motstånd mot illiberala tendenser från alla ytterkanter, nämligen Per Ahlmark:

Lycka till.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

29 Sabuni segrade – men nu får hon styra över ett delat parti

Nyamko Sabuni vann på Liberalernas partiråd. Med röstsiffrorna 59–31 segrade linjen att partiet ska verka för en borgerlig statsminister, även om SD:s stöd krävs för ett maktskifte.

Beslutet kom efter en fem timmar lång debatt som blottlade djupa sprickor i partiet.

Avgörandet kom efter en process som plågat Liberalerna i flera år och diskuterats intensivt sedan i december. Nyamko Sabuni fick stöd för att avsluta januarisamarbetet i höst och att i valet 2022 verka för ett maktskifte. Partiet har också gett henne mandat att samverka med riksdagens alla partier, även Sverigedemokraterna, för att lyckas med detta.

Söndagens debatt visar att Liberalerna fortfarande är djupt splittrat i frågan om vilket samarbete med SD som är acceptabelt. Hur ska du få hela ditt parti att samlas bakom den här politiken?

– Det här har varit en svår fråga för oss alla men det är mycket som förenar oss. Vi är alla medvetna om att den här regeringen inte har förmågan att lösa de stora samhällsproblemen. Vi är överens om att gå till val på en liberal reformagenda och att den genomförs bäst av en borgerlig regering, säger Sabuni.

Det fanns ett kompromissförslag när det gällde gränserna för budgetsamarbete med SD som syftade till att skapa bredare enighet. Varför kunde inte ledningen gå med på det?

– I det vi har fattat beslut om nu så framgår det tydligt att det är en borgerlig regering som lägger fram budgeten. Vi ser inte att vi gör det tillsammans med Sverigedemokraterna. Men det kommer att finnas tillfällen när man behöver anpassa sig och frågor där vi har en samsyn som måste finansieras, säger Nyamko Sabuni.

När partirådet inleddes fanns två förslag på bordet. Nyamko Sabunis linje var att L ska verka för en borgerlig statsminister, även om

det kräver stöd från och samarbete med Sverigedemokraterna.

Motförslaget kom från riksdagsledamoten Christer Nylander och Jan Jönsson, gruppledare för L i Stockholms stadshus. De ville att partiet skulle säga strikt nej till alla former av samarbete med Sverigedemokraterna.

Ganska snart kom debatten att kretsa kring ett antal likartade tilläggsyrkanden som lades fram på partirådet. De gick ut på att dra en striktare gräns mot budgetsamarbete med SD. Många sade sig vara beredda att stödja partistyrelsen förslag om det lades till följande formulering, presenterad av Anna Svalander, kommunalråd i Borås: ”Liberalerna förhandlar inte budget med ytterkantspartier.” Samtliga motförslag föll dock i voteringen. Partistyrelsens förslag vann i den första omgången mot Nylanders och Jönssons reservation med 59 röster mot 31. Sedan röstades Svalanders tilläggsyrkande ner med 55 mot 36.

Att budgetfrågorna hamnade i centrum beror på att partistyrelsens förslag fått kritik för att vara otydligt på den punkten. Sabuni har avvisat tanken på ett fullskaligt samarbete med SD, typ januariavtalet. Hon anser däremot att en borgerlig minoritetsregering måste kunna söka majoriteter för olika budgetförslag i riksdagen. Kritikerna varnar för att detta skulle luckra upp budgetreglerna, som kommit till för att göra statsfinanserna mer robusta.

Det digitala partirådet fattade beslut efter en fem timmar lång debatt mellan L-politiker från hela landet. Många stod långt ifrån varandra, känslorna var starka och ett antal ombud var besvikna på bristande kompromissvilja från ledningens sida.

Diskussionen kretsade kring vad som är viktigast: Att åstadkomma ett maktskifte och få en borgerlig statsminister? Eller att minimera Sverigedemokraternas inflytande? Den första sidan betonar sakpolitik, den andra ideologi.

Riksdagsledamoten Tina Acketoft höll fram Danmark och Dansk Folkeparti som ett varnande exempel på hur synen på invandring hårdnar när ett nationalistiskt parti får makt.

– Det vi röstar om i dag är om vi vill ha makten oavsett om det ger Sverigedemokraterna nycklarna till Rosenbad, köksingången eller huvudentrén? sade Tina Acketoft.

Axel Darvik, kommunpolitiker från Göteborg och ledamot i partistyrelsen, argumenterade för att Sabunis linje ger större möjligheter att få genomslag för sakpolitik:

– Vi är grindvakten för att liberala värderingar inte suddas ut. Men populismen växer ur människors frustration med samhällsproblem. Den som är trygg i sina ståndpunkter vågar även diskutera med motståndare och vet precis var gränserna går.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

29 Ewa Stenberg: Det här var en dyrköpt seger för L-ledaren

Liberalernas partiråd ger sin partiledare mandat att söka samsyn med Sverigedemokraterna efter nästa val, om så krävs för att bilda en borgerlig regering.

Men priset för Nyamko Sabunis seger är högt. Här är hennes tre största problem.

1. Sabuni leder ett djupt splittrat parti

KOMMENTAR. DN:S POLITIKKOMMENTATOR Under partirådet vittnade flera liberaler om att medlemmar och förtroendevalda sagt att de kommer att lämna partiet eller bli passiva ifall Nyamko Sabunis förslag vinner. ”Jag är rädd för att våra viktigaste valarbetare tar ett steg tillbaka. Då klarar vi inte riksdagsspärren”, varnade till exempel Cecilia Elving, från Liberala kvinnor.

Statsvetare påpekar ibland att en partiledares viktigaste uppgift är att hålla ihop partiet. Här låste de båda falangerna varandra så hårt att det inte gick att enas. För att komma framåt valde Sabuni att köra över en betydande minoritet. Omröstningen om att Liberalerna uttryckligen skulle utesluta budgetsamarbete med Sverige-

demokraterna (och Vänsterpartiet) avslogs med 55 röster mot 36. I omröstningen där det fanns ett motförslag blev siffrorna mer förmånliga för Sabuni, 59–31.

Partiledningens majoritet gjorde inga eftergifter åt kritikerna under partirådet. Nyamko Sabuni fick förtroende genom att hänvisa till att hon i snart 30 år tagit strid mot rasism och för en liberal samhällsmodell, och kommer att fortsätta att göra det.

Nu behöver hon ena partiet innan landsmötet i november. Annars kan medlemmarna slukas upp av förberedelser för ett nytt politiskt slag som tar fokus från sakpolitiken.

2. Beskeden i regeringsfrågan är oklara

Hur ska Liberalerna kunna sitta i en borgerlig regering utan att ha ett regelrätt budgetsamarbete med SD? Nyamko Sabuni har sagt att budgeten ska tas fram av enbart av borgerliga partier men utformas så att den kan gå genom riksdagen.

Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson har kategoriskt avvisat den modellen. På Facebook skriver han att det inte är intressant för SD ”att utgöra stödhjul åt en regering som inte ger oss inflytande som står i proportion till vår storlek. Just den punkten är faktiskt inte förhandlingsbar”.

Statsministerkandidaten Ulf Kristersson (M) har hittills inte sagt något som talar emot Jimmie Åkessons krav. Han har inte avvisat SD:s krav på ett skriftligt avtal eller tanken på sverigedemokratiska tjänstemän i regeringskansliet. Det återstår alltså att förklara

hur Liberalerna ska kunna delta i en Kristerssonregering utan att förhandla budgeten med SD på liknande sätt som regeringen Löfven nu förhandlar den med Centern och Liberalerna.

3. Förtroendekurvorna har nått botten

Det mest effektiva sättet att skapa god stämning och enighet i ett parti är stigande opinionssiffror. Nyamko Sabuni är i den färska SVT/Novusmätningen längst ner på botten, med sämre förtroende än alla andra språkrör och partiledare. Partiet ligger kring 3 procent i väljaropinionen.

Nyamko Sabuni tog en strid, riskerade sin post och kan nu agera som en modig vinnare. Det är en god utgångspunkt när hon ska ta sig an opinionsraset. Men det räcker inte att vinna förtroende för sig själv. Hon måste få genomslag för partiets skolpolitik och andra sakfrågor. Liberalerna håller på att tappa sin viktigaste profilfråga, och sådant är mycket dåligt på valdagen.

Sabuni är inte den enda som försöker koppla greppet om L-väljarna. Centerns Annie Lööf går med håven.

”Jag beklagar att Liberalerna väljer att öppna dörren till ett antiliberalt och främlingsfientligt parti”, deklarerade Lööf redan en kvart efter det att Liberalerna fattat sitt beslut om att lämna den politiska mitten.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

29 Åkesson vill inte utgöra ”stödhjul”

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson säger sig vara villig att samtala med Liberalerna, men han understryker att ett framsläppande av en borgerlig regering inte kommer att vara gratis.

”Det är inte intressant för mig och Sverigedemokraterna att utgöra stödhjul åt en regering som inte ger oss inflytande som står i proportion till vår storlek”, skriver han i ett mejl.

Jimmie Åkesson (SD) säger att hans parti inte ”stänger dörren för något riksdagsparti”. Han är också mycket tydlig med att partiet inte är beredda att stödja partier som inte ger SD något inflytande i gengäld.

”Just den punkten är faktiskt inte förhandlingsbar, och jag förmodar att detsamma gäller för alla andra partier.”

Ebba Busch, partiledare för Kristdemokraterna, beklagar att L kommer att lägga fram en höstbudget inom ramarna för januariavtalet. I övrigt tycker hon att beskedet från L är ”välkommet”.

”Dagens besked ett viktigt steg närmare maktskifte och en politik som sätter sakfrågor och Sveriges bästa främst”, skriver Busch på Twitter.

Annie Lööf skriver i en kommentar att Centern nu är det enda av de forna allianspartierna som säger nej till ett SD-samarbete.

– L väljer att bana väg för ett antiliberalt och främlingsfientligt parti får makt över hur Sverige styrs, säger Lööf och tillägger att hon vill se ett mittensamarbete.

Tidigare har Lööf sagt att hon kan tänka sig att sitta i regering med både M och S.

Moderaternas Ulf Kristersson kommenterar L-beskedet på Facebook: ”Jag välkomnar dagens besked från Liberalerna. Sverige behöver en nystart och en borgerlig regering som har kraft att ta tag i kriminaliteten, arbetslösheten och utanförskapet.”

Statsminister Stefan Löfven (S) kommenterar Liberalernas beslut i ett sms:

”Vi socialdemokrater är tydliga med att vi aldrig kommer att ge ett löntagarfientligt och främlingsfientligt högerparti avgörande makt över hur Sverige styrs. Vad som händer efter nästa val är upp till folket. Vi går till val självständigt, som ett eget parti och söker stöd för vår politik och en regering som kan bygga Sverige starkare och tryggare.”

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

29 L-toppen: ”Jag funderar på var jag ska jobba efter nästa val”

Riksdagsledamoten och partistyrelsemedlemmen Christer Nylander (L) är en av dem som varit öppet emot Sabunis linje.

Han kommer inte att kandidera i riksdagsvalet 2022.

Christer Nylander, ledamot i partistyrelsen, har tidigare varit kritisk mot Sabunis öppning för en regering som kan behöva stöd av SD. Han var också en av dem som var med och drev igenom att L skulle börja samarbeta med Socialdemokraterna i början av 2019. Nu funderar han på att lämna sina arbetsuppgifter inom partiet efter nästa val.

– Det är klart att jag hade önskat att man hade fattat ett annat beslut. Nu är det ett helt nytt läge. Nu får var och en fundera på hur man går vidare. De som har drivit igenom det här får visa att de är bra vinnare och försöka samla ihop partiet nu, säger Christer Nylander till DN.

Han säger att han inte kommer att lämna partiet eller riksdagen under den här mandatperioden.

– Jag är vald till den här mandatperioden ut. Och nu funderar jag på var jag ska jobba efter valet. **Alexandra Carlsson Tenitskaja**

30 Inte mycket av själen blir kvar

Det handlar om partiets själ, konstaterade förra partiledaren Maria Leissner inför Liberalernas beslut om att öppna dörren till SD. Och vad som karakteriserar den fångades väl av texten på den t-shirt som Luf-ordföranden Romina Pourmokhtari bar under partirådet: ”Göm en flykting. Blir det olagligt, göm två.”

Liberalernas ungdomsförbund landar – liksom moderpartiet – ofta i samma sakpolitik som Moderaternas: ja till kärnkraft och sänkta skatter. Men drivkrafterna är andra. Viktigast är inte att besegra S, utan en human flyktingpolitik, minoriteters rättigheter, jämställdhet. Sådant som gör nationalismen till antitesen.

Vill man förstå varför L på söndagen ändå valde att kedja fast sig vid M och öppna dörren till SD, är det en god idé att titta på Henrik Dorsins sång till Jan Björklund inför valet 2010. Komikern bjöd samtliga partiledare på en nidvisa i samband med SVT:s utfrågningar. Den till Björklund var kanske elakast: rim på rim om förkärleken för tuffa tag mot elever och invandrare, hårda straff och övervakning. Men den säger en del om hur Björklund positionerade partiet under alliansåren.

M hade gått mot mitten. Det tvingade L att söka nya jaktmarker. Samtidigt valde C en partiledare med frihetlig profil som intog det marknadsliberala tomrum M lämnat efter sig. L la i stället tonvikten på sådant som kunde vinna

besvikna gammelmoderater: Nato, kärnkraft, ordning och reda. Det har påverkat vilka L lockat det senaste decenniet. Och hur oförberett partiet var för sidbytet som följde på valet 2018.

Björklund begrep att L:s själ stod på spel om partiet gav sig i lag med SD. Därför slöt han januariavtalet. Men många av hans väljare gillade det inte – de hade ju blivit lovade ett högerparti. När de fick kalla fötter fick partiet det också.

Nu ska mandaten i riksdagen räddas med stödröster från M. Med partiets själ blir det svårare.

Martin Liby Troein

martin.liby-troein@dn.se

30 Liberaler lämnar partiet i protest mot SD-beslut

Flera liberaler på lokal nivå lämnar partiet efter beskedet att partiet siktar på regeringsskifte med stöd av Sverigedemokraterna.

Efter en lång debatt på Liberalernas partiråd på söndagen segrade partiledare Nyamko Sabunis linje att partiet ska verka för en borgerlig statsminister, även om SD:s stöd krävs för ett maktskifte.

Dagen efter kommer rapporter om avhopp lokalt.

Stockholmspolitikern Abdukadir Salad Ali, lämnar partiet, uppger han för SR Ekot.

”Jag känner sorgsenhet över att man väljer att göra så här. Det är det jag känner just nu, sorg. Jag har lämnat partiet helt under gårdagen”, skriver han i ett sms till Aftonbladet.

Abdukadir Salad Ali var aktiv för partiet i Spånga-Tensta.

Liberalernas ordförande på Gotland, Simon Härenstam, kommer att lämna politiken helt efter beslutet på partirådet, säger han till P4 Gotland.

– Jag kommer inte att stå i en partirörelse och argumentera för det här. När ett parti ändrar inriktning så tydligt har man två val, antingen så kan man finna sig i det beslutet eller välja att inte engagera sig.

Härenstam har tidigare lämnat Moderaterna av samma anledning – partiets inställning till Sverigedemokraterna. Han hade varit öppen för en kompromiss inom L.

– En kompromiss som kom upp var ju att man skulle kunna söka samsyn i sakfrågor med alla partier, men vara tydlig med att inte ha det som regeringsunderlag, det vill säga inte förhandla budget, säger Härenstam till P4.

Lokalpolitikern Peter Harich, som suttit i kommunfullmäktige i Eskilstuna, skriver på Twitter att han avslutar sitt medlemskap och sina uppdrag i partiet ”med omedelbar verkan”.

Enligt Gunnar Nordmark, ordförande för Liberalerna i Kronoberg, lämnar en handfull

medlemmar partiet. Det rör sig inte om personer på höga förtroendeposter.

– Det är att de uppfattar att man släpper fram SD som gör att de vill lämna, säger han till TT.

Riksdagsledamoten och parti-styrelsemedlemmen Christer Nylander (L), som varit öppet emot Sabunis linje, sade på söndagen till DN att han inte kommer att kandidera till riksdagen 2022.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

TT

30 ”När Jomshof säger si menar han uppenbarligen så”

Sverigedemokraterna. ”Islam är en avskyvärd religion”, sade Sverigedemokraternas partisekreterare Richard Jomshof i SVT:s ”Sverige möts” den 10 mars. En dryg vecka senare förklarade Jomshof i SVT-programmet ”30 minuter” att han inte menar ”islam” utan ”islamism”.

Jomshof, som annars ständigt påtalar att han ideligen felciteras, påstår nu plötsligt att det han säger och skriver inte alls ska tolkas som just det han säger och skriver. Säger han ”islam” menar han alltså ”islamism”.

Jomshof upprepar samma ordlek några minuter senare i samma program avseende hans vurmande för Ungern som ett föredöme. Jomshof förklarar att det inte är Ungern som är hans förebild, utan Danmark och Finland.

När Jomshof talar och skriver om Ungern menar han alltså egentligen Danmark och Finland. Bara som en liten nyckel till hur han önskar bli citerad, pedagogik på hög nivå. Var det inte skollärare han var, Jomshof, innan han blev riksdagsledamot?

Göran Lund, Halmstad

30 Johan Croneman: Ska det öppna såret i Liberalerna tejpas, sys eller växa ihop av sig självt?

”Partilinjen vann stort”, meddelade SVT när Liberalerna öppnade för samarbete med SD. Vad är stort? Man kan lika gärna kalla det öppen splittring, när så många sade nej. Men partiledaren ville

inte debattera i ”Agenda”. Inte så öppet och liberalt.

Liberalerna måste nu läka ihop”, sade både segrare och förlorare i direktsänd tv bara minuter efter att partirådet i praktiken sagt ja till samtal med Sverigedemokraterna. Eller ”samlag med Sverigedemokraterna” som min snart ende kvarvarande liberale bekant formulerade saken via sms.

Hemifrån söndagssoffan undrade man: Läka ihop med vad?

”Partilinjen vann stort”, sade SVT:s inrikesreportrar Elisabeth Marmorstein och Mats Knutson med en enda röst i efteranalysen. De hade som vanligt inget eget originellt att säga.

Hemifrån söndagssoffan undrade man: Vad är förresten stort?

Min rätt skrala procenträkning gav vid handen att 34 procent gick emot partilinjen och i dessa sammanhang i allmänhet, och i detta sammanhang i synnerhet, skulle nog jag betrakta 34 procent som en ren splittring i ett parti – i synnerhet som en av Liberalernas tyngsta riksdagsmän, Christer Nylander, bara timmen efter beslutet meddelade att han inte ställer upp i nästa riksdagsval för Liberalerna.

Hemifrån söndagssoffan undrade man: Vad säger Nyamko Sabuni nu då?

Ska det öppna såret i partiet tejpas, sys eller växa ihop av sig självt? Hur mycket tycker förresten hon att 34 procent är?

Lite, mycket – precis lagom?

Liberalernas partiledare var givetvis inbokad i SVT:s ”Agenda”. Vad hade hon att säga till sitt

splittrade parti, till alla Sveriges liberaler, till alla de svenska väljarna?

Svaret på det: Ingenting. Hon ville inte vara med i ”Agenda”. I alla fall inte om de absolut nödvändigtvis också måste prata med hennes motståndare i den här omröstningen, och det tänkte de givetvis göra, eftersom det är det journalistiskt enda anständiga att göra. Nyamko Sabuni bestämde sig alltså för att villkora sin medverkan, och när hon inte fick som hon ville, ja då vände hon tjurigt på klacken och gick hem.

Hemifrån söndagssoffan undrade man: Strider inte den typen av maktspråk mot allt vad öppenhet och liberalism står för? Hon har just slagits för Liberalernas rätt att tala med alla, inklusive Sverigedemokraterna, men inget mer snack med den egna oppositionen?

Sedan fick jag höra det som jag själv inte hade vågat fråga om högt. Kalmardistriktets liberala ombud Lotta Wahlmino sade i debatten som föregick omröstningen att de inte kunde ha en bättre partiledare än Sabuni. Hon visste nämligen bättre än någon annan var partigränserna gick, hon var livstidsvaccinerad mot SD: ”Hon är en svart kvinna, en flykting.”

Hemifrån söndagssoffan undrade man: Men suget efter makt – det går väl ändå inte att vaccinera mot?

Bara en sak från söndagen återstår att rapportera: Kung Carl XVI Gustaf kunde i direktsänd söndagskonselj meddela att hans nyaste barnbarn skulle få namnet Julian Herbert Folke. ”En välskapad son som vi hade möjlighet att bevittna och träffa i går”, sade kungen helt spontant och ledigt.

Julian Herbert Folke blev dessutom hertig över Halland, och något litet slott kan man väl också tänka sig att han så småningom kommer att få – men jag kan garantera: Jag älskar alla bebisar, givetvis även Julian Herbert Folke. Den lille stackaren vet ju inget om det bisarra system han föds in i och vilken roll han redan tilldelats utan vare sig egen vetskap eller egen förskyllan.

Han får givetvis inget slott av republikanerna, men om jag förstår saken rätt så kommer de i alla fall slåss intensivt för att han så småningom skall återfå sin frihet och tillåtas leva som en fri och självständig man i ett modernt Sverige. För Sverige, tillbaka in i tiden.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com

31 ”Jag begriper inte att L kan samarbeta med ett icke-demokratiskt parti”

Liberalernas öppning för att förhandla med SD riskerar att leda till att Sverige förs i en odemokratisk riktning. Det anser statsminister Stefan Löfven (S) som är undrande över L:s nya linje.

– Det är förvånande att ett liberalt parti väljer en väg som kommer att innebära ett samarbete med ett antiliberalt parti, säger Stefan Löfven.

I söndags beslutade Liberalernas partiråd att L efter nästa val ska verka för en borgerlig regering även om det kräver stöd från Sverigedemokraterna. Det innebär att L överger den linje som gällde när partiet slöt januariavtalet med Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centerpartiet. Då var utgångspunkten att SD ska hållas borta från inflytande.

Statsminister Stefan Löfven tar emot DN i sin tjänstebostad i Sagerska palatset och ger nu sin syn på Liberalernas vägval i regeringsfrågan.

– Alla partier måste stå för sina beslut, men det är förvånande att ett liberalt parti väljer en väg som kommer att innebära ett samarbete med ett antiliberalt parti, säger han.

Varför är det förvånande att vilja stödja sig mot ett parti som samlar 20 procent av väljarna?

– Stöd ska inte utgå från hur många procent man har utan från vad man står för. SD är ett rasistiskt parti som kommer ur nazismen. Det var nazister som grundade partiet. Nuförtiden har de kostym och slips men det är inte så att Sverigedemokraterna har vänt sig, om man talar som man gör om judar och samer och kallar islam för en avskyvärd religion. Läser man deras principprogram om folkstyre så förstår man att de har en annan uppfattning om vilka som bör och inte bör tillhöra folket.

– SD är ett parti som är långt ifrån liberala värderingar. När vi skrev januariavtalet skrev vi både om de utmaningar som landet står inför

och att vi vill stå upp för den liberala demokratin. Det gjorde vi för att SD inte gör det. Sverigedemokraterna står kvar men det som har hänt är ju att moderater, och kristdemokrater flyttat sig till SD, och nu säger Liberalerna att de är beredda att gå in i ett samarbete som innebär beroende av SD. Det förvånar mig.

Du hänvisar ofta till SD:s nazistiska rötter. Ser du några tecken på att SD i dag vill driva en nazistisk politik?

– De har en rasistisk politik och det beror på de rötter som man har. Jag gick in i ett parti där Olof Palme slogs för internationell solidaritet och jämlikhet. Jimmie Åkesson gick in i ett parti där det på den tiden förekom Sieg heil-hälsningar på deras möten.

Du fick nyligen kritik när du sa att en M-ledd regering stödd av SD riskerar leda till att Sverige förs i en odemokratisk riktning. Bidrar L genom sitt vägval till att Sverige riskerar att föras i en sådan riktning?

– Så sent som 2018 stod Ulf Kristersson i Almedalen och talade om att Sverigedemokraternas värderingar låg långt från Moderaterna. Det som har hänt är att M och KD har flyttat på sig och nu är Liberalerna på väg dit också. Jag står kvar där jag står. Jag har aldrig sagt att Kristersson, Ebba Busch eller Nyamko Sabuni inte är demokrater eller att de inte leder demokratiska partier. Men det förvånar mig att sådana partier kan kliva in i ett samarbete med ett icke-demokratiskt parti. Det begriper jag helt enkelt inte.

Men bidrar L genom sitt vägval till att Sverige riskerar att föras i en sådan riktning?

– Självklart är det så. Man ska inte tro att SD kommer att sätta sig vid ett förhandlingsbord och säga att de inte har några synpunkter på sådana frågor. Titta hur det är i Svalöv nere i Skåne. Där får inte biblioteket berätta att man är hbtq-licensierat. Hur ska minoriteter i vårt land känna någon trygghet med den utvecklingen? Om du är sexuell minoritet eller folkminoritet och ett parti inte räknar dig som fullvärdig medborgare – hur ska du då känna trygghet? Det är klart att det krymper demokratin. Om man ska ge sig på folkbildningen och presstödet, då begränsar man demokratin.

– Ingen ska tro att SD kommer att sitta på ena sidan om förhandlingsbordet och säga till de andra: gör som ni vill. Det här är viktiga frågor för dem. Det är klart att om man ger sig in i en sådan förhandling så kommer den typen av krav också. Historien är full av exempel på att den här typen av samarbeten kostar på. Det kommer att kosta på för demokratin också.

S lutade sig under många år mot VPK när det partiet hade nära relationer till kommunistiska regimer. Varför skulle inte borgerliga partier kunna hålla en liknande distans till ett samarbetsparti?

– Det handlar om vad man står för här i riksdagen, inte bara om vilka kontakter man har. Det var illa nog med VPK och kommunister och det fick de veta. Kommunister och socialdemokrater har alltid varit i luven på varandra. Jag har aldrig uppfattat att VPK inte stod upp för demokratin. Här och nu har vi ett parti som kommer ur nazismen och har tydliga skrivningar i sitt principprogram om hur de ser på folkstyre. Vissa ska inte tillhöra folket, oklart

vilka, men det är antagligen de som ska avgöra det.

Om du tittar på det nuvarande politiska landskapet, vilka möjliga regeringsalternativ ser du då för S del efter nästa val?

– Vi kommer att gå till val som eget parti och söka så stort stöd som möjligt. Sen utgår jag från att alla partier efter valet ser hur spelplanen ser ut. Vi har en skyldighet som politiska ledare att se till att vi tar hand om det valresultatet och vilka kombinationer som finns.

Får L:s besked några omedelbara konsekvenser för ert nuvarande januarisamarbete?

– Jag kan inte se att det får det per automatik. Vi var överens om att det här samarbetet sträcker sig över den här mandatperioden och att det gäller budget för budget. Vi ska förvalta det här avtalet och göra det som ankommer på alla, sedan ska det avvecklas i god ordning.

Hur ser du på att förhandla höstens budget med ett parti som uppenbarligen inte vill veta av er?

– De har ju också saker som de vill ha igenom. Vi var överens om att det var den här mandatperioden och inget mer. Sen går väljarna till val igen och visar ett resultat för nästa mandatperiod.

Har du något emot om L lämnar januariavtalet innan höstens budget?

– Avtalet bygger på att den här mandatperioden ska vara parlamentariskt säkrad. Inte minst för tryggheten och långsiktigheten i landet, så jag tycker absolut att vi ska fullfölja det.

Vad är din förklaring till att L hellre stödjer sig mot SD än fortsätter att samarbeta med er?

– Det måste de svara på själva. Det gjorde till exempel väldigt ont för oss att göra upp om att värnskatten ska tas bort. Det var en stor eftergift från S för att visa att vi menar allvar. Jag sa till partiet att det här kommer att göra ont för alla, även för oss. Vi gjorde upp och stod för det och andra liberala krav, till exempel om integrationen. Så det är L som måste svara på det.

Både V och SD har växt när andra partier har velat utestänga dem, varför är det rätt metod att fortsätta med?

– Den där bilden är knepig. SD går precis som alla andra partier till val och får x antal röster som ger x antal mandat. De sitter i riksdagen, i utskotten och är med i riksdagsarbetet och debatterna. Men att det per automatik innebär att man ska ha ett organiserat samarbete är något helt annat. Att det skulle vara synd om SD för att de inte får vara med är fel. De är med i riksdagen och i kommunerna. Man kan inte säga att de är mobbade och därför röstar folk på dem. Jag köper inte det.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

FAKTA. LIBERALERNA OCH REGERINGSFRÅGAN

Liberalerna höll i söndags ett digitalt partiråd för att besluta om partiets strategiska vägval i regeringsfrågan inför valet 2022.

Partirådet består av 93 ombud från länsförbund, partistyrelse och sidoorganisationerna Liberala Kvinnor och ungdomsförbundet Luf.

Med röstsiffrorna 59-31 röstade ombuden för att L ska verka för en borgerlig statsminister och man är redo att samverka med riksdagens alla

partier, inklusive SD, om det krävs för ett maktskifte.

Hur L agerar, och om partiet över huvud taget håller sig kvar i riksdagen, kan få avgörande betydelse för vem som kan bilda regering 2022. Partiet har i DN/Ipsos senaste mätning 3 procent av väljarstödet, alltså klart under riksdagsspärren.

31 Ewa Stenberg: Löfven blir alltmer trängd i regeringsfrågan

Statsminister Stefan Löfven blir alltmer trängd i regeringsfrågan. Socialdemokraternas manöverutrymme har minskat efter Liberalernas sidbyte. Löfven tar nu till storsläggan och varnar för att demokratin är i fara. Det kan i sig vara en fara.

Liberalernas öppning för att förhandla med SD riskerar att leda till att Sverige förs i en odemokratisk riktning. Det menar

statsministern i en DN-intervju där han kritiserar Liberalernas nya linje.

Det är inte konstigt att Löfven är besviken på Liberalernas partiråd. Dess beslut är ett nederlag för hans parti som minskar möjligheterna att få regera en tredje mandatperiod.

Liberalerna kommer inte att vara med nästa gång och Vänsterpartiet lär inte ge bort makten utan att få betalt igen, som partiet gjorde efter valet 2018.

Socialdemokraternas manöverutrymme efter nästa val ser ut att begränsas till att försöka få med Centern, Miljöpartiet och Vänsterpartiet i ett samarbete.

Det blir inte lätt. Centern vill inte budgetsamarbeta med vare sig Vänsterpartiet eller Sverigedemokraterna, men det finns grader i helvetet; Annie Lööf vill isolera Sverigedemokraterna av ideologiska skäl, men hennes kritik mot Vänstern är pragmatisk.

Lööf har goda skäl att värna sin mittenposition till dess att ett nytt valresultat är klart, det ger C ett starkare förhandlingsläge.

Det vet förstås statsministern, som får ägna sig åt att försöka bända sönder motståndarlaget i stället för att bygga ett eget.

En Kristerssonregering behöver ett budgetsamarbete med SD för att kunna styra stabilt, om de borgerliga inte gör en mirakulös valframgång eller M byter strategi och börjar samarbeta med S.

Detta är ett av motiven till att ledande socialdemokrater i allt högre tonläge upprepar sina gamla varningar för att ge ett parti med rasistiska rötter inflytande.

Stefan Löfven säger att samarbetskonstellationen som Liberalerna nu söker sig till kommer att kosta på för demokratin.

Men om statsministern ska göra riskerna för demokratin till en huvudfråga är det nog klokt att tänka igenom var demokratins gränser går.

”Jag har aldrig uppfattat att VPK inte stod upp för demokratin”, säger han i DN-intervjun.

Under andra världskriget uppfattade den S-ledda samlingsregeringen kommunisterna som så odemokratiska att många av dem placerades i militära arbetsläger.

Det svenska kommunistiska partiet hade vänskapsrelationer till bland andra Sovjetunionens kommunistiska parti sent inpå 1980-talet. Först 1994, efter Berlinmurens fall och ett namnbyte, ansågs Vänsterpartiet så demokratiskt moget att det fick sitta med i utrikesnämnden. Det måste väl rimligen Löfven ha uppfattat?

I förra veckan varnade en av Sveriges mest meriterade statsvetare partierna för att demonisera sina motståndare och ta strid om demokratins infrastruktur.

”Ta ansvar. Lek inte med elden”, sade professor Henrik Ekengren Oscarsson.

När statsvetarna undersöker saken har Sverige en stabil och fungerande demokrati. En oförsonlig retorik som ifrågasätter de politiska motståndarnas demokratiska legitimitet kan i sig undergräva den.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

31 Nyamko Sabunis tidigare toppmedarbetare lämnar L

En av Nyamko Sabunis närmaste medarbetare under tiden i alliansregeringen hoppar av från partiet. Förra statssekreteraren Amelie von Zweigbergk anger partirådets beslut i söndags som skäl.

– Sverigedemokraterna? Hur kunde vi hamna där? skriver hon i ett sms till DN.

Striden om Liberalernas strategiska vägval kulminerade och avgjordes efter en fem timmar lång debatt i partirådet i söndags. Partiledaren Nyamko Sabunis linje segrade. Den innebär att partiet ska verka för en borgerlig statsminister efter nästa val, även om det kräver stöd från Sverigedemokraterna.

En betydande minoritet är mycket kritisk till den linje som partiet valt. Nu sällar sig en av Nyamko Sabunis tidigare nära medarbetare till dem som lämnar Liberalerna på grund av partirådets beslut. Amelie von Zweigbergk var Nyamko Sabunis statssekreterare 2010–2012, när Sabuni var jämställdhetsminister i regeringen Reinfeldt.

Amelie von Zweigbergk bekräftar för DN att hon har valt att avsluta sitt medlemskap i partiet.

”Jag har arbetat med och varit lojal med samtliga partiledare från Bengt Westerberg och Maria Leissner till Lars Leijonborg och Jan

Björklund. Det har alltid funnits frågor man inte tyckt likadant om, men det här är en helt annan sak”, skriver Amelie von Zweigbergk i ett sms till DN.

Hon fortsätter:

”Sverigedemokraterna? Hur kunde vi hamna där?”

Amelie von Zweigbergk uppger att hon har varit medlem i partiet i 40 år. På meritlistan har hon flera perioder som statssekreterare. Hon lämnade posten hos Nyamko Sabuni efter meningsskiljaktigheter med ministern.

Inför partirådet var hon en av undertecknarna till en debattartikel i partitidningen NU med rubriken ”Köp inte grisen i säcken”. Den varnade för att säga ja till en regering som samarbetar med Sverigedemokraterna.

Efter partirådet har flera L-politiker meddelat att de kliver av. Riksdagsledamoten Christer Nylander, tillika andre vice partiordförande, säger nej till att kandidera i valet nästa år. Ordföranden för L-förbundet på Gotland Simon Härenstam har också uppgett att han lämnar politiken.

DN har mejlat Liberalernas samtliga länsförbund och frågat om man tappat medlemmar eller fått nya efter partirådet. Hittills har ungefär hälften svarat och ingen ser några betydande förändringar ännu.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

02 Niklas Orrenius: SD har växt så mycket att Sabunis lilla parti behandlas som ett skämt

Bland sha-la-la-ropen på SD:s valvaka 2010 hördes nationalister tala hoppfullt om en liberal politiker. Nyamko Sabuni skulle öppna dörren för SD, hoppades de. Men M och KD hann före – och tio år senare har SD växt så mycket att Sabunis lilla parti behandlas som ett skämt.

Dunster av parfym, cigarrettrök och förväntan slog ut från festklädda Sverigedemokrater. Valnatten 2010 lovade att bli något alldeles extra. Efter 22 års kamp var det äntligen dags för nationalistpartiet att ta klivet in i riksdagen.

SD hade spurtat starkt, tack vare ett antimuslimskt skrämselbudskap.

I SD:s valfilm stormade en grupp svartklädda kvinnor i burka fram till olycksbådande musik. Kvinnornas barnvagn, svart även den, knöt an till konspirationsteorier om ondsinta muslimer som föder många barn, tar över västerländska samhällen och avskaffar demokratin. En ensam dam med rollator vände sig om med skräckslagen blick, jagad av de ansiktslösa muslimerna.

TV4 vägrade först sända filmen. ”Den hänger tydligt ut en grupp människor”, sa dåvarande TV4-chefen Jan Scherman. SD återkom med en version där de muslimska kvinnorna var täckta med texten ”Censurerat av TV4, se den ocensurerade filmen på Sverigedemokraterna.se”.

TV4 accepterade den nya versionen, och SD slog två flugor i en smäll. Partiet fick ut sitt antimuslimska budskap och kunde samtidigt visa att man motarbetades av etablissemanget.

Motståndet från det omgivande samhället var högst verkligt. På valvakan fanns flera SD:are som förlorat jobbet på grund av sitt politiska engagemang. Några hade misshandlats av våldsamma vänsteraktivister. Banker hade vägrat SD att öppna konto.

Till valvakan 2010 hade SD haft svårt att hitta lokal. Till slut tog en bunkerliknande krog på Gärdet emot partiet. Restaurangen låg bokstavligt talat under jord, men SD:arna klagade inte. Stämningen var grabbig, glad, alkoholindränkt – och stundtals aggressiv.

Kristna tidningen Dagens reporter Haore Sulaiman, med flyktingbakgrund från Irak, skulle senare beskriva hur han blev bemött. I sitt reportage från valvakan citerar han en SD-man:

– Jag talar inte med sådana journalister som du.

– Jaha, hur menar du nu? Vad för typ av journalist är jag?

– Du, jag har mina åsikter om journalister. Och sådana som dig gör inte saken bättre,

säger han med en ton som inte går att misstolka, vänder på klacken och går iväg.”

När det stod klart att SD kommit in i riksdagen utbröt hockeyjubel. ”Jimmie Åkesson – sha-la-la-la-la!”, sjöng ett stort gäng. Från scenen delade SD ut ironiska ”priser” till journalister som partiledningen ogillade.

Mitt i glädjeyran funderade partitopparna på hur SD skulle kunna få inflytande framöver. Fredrik Reinfeldt var statsminister, Mona Sahlin partiledare för S. De förenades i sin motvilja mot SD, och agget var ömsesidigt. I valvakevimlet brännmärkte SD:s Björn Söder både Reinfeldt och Sahlin som ”svenskfientliga”.

SD:s strateger talade längtansfullt om en ”dansk situation”, där den borgerliga alliansen skulle ta över SD-retorik. De tänkte sig att Folkpartiet, nuvarande Liberalerna, kunde skickas fram som ”torped” för att ställa krav på invandrare.

Linus Bylund, i dag stabschef hos Jimmie Åkesson, sa i festyran 2010 att han särskilt hoppades på en person:

– FP kan skicka fram Nyamko Sabuni. Hon kan säga ganska grova grejer och komma undan med det, sa Bylund.

Tio år efter att SD drömde om Nyamko Sabuni, så kommer öppningen från hennes parti. Men både M och KD har hunnit före. Och styrkeförhållandena mellan SD och L är radikalt annorlunda.

I riksdagsvalet 2010 fick Nyamko Sabunis parti 7,1 procent av rösterna, medan SD hade 5,7 procent. I dag är SD:s väljarstöd nästan sju gånger så stort som Liberalernas – 18,5 procent mot 2,8 procent.

SD-tuppkammen har växt, och man kan kosta på sig att skämta om Nyamko Sabunis parti. I uppenbar drift med hur det kan låta när andra partier talar om ett SD-samarbete twittrar SD:s riksdagsledamot Martin Kinnunen sarkastiskt:

”Många säger att man aldrig kan tämja liberaler och att de inte är lita på. Men det finns ingen anledning att inte vara öppen för samtal och samarbete. Givetvis ska SD aldrig ge vika för sina grundläggande värderingar om demokrati, trygghet och frihet för svenska medborgare.”

Sverigedemokraterna är på väg att få den danska situation som de drömde om på valvakan 2010. De borgerliga SD-motståndarna Reinfeldt, Hägglund och Björklund är utbytta. Inga banker tackar längre nej till partiets pengar.

Mycket har hänt på tio år. Har det även skett något med SD:s hets?

Inte direkt. Att utmåla muslimer som samhällsskadliga hot fortsätter att vara en framgångsrik strategi.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn

Statsrådsberedningen och statsministern

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 5 febuari 2021
Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Per Olsson Fridh**
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsministerPer Bolund
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
i.registrator@regeringskansliet.se

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
i.registrator@regeringskansliet.se
'

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet,diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Märta Stenevi
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Åsa Lindhagen
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem.

Myndigheterna ändras. För att få det senaste, aktuella, använd adresserna till regeringen.

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister
Statsrådsberedningen
"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna. - 779

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för biståndS- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.
Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Per Olsson Fridh.Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Genvägar

Genvägar

Sveriges ordförandeskap i OSSE

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter
- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet 6 februari 2921

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet

- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet

- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- Inspektionen för strategiska produkter, ISP
  Utrikesdepartementet

- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister

Utrikesdepartementet

”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- Handelspolitik och främjande
- Nordiska frågor

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Per Olsson Fridh

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet

”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."
(Peter Erikssons förklaring)

Relaterad navigering

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.
Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Miljödepartementet 6 februari 2021

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Per Bolunds områden

Miljö och klimat

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

Genvägar

- **Per Bolund på Twitter**
- **Per Bolund på Instagram**

Aktuellt från Per Bolund

25 ”Ett kalhygge kan väcka växter och djur till liv igen”

Är en liten skogsägare, som förundras över den ensidiga beskrivningen av kalhyggen. Kalhyggen har ju en oändlig variation i storlek och lokal variation.

Naturvårdsföreningar och EU vill få fram sin agenda till varje pris. Där är det mycket ekonomiska och politiska agendor, som styr så kallad forskning.

Därför vill jag göra ett inlägg om min egen erfarenhet av kalhyggen, en erfarenhet som aldrig fått komma fram från forskarhåll. Gjorde ett kalhygge på sex hektar för 30 år sedan. Var ängslig att det skulle förbli kalt. Vad fel jag hade!

Redan efter första året kom gräs och örter. Rishögarna krympte ihop och hallonen kom omedelbart. Efter två år kom ängsblommor, bland annat rallarrosor, skogskovall, ängsklockor, blåklockor, gullpudran och stort nattljus (orkidé) med mera. Nog är naturen mycket förunderlig!

Det var hundraårig granskog som avverkades, som effektivt hållit tillbaka alla ängsblommor. Vilken förunderlig förmåga att klara långa cykliska uppehåll! Det blev ett mycket rikt djur- och fågelliv på den öppna ytan med bland annat fjärilar, humlor och vilda bin. Även möss och sork som gynnade rovfåglarna och gav dem

föda, bland annat tornfalk och lappuggla. Hörde även enkelbeckasinen.

Efter cirka ett och ett halvt år var det dags för röjning av slyet i maj månad. Vilken fågelsång – och massor med fjärilar kom och sög saven från fälld lövsly. Alla fyrbenta djur har även haft sin barnkammare där.

Nu är hygget återbeskogat med vacker ungskog, efter mycket oavlönat arbete. Nu är det dags för den andra gallringen. Det går att plocka kantareller där igen. Vilken lycka!

Håller med om att det finns stora hyggen, men kritiken är onyanserad. Det positiva får inte belysas. Då bli agendan en annan som inte gynnar alla naturvårdsorganisationer.

Forskare och journalister följer trender, och nu är det skogsbruket som ska misstänkliggöras. Det gynnar dem själva ekonomiskt och karriärmässigt. Och det blir på skogsägarens bekostnad.

Det är skogen som genom århundraden gett oss en möjlighet att befolka landet. Det var en tid med stor järnframställning här i Sverige. Skogen behövdes till träkolsframställning i hyttorna. Då kunde vi se milsvitt.

Nu har vi en vacker och välskött skog igen. Alla kan gynnas av skogen, men klåfingriga myndigheter och byråkrater ska inte sko sig på vår bekostnad. Det gynnar absolut inte växter och djur.

Ingvar Svens, skogsägare

DN 26 mars 2021

26 Krisen kan vara vår bästa chans

Under de närmaste decennierna kommer vi sannolikt aldrig få höra att Sverige och världen ligger bra till i klimatomställningen. Tvärtom är ett bärande tema ”för lite och för sent”. Så även i Klimatpolitiska rådets utvärdering av regeringens klimatpolitik, som presenterades på torsdagen.

Än värre än den vanliga kritiken om att takten är för låg och att den beslutade politiken inte är tillräcklig för att nå klimatmålen, är att S–MP-regeringen inte har kopplat återhämtningspolitiken till visionen om att bli världens första fossilfria välfärdsland.

I stället är det bara 10 procent av coronapaketen som bidrar positivt till klimatmålen, vilket kan jämföras med Frankrike och Tyskland vars regeringar har gjort grön omställning och klimatsmarta investeringar till huvudtema. Samma sak gäller EU, där budgetsatsningarna beskrivs som verktyg för att förverkliga den gröna given.

På den positiva sidan finns att tåget inte har gått. Coronakrisen är långt ifrån över och ekonomin kommer troligtvis att behöva extra stimulanser åtminstone i år och 2022. Det gäller inte bara i Sverige, utan i stora delar av världen.

Här menar rådet att det finns ett ”möjlighetsfönster”, som inte bara består av mycket pengar i omlopp, utan framför allt av

saker som fanns redan före pandemin. Som politiska ambitioner, teknikutveckling, konkurrenskraftig förnybar energi, kunskap om problemets omfattning och folklig opinion.

Kombinerat med det senaste årets bevis för att en snabb förändring är möjlig betyder det att vägen ur coronakrisen kan leda mot ett fossilfritt samhälle – även om utsläppsminskningen inte varit större än vad som krävs varje år för att temperaturökningen ska hållas under 1,5 grader.

Men det förutsätter att regeringens coronapolitik 2.0 riktas mot att stärka klimatomställningen.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

26 Experter: Staten måste låna mer – för att satsa på klimatet

Regeringen måste redan i vårbudgeten visa att satsningar på klimatet får stor plats när ekonomin ska återstartas efter pandemin. Det anser Klimatpolitiska rådet, som också vill att regelverket för statsfinanserna görs om så att mer kan lånas till omställningen.

Omställningen går för långsamt och fattade beslut räcker inte för att minska utsläppen av växthusgaser så mycket som krävs. Bedömningen känns igen och den återkommer i Klimatpolitiska rådets tredje årsrapport där regeringens sätt att hantera frågan nagelfars.

Samtidigt poängterar rådet att det just nu finns ett ”möjlighetsfönster”. Det handlar om de stora satsningar som kommer att behövas för att få fart på ekonomin igen efter pandemin. De gröna satsningarna utgör bara cirka 10 procent av de ekonomiska krispaket som lagts fram hittills. Alldeles för lite, anser rådets ordförande Johan Kuylenstierna. Han vill se mer redan i vårbudgeten som läggs fram om några veckor och som sedan konkretiseras i höst i budgetförslaget för 2022.

– Återhämtningspolitiken måste mycket tydligare kopplas till de investeringsbehov som är identifierade, för att klimathandlingsplanen som regeringen har tagit fram ska kunna genomföras. Vi måste investera mycket mer i laddinfrastruktur, ökad produktion av hållbara drivmedel, utbyggda elnät, mer produktion av el, infrastruktur för vätgas och basindustrins omställning, säger Johan Kuylenstierna.

Behöver staten ta en större roll i ekonomin?

– Delvis handlar det om det. Historiskt har staten i perioder tagit ett större ansvar för till exempel infrastruktursatsningar. Staten kan gå in och investera själv men också skapa förutsättningar för andra att investera. Det behövs till exempel mycket effektivare tillståndsprocesser.

Klimatpolitiska rådet trycker mycket på att all politik måste synkas med klimatmålen. Till exempel varnar rådet för att det stora förslag

som ska läggas fram om infrastrukturpolitiken i april riskerar att tappa klimatperspektivet.

Hur viktig är infrastrukturpropositionen?

– Den är väldigt viktig. Det handlar om hundratals miljarder i investeringar under kommande årtionde. Att den ligger i linje med klimatmålen blir helt avgörande. Kollektivtrafiken måste utvecklas. Det behövs mer delningsekonomi, som bilpooler, och mer cykling. Det handlar om att organisera samhället så att det blir lättare att ta sig från A till B utan utsläpp, säger Johan Kuylenstierna.

Rådet vill också ha en översyn av hela det finanspolitiska ramverket så att statsbudgeten blir ett mer effektivt verktyg i klimatomställningen. Vice ordförande Cecilia Hermansson är ekonom med en bakgrund i bland annat finanspolitiska rådet.

– Det är anmärkningsvärt att de grundläggande delarna av den ekonomiska politiken inte genomsyras av klimatmålen. I det nya ramverk vi fick 2019 saknas helt klimatperspektivet. Det finns ingenting där om att behovet av investeringar för framtida generationer möjligen kan vara större än behovet av att spara för framtiden. Här behöver klimatet in i en riskanalys, säger Cecilia Hermansson.

Hon pekar på två saker. Det ena är skuldankaret, alltså att statsskulden inte bör överstiga 35 procent av bnp. Det kan behöva höjas för att ge utrymme för större klimatinvesteringar, enligt Cecilia Hermansson.

Det andra är överskottsmålet, som säger att statens finanser ska ge ett överskott på 0,33 procent av bnp över en konjunkturcykel. Ett balansmål där statens finanser går plus minus

noll skulle kunna vara rimligare, enligt Cecilia Hermansson.

Reglerna för finanspolitiken och budgetprocessen anses ha bidragit starkt till Sveriges goda ekonomi. Är det inte farligt att börja luckra upp det?

– Även med ett lite högre skuldankare skulle ramverket fortfarande vara stramt. Och skulle man gå från dagens överskottsmål till balans så skulle det också vara stramt. Vi är inte ute efter att minska disciplinen, säger Cecilia Hermansson.

Att omställningen hittills gått för långsamt brukar regeringen förklara med att effekten av den förda politiken kommer först senare. Stämmer det?

– Jag håller delvis med om det. Men man måste också vara medveten om att det finns risker framåt. Nu fokuserar man till exempel väldigt mycket på reduktionsplikten för att minska utsläppen från transporter men det kan bli en enorm konkurrens om de biobränslen som man räknar med. Det kan ge bakslag, säger Cecilia Hermansson.

DN har sökt klimatminister och vice statsminister Per Bolund (MP), som enligt sin presskontakt inte har tid att ge en intervju. Bolund kommenterade dock rapporten i samband med överlämnandet:

– Jag och regeringen är långt ifrån nöjda än, vi har verkligen bara börjat. Nu håller jag med rådets slutsats – vi måste höja hastigheten. Det är också det vi ägnar all kraft åt att göra.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. KLIMATPOLITISKA RÅDET

Klimatpolitiska rådet är ett expertorgan som har till uppgift att utvärdera regeringens klimatpolitik. Rådet inrättades 2017 och är en del av det klimatpolitiska ramverket. Där ingår också de klimatmål som riksdagen har fastställt och en klimatlag som ålägger varje regering oavsett färg att arbeta för att uppnå målen.

Klimatmålen säger att utsläppen från transporter ska minska med 70 procent till år 2030, jämfört med 2010 års nivå. Till 2045 ska Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser vara noll, för att sedan bli negativa.

Ordföranden för rådet Johan Kuylenstierna är adjungerad professor på Institutionen för naturgeografi vid Stockholms universitet.

Vice ordförande Cecilia Hermansson är forskare i finansiell ekonomi vid KTH. Hon har varit chefsekonom på Swedbank och ledamot i finanspolitiska rådet.

26 Jannike Kihlberg: Politiken räcker inte för att nå klimatmålen

Det räcker inte, det räcker inte, det räcker inte. Slutsatsen har varit densamma i samtliga tre rapporter från Klimatpolitiska rådet. I år ligger fokus på återställningen efter coronapandemin – om stödmiljarder inte riktas mot en grön omställning är klimatmålen långt bort. Det gäller såväl Sverige som resten av världen.

År 2020 var det varmaste året som har uppmätts i Sverige sedan mätningarna startade i slutet av 1800-talet. Även globalt var året ett av de varmaste som har uppmätts.

Året dominerades av coronapandemin, den pågår fortfarande och är en kris som måste hanteras. Detsamma gäller en annan global kris – klimatkrisen.

Pandemin har visat att det går att göra stora förändringar snabbt. Den har även lett till en historisk chans att klara klimatkrisen, det gäller hela världen och därmed också Sverige.

För att klara coronakrisen beräknas världens regeringar under förra året ha beslutat om stimulansåtgärder på hisnande 140 tusen miljarder kronor. Riktas de åtgärderna mot en grön återhämtning skulle världen ha två

tredjedelars chans att hålla uppvärmningen under två grader, enligt en FN-rapport.

Experter har tryckt på att de enorma satsningarna är en historisk chans att ställa om. Om världen inte tar den chansen är risken stor att klimatmålen i Parisavtalet inte kan nås.

Hittills har det inte gått åt rätt håll, bland G20-länderna har två tredjedelar av stöden gått till sektorer där användning av fossila bränslen ingår.

När det gäller Sverige konstaterar Klimatpolitiska rådet att av det som regeringen kallar ”ett kraftfullt grönt återstartpaket” bidrar endast 10 procent positivt till att klimatmålen kan uppnås.

Sverige ser inte ut att ta den chans som finns. Med målet att bli ”världens första fossilfria välfärdsland” har Sverige precis som andra länder allt att vinna på att använda stödåtgärder i en akut kris till att förhindra en annan kris.

Enligt Parisavtalet har dessutom de rika länderna ett ansvar för att gå före i klimatarbetet.

Årets rapport är den tredje från Klimatpolitiska rådet, samtliga har konstaterat att de politiska åtgärderna inte räcker till. Vissa områden som har pekats ut i tidigare rapporter har blivit bättre, ett klimatkollegium har inrättats, miljölagstiftningen ses över och stoppdatum för fossila bränslen utreds.

Men Klimatpolitiska rådet konstaterar återigen att det går för långsamt. Budskapet är i linje med parollen som många unga klimataktivister har: ”No more empty promises”– inga fler tomma löften.

Enligt klimatlagen ska nuvarande och framtida regeringar föra en politik som utgår från klimatmålen. Frågan är vad som händer när den förda politiken upprepade gånger underkänns. Lagen säger inget om sanktioner.

I andra länder, exempelvis Nederländerna, har domstolar gått in och tvingat fram skärpta åtgärder. Sverige har tillsammans med 32 andra stater redan stämts i Europadomstolen av unga klimataktivister för att göra för lite för att hindra klimatkrisen. I Sverige förbereder en grupp unga en stämning mot staten för otillräckliga åtgärder.

Kanske blir det juridiken som kommer att tvinga fram ett ökat tempo i klimatarbetet.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

27 De nya villkoren ger bättre förutsättningar att skydda fisket och känsliga fiskbestånd

Ebba Henning Planck, vilthandläggare på viltförvaltningsenheten på Naturvårdsverket, om de nya villkoren för licensjakt på gråsäl samt skyddsjakten på knubbsäl och vikare.
Skyddsjakt ska tillåtas inom 200 meter från

fiskodlingar, fredningsområden och utsättningsplatser för fisk.

TT

27 Havsnivån stiger – här väntar boende otåligt på skyddet mot hotet

Klimatkrisen gör att havsnivån stiger. Södra Sverige har redan problem med ökad erosion och översvämningar. Vellinge kommun väntar otåligt på att få bygga skydd runt Falsterbonäset, men frågan ska nu prövas i ännu en instans.

– Det vore klokt att ta höjd för de värsta scenarierna, säger Ola Kalén, oceanograf vid SMHI.

Lärkan drillar och nyanlända tofsvipor vadar i det grunda vattnet vid sidan av vägen ut mot Skanörs hamn. Bara några meter bortanför de blänkande vattenytorna ligger en rad villor vända mot väster och havet. Havsutsikten är hänförande, men det är också tydligt hur lite som krävs för att havet ska nå upp till husen.

Och då är det ändå lågvatten just den här dagen.

– Vattenståndet är 19 centimeter under normalvattenståndet, säger Erik Andersson när han tittat på appen i mobilen.

Han är projektansvarig för de drygt två mil av skydd som Vellinge kommun vill bygga för att skydda Falsterbonäset från ett hav som stiger till följd av klimatkrisen. Delar av skyddet ska gå framför husen vi tittar på.

I Sverige har havsnivån stigit cirka 15 centimeter på drygt hundra år. I delar av landet går landhöjningen snabbare än höjningen av havsnivån, men det är tvärtom i södra Sverige.

I Vellinge är landhöjningen mindre än en millimeter per år och här orsakar det stigande havet redan problem. Enligt SMHI:s scenarier kan havet här stiga upp till 128 centimeter till år 2100 vid ett scenario med höga utsläppsnivåer. Redan till 2050 kommer nivåerna att bli 30 centimeter högre även om utsläppen minskar kraftigt.

– För södra Sverige finns egentligen ingen tid kvar för att vänta med åtgärder mot det stigande havet, säger Ola Kalén, oceanograf vid

SMHI och medlem i deras expertgrupp för stigande havsnivåer.

– Det vore klokt att ta höjd för de värsta scenarierna. Möjligheten är ganska stor att nivåerna går över dem. Det handlar även om att bedöma vilken risk vi är redo att ta för en specifik infrastruktur, det är skillnad mellan en sjöbod och ett kärnkraftverk.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har identifierat 16 kustområden som är direkt hotade av höjda havsnivåer, från Stockholm på östkusten till Uddevalla på västkusten.

På senare år har en rad kommuner tvingats planera för skydd mot stigande hav. Det handlar om skyddsvallar, nya stadsdelar som samtidigt ska utgöra skydd mot hav och skyddsportar i hamninlopp.

Ungefär hälften av bostadsbebyggelsen på Falsterbonäset ligger mindre än tre meter ovanför havets medelvattennivå, där innebär den höjda havsnivån ett högst reellt hot redan i dag.

Nära Skanörs kyrka ligger ett gammalt vitt stenhus med utsikt över strandängar, en kulturmärkt gräsklädd borgruin och havet. För fyra år sedan steg havet 1,69 meter vid en storm, och huset översvämmades.

– Vattnet steg över vägen här, berättar Erik Andersson och pekar på vägen vid kyrkan .

– Även om det bara var en enstaka fastighet som blev direkt översvämmad så var det väldigt många flera som var nära att få problem, de hade vatten i trädgården men inte i husen.

Den händelsen är en så kallad ”hundraårshändelse”, ett högvatten i samband

med stormar som statistiskt inträffar en gång vart hundrade år. I ett förändrat klimat kommer de att bli vanligare, Vellinge kommun räknar med att redan 2065 kan hundraårshändelser inträffa varje år.

– Det är viktigt att komma i gång med skyddsvallarna så snabbt som möjligt eftersom vi har ett flertal bostäder och infrastruktur som hotas. Det är till viss del fara för människors liv och hälsa – och risken kommer att öka med tiden.

Haven har stor betydelse för klimatet. De har tagit upp mer än 90 procent av uppvärmningen sedan 1970-talet. Havsnivån höjs eftersom varmare vatten tar större plats än kallare, så kallad termisk expansion. Ökad avsmältning i Antarktis och av inlandsisen på Grönland gör att havet stiger allt snabbare, enligt FN:s klimatpanel IPCC.

– Vi vet att haven kommer att fortsätta stiga över längre tid, vid en grads uppvärmning har vi redan tecknat in två meters höjning av den globala havsnivån, säger Ola Kalén.

Redan för tjugo år sedan började Vellinge planera för skydden. Totalt omfattar de 21 kilometer och höjden ska bli tre meter över havsytans normalnivå. Eftersom marknivån är högre än havsnivån kommer skydden att variera beroende på höjdskillnader i naturen. Större delen av skyddet blir lägre än 1,5 meter över marknivån.

Trots det högst påtaliga hotet som många är medvetna om har processen dragit ut på tiden.

Vissa fastighetsägare och golfklubbar är kritiska, de vill se ett längre skydd längs hela kusten i stället för som nu runt vissa områden. Länsstyrelsen är kritisk för att skyddet kan göra

ingrepp i halvöns naturreservat. Men vissa fastighetsägare är positiva – flera vill till och med ha ett högre skydd.

Efter två års hantering kom mark- och miljödomstolen i Växjö förra våren med sin dom – vallen godkändes men med vissa förbehåll.

Men domen överklagades av flera parter som vidhåller sin kritik, även kommunen som inte var nöjd med de förbehåll som gavs har överklagat. Nu ska ärendet upp i Mark- och miljööverdomstolen. Nya förhandlingarna kommer att ske om cirka ett år. Hur lång tid det kan ta innan ärendet är slutligt avgjort är oklart, men kommunen har fått tillåtelse att börja arbetet med en kortare del av sträckan.

Skåne är sårbart för havsnivåhöjningen på flera sätt – förutom att landhöjningen är minimal består ungefär en tredjedel av den cirka 60 mil långa kuststräckan av känsliga sand- och grusstränder.

– Erosionen påskyndas av havsnivåhöjningen. Det får dessutom en förstärkt negativ effekt eftersom en sandkust fungerar som översvämningsskydd. Med en höjd havsnivå försvinner det skydd som sanden har gett, säger Caroline Hallin, doktor i fysikaliska kustprocesser vid Lunds Tekniska högskola och vid universitetet i nederländska Delft.

Ystad jobbar sedan tio år tillbaka med att återställa eroderade stränder genom att sand från sandbankar ute till havs transporteras till områden som har eroderat, så kallad strandfodring.

Sedan några år samarbetar hotade kommuner, regioner och myndigheter i projektet Regional

kustsamverkan. Men många skulle vilja att ansvaret lyfts från kommuner och regioner.

– Det är ett jätteproblem att det i Sverige inte finns någon som har ett centralt ansvar för kust-erosion, säger Caroline Hallin.

Nederländerna har myndigheter som ansvarar för alla vattenfrågor, i Danmark finns Kyst-direktoratet som ansvarar för att skydda Jyllands västkust.

– Sverige ligger ganska mycket efter många andra länder. Vi har inte den kompetens som vi kommer att behöva för att hantera de stigande havsnivåerna. Men det finns kunskap lokalt, och vi kan lära oss både av den och av den kunskap som finns internationellt, säger Caroline Hallin.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

Fakta. Kommuner vidtar åtgärder mot stigande hav

Översvämningsskyddet planeras bli 21 kilometer, varav 16 kilometer ska bestå av jordvallar med sluttande sidor som människor och djur enkelt kan ta sig över. Övriga delar av skyddet blir i form av murar.

Skyddet ska ha en höjd som ligger tre meter över vattennivån enligt höjdsystemet RH2000. På land blir skyddet lägre och varierar beroende på höjdskillnader i naturen.

Stockholm: Nya Slussen ska kunna hålla framtida höga havsnivåer ute.

Göteborg: Planerar skyddsportar ut mot havet och höjda kajkanter.

Malmö: Utreder ny havsnära stadsdel samt skyddsport i hamninloppet.

Vellinge: Planerar skyddsvallar som ska bli totalt 21 kilometer.

Lomma: Har anlagt översvämningsvall för skydd av delar av tätorten.

Kristianstad: Har byggt vall och arbetar nu med hur vallen kan förstärkas för framtida behov.

Trelleborg: Utvecklar ny havsnära stadsdel, tänkt att utgöra del i ett skydd av tätorten. Utreder också anpassning för övrig kuststräcka.

Ystad: Skyddar stränder mot erosion med strandfodring. Källa: SGI

27 ”Vi måste sluta förvänta oss att ständigt få mer”

Minskande utsläpp – och växande välstånd. Det är vad alla världens ledare drömmer om. Men är det möjligt?

I den första delen av DN:s serie ”Planeten och tillväxten” säger Kate Raworth, författare till bästsäljaren ”Donutekonomi”, att vi måste lära oss att kompromissa med ekonomin för att rädda planeten.

– Vi i Storbritannien och Sverige har aldrig varit rikare. Det är något absurt med de som tror att lösningen på våra problem är mer tillväxt.

EU har som mål är att växla till en klimatneutral ekonomi senast år 2050. USA, Kina, Japan och många fler länder följer efter. Utsläppen ska bort.

Men den ekonomiska premissen som ländernas klimatpolitik vilar på sägs inte lika ofta rakt ut: Ingen är villig att offra sitt välstånd. Tillväxten, som länge har gått hand i hand med ökad förbrukning av energi och naturresurser, måste därför frikopplas från klimatutsläppen. Och det måste ske med kraft.

Går det?

Kate Raworth är föreläsare vid Oxforduniversitetet och författare till ”Donutekonomi”. Påven har läst och uttryckt sig uppskattande om den. David Attenborough ägnar den ett eget kapitel i sin senaste bok. Amsterdam, Köpenhamn och en rad andra städer har tagit Raworths hjälp i sitt hållbarhetsarbete.

– Munken, en sån med ett hål i mitten, är ett ekonomiskt koncept för vårt århundrade. Hålet i mitt är ett ställe där folk faller igenom, socialt och ekonomiskt. Den yttre gränsen är vår planets gränser som vi inte kan överskrida. Vi måste hålla oss däremellan. En del tycker att det är en radikal idé, andra säger att det är sunt förnuft, säger hon.

Hennes tankar om tillväxt började för tio år sedan med magknip och ett analysuppdrag som gick snett.

Kate Raworth hade fått i uppgift av välgörenhetsorganisationen Oxfam att ta fram ett underlag till ett ställningstagande: Skulle Oxfam förespråka ”grön tillväxt” eller ”nedväxt” som ekonomisk lösning på klimat- och miljöproblemen?

Hon körde fast och lyckades inte välja mellan alternativen.

På ena sidan fanns förespråkarna av grön tillväxt, en idé som i dag återfinns överallt. EU-kommissionen skriver i ett av sina miljöpolitiska dokument: ”En grönare ekonomi betyder ny tillväxt och nya jobbtillfällen.”

USA:s president Joe Biden har också en påtagligt positiv infallsvinkel: ”När jag tänker på klimatet, då tänker jag på lösningarna, jag tänker på jobben.” I dag sysselsätter sol- och vindenergin många fler amerikaner är kolindustrin.

Enligt konceptet grön tillväxt kan ekonomin rulla på ungefär som förr. Fossilberoende och miljöförstöring ersätts med förnybar energi och en hållbar industri. Visserligen kanske inte alldeles gratis, men på det hela taget utan ekonomiska konvulsioner.

Motpolen är nedväxtlägret, som betonar att evig tillväxt på en ändlig planet inte är möjlig. Grön tillväxt är i stället en farlig dröm. Marknadsekonomin har visat sig vara en ångvält som ödelägger planeten och därför måste det ekonomiska systemet, enligt nedväxtförespråkarna, göras om.

– När jag satte mig in i frågan tyckte jag att båda sidor i debatten kom fram till överilade slutsatser, säger Kate Raworth.

Den debatten fortsätter, och skyttegravarna förblir djupa. Kate Raworth tycker fortfarande att båda perspektiv har poänger.

En rad länder har utan att krympa sina ekonomier faktiskt lyckats minska sitt klimatavtryck de senaste decennierna. Siffrorna är visserligen inte entydiga och bilden varierar beroende på vilken koldioxid man räknar. Den nationella utsläppsstatistiken, där man räknar utsläpp som orsakats inom ett lands gränser, ger en positiv bild av utvecklingen i Europa och USA. Om man också inbegriper koldioxid som har ”importerats” genom varuhandel med exempelvis Kina blir bilden mörkare.

Men att det går att minska utsläppen står klart. Det kallas ibland frånkoppling. Decoupling, på engelska.

– Om man ser det från optimisternas perspektiv kan man säga, titta, vi har frånkopplat utsläppen utan att knappt ens försökt! Tänk vad vi kan åstadkomma om vi verkligen ger oss i kast med det. Det håller jag med om. Framtiden är öppen. Nya saker kan hända, ny teknik kan skapa nya möjligheter, säger hon.

Men i valet mellan nedväxt och grön tillväxt förespråkar Kate Raworth ett slags försiktighetsprincip. Eller, som hon kallar det, ”tillväxtagnosticism”: Kanske är grön tillväxt möjligt. Kanske inte.

– Det är farligt att peka på tunnaste möjliga belägg och säga att vi redan har grön tillväxt. Jag är rädd för att tiden ska gå och att vi ska upptäcka för sent att det vi lyckas med är otillräckligt.

Att nå Parisavtalets 1,5-gradersmål kräver kraftiga utsläppsminskningar redan nu. Enligt en beräkning från FN behövs globala utsläppsminskningar på knappt 8 procent per år för att säkert klara målet.

Det är där ribban måste ligga för begreppet grön tillväxt, enligt Kate Raworth.

– Om vi ser ett land som kombinerar bnp-tillväxt med utsläppsminskningar på 8–10 procent per år, då har vi grön tillväxt. Men det har vi inte sett än.

Eftersom klimathotet är så allvarligt, och framtidens teknik är så oviss, behöver vi ta det säkra före det osäkra. Kate Raworth sympatiserar därför med nedväxtargumenten.

– Skälet till att jag lutar mer åt skepsis är att det finns enorma risker med att förlita sig på teknik som inte finns än och samtidigt fortsätta sikta på ekonomisk tillväxt. När saker ställs på sin spets så jagar vi ju tillväxt snarare än sparar på resurser och utsläpp. Det är därför vi måste vänja oss av med tillväxtberoendet, säger Kate Raworth.

Hon vänder sig mot sin bokhylla och plockar fram en tjock volym om språk och metaforer. Att tillväxtdebatten lätt blir så polariserad, säger hon, har att göra med att vi har så starka känslor inför begreppen.

– Framåt och uppåt är bra. Det är en av grunderna för vårt språk och det ligger väldigt djupt. Småbarn reser sig upp, de växer. Nu när våren kommer ser vi det i naturen. Tillväxt är ett tecken på liv. Men det finns också en annan sida av tillväxtmetaforen. Cancer är ju en ohämmad celltillväxt. Vi människor förstår också att om något växer okontrollerat för sin egen skull, då är det dåligt.

Men vilken politik krävs då egentligen för att ekonomin ska sluta växa? Hur ska det gå till, och vem ska styra över nedväxten i samhället?

– Jag är egentligen inte intresserad av att krympa ekonomin, men vi behöver bryta beroendet av tillväxt. Det större målet måste vara att minska utsläppen och samtidigt se till att människor har tillräckliga resurser, säger Kate Raworth.

Borde vi förbereda oss på årliga lönesänkningar i stället för lönehöjningar?

– Vi borde kanske kräva mer fritid i stället för lön. Varför ska vi ha lönehöjningar i stället för fritidshöjningar? Vi behöver ett djupt skifte i ekonomin, och sluta förvänta oss mer och mer.

– Vi i Sverige och Storbritannien har aldrig varit rikare. Det är något absurt med de som tror att lösningen på våra problem är mer tillväxt.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

FAKTA. OLIKA MÅTT PÅ KLIMATUTSLÄPP

Till ett lands nationella utsläpp räknas den koldioxid och de andra klimatgaser som släpps ut inom ett lands gränser. Sveriges nationella utsläpp har minskat från drygt 70 tusen ton år 1990 till 50 tusen ton år 2020.

Ett lands konsumtionsutsläpp tar hänsyn till ett lands import och export. Sverige exporterar varor med ett lågt klimatavtryck och importerar varor med högre klimatpåverkan. Att beräkna konsumtionsutsläpp är komplicerat, och därför saknas löpande statistik. Beräkningar visar dock två saker: Sveriges konsumtionsutsläpp är betydligt högre än de nationella utsläppen, och de minskar långsammare.

En kritik som har riktats mot båda dessa mått är att de inte ger en heltäckande bild av ett lands bidrag till det globala klimatarbetet.

Källor: Naturvårdsverket, Global carbon project och Astrid Kander et al. ”National greenhouse-gas accounting for effective climate policy on international trade.” Nature Climate Change 5.5 (2015): 431-435.

FAKTA. KATE RAWORTH

Kate Raworth (uttalas ”Ray-worth”), född 1970, är utbildad ekonom vid Cambridgeuniversitetet och har arbetat med utvecklingsfrågor bland annat för FN och biståndsorganisationen Oxfam. Hon är föreläsare vid Oxforduniversitetet och driver organisationen Doughnut Economics Action Lab. Hennes bok ”Doughnut Economics” kom ut på engelska 2017.

28 Missbildning hos varannan varghane

Nästan hälften av de varghannar som sköts i Sverige vid senaste jakten hade en testikelmissbildning, rapporterar P4 Gävleborg. Förra året sköts 28 vargar, varav 17 hanar. Av dem hade sju stycken den aktuella missbildningen, varav en varghane hade missbildningen på båda testiklarna.

För de varghanar där bara en testikel var påverkad kan de fortfarande reproducera sig. Vad missbildningen beror på är fortfarande oklart.

TT

27 Sverige når inte målet för 2020

Fler har fått snabbare bredband. Men utbyggnadstakten bromsar in och målet för 2020 missas med råge, enligt en rapport från Post- och telestyrelsen (PTS).

Regeringens bredbandsmål säger att minst 95 procent av alla hushåll och företag i Sverige senast till oktober i fjol skulle ha tillgång till bredband på minst 100 megabit per sekund. Men så har det inte blivit, målet har spruckit, enligt PTS rapport. Bara 86 procent har tillgång till så snabbt bredband.

Utbyggnadstakten har minskat under flera år. Minskade investeringar och det faktum att utbyggnaden nu främst sker i allt mer glest befolkade områden förklarar inbromsningen. Det är dyrare att bygga bredband på landsbygden, förklarar Jens Ingman, marknadsanalytiker på PTS.

Nu, när målet för 2020 har spruckit, så gäller det att ta nya tag, enligt PTS. Nästa mål är 2025, då ska hela 98 procent har tillgång till snabbt bredband.

TT

30 ”Även den sista naturskogen är hotad med dagens regler”

Skogsbruk. Håller den svenska naturskogen på att försvinna? frågade SVT:s ”Agenda” i söndags. Svaret är att den är försvunnen sedan länge, på de flesta platser i Sverige nedanför den fjällnära skogen. De jättelika hål som togs upp i skogshavet på 1960- och 70-talen var, till stor del, hål efter de sista stora naturskogarna.

Vill du se naturskog ska du ta reda på var nyckelbiotoper är registrerade i skogen eller åka upp till den fjällnära skogen. Trots att avsikten varit att bevara dessa skogar är även de hotade i dag.

Skogliga naturreservat är säkrare ställen. Glöm inte att skogen varit viktig som betesmark mycket längre än som skogsråvara.

Kan vi inte lugnt lita på att de skogscertifieringssystem räcker som ordföranden för Södra Skogsägarna, Lena Ek, åberopade i ”Agenda”? På den frågan svarar Naturskyddsföreningen nej i sin skogspolicy från 2020. Den finns att läsa på nätet.

Claes Möre, landskapsekolog

31. Mer krävs för att nå klimatmålet till 2045

Sverige kommer att missa klimatmålet till 2045 om åtgärderna inte skärps ordentligt, varnar Naturvårdsverket.

– Det är alltså ett mycket stort gap kvar till målet, säger klimatanalytikern Sara Almqvist.

Med de klimatåtgärder som har planerats hittills kan Sveriges utsläpp av växthusgaser minska med ungefär 55 procent fram till 2045, jämfört med 1990 års nivå.

Det framgår av den rapport som Naturvårdsverket har tagit fram som underlag till regeringens årliga klimatredovisning inför riksdagen.

Men för att klara klimatmålet krävs en minskning på minst 85 procent och sedan olika former av kompletterande åtgärder så att nettoutsläppen till atmosfären blir noll.

– Det är alltså ett mycket stort gap kvar till målet. Det betyder att det krävs stora satsningar inom alla sektorer, framför allt inom industrin och transportsektorn, säger Sara Almqvist, klimatanalytiker vid Naturvårdsverket.

Men det finns fortfarande en chans att klara etappmålet till 2030. Fast det står och faller med satsningen på biodrivmedel.

– Det är förknippat med väldigt stora osäkerheter, säger Sara Almqvist. **TT**

01 Hotet mot strömmingen riskerar att rubba Östersjöns ekosystem

Strömmingen i Stockholms skärgård är hotad, anser forskare som sammanställt fångstdata från centrala Östersjön. Om strömmingen slås ut eller minskar ytterligare befaras konsekvenserna i Östersjöns ekosystem bli ödesdigra. Även det lokala fisket riskerar att dras med i fallet.

Kustfiskaren Rune Wikström har levt hela sitt snart 80-åriga liv på Möja i Stockholms yttre skärgård. Han är en i ledet av en släkt fiskare som i hundratals år vigt sina liv åt yrket. Redan som liten pojke följde Rune med pappa Hilding till sjöss, och ryktet på ön säger att han kunde fiska innan han kunde gå eller prata. Några av hans första minnen är från fisketurer från slutet av 40-talet, berättar han.

– Det var strömmingsfiskets guldålder, under kriget var efterfrågan på strömming obegränsad, och havet var fullt av fisk. Då var det omkring hundra fiskare på Möja som livnärde sig på att sälja sin strömming in till stan. Nu är jag ensam kvar, säger han och fortsätter:

– Egentligen har jag varit yrkesfiskare sedan första klass, jag och en kompis gav oss ut och fiskade tills sumphålet var fullt. Vi kunde vara borta i en vecka, och jag undrar om våra föräldrar över huvud taget visste vart vi var, jag tvivlar.

När Rune plockar upp DN:s representanter gör han det i sin kära fiskebåt Kajsa som han haft sedan 1963.

Mil av nät och tusentals ton strömming har han plockat upp ur havet från båten. Skutan är väl inbodd – här finns både kylskåp, sovkoja och en tv att zappa på när timmarna blir långa. Otaliga nätter och mornar

har Rune och Kajsa gjort varandra sällskap ute till havs.

– Under somrarna ligger jag ute i veckor, rekordet är 100 dagar i sträck. Jag har tillbringat stora delar av mitt liv ombord på den här båten, säger han och styr ut mot de guppande nätflötena.

På väg ut från kajen får han syn på ett gäng ejdrar som hämtar andan på sin resa norrut.

– Det är första gången jag ser dem i år, ett solklart vårtecken, säger han.

Till vardags puttrar Rune ut från båtplatsen vid Ramsmora åtminstone en gång om dagen för att lägga nät, och har så gjort i 60 år. Dock med ett avbrott under åren 2006 till 2014 då han satt i riksdagen och miljö- och jordbruksutskottet för Moderaterna.

Men Rune ser inte sig själv som politiker i huvudsak, utan det är fiskare som är hans yrke. Under alla år på havet har han varit med under både bra och dåliga perioder för strömmingen, men de senaste åren har någonting hänt, berättar han. Aldrig har det varit så lite strömming i skärgården som det är nu.

– Det är en mycket dyster utveckling. Det har funnits perioder när det varit dåligt med strömming förr i tiden också, men så här dramatiskt dåligt som det är nu är det tveksamt om vi haft förut, säger han.

Efter några minuters båtfärd mellan kobbarna är han framme. Meter efter meter av nät halar han upp, men det är glest mellan de glittrande strömmingarna som sprattlar i näten.

– Det är ingen risk att vi får trängas i båten, skämtar han samtidigt som han med vana rörelser parerar båten mot vågorna för att undvika att hamna över nätet.

I Stockholms skärgård har kustfiskare likt Rune Wikström i åratal höjt sina röster om en akut minskad förekomst av strömming. Anledningarna bedöms vara flera men en av de allra främsta är enligt de lokala fiskarna det storskaliga trålfisket längs

Svealandskusten. Nu får de även medhåll från forskare.

Det svenska trålfiskets fångst av strömming, eller sill som fisken söder om Kalmarsund också kallas, har ökat med 70 procent i centrala Östersjön under de senaste fem åren. Samtidigt som fångsten ökar kommer det storskaliga fisket allt närmare Stockholms skärgård, enligt forskare från Östersjöcentrum vid Stockholms universitet.

En nyligen publicerad analys från Stockholms universitet där fångstdata från Havs- och vattenmyndigheten sammanställts visar att de kustnära fångsterna utanför Stockholm mer än tredubblats under tidsperioden 2015 till 2019 jämfört med de fem föregående åren.

Henrik Svedäng är marinekolog vid universitetets Östersjöcentrum och har tillsammans med sina kollegor under de senaste åren studerat strömmingen i våra vatten. Han är orolig över vilka konsekvenser det ökande fisket kan få.

– Om inte fisket minskar till en rimligare nivå är risken stor att strömmingen, åtminstone vissa av delbestånden slås ut, säger han och fortsätter:

– Det är svårt att ta till överord gällande konsekvenserna ifall strömmingen mister sin plats i Östersjön. Det är så många arter som lever genom strömmingen och som är beroende av den, säger han.

Bland strömmingsforskare har det länge funnits en vetenskaplig kontrovers, den om huruvida strömmingen i Östersjön ska behandlas som ett enda bestånd eller som flera delbestånd. Henrik Svedäng anser att det finns övertygande faktorer som pekar mot det sistnämnda och att man bör reglera strömmingsfisket därefter.

– Hur strömmingsbeståndet är uppbyggt i detalj vet vi inte, och jag tror aldrig att vi kommer att få reda på det heller. Men att vi inte vet allt är inte en anledning till att bara köra på, utan i stället man bör åberopa försiktighetsprincipen, säger han.

Den viktigaste åtgärden är enligt Svedäng att flytta ut trålgränsen så att mindre mängd strömming fångas nära kusten, det menar han skulle ge strömmingen bättre chanser att ta sig in i skärgården för att leka och i slutändan fortplanta sig.

I nuläget förvaltas strömmingen i Östersjön som ett enda bestånd och enligt International council for the exploration of the sea, Ices, bedömning är det inom säkra biologiska gränser. Trålfisket är sedan i juni förra året märkt som hållbart fiske av Marine stewardship council, MSC. Markus Selin (S), ledamot i riksdagens miljö- och jordbruksutskott, medger att det funnits en del bekymmer angående strömmingsfisket i Östersjön men att han har tillit till EU och Havs- och vattenmyndighetens expertis.

– Vi har tydligt reducerade strömmingskvoter och trots en del orosmoln anses strömmingsbeståndet i Östersjön vara livskraftigt och stabilt. Inget system är komplett men jag har tilltro till den process vi har i dag där EU-rådet för jordbruk och fiske beslutar om nivåerna och Havs- och vattenmyndigheten fördelar dem per fiskebåt, säger han.

Varför tillämpar man inte försiktighetsprincipen när det finns orosmoln?

– Det gör man i dag i EU:s gemensamma fiskeripolitik. Där ska hållbarhet bygga på både välgrundade vetenskapliga rön och på försiktighetsprincipen. Havs- och vattenmyndigheten arbetar också med att utveckla fiskeregleringarna för att gynna bestånden av strömming än mer.

Kustfiskare som bedriver småskaligt fiske larmar om att det blir allt sämre med strömming i deras vatten, vad säger du om det?

– För oss socialdemokrater är det viktigt att se till att vi skapar möjligheter att fiska nära kusten, att driva små fiskeföretag och i slutändan att vi kan avnjuta mer svensk fisk på våra matbord. Havs- och vattenmyndigheten har också höjt kvoterna för det

kustnära fisket just i det här syftet, och prioriterar då särskilt Östersjöhamnar.

Om strömmingen skulle bli utfiskad påverkar det inte bara Östersjöns ekosystem utan också den lokala fiskenäringen.

Skärgårdsfiskarna ute på öarna har i hundratals år försett stockholmarna med strömming, och har således en viktig roll i stadens fisketradition. Genom åren har deras roll på havet minskat drastiskt, i dag finns det bara ett fåtal dedikerade strömmingsfiskare, likt Rune Wikström, kvar i skärgården. Och trenden håller i sig. Enligt statistik från Havs- och vattenmyndigheten har antalet licenser för yrkesfiskare minskat stadigt under de senaste fem åren, från 37 utfärdade licenser 2016 till endast 25 i januari i år.

– Jag är rädd för att det här fiskarlivet kommer att dö ut, tyvärr, säger Rune Wikström.

Han är mycket kritisk till Havs- och vattenmyndigheten och beslutsfattarna som enligt honom ställer till det för det lokala fisket när man låter det storskaliga fisket fortgå i samma höga takt.

– Vad vi tar upp under ett helt år är ingenting jämfört med vad jättetrålarna tar upp under en enda dag, säger han.

Henrik C Andersson, länsfiskekonsulent i Stockholm, möter dagligen fiskare som är förtvivlade över strömmingssituationen i skärgården. Han befarar att det storskaliga industrifisket riskerar att helt tillintetgöra det lokala fisket.

– I vissa delar av skärgården är det väldigt illa, det är förödande för det småskaliga fisket, en historisk fisketradition riskar att gå förlorad, säger han.

Lika historisk som fisket i skärgården är strömmingens plats på våra matbord. Genom historien har den alltid ätits här, berättar Richard Tellström, etnolog och måltidsforskare vid Stockholms universitet.

– I tusen år har den varit vår allra viktigaste matfisk, säger han.

Under medeltiden fiskades den i skärgården för att sedan torkas, rökas eller saltas innan den fraktades in till staden – med tiden har hanteringen av fisken förädlats, men strömmingen har fortsatt mätta stockholmarnas hungriga magar.

– Under krigstiden var strömmingen en av få råvaror som var fria från ransonering, den gick att köpa hur mycket som helst av, och åts i alla samhällsskikt, säger Richard Tällström.

I dag fraktas däremot majoriteten av den strömming som fiskas i Östersjön till fiskmjölsfabriker och blir till bland annat djurfoder. Och som med de flesta fiskar i Östersjön varnar Livsmedelsverket för att äta strömming i större mängd. Detta för att den sedan utsläppen i Östersjön nådde sin pik på 70-talet, har innehållit höga halter av dioxin.

Det tar 30 år för vattnet i Östersjön att bytas ut, och än finns det hopp om att strömmingen från Stockholms skärgård återigen ska bli en populär matfisk.

Mätningar från de senaste åren har på vissa håll visat på lägre dioxinhalter än tidigare.

Vad som kommer att hända med strömmingen i Östersjön och kustfiskarna i Stockholms skärgård kommer framtiden att få utvisa. Havs- och vattenmyndigheten håller för tillfället på med en utredning av strömmingsbeståndet, som väntas publiceras i mars nästa år. Det finns i nuläget inga beslut klubbade om förändringar i regelverket gällande strömmingsfisket i Östersjön.

En sak som dock står ristad i sten är att Rune Wikström kommer att fortsätta sina fisketurer i Stockholms skärgård.

Efter en del kamp mot vinden och några hot riktade mot en hungrig säl som simmat längs med nätet och provsmakat Runes strömming bär det av in mot land igen, knappa tre kilo blev dagens fångst, bara en bråkdel av vad han brukade få förr i tiden, men Rune har inga planer på att ge upp.

– Jag kommer att fortsätta så länge jag orkar. Om jag någon dag inte skulle ge mig ut kommer min fru att ringa efter läkarvård, för då är det något som inte stämmer, säger han.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Fem förslag på åtgärder från Östersjöcentrum:

1. Flytta ut trålgränsen längs den svenska östkusten för att säkra strömmingens lekplatser och övervintringsområden.

2. Gör en mer detaljerad kartläggning av strömmingens beståndsstruktur och migrationsmönster med hjälp av historisk kunskap och nya dna-tekniker, kontrollerad med modern teknik.

3. Använd kunskapen från kartläggningen till att revidera nuvarande uppdelning av förvaltningsenheter, så att den tar större hänsyn till delpopulationer.

4. Minska de årliga fångsterna av strömming i centrala och västra Östersjön samt i Bottniska viken – för att säkra bevarandet av delpopulationer och genetisk mångfald.

5. Begränsa det storskaliga trålfisket efter strömming på platser och under tider då det finns särskilda risker för kustekosystemen och lokala delbestånd, i linje med försiktighetsprincipen.

01 ”Bevara dammar och rusta upp småskalig vattenkraft”

Vattendrag. Fiskeorganisationer verkar tillsammans med enskilda tjänstemän på granskande myndigheter för att riva dammar. Det är djupt problematisk.

Att riva en damm kan gynna vandrande fisk, vilket uppskattas av exempelvis sportfiskare. Men det missgynnar ofta fisk och andra djur som behöver ett lugnare vatten. Man kan inte med bestämdhet hävda att en borttagen damm automatiskt betyder bättre miljö om man med miljö avser artrikedom.

Många dammar utgör en del av kulturmiljön. Dammen har skapat förutsättningar för djurhållning, bad, rekreation, växtlighet, artrikedom. Tar man bort dammen försvinner dessa kulturmiljöer.

I stället för att riva fungerande dammar bör vi uppmuntra till att de rustas upp och bidrar till energiproduktionen. För att minska konflikten mellan olika intressen bör vi underlätta för byggnation av laxtrappor som minskar vandringshinder som en damm kan utgöra.

Vi bör ha en positiv inställning till det kulturarv som våra dammar utgör samt underlätta för ägarna att utveckla dem. Hetsjakten mot småskalig vattenkraft skadar landsbygden och är inte till någon nytta för kulturmiljön eller artrikedomen.

Magnus Jacobsson (KD), riksdagsledamot

02
Kungsörnsungar ska hittas med hjälp av ljudinspelningar

Nykläckta kungsörnsungar i norra Sverige ska upptäckas genom ljudinspelningar. Forskare hoppas kunna få en bättre bild av hur många kungsörnar som finns i landet genom att fånga ungarnas läten.

Landets kungsörnar inventeras varje år av länsstyrelserna. I år hoppas man hitta fler tack vare ljudinspelare, som ska sättas upp på vissa platser i norra Sverige av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

”Vårt viktigaste syfte är att hitta ungar i tidigare okända bon, både i kända revir med känt bo men med okända alternativbon, och i besatta revir utan kända bon”, säger Birger Hörnfeldt, professor emeritus vid SLU:s institution för vilt, fisk och miljö, i ett pressmeddelande.

Reviren undersöks varje år för att ta reda på var kungsörnarna finns och hur många ungar de får. Ungar som tigger efter mat tros finnas i bona på försommaren och ljudinspelarna kommer då att placeras ut omkring en kilometer från kända eller misstänkta bon.

Förra året kunde man med hjälp av ljudkontroller av några revir slå fast att antalet lyckade häckningar var omkring 20 procent högre än vad den tidigare inventeringen hade

visat. Idén att spela in ungarnas läten kom efter att Birger Hörnfeldt härom året av misstag råkat spelat in läten från tidigare okända kungsörnsungar.

”I ett av reviren hade häckningen tidigare bedömts som misslyckad vid kontroll av det kända kungsörnsboet, men tiggläten visade att det fanns en unge där, men i ett tidigare okänt alternativbo”, säger Birger Hörnfeldt.

TT

02 ÖB har fått förlängt

Nuvarande överbefälhavare Micael Bydén får fortsätta på sin tjänst och har fått ett nytt förordnande till 30 september 2024.

Beslutet fattades vid torsdagens regeringssammanträde.

Micael Bydén har varit överbefälhavare och chef för Försvarsmakten sedan den 1 oktober 2015. Dessförinnan var han chef för flygvapnet.

TT

02
”Klimatfrågan går att lösa med en prislapp”

Finns det en inbyggd motsättning mellan ekonomiska mål och klimatmål? Nej, de går att förena, enligt ekonomiprofessorn John Hassler.

– Om vi sätter ett pris på utsläppen finns det väldigt lite som talar för att det skulle göra tillväxt omöjlig, säger han.

Sveriges utsläpp minskar, men det går för långsamt. När experter förklarar vad det beror på talar de om elefanten i rummet: de ekonomiska målen prioriteras framför klimatet, och de går stick i stäv med varandra.

Men är det verkligen så?

Det har gått tio år sedan makroekonomen John Hassler mer eller mindre halkade in på klimatekonomi på ett bananskal. Sedan dess har hans forskning vid Stockholms universitet till stor del handlat om att beräkna effekten av klimatpolitiska åtgärder genom olika modeller. Hans slutsats är radikal. Lösningen på klimatproblemen handlar om en prislapp.

– Den grundläggande orsaken till att det här blivit ett samhällsproblem är att det har varit helt gratis att släppa ut koldioxid, trots att man bör se atmosfärens förmåga att absorbera koldioxid som en naturresurs som finns i begränsad mängd, säger Hassler.

Samma sak gäller att hugga ner träd eller fiska i världshaven. Det kan inte vara gratis, för då gör vi det för mycket. Med ett pris bromsas överutnyttjandet och hamnar på en ”klok” nivå, enligt Hassler.

De som argumenterar för att klimatmål och ökad tillväxt inte går att förena hänvisar ofta till att utsläppen historiskt sett ökat i takt med bnp. Men det betyder inte att det finns en given koppling, menar professorn.

– Det vore korkat att säga att de här hållbarhetsproblemen är helt oberoende av ekonomisk tillväxt. Det är de absolut inte, men det är inte tillväxten som är den grundläggande orsaken till problemen, säger han.

En av de modeller han utvecklat tillsammans med sina forskarkollegor mäter effekten av en global skatt på koldioxid. Den visar att en förhållandevis låg skatt, motsvarande omkring 50–70 öre per liter bensin, skulle vara tillräcklig för att sänka utsläppen i nivå med klimatmålen. Enligt deras beräkningar skulle också den samhällsekonomiska kostnaden av åtgärden bli låg.

– Det säger nästan sig självt att det inte har någon jättestor effekt på tillväxten. Samtidigt har det väldigt stora effekter på utsläppen, särskilt kolkraften är väldigt priskänslig. Den tål i stort sett inte någon beskattning alls innan den prisas ut.

Inom Europa har han redan fått rätt. 2019 minskade kolkraften med en femtedel på bara ett halvår, vilket delvis förklarades med att handeln med utsläppsrätter gjort energikällan betydligt dyrare. Samtidigt låg förklaringen också i de teknologiska framstegen som gjort förnybar energi både mer tillgänglig och billig.

Men vad vet vi egentligen om framtidens innovationer, och hur ska de tas med i beräkningarna?

När ekonomen William Nordhaus tilldelades det som populärt kallas Nobelpriset i ekonomi för sina klimatekonomiska modeller uppstod en debatt om just det. Nordhaus fick bland annat kritik för att hans mycket utförliga beräkningar baserades på faktorer som det fanns en stor osäkerhet om, däribland hypoteser om framtida uppfinningar.

John Hassler, som själv är ledamot i Kommittén för Sveriges riksbanks pris i ekonomi till Alfred Nobels minne, erkänner att det blir ”lite spekulativt och hypotesartat” att sia om framtiden genom klimatekonomiska modeller. Det betyder inte att de är oanvändbara – tvärt om.

– Det finns klimatscenarier som är väldigt osannolika men ändå så allvarliga att vi inte kan utesluta dem. Därför måste vi förutspå och pröva vilken politik som fungerar bra oavsett vad som händer.

Han understryker att nationalekonomer bara kan räkna, inte ge något svar på värderingsfrågor. Sådana måste varje människa ta ställning till utifrån sina egna moraliska ståndpunkter. Men han beklagar missuppfattningen om att nationalekonomer bara vill maximera bnp och tror att det i sig mäter allt.

– Så är det absolut inte. Vi har alltid mycket vidare mått på välfärd som inkluderar allt ifrån hälsa till värdet av mer fritid eller korallrev. Sedan försöker vi översätta det till ett gemensamt mått, och då säger vi att det

motsvarar en bnp-minskning med en viss procent.

Hur mäter man ett förstört korallrev i pengar?

– Vi kan inte räkna fram det, utan man får fråga folk hur de upplever värdet. Hur stora kostnader ska vi vara beredda att ta för att rädda korallreven eller isbjörnarna, eller för den delen för att det inte ska bli så varmt på stränderna vid Medelhavet att man inte kan gå ut? Och när vi får svaret på det, då kan vi räkna in det i våra modeller.

Att få bukt med utsläppen må vara en sak, men hur är det med ett bredare perspektiv på miljö och hållbarhet? Det finns ingenting som talar för att sådana målsättningar heller är omöjliga att förena med ekonomiskt välstånd, enligt Hassler. Han applicerar samma resonemang som för utsläppen: med rätt priser på naturresurser kommer den ohållbara användningen att försvinna.

– För varje naturresurs finns en gräns som vi inte ska överskrida, men det betyder inte att vi inte kan nyttja naturen alls, utan att vi måste göra det på ett klokt sätt. Det har vi inte alltid gjort hittills, men det är för att marknaden inte klarar av det själv. Vi måste få olika typer av regleringar som gör att det kostar att använda naturresurserna, men det är fullt förenligt med marknadsekonomi och tillväxt.

Om beräkningarna stämmer, att prislappar räcker för att mota både utsläpp och överutnyttjande av naturresurser, kvarstår fortfarande ett problem. Att priset blir verklighet. Här är Hassler återigen en övertygad optimist. Världens ledare har ju kommit överens om betydligt svårare saker, poängterar han och tar frihandelsavtal som exempel. Den

här frågan har aldrig ens varit på förhandlingsbordet.

– I stället har man fokuserat på kvantiteter, på hur mycket olika parter ska få släppa ut. Och det, menar jag, är otroligt mycket mer komplicerat än att komma överens om ett pris. Så man har egentligen inte riktigt försökt.

För John Hassler finns ett helt annat frågetecken. Han undrar varför en så positiv nyhet som att klimatfrågan går att lösa relativt smärtfritt inte fått större genomslag. Kanske, tror han själv, finns det en oro för att frågan ska förlora kraft om någon säger att det finns en lösning. Det må vara en befogad oro, men själv föredrar han att vara hoppfull. Om ingenting annat fungerar finns alternativet parasoller i rymden.

– Det är lite science fiction, men om vi inte kommer att fixa det här gemensamt så måste vi nog tänka på en sådan lösning. Det är alltid bra att ha en plan B.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

FAKTA. JOHN HASSLER

John Hassler är utbildad ekonom vid MIT och verksam som professor i makroekonomi vid Stockholms universitet. Hans forskning kretsar kring effekten av klimatpolitiska åtgärder, där det viktigaste resultatet, enligt honom själv, är att en relativt låg skatt på koldioxidutsläpp kan räcka långt. Utöver sin roll som forskare är John Hassler bland annat kolumnist på Expressens ledarsida och ledamot i Kommittén för Sveriges riksbanks pris i ekonomi till Alfred Nobels minne.

02 ”Fira påsk utan ägg för djurens och klimatets skull”

Mat. Under påsken äter svenskarna ofantliga mängder ägg: cirka 50 miljoner. Varje år kläcks 6 miljoner hönor inom den svenska äggindustrin. För varje höna kläcks också en tuppkyckling, som dödas direkt.

Både hönor och tuppar kläcks i maskiner och får aldrig träffa sina mammor. De flesta hönor i äggindustrin lever inomhus i alldeles för stora grupper. De har inte möjlighet att bete sig naturligt, vilket leder till stress och lidande.

Avel och ljusprogram har påverkat ”värphönan” så att hon lägger 300 ägg om året. Djungelhönor i Sydostasien, från vilka värphönorna härstammar, lägger bara 30 ägg per år.

Äggledarinflammation och benskörhet är vanliga effekter av miljön och äggproduktionen. De flesta hönor får aldrig komma ut i friska luften, inte heller de som kallas frigående. En höna får bara leva ett och ett halvt år innan hon anses uttjänt, dödas och ersätts av en annan.

Flera utbrott av fågelinfluensa har drabbat Sverige det senaste halvåret, vilket har gjort att över två miljoner hönor avlivats i förtid. Med många djur sammanträngda på liten yta innebär äggindustrin en stor risk för smittspridning och framtida pandemier.

Vill du inte medverka till djurplågeri och framtida pandemier? Skippa äggen! Samtidigt

gynnar du klimatet. Det har aldrig varit lättare att välja växtbaserat när både nätet och butiker erbjuder massor av växtbaserade alternativ.

Ami Niglöv, medlem i Djurens Rätt

03 Experter varnar: Miljardsatsning riskerar att motverka klimatmål

Regeringen planerar för investeringar på minst 600 miljarder kronor i vägar och järnvägar, men tunga instanser varnar för att satsningen kan motverka klimatmålen.

Beslutsunderlaget håller inte, menar kritikerna.

– Vi får inte investera fast oss i återvändsgränder, säger Ola Alterå på Klimatpolitiska rådet.

Det handlar om svindlande summor som kan räcka till mycket omfattande klimatåtgärder, men också till många mil motorväg för bränsleslukande bilar. Totalsumman hamnar någonstans mellan 600 och 1

000 miljarder kronor, beroende på hur regering och riksdag väljer mellan olika alternativ.

I mitten av april ska regeringen föreslå hur pengarna bör användas. Infrastrukturpropositionen sätter ramarna för statens investeringar fram till åtminstone år 2033. Det är en tidsperiod som sträcker sig bortom året då utsläppen från transporter ska ha minskat med 70 procent (2030). Det är också halvvägs till 2045, då Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser ska vara noll.

Beslutet om infrastrukturen får avgörande betydelse för möjligheterna att nå klimatmålen, enligt Joanna Dickinson, utredare på Naturvårdsverket.

– Det vi bygger i dag kommer vi att ha i 60 år eller mer. Det skickar också signaler om vad företag ska investera i för transportlösningar. Planen måste tala om vilka vägar och järnvägar vi ska bygga eller inte bygga för att bidra till klimatmålen, säger hon.

Ola Alterå är kanslichef på Klimatpolitiska rådet som har till uppgift att utvärdera regeringens politik.

– Vi menar att det här beslutet är mycket viktigt. Det kommer att styra hur vi planerar bebyggelse och transporterar oss under väldigt lång tid. Det gäller att vi inte investerar fast oss i återvändsgränder som inte är hållbara, säger han.

Frågan är hur välgrundat beslutet blir. Tunga remissinstanser varnar för att underlaget inte håller. Inte bara miljörörelsen utan flera av statens egna expertmyndigheter riktar samstämmig kritik mot den rapport från Trafikverket som regeringens förslag ska baseras på. Förutom Naturvårdsverket är det till exempel Energimyndigheten och Boverket, liksom statens eget institut för transportforskning VTI.

En huvudinvändning gäller prognoserna för trafikutvecklingen som planerna ska utgå ifrån. Trafikverket tillämpar en traditionell metod där trafiken antas öka i takt med befolkningen och den ekonomiska tillväxten. Resultat av den ekvationen blir att persontransporterna ökar med uppemot 30 procent till 2040.

Flera remissinstanser varnar för att varken elektrifiering eller biodrivmedel räcker för att en sådan trafikökning ska vara förenlig med utsläppsmålen.

Enligt Joanna Dickinson på Naturvårdsverket behövs ett nytt sätt att tänka.

– Om man tänker att allt ska fortsätta som det gjort de senaste 50–60 åren, då ska vi bygga ut så att det blir lättare att använda bil. Men de där sambanden är bara historiska. Att människor har valt att använda sin ekonomi till att köra bil beror på att samhället har sponsrat det med förmånssystem för tjänstebilar, parkeringsplatser och annat, säger hon.

Klimatpolitiska rådet är inne på liknande tankegångar.

– Det behövs en planering för infrastrukturen som är mer styrd av klimatmålen och mindre av prognoser, säger Ola Alterå.

De myndigheter som är kritiska vill se mer konkreta planer för hur transporterna kan minskas och göras mer effektiva.

Joanna Dickinson på Naturvårdsverket exemplifierar:

– Vi behöver mycket på järnvägssidan. Vi behöver cykelbanor och mer kollektivtrafik. Sedan måste man tänka på att inte utöka antalet körfält så att det blir ännu mer biltrafik. Om man bygger mycket vägar, vilket är på gång i storstäderna, då motverkar man klimatmålen. I städerna vill man se andra satsningar så att man inte behöver åka lika mycket bil för att klara vardagspusslet.

Tiden är knapp, propositionen ska presenteras den 16 april, men flera instanser varnar regeringen för att lägga fram ett förslag som vilar på bräcklig grund.

– Vi har svårt att se att man kan presentera propositionen på det här underlaget med tanke på att tunga myndigheter är så pass kritiska. Regeringen behöver ta ett samlat grepp med myndigheterna för att få en helhetssyn, säger Ola Alterå.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. KLIMAT OCH INFRASTRUKTUR

Regeringens förslag (infrastrukturpropositionen) ska sätta ramarna för investeringarna i vägar och järnvägar från 2022 till 2033, alternativt 2037. Det handlar om åtminstone drygt 600 miljarder kronor. Till grund för förslaget ligger Trafikverkets inriktningsunderlag. När riksdagen har fattat sitt beslut får Trafikverket i uppdrag att konkretisera satsningarna i en nationell plan. Det utarbetas också länsvisa planer.

En politiskt omstridd fråga när det gäller framtidens infrastruktur är om Sverige ska bygga nya stambanor för höghastighetståg.

Transporter står för en tredjedel av Sveriges utsläpp i dag och att minska dem blir avgörande för att Sverige ska nå klimatmålen. Riksdagen har beslutat att utsläppen från transporter ska sänkas med 70 procent till år 2030, jämfört med 2010 års nivå.

År 2045 ska Sveriges utsläpp vara netto noll för att sedan bli negativa.

03 Peter Alestig: Samma vecka sågas regeringens klimatpolitik – fyra gånger

Den rödgröna regeringen är under tuff press för sin klimatpolitik, både internt och externt. Fyra olika instanser har inom loppet av en vecka slagit fast att Sverige gör för lite för klimatet. Tre av dem säger samstämmigt till Stefan Löfven att öppna plånboken – för klimatets skull.

Här står det, svart på vitt: Sverige kommer, med nuvarande politik, att släppa ut 31–32 miljoner ton för mycket koldioxidekvivalenter till 2045.

Siffran, som Naturvårdsverket på tisdagen rapporterade till regeringen i ”Naturvårdsverkets

underlag till klimatredovisning enligt klimatlagen”, gick något under radarn. Det är kanske inte märkligt – den är skriven på byråkratsvenska och inte direkt riktad till allmänheten. Tanken är att den ska utgöra grunden för regeringen i den fortsatta klimatpolitiken.

”Naturvårdsverket bedömer att det behövs ytterligare beslut om styrmedel och åtgärder för att nå de klimatpolitiska etappmålen till år 2030, 2040 och 2045”, skriver myndigheten krasst.

Naturvårdsverkets rapport är den fjärde inom loppet av lite mer än en vecka som alla har pekat på samma sak: regeringens klimatpolitik är otillräcklig.

Först kom Reformisterna. S-föreningen, med Daniel Suhonen i spetsen, lanserade en klimatrapport i början av förra veckan som lär skava en del internt. Reformisterna vill inte bara att regeringen ska öka tempot för att nå dagens utsläppsmål – utan rent av sätta ett mål på nettonollutsläpp till 2035.

För att nå dit krävs, enligt Reformisterna, att regeringen slaktar en av det finanspolitiska ramverkets heliga kor: överskottsmålet, alltså att statens finanser ska gå plus. Nu kan vi inte spara pengar längre, menar rapportförfattarna. Nu måste Sverige låna – för klimatets skull. Som S-föreningen skrev på SvD:s debattsida: det skulle vara ”ett tydligt brott mot gångna decenniers fokus på stram budgetpolitik och minimal inblandning i marknaden”.

Den rapporten hade kanske varit lätt för regeringen att vifta bort. Men bara två dagar senare kom nästa, med ett förvånansvärt snarlikt budskap: Klimatpolitiska rådets årsrapport.

Swedbanks före detta chefsekonom Cecilia Hermansson lät nästan förnärmad när hon intervjuades om rapporten i DN. Som om hon inte kunde förstå vad regeringen håller på med.

– Det är anmärkningsvärt att de grundläggande delarna av den ekonomiska politiken inte genomsyras

av klimatmålen. I det nya ramverk vi fick 2019 saknas helt klimatperspektivet, sa hon.

Två dagar senare lanserades nästa rapport, ”Klimatagenda för Sverige”, signerad bland andra tankesmedjan Global Utmaning och konsultbolaget Material Economics, med finansiering av statliga Vinnova.

Budskapet, som en vinylskiva som hakat upp sig: Sveriges klimatomställning går alldeles för långsamt. Och, vad värre är, de lågt hängande frukterna i omställningen har redan plockats – nu behöver hela system ställas om. Som stålproduktionen, cementproduktionen, transportsektorn, kemisektorn – och så vidare.

För att det ska bli möjligt måste staten ta en mer aktiv part i omställningen. I klarspråk: staten måste satsa mer pengar. Och dessutom, menar rapportförfattarna, måste Sverige följa efter andra europeiska länder, som Tyskland och Frankrike, och börja våga utmana EU:s regler för statsstöd. Utan teknikspecifika satsningar, där staten delar risken med företag, kommer Sverige inte klara omställningen, enligt rapporten.

”Många företag står nu inför beslut om storskalig teknikdemonstration, ofta med investeringar på flera miljarder. Dagens styrsystem skapar inte de förutsättningar som krävs”, skriver rapportförfattarna.

Tre rapporter, tre helt olika avsändare, men samma budskap: regeringen måste satsa mer pengar på klimatomställningen.

Nu ska det påpekas att det säkert finns andra instanser, råd och politiska grupper som har en annan syn på hur klimatmålen ska uppnås.

Men en sak är kristallklar efter veckan som gått. Behövs det upprepas?

Regeringens klimatpolitik är otillräcklig.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

03 Allt fler stockholmare skaffar höns: ”Vissa kallar oss hönsmammorna”

Nyvärpta ägg till frukost? Allt fler stockholmare tycks säga ”ja tack”. Att ha höns i stan har blivit vanligare – särskilt under pandemiåret 2020.

På en innergård i Hjorthagen har hönor pickat på marken i mer än två decennier. DN besöker gården när en ny flock flyttar in.

Ett näbbprytt huvud tittar ut genom luckan på hönshusets ena kant. De andra kurar fortfarande innanför de röda väggarna. Sju stycken bruna bovaner har just anlänt till innergården i Hjorthagen, en minut från Ropstens tunnelbana.

I de ”gula husen”, ett smeknamn på lägenhetsbyggnaderna här, har de boende tagit hand om höns i över 20 års tid. Flera delar på omvårdnaden – och som belöning får skötarna plocka hem dagsskörden av ägg. Inger Renström och Kerstin Markselius har haft huvudansvar sedan den första flocken flyttade in.

– Vissa kallar oss för hönsmammorna, säger Kerstin Markselius.

– Fast du är mer hönsmamma än jag. Jag är mer resolut med hönsen. Men det är väldigt roligt, och djuren är lättskötta, säger Inger Renström.

Till dagssysslorna hör att släppa ut och utfodra dem på morgonen och stänga in dem i hönshuset på kvällen. Därtill kommer städning och skötsel av huset och inhägnaden.

Att ha höns i urban miljö har ökat i popularitet de senaste åren. För att äga kacklande kompisar i Stockholms stad krävs klartecken från

miljöförvaltningen. I fjol inkom rekordmånga ansökningar om höns eller tupp – 33 stycken. Den uppåtgående trenden har synts i flera år. För två år sedan ansökte 22 privatpersoner om tillstånd, och 2018 var motsvarande siffra 18. De fem föregående åren har det gällt omkring 10 till 15 per år.

– Bor man i stan är det inte helt lätt att möta djur. Därför är det så bra med hönsen. Många av barnen brukar vara ute med dem. De riktigt små tittar på, och en del äldre hjälper till, säger Kerstin Markselius.

På ett väderslitet träbord på innergården har termoskaffe och sockerkaka dukats upp. Allt fler ansluter sig till välkomstkalaset. När den nya flocken anländer samlas några av de boende runt det inhägnade huset. Inger Renström och Kerstin Markselius släpper ut fjäderfäna, som försiktigt tittar runt i sitt nya hem.

Idah Magnusson, som har bott i fastigheten i 17 år, har i flera omgångar hjälpt till med skötseln.

– Det är sådan gemenskap på gården, vilket hönsen bidrar till. Min tioåriga dotter har verkligen en relation till dem. Det uppfostrar också barnen att visa hänsyn, säger hon.

Att sköta om höns är dock inte bara lätt. Bland annat härjar fågelinfluensan, och flera åtgärder krävs för att hålla sjukan väck. Inhägnaden i Hjorthagen har täckts av ett nättak och hönorna måste matas inomhus, berättar Inger Renström.

– Det är inte bara att skaffa höns. Det är viktigt att tänka igenom hur de ska bo och hägnas in, att hålla koll på sjukdomar och så. Det är djur man ska ta hand om, säger hon.

För att få hönstillståndet från miljöförvaltningen, som gäller i fem år, ställs flera krav. Till exempel ska hönsen hållas inhägnade och det får inte skapa olägenheter för kringboende. Vidare ska både spillning och foder förvaras tätt. De flesta som söker har villa med gård, berättar miljö- och hälsoskyddsinspektören Börje Bjurelöv.

Somliga stadsbor har också tuppdrömmar. Börje Bjurelöv betonar att man bör hålla tuppen instängd från klockan 21 till 7 på vardagar, och till 9 på helger.

– Man bör också kolla läget med sina grannar om man vill skaffa höns och tupp, säger han.

Vissa Stockholmskommuner har liknande regelverk – med tillståndskrav för hönshållning. En del andra kommuner tillåter att man håller ett fåtal hönor utan tillstånd.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

Fakta. Höns i Stockholms län

År 2020 fanns 75 885 registrerade höns på jordbruksföretag i Stockholms län, enligt siffror från Jordbruksverket.

Den 21 april börjar nya regler för registrering av fjäderfän gälla. De innebär att den som håller fjäderfän, oavsett antal, ska registrera sin anläggning hos Jordbruksverket. Detta gäller även för hobbyhöns.

Tidigare har registreringskravet bara gällt för kommersiella verksamheter och anläggningar med fler än 350 värphönsplatser.

Miljöförvaltningen i Stockholms stad fick 33 stycken ansökningar om höns eller tupp från privatpersoner under 2020, 22 stycken 2019 och 18 stycken 2018. Från 2012 till 2017 inkom mellan 8 och 15 ansökningar per år.

Källa: Jordbruksverket och Stockholms stads miljöförvaltning

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet
- Krisberedskap
- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- Justitiedepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- Internationellt rättsligt samarbete

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet

- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Genteknikmämnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

24 Unika gängåtalet avslöjar Stockholms undre värld

Vårbynätverket och dess allierade visade total hänsynslöshet inför människoliv. Att ingen dog till följd av de attentat som misstänks ha utförts och planerats våren 2020 var bara polisens – och turens – förtjänst. Det hävdar åklagare Anna Stråth och Sara Nilsson, som på tisdagen åtalade 30 ”ledare”, ”kaptener”, ”soldater” och andra inom Stockholms kriminella gängvärld.

För precis ett år sedan slöts en hemlig pakt. En 32-åring från Vårby, numera bosatt i Spanien, kom överens med en 27-årig man i Hagsätra om att en 28-årig man i Västerås skulle dö. 28-åringen hade några månader tidigare varit nära att skjutas ihjäl men överlevt. Den här gången skulle inget lämnas åt slumpen.

En lägenhet förbereddes, flyktbilar ordnades, vapen införskaffades och ett stort antal betrodda män gavs olika roller. Till skyttar utsågs en 17-årig pojke och en 21-årig man.

”Skyttarna och chauffören oljar vapen, beger sig till platsen där målsäganden bor, gömmer sig i en skåpbil, redo att skjuta ihjäl målsäganden så fort han visar sig utanför sin bostad.”

Det är så åklagare Anna Stråth och Sara Nilsson menar att det gick till, då ännu ett mord inom den kriminella gängvärlden planerades. Men polisen hann före, grep 28-åringen och mordplanerna sköts på framtiden. En tid senare erbjöd planläggarna en tilltänkt mördare en miljon kronor.

Beskrivningen ingår i det omfattande åtal som på tisdagen lämnades in till Södertörns tingsrätt. Ett åtal som betecknas som unikt – både till omfång och karaktär.

– Jag har aldrig handlagt ett mål av det här slaget. Det handlar om 30 åtalade och påståenden om väldigt många grova brott, vilket ställer särskilda krav på säkerhet, mediebevakning och juridiska överväganden, säger rådman Kian Amraée, som fram till mitten av juni ska leda rättegången.

Polisutredningen har sedan i somras arbetats fram av ett tjugotal poliser på lokal, regional och nationell nivå. Materialet ger en unik inblick i Stockholms växande kriminella gängmiljö.

Här finns till exempel Rissnenätverket, vars 33-årige ledare nu åtalas för att ha levererat en bomb som skulle sprängas utanför en känd skådespelerskas bostad. Detta i syfte att pressa fram pengar från kvinnans 17-årige son, en framgångsrik rappare. Men även här dök polisen upp.

En annan gruppering är Shottaz, dit den 23-årige artisten Yasin Mahamoud knyts. Yasin Mahamoud, som nyligen utsetts av Sveriges Radio till ”Årets artist”, anklagas i sin tur för att ha gillrat en kidnappningsfälla för 17-åringen ovan.

Ett tredje exempel är ett nätverk i Hagsätra som, enligt åklagarna, styrs av den tidigare nämnde 27-åringen. Förutom mordplanerna i Västerås anklagas mannen för att ha omsatt kokain för nästan 50 miljoner kronor – under bara några månaders tid.

Men mest handlar jätteutredningen om Vårbynätverket. En organisation som på ett decennium ska ha utvecklats från förortsgäng till en kriminell kraft som ”av allmänheten uppfattas som maffia”, styrd på distans av den 32-årige exilsvensken från Vårby.

Från sitt hus utanför Madrid i Spanien påstås 32-åringen ha samarbetat med samtliga ovanstående grupperingar plus Botkyrkanätverket och Vårbergsnätverket. Brotten som mannen anklagas för kan ge livstids fängelse: Mordförsök, stämpling till mord, människorov, rån, synnerligen grovt vapenbrott, försök till grov utpressning, förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse och synnerligen grovt narkotikabrott.

– Den omfattande utredningen har gjort att vi fått mycket tydligare klart för oss hur välorganiserat nätverket fungerat, säger kammaråklagare Anna Stråth, som under tisdagen offentliggjorde den hierarkiska struktur om drygt 30 personer som 32-åringen påstås ha skapat.

Till sin hjälp ska 32-åringen ha utsett en handfull ”kaptener”. Dessa påstås i sin tur ha satt ihop ett flertal team av ”soldater”. De sistnämnda ska ha haft i uppdrag att beväpna sig, ”patrullera” olika områden, sälja narkotika och utföra ärenden. Handlingar som gynnat organisationen har, enligt Anna Stråth, belönats och misstag resulterat i bestraffningar.

Om en medlem funnit skäl att använda våld ska han först ha varit tvungen att få 32-åringens godkännande. Och varje månad har alla betalat 3 000 kronor till Vårbynätverkets krigskassa.

– Informationen om detta kommer helt och hållet från Encrochat, berättar Anna Stråth och syftar på den krypterade mobiltjänst som Vårbynätverket ska ha använt för sin interna kommunikation.

Den åtalade 32-åringen avfärdar Anna Stråths beskrivning som påhitt. Detsamma gäller samtliga övriga 29 åtalade, varav fyra är kvinnor.

– Några av dem vidgår att de använt krypterade Encrochatmobiler. Men alla nekar till brott.

Som DN berättat fick svensk polis, för nästan exakt ett år sedan, insyn i hundratals svenska kriminellas Encrochatkonversationer. Detta tack vare att fransk polis hackat sig in i den krypterade tjänsten. Sedan dess har ett enormt - pussel lagts och de anonyma användarnamnen har avtäckts, i alla fall om man får tro polis och åklagare.

– Vi känner oss helt säkra på att de åtalade personerna är de som har använt de aktuella mobilerna, säger Björn Volkmann, som har lett polisens arbete.

Men även om rådman Kian Amraée och övriga rätten skulle komma fram till samma slutsats kan de åtalade och deras försvarare väntas ha andra invändningar. Inför att rättegången inleds den 6 april har en debatt blossat upp om huruvida Encrochatbevisen ska anses giltiga eller inte.

Så här säger advokat Filip Rydin, som försvarar Vårbynätverkets utpekade ledare:

– Jag vänder mig mot åtalet av två skäl. För det första får svensk polis inte hacka mobiler på det sätt som skett i Frankrike och för det andra är det fullständigt okänt hur det har gått till rent praktiskt när Encrochatbevisningen har tagits fram och varför bara vissa meddelanden har tagits med.

Flera svenska domstolar har tidigare bortsett från invändningen och åtskilliga personer har redan dömts med stöd av Encrochatdata. Men rådman Kian Amraée garanterar att Södertörns tingsrätt kommer att göra en självständig prövning i frågan.

– Det är fortfarande ganska nytt hur man ska se på detta och det blir säkert en sak som vi får anledning att pröva noggrant, säger han till DN.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

24 Åtalet i korthet

De åtalade

30 personer åtalades under tisdagen för en lång rad brott, bland annat grov allmänfarlig ödeläggelse, stämplig till mord, synnerligen grovt vapenbrott, människorov och försök till grov utpressning. En 32-årig man pekas av polisen ut som ledare för Vårbynätverket. Två av ledarens bröder åtalas också för inblandning i bland annat narkotikaaffärer. Bland de åtalade finns den prisade rapartisten Yasin Mahamoud. Enligt åklagaren är artisten – som själv tillhör ett kriminellt nätverk i Järvaområdet – sedan flera år tillbaka vän med en av de högst uppsatta personerna i Vårbynätverket.

Hierarkiskt uppbyggt nätverk

Utredningen visar att Vårbynätverket består av cirka 30 personer och är uppdelat enligt en strikt hierarki. Överst befinner sig den 32-årige utpekade ledaren, som i höstas greps i Spanien. Under honom finns enligt åklagarna ett antal betrodda ”kaptener”. En nivå ner finns team-ledare eller ”kaptener i fält”, och ”soldater” som bland annat patrullerar området och alltid har vapen nära till hands.

I en hierarkisk ordning rapporterar sedan ”soldaterna” till ”kaptenen i fältet”, som rapporterar till ”kaptenen”, som i sin tur rapporterar till ledaren, enligt polisens uppgifter.

Kidnappning

Elva personer som kopplas till Vårbynätverket åtalas för att den 14–15 april 2020 ha fört bort en känd rapartist till en lägenhet i Vårberg och bland annat tvingat honom att lämna ifrån sig sin Rolex-klocka. Artisten ska bland annat ha tvingats bära en peruk, klänning och ha ett hundkoppel runt halsen, enligt åtalet. Syftet ska ha varit att få artisten att betala tre miljoner kronor för att inte förnedrande fotografier skulle publiceras. En annan känd rapartist, Yasin Mahamoud, åtalas för stämpling till människorov alternativt förberedelse till människorov för att ha deltagit i planerandet.

Sprängningar

Natten mot den 23 maj 2020 detonerar en sprängladdning vid en bilfirma i Haninge. Vid samma tillfälle placeras också en bomb på en bil i Norsborg. Enligt åklagarna ligger fem personer knutna till Vårbynätverket bakom händelserna. Två personer åtalas dessutom för att ha deltagit i utförandet. Polisen hittade också en bomb i en

påse i en lägenhet som har använts av personer i nätverket. Denna bomb skulle enligt åtalet användas för att sätta press på en känd rapartist. Dessutom hittas drygt sju kilo sprängmedel och sju handgranater vid en husrannsakan i Vårby gård den 10 november.

Narkotika

Vårbynätverket misstänks också ha bedrivit storskalig narkotikahandel. Den utpekade ledaren åtalas för synnerligen grovt narkotikabrott och ytterligare tio personer för olika grova narkotikabrott.

Enligt kammaråklagare Anna Stråth har man, tillsammans med en annan gruppering i Hagsätra, hanterat kokain för sammanlagt närmare 60 miljoner kronor. Allt har varit mycket välorganiserat, enligt åtalet. Underhuggare ska ha delat upp narkotikan i små poster och kört ut den i bilar med specialbyggda lönnfack.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

24 Misstänkt mordförsök i Södertälje

Polisen misstänker att en man i Södertälje har utsatts för mordförsök. Mannen, som är i 20-årsåldern, kom in med stickskador till sjukhuset i Södertälje vid 18.30-tiden på tisdagskvällen.

– Det verkar ha varit ett bråk i området kring Lina Haga centrum. Och i samband med bråket har personen fått stickskadorna, säger polisens presstalesperson Per Fahlström.

TT

24 Boende efter explosionen: Förvånad att det händer här

Först trodde han att grannens ugn hade exploderat. Sedan hörde han hustruns gallskrik, rusade ut i sovrummet och såg de krossade fönsterrutorna.

Dagen efter den kraftiga detonationen i flerfamiljshuset i Höganäs är Ahmed Al-Sheikh skakad och trött.

– Vi låste inte ens dörren, vi satte oss bara i bilen och körde hem till mina

föräldrar. Jag har inte fått en blund i natt, säger han.

Det ligger ett storpack blöjor under sovrumsfönstret i Ahmed Al-Sheikhs tvårummare i Långarödsområdet utanför centrala Höganäs. Förpackningen är täckt av ett tjockt lager krossat glas. Intill fönstret står ettårige sonen Mohammeds spjälsäng.

– Just i natt somnade han bredvid sin mamma på madrassen här. Det var bara ren tur att glaset inte nådde in dit, säger Ahmed Al-Sheikh och pekar längre in i rummet.

Ljudet av krossat glas är det dominerande intrycket i det lilla bostadsområdet denna molniga marsförmiddag. Knaster under skosulorna när polisen går runt och knackar dörr i trapphusen. Ett högt klirrande när saneringsarbetarna med reflexgula jackor sopar upp i förödelsen.

Porten där detonationen inträffade under natten är totalförstörd. Innanför dörren har ett halvmeter djupt hål slagits upp i golvet. Utanför ligger kakelplattor som rämnat från fasaden huller om buller. Ett sextiotal fönster i fastigheten är helt utblåsta. Vita persienner på sniskan fladdrar fritt i den kyliga vinden.

De tre hyresfastigheterna ligger i ett u runt en gräsplätt – på andra sidan en skola där eleverna just har tagit rast. I huset mitt emot entrén där detonationen inträffade, krossades fönster på både första, andra och tredje våningen av tryckvågen.

76-årige Peter Dessezar kikar ut från en öppen glugg högst upp i huset.

– Jag låg och läste på surfplattan när det small till. Jag for upp ur sängen och surfplattan trillade i golvet. Sedan var det bara glas överallt, jag skar sönder fötterna men tog mig ändå ut. Man ville ju se vad det var som hade hänt.

Ett halvt dygn efter händelsen väntar Peter Dessezar på att hans partner ska komma hem. Hon fick en chock av den kraftiga smällen och har varit på sjukhus i några timmar.

– Ja, jag är faktiskt förvånad över att detta händer just här, i ett lugnt och stilla bostadskvarter. Jag har bott här i 25 år och det har alltid varit trevligt. Men jag är inte så jävla rädd av mig, en sån här händelse låter jag mig inte påverkas av, säger han.

På gräsmattan mellan husen står Höganäs kommunpolis Helen Alexandersson och svarar på frågor från allmänhet och press. Hon kan nästan inte dölja sin förvåning. Explosioner av den här kalibern må ha blivit vanligare i storstadsområdena, men Höganäs har hittills varit förskonat.

– Det måste ha varit en enormt kraftig smäll, det går nästan inte att föreställa sig. Det viktiga nu är att vi får in iakttagelser från natten. Folk som har hört eller sett något, allt är intressant för oss, säger hon.

Flera vittnen ska ha hört en bil rivstarta och lämna området i hög fart i samband med sprängdådet.

– Det är naturligtvis väldigt intressant för oss även om vi inte vill binda oss vid ett enda spår, säger Helen Alexandersson.

Exakt vad det är som har detonerat har polisen i nuläget ingen information om. Under tisdagsförmiddagen inleddes en

underrättelsekartläggning, bland annat genom dörrknackning i de drabbade husen. Den tekniska undersökningen, genomförd av polisens nationella bombskydd och specialsökhund, var klar strax efter elva.

Kort därefter hävdes avspärrningsbanden och en del av de boende som tidigare inte kunnat återvända till sina lägenheter fick komma in. Flera familjer evakuerades redan på natten till Kullagymnasiet och senare till samlingslokalen Tivolihuset. Det kommunala bostadsbolaget Höganäshem ska nu ordna tillfälligt boende till de som inte kan återvända till sina bostäder.

Enligt polisens uppgifter kom ingen människa till skada – men många är chockade.

Ahmed Al-Sheikh, som först trodde att det bara var grannens ugn som exploderat, vet inte om han vill använda familjens sovrum mer.

– Vågar man det efter att något sådant här har hänt? Jag tror att vi bor hos mina föräldrar ett tag nu.

Hyresfastigheten som drabbades av detonationen.

24 Skadestånd het fråga på sluten stämma

Styrelsen har avvisat förslaget. På torsdag ska aktieägarna få säga sitt om en eventuell skadeståndsprocess mot tidigare vd:arna Birgitte Bonnesen, Michael Wolf och flera tidigare styrelseledamöter.

På torsdag håller Swedbank sin tredje ordinarie årsstämma sedan avslöjandet om bankens bristande arbete mot penningtvätt. Fokus är trots tiden som gått fortfarande på frågor kopplade till skandalen som briserade i februari 2019.

Den på förhand mest uppmärksammade punkten i dagordningen är frågan om en skadeståndsprocess mot bland annat de tidigare vd:arna Birgitte Bonnesen och Michael Wolf, samt flera av bankens tidigare styrelseledamöter.

Det är Aktiespararnas riksförbund, en minoritetsägare i Swedbank, som föreslår att en oberoende utredning ska tillsättas för att klargöra om det finns förutsättningar att driva en skadeståndsprocess mot de tidigare banktopparna i domstol. Finns förutsättningar vill organisationen i förlängningen också att en sådan rättslig process inleds.

Upplägget, där en extern finansiär står för alla kostnader mot att få ta del av ett eventuellt skadestånd, presenterade Aktiespararna för bankens styrelse för lite mer än en månad sedan. Det avfärdades snabbt.

Styrelsen ville inte på eget initiativ inleda en sådan process. Det motiverades med att sannolikheten för att nå framgång bedömdes som ”utomordentligt låg”. Men möjligheten att det blir av finns ändå.

Det räcker med att tio procent av samtliga ägare i bolaget stödjer förslaget för att ägarna som vill ska kunna driva processen å bankens vägnar. Skulle 50 procent av rösterna som läggs på stämman vara för får styrelsen i uppdrag att driva processen.

– Vi står kvar vid vårt förslag och hoppas att det får tillräckligt stöd, säger Joacim Olsson, vd på Aktiespararnas Riksförbund.

Han uppgav när förslaget presenterades för styrelsen i början av februari att det även hade stöd från flera av de stora ägarna i banken. Nu är han mindre säker men tror trots det på att åtminstone de tio procenten kan vara inom räckhåll.

– Vi hade tydliga indikationer på att det fanns ett stöd för vårt förslag från flera större ägare. Sedan dess har ju Swedbanks styrelse agerat på olika sätt för att försöka underminera vårt förslag, och hur mycket det har påverkat olika ägare återstår att se.

Han syftar främst på presskonferensen och pressmeddelandet där styrelsen avfärdade förslaget.

– Det är klart att hela syftet med presskonferensen var att man skulle påverka ägare att inte rösta på vårt förslag, säger Joacim Olsson.

– Man skapar en bild av att möjligheten att vinna en sådan process skulle vara 10–20 procent medan vi har oberoende bedömningar

som visar på över 50 procents chans att vinna, tillägger han.

Det handlar enligt Joacim Olsson i första hand om att bringa klarhet i ansvarsfrågan. Och ”som en bonus” kan det också ge banken möjlighet att återfå kapital i miljardklassen.

Enskilda aktieägare kan också, om stämman skulle slå ned förslaget, driva talan mot de tidigare bankföreträdarna enligt Olsson. Men då görs det inte i bankens namn utan som enskild aktieägare.

– Exakt hur vi kommer agera i ett sådant läge får vi se. Vårt fokus nu är att argumentera för det förslag vi lagt fram som vi tycker är väldigt rimligt, säger Joacim Olsson.

Stämman äger formellt rum på torsdagen, men det blir ingen stämma i traditionell mening. Varken press eller aktieägare har någon möjlighet att delta, varken fysiskt eller digitalt. Aktieägarna kan därmed inte heller ställa några frågor utöver de som på förhand skickats in och som besvaras skriftligen efter stämman. Inte heller kan de lyfta några nya yrkanden eller förslag.

Röstningen har gjorts på förhand per post och presenterats för allmänheten på torsdagen.

DN har sökt Swedbanks styrelse för en kommentar.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

24 Polisen vill bötfälla demonstranter

Ingen privatperson bötfälldes under demonstrationerna mot coronarestriktioner i helgen, trots att de bröt mot pandemilagens bestämmelse om att max åtta personer får samlas. Polisen i Stockholm vill kunna utfärda sådana föreläggande, men stöter på patrull från kommunerna, som anser att lagen inte går att använda på det sättet.

I helgen hölls demonstrationer mot coronarestriktionerna i Malmö, Göteborg och Stockholm. I alla tre städer samlades fler än åtta personer, vilket inte är tillåtet enligt den nya pandemilagen. Den tillkom i januari och har som syfte att minska spridningen av covid-19.

I mars gavs kommunerna möjlighet att utfärda vistelseförbud på platser med risk för trängsel. Som exempel gavs parker och badplatser. Den som trotsar ett sådant förbud kan få böter på 2 000 kronor.

Hittills har dock ingen privatperson bötfällts. För att detta ska kunna göras krävs att kommunen utfärdar ett vistelseförbud på grund av trängsel, något som inte gjorts under någon av demonstrationerna. Om inget sådant utfärdas är det fortfarande förbjudet att samlas fler än åtta personer – men inte brottsligt.

Jesper Molander är polisinspektör i den nationella coronastaben. Han berättar att polisregion Stockholm har uttryckt en tydlig

önskan om att kommunen ska utfärda ett vistelseförbud som ger polisen rätt att bötfälla människor som, under exempelvis demonstrationer, överträder gränsen om åtta personer och bidrar till trängsel.

– Det skulle vara ett bra hjälpmedel i en operativ verktygslåda. Om man utfärdar några sådana böter så kommer sannolikt även övriga demonstranter att skingra sig. Det är inte sannolikt att man ställer sig i kö för att betala 2 000 kronor.

Stockholm, Göteborg och Malmö kommuns juridiska avdelningar har dock tolkat lagstiftningen som inriktat på främst parker och badplatser.

– Ett vistelseförbud måste vara väldigt tydligt definierat utifrån en viss yta. Om ett sådant förbud utfärdas kan manifestationen bara flytta sig till en annan yta ett kvarter bort. Därför är det fullständigt meningslöst med ett vistelseförbud i det här avseendet, säger Per-Erik Ebbeståhl, ansvarig för trygghets- och säkerhetsfrågor i Malmö stad.

Både han och Stefan Sintéus, polisområdeschef i Malmö, anser att det vitesföreläggande som länsstyrelsen kan ge arrangören av en demonstration, är tillräckligt.

– Det ger polisen möjlighet att ställa in och upplösa sammankomsten samtidigt som länsstyrelsen kan utfärda ett vitesföreläggande, säger Stefan Sintéus.

Catharina Gyllencreutz är stadsjurist i Stockholms kommun och säger att förordningen förbereds där och ännu inte är klar att användas. Men även när det kommunala beslutet väl är på plats så anser inte hon att

förordningen skulle gå att använda vid demonstrationer.

– Detta gäller i de fall vi befarar trängsel i parker eller liknande och där det inte finns någon verksamhetsutövare. Men syftet för oss kan inte vara att hindra en allmän sammankomst.

Polisen i Stockholm är av en annan uppfattning. Jesper Molander förstår att det är ett komplicerat regelverk, men säger att polisens jurister inte ser samma problem som kommunen.

Degerfors kommun är, vad Jesper Molander känner till, den enda kommun hittills som utfärdat ett beslut om vistelseförbud på grund av trängsel. Då handlade det dock om ett idrottsevenemang och inga böter behövde utfärdas.

En möjlighet att bötfälla privatpersoner är inte en lösning på allt, säger Jesper Molander, men skulle vara ett hjälpsamt verktyg vid framtida demonstrationer.

– Vi inser att detta är komplicerade frågor att ta ställning till. Dialogen kommer att fortsätta både i Stockholm och i andra kommuner.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Hanna Grosshög

hanna.grosshog@dn.se

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se

25 ”Häpnadsväckande oansvarighet och nonchalans av SMHI”

Riksrevisionens slutsats att SMHI bröt mot reglerna när avdelningen Sjöfart såldes välkomnas av de som kritiserat affären. Revisionsrapporten blir nytt bränsle till granskningar av åklagare, EU-kommissionen och riksdagens konstitutionsutskott.

– Riksrevisionen blottlägger en häpnadsväckande nonchalans och oansvarighet från en statlig myndighet. Detta har också kostat skattebetalarna en massa pengar, säger Mikael Oscarsson, riksdagsledamot för Kristdemokraterna.

Som DN rapporterat riktade Riksrevisionen i en revisionsrapport på måndagen omfattande kritik mot hur Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) förra året sålde sin avdelning Sjöfart. Den affärsdrivande verksamheten såldes utan någon extern värdering eller konkurrens till en tidigare chef vid enheten för 5,5 miljoner kronor.

SMHI:s agerande bröt mot statens regler att avyttring av sådan här egendom ska ske affärsmässigt, enligt revisionsrapporten.

– Det är glädjande att Riksrevisionen anmärker på SMHI. De punkter Riksrevisionen tagit upp stödjer helt och hållet den anmälan vi gjort till

EU-kommissionen, säger Eleonor Marmefeldt som är vd för företaget NoorCare.

NoorCare var ett av de företag som aldrig fick möjlighet att lägga ett konkurrerande bud när Sjöfart såldes till den förre chefen. Anmälan till EU-kommissionen gäller att Sjöfart sålts till underpris, vilket skulle innebära otillåtet statsstöd till köparen.

Eleonor Marmefeldt har sänt Riksrevisionens rapport både till EU och till Åklagarmyndigheten. Redan efter DN:s avslöjande av affären i somras polisanmälde NoorCare SMHI:s ledning för trolöshet mot huvudman, en anmälan som ligger hos åklagare.

Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt vid Uppsala Universitet, förklarar:

– Om du säljer grejer till underpris till dina kompisar så har du skadat din huvudman. Det är därför Riksrevisionen säger att man är skyldig att ta reda på vad det är värt. Det som är akilleshälen är frågan: såldes Sjöfart till underpris eller inte? I normalfallet skulle man ha gjort en oberoende värdering, eller sagt till marknaden ”kom och köp”, säger Olle Lundin.

Enligt Olle Lundin är det svårt att utkräva ansvar. Generaldirektören Rolf Brennerfelt som drev igenom försäljningen av Sjöfart slutade i augusti. Fram till 1975 fanns en mer omfattande lagstiftning mot tjänstefel.

– Det görs mycket tokigt som borde vara kriminaliserat.

Olle Lundin anser att både offentliga upphandlingar och försäljningar borde vara hårdare reglerade i lag. Då skulle den som orsakar staten eller kommuner ekonomisk skada kunna straffas.

SMHI lyder under Miljödepartementet som i förväg informerades om försäljningen av Sjöfart. Dåvarande miljö- och klimatministern Isabella Löven har anmälts till riksdagens Konstitutionsutskott (KU) av Mikael Oscarsson (KD).

Oscarsson begärde att KU granskar hur ministern ”agerat för att säkerställa att försäljningen av statlig egendom, som lyder under hennes departement, säljs på ett korrekt sätt och till marknadspris?”.

Mikael Oscarsson debatterade försäljningen av Sjöfart med Isabella Lövin den 27 november i riksdagen. Ministern hänvisade då till SMHI:s bedömning att försäljningen inte skett till underpris.

– Riksrevisionen underkänner ju försäljningen på alla punkter. Den har inte genomförts på rätt sätt, det har inte funnits möjlighet för andra att veta om att verksamheten var till salu och bjuda på den. Detta är ytterligt allvarligt och kommer sannolikt att vara en viktig del i KU:s granskning, säger Mikael Oscarsson.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

25 Mer än 270 000 pass i Stockholm är ogiltiga

Över 270 000 pass i Stockholm har passerat sista giltighetsdagen. För de personer som hoppas på att åka utomlands när pandemin har lagt sig är det en bra tid att förnya sitt pass redan nu, berättar Erik Widstrand vid Stockholmspolisen.

När coronapandemin under det senaste året har lett till nedstängningar av samhället över stora delar av världen har även nöjesresandet gått ner kraftigt. Stockholmspolisen har samtidigt märkt att ansökningarna om nya pass har minskat under perioden.

Erik Widstrand, chef för Stockholmspolisens regionkansli, berättar att de bedömer att det är fler än en kvarts miljon stockholmares pass som nu har gått ut.

– Många har ju inte rest under den här tiden. Då har man inte haft koll på sina pass heller och många pass har gått ut. Vi tror att det är över 270 000 i Stockholm och över en halv miljon nationellt, säger han.

Nu befarar Stockholmspolisen en stor anstormning av människor som vill förnya sina pass i takt med att fler i befolkningen vaccineras och pandemin trycks tillbaka.

– Då vill man ju ha en passtid. Och gör alla medborgarna det samtidigt så kommer vi att få

problem för att ordna det här. Därför vill vi uppmana alla att kontrollera sina pass och barnens pass, säger Erik Widstrand.

I Stockholmsregionen är det för tillfället enkelt att få en tid för att förnya passet. Men för att undvika att alla väljer att gå till polishuset på Kungsholmen är det bättre att välja någon av polisstationerna som är mindre besökt. Erik Widstrand rekommenderar personer vars pass har gått ut att gå in på polisens webbplats för att få information om vart man ska söka sig.

– Om man väl har bokat in sig och kommit till polisstationen så tar det cirka sex dagar att få sitt pass, säger Erik Widstrand och syftar på hur processen normalt sett ser ut.

Polisen hanterar normalt sett runt 600 000 ansökningar om nya pass per år. Utmaningen i nuläget är helt enkelt att undvika en enorm topp i antalet ansökningar på kort tid. Risken i ett sådant läge är att man får vänta länge på sitt nya pass – och därmed kanske inte kan åka på en efterlängtad semesterresa när pandemiläget eventuellt tillåter en sådan.

– Det gäller nu att börja bli aktiv om man vill ge sig ut och resa. Om man vill åka till Thailand i oktober och november, då är det viktigt att förnya sitt pass redan nu, säger Erik Widstrand.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

FAKTA. HÄR KAN DU SKAFFA NYTT PASS I STOCKHOLM

Polisen har passexpeditioner på följande platser (boka din tid via polisens webbplats polisen.se)

Flemingsberg, Björnkullavägen 9.

Globen, Arenavägen 63.

Haninge, Runstensvägen 3.

Järva (Rinkeby), Rinkebyplan 2.

Nacka, Jakobsdalsvägen 1.

Norrtälje, Esplanaden 1.

Sollentuna, Tingsvägen 7.

Solna, Sundbybergsvägen 15.

Stockholms City, Bergsgatan 48.

Södertälje, Nyköpingsvägen 23.

Södra Roslagen (Täby), Biblioteksgången 11.

26 17-åring i Eskilstuna frias för mord på jämnårig

Eskilstuna tingsrätt anser inte att bevisningen räcker för att fälla den 17-årige pojke som åtalats för att i september ifjol ha skjutit ihjäl en tidigare vän. Enligt domstolen är de åberopade vittnesmålen osäkra och det kan inte uteslutas att det förekommit påverkan från okända personer.

Det var på kvällen den 18 september 2020 som en maskerad gärningsman öppnade eld mot en 16-årig pojke utanför en fritidsgård i stadsdelen

Nyfors i Eskilstuna. Pojken träffades av flera skott och avled kort därpå.

Åklagare Maria Edström räknar med att överklaga domen till hovrätten.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

26 Åsa Beckman: Jag blev vittne till ett otrohetsdrama tvärs över gården

Hög musik, borrljud och orgasmstön. De som arbetat hemma under pandemin har fått en ny inblick i sina grannars liv. ”Ibland klart obekvämt”, skriver Åsa

Beckman och minns ett oförglömligt - relationsdrama.

Jag står inte ut! Nu har mina grannar sex igen. I veckan sms:ade en väninna som arbetade hemifrån och snart hade deadline på en artikel. ”Ligger de inte så borrar de! Båda sakerna borde vara förbjudna under pandemin”, fräste hon i nästa sms.

Jag kanske inte skulle gå så långt som till förbud, men visst är det lite mer komplicerat med grannar nu när så pass många jobbar hemma. Plötsligt har man fått en helt annan inblick i deras liv.

Jag vet numera att en dam tvärs över gatan dansar någon sorts fridans varje förmiddag klockan tio. Jag vet vilka tonåringar som tjuvröker på balkongen. Och eftersom folk numera envisas med att ha absurt stora skärmar vet jag exakt vilka våldsspel min ungkarlsgranne skjutit sig igenom de senaste 13 månaderna.

Man inser kort sagt hur nära andra människor man egentligen befinner sig i tätbebyggda stadskvarter.

Nya undersökningar visar att vi har blivit mer lättirriterade under coronan. Störningsjourerna har meddelat att klagomålen ökat kraftigt, på sina håll med över 40 procent. Boende blir störda av musik, av allt hemmafixande och det som benämns som ”klamp och duns”. Men jag har inte läst något om min väninnas problem. Vilket är konstigt.

För även om människor sägs ha haft mindre sex under året borde ju de som *ändå* haft det oftast befunnit sig inom hemmets fyra väggar.

Själv är jag omåttligt intresserad av människor, men om just grannar vill jag veta lagom mycket.

För länge sedan bodde jag i ett hus där det var väldigt tätt mellan gatu- och gårdshuset. Mitt emot oss bodde ett par som vi tycktes leva ett parallellt liv med. När vi åt frukost åt de frukost. När vi på fredagskvällarna hällde upp en GT och lagade mat gjorde de samma sak.

Ingen av oss ville låtsats om den andre. Jag menar, man vill ju inte gärna börja vinka till en granne eftersom man då ser år av potentiellt vinkande framför sig.

En kväll när jag stod och diskade såg jag i ögonvrån att något förändrats. Hon i det andra köket rörde sig annorlunda. Då såg jag att där satt en annan man. Vips började de kyssas och sjönk ner på golvet.

Där var jag diskret nog att sluta titta. Men man kan väl säga så här: det pågick intensivt någon vecka. Och överallt i hela lägenheten. Sedan – plötsligt en kväll – var ursprungsmannen tillbaka vid köksbordet. Efter ett tag rusade han genom rummen, öppnade en garderob, drog ner kläder i en väska och lämnade lägenheten.

När han skyndade över gården dök kvinnan upp i fönstret och följde honom med blicken med mobilen mot örat. Och se, efter bara några minuter, kom den nye mannen skyndande, också han med väska i handen, och försvann in i huset.

Det var som ett relationsdrama i realtid.

Den som känner mig tror kanske att jag skulle följt allt med stort engagemang. Men jag drog till slut för gardinerna. Balansen i en stad bygger på att man inte kommer för nära varandra. För jag vill själv kunna leva mitt eget ibland röriga och ljudliga liv och tänker sätta en ära i att aldrig ringa Störningsjouren.

Avslutningsvis vill jag till er som bor i mitt nuvarande hus bara säga: jag ser och hör

ingenting. Till min väninna: håll ut, ett genomsnittligt samlag varar faktiskt bara sju och en halv minut. Och till er läsare: något år efter dramat över gården såg jag kvinnan med vagn på Åhléns barnklädesavdelning.

Åsa Beckman

asa.beckman@dn.se

26 Begäran om process mot förra vd:n avslogs

Swedbank kommer inte att stämma ex-vd:n Birgitte Bonnesen. Aktiespararnas förslag om att driva process mot flera tidigare toppar i banken föll tungt på torsdagens årsstämma.

– Man kan inte föra allt till domstol bara för man tycker att det skulle vara intressant att få det prövat, säger styrelseordföranden Göran Person, som tidigare avfärdat förslaget.

Swedbanks årsstämma var på förhand kritiserad för att vara en ren pappersstämma utan insyn eller möjlighet till debatt för aktieägarna. Frågor till bankledningen har besvarats skriftligen på förhand och utan möjlighet till följdfrågor från aktieägarna, och röstningen har skett per post på förhand.

Styrelsens ordförande Göran Persson medgav vid en pressträff efter besluten presenterats att det varit ett märkligt upplägg. Samtidigt försvarar han beslutet att hålla en poströstning framför en digital stämma med möjlighet till interaktion från aktieägarna, vilket hade varit möjligt.

– När den här typen stämma dök upp som en möjlighet till följd av en speciell lagstiftning så tycker vi att det var den renaste och enklaste modellen att använda oss av. Sedan kan man alltid diskutera om man kunde ha gjort på ett annat sätt, vi valde det här och nu går vi vidare.

Ser du inget problem med upplägget ur en aktieägares perspektiv?

– Även en digital stämma kommer vara en stor förändring jämfört med den vanliga stämman, så också den kommer att kunna beskrivas på samma sätt, säger Göran Persson.

Den mest uppmärksammade punkten på dagordningen var organisationen Aktiespararnas Riksförbunds motion om att inleda en skadeståndsprocess mot tidigare ledningspersoner i banken. I korthet gick förslaget ut på att utreda vilka i tidigare ledning och styrelser som kan hållas ansvariga för bankens bristande arbete mot penningtvätt, som kostat miljarder, och sedan stämma dem i domstol.

Förslaget har redan slagits ner en gång efter att det lämnades direkt till styrelsen i februari tidigare i år. När stämman nu skulle rösta hade motionen behövt stöd från ägare med minst 10 procent av aktierna i bolaget för att kunna genomföras – men det föll tungt.

Omkring 98 procent röstade i enlighet med styrelsens vilja att avslå förslaget, enligt banken.

– Det var bra att vi fick ett tydligt svar. Vi har jobbat hårt med den frågan och vi har jobbat länge med den, säger Göran Persson.

På frågan om det inte är bättre att rättsväsendet avgör frågan lyfter han att det är styrelsens ansvar att på förhand gå igenom möjligheten att lyckas i en eventuell rättsprocess.

– Efter tydliga rekommendationer från fyra oberoende juridiska sakkunniga instanser så avstod vi från process. Man kan inte föra allt till domstol bara därför man tycker det skulle vara intressant att få det prövat. Man måste också göra en bedömning och den har vi gjort, säger Göran Persson.

Aktiespararnas vd Joacim Olsson är kritisk till Swedbanksstyrelsens hantering av förslaget. Han menar att styrelsen sedan pressträffen i - februari då de avvisade förslaget har underminerat möjligheterna att lyckas i domstol.

– Det är alldels uppenbart att styrelsen framgångsrikt har lyckats påverka majoriteten av ägarna genom sitt agerande, säger Joacim Olsson.

Aktiespararnas utredning, som advokatbyrån Roschier gjort, bedömde sannolikheten att lyckas med en stämning till över 50 procent.

Bankens utredningar pekar på att sannolikheten snarare skulle vara runt 10–20 procent.

– Jag hoppas att bristen på vilja att bringa klarhet i ansvarsfrågan och bristen på öppenhet inte i förlängningen leder till en negativ - påverkan på de amerikanska myndigheterna, som granskar Swedbank, och deras framtida slutsatser så utfallet från dem blir värre än de hade blivit annars, säger Joakim Olsson.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

26 Sensation om Bonnesen hade stämts

En stor majoritet av aktieägarna i Swedbank gick på styrelsens linje och röstade för att banken inte ska stämma förra koncernchefen Birgitte Bonnesen.

DN:s Dan Lucas svarar på varför – och vad som händer senare

1. Aktiespararna försökte få med sig åtminstone ägare till tio procent av aktierna för att i Swedbanks namn kunna stämma Bonnesen. Varför misslyckades de?

För att erfarenheten säger att chansen att vinna gehör i en domstol är liten. Banken måste kunna direkt påvisa att Bonnesen genom aktiva handlingar, eller underlåtenhet att agera, har orsakat skada.

Det räcker knappast med att hon inte varit tillräckligt uppmärksam generellt på risken att banken kunde användas för penningtvätt. Banken måste kunna härleda skadan till henne och sätta en kostnad på skada som hon då är ansvarig för.

Det hade varit en sensation om banken, mot den bakgrunden, tagit beslutet att stämma henne. Det hade varit en dyr process där banken sannolikt förlorat.

2. Vore det ändå inte bra att få den här frågan belyst i en domstol?

Enligt styrelseordförande Göran Persson har styrelsen funderat på att väcka skadeståndstalan också av symbolskäl, att markera att en makthavare som en koncernchef i Sverige största bank faktisk är, också ska kunna ställas till svar.

Det svar som styrelsen kom fram till att det sker ändå. Bonnesen fick ju sparken i mars 2019 och hennes fallskärm, hennes avgångsvederlag, drogs tillbaka.

3. Men visst finns det en rättsprocess mot henne?

Det stämmer. Birgitte Bonnesen är misstänkt för grovt svindleri, alternativt grov marknadsmanipulation. Den misstanken grundar sig på att hon ska ha mörkat hur mycket som faktiskt var känt om den eventuella penningtvätten inom banken.

Här väntar ett åtalsbeslut från åklagaren under våren. Och blir det ett åtal så hamnar ju historien i rättssalen och blir belyst.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

26 Fler fall kopplas till omhäktad 31-åring

Utredningen växer kring en 31-årig man som i januari greps misstänkt för en våldtäkt i Uppsala 2018 och en överfallsvåldtäkt i Täby två år senare.

I veckan omhäktades mannen, och enligt Aftonbladet förekommer nu totalt tio målsäganden i utredningen.

Åklagaren Jeanette Ahle vill inte kommentera det exakta antalet målsägare, men bekräftar att det nu rör sig om fler än de två första.

– Det stämmer att det finns fler målsäganden nu och att vi utreder flera ärenden men det är oklart hur många av dessa som kommer att leda till åtal eller inte så jag avvaktar därför med att kommentera detta närmre, säger Jeanette Ahle.

Det rör sig enligt Ahle om olika typer av rubriceringar, som alla faller under sexualbrott.

– Men brottsmisstankarna är inte lika grova, säger hon till tidningen.

TT

27 Tiotals miljoner kronor i knarkpengar spårades till anonymt växlingskontor

Ett kontor på Södermalm misstänks ha varit finansiellt hjärta inom Stockholms narkotikahandel. Bakom den legala fasaden fanns en svart bank, där kassar med brottsvinster låg gömda. Enda bokföringen: en liten blå anteckningsbok. DN kan nu berätta hur

ett tusenårigt betalningssystem, hawala, har underlättat blixtsnabba transaktioner över hela världen – helt utan myndigheternas insyn.

En solig dag i maj 2020 kliver en 18-årig kille in genom entrén till en liten affärslokal på Sankt Paulsgatan i centrala Stockholm. En affärsman i 50-årsåldern väntar därinne. På World Exchange AB ligger nu 11 300 euro klart för avlämning.

Utåt sett är World Exchange AB bara ett i mängden av små växlingskontor och betaltjänstförmedlare, godkänt och kontrollerat av Finansinspektionen. Men någonting har gjort att mängder av ekobrottslingar, narkotikahandlare och andra kriminella valt att göra sina affärer just här.

18-åringen är inget undantag. Enligt det jätteåtal som i veckan väckts mot narkotikaorganisationen Vårbynätverket är han ”soldat” inom en hierarki som styrts från Spanien, där nätverkets 32-årige utpekade ledare skickat instruktioner via en krypterad Encrochat-mobil.

Efter att ha tagit emot pengarna försvinner 18-åringen ut på gatan. Vad han inte vet är att polisen filmat mötet med en dold kamera från andra sidan gatan. Filmen utgör nu bevis i åtalet mot 32-åringen, som påstås ha använt växlingskontoret som ”bank” för narkotikahandel om åtminstone 2,6 miljoner kronor.

Men DN kan berätta att detta bara utgör en liten bit i ett gigantiskt pussel som just nu läggs av Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten och aktionsgrupper från polisens Nationella

operativa avdelning, Noa, respektive Stockholmspolisen. Inom ramen för ”Operation Spring” har mer än 60 personer har haft i uppdrag att kartlägga personerna bakom World Exchange AB, spana mot växlingskontorets kunder och följa pengaströmmarna mellan Sverige och övriga världen.

– Vår bild är att en stor del av Stockholms kriminella nätverk har använt kontoret för sina affärer, säger åklagare Arne Fors, som leder insatsen tillsammans med kollegan Ulrika Lindsö.

Förutom Vårbynätverket har även företrädare för Bandidos mc hittills åtalats för att ha tvättat narkotikapengar hos World Exchange AB. Men detta är bara början, erfar DN. Drygt tio personer till sitter häktade och ytterligare andras jagas i både Sverige och utlandet.

Beloppen som figurerar i utredningen är enorma. Totalt misstänks narkotikavinster om långt över hundra miljoner kronor ha tvättats via World Exchange AB. Enbart i ett enda fall, som rör en efterlyst 29-årig man från Enskede, handlar det om 88 miljoner kronor, enligt handlingar som DN tagit del av.

– Det är många väldigt stora aktörer som nu dykt upp på radarn, säger en av de poliser som arbetar med fallet.

Som DN tidigare berättat sitter även mannen bakom World Exchange AB – affärsmannen i 50-årsåldern – i häkte sedan i somras. Verksamheten är stoppad och lokalen är utrymd. ”Här öppnar inom kort 20 kvm second hand”, berättar en liten skylt i fönstret.

Men myndigheterna har inte bara lyckats spränga vad som anses ha varit en av landets

största pengatvättsinträttningar. Även den affärsidé som gjort just World Exchange AB så populärt bland kriminella ska till sist ha avslöjats.

– Finansinspektionen har inte haft en aning om vad som dolt sig bakom den godkända växlingsverksamheten, hävdar en källa med insyn i ärendet.

DN kan berätta att den häktade affärsmannen – vid sidan av sin officiella roll som penningväxlare – har varit en internationellt etablerad aktör inom hawala-branschen, en så kallad hawaladar. Mot en avgift på några procent har mannens kunder därmed fått tillgång till ett världsomspännande nätverk av tusentals andra pengaförmedlare.

– Kriminellt kapital från Sverige har på så sätt studsat runt i världen utom synhåll för myndigheterna, förklarar Björn Schager, spaningsledare inom Stockholmspolisens aktionsgrupp.

Hawala betyder ”överföring” på arabiska och vilar på en muslimsk tradition från 700-talet. Namnet till trots sker ingen överföring i egentlig bemärkelse. I stället har varje hawaladar själv en stor mängd kontanter som han kan lämna ut i princip samtidigt som en hawaladar i ett annat land tagit emot motsvarande summa. Detta gör att transaktionen kan ske blixtsnabbt – utan att passera några bankkonton. Först i efterhand sker en avräkning, ofta med hjälp av företag i Dubai, London eller Qatar.

Hawala är sig inte olagligt. För överföringar till länder utan fungerande banker, som exempelvis Somalia, är systemet tvärtom helt avgörande då exempelvis migranter i västvärlden vill skicka pengar till anhöriga i hemlandet. Men för att allt

ska vara korrekt måste varje transaktion bokföras och redovisas.

– I det här fallet har hawala-delen hållits helt utanför bolagets bokföring, säger åklagare Arne Fors, som inte vill ange exakt hur stora summor som misstänks ha omsatts.

Detta är alltså grunden för att affärsmannen i 50-årsåldern nu misstänks för grov ekonomisk brottslighet. Men de allvarligaste misstankarna rör ändå något annat. DN:s uppgifter visar att affärsmannen påstås ha använt sin roll som hawaladar för att hjälpa till med finansiering av andras narkotikaaffärer, något som rubriceras som synnerligen grovt narkotikabrott.

Affärsmannen själv nekar helt till detta, enligt hans försvarare.

– När det gäller prövningen av narkotikamisstankarna är min klient full av tillförsikt. Den andra delen är mer komplex, och i nuläget vill jag inte gå in på de förklaringar han lämnat där, säger advokat Thomas Olsson och syftar på misstankarna om bland annat grovt penningtvättsbrott.

Trots att hawala-systemet skapats för en helt annan tid finns tecken på att en alltmer utbredd organiserad brottslighet har gjort att betalningssättet fått ett uppsving. Personer som DN pratat hävdar att hawala har många fördelar för den som vill göra internationella affärer men undvika banköverföringar.

– Till att börja med slipper man bli rånad. Och de hårdare penningtvättsreglerna har gjort det riskabelt och vara ute och flyga med kontanter. Sen nu med coronan har det ju knappt gått att resa alls, säger en person som själv använt World Exchange AB:s tjänster.

Polisens tillslag ska, enligt samma källor, ha skapat stor oro inom Stockholms undre värld.

– Nästan alla använde ju det här kontoret och många är rädda för att de också snart ska åka fast, hävdar en person som tidigare är dömd för narkotikabrott.

Att hawala-verksamheten till sist kunde avslöjas berodde på flera viktiga fynd:

Vid en razzia mot World Exchange AB i juni 2020 hittades plastsäckar med cirka 20 miljoner kronor i kontanter inlåsta i ett kassaskåp. Pengarna tros ha förvarats som pant för hawala-transaktioner.

En krypterad Encrochat-mobil kunde säkras i olåst skick. Tack vare detta fick polisen insyn i mannens chatt-konversationer. Utredningen har därefter kompletterats med dekrypterad Encrochat-data från Frankrike.

En blå liten anteckningsbok tros ha innehållit den svarta bokföringen. På sida upp och sida ner stod kundernas insättningar och uttag.

– För hans egen del har det förstås varit oerhört viktigt att hålla rätt på alla pengar. Inte minst eftersom det i många fall handlar om farliga personer, säger spaningsledare Björn Schager.

En händelse som understryker detta inträffade några veckor innan affärsmannen greps. En bomb sprängdes då utanför hans bostad söder om Stockholm, ett dåd som fortfarande är ouppklarat.

– Det uppstod tjafs om pengar och en gruppering ville sätta press på honom, hävdar en av DN:s källor i den undre världen.

Utredningen mot den häktade affärsmannan och ett dussintal andra väntas bli klar i maj. Åklagare Arne Fors hoppas att fallet ska leda till

en diskussion kring hawala-branschen, växlingskontorens obegränsade möjligheter att hantera kontanter och hur Finansinspektionen sköter sin tillsyn.

– Det finns tveklöst stora möjligheter för kriminella att hantera kontanter utan att det lämnar några spår. Brottsförebyggande rådet tog upp det här i en rapport redan för femton år sedan, men problemen finns fortfarande kvar.

Åsa Thalén, chef för Finansinspektionens avdelning för operativa risker, håller med om att utländsk betalningsförmedling generellt innebär ett ”högriskområde”. Men eftersom hawala inte kräver något särskilt tillstånd är det, enligt henne, svårt för Finansinspektionen att upptäcka oegentligheter.

– Vi har ingen befogenhet att kliva in på ett kontor och fråga ”vad har ni i de här påsarna?”

Däremot är det jätteviktigt att vi samarbetar med polis och andra myndigheter och där lägger vi sedan en tid mycket krut.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

27 Kristina Hedberg: Varför sökte ingen efter Wilma när hon levde?

Fallet Wilma Andersson skaver fortfarande. Varför verkar vi aldrig tröttna på att finkamma terrängen efter spår av en död människa, samtidigt som det sitter så långt inne för de flesta att försvara en utsatt medmänniska som faktiskt lever?

Det är inte klokt egentligen, hur mycket vi verkar kunna leta efter människor som har försvunnit. Den snabba uppslutningen är så klart underbar när ett liv står på spel, men ibland skaver det. Lite som alla R.I.P:en om kändisar som dött. Vem gör vi det för?

Ibland kan den eftersökta vara bevisligen död, och ändå verkar inte driften gå att hejda. Vem är det vi letar efter i skallgångskedjorna som går och går långt efter det att allt hopp om liv redan släckts?

De här tankarna slog rot i mig på allvar under mordrättegången i Uddevalla förra sommaren, när omständigheterna kring 17-åriga Wilma Anderssons död skulle prövas. Inne i tingsrätten visades vi bilder av väskan där en kroppsdel från Wilma blivit funnen. Samtidigt som vi satt där, samlades mängder av människor i skogarna runtom för ännu en sökinsats efter fler spår av henne. Och nu – när ett år till har gått – hör jag

igen på radion att de frivilliga insatserna fortsätter.

Det är gripande med engagemanget som aldrig verkar släckas och som väl syftar till att den sörjande familjen ska få göra bokslut. Men det är också sorgligt att liknande kraftansträngningar verkar så svåra att få till medan utsatta människor fortfarande lever.

Redan i åklagare Jim Westerbergs öppningsanförande sa han att Wilma Andersson var en utsatt flicka, långt innan hon dog. När hon träffade mannen – som senare dömdes för mordet – var hon bara 15 år gammal och av olika skäl bodde hon inte med sina föräldrar. Men hon var inte heller omhändertagen. Det var helt enkelt ingen som larmade kring henne. Då.

Att lyssna på pojkvännen i rätten var ofta utmanande för oss som satt där. Det var så uppenbart att han inte beskrev det som faktiskt skett. Antingen hade han övertygat sig själv om en falsk bild, eller så ljög han. Men vid ett tillfälle sa han faktiskt något som stämde med det som åklagaren också påstått.

– Jag upplever att när jag träffar henne är hon hemlös. Jag är hennes enda familj.

I rätten kom sedan många vittnesmål om hur stormigt deras förhållande var. Någon hade sett tecken på fysiskt våld. Grannar hade hört bråk. Olika vuxna hade i olika sammanhang haft förtroliga samtal med Wilma och fått veta en del av det hon brottades med. Men ingen tvingade henne bort från faran.

Enligt dem som kände Wilma Andersson ville hon aldrig larma soc. Men utsatta barn ska ju inte själva bestämma om insatser ägnade åt att säkra deras liv och hälsa. Och Wilma var ett

barn. Hon skulle ha fyllt 18 två dagar innan livstidsdomen föll mot hennes sambo.

Det här är ingen känga mot andra. Det finns särskilt ett tillfälle inbränt i hjärnbarken på mig där jag vet att jag svek ett barn. Jag var ung, och detaljerna kanske blir till en annan krönika någon gång, men som sagt, jag vet att jag inte ens orkade harkla mig den gången för att rikta sökarljuset mot det sjuka i rummet. Det tar emot att lägga sig i det vi brukar kalla privatliv.

Att tonåringen Wilma Andersson lämnades så ensam i vardagen med pojkvännen var aldrig en fråga för prövning i målet, och ändrar så klart inte styrkan i åtalet eller domen, men det är ändå den frågan jag inte kan släppa.

Så vad borde vi söka efter i världen utanför rättssalen? Lite mod kanske. Lite verkstad. Någon med mer stake än jag hade som 20-åring och en vuxenvärld som kunde ha gjort skillnad för Wilma. När hon fortfarande levde.

Kristina

27 Fler upptäckta brott när Skatteverket byter taktik

Hittills har ett åtal väckts för omställningsstödsbrott och ett hundratal förundersökningar pågår. Men när Skatteverket nu byter taktik räknar Ekobrottsmyndigheten med att grövre brott kommer upptäckas.

– Det är mer avancerat och kommer med all sannolikhet röra mer pengar än vad som varit aktuell hittills, säger chefsåklagare Henric Fagher.

Ekobrottsmyndigheten har hittills väckt åtal i två ärenden kopplade till statens pandemistöd till företag. Ett av dem gäller Skatteverkets omställningsstöd och ett gäller Tillväxtverkets stöd för korttidspermittering, vilket var ett undantag. Normalt är det Åklagarmyndigheten som handlägger bedrägeri vid korttidsstöd.

Åtalet är det första sedan stödet infördes. Den åtalade är en krögare i Uppsala som fått ut nästan 100 000 kronor i omställningsstöd på vad Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten anser vara felaktiga grunder.

Förutom att Skatteverket krävt tillbaka pengarna riskerar krögaren en företagsbot på 50 000 kronor när målet avgörs i Uppsala tingsrätt senare i höst.

Det pågår enligt Henric Fagher, chefsåklagare på Ekobrottsmyndigheten i Göteborg, ett hundratal förundersökningar gällande liknande brott just nu. Flera av av dem är på så kallad slutunderrättelse hos den misstänkte och närmar sig åtal.

– Kommer det inte tillbaka några synpunkter som helt ändrar arbetshypotesen man haft i utredningen så leder det till åtal inom några veckor, säger Henric Fagher.

De flesta pågående utredningarna rör brott av normalgraden. Bara ett ärende överstiger 250 000 kronor och klassas som grovt. Henric Fagher räknar med att både grövre och mer avancerad brottslighet kommer upptäckas.

Skatteverket har tidigare fokuserat på själva ansökningarna i sin kontrollverksamhet. Nu ska myndigheten lägga mer kraft på en mer revisionsliknande efterhandskontroll där man tittar på bolagens räkenskaper.

– Det vi väntar oss framöver är sådant som tagit sig igenom Skatteverkets första granskning av ansökan och upptäcks först när Skatteverket får räkenskapsmaterialet eller är ute på företaget. Det är mer avancerat och kommer med all sannolikhet röra mer pengar än vad som varit aktuell hittills, säger Henric Fagher.

Sedan lagen om omställningsstöd infördes har Skatteverket betalat ut totalt 6,5 miljarder kronor till företag i Sverige. Ekobrottsmyndigheten kan inte uppge någon totalsumma för beloppen i utredningarna som pågår, eftersom de inte får sammanställa information från pågående förundersökningar.

Henric Fagher tycker trots allt att systemet fungerar bra och att utrymmet att fuska är relativt begränsat.

– Vi har fått ungefär 250–300 anmälningar och har ett hundratal pågående förundersökningar. Det är trots allt en ganska liten andel av alla ansökningar som Skatteverket tagit emot, säger han.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

FAKTA. OMSTÄLLNINGSSTÖDSBROTT

Omställningsstödet infördes för att stötta företag. Företag som kan visa ett omsättningstapp på över 30 procent jämfört med samma mätperiod 2019 är berättigade ersättning.

Stödet handläggs av Skatteverket som kontrollerar att kriterierna efterlevs. Om myndigheten misstänker att oriktiga uppgifter lämnats uppsåtligen anmäls det till Ekobrottsmyndigheten.

Vid brott av normalgraden kan straffet uppgå i två års fängelse. Den som döms för grovt brott riskerar fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Källa: Regeringen

27 Hovrätten fastslår förtalsdom efter anklagelser mot regissör

METOO. Den tidigare domen gällde inlägg publicerade i två Facebookgrupper i samband med metoorörelsen hösten 2017. Kvinnan anklagade i inläggen en känd svensk regissör för våldtäkt, och tingsrätten bedömde i domen 2019 att informationen som delades i inläggen var tillräcklig för att identifiera regissören trots att denne inte namngivits.

Kvinnan dömdes till skadestånd om 60 000 kronor för grovt förtal. Hon har yrkat på att Hovrätten ska frikänna henne från åtalet och avslå regissörens skadeståndsyrkande. Hovrätten går dock på tingsrättens linje i skuldfrågan, så när som på en punkt och kvinnan döms nu för förtal vid två tillfällen i stället för de tidigare tre.

Skadeståndet ska dock inte ändras, men med hänsyn till kvinnans ekonomiska situation beslutas att staten ska betala kostnaderna för målsägarbiträde och försvarare.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

28 Vi måste tänka nytt mot gängen

Svenska gäng kommer att dra sig för att planera mord i Danmark”. Citatet av kriminalreportern Lasse Wierup blev rubrik till en DN-artikel från augusti i fjol.

Då hade tre svenska medlemmar av ”Dödspatrullen” dömts till livstid respektive 20 års fängelse för ett dubbelmord i danska Herlev.

Det första danska ”gängpaketet” kom redan år 2009. Bland åtgärderna som klubbats finns extra hårda straff för gängbrott, zonförbud som kan hindra kriminella att besöka vissa platser och begränsning av frisläppning under gängkonflikter. Vad man mest kan beundra är inte de specifika förslagen utan förmågan att identifiera ett problem och rakt på sak åtgärda det: ”Vi hotas av kriminella gäng – vilka specifika och akuta motmedel kan vi sätta in?”

I Sverige är vi sämre på att hitta nya, kreativa lösningar.

Nyligen berättades att polisen och socialen i Järva hjälpt familjer att flytta från området. Går det att utveckla? Kan vi bli ännu bättre på riktad myndighetssamverkan som bevisligen gör det obekvämt att vara gängkriminell?

Skulle man kunna bli effektivare med fotbojan som sanktion? Se till att vissa kriminella inte träffar varandra fysiskt – kanske genom längre kommunarrest? Hur kan man förändra domstolsprocessen, som ger den åtalade stor rätt att se bevis och ändra sin berättelse?

Ett danskt förslag som mötte kritik i Sverige är att bygga om och till och med riva brottsdrabbade bostadskvarter. Med tanke på att polisen pekar ut infrastrukturen i utsatta förorter som en fördel för kriminella borde det vara självklart att försöka komma till rätta med den.

Kontroversiella lagar går att tidsbegränsa tills samhället besegrat gängen. Men den svenska sjukan är ofta rädsla för att tänka nytt och tänka större, vi låser oss i att skruva på det gamla trygga. Det måste gå att se till att svenska gäng drar sig för att planera mord också i Sverige.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

28 Peter Wolodarski: Jag nyper mig i armen och tänker: är detta möjligt?

Sveriges tyngsta juridiska roller har anförtrotts en person som saknar nödvändig etisk kompass. Hur kunde det bli så?

Han döms för åtta mord. Han sitter inlåst i åratal. Han betraktas av samhället som en seriemördare.

Vad händer sen? Genom idogt grävande avslöjar journalisten Hannes Råstam att processerna mot Sture Bergwall, som gick under namnet Thomas Quick, vilar på lösan sand. Advokat, läkare, åklagare, polis – gemensamt har de skapat en seriemördare, visar Råstam. En fiktiv, framsuggererad skräckfigur utan någon teknisk bevisning.

Plötsligt börjar ett av mest omskrivna fallen i svensk rättshistoria skaka i sina grundvalar.

Alltsammans mynnar ut i att Thomas Quick begär och beviljas resning, och att han slutligen frias från samtliga mord som han tidigare blivit dömd för.

”Att en person har kunnat dömas för åtta mord, och sedan förklarats oskyldig till dem, är unikt i svensk rättshistoria. Det måste bedömas som ett stort misslyckande för rättsväsendet”, sade riksåklagaren Anders Perklev när det 2013 blev känt att Quick frias i det sista fallet.

Ett historiskt haveri för den svenska rättsapparaten. Ett övergrepp mot en enskild medborgare, som efter många år till slut fick upprättelse.

Men trots resningar och frikännanden fanns det en hög företrädare för rättssystemet som aldrig riktigt tycktes acceptera utslaget. Han kunde inte gå vidare. Han saknade omdömet att behandla Thomas Quick på ett anständigt och korrekt sätt.

Personen i fråga var Göran Lambertz. Han satt då som ledamot i Högsta domstolen. Han hade

tydligt tagit ställning i skuldfrågan, och agiterade sedan en tid mot Quick offentligt.

Kampanjen fortsatte *efter* det rättsliga avgörandet. Göran Lambertz hävdade att ”vi inte vet om Quick begick morden eller inte”, han sade att ”skuldfrågan aldrig prövades” och lade till att det inte var tal om någon rättsskandal.

Göran Lambertz kunde ha sina privata funderingar. Men att som justitieråd, och tidigare justitiekansler, ägna sig åt att offentligt misstänkliggöra en person som frikänts, det var unikt.

Det som skedde blev ett övertramp som gick ut över en enskild, en lambertzk överprövning av den rättsliga slutpunkten.

”Det är obegripligt att han, som tidigare tagit strid för rättssäkerheten, nu söker sina argument i rättspopulismens träskmarker”, konstaterade tidigare justitieombudsmannen Hans-Gunnar Axberger.

Efter veckans famösa presskonferens i Göran Lambertz trädgård i Uppsala, påmindes jag om hans agerande i just fallet Thomas Quick. Här finns intressanta paralleller.

Lambertz har nu alltså själv haft allvarliga misstankar riktade mot sig från den svenska rättsapparaten. Han har suttit häktad i två veckor, och släppts. Åklagaren har lagt ned förundersökningen mot honom.

Tänk om en ledamot i Högsta domstolen nu skulle gå ut och säga att ”vi inte vet om Lambertz begick våldtäkten eller inte”, och lagt till att ”skuldfrågan aldrig prövats i domstol”.

Det skedde så klart inte. För de nuvarande justitieråden inser förhoppningsvis att deras roller medför ett särskilt ansvar för hur man

uttrycker sig om såväl sakfrågor som enskilda medborgare.

Vad gör i stället Göran Lambertz? Efter sitt eget frisläppande från häktet håller han en presskonferens i sin trädgård, som SVT och Expressen vårdslöst nog sänder direkt.

Den utmynnar, som man kunde befara, i en otäck anklagelseakt mot den kvinnliga målsäganden. En våg av misstänkliggöranden.

Hennes förnamn offentliggörs. Hon dras i smutsen. Hon kallas för lögnerska och bedragerska. Hon ska av Lambertz anmälas för falsk tillvitelse (en anmälan som åklagaren avskriver med vändande post), samtidigt som Lambertz själv medger att han varit lite ”kladdig” och ”svag i köttet och anden”. Eller som han uttryckte det i en uppföljande intervju där frågor ställs om just kladdigheten: ”det är klart att det blir värre och värre ju mer gubbig man blir så att säga (skratt)”.

Jag nyper mig själv i armen och tänker: Är detta en av Sveriges högsta jurister? En person som anförtrotts med de mest känsliga och delikata ärendena i vårt rättssystem? En man som i kraft av sin position ska inkarnera omdöme, förtroende och det demokratiska samhällets grundvärden?

Medan Göran Lambertz satte i gång sin mediala motoffensiv, upplevde den målsägande kvinnan hur hennes tillvaro höll på att vändas upp och ned:

”Jag hade en känsla av att mitt liv skulle förstöras och det har det”, berättade hon i en intervju med Aftonbladet.

Hotet och hatet har på sistone haglat. Enligt Aftonbladet har situationen blivit så allvarlig att

polisen beslutat att hon för tillfället får bo på olika adresser, för sin egen säkerhets skull.

”I morse vaknade jag upp på ett ställe, i morgon kommer jag vakna upp någon annanstans”, berättar hon.

Presskonferensen i Göran Lambertz trädgård blev inte bara ett allvarligt medieetiskt misstag. Den bidrog till att förstärka lidandet som målsäganden känt ända sedan julafton.

”Fuck you, metoo – kvinnan förgörs live”, skrev Irena Pozar i en stark kolumn i Expressen. Det var samma tidning som lånade sig till att livesända Lambertz anklagelseakt, sedan ångrade sitt beslut men i torsdags upprepade kränkningen genom att i en push-notis stämpla målsäganden som ”Lambertz-kvinnan”.

Det där sammanbundna ordet var kanske inte tänkt som nedsättande. Men det bekräftar själva grundsynen: kvinnan som saknar en egen rätt, ett jag, någon man pejorativt och med ett flin kan få förolämpa framför en massa journalister. Och detta i tron att man ägnar sig åt ett legitimt försvar. Att man talar inför samhället som en sorts vinnare – en bisarr vinnare – med benäget megafonbistånd av flera massmedier.

Det är djupt nedslående.

Göran Lambertz har tidigare visat att han saknar den etiska kompass som man förutsätter hos en person i hans ställning. I veckan har det bekräftats än en gång – om någon tidigare tvivlat. Jag:et kommer ständigt först.

Den stora gåtan är hur denne person så länge kunde anförtros några av Sveriges tyngsta juridiska uppdrag. Han har onekligen varit ”toppjuristen” i ordets strikt formella mening.

Sällan har en tidigare justitiekansler och ledamot av Högsta domstolen på egen hand frätt så mycket på förtroendet hos de institutioner han betrotts att företräda.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

28 Storbrand rasade i lagerlokal

På lördagen brann en stor lagerlokal vid industriområdet Ringön på Hisingen i Göteborg. Folk i området uppmanades att hålla sig inomhus med stängda dörrar, fönster och ventilation.

Larmet kom klockan 02.42 och den kraftiga branden bekämpades inledningsvis av ett 30-tal brandmän. På eftermiddagen trappades insatsen ned, men släckningsarbetet förväntades pågå in i natten. Enligt räddningstjänsten finns inga uppgifter om skadade.

Den omkring 1 900 kvadratmeter stora byggnaden har inrymt olika verksamheter – bland annat har stora mängder brandfarlig vätska förvarats i lokalen.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

28 6 000

skador på polisfordon anmäldes under 2020 till en sammanlagd skadekostnad på närmare 100 miljoner kronor, rapporterar TV4 Nyheterna, som tagit del av uppgifter från Kammarkollegiet. Det är en kostnadsökning med 44 procent jämfört med året innan.

TT

28 Mattias ska skydda Sverige från skrivbordet i gäststugan

Kan man skydda riket hemifrån? Chefen för polisens nationella stab vid särskilda insatser arbetade tidigare uniformsklädd med vapen i en skyddad ledningscentral. Nu jobbar han hemma i raggsockor.

Mattias kan inte uppge sitt efternamn eller exakt adress av säkerhetsskäl. Men han bor i Stockholmsområdet och pendlar i vanliga fall in till den ledningscentral där staben för Nationella operativa avdelningen, Noa, sitter.

– Förra våren var ju alla lite tagna på sängen och vi började jobba som vi alltid gör. Vi hade fysiska möten på ledningsplatsen. Men även om vi försökte tänka på sanitet och avstånd så var det ändå begränsningar i utrymmet, berättar han.

Så när smittspridningen drog i gång i oktober igen ändrade staben sitt arbetssätt. På morgnarna går därför Mattias till sitt gästhus på tomten och kopplar upp datorn. Om det är kallt gör hans sig bekväm med både värmeelement och raggsockor för att sedan var beredd att fatta beslut om polisens särskilda händelser.

Mattias är reservofficer, statsvetare och utbildad på polishögskolan och arbetar nu med att skydda Sverige. Under terrorattacken på Drottninggatan var han en av stabscheferna på Noa. Han har även arbetat på EU-nivå med internationella säkerhetsfrågor. Under

Vetlandaattacken för några veckor sedan var hans stab med och lyssnade in på vad som hände. Men eftersom det tidigt stod klart att det inte var ett terrorbrott, sköttes det av polisen i regionen.

Nu är Mattias en av de ansvariga för polisens arbete under coronapandemin.

– Det som har varit utmaningen är den korta framförhållningen. Vi fick information om helt nya gränskontroller längs hela den norska och danska gränsen timmar innan de skulle träda i kraft. Så vi hade jätte, jätte kort tid på oss att leda det här, informera personal, ta reda på vilken skyddsutrustning som skulle användas och vilka rättsliga regler som kunde tillämpas, berättar han.

– Om det gäller en terrorhändelse har vi övat och vet vad som gäller med mandat och ansvar. Pandemin är ju någonting nytt för oss och alla andra. Det är mycket som det inte finns färdiga modeller för.

Noas ledningscentral är skyddad och lokalerna trånga med tunga järndörrar, små fikautrymmen, mycket skärmar med helikopterbilder och många människor i rörelse. För att inte staben skulle bli smittad fattade ledningen beslutet att personalen kunde jobba hemma.

Senast för någon vecka sedan varnade dock Säpo för ökade säkerhetsrisker under pandemin med hot från Kina, Ryssland och Iran.

– Majoriteten av det vi avhandlar bedömer vi inte har ett sådant värde att främmande makt har ett stort intresse av det, förklarar Mattias.

– Vi har gjort en bedömning att det största hotet – smittan – är större. Sedan behöver vi

tänka på hur vi kommunicerar. Alltså inga hemligheter när vi kommunicerar i våra datorer. Även om det finns ett skydd i dem så är de ju inte anpassade för kvalificerad hemlig information.

– Är det ärenden som är mycket skyddsvärda eller hemliga då måste vi ses fysiskt, förklarar han och berättar att han beger sig till ledningscentralen någon gång i veckan.

Mattias tycker även att mötena har blivit mer effektiva, det han kallar ”brus” och ”överskottsinformation” har försvunnit.

– Jag hoppas att Polismyndigheten och andra arbetsgivare ser vinsterna i att ha en dynamisk arbetsmiljö. Och att de ser att vi har kunnat upprätthålla, vill jag påstå, all verksamhet. Vi som huvudsakligen utövar vårt polisarbete vid datorn har utvecklat en stor flexibilitet, säger han och avslutar:

– För mig är det en jättemöjlighet att få ett mer drägligt liv. Och hinna lämna och hämta barn på förskolor och skolor utan att pendla bort ett par timmar varje dag.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

FAKTA. NOA

Den nationella operativa avdelningen, Noa, leder Polismyndighetens operativa verksamhet. Noa kan besluta om insatser och resursförstärkningar i hela landet för Nationella insatsstyrkan, Polisflyget, det Nationella bombskyddet, gränskontrollen och sektionen för särskilda insatser.

Noa utreder kulturarvsbrott, krigsbrott, artskyddsbrott (CITES-brott), immaterialrättsliga brott, penningtvätt och finan- siering av terrorism samt korruptionsbrott.

Källa: Wikipedia

29 Man hittad död i Upplands Väsby

En man hittades död i en bostad i Upplands Väsby på söndagsmorgonen. Larmet inkom till polisen strax efter 8-tiden.

– En person som hittade honom slog larm. Initialt kom det uppgifter om att han skulle vara skadad, säger Helena Boström Thomas, vid Stockholmspolisen.

Mannen var på söndagseftermiddagen ännu inte identifierad. Polisen har inlett en förundersökning om mord, för att närmare utreda vad som hänt.

– Det är inte säkert att han utsatts för brott, men tekniker är på plats för att utreda. **TT**

29 Gynekolog mister läkarlegitimation

En kvinnlig gynekolog i Uppsala förlorar sin läkarlegitimation efter felbehandlingar av ett tjugotal patienter med klimakteriebesvär. Det rapporterar SVT Nyheter Uppsala. Enligt en ivo-anmälan har läkaren varit ”grovt oskicklig” och ”uppenbart olämplig” att utöva sitt yrke.

De felaktiga behandlingarna uppdagades efter att en patient som vårdats för blodproppar i lungorna fått en mycket hög dos östrogen. Läkaren togs ur tjänst av arbetsgivaren 2019 efter att ha bedömts vara en säkerhetsrisk för patienterna. **TT**

29 Politiker i bråk om hur sopbranden hanterats

Det har uppstått ett infekterat bråk mellan politiker i Botkyrka kommun om transparensen i hanteringen av sopbranden i Kagghamra.

Enligt oppositionen försöker den styrande majoriteten belägga hela miljö- och hälsoskyddsnämnden med munkavle.

– Min ambition har aldrig varit att belägga dem med munkavle, säger

Camilla Eriksson (C), miljö- och hälsoskyddsnämndens ordförande.

Det var på ett sammanträde i miljö- och hälsoskyddsnämnden i mitten av februari som ordförande Camilla Eriksson (S) och samhällsbyggnadsdirektören enligt flera andra ledamöter ska ha sagt att allt som sägs och delas på mötena lyder under sekretess och att inget får spridas vidare.

– Under mötet delades påtryckningar från S-majoriteten, bland annat vad som skulle hända ifall vi bröt mot sekretessen, att vi riskerade böter eller fängelse i ett år, berättar Marie Spennare (M).

Upphovet till diskussionen var en presentation om kommunens fortsatta arbete med det brottsmisstänkta företaget Think Pinks övergivna sopberg i kommunen.

– Den var jättebra genomförd och gav svar på många av frågorna som Botkyrkas invånare har, säger Anders Thorén, Tullingepartiet, vice ordförande i nämnden.

Vid nämndsammanträdet månaden efter, den 15 mars, hade kommunjuristen kallats dit för att hålla ett föredrag om bland annat sekretess och brott mot tystnadsplikten.

– Jag upplevde att hon var ditkallad för att hota oss till tystnad, säger oppositionspolitikern Janna Ljung från Tullingepartiet.

Enligt oppositionen meddelade kommunjuristen politikerna i nämnden att alla handlingar inför nämndens sammanträden numera föll under sekretess fram tills dess att protokollen från mötena hade blivit justerade.

– Jag bara satt och gapade. Det var tvärtemot allt som jag lärt mig om hur det fungerar i

politiken. Vi bara häpnade, säger ledamoten Monica Brundin (V).

Efteråt frågade hon ordföranden och samhällsbyggnadsdirektören i ett mejl vilket lagrum de stödjer den allmänna sekretessen på men fick aldrig något svar.

– Det är total tystnad. Vi ropar i öknen, säger Monica Brundin.

Ordföranden Camilla Eriksson (C) förnekar att hon skulle belagt oppositionen i nämnden med munkavel – eller att handlingar skulle vara hemliga.

– Det stämmer inte. Vi har inte sagt så till dem. Absolut inte!

Det var inte sekretess som diskuterades på mötena, enligt Camilla Eriksson, utan nämndens arbetssätt och de folkvalda ledamöternas ansvar gentemot nämnden.

– Jag sa att vi måste fundera över vad vi tar med oss för information från nämnden och pratar vidare om. Vissa saker säger man inte vidare till folk som inte arbetar med ett ärende eftersom de inte har något uppdrag inom nämnden.

– Om vi har haft tillsyn av ett företag till exempel och man har upptäckt saker som inte stämmer överens med kommunens försiktighetsmått (reds anm: villkor). Då ska inte jag gå och prata med andra om det. För de är inte i ärendebubblan. De jobbar inte med den här frågan, säger Camilla Eriksson och fortsätter:

– Det handlar om att saker måste vara väl utredda, belagda, fastställda, belysta från alla håll och kanter innan de kommuniceras utanför

nämnden. Om vi misstänker något ska vi inte tala om det innan det är klart.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Botkyrka kommun fick medial uppmärksamhet under rapporteringen om det brottsmisstänkta återvinningsföretaget Think Pinks förehavanden i kommunen. Efter att TV4 konfronterade dåvarande ordförande Myrna Persson (MP) med kritiska frågor om kommunens roll i tillsynen lämnade hon alla sina uppdrag i kommunen.

Oppositionen och allmänheten har därefter efterfrågat en granskning av kommunens tillsyn av avfallshanteringen som enligt markägaren i Kagghamra under sommaren uppmätte 45 000 ton mer än det tillåtna. Men kommunen påstod att åklagaren som leder polisutredningen mot Think Pink belagt dokumenten med förundersökningssekretess. Något som DN och TV4 avslöjade i januari inte stämmer.

Kommunen meddelade den 12 mars att de kommer att tillsätta en extern utredning som ska granska miljö- och hälsoskyddsnämndens och förvaltningens hantering av Think Pinks avfallsanläggningar.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

29 Experten: Folkvalda har rätt att rapportera

Folkvalda kommunpolitiker har rätt att rapportera allting vidare ifall de anser att det finns ett starkt allmänintresse. Enda undantaget är kvalificerad sekretess som gäller enskilda uppgifter och är reglerat i lagen.

– Ledamoten kan diskutera utanför ärendebubblan om han anser att det är befogat. Han använder sitt eget omdöme, säger yttrandefrihetsexperten Nils Funcke.

Oppositionen i Botkyrkas miljö- och hälsoskyddsnämnd påstår att den styrande majoriteten har belagt dem med tystnadsplikt gällande allt som behandlas på nämnden. Ordförande i nämnden påstår att det inte stämmer – men att hon däremot har ”påmint ledamöterna om vilken information de kan ta med sig och prata om utanför nämnden”:

– Ledningen kan ha åsikter på vad de tycker är olämpligt att prata om utanför nämnden, men de kan inte bestämma vad den enskilde får tala om. Yttrandefriheten och meddelarfriheten i Sverige ger rätten att kommunicera vidare allting för offentliggörande som inte regleras i bestämmelserna om sekretess i lagen, även om det är ett arbetsmaterial i ett ärende under beredning, säger Nils Funcke.

– Att man inte ska kommunicera vidare misstanke i ett arbetsmaterial är inte självklart. Om en ledamot anser att något hotar hälsa eller säkerhet och kommunen av någon anledning inte vill gå ut med officiell information kan det vara motiverat att gå ut till allmänheten eller medierna.

Ett brott mot tystnadsplikten kan en ledamot bara göra sig skyldig till om han eller hon bryter mot den reglerade sekretessen i lagen. Och den omfattar alltid bara enskilda uppgifter, aldrig ett helt ärende.

När sekretessärenden behandlas i en nämnd måste ledningen se till att det är tydligt att det är sekretess, varför det är sekretess, och vilket lagrum man stödjer sig på, säger Funcke.

Att majoriteten inte svarar på oppositionspolitikerns frågor om detta anser han är bekymmersamt.

– Det tyder på någon form av ledningsproblem i organisationen. Det är bekymmersamt om svensk demokrati på det kommunala planet inte fungerar bättre än så.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

29 Elaf Ali kämpade sig fri från hedersförtrycket

När hon var 15 år föreslog hennes mamma för första gången att hon skulle giftas bort. Samma år sa hennes pappa att han kunde döda henne om han såg henne med en kille.

Det tog många år för Elaf Ali att bryta sig fri från hedersnormer och förtryck – och att försonas med sin pappa.

Att bryta med hedersförtrycket

Del 1

Flera hundratusen personer i Sverige beräknas leva under hedersförtryck. De kanske inte får umgås med vem de vill, inte klä sig hur de vill, inte bestämma vem de vill vara tillsammans med. Att bryta sig loss är svårt. Men det går.

Elaf Ali sitter i sin lägenhet i ett Stockholm inlindat i nysnö. Vårt samtal går, som kommunikation gör nu för tiden, på länk. Med ojämna mellanrum fryser bilden och vi ropar ”hallå, hör du mig nu?” in i var sin skärm.

I flera år har Elaf varit en talesperson mot hedersrelaterat våld. Till slut bestämde hon sig för att sammanfatta sin uppväxt i det förtryck som delas av många, men som talas om av få. Resultatet blev boken ”Vem har sagt något om kärlek – att bryta sig fri från hedersförtryck”.

I den varvar hon sin historia med intervjuer med sina föräldrar och fakta om heder i Sverige och världen. Så här kan det låta:

Från vardagsrummet hörs mammas röst. Hon pratar i telefon med min moster Aisha. Jag hör mitt namn nämnas, men inte i vilket sammanhang. Jag hoppas att det inte handlar om potentiella makar. Mamma har nyligen börjat diskutera giftermål med mig. Hon vill att jag ska gifta mig. Jag, som inte ens har börjat nian.

För Elaf Ali förändrades världen när hon var tio år gammal. Barnet hon var klassades som kvinna när hon fick sin första mens. Med det kom förväntningar och krav, allt hon gjorde kunde stärka eller förstöra familjens heder. Hon fick inte längre spela fotboll, gå på fritidsgården eller klä sig som hon ville. Simlektionerna i skolan behövde hon sluta gå på och ingen man fick finnas i ett hem som Elaf Ali besökte. Förbuden var många och riktades bara mot henne som var den äldsta dottern i familjen.

Hedersnormer tar sig många olika uttryck. I fallet med Elafs familj utgick allt från att döttrarna inte fick ha sexuella relationer innan äktenskapet.

– Jag jämförde mitt liv med mina klasskompisars och mina bröders och kunde inte förstå eller acceptera varför jag skulle behöva ha det sämre än någon annan. För mig fanns inget annat att göra än att stå emot detta. Jag tjafsade jättemycket, men fick lära mig att välja mina strider och spara bråken till de gånger jag verkligen behövde göra något jag inte fick.

Under uppväxten var pappan den person som Elaf älskade mest, men kärleken hon kände för honom skulle bytas ut mot skräck.

”Hora!” skrek pappan åt Elaf när hon gick i sjuan och en kille ringde på hemtelefonen och sökte henne. Två år senare frågade hon om han hade kunnat döda henne om hon skaffade pojkvän. Han svarade ja.

– Under min uppväxt och gymnasiet var jag rädd för min pappa. Till och med när jag hade flyttat hemifrån fortsatte han att kontrollera mig. Min pappa har alltid varit världens mest omtänksamma och tagit hand om mig när jag har mått dåligt. Men så fort jag var utanför hemmet var jag rädd att han skulle se mig med fel personer eller att någon annan skulle se mig och skvallra för honom.

Elaf bröt sig fri med små, målmedvetna steg. Hon flyttade till Stockholm, började klä sig som hon ville och åt maten hon var sugen på, oavsett om den var halal eller inte. Hon sökte och fick jobb som lät henne resa ensam över hela världen. Hon utbildade sig till behandlingspedagog och journalist.

I tio år försökte föräldrarna gång på gång arrangera äktenskap mellan Elaf och olika män som, enligt dem, såg ut som Tom Cruise. En dag orkade hon inte mer. Pappan hade bokat in en träff mellan Elaf och en man ingen av dem hade mött tidigare och hon gav sin pappa ett ultimatum: Antingen slutar han agera äktenskapsanordnare, eller så kommer hon inte längre se honom som sin pappa.

Han valde rollen som pappa.

Vägen har varit lång, men i dag tar han ställning emot sitt tidigare agerande. Elaf intervjuar honom i boken och ser hur åren har gjort honom till en annan människa. En människa som skäms över den han en gång var.

– När jag tittar tillbaka kan jag inte minnas en dag när han var förändrad. Det var en lång process och år av slit, men jag tappade aldrig hoppet om att han en dag skulle ändra sig. Någonstans kunde jag se att han inte var en elak människa utan att han bara trodde på sina värderingar. Jag behövde få honom att inse att de är fel och att de inte passar i det här landet. Nu pratar vi med varandra i telefon varje dag.

Medan mitt liv har präglats av förbud och förtryck, har min nio år yngre syster haft en helt annan uppväxt. I samma familj. När hon läste den här boken blev hon chockad. Min historia känns så avlägsen för henne, och den pappa jag beskriver tycker hon verkar som en annan person. Vilket han också var.

– Som äldsta tjej i syskonskaran har man mest ansvar och jag visste att det jag gör kommer att bana väg för mina yngre systrar. Om jag hade accepterat mina föräldrars regler hade det varit mycket svårare för mina systrar att bryta mot dem. Jag visste att fighten jag tar är för dem också. Jag kämpade så otroligt mycket och länge för att få flytta till Stockholm och när min lillasyster tog studenten flyttade hon till Skottland. Hon kunde åka till ett helt annat land utan att kämpa, så det gav ju resultat. Mina systrar får njuta av frukterna av min kamp, inte jag, säger Elaf och skrattar.

När Elaf Ali kom till Sverige från Irak var hon fyra år gammal. Hon har inga minnen från landet hon föddes i och i många år längtade hon efter att göra en resa tillbaka, men vågade inte.

2019 fyllde hon 32 år vilket gjorde att hennes ”bäst-före-datum” på äktenskapsmarknaden sedan länge gått ut, som hon beskriver det. Åldern gjorde att hon kände sig mer säker på att kunna genomföra resan och hon bokade biljetter till Bagdad.

Mamman bad henne att inte vara sig själv när hon skulle träffa släkten. Pappan fick henne att lova att inte ställa till någon scen när de kom dit.

– Resan tillbaka hade jag velat göra länge, jag har varit väldigt nyfiken på mitt födelseland. Jag behövde se var jag kommer ifrån, hur människorna ser ut och beter sig. Jag ville att min pappa skulle följa med och han blir ju inte yngre, så vi passade på att åka tillsammans under en period när det var ganska lugnt i landet. Nyfikenhet gjorde att jag återvände – vem hade jag varit om jag hade bott kvar?

Elaf Alis pappa visade huset de bodde i under hennes första år i livet. Han berättade om hur det Irak han växte upp i hade förändrats – ett land där man pratade med varandra hade blivit ett land där man pratade om varandra.

Okända kvinnor stoppade Elaf på gatan för att kommentera att de kunde se hennes rygg genom tröjan.

När hon följde med sina kusinbarn till högstadieskolan skrattade hela klassen när de fick veta att kvinnor i Sverige kan begära ut skilsmässa och bo själva. För dem låter det för osannolikt för att vara sant.

Hon mötte sina släktingar, gamla som unga, och beskriver hur hedersnormerna sträcker sig över generationer.

– När jag åkte till Irak hade jag jättemycket frågor och resan svarade på dem, men den gav

mig kanske inte svaren jag trodde att jag skulle få.

Boken som nu ges ut har varit ett pågående projekt under flera år. Sommaren 2017 skulle Elaf Ali skriva sin första krönika för Expressen. Valet av ämne var enkelt.

– Det var självklart att krönikan skulle handla om det som har präglat mitt liv mest – min uppväxt i hedersnormer och förtryck. Efter publiceringen fick jag mycket respons och min redaktör sa att jag borde fundera på att skriva en bok om ämnet. 2018 började jag skriva ner korta minnen och våren 2020 var jag en av alla som blev av med jobbet på grund av corona. Då blev det perfekt tajmning att fokusera och bygga ihop minnena till en bok.

Att ge ut boken ser Elaf som en del i arbetet med att avdramatisera att prata om hedersproblematik.

– 2021 ska man vara så *woke* och kunna prata om allt, men just hedersnormer och förtryck är fortfarande inte helt lätt att prata om. Det finns några som missbrukar detta och gör hedersförtryck till en fråga om nationalitet eller religion. Jag är väldigt tydlig i min bok att problematiken inte kommer från islam och inte bara existerar i Mellanöstern. Om vi kan släppa den fixeringen kommer det inte vara lika tabubelagt att prata om problemen. Då blir det möjligt att se frågan för vad den faktiskt är och den är mycket större än en folkgrupp eller en religion.

Hur tror du att den här boken kommer tas emot?

– Jag känner att det är rätt att släppa den här boken, men det betyder inte att jag är självsäker inför släppet – tvärtom. Jag är jättenervös för hur boken ska tas emot av utsatta, samhället och släkten. Men jag får ta konsekvenserna som kommer, för jag känner att jag måste släppa boken för 15-åriga Elaf och alla andra som lever med problemen nu, säger Elaf Ali.

Frida Blomstedt Lidén

frida.b.liden@dn.se

Fakta. Elaf Ali

Född: 1987 i Bagdad, Irak. Uppvuxen i Fjälkinge utanför Kristianstad och bor i Stockholm.

Familj: Två äldre bröder, två yngre systrar och fyra syskonbarn.

Intressen: Titta på film och tv-serier, umgås med familjen och ta långa promenader.

Har tidigare varit krönikör i Expressen, jobbat på SVT Nyheter, Ekot, P3 Nyheter och med Melodifestivalen.

Aktuell med debutboken ”Vem har sagt något om kärlek – att bryta sig fri från hedersförtryck” på Rabén och Sjögren förlag.

Övrigt: ”Om jag hade fått välja tre middagsgäster hade jag valt Zlatan, Oprah och Michael Jackson. Saddam Hussein hade varit en bubblare. Tänk så intressanta samtal man skulle kunna ha!”

Fakta. Hedersförtryck

I grupper där heder är viktigt måste familjen följa strikta oskrivna levnadsregler. Om en familjemedlem bryter mot dessa kan hela

familjens anseende förloras. Den som revolterar riskerar att utsättas för kränkningar, utfrysning, hedersvåld och i extrema fall hedersmord.

Familjer som efterlever hedersnormer har en patriarkal familjestruktur där döttrarna står lägst i hierarkin. För tjejer kan reglerna till exempel vara att inte ha smink, utmanande kläder, inte prata med killar utanför familjen samt att inte ha sex innan eller utanför äktenskapet.

Det kollektiva förtrycket särskiljer och kännetecknar hedersvåld. De som lever under hedersnormer saknar självständighet och äger inte sina egna liv.

Hedersnormer är värderingar som har funnits i tusentals år i hela världen. Utövarna delar inte samma bakgrund eller religion.

Behöver du hjälp? Du kan ringa, mejla eller chatta med socialtjänsten, ungdomsmottagningen och polisen och få information och stöd utan att berätta vem du är. Det finns också oberoende föreningar inriktade på hedersproblematik. Mer information finns på hedersfortryck.se.

Källa: ”Vem har sagt något om kärlek” av Elaf Ali och hedersfortryck.se.

woke

En term som uppstått i USA som beskriver ett slags medvetenhet om frågor som rör bland annat jämlikhet, rasifiering samt social rättvisa.

30 *Om fem år bör den nya integritetskränkningen utvärderas*

Att komma åt narkotikan och vapnen. Att skydda barnen. Det är målen för en förändrad lagstiftning om tvångsmedel med skillnaden att polisen oftare än nu ska kunna visitera barn under 15 år samt genomföra så kallad husrannsakan och beslagta föremål.

Hittills har polisen kunnat använda sig av sådana åtgärder när det förelegat ”särskilda skäl” och barnen misstänkts för brott, men de nya reglerna öppnar för tillfällen där polisen kan anta att personer under 15 utnyttjas av andra som medhjälpare.

Regelverket kommer också att tillåta att ”gemensamt tillgängliga utrymmen”, inte bara fordon och båtar, kan bli föremål för så kallad husrannsakan, i brottsförebyggande syfte. Polisen ska alltså kunna söka igenom tvättstugor, trappuppgångar och korridorer vid förråd som tillhör flerbostadshus. Samtliga partiers rättspolitiska talespersoner uttrycker en oro för den senare brottsutvecklingen och ser polisens ökade möjligheter som ett sätt att möta denna.

En kartläggning av Ekot i december visade att underrättelsecheferna i alla de sju polisdistrikten uppgav att barn i tolvårsåldern, i några fall ännu yngre, hade rekryterats till kriminella gäng. I de värst drabbade distrikten, Stockholm och Göteborg, handlar det om

hundratals barn. De ”används som vapenskåp eller förvaringscentraler av narkotika”, konstaterar L:s rättspolitiske talesperson Johan Pehrson. Medlemmarna i de kriminella gängen har medvetet använt sig av barnens straffrihet och dagens visitationsregler.

Det är förstås ohållbart att rättsreglerna ser så ut att det är just för att barnen inte fyllt 15 som de rekryteras och involveras i kriminalitet. ”Det handlar om att skydda barnen från gängens hänsynslöshet. Det är orimligt att barn används som kurirer som bär vapen eller sprängmedel åt kriminella gäng”, uppger inrikesminister Mikael Damberg (S).

Samtidigt ska man ha klart för sig att den här typen av åtgärder medför svåra målkonflikter. Polisen kommer alltid att vilja ha mer integritetskränkande verktyg. Den här gången ville polisen också få rätt att göra husrannsakan i bostäder i brottsförebyggande syfte, men utredaren, förra överåklagaren Gunnel Lindberg, bedömde det som alltför integritetskränkande

Även den här förändringen av reglerna, med ökade möjligheter till husrannsakan i allmänna utrymmen i lägenhetshus, är nära gränsen.

Våra rättsvårdande myndigheter må ha målet att på sikt vinna kampen mot de kriminella gängen. Men politikerna bör också överväga en mekanism med utvärdering om just det här vapnet i den striden var det som behövdes.

Kanske om fem år?

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

30 Polisen följde knarkleverans i realtid

Stora, tunga väskor lastades i december förra året ur en lastbil och vidare in i en personbil i Malmö. Från en polishelikopter kunde polisens spanare följa överlämnandet i realtid. När bilen strax därefter stoppades hittades 173 kilo amfetamin, rapporterar Sydsvenskan.

Två män åtalas nu för synnerligen grovt narkotikabrott. Det uppskattade värdet på narkotikan, som låg i kamouflagefärgade träningsväskor, uppgår till 37 miljoner kronor, enligt tidningen. Männen nekar till brott.

Åklagare Magdalena Tesfai bedömer bevisläget som gott eftersom överlämnandet av narkotikan kunde filmas från polishelikoptern.

TT

30 Urspårad sexlek var inte mordförsök

Sexleken spårade ur och en man fick livshotande skador. Men kvinnans avsikt var inte att döda, bedömer hovrätten, och sänker straffet från tio års fängelse till två och ett halvt år. Ystads tingsrätt bedömde den berusade kvinnans agerande som ett mordförsök, medan hovrätten i stället dömer henne för grov misshandel, rapporterar Ystads allehanda. Det utdömda skadeståndet sänks från 130 000 till 78 000 kronor.

Hovrätten anser det inte styrkt att kvinnan utdelat hugg mot mannens , utan snarare rispor och stick. Men domstolen konstaterar samtidigt att misshandeln innehållit moment av livsfarligt våld.

TT

30 Barnpsykolog: Att slåss är ett sätt att utforska makt

Gatuslagsmål som arrangeras av ungdomar – där barn i 10-årsåldern deltar.

Det varnade polisen i Göteborg för nyligen.

Larmet väckte stor uppmärksamhet, men barnpsykologen Malin Bergström är inte förvånad.

– Vi har en så tillrättalagd syn på våra barn och tror att de inte ska ha sådana primitiva behov av att slåss. Men det är egentligen grundläggande mänskliga drivkrafter som många barn är väldigt upptagna av, säger hon.

På videosajter som Youtube finns ett överflöd av filmer där barn och ungdomar slåss med varandra. Videorna är populära och har ofta hundratusentals, i vissa fall miljontals, visningar och ackompanjeras ofta av ivrigt påhejande personer i kommentarsfältet.

Så när polisen i Göteborg fick in rapporter om att det vid flera tillfällen arrangerats slagsmål bland ungdomar i Härryda och Mölndal tog man det på allvar. I synnerhet när det rörde sig som barn i 10-årsåldern som deltagit.

På Facebook beskrev polisen en fiktiv händelse, sprungen ur verkligheten, där ett 15-tal personer samlats för att bilda ring och se på när två personer slåss med sparkar och knytnävsslag.

”Det kan inte nog poängteras hur ansvarslöst och farligt det är med sådana här iscensatta slagsmål”, skrev polisen bland annat i inlägget som gillades och delades av hundratals personer.

– Syftet att lägga ut det i sociala medier var för att i första hand uppmärksamma föräldrar så att deras barn inte ska råka illa ut, säger Dan Windt, chef för lokalpolisområde Storgöteborg syd.

Polisen är oroad över att utvecklingen i värsta fall ska få fäste och sprida sig.

– Vi är övertygade om att vi tillsammans behöver göra något så att inget barn råkar illa ut. Jag tänker också att barn kan bli satta under hård press och vara med på det här utan att de själva vill utan för att de känner sig tvingade, säger han.

Med tre egna söner har barnpsykologen Malin Bergström, som är knuten till Stockholms universitet samt svarar på läsarnas frågor som en av DN Insidans återkommande experter, avbrutit ett och annat slagsmål.

Hon menar att barn har en naturlig dragning till våld.

– Jag skulle säga att barn alltid har slagits för att stå upp för sin egen makt. Det är centralt i att utforska makt i relationer och det gör barn över hela världen vare sig det är i form av en

skärm där man skjuter någon eller att man spöar upp någon på skolgården, säger hon.

Hur ska man tänka som förälder om man upptäcker att ens barn slåss?

– Man måste prata med dem förstås. Men det är viktigt att inte gå i taket eller att börja kategorisera barn i onda eller goda, snälla eller dumma. Det här är ett utryck i en process i barns sociala skolning som många håller på med och där barnen behöver vägledning av vuxna för att hamna rätt.

Enligt Dan Windt undersöker man nu i Göteborg om liknande händelser har förekommit även i andra delar av staden. Bland de lokalpoliser DN har varit i kontakt med från Malmö och Stockholm har de inte hört talas om några sådana fall i närtid.

Det har däremot Felipe Estrada Dörner gjort. Han är professor i kriminologi vid Stockholms universitet och har forskat på ungdomsvåld sedan 1990-talet. Enligt honom är arrangerade slagsmål bland ungdomar inget nytt. Samtidigt är han positiv till att det uppmärksammas.

– Att det har skett tidigare innebär ju inte att det inte kan blåsa upp lokalt igen. Det är bra att skolorna och polisen är på tårna. Det har kanske varit en del av framgången för att minska våldet och kränkningarna, säger han.

Estrada Dörner menar att det i Sverige ofta finns en bild av att ungdomsvåldet blir grövre, vanligare och kryper ner i åldrarna för varje år som går.

Men det stämmer inte, säger han.

– Många utgår från den berättelsen i samhällsdebatten. Men när man studerar våldet

bekräftas inte den bilden. Generellt sett har ungdomars våld minskat, säger Felipe Estrada Dörner.

– Vi vet att de skjutvapenrelaterade fallen av dödligt våld har ökat och de drabbar i stor utsträckning just unga män, men då pratar vi strax efter 20-årsåldern. Men inom det som kallas för gatuvåldet pekar mycket på att det har minskat de senaste 30 åren.

Robin Salomonsson

robin.salomonsson@dn.se

31 Utredning av vapenstöld på Rosenbad läggs ned

Förundersökningen av en rad vapenstölder som skett vid regeringskansliet i Stockholm läggs ned, rapporterar Dagens Juridik.

Vid åtminstone tre tillfällen har ett antal pistoler stulits från ett vapenförråd i Rosenbad som säkerhetsbolaget Securitas hade ansvar för. Därtill stals flera hundra patroner. Endast en - stulen pistol har återfunnits – hos en pojke som senare dömdes för att ha försökt mörda en ledare i ett kriminellt nätverk.

En man som arbetade som Securitas-väktare vid Rosenbad greps, förhördes och anhölls i ett tidigt skede, men släpptes senare. Han befinner sig sedan en tid tillbaka utomlands.

Enligt Dagens Juridik har det inte hållits några andra förhör, på 17 månader, än det med väktaren och nu har åklagaren lagt ned förundersökningen.

TT

31 124 personer dödades förra året – våldet är uppe på rekordnivåer

Det dödliga våldet ökade till 124 fall i fjol och är uppe på rekordnivå.

Samtidigt har pandemin lett till att svenskarna har rört sig mindre ute i samhället, vilket generellt har inneburit en minskning av brott i det offentliga rummet, enligt ny Brå-statistik.

Det dödliga våldet ökade med 13 fall under 2020, till den högsta nivån sedan Brottsförebyggande rådet (Brå) började föra den här typen av statistik 2002. Av de 124 offren var 99 män eller pojkar.

Ökningen under 2020 kan inte kopplas direkt till pandemin.

– Det finns inget som tyder på det. Vi har såklart tittat på hur det ser ut i parrelationer, men där är det ungefär samma som tidigare år. Hade det varit en ökning där hade det kanske kunnat kopplas till att många hållit sig hemma, säger Åsa Lennerö.

I ökningen innefattas tre fall med skjutvapen, men i övrigt handlar det om andra fall av dödligt våld. Totalt användes skjutvapen i fyra av tio fall.

En större del av ökningen har skett i region Stockholm, med 11 fler fall av dödligt våld i fjol.

De senaste sex åren har antalet fall av dödligt våld varierat mellan 106 och 124 fall per år. Det är en högre nivå jämfört med tidigare år (2002–2014), som ligger på mellan 68 och 111 fall per år.

Pandemieffekter märks däremot på andra brottstyper. Minskningar av anmälda brott syns bland annat i kategorierna misshandel av obekant, fickstölder samt stölder i hotell, restaurang, biograf, nöjes- och samlingslokaler och idrottsanläggningar.

– Det handlar om det som sker i det offentliga rummet, och det är ju inte så konstigt med tanke på de restriktioner vi har haft, säger Åsa Lennerö, utredare och statistiker på Brottsförebyggande rådet.

Eftersom polis och rättsväsende har jobbat annorlunda under pandemin har det bland annat anmälts färre rattfylleribrott.

– Det hänger samman med att polisen har minskat ned antalet blåstester på grund av risk för smittspridning. Rattfylleribrott är tydligt kopplat till hur mycket kontroller man har, säger Åsa Lennerö.

Anmälda fall av misshandel av en bekant gärningsperson har däremot ökat med ett par procent mellan 2019 och 2020, och även antalet anmälda våldtäkter.

Det totala antalet anmälda brott 2020 ligger på ungefär samma nivå som tidigare. I fjol anmäldes 1,57 miljoner brott, en ökning med en procent jämfört med 2019.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

Fakta. Dödligt våld

I den officiella statistiken från Brottsförebyggande rådet över konstaterade fall av dödligt våld ingår samtliga fall som anmälts som mord, dråp, barnadråp samt vållande till annans död och terroristbrott under ett kalenderår, och där det kunnat konstateras att dödligt våld med stor sannolikt var dödsorsaken. Med antalet fall avses antalet offer.

Statistiken har tagits fram sedan 2002 i syfte att redovisa tillförlitliga uppgifter om nivån och utvecklingen av det anmälda dödliga våldet i Sverige. Den utgör ett viktigt komplement till anmälningsstatistiken, där uppgifterna om dödligt våld är överskattade på grund av att de även inkluderar polisanmälda händelser som

efter utredning visar sig vara annat än brott, exempelvis självmord, olyckor eller naturlig död.

Statistiken är deskriptiv, och ger inga fördjupade förklaringar till förändringar i nivå och struktur över tid.

Källa: Brottsförebyggande rådet

31 Sverige gav Hanif Qasemi en födelsedag – nu gills den inte

Göteborg. Vid svenska gränsen sa Hanif Qasemi att han aldrig firat sin födelsedag. Då gav handläggaren honom en.

I fem år har alla svenska system accepterat den.

Men nu ska Hanif utvisas och då är ett av Migrationsverkets tydligaste argument: Födelsedagen de själva hittade på.

Han blir full i skratt vid tanken på första gången de gratulerade honom. Det var när han fyllde 24. Sanna och Per kom med tårta, sång och presenter. Hanif hade aldrig sett något liknande.

– Av alla mer än 30 miljoner afghaner som finns är det nästan ingen som vet vad en födelsedag är, säger Hanif Qasemi, nu inne på sitt tjugonionde levnadsår.

Sedan går det bara några minuter innan familjen som lärt honom fira tappar kontrollen över känslorna. De brukar hålla ihop – för Hanifs skull, berättar Per Duregård – men på rak fråga om hur det känns att deras familj kanske snart ska splittras kommer tårarna.

– Jag trodde verkligen att allt var klart. Hanif har varit så uppriktig, så seriös, verkligen försökt att göra allting rätt. Jag trodde aldrig att något sådant här skulle kunna hända, säger Sanna Ingelstam-Duregård.

Historien börjar, som för många andra afghanska män i Sverige, hösten 2015. Hanif Qasemi har läst juridik i hemlandet och är alltså en vuxen man när han flyr hit.

– Jag är född 1992, men jag lämnade datumet tomt när jag fyllde i min asylansökan. Helt ärligt svarade jag att jag inte vet vilken dag jag är född. Då sa handläggaren att jag skulle skriva dagens datum och att det skulle bli min födelsedag.

Det var den 22 december.

Under fem år i Sverige har det datumet fungerat. Svensk asylprocess accepterar att människor kan ha tvingats fly utan fullständiga dokument. Men även svenska banker litar till de där siffrorna. I många år nu har Hanif Qasemi

försörjt sig i äldreomsorgen och som fast anställd på ett boende i Askim tickar månadslönen in på ett konto knutet till den svenska födelsedagen.

– Mina kollegor tror säkert att jag har permanent uppehållstillstånd. Jag skickas på vidareutbildningar och de räknar med mig, säger han.

Medan de boende på Granlidens demensavdelning sitter kvar i lunchrummet efter fikat, kollar Hanif att rummen ser okej ut. Slätar till ett överkast. Släcker en lampa. Han är omvittnat omsorgsfull i arbetet och en kollega säger i förbifarten att han ”har blicken”.

Sanna Ingelstam-Duregård, som haft Hanif Qasemi inneboende sedan november 2016, håller med. Hon är rektor för en högstadieskola och tycker att hans inställning är ganska unik.

– Sådan arbetskraft är ju en bristvara. Det är inte många unga som vill arbeta i äldrevården och jag har verkligen sett hur han bryr sig om dem som bor där. I början hade du ju många frågor, säger Sanna till Hanif, du undrade varför de inte bodde hemma och varför deras familjer inte kom och hälsade på mer. Jag undrar verkligen om det kan vara lagstiftarens avsikt? Att du ska ut.

Sedan i somras söker inte Hanif Qasemi längre asyl i Sverige. Det har han fått nej på. Nu vill han i stället ha arbetstillstånd, eftersom han har en fast anställning, och det är då födelsedagen blivit problematisk.

I avslaget som kom den nionde mars skriver Migrationsverket att Hanif Qasemi inte kan styrka sin identitet. Han har lämnat in ett giltigt afghanskt pass, och verket ifrågasätter inte att det är en äkta grundhandling, men passet är

utfärdat mot en traditionell afghansk id-handling – utan födelsedag – och mot ”Migrationsverkets angivna födelseuppgifter” och därför ”kan tillförlitligheten till uppgifterna i passet ifrågasättas”.

Födelsedagen Hanif Qasemi aldrig bad om, men som fungerat för alla andra förbindelser under hans fem år i Sverige, anses nu alltså otillförlitlig av samma myndighet som en gång gav honom den.

Migrationsverkets förklaring till DN på hur det kan bli så är komplicerad och kräver samtal med flera olika enheter inom verket, men den korta och förenklade sammanfattningen är att identitetskraven i de olika processerna skiljer sig åt.

– Ett av villkoren för att få arbetstillstånd är att identiteten är styrkt, till skillnad från asyl då det räcker med att göra sin identitet sannolik. Det finns alltså ett starkare beviskrav för arbetstillstånd, säger Migrationsverkets presskommunikatör Frederik Abbemo.

Per Duregård tycker att den ordningen känns rimlig, som princip.

– Jag förstår att kraven är högre på en som vill jobba här, än på en flykting som flyr för sitt liv. Om någon till exempel sitter i Litauen och tänker att det kunde vara kul att testa den svenska arbetsmarknaden, så förstår jag reglerna, men du är ju redan här!

Per vänder sig mot Hanif, som han kommit att betrakta som en son. De träffades i kyrkan där Per arbetade som pastor i en verksamhet Hanif Qasemi sökte upp som nyanländ.

– Jag mötte jättemånga under den där tiden, säger Per, men det är bara Hanif som är vår pojke.

Att passet inte räcker som identitetsbevis tycker familjen i Göteborg är märkligt. Visst står det en påhittad födelsedag där, men det är ju ingen hemlighet var den kommer ifrån, och den afghanska ambassaden har trots detta inte haft några frågetecken kring Hanif Qasemis äkthet.

Sanna Ingelstam-Duregårds slutsats är att det verkar i princip omöjligt för en afghansk medborgare att göra rätt i den svenska processen.

– En dokumenterad födelsedag är ett kriterie man inte kan leva upp till, det blir en indirekt diskriminering, säger hon.

Om några dagar går tiden ut för att överklaga avslaget.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

FAKTA. 139 FICK JOBBA I SVERIGE 2020

Förra året fick 139 afghanska medborgare arbetstillstånd i Sverige.

Den största gruppen, 35 stycken, var snabbmatspersonal. Den näst största gruppen, 9 personer, var kockar eller kallskänkor.

De yrkesgrupper som Hanif Qasemi kan anses tillhöra är antingen vårdbiträden, där 7 fick tillstånd att arbeta, eller skötare, där 5 beviljades arbetstillstånd.

2019 fick 93 afghaner arbetstillstånd. 2018 var det 154.

31 23-årig kvinna döms för människohandel

Två kvinnor utnyttjades för storskalig prostitution som gav mer än en miljon kronor i vinst. Nu döms en 23-årig kvinna för människohandel och en 27-årig man för grovt koppleri.

Kvinnan döms till fängelse i tre år och nio månader och mannen till två års fängelse. Båda ska utvisas från Sverige när de har avtjänat sina straff och får inte återvända på tio år.

Kvinnan ska även betala totalt 350 000 kronor skadestånd till de båda offren, medan mannen ska betala 40 000 kronor i skadestånd till en av kvinnorna.

Malmö tingsrätt anser det bevisat att kvinnan utnyttjat offrens utsatta situation och vilselett dem för att förmå dem att prostituera sig. När det gäller mannen är det däremot inte bevisat att han vilselett kvinnorna, enligt domstolen.

Den ena kvinnan utsattes enligt åtalet för människohandel under knappt tre månader 2019, den andra under tio månader 2019–2020. Det är oklart hur många män som köpte sex av dem, men enligt åklagare Lena Körner kan det handla om fler än 3 000.

Åklagaren uppskattade vinsten på den brottsliga verksamheten till 2,5 miljoner kronor, men domstolen gör en annan bedömning och kommer fram till att den ena kvinnan tjänade in

880 000 kronor genom prostitution och den andra 220 000 kronor.

Malmö tingsrätt beslutar därför att totalt 1,2 miljoner kronor ska förverkas från de båda dömda.

Åtta män döms till böter för sexköp medan två sexköpsåtalade män frias. Ytterligare en person var åtalad för människohandel, men frias. En annan person, som var åtalad för grovt koppleri, frikänns också.

TT

31 Fängelse för rattfull som orsakade dödsolycka

En femårig flicka och en kvinna omkom i en bilolycka i Halland i augusti förra året. Nu döms en 53-årig man för grovt vållande till annans död och flera andra brott, rapporterar lokala medier.

Han var rattfull, hade ett förfalskat körkort och ska ha kört i 135 kilometer i timmen på en 70-väg när han i en kurva kom över på fel sida av vägen och orsakade dödsolyckan.

Mannen döms till fängelse i två år och nio månader. **TT**

31 Mord på korttidsboende – regler kan ses över

En man i 30-årsåldern knivhöggs till döds på ett korttidsboende i Göteborg i mars. Nu anmäler socialförvaltningen i sydvästra Göteborg händelsen till Inspektionen för vård och omsorg (Ivo), i förhoppning att ändrade regler ska kunna förhindra fler våldsdåd, rapporterar SVT.

För att förhindra att vapen och knivar kommer in på boendet önskar kommunen kunna kroppsvisitera de boende, och man vill nu veta

hur Ivo ställer sig till det och vad som kan tillåtas enligt socialtjänstlagen. **TT**

31 Chef vid socialförvaltning knivskar sambo

Mannen skulle i sin roll som enhetschef på en socialförvaltning i Kronobergs län stödja barn och familjer, men hemma förnedrade och misshandlade han sin sambo grovt.

Han har nu dömts av Göta hovrätt till fem och ett halvt års fängelse för grov kvinnofridskränkning och fyra våldtäkter, rapporterar SVT.

I domen beskrivs hur mannen psykiskt och fysiskt har kontrollerat och våldfört sig på sambon, även framför deras barn. Han våldtog

henne, knivskar henne i armen och sparkade och slog henne blodig. **TT**

31 Fängelse för våldtäktsförsök mot äldre kvinna

En kvinna i 70-årsåldern utsattes för ett våldtäktsförsök under sin morgonpromenad i Sölvesborg. Nu döms en 24-årig man mot sitt nekande till fängelse i ett år och åtta månader, rapporterar lokala medier.

Kvinnan har berättat att mannen slet ner henne på marken och hotade att kasta henne i vattnet om hon skrek. Han försökte slita av hennes kläder, men misslyckades. När två andra kvinnor närmade sig avbröt gärningsmannen.

Han kan ses på filmen från en övervakningskamera i området och dessutom fanns hans dna på kvinnans kläder.

TT

31 Jonas Fröberg: Årsstämman som kan bli Svanbergs fall

Hela samhället mullrar om Carl-Henric Svanbergs tricksande med bonusar under förra året.

Hittills har AB Volvos styrelse agerat som om de inte behöver bry sig om vad andra aktörer i samhället tycker.

Men på onsdagens årsstämma kan styrelsen för Sveriges största bolag

ställas under decenniets kalldusch – av sina egna storägare.

KOMMENTAR Stämningen är spänd som en fiolsträng inför årsstämman i lastbilsbolaget AB Volvo. Den stora frågan är: ska storägarna klämma åt Carl-Henric Svanberg och övriga styrelsen för deras bonustricksande förra året – samtidigt som Volvo tog emot stöd.

I vidare bemärkelse är frågan: har Sveriges största bolag i sina handlingar ett ansvar för synen på näringslivet och samhällets ledare?

Låt oss gå tillbaka ett år. Coronakrisen hade lagts sig som ett järnlock över Sverige. AB Volvo permitterade 20 000 personer och stängde fabrikerna i Sverige. Fram till augusti tog man emot 1,7 miljarder kronor i permitteringsstöd.

Först ville ordförande Carl-Henric Svanberg ändå dela ut totalt 30 miljarder kronor inklusive en extrautdelning till aktieägarna.

Samtidigt började pizzerior och hårfrisörer och tusentals andra småföretagare i Sverige utan årslöner på banken desperat klaga på att coronastöden var svåra att få ut. Många höll på att gå under.

Det blev folkstorm mot Volvo. Först sedan regeringen uttryckligen förbjudit bolag som ville ha permitteringsstöd att göra aktieutdelningar tvingades Svanberg inställa all utdelning.

Det var i maj förra året. Då hade Svanberg strax innan gett ett löfte i en DN-intervju: ”Alla förstår ju att det blir noll i bonus för Volvos ledning för 2020.”

Men inne i styrelserummet agerade han tvärt om. Som om det övriga samhället inte existerade.

När styrelsen insåg att krisen gjorde att ledningen inte kunde nå upp till sin bonus sänktes kraven i hemlighet mitt under året så ledningen ändå fick 118 miljoner kronor. Vd Martin Lundstedt fick då själv 21,4 miljoner kronor i bonus.

När detta blev känt nu i mars blev den annars så talföra Carl-Henric Svanberg tyst. Han skrev ett skriftligt uttalande till DI: ”Styrelsen ville ge vd och ledning tydlighet kring målen och skapa incitament för en snabb vändning under rådande svåra omständigheter”.

Läs gärna det två gånger och ta in det. Skulle vd ha slutat prestera – medan Sjukhussverige gick på knäna?

Svanberg lovade också i en DN-intervju att den fasta lönen för styrelsen och vd Martin Lundstedt skulle sänkas 20 procent ”under 2020”. Men i not 27 i årsredovisningen framgår att Lundstedts fasta lön bara sänktes 2,7 procent under 2020.

Allt reser också en annan principiell fråga: får en styrelse ändra i ersättningsvillkoren under året? De ska ju principiellt bestämmas av ägarna på årsstämman.

Avanza Zero, en av de största fonderna på den svenska marknaden, anser att svaret är nej – detta måste godkännas av ägarna och kommer på onsdagen att rösta emot.

Flera storägare – pensionsbolaget AMF, Swedbank Robur och pensionsjätten Alecta – har varit kritiska till hur AB Volvos styrelse hanterat bonusfrågan i DI.

Frågan om Svanberg agerade för bolagets eller ledningens bästa måste också ställas.

Vad händer då på stämman? När jag ringer runt är storägarna förtegna. Alecta anser det vara utagerat. Swedbank Robur bekräftar att de haft en ”diskussion om bonuskriterierna med Volvo inför stämman”. De andra, inklusive tredje största ägaren, den globala storfonden Blackrock, vill inte ge besked via medierna.

Just Blackrock gav Carl-Henric Svanberg skrämselhicka förra året när de gav Volvo underkänt i hur man kommunicerat klimatfrågan.

På onsdagens årsstämma kan vad som helst hända. Och allt mer tycks – mot styrelsernas vilja – handla om samhällsansvar.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Fakta. Största ägarna i AB Volvo

Ägare och andel i procent av kapitalet.

1. Industrivärden, 8,4 procent
2. Geely, 8,2 procent
3. Blackrock, 4,8 procent
4. Alecta Pensionsförsäkring, 3,9 procent
5. AMF Pension & Fonder, 3,4 procent
6. Swedbank Robur, 3,2 procent
7. Capital Group, 2,5 procent
8. Norges Bank, 2,4 procent
9. SEB Fonder, 2,3 procent
10. Vanguard, 2,1 procent

31 Fler kvinnor är aktiva i gängen

Allt fler kvinnor och flickor deltar i gängkriminaliteten. Enligt Stockholmspolisens kartläggning har det på ett par år skett mer än en fördubbling av antalet kvinnor i gängen – och de har en betydligt mer drivande roll än förr.

– Från att tidigare ha sett en passiv flickvän ser vi i dag en aktiv medgärningsman som tar en egen självständig roll för att nå makt status och egen ekonomisk vinning, säger Magnus Mowitz, tf chef för underrättelsesektionen vid Polisregion Stockholm, till SVT Veckans Brott.

Enligt den kartläggning som underrättelsesektionen i polisregionen gjort finns ett 50-tal kvinnor med i gängen. Kvinnor är fullvärdiga medlemmar, de är med och organiserar och planerar och sysslar aktivt med narkotikahantering, transporter och penningtvätt, enligt polisen.

Kvinnorna tycks dock inte delta lika aktivt i den allra grövsta våldsbrottsligheten, som skjutningar och sprängningar.

TT

31 Hovrätten fastställer domar i uppmärksammat tortyrfall

De två tonårspojkarna utsattes för utstuderad tortyr på en kyrkogård under en hel augustinatt förra året. Tingsrätten dömde två unga män till långa fängelsestraff för bland annat människorov, grov misshandel och våldtäkt. På tisdagen meddelade Svea hovrätt att tingsrättens tidigare dom fastställs.

Det var natten mellan den 22 och 23 augusti 2020 som två tonårspojkar rånades och under nio timmar utsattes för en lång rad förnedrande och tortyrliknande handlingar på Norra begravningsplatsen i Solna.

I sin dom konstaterade Solna tingsrätt att det kunde anses bevisat att pojkarna fått ta emot åtskilliga slag, bland annat med en spade. De blev även sparkade och knivstuckna.

De tvingades ta av sig sina kläder, bands till fötter och armar, försågs med munkavle och tvingades ligga nakna i gropar. Pojkarna utsattes även för ett otal hot om att de skulle dödas och begravas. En av tonåringarna utsattes för en grov våldtäkt när han låg på marken – naken, bunden och med munkavle och ögonbindel. Ett av brottsoffren berättade i rätten att båda gärningsmännen skrattade när de förnedrade honom sexuellt med en pinne.

Totalt pågick de brottsliga gärningarna i omkring nio timmar, enligt tingsrätten.

Under rättegången berättade en av pojkarna att tortyren till slut fick honom att önska att det vore bättre om männen dödade honom direkt.

De båda männen, i dag 19 och 21 år gamla, dömdes i tingsrätten för grovt rån, människorov, grov misshandel, våldtäkt och övergrepp i rättssak.

21-åringen dömdes till nio års fängelse medan 18-åringen fick fem år och sex månaders fängelse. Den sistnämndes straff kortades betydligt på grund av hans ålder.

Männen överklagade också domen till hovrätten, som nu på samtliga punkter fastställer domen.

21-åringen får därför sitt tidigare utdömda straff på nio års fängelse fastställt även i Svea hovrätt.

”Hovrätten instämmer i alla delar i tingsrättens bedömningar om vad som är utrett i målet”, står det nu i Svea hovrätts dom angående händelserna på kyrkogården.

Svea hovrätt slår också fast att det inte finns något tvivel om vilka gärningsmännen är och att ”de har agerat tillsammans och i samförstånd under alla delar av händelseförloppet”.

Den yngre av förövarna, en nu 19-årig ung man, får dock sitt totala straff sänkt från fem år och sex månaders fängelse till fem år. Anledningen är att hovrätten bedömer att ett rån, som mannen också dömdes för i tingsrätten, har ett något lägre straffvärde.

När förhandlingarna i tingsrätten avslutats startade den moderate riksdagsmannen Hanif Bali en insamling till förmån för brottsoffren. På kort tid hade han fått in 2 miljoner kronor.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

01 Skjutningarna minskar dramatiskt efter gripanden och strängare lagar

Sverige kan ha nått en vändpunkt när det gäller det grova gängvåldet. Antalet dödade - respektive skadade av skjutvapen har halverats hittills i år jämfört med 2020.

Strängare vapenlagar, avkylda konflikter och ovärderlig Encrochat-data tros ligga bakom.

Nya kvartalssiffror som DN tagit del av visar att användningen av pistoler, automatkarbiner och andra skjutvapen på kort tid har avtagit inom den kriminella miljön. Under årets första kvartal stannade antalet döda vid sex personer – fem män och en kvinna – i hela landet. Det kan jämföras med tolv mordfall under motsvarande period 2020 och i snitt cirka elva mellan 2017 och 2020.

– Visst är trenden positiv, det är ingen tvekan om det, säger kommissarie Lars Öjelind som kartlägger skjutvapenvåldet för polisens räkning.

Fem av sju regioner (Mitt, Nord, Syd, Väst och Öst) har inte registrerat ett enda skjutvapenrelaterat mord hittills i år.

Med undantag av en dödsskjutning i Örebro i slutet februari har samtliga mord i stället skett i Region Stockholm. Här ligger de dödliga skjutningarna kvar på samma nivå som rekordåret 2020, då 47 personer avled i hela landet varav 25 i Stockholm.

Men även i Stockholmsområdet kan en viss ljusning skönjas. Efter en kraftig puckel under hösten, med 13 mord på fyra månader, har dödskurvan sjunkit markant.

– Om inget händer i natt har det gått en månad sedan vi hade en dödlig skjutning i de kriminella miljöerna här, säger Lars Öjelind när bara några timmar återstår av mars.

Hans förklaring till den positiva trenden är inte helt oväntad: De massiva tillslagen med stöd av dekrypterad Encrochat-data från Frankrike kan antas ha fått effekt även här.

– Många kriminella sitter helt enkelt inburade. Och förutom Encro beror det säkert på att obligatorisk häktning gäller för bland annat grovt vapenbrott.

Lagskärpningen som Lars Öjelind hänvisar till skedde 2018. Förutom att gripna inte längre släpps i avvaktan på rättegång har minimistraffet fördubblats, från ett till två års fängelse. DN:s genomgång visar också att allt fler grips och döms för grovt vapenbrott.

När det gäller landet som helhet kunde den positiva trenden skönjas redan i mitten av förra året. I Göteborg, som periodvis varit hårt drabbat, har till exempel inte en enda person dödats sedan en 33-årig kriminell man sköts till döds i Gamlestaden i maj.

– Jag ser nog också Encro-utredningarna som den viktigaste förklaringen, säger Göteborgs polischef Erik Nord.

Under onsdagsförmiddagen följde Erik Nord rättegången mot det nätverk i Södra Biskopsgården som snabbt kunde gripas efter mordet på 33-åringen.

Liksom i mängder av andra fall ingår Encrochat-data här i bevismaterialet mot de 16 åtalade.

– Att vi kan slå ut hela nätverk på det här sättet betyder mycket för konfliktsituationen och det har utan tvekan blivit lugnare i Göteborg, fortsätter Erik Nord, som framhåller att även polisens stora omorganisation till slut börjat ge resultat.

– Staketen mellan olika enheter har blivit lägre, vilket bland annat gör att regionala mordutredare får viktig information från kollegor som jobbar lokalt.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

01 DN/Ipsos: Fler tror att politiker kan stoppa våldsbrotten

Väljarnas förtroende för att riksdagspartierna kan vidta rätt åtgärder mot skjutningarna har ökat jämfört med för ett år sedan. Det visar en mätning från DN/Ipsos. Men fortfarande är det nästan hälften som har låg tilltro till politikernas förmåga att stävja våldet.

Under förra året användes skjutvapen i 48 fall av dödligt våld, enligt en summering från Brottsförebyggande rådet. Myndigheten konstaterar att det skett en stadig ökning sedan 2011. Skjutningarna, som ofta är kopplade till kriminella gäng, har debatterats intensivt mellan politiker under en längre tid. Debatten kretsar mycket kring polisens resurser och befogenheter och olika förslag om straffskärpningar. Fokus har alltmer hamnat på

sambandet mellan brottslighet och bristande integration.

DN/Ipsos mätningar visar att väljarnas förtroende för att politikerna ska klara av att lösa problemen med våldsbrotten är fortsatt lågt. Även i den senaste undersökningen, gjord i mars, överväger de som har litet förtroende för riksdagens partier. De som har stort förtroende utgör en minoritet.

Men en tydlig förändring sedan förra mätningen är att väljarnas bedömning av politikerna ändå är mer positiv än tidigare. De som har stort förtroende för riksdagspartiernas förmåga att stävja våldet har ökat från 14 till 23 procentenheter. Andelen med litet förtroende minskar från 58 till 47 procent.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Flera partier har lagt förslag om åtgärder mot brottsligheten. Samtidigt har pandemin minskat medieutrymmet för de här problemen. Det kan vara några förklaringar till att vi ser en minskad misstro mot politikerna, säger han.

Förtroendet för polisens förmåga är betydligt högre, men där syns inga förändringar i den nya mätningen. Fortsatt är det drygt hälften som har stort förtroende för polisen medan en fjärdedel har litet förtroende. Nivån på människors oro för att de själva skulle råka illa ut i samband med skjutningar är oförändrad, enligt DN/Ipsos.

Ungefär en av fyra svarar att de är oroliga. Bryter man ner svaren så framträder ett välkänt mönster. Sverigedemokraternas väljare utmärker sig som mest oroliga. De har också lägre förtroende för både polis och politiker än andra väljargrupper.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

SÅ GJORDES UNDERSÖKNINGEN

Ipsos har genomfört 1 240 intervjuer med röstberättigade personer under perioden 9–21 mars.

Utifrån ett slumpmässigt urval gjordes 517 intervjuer med sms-länk till en webbenkät. 723 digitala intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Frågorna var: Hur orolig är du för att du personligen ska råka illa ut i samband med skjutningar och våldsdåd? Vilket förtroende har du för att följande grupper kommer att vidta rätt åtgärder för att minska antalet skjutningar och våldsdåd?

01 Migrationsverket: ”Det är enskilda bedömningar”

Göteborg. Det finns inget enkelt svar på vad en person i Hanif Qasemis situation skulle kunna göra för att få rätt att arbeta vidare på äldreboendet i Askim.

Migrationsverkets krav är svåra att uppfylla för en afghansk man född i början av 90-talet.

Hanif Qasemi är fast anställd på ett äldreboende i Göteborg och har sedan i somras sökt arbetstillstånd i Sverige. Nyligen fick han avslag, bland annat med hänvisning till att han angivit en konstruerad födelsedag – en dag som svenska myndigheter själva hittade på 2015, när Hanif kom till Sverige som flykting och sa att han aldrig firat födelsedag. Nu upplever han att han hamnat i en process där det inte går att göra rätt.

I grunden anser svenska myndigheter att nästan alla afghanska identitetshandlingar har säkerhetsbrister. Landets pass utfärdas med stöd av en traditionell identitetshandling som kallas tazkira.

– Det är en av de viktigaste handlingarna för en afghansk medborgare, men problemet är att tazkirorna förekommer i en mängd olika modeller och de är enkelt producerade och saknar kontrollerbara säkerhetsdetaljer, säger Darine Nehme, som är dokumentexpert på Migrationsverkets id-enhet.

Sedan några år tillbaka säger dock Migrationsverket att afghanska pass utfärdade efter 2012 ska kunna ligga till grund för styrkande av identitet. Ett sådant pass har Hanif Qasemi.

– Men sedan är det ju så att vi kan ställa frågan på vilka handlingar personen har fått det här passet. Och där kan det ofta bli frågetecken, utifrån de här tazkirorna då, säger chefen för id-enheten, Alexander Katsoulakis.

Mot bakgrund av det ni berättat om tazkirorna kan man ju undra varför Sverige litar på ett endaste afghanskt pass?

– Ja, det är ett rättsligt ställningstagande som verket har gjort. Det måste rättsenheten svara på. Numera finns det också en ny form av tazkira i id-kortsformat som innehåller en rad säkerhetsdetaljer.

Men det blir väl i praktiken omöjligt för en man född på 90-talet, då det inte fanns e-tazkiror, att få sin identitet styrkt?

– Vi skulle inte uttrycka oss på det sättet. Det är enskilda bedömningar. Men från länder där man inte har en rättsstat enligt västeuropeiska mått är det självklart svårare.

I fallet med Hanif Qasemi litar afghanska myndigheter på hans bakgrundsdokumentation, men Sverige underkänner den. Utöver tazkiran har han angett sitt svenska LMA-kort – en handling man får som asylsökande för att kunna söka vård, arbete och

bankkonto. Det vänds nu mot Hanif Qasemi i avslaget, eftersom födelsedatumet där är en uppenbar konstruktion.

Hur många som får avslag av samma skäl kan id-enhetens chef inte svara på.

– Jag har inte den informationen, men ett LMA-kort är ingen formell id-handling.

Men var det fel av honom att ta med det i ansökan. Om man är uppvuxen i ett samhälle som inte ägnar sig åt födelsedagar, är det fel att ange den man fått av Sverige då?

– Jag får hänvisa till rättsenheten där också, säger Alexander Katsoulakis.

Migrationsrättsenhetens chef Daniel Grynfarb svarar skriftligt att om ett land utfärdar ”en pass- eller id-handling som grundar sig på uppgifter i ett svenskt LMA-kort innebär det att handlingen inte kan godtas av Migrationsverket. Identitetsuppgifterna i handlingen bygger då i det här fallet på en enskildes lämnade uppgifter som inte har kontrollerats av hemlandsmyndigheterna.”

Han tillägger också att Migrationsverkets bedömning av afghanska pass över lag grundar sig ”både på tillgänglig landinformation och den dialog vi har med den afghanska ambassaden”.

I det specifika fallet med Hanif Qasemi har migrationsdomstolen redan under asylprocessen ifrågasatt passhandlingen, och inte accepterat den, skriver Daniel Grynfarb, ”varför Migrationsverket inte heller kan göra det”.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

Fakta. 139 fick jobba i Sverige 2020

Förra året fick 139 afghanska medborgare arbetstillstånd i Sverige

35 stycken, den största gruppen, var snabbmatspersonal.

9 personer, den näst största gruppen, var kockar eller kallskänkor.

7 stycken var vårdbiträden. Det är den yrkesgrupp som Hanif Qasemi kan anses tillhöra. I gruppen ingår även skötare, där fem stycken beviljades arbetstillstånd.

2019 fick 93 afghaner arbetstillstånd. 2018 var det 154.

Källa: Migrationsverkets hemsida/ statistik om arbetstillstånd

01 Fler poliser ska minska våldsbrotten

Polisen har ökat sin närvaro i Flemingsberg mot bakgrund av att otryggheten i området har ökat. Polisen är också oroad över att unga rekryteras av kriminella.

I ett pressmeddelande skriver polisen att situationen i Flemingsberg har en stor påverkan på lokalsamhället. Kriminella från området har figurerat i ett flertal brottsutredningar om bland annat skjutningar.

Därför har det sedan en tid funnits extra poliser på plats i Flemingsberg. Förhoppningen är att åtgärden ska minska antalet våldsbrott i området och öka tryggheten. Dessutom hoppas polisen kunna minska nyrekryteringen till kriminalitet.

– Det handlar om en grupp kriminella som begår brott och skapar otrygghet för övriga goda medborgare. Målet är att allmänheten ska kunna röra sig fritt utan

att behöva vara rädda, säger Jens Östberg vid polisen i Huddinge i pressmeddelandet.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

02 Ledare: Kampen mot gängen kräver samarbete på lokal nivå

Den högsta polisledningen i Sverige förklarade nyligen en del av minskningen av antalet skjutningar – 45 hittills i år mot 73 motsvarande period 2020 – med att kollegor i Europa knäckt krypteringsverktyget Encrochat (DN Debatt 27/3).

När bevisningen godkändes ledde det till att hundratals yrkeskriminella kunde

frihetsberövas med ovanligt resurseffektiva metoder; möjligheten att läsa den organiserade brottslighetens kommunikation har lett till ett stort genombrott.

Rikspolischefens begäran att få egna offensiva verktyg för underrättelseverksamheten och slippa förlita sig på internationella kollegors framgångar, framstår därför som fullt rimlig. Kriminalpolitikens eftersläpning i utvecklingen är reell – polisens verktyg måste därför fortsätta att vässas.

Men när det gäller kampen mot gäng-brottsligheten krävs det mer än en starkare polismakt. Framför allt måste rekryteringen brytas – det kräver åtgärder mot utanförskapet som präglar landets särskilt utsatta områden.

Visst har staten ett stort ansvar också när det gäller det, men avgörande insatser kommer att behöva genomföras lokalt. Det är också där problemen är akuta.

Där måste det skapas en tro på utbildning, möjligheten till ett första sommarjobb och kanske, för att tala med Virginia Woolf, *ett eget rum*. Det är sannolikt att bostadspolitik kommer att bli ett nyckelområde de närmaste åren. Bostadsbristen är fläckvis en epidemi med följder på rader av samhällsområden. Vad betyder trångboddhet för skolresultaten?

I de elva kommunerna där de särskilt utsatta områdena på polisens nationella lista hittas kommer stor vikt att läggas vid vad kommunen själv måste göra inom kommunalpolitikens hank och stör.

Intressanta exempel finns. Inte minst framstår arbetet som just nu utförs i Göteborg som målmedvetet och strukturerat – med syftet att

ingen av stadens förorter ska klassas som särskilt utsatt om fem år.

Med stadsdelen Gårdsten är den uppgiften redan avklarad. Det har skett genom nära samverkan mellan bland annat kommunen, det kommunala bostadsbolaget och polisen. Till insatserna hör trygghetsvärdar, klottersanering och lärlingsplatser för skolungdomar.

Nu fördjupar staden engagemanget i stadsdelen Tynnered. Kommunens allmännyttiga bostadsföretag har återigen en nyckelroll. Receptet från Gårdsten med ”väldigt stark lokal närvaro”, med allmännyttans vd Terje Johansson ord, ska användas igen. I Tynnered krokar även näringslivet i processen på ett sätt som framstår som lovande.

Stena Fastigheter, som också har stora fastighetsbestånd där, och Volvo Cars bidrar i ett program som innehåller satsningar på frukost i skolan, läxhjälp och dubbelt så många sommarjobb till ungdomar i området. Volvo Cars ser den större bilden och framhåller att huvudsätet Göteborg ska förbli en attraktiv stad att verka i.

Fokus ligger förstås på mänskliga värden – människor i de utsatta stadsdelarna har det svårt – men Johansson pekar också på att investeringen i sociala program medför ”en potential för en värdeökning på fastigheterna. Och den är sannolikt större i den här typen av områden än i de mest centrala delarna av Göteborg” (DN 29/3).

Sådana här helhetsgrepp med kommun, näringsliv, civilsamhälle och fastighetsförvaltare bör studeras noga av andra landsändar med särskilt utsatta områden. **DN 2/4 2021**

02 Tre män döms efter stort beslag av sprängmedel

Tre män döms av Eksjö tingsrätt till långa fängelsestraff för synnerligen grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Männen har hanterat drygt ett halvt ton sprängmedel. Åklagaren har förklarat att det är ett av de största tillslag av sprängmedel polisen gjort någonsin i Sverige.

Två män i 40-årsåldern döms till fängelse i sex respektive fem år. En av männen döms också för andra brott, därav det längre straffet.

En tredje man, som är i 25-årsåldern, döms till tre års fängelse för samma brott. Detta trots att åklagaren bara yrkat på villkorlig dom, då det är mannens uppgifter som lett fram till avslöjandet, skriver Smålandstidningen.

TT

02 Gick i karantän – sades upp för svartuthyrning

Ett äldre par tillhörde en riskgrupp och satte sig i karantän i sommarstugan. Under tiden var emellanåt sonen och hans barn inneboende i den tomma hyreslägenheten i Lund. Svartuthyrning, hävdar värden som sagt upp hyreskontraktet. Men nu vinner paret en tvist i hyresnämnden, skriver Hem och Hyra.

Hyresvärden, det kommunala bostadsbolag LKF, anser att stugan i själva verket varit parets permanenta bostad. Rätten går dock på parets version: stugan tjänat som tillfällig bostad. Att bo i lägenhet och åka hissen till våning nio har känts för osäkert under pandemin. Hyresnämnden skriver att det är ”rimligt med hänsyn till den allmänna osäkerhet som pandemin föranledde”.

TT

02 Kvinna blev svårt skållad i skolkök

En kvinna som jobbar i ett skolkök i Norrköping fick i går en större mängd hett vatten över sig i en arbetsplatsolycka.

– Kvinnan fick vad man befarar är ganska allvarliga skador och hon fördes till sjukhus, säger Angelica Israelsson SIlfver, vid polisen.

Kvinnan är i 45-årsåldern och en utredning om vållande till kroppsskada har inletts.

TT

02 Dopningsräd mot gym

En civilklädd polis som spanade på ett gym i Linköping misstänkte att fem män där hade dopat sig. De greps, tillslag gjordes i deras hem och alla misstänks nu för dopningsbrott, meddelar polisen.

I flera skåp i omklädningsrummet hittades vad som tros vara dopningspreparat. Vid tillslagen i två av männens bostäder hittades ännu fler preparat.

TT

02 Den misstänkte har erkänt att han dödade kvinnan

Den man som anhållits misstänkt för att ha mördat en 18-årig kvinna i Höör har erkänt att han dödat henne, meddelar Åklagarmyndigheten.

”Den anhållne mannen har i polisförhör medgivit att han har berövat kvinnan livet. Han menar att hans avsikt inte var att döda henne och förnekar därför gärningen”, meddelar kammaråklagare Kristoffer Nordström i ett pressutskick.

”Jag anser emellertid att det föreligger sannolika skäl för mord och därför har jag begärt honom häktad.”

Det ”som förmodas vara” mordvapnet har hittats vid dykningar i en sjö i närheten av det område som spärrats av, meddelas vidare. De avspärrningarna har också hävts under dagen.

Den 18-åriga kvinnan försvann under natten till i tisdags. Hon lämnade en väns bostad vid tvåtiden på natten, men kom aldrig hem. Ett stort sökpådrag inleddes, och under onsdagseftermiddagen bekräftade polisen att man hittat en kropp.

Polisen har bekräftat att det funnits en koppling mellan den misstänkte 25-åringen och kvinnan.

– Någon form av bekantskap finns, hur den ser ut vet vi inte till hundra procent. Det kommer att framkomma under arbetets gång, men att

det finns en koppling det vet vi, säger Ewa-Gun Westford, presstalesperson för polisen, till DN.

Först inleddes en förundersökning om misstänkt människorov, men under onsdagen övergick det till att bli en förundersökning om mord. Handlingar från tingsrätten visar att polisen inledde förundersökning om mord redan på måndagen, den 29 mars. Men det tillbakavisas av polisen som menar att det handlar om en felskrivning.

– Den 29 mars stämmer helt enkelt inte. Förundersökning om människorov och mord inleddes i går, på onsdagen, säger Ewa-Gun Westford.

På onsdagskvällen hölls en minnesstund i Höör för den 18-åriga kvinnan, där ett 60-tal personer närvarade.

– Det var som att hela byn stannade upp när hon försvann, säger en granne till Sydsvenskan.

DN har sökt kammaråklagare Kristoffer Nordström och mannens advokat.

DN TT

02 Skärpt straff för hammarattack på tjetjensk regimkritiker

Hovrätten skärper straffet för mannen som attackerade den tjetjenske regimkritikern Tumsu Abdurachmanov i Gävle med en hammare.

Straffet för den medhjälpande kvinnan sänks dock – och några säkra kopplingar till den tjetjenska regimen slås inte fast.

Tingsrätten i Gävle slog i sin dom fast att mordförsöket på Abdurachmanov kunde kopplas till den regimkritiska verksamhet han drivit på internet, och menade att det framstod som självklart att en penningstark stat låg bakom, då attacken föregåtts av noggrann planering till stora kostnader.

Abdurachmanov är en av de mest välkända kritikerna av den tjetjenska regimen, och tingsrätten pekade även på den ”blodshämnd” som Magomed Daudov, talman i Tjetjeniens parlament, uttalade mot bloggaren i mars 2019 som förklaring till dådet.

Hovrätten för nedre Norrland går inte lika långt.

Mannen har berättat att han fått i uppdrag att döda bloggaren, och ”mycket talar för” att hans regimkritiska verksamhet utgör motivet, men

hovrätten tycker inte att utredningen ger ”tillräckligt underlag för några säkra slutsatser varken avseende kopplingen till den tjetjenska ledningen eller det bakomliggande motivet till gärningen”.

Målsägarbiträdet Jens Sjölund tycker bedömningen är märklig.

– Jag vet inte riktigt vad som ska krävas för att man ska kunna slå fast att andra statsaktörer agerar på svensk mark. Om du ska ha ett erkännande från presidenten i ett annat land är det verkligen att begära för mycket. För Säpos utredning är verkligen gedigen.

Det var den 26 februari förra året som Abdurachmanov attackerades av en man med en hammare när han låg och sov i sin bostad i Gävle. Abdurachmanov skadades i huvudet men lyckades övermanna sin angripare, och fick sedan mannen att erkänna att han hade kommit från Moskva, ett erkännande som bloggaren filmade och publicerade på sina kanaler.

I tingsrätten dömdes angriparen, en rysk man i 30-årsåldern, för mordförsök till tio års fängelse och livstids utvisning. Hovrätten skärper fängelsestraffet till tolv år.

Rätten anser att det finns flera försvårande omständigheter, bland annat att attacken skedde när Abdurachmanov sov, att det var ett beställningsmord samt att mannen hade ”tydligt avsiktsuppsåt”.

Mannen själv har endast erkänt grov misshandel och sagt att han aldrig haft för avsikt att döda, utan endast skada, eftersom han inte vågade neka sin uppdragsgivare, en namngiven utländsk medborgare som varit

häktad i sin frånvaro. Hans försvarare Gustaf Andersson är ”rejält besviken” över domen.

– Hovrätten tycker det är ställt utom rimligt tvivel att målsägaren utsatts för två slag med hammaren, men rättsintyget ger tydligt att det är ett slag. Det är det hela uppsåtet faller på. Hovrätten menar att det upprepade våldet visat på avsikt att döda, det är en felaktig bedömning.

En kvinna som i tingsrätten dömdes för medhjälp till mordförsök får dock sitt straff sänkt från åtta till ett år och sex månaders fängelse. Hon utvisas från Sverige i fem år. Rätten var oenig och en ledamot ville fastställa domen mot kvinnan.

TT

03 Bråk mellan kommuner och regeringen om kärnavfallet

Regeringen befinner sig mitt i en konflikt om kärnkraftens farliga avfall. På ena sidan står miljöorganisationerna och regeringens egna experter. På andra sidan står kommunerna där avfallet ska förvaras.

Alla väntar på att regeringen ska sätta ned foten.

– Man försöker bara förhala frågan, säger Andreas Erlandsson (S) i Oskarshamn.

I början av mars fick Stefan Löfven ett ovanligt skarpt formulerat brev från en partikamrat. I brevet varnades statsministern för att regeringen riskerar att släcka ned hela landet.

Bakgrunden är denna:

Sveriges tänkta kärnavfallshantering stödjer sig på två ben. Oskarshamn har mellanlagret, där allt använt kärnavfall nu förvaras. Östhammar är den kommun där slutförvaret är planerat att byggas. Planerna sträcker sig hundratusen år in i framtiden, förberedelserna har pågått i årtionden, allt som saknas för att slutförvaret ska börja byggas är ett beslut från regeringen.

Men beslutet har dragit ut på tiden och i brevet till Löfven kräver de två kommunernas ledande politiker besked. Om inte slutförvaret börjar byggas i Östhammar kan inte heller Oskarshamn ta emot mer kärnavfall, menar de. Det skulle innebära att mellanlagret blir fullt om två år, vilket gör att de svenska kärnkraftverken måste stanna med ”förödande konsekvenser för vårt samhälle och land”.

”Då släcker regeringen ned Sverige också”, står det i brevet som undertecknats kommunalrådet Andreas Erlandsson (S) i Oskarshamn och hans centerpartistiska kollega Jacob Spangenberg i Östhammar.

Brevet registrerades av regeringskansliet den 5 mars. Andreas Erlandsson väntar fortfarande på svar från sin statsminister. Under tiden har han fått signaler som gjort honom ursinnig.

Förra veckan frågades miljö- och klimatminister Per Bolund (MP) och energiminister Anders Ygeman (S) ut av riksdagens närings- och försvarsutskott om kärnavfallet. Under utfrågningen öppnade Per Bolund för att gå emot det kommunala vetot och besluta om att utvidga mellanlagret, utan att frågan om slutförvar är löst.

Inget beslut är fattat men det är en lösning som förordats av miljöorganisationer och fått klartecken av regeringens rådgivare vid Kärnavfallsrådet. Det skulle ge regeringen mer tid att hantera frågan om slutförvar och utöka lagret i Oskarshamn från 8 000 till 11 000 ton kärnavfall – mot kommunens vilja.

– De kör över kommunen fullständigt. Vi har varit tydliga sedan vi gav första tillståndet 1979, att Oskarshamn inte får vara någon slutgiltig förvaring, säger Andreas Erlandsson.

Du låter förbannad?

– Absolut. Här har man jobbat nära Kärnavfallsrådet i många, många år och det ska vara demokratiskt och transparent och så känns det som att de skiter fullständigt i kommunens yttrande som vi hållit på med i 40 år.

Oskarshamn har sagt ja till att utöka mellanlagret men bara om det också innebär att slutförvaret påbörjas. Andreas Erlandsson pekar på att det i Finland nu byggs ett slutförvar av samma typ som det som planeras i Sverige ,”35 mil från Östhammar”, och tycker att regeringen inte kan skjuta upp beslutet längre.

– Det här är beslutsångest från miljöpartisterna, det är min analys. Man bara försöker förhala frågan. Men det har en stor nationell betydelse och vi måste ta ansvar för det. Oskarshamns kommun har suttit på Svarte Petter här nu i 40 år. Det räcker, vi måste börja bygga för framtiden.

Den 23 mars, samma dag som ministrarna frågades ut av riksdagens utskott, skrev Kärnavfallsrådet ett yttrande till regeringen om att det var juridiskt möjligt att utöka mellanlagret mot kommunens vilja. Rådets ordförande Carl-Reinhold Bråkenhielm säger att han har full förståelse för kommunernas oro.

– Det är ingen bra situation med en förlängning av mellanlagret utan att man har en slags plan för slutförvaret på plats. Det är ingen långsiktig lösning, inte ens på kort sikt, och jag kan ha förståelse för att de är oroade, säger han och fortsätter:

– Samtidigt måste det sägas att det måste få ta den tid det tar, med de frågor som kommer upp om slutförvaret och som inte täckts av ansökan och de kompletteringar som har gjorts. Man kan inte bara

sätta forskningsfrågor inom parentes, bara för att det leder till en viss förlängning av processen.

Bland de saker som Kärnavfallsrådet anser måste belysas ytterligare finns gjutjärnsinneslutningen av kapseln med kärnavfall. När kärnavfallet och dess skyddsbarriärer väl är på plats kommer kapseln bli omöjlig att besiktiga och det kommer vara svårt att veta om skyddet håller under de hundratusentals år som krävs.

– Det sker hela tiden en utveckling där nya frågor dyker upp och det finns dessutom andra saker som regeringen anser att man behöver undersöka. Man kan inte vid något specifikt tillfälle säga att ”nu har vi allt, nu är det bara att köra”, säger Carl-Reinhold Bråkenhielm.

Kärnavfallsrådet ska träffa regeringen för ett nytt möte den 28 april. DN har sökt statsminister Stefan Löfven och miljö- och klimatminister Per Bolund. I en tidigare intervju med DN säger Per Bolund att han inte kan lova att regeringen fattar beslut om slutförvar innan halvårsskiftet, trots krav från Vattenfall.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

03 Fem anhållna för mordförsök i Stockholm

En person fördes till sjukhus med allvarliga skador efter att ha anträffats i Hässelby Villastad i västra Stockholm på fredagen. Fen unga män greps i närheten för inblandning i händelsen. Alla fem är anhållna av åklagare för mordförsök, men med olika misstankegrader.

– De är i 20-årsåldern och nedåt. Målsäganden är några år äldre, säger Ola Österling, presstalesperson vid Stockholmspolisen.

TT

03 Mordmisstänkt man i Höör häktas

Den man som misstänks för att ha mördat en 18-årig kvinna i Höör häktas på sannolika skäl misstänkt för mord, rapporterar Kvällsposten.

Mannen har medgett att han berövat offret livet men förnekar uppsåt. Häktningsförhandlingen vid Lunds tingsrätt hölls på långfredagen.

Under skärtorsdagen erkände mannen, som är i 25-årsåldern, att han bragt kvinnan om livet men att det inte var hans avsikt.

Mannen kommer att genomgå en så kallad paragraf 7-undersökning, en mindre utredning av hans psykiska tillstånd.

TT

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi
- Transporter och infrastruktur

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- Infrastrukturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- Nationell infrastrukturplan 2018-2029
- Nationell godstransportstrategi
- Digitaliseringsstrategin
- Infrastrukturdepartementet på twitter
- Transportsektorn elektrifieras
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Myndigheter under Infrastrukturdepartementet
5 februari 2021

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet

  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet
- Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet

  Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet
  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet

  Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet
- Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikanalys
  Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analysorgan för frågor inom hela transportområdet. Myndigheten ansvarar för att utvärdera åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafikanalys ansvarar också för resvane- och transportundersökningar samt för den officiella statistiken inom området transporter och kommunikation. Myndigheten har också till uppgift att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från verksamheten till andra myndigheter och intressenter.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikverket
  Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslagsövergripande långsiktiga infrastrukturplaneringen för

väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.
från Infrastrukturdepartementet

- Transportstyrelsen
  Transportstyrelsen ansvarar för merparten av regelgivning, tillsyn, tillståndsprövning och registerhållning inom transportområdet. Myndigheten har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att de följs. Verksamheten omfattar alla trafikslag, dvs. väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Dessutom administrerar Transportstyrelsen bland annat fordons- och trängselskatten och supermiljöbilspremien.
  från Infrastrukturdepartementet
- Myndigheten för digital förvaltning
  Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har på övergripande plan i uppgift att:
  från Infrastrukturdepartementet

- Energimyndigheten
  Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.
  från Infrastrukturdepartementet

- Oljekrisnämnden
  Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet. Bestämmelser om Oljekrisnämndens uppgifter finns i oljekrislagen (1975:197) och ransoneringslagen (1978:268). Oljekrisnämnden träder i funktion i en krissituation.
  från Infrastrukturdepartementet

Energimarknadsinspektionen
Energimarknadsinspektionen bedriver tillsyn över energimarknaderna för el, naturgas och fjärrvärme.
från Infrastrukturdepartementet

- Elsäkerhetsverket
  Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.
  från Infrastrukturdepartementet

- Svenska kraftnät
  Svenska kraftnäts uppgift är att förvalta Sveriges stamnät för elkraft. Svenska kraftnät har också systemansvaret för den svenska elförsörjningen, ett ansvar som innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert.
  från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

24 Analytiker: Stopp hos Volvo slår mot resultatet

Volvo riskerar att förlora upp till hälften av sitt resultat under det andra kvartalet. Det menar analytiker efter att fordons-koncernen varnat för att halv-ledarbristen tvingar fram produktionssänkningar.

I måndags kväll meddelade Volvo att den globala bristen på halvledare kommer att ha en ”betydande” påverkan på bolagets tillverkning under det andra kvartalet.

Volvo kommer under inledningen av det andra kvartalet att genomföra stoppdagar i sin globala verksamhet för tillverkning av lastbilar. För närvarande beräknas dessa uppgå till totalt mellan två och fyra veckor beroende på produktionsanläggning. Därutöver förväntas störningar påverka även övriga affärsområden, uppgav Volvo.

Enligt SEB:s ”grova” bedömning kan det ta bort 25–50 procent av det förväntade resultatet under det andra kvartalet, skriver nyhetstjänsten PLX. Carnegie tror i sin tur att bedömningar för Volvos rörelseresultat, ebit, för det andra kvartalet kan komma ned så mycket som 35 procent.

Deutsche Bank bedömer att Volvo kan tvingas minska produktionen med omkring 16 000 lastbilar under det andra kvartalet.

Det skulle motsvara 9 procent av produktionen under helåret 2021, exklusive möjliga upphämtningseffekter under det andra halvåret, skriver Deutsche Bank i en kort kommentar.

På tisdagsmorgonen har också Danske Bank Markets sänkt sin rekommendation för Volvos aktie till behåll, från köp. Riktkursen ligger kvar på 245 kronor. Sänkningen motiveras med den starka kursutvecklingen under 2021 i kombination med att osäkerheten vad gäller bolagets produktion nu ökar.

Volvos B-aktien var på tisdagseftermiddagen ned nästan 7 procent till 220 kronor. Direkt

Högre avgifter och större vinster

Elbolagen har höjt elnätsavgiften under flera års tid, samtidigt som de gör stora vinster.

Grafik: Jenny Alvén Fakta: Jonas Frölberg Källor: Nils Holgersson-rapporten 2019, Företagarna 2017, respektive bolags årsredovisningar.

Så stor del av bolagens resultat är vinst

Bolagens rörelsemarginal i procent.

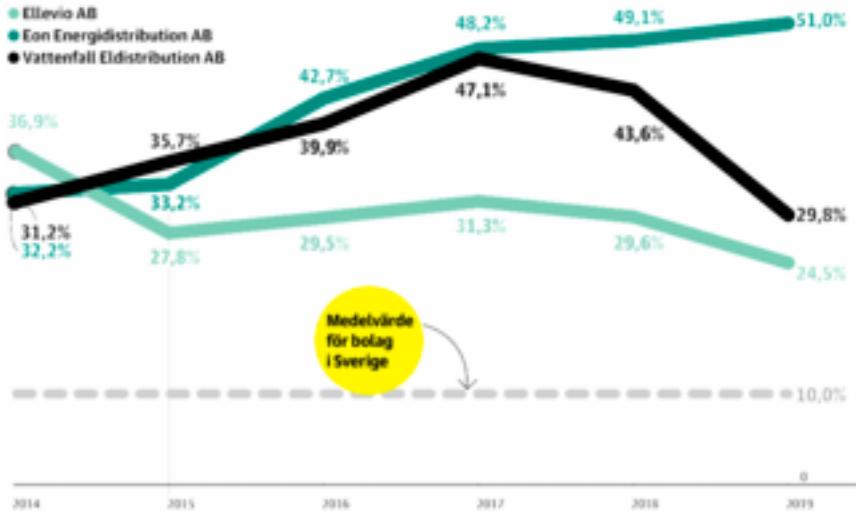

Elnätsavgift

Ackumulerad prisförändring. Medelvärde för rikets kommuner för typhuset Nils Holgersson (ett flerbostadshus). Vattenfall, Ellevio och Eon har monopol på elnäten i nära hälften av landets kommuner (141 av 290).

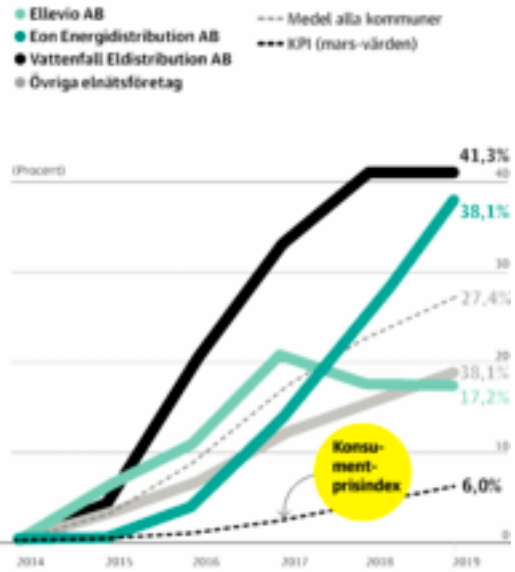

25 Tung kritik mot nytt elförslag – risk att kunderna får betala

Energiminister Anders Ygeman (S) driver nu igenom en proposition om elnätsavgifterna.

Energimarknadsinspektionen, Konsumentverket och Svenskt Näringsliv sågar förslaget.

– Det leder enbart till ökade vinster och högre elpriser, säger Stefan Yard, professor emeritus vid Lunds universitet.

Höjda elnätsavgifter har blivit ett allt större samhällsproblem. Energiminister Anders Ygeman (S) har lovat sänkta elnätsavgifterna upprepade gånger. Men nu driver han i stället igenom proposition som låter elnätsbolagen höja priserna och ta ut 28 miljarder kronor extra av elnätskunderna de närmaste åtta åren. På torsdagen tas frågan upp i näringsutskottet.

I höstas försökte Anders Ygeman få igenom en liknande proposition, som då stoppades efter en DN-granskning. Nu är den här en ny, något omgjord, variant.

– Det är skandalöst. På papperet ska elnätsbolagen som motprestation investera i elnäten. Men den skärpning som gjorts från i

höstas är otillräcklig, säger Stefan Yard, professor emeritus i företagsekonomi vid Lunds universitet och en av Sveriges största auktoriteter på elnätsregleringar.

De tyngsta remissinstanserna totalsågar förslaget. Bland annat Svenskt Näringsliv, Konsumentverket och Sveriges kommuner och regioner. Och framför allt tilllsynsmyndigheten Energimarknadsinspektionen, som skriver rakt upp och ner att elnätsbolagen redan får täckning för sina investeringar med nuvarande regelsystem ”vilket gör att förslaget endast leder till ökade vinster.”

Ändå verkar propositionen nu gå igenom. Endast Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna går i nuläget emot.

– Jag förstår inte varför Moderaterna och Centern svängt och nu stödjer förslaget. Inget styr i praktiken mot ökade investeringar, säger Stefan Yard.

Ordförande i näringsutskottet Lars Hjälmered (M) säger att han förstår att det kan finnas kritik.

– Vi har bestämt oss för att stödja kompromissen. Jag önskar att vi kunde strama åt ännu mer men vi är inte där.

Kompromissen han refererar till är att kraven på att bolagen ska investera i näten har höjts något. Det så kallade kapitalbaskravet har ökat från 1 till 4 procent.

Lars Hjälmered medger att det kan bli prishöjningar för elkunder.

Förklara – varför röstar ni ja om Energimarknadsinspektionen säger att det enbart leder till höjda avgifter och vinster?

– Vi måste också ta hänsyn till att Anders Ygeman och staten förlorat domstolsprocesser och att elnätsbolagen därmed kunnat höja avgifterna den vägen. Det är faktum och måste tas med i en politisk bedömning. Det viktiga är att nu ta tag i processen framåt.

De senaste decennierna har elnätsbolagen överklagat myndighetsbeslut och därmed ändå kraftigt kunnat höja elnätsavgifterna. Energiminister Anders Ygeman försökte få slut på rättsprocesserna genom att sluta en överenskommelse med elnätsbolagen hösten 2019. Den innebar att bolagen skulle sluta överklaga – om de fick de extra 28 miljarderna i intäkter från kunderna, alltså det som nu är grunden i propositionen.

Men elnätsbolagen har fortsatt att överklaga – trots överenskommelsen.

Så sent som den 26 februari i år vann Eon, Vattenfall och Ellevio en principiellt viktig dom i förvaltningsrätten i Linköping. Domen omintetgjorde en högprofilerad regeringssatsning där elpriserna skulle sänkas från och med 2020. Prissänkningar inleddes. Men nu pekar allt på prishöjningar igen.

Domen har överklagats av Energimarknadsinspektionen.

Propositionen är känslig för Anders Ygeman på ett annat sätt. Om den skulle falla riskerar de två regionala initiativ att öka eleffekten i Stockholm och Skåne att falla.

Energiminister Anders Ygeman sade sig inte ha tid att ställa upp på en intervju på onsdagen utan valde att ge skriftligt svar där inga uppföljningsfrågor kan ställas.

Energimarknadsinspektionen skriver att förslaget ”enbart leder till ökade vinster”. Professor Stefan Yard varnar för högre elpriser. Har de fel?

”Elnätsbolagen har under en lång tid överklagat intäktsramarna. Det är högst sannolikt att elnätsbolagen hade agerat på samma sätt också denna gång – med ökade avgifter för konsumenterna som följd”, står det i svaret.

Ygeman skriver också att det ställs krav på elnätsbolagen att göra stora investeringar och lösa lokala kapacitetsproblem – rakt emot Energimarknadsinspektionen analys.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

25 Mångmiljard-projekt hamnar i Gällivare

Kampen om att bli först med att producera fossilfritt stål blir allt hetare. Hybrit har beslutat bygga sin första industriella anläggning i Gällivare. Redan i höst ska utvalda kunder få testa SSAB:s nya fossilfria stål.

Stålbolaget SSAB är Sveriges enskilt största utsläppare av koldioxid. Det är själva utgångspunkten i det delvis statsstödda

projektet Hybrit, ett samarbete mellan SSAB, gruvföretaget LKAB och Vattenfall.

I somras invigdes en pilotanläggning i Luleå, där man ska använda vätgas i stället för koks för att framställa så kallad järnsvamp, en råvara för ståltillverkning. LKAB bidrar med ”fossilfria” järnmalmspellets, vätgasen ska produceras med el från Vattenfall. SSAB ska sedan göra det ”gröna stålet” vid sin anläggning i Oxelösund.

Nu tar man nästa steg genom att bygga en demonstrationsanläggning i industriell skala som integreras med Lkabs gruvdrift i Gällivare. Den beräknas kosta drygt 10 miljarder och kunna producera 1,3 miljoner ton järnsvamp från 2026.

Intill byggs det som Vattenfall hävdar blir världens största vätgasfabrik som drivs av fossilfri el. Hybrit har begärt 600 megawatts kapacitet till demonstrationsanläggningen.

– Det blir en utmaning att hinna med detta till 2026, då måste tillståndsprocessen gå snabbare än vad som är normalt i dag, säger Vattenfalls vd Anna Borg.

Pilotanläggningen i Luleå testas fortfarande med naturgas, först under våren kommer man att gå över till vätgas, som spjälkas ur vatten genom så kallad elektrolys.

– Nej vi är inte försenade. Det tar tid att få bort alla barnsjukdomar men nu vet vi att processen fungerar. Om några månader producerar vi fossilfri järnsvamp och redan till hösten ska några kunder få testa det fossilfria stålet, säger SSAB:s vd Martin Lindqvist.

Han vill inte avslöja vilka, men det är känt sedan tidigare att det finns ett stort intresse i bland annat bilindustrin.

Tanken bakom Hybritprojektet är att göra hela processen från gruva till färdigt stål så grön som möjlig, att skapa tusentals nya jobb och nya exportmiljarder.

Den ambitionen verkade höjas ännu mer i höstas när helstatliga LKAB lanserade en 20-årig satsning på flera hundra miljarder. Bland annat ska man på sikt sälja fossilfri järnsvamp till sina kunder, i stället för dagens malmpellets.

– Det finns ett enormt intresse, om detta funnes på marknaden nu skulle vi få skriva order direkt. Stålet blir dyrare, men merkostnaden för en standardbil är cirka 2 000 kronor, ungefär vad det kostar med metallic-lack, säger LKAB:s vd Jan Moström.

Hybritprojektet utmanas numera av bolaget H2 Green Steel som tänker bygga en helt ny fabrik för fossilfritt stål i Boden. Produktionsstarten sägs bli 2024. Tanken är att man ska vinna konkurrenskraft genom att starta från ruta ett, i stället för att ställa om traditionell stålproduktion.

Hittills har man fått ihop 500 miljoner av de 25 miljarder som första fasen kostar. Vd blir Scanias avgående chef Henrik Henriksson. Bland investerarna märks Scania, riskkapitalisten Harald Mix, Spotifygrundaren Daniel Ek och Cristina Stenbeck.

– Det är bra att många aktörer tittar på detta. Men vi känner oss trygga med att vi leder utvecklingen av grönt stål i världen, kommenterar Martin Lindqvist.

Hans Strandberg hans.strandberg@dn.se

26 Konsumentverket lägger ned ärende mot SAS

Konsumentverket avslutar tillsynsärendet mot flygbolaget SAS, enligt ett pressmeddelande. Bolaget uppger själva att 99,92 procent av de resenärer som drabbats av inställda flyg nu har fått tillbaka sina pengar och Konsumentverket har noterat att antalet anmälningar mot bolaget minskar, står det i pressmeddelandet.

Dock gäller vitesföreläggandet mot SAS året ut och Konsumentverket påpekar att de fortsätter med uppföljningar av hur bolaget sköter återbetalningarna. Resenärer har rätt till återbetalning inom sju dagar när en resa ställts in.

”Om återbetalningstakten försämras finns det inga hinder för att öppna ett nytt ärende mot SAS”, säger Maja Lindstrand, jurist på Konsumentverket, i en kommentar.

26 Pakt med näringslivet ska bana väg för fossilfria transporter

Fler laddstolpar för elbilar och ett breddat samarbete. Det är åtgärder när Stockholm vandrar mot målet att ha en fossilfri fordonsflotta till år 2030. Därför presenterar kommunen tillsammans med nyckelaktörer från näringslivet nu en ”elektrifieringspakt”.

Pakten ska skynda på omställningen till en elektrifierad transportsektor till år 2030. Satsningen lanseras av den grönblå majoriteten i Stockholm tillsammans med Ellevio, Scania och Volkswagen.

– Stockholm vill ta täten i omställningen från fossila bränslen till elektrifierade fordon, där målet är en utsläppsfri innerstad till 2030. Det är viktigt för klimatet, luftkvaliteten och stockholmarnas hälsa, säger Anna König Jerlmyr (M), finansborgarråd i Stockholm.

Elektrifieringspakten handlar om samverkan. Kommunen vill arbeta sida vid sida med leverantörer av el och producenter av personbilar och tunga fordon. Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) framhåller vikten av att kommunen och berörda branscher krokar arm.

– Har invånare elbilar måste de veta att det är tryggt och säkert, och därför krävs laddinfrastruktur, säger Daniel Helldén.

I satsningen ingår till en början att hälften av alla parkeringsplatser i garage inom tre år ska ha laddstolpar. Det ska också gå snabbt att skala upp ytterligare. Vidare ska alla parkeringsplatser på gatan ha laddmöjligheter till år 2030.

Ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser kommer från personbilar, lastbilar och annan transport. Utsläppen från transportsektorn ska enligt de svenska klimatmålen minska med 70 procent till år 2030, jämfört med nivån år 2010. Enligt Naturvårdsverket har utsläppen minskat med ungefär 20 procent fram till 2019.

En stötesten i Stockholms målsättning är frågan om kapacitet. Borgarråden menar att det finns flera lösningar. Dels pekar de på att stamnätet ska förstärkas till 2030. Dessutom vill de främja en flexibel användning av el, genom att skapa incitament för människor att anpassa sin elkonsumtion.

– Det kan innebära att man får lägre kostnader om man avstår från att ta ut eleffekt, säger König Jerlmyr.

Än är dock en del oklart kring satsningen.

– Allt är inte löst, utan mycket återstår. Nu går vi ihop med näringslivet så att allt som behövs kommer på plats och för att hitta vägar framåt, säger Daniel Helldén.

Borgarråden betonar att fler aktörer är välkomna till samarbetet. Johan Lindehag, vd för elnätsbolaget Ellevio, stämmer in.

– Vägen till klimatmålen går via elektrifiering, och för det krävs robust infrastruktur för distribution av el. Förväntningarna på Ellevio som ansvarar för elnäten i Stockholm är skyhöga. Men omställningen av transportsektorn blir bara verklighet om vi spelar lagspel, säger Johan Lindehag och betonar att behovet av satsningar på elnäten är enormt.

Oppositionsborgarrådet Emilia Bjuggren (S) är positiv till satsningen. Samtidigt tycker hon att den styrande majoriteten måste överblicka det totala behovet, för att effekten ska räcka. Här ingår till exempel hur bostäder värms upp.

– Jag tycker att det är bra att man tar tag i frågan om elektrifiering, även om det är alldeles för sent. Däremot önskar vi att man inte bara har det snäva perspektivet med laddstolpar, även om det är en viktig del. Det är viktigt att kolla på helhetsperspektivet, så att vi har elen där den behövs och när den behövs, säger Emilia Bjuggren.

Finansborgarrådet menar dock att aktörer som Ellevio medverkar i elektrifieringspakten just för att kapacitetsfrågan ska prioriteras.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

FAKTA. LADDSTOLPAR

I december 2020 fanns 1 600 laddpunkter för allmänheten i Stockholm.

Kommunen har flera mål för att bygga ut laddmöjligheterna:

Till 2022 är målet att det ska finnas 4 000 allmänna laddstolpar i staden.

Till 2024 ska hälften av alla parkeringsplatser i garage ha laddstolpar. Det ska gå snabbt att öka ytterligare.

Till 2030 ska alla parkeringsplatser på gatan ha laddmöjligheter.

I kommunen finns i dag nästan 40 000 registrerade laddbara bilar.

Källa: Stockholms stad

FAKTA. STOCKHOLMS KLIMATMÅL – FOSSILFRITT TILL 2040

År 2040 ska Stockholms stad vara fossilfri och klimatpositiv, enligt kommunens mål.

År 2030 ska kommunorganisationen vara fossilfri.

I delmålet fram till år 2023 ingår att utsläppen som högst ska uppgå till 1,5 ton koldioxid per invånare. Det kan jämföras med utsläppen på 2,7 ton per invånare år 2015 och 1,9 ton år 2019.

För att uppnå målen ingår satsningar inom flera områden, såsom transporter, värme, elproduktion och -användning och gasproduktion och -användning.

Källa: Stockholms stad

26 Efterfrågan på begagnade cyklar ökar: ”Rekordsiffror”

Coronapandemin har ökat efterfrågan på begagnade cyklar rejält då stängda fabriker och sena leveranser orsakar brist på nya cyklar i butikerna.

– Läget gör att även lite defekta varianter kan gå att sälja, säger Tero Marjamäki, presschef på Blocket.

Statistik från Blocket visar att antalet cykelsökningar på plattformen har ökat med 35 procent under de första tre veckorna i mars jämfört med samma period förra året.

Barncyklar och mountainbikes är de kategorier där intresset ökat mest, 83 respektive 63 procents ökning.

Antalet annonser har också ökat under pandemiåret där den största skillnaden syns i storstäderna. I Stockholm har antalet annonser ökat med 36 procent, i Göteborg med 70 procent och i Malmö 25 procent, jämfört med mars 2020.

– Under pandemin har vi sett rekordsiffror. 2020 kunde vi också se att kategorin var aktuell under en mycket längre period under året än vad vi sett tidigare år. Det tror vi är en direkteffekt av pandemin, säger Tero Marjamäki, presschef på Blocket.

Kanske är den uppåtgående begagnathandeln en effekt av den cykelbrist som råder i landet. Containerbrist och stängda cykelfabriker i Asien har gjort att många leveranser till Sverige uteblivit, något DN rapporterat om tidigare i veckan.

– Nu är det brist på nya cyklar vilket gör att även lite defekta varianter kan gå att sälja, säger Tero Marjamäki.

Samtidigt har det även skett en prisökning på begagnade cyklar på Blocket, delvis drivet av att det kommit ut mer exklusiva cyklar på andrahandsmarknaden.

– På fem år har medianprieserna på cyklar gått upp med 700 kronor. Vi tror att de exklusiva cyklarna ökat allt eftersom intresset för landsvägscykling ökat de senaste åren, säger han.

Även på sajten Tradera har efterfrågan på begagnade cyklar ökat stadigt den sista tiden.

”På Tradera ser vi att cykelintresset har ökat markant under början av 2021, jämfört med samma period 2020. Vi ser också att antalet sökningar efter cyklar och cykelmärken har stigit”, skriver Sofia Hagelin, pressansvarig på Tradera i en kommentar till DN.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Fakta. Andrahandsmarknaden i storstäderna

Stockholm: Förändring i antal annonser: +36%. Medianpris: 1.500 kronor. Placering på topplistan över vanligaste sökningar: 9.

Göteborg: Förändring i antal annonser: +70%. Medianpris: 1.900 kronor. Placering på topplistan över vanligaste sökningar: 5.

Malmö: Förändring i antal annonser: +25%. Medianpris: 1.500 kronor. Placering på topplistan över vanligaste sökningar: 10.

*Förändring i antal annonser avser perioden 1 till 22 mars 2021 jämfört med samma period 2020.

27 Vindkraftbolag satsar på utbyggnad

Vindkraftsbolaget Arise presenterar en ny tillväxtplan fram till 2025 i syfte att accelerera den gröna omställningen, enligt ett pressmeddelande. Bolaget räknar med en utbyggnadstakt om över 300 megawatt (MW) per år i snitt fram till och med 2025, vilket förväntas skapa ”substantiella värden”.

För att förverkliga detta kommer bolaget bland annat att bjuda in finansiella partners att investera i plattformar för grön elproduktion,

vilka förvaltas av Arise. Samtidigt är ambitionen att bolaget över tid ska kvarstå med minoritetsandelar i dessa. Bolagets befintliga egna parker omfattas av samma ambition.

Direkt

27 Städgeneral ska höja nivån på snöröjningen

Hela Stockholm ska hålla samma nivå på skötsel och snöröjning, det är målet när trafikkontoret tillsätter en skötselsamordnare med helhetsansvar för alla Stockholms stadsdelar.

Under den kalla vintern fick trafikkontoret in många klagomål om bristfällig snöröjning på flera platser runt om i Stockholm. Även halkbekämpningen fick besk kritik.

På samma sätt kan städningen under resten av året variera i kvalitet på olika platser. Det vill den blågröna majoriteten nu få bukt med.

– Därför har vi beslutat att tillsätta en vad jag kallar för ”städgeneral” som kommer att fungera som en spindel i nätet, och samordna så att det blir lika snyggt i hela Stockholm, säger stadsmiljöborgarrådet Jonas Naddebo (C).

Stadens 13 olika stadsdelsförvaltningar har hand om respektive stadsdels grönområden och parkvägar, vilket innebär ett stort antal avtalsparter med delvis överlappande ansvarsområden. Detta kan enligt Trafikborgarråd Daniel Helldén (MP) leda till att uppgifter faller mellan stolarna och att driften riskerar att hålla ojämn kvalitet.

– Samordnaren kommer att se till så att skötseln blir mer likvärdig i hela Stockholm genom att utveckla stadens arbetssätt och och förbättra kommande upphandlingar, säger Daniel Helldén (MP) och fortsätter:

– Vi ser att det finns en efterfrågan bland stadsdelsförvaltningarna att få till en mer samspelt skötsel.

Samordnarens första uppgift blir att kartlägga hur arbetsdelningen ser ut i dag, vilka avtal som finns på plats och hur dessa kan behöva förändras. Samordnaren tillträder den 28 april.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

27 Etiska batterier svåra att uppnå

Med elektrifierade bilar ökar efterfrågan på kobolt men EU:s krav på etisk produktion blir svårt att uppnå, visar ny rapport.

I höstas fastställdes EU:s mål och krav på produktion och import av batterier till elbilar samt hur råvaror till batterifabriker ska hanteras. Man vill försäkra sig om att de batterier som sitter i elbilar som säljs och byggs i Europa inte har råvaror som framställts på ett etiskt tveksamt sätt. Nu kommer en rapport som visar svårigheterna med att införa importregler. Rapporten förutspår en stor efterfrågan på kobolt som framställs korrekt. Demokratiska republiken Kongo producerar tre femtedelar av världens kobolt. En tredjedel av produktionen kommer från frilansande gruvarbetare som jobbar under mycket svåra förhållanden.

2030 väntas EU behöva 64 000 ton kobolt utöver dagens tillgångar och med dagens priser är det till ett värde av 32 miljarder kronor.

DN

28 Köp begagnad elbil – se upp för fällorna

Att köpa elbil har länge varit förknippat med en hög prislapp eller begränsad räckvidd. Men nu finns både billiga pendlarbilar och familjebilar att hitta begagnat.

DN har gått igenom vad du ska tänka på när du köper begagnad elbil.

Nya elbilsmodeller lanseras på löpande band och inom några år ska de flesta tillverkare ha elektrifierat hela sitt sortiment. Men elbilar med användbar räckvidd har funnits länge och begagnatmarknaden erbjuder gott om modeller med god totalekonomi.

Nissan Leaf, Volkswagen e-Up och Renault Zoe är några av de modeller som i dag kan kosta en bit under 150 000 kronor. Men för Renault Zoe kan en batterihyra på runt en tusenlapp per månad tillkomma.

I prisklassen runt 500 000 kronor dominerar Tesla med äldre Model S från omkring 2014, men det går även att hitta nyare Model 3 för ungefär samma pengar.

– Vi sålde ungefär 27 000 bilar förra året, varav 300 rena elbilar. Tesla stod för ungefär hälften, så det är fortfarande mindre volymer. Men de kommer starkt, vi kommer säkert få en fördubbling det här året, säger Daniel Odsberg, försäljningschef på Kvdbil.

Räckvidden är avgörande för vilken modell som passar din vardag. För en pendlarbil som ska ta dig ett par mil till jobbet kan en Nissan Leaf från 2013 räcka. Den uppskattade räckvidden på 17 mil ska dock tas med en stor nypa salt, under vintern kan du inte räkna med att nå mer än 10 mil.

Räckvidden räknas ut med olika nivå av intelligens beroende på modell. BMW uppger att deras beräkning lär sig av förarens körstil medan andra modeller tar större hänsyn till temperaturen utanför. Oavsett är det svårt att lita på de uppgivna siffrorna och du gör bäst i att läsa andras tester av just den modellen du är intresserad av.

Batteriet är den viktigaste komponenten att hålla koll på när du köper din elbil. Hur stor kapacitet batteriet har från början kommer att avgöra hur smidigt ditt elbilsägande blir, och skicket hur säker din investering blir.

När de stora tillverkarna lanserade sina första helt eldrivna modeller runt 2011 var många oroliga för batteriernas livslängd.

– Det var mycket snack om det i början. Tillverkarna satte väldigt långa garantier för att styra bort samtalet, säger Daniel Odsberg.

Sedan dess har de flesta modellerna särskilda garantier för batterierna som sträcker sig längre än för bilen i övrigt, oftast upp till åtta år eller 16 000 mil.

– Vi har inte sett något som tyder på att det blir någon jätteförsämring i kapacitet på äldre bilar, säger Daniel Odsberg.

För en bil som tillverkats 2014 börjar den åttaåriga garantin att närma sig sitt slut. Att

byta ett helt batteri kan vara väldigt kostsamt. Vad händer om batteriet blir dåligt efter garantitiden?

– Vi planerar inte att man ska byta ett helt batteri. Som regel handlar det om att byta enskilda moduler, säger Marcus Thomasfolk, kommunikationschef på Volkswagen Sverige.

Även Nissan meddelar att batterierna i första hand servas genom att enskilda celler byts ut, i stället för hela batteriet.

Varken Volkswagen eller Nissan kan säga vad det kostar att reparera ett batteri.

– Det är verkstäderna som sätter priserna, men det är en betydligt lägre kostnad än att byta hela batteriet, säger Marcus Thomasfolk.

Batteriets storlek, motorns effektivitet, bilens tyngd och aerodynamik avgör hur långt du kommer på en laddning. De tidigaste elbilarna var alla småbilar och hade batterier på mellan 18 kilowattimmar och 24 kilowattimmar, vilket gav en uppgiven räckvidd på omkring 16 mil. En Tesla Model S, som väger ganska mycket mer, har i stället 85 kilowattimmar och en uppgiven räckvidd på 47 mil.

Som elbilsägare blir laddning en viktig del av vardagen. För den som laddar hemma öppnas en ny värld med fulltankad bil varje morgon. Vid längre resor snabbladdas bilen vid mackar och parkeringsplatser. Men om du ska kunna ladda överallt behöver du tänka på vad bilen har för laddare.

Laddning hemma sker oftast via en fast installerad laddbox. Det är teoretiskt möjligt att ladda direkt från vägguttaget, men på grund av risk för kabelbrand bör uttaget först kontrolleras av en elektriker.

För snabbladdning på resa finns det främst två standarder. Chademo, som var populärt bland många tidiga asiatiska elbilsmodeller, och CCS som är den standard som EU satsar på. Snabbladdning sker med likström, som är detsamma som batteriet använder, och kan komma upp i effekter på 350 kilowatt på de starkaste supersnabbladdarna. Det är mer än de flesta bilar klarar av att ta emot. Så kallad destinationsladdning, som hittas på parkeringsplatser och köpcentrum, brukar ske med växelström och laddar oftast mellan 3,7 kilowatt och 22 kilowatt.

Laddnätverket Ionity, som bygger supersnabbladdare vid bland annat Cirkle-k runt om i Sverige, stödjer endast CCS. Chademo hittar du hos bland annat Bee och Recharge, oftast med högst 50 kilowatt.

För den begagnade elbilsspekulanten gäller det att ha koll på objektets möjligheter till snabbladdning. En äldre Nissan Leaf innebär att man får nöja sig med Chademo-laddning på 50 kilowatt och en äldre Renault Zoe begränsar laddningen till endast växelström och högst 22 kilowatt.

De flesta försäkringsbolag har också en extra maskin- och elektronikskadeförsäkring, där batteriet ingår. Försäkringen kan förlänga skyddet för batteriet till mellan åtta och tio år.

– Köper man en äldre elbil där garantin är på väg att gå ut, ta med i kalkylen att det kan uppstå reparationskostnader om bilen går sönder. Men man ska inte stirra sig blind på bilens ålder eller mil inför ett köp. Tekniken i elbilarna har visat sig hålla väldigt bra, säger - Mattias Pössl.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

FAKTA. CHECKLISTA INFÖR KÖPET

1 Märke. Köp ett etablerat bilmärke för tillgång till reservdelar.

2 Räckvidd. Lita inte på uppgivna siffror, särskilt inte på vintern.

3 Batteriet. Batterierna håller längre än väntat, men håll koll på garantitiden.

4 Laddning. Tänk på vilken kontakt och laddning bilen klarar av.

5 Dragkrok. Det är ont om begagnade elbilsmodeller med dragkrok.

6 Försäkring. Få med maskinskadeskydd för att förlänga tryggheten med batteriet.

FAKTA. BEGAGNADE ELBILAR MED DRAGKROK

Tesla Model X.

Maxvikt för släpkärra: 2 250 kg.

Tesla Model 3.

Maxvikt för släpkärra: 910 kg.

Renault Kangoo Z.E.

Maxvikt för släpkärra: 374 kg.

Eftermonterade släp på andra elbilar är sällan godkända för mer än att montera en cykelhållare.

Källa: Transportstyrelsen

28 Jonas Fröberg: Kolla upp bilens kapacitet att snabbladda

Begagnade elbilar är en omogen marknad. Djävulen sitter i detaljerna – speciellt när garantin på de dyra - batterierna börjar gå ut.

Bästa tipset: det lönar sig att undersöka just ditt drömexemplar mycket noga.

KOMMENTAR Vad vill just du ha ut av en begagnad elbil – förutom klimatvänlighet? Kanske finns orden ”överkomlig i pris”, ”rymlig”, ”möjlig att dra släpvagn med” och ”bra räckvidd” med.

De första elbilarna värda namnet kom för runt 10 år sedan. Långköraren Nissan Leaf med verklig räckvidd på runt 10 mil kostade då nära 370 000 kronor.

Därefter har det kommit allt klokare elbilar: BMW i3, VW e-Golf, Renault Zoe, den lilla attraktiva trion VW e-Up och Seat Mii och Skoda Citigoe iV. Och inte minst Tesla Model S och Model 3.

Nu har tiden kommit att hitta vettiga begagnade elbilar för mellan 100 000 och 200 000 kronor men fallgroparna är många.

Några centrala råd: Kolla upp bilens kapacitet att snabbladda – de flesta äldre elbilar har en max kapacitet på 40 till 50 kilowatt vilket gör

att de inte kan nyttja de supersnabbladdare på över 150 kilowatt som de närmaste åren byggs ut efter vägarna .

Det handlar om skillnader på upp mot en timme för att ladda bilen. Med baksätet fullt av barn kan det betyda ... eh mycket.

Åker du framför allt långväga. Välj Tesla. De har det absolut bäst utbyggda nätverket av supersnabbladdare.

Men kolla framför allt batteriet på den elbil du funderar på.

Batterierna är vitala för elbilen och dyra att byta. Räkna med en kostnad på runt 100 000 kronor.

Det ska sägas: batterierna håller längre än många trodde för ett decennium sedan. Bildatabolaget Geotab kom förra året med en studie där 6 300 elbilar i snitt tappat 2,3 procent av kapaciteten per år. Förenklat: det stora flertalet elbilsbatterier kommer att överleva sina fordon.

Men batterier kan gå sönder. Det blir dyrt och ingen kommer att vilja betala. Sedan runt 2015 har de flesta elbilar garantier på 8 år och upp mot 16 000 mil.

Några råd: Lusläs garantivillkoren. Nagelfar serviceboken: Är all service gjord enligt stipulerade regler? Måste de ha utförts på märkesverkstäder? Djävulen kan sitta i detaljerna. Ring gärna den förre ägaren (om du köper på bilaffär): många snabbladdningar minskar batteriets livslängd. Har bilen vätske- eller luftkylt batteri – det förlänger livslängden.

Försäkringen då? Det märks att detta är en omogen marknad. Batterierna ska ingå i bilens

så kallade maskinskadeförsäkring. Lusläs villkoren. Jag gick in på If:s hemsida. Där gäller maskinskadeförsäkringen på batterier upp till 8 år och 10 000 mil – alltså samma härad som bilens garanti ofta redan täcker. Först med en dyrare försäkring hos If utökas villkoren till 10 år och 15 000 mil. Efter det kastas man åt vargarna – i alla fall hos If.

Så ta dig tid att kolla runt hos försäkringsbolagen. Försök hitta en maskinskadeförsäkring som gäller mer än 10 år för batteriet. Skillnaderna kan vara stora.

Läser du på noga och tar dig tid att provköra och kolla upp just din dröm-elbil kan du göra ett mycket bra köp. Men släpvagnen måste du i de allra flesta fall lämna hemma.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

28 Eldrivna flygbåtar kan börja trafikera Stockholms fjärdar

Fartyget färdas snabbt, tyst och utan utsläpp – och genererar dessutom nästan inga svallvågor. Nu inleder Region Stockholm ett samarbete med en elbåtstillverkare för att bygga ett elektriskt bärplansfartyg som kan bli framtiden för stadens kollektivtrafik på vatten.

I slutet av 2022 sjösätts den nya eldrivna bärplansbåten. Sedan ska fartyget gå i testtrafik i sex månader – och om allt går enligt planen kan stockholmarna sedan välkomnas ombord när den tolv meter långa elbåten börjar gå i reguljär linjetrafik.

Gustav Hasselskog, vd för båttillverkaren Candela Speed Boat AB, är positiv till det samarbete som nyligen har ingåtts med Region Stockholm.

– Vår förhoppning är ju att vi ska kunna ersätta alla båtar. Där tänker vi också att man kan ersätta dem med mindre båtar, som på sikt kan bli helt självkörande, säger han.

Projektet inleddes formellt i veckan genom att tillverkaren tillsammans med Region Stockholm skickade in en ansökan till Trafikverket för att säkra finansieringen på 20 miljoner kronor.

Trafikverkets portfölj för forskning och innovation ska täcka knappt 50 procent av kostnaderna, och Candela står för resten.

Testtrafiken med den nya elbåten, som rymmer 30 passagerare, är tänkt att ge viktiga insikter om hur det nyskapande fartyget i praktiken ska kunna fungera som komplement eller ersättning för de båtar som nu sköter kollektivtrafiken till sjöss i Stockholm.

– Det här projektet syftar till att utvärdera den här tekniken, säger Gustav Hasselskog.

Till skillnad från de flesta båtar som nu är i trafik i Stockholm går det här fartyget på el – något som varit svårt tidigare eftersom dagens batterier sällan har tillräcklig kapacitet. Det har lösts genom att använda bärplan som vid drift lyfter upp skrovet ur vattnet, likt gamla tiders så kallade ”flygbåtar” som exempelvis trafikerade sträckan Malmö–Köpenhamn.

Men Candelas bärplan ligger dock helt i vattnet och styrs av datorer.

– Att åka båt fort drar enormt mycket energi. Den teknik vi jobbar på med bärplan, det får ner friktionen rejält, säger Gustav Hasselskog.

Då energiförbrukningen går ner med 80 procent blir är det möjligt att använda eldrift, vilket i sin tur innebär både miljöfördelar och en ekonomisk vinst.

Tekniken innebär också att man minskar svallvågorna som båten genererar.

Perioden på sex månader för utvärdering kommer att användas för att lära sig mer om hur båten fungerar i alla möjliga omständigheter.

– Den största delen handlar om att köra den här båten väldigt hårt för att testa den. Vi ska köra den i hård vind, med tung last, och med skarpa girar, säger Gustav Haselskog.

Efter de sex månaderna – enligt planen någon gång under första halvåret 2023 – kommer båten att vara tillgänglig för betalande passagerare. Men vilken sträcka den kommer att sättas in på är ännu inte klart.

Michaela Haga (C), sjötrafikutskottets ordförande i Region Stockholm, är positiv till projektet.

– Utvärderingsperioden kommer att vara otroligt spännande att följa. Vi ska ju i Region Stockholm fortsätta vara en föregångare både när det gäller miljö och klimat. Det här kan ju också göra att vi får blickar från omvärlden på oss, säger hon. **Adam Svensson**

31 Gripen testflyger med 3D-printad komponent

Ett plan av modellen Saab 39 Gripen har provflugit med en komponent som har skrivits ut i 3D, rapporterar Ny teknik.

Det handlar om en lucka i flygplanskroppen i plast som skrivits ut på Amexci i Karlskoga, ett bolag där Saab är delägare.

Enligt Saab var själva utskrivningsprocessen relativt enkel. Däremot har plastdelen genomgått en lång rad tester för att se till att den är säker att flyga med. Bland annat har

Saab gjort sugtester för undertryck och testat draghållfastheten i olika temperaturer, från rumstemperatur till extrem kyla.

Även tidigare har andra Gripenplan flugit med delar utskrivna av en 3D-skrivare, men då har det handlat om betydligt mer komplicerade komponenter. Den här flygningen är gjord inom ett särskilt projekt där syftet är att kunna skriva ut lite enklare reservdelar i fält.

TT

31 Huawei: Snabbare och billigare 5G om vi kommer med

Den svenska 5G-utbyggnaden är i full gång utan Huawei – och nu ska domstolen bestämma om det ska fortsätta så.

– Vi ger inte upp och lämnar Sverige om vi förlorar, vi har andra ben att stå på, säger Kenneth Fredriksen, bolagets chef för Norden och Baltikum.

Huawei har levt i stark motvind i Sverige sedan Post- och telestyrelsen i höstas svartlistade

bolaget från att leverera utrustning till 5G-utbyggnaden – ett beslut som överraskade en hel bransch. De operatörer som hade tänkt använda existerande eller ny utrustning från Huawei drabbades av förseningar och fördyringar.

Trots Huaweis rättsliga protester hölls en 5G-auktion tidigare i år. Den var färdig på en dag och alla operatörer fick de frekvenser de önskade och kunde börja bygga nät, enligt ett slags ”plan B”.

Är det inte därmed kört för Huawei?

– Nej, alla dörrar är inte stängda, jag tror även branschen skulle välkomna att vi kom med. Det skulle göra utbyggnaden snabbare och billigare. De vill nog också att vi får ett avslut i domstol så fort som möjligt, säger Kenneth Fredriksen.

Huawei sätter sitt hopp till förvaltningsrätten i Stockholm, som någon gång i vår ska avgöra om PTS:s beslut från i höstas var lagligt.

– Vi har ägnat en massa tid åt rättsliga tvister när vi egentligen ville jobba med våra kunder. Nu hoppas vi att rätten ger oss rättvisa, då kan vi fortsätta göra affärer enligt de strikta säkerhetskrav som alla varit eniga om att följa.

Det är ju inte otroligt att PTS överklagar om ni vinner, då blir detta en långbänk?

– Det vill jag inte spekulera i.

Kommer ni att överklaga om ni får nej?

– Det är för tidigt att fundera över nu.

Hela den här affären grundar sig i att Säpo menar att Kina bedriver cyberspionage och teknikstöld för att bygga militär och ekonomisk

framgång och att ”partistaten” kan utöva påtryckningar på Huawei.

Bolaget hävdar i stället att Säpo gjort svepande beskyllningar utan att presentera några bevis för överträdelser och pekar på att andra länder, till exempel Finland, har satt upp hårda säkerhetskrav utan att peka ut enskilda bolag.

Affären har lett till frostigare politiska relationer länderna emellan och Kina har mer än antytt att man på något sätt kommer att slå tillbaka på sin hemmamarknad, som är viktig för många svenska bolag.

Huawei är Ericssons värsta konkurrent inom mobilsystem, men tillverkar också alltifrån mobiltelefoner till så kallade molntjänster. I Sverige, där man funnits i 20 år, har man 600 anställda – hälften av dem arbetar med forskning och utveckling.

Kenneth Fredriksen har tidigare sagt att företaget får ”anpassa sig” om ”vi inte är välkomna”.

Har anpassningen redan börjat?

– Nej, än så länge kämpar vi på, vi har ju tvärtom nyrekryterat det senaste året. Det är klart att vi hade hoppats att 5G skulle bli en stor intäktskälla, men vi har flera ben att stå på och breddar oss hela tiden – till exempel genom produkter för solenergi, säger Kenneth Fredriksen.

Hans Strandberg

hans.strandberg@d

01 Nu kan stockholmarna ha SL:s månadskort i mobilen

Från den 7 april går det att köpa SL:s månadskort med mobilen – och blippa den i spärren eller på bussen.

– Det blir smartare och enklare för resenärerna, vi förverkligar en efterlängtad reform. Det kommer att underlätta för väldigt många, säger trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M).

Även 7-dagarsbiljetten kommer från den 7 april att finnas tillgänglig att köpa via mobilappen. Priset på bägge biljetterna blir oförändrat.

Betyder det här att jag kan slänga mitt SL-kort?

– Precis så, säger Kristoffer Tamsons.

När periodbiljetten köps kommer den att vara vilande tills aktivering sker, till skillnad från engångsbiljett som aktiveras direkt. Resenärer registrerar sig för förlustgarantin direkt i appen. På så sätt kan man hämta hem en förlorad biljett, om exempelvis mobilen går sönder.

– Vår ambition är att modernisera hela SL:s bakomliggande infrastruktur, mobilen används allt mer till service och tjänster, säger Kristoffer Tamsons.

Systemet fungerar i alla smarta telefoner – såväl iphone som android – som SL:s app finns för.

De som inte har en smart telefon kan inte utnyttja möjligheten?

– Nej, men jag har sett siffror på att 95–97 procent av invånarna i Stockholms län har en smart telefon, det är en oerhört hög andel. Och det går förstås fortfarande att använda ett SL-kort.

Tanken på sikt är att hela biljettutbudet ska finnas i appen, även 90-dagarskortet och årskortet.

– De allra flesta som reser med SL har månadskort. Vi har sett att det köps fler enkelbiljetter nu under pandemin – många jobbar hemma och reser kanske bara någon eller några dagar i veckan – men månadskortet är dominerande, det är oerhört viktigt, säger Kristoffer Tamsons.

För en månad sedan lanserade SL möjligheten att köpa enkelbiljetter med betalkort.

– I det här skedet gäller det bara enkelbiljetter. Det finns en möjlighet att skala upp utbudet, men allt fler vill använda sin mobil, resenärerna efterfrågar det, mobilen är enkel att alltid ha med sig.

Biljettköp med betalkort har ökat kraftigt sedan det infördes, enligt Kristoffer Tamsons.

– Men mobilen är på väg att bli den dominerande biljettbäraren. Redan i år ser vi en potential att uppåt 30 procent av resenärerna kommer att ha månadskortet i mobilen, säger han.

Historiskt sett har biljettköparna fått lita till att SL-ombudet har öppet, eller att biljettautomaterna fungerar, när de behöver resa.

– Det framstår nu som ganska begränsande. SL rullar under dygnets alla timmar, då ska det vara enkelt att få tag på en biljett under dygnets alla timmar, säger - Kristoffer Tamsons.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

FAKTA. SÅ HÄR GÅR DET TILL

Du behöver ha en smartphone.

När du köper biljett i appen behöver du godkänna köpet med mobilt bank–id eller motsvarande tjänst. Väljer du betalsättet Swish krävs alltid mobilt bank–id.

Hämta SL-appen. Gå till App Store – för iPhone – eller Play butik – för androidtelefoner – bland apparna på din mobil. Gå till Sök och skriv in ”SL” och tryck på sök.

Leta upp ”SL – Reseplanerare och biljetter” och tryck på ”hämta” för iphone eller ”installera” för androidtelefon. Appen är gratis.

Öppna SL-appen. Välj ”Köp biljett” längst ner. Välj biljettyp och om du ska resa till vuxenpris eller rabatterat pris. Du ser vilken summa du ska betala. Tryck på blå ruta ”Köp biljett”.

02 ”Manipulation” av alkolås slog ut hundratals taxibilar

Samtliga av Taxi Göteborgs cirka 300 fordon stod stilla under torsdagen efter - tekniska fel med alkolåsen. Orsaken ska enligt leverantören vara ”en datummanipulation”.

– Vi drabbas väldigt hårt av det här, säger Mattias Grahn på Taxi Göteborg.

Vid 03-tiden på torsdagen larmades Taxi Göteborg om att förarna inte kunde starta sina bilar.

– Det var problem med alkolåsen, som är ett slags säkerhetsspärr som reglerar om bilen ska kunna starta. Vi har varit i kontakt med leverantören, och det gäller en speciell modell, säger pressansvarig Mattias Grahn.

Modellen är installerad i samtliga av de 300 bilar som kör för företaget. Leverantören Dignita uppger på sin hemsida att felet uppstått på ”samtliga marknader och är inte relaterat till någon särskild fordonstyp”, samt att orsaken är ”en datummanipulation”.

– Vad vi vet nu är det någon form av cyberattack, eller i alla fall en datummanipulation, säger Dignitas vd Anders Eriksson till Sveriges Radio.

Fordon i Sverige, Norge och Finland berörs av felet. Bland annat har fastighetsförvaltningen i Skellefteå drabbats, skriver SVT.

En bieffekt av taxistoppet blev att skolskjuts, färdtjänst och sjukresor fått vänta. Som en tillfällig lösning skickades tekniker ut för att uppdatera varje enskild bil.

– I stort sett alla bilar är i gång, säger Mattias Grahn, som väntar sig att verksamheten kan återupptas som vanligt på fredagen.

DN har sökt Dignita.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

02 Appgrundarna: Vi ser en ökning med 2 000 procent

Att felparkerade elsparkcyklar upprör och väcker ilska hos många stockholmare har nog ingen missat. Sedan en månad tillbaka kan felparkeringar ge - uthyrningsbolaget böter och enligt trafikkontoret har situationen blivit bättre. Grundarna till appen Felsparkerad håller inte med om det:

– Våra användare är våra ögon och de säger motsatsen, säger Oscar Léman medgrundare till appen Felsparkerad.

DN har tidigare skrivit om att fem felparkerade elsparkcyklar i Stockholm har bötfällts sedan kommunfullmäktiges beslut om att införa 250 kronor i bötesbelopp, började gälla den 1 mars. Elsparkcyklarna flyttas av stadens parkeringsvakter och fakturan skickas till det ansvariga uthyrningsbolaget.

Josefine Mittermaier, enhetschef på trafikkontoret i Stockholm, upplever att problemet med felaktigt uppställda elsparkcyklar minskat.

Men två personer som inte alls håller med om detta är Johanneshovsborna Oscar Léman och Andreas Carlsson som är grundare av

Felsparkerad, en app där man kan rapportera felparkerade elsparkcyklar via mobiltelefon.

– Vi ser en ökning med 2 000 procent av rapporteringar i Stockholms stad när vi jämför i dag och för en månad sedan. Våra användare säger motsatsen till vad trafikkontoret uppger, säger han.

Oscar Léman berättar att det har skett en ökning från i höstas och tycker att Stockholm stads bild över antalet felparkerade elsparkcyklar inte alls överensstämmer med rapporterna från deras användare.

– Totalt har vi fått in 1 900 rapporteringar inom Stockholm stad den senaste månaden. Felsparkerad har strax över 10 000 användare i Sverige, säger Oscar Léman.

Oscar Léman och Andreas Carlsson har försökt inleda en dialog med trafikkontoret och trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) men upplever att de inte fått något gehör.

– Vi vill att våra ärenden ska kunna hamna hos dem för att underlätta deras arbete, säger Andreas Carlsson och beklagar att Stockholms stad inte visat intresse.

Appskaparna har inlett ett sådant samarbete med Göteborgs stad.

– Göteborgs trafikkontor har startat ett eget mejlkonto där våra anmälningar kommer in, säger Oscar Léman.

Hur tillförlitlig är er statistik?

– Vi har under hösten haft en bildfunktion i applikationen för att se hur utbrett problemet är och där har vi kunnat se hur elsparkcykeln var placerad i förhållande till vad lagen säger, säger Oscar Léman.

– Men vi är medvetna om att vissa rapporterar om detta för att de stör sig på hur folk väljer att lämna sparkcyklarna rent generellt, säger Andreas Carlsson.

Daniel Helldén (MP) trafikborgarråd känner inte igen den bild som duon bakom Felsparkerad ger när det gäller ett högre tryck på anmälningarna, men han poängterar att det under mars månad varit relativt få elsparkcyklar ute i trafiken.

– Jag kan tänka mig att det kommer hända mycket mer nu när det bli varmare.

Daniel Helldén har svårt att uttala sig om ett samarbete med appgrundarna kan bli möjligt. Han tycker däremot att det borde finnas en möjlighet för Oscar Léman och Andreas Carlsson att jobba mot bolagen som äger sparkcyklarna.

– Vi har Tyck till-appen, så från vårt perspektiv är det bästa att folk använder den, säger Daniel Helldén.

Appskaparna har försökt nå dig för en dialog, är det något du känner till?

– Det kan vara så att detta har nått mina kollegor som jobbar med detta på trafikkontoret. Rent tekniskt är det trafikkontoret som hanterar sådant här.

Men skulle du kunna ha en dialog med appgrundarna?

– Ja, absolut.

För att få bukt med felparkeringsproblemet önskar Daniel Helldén tydlighet i lagstiftningen och utökade befogenheter för kommunen.

– Vi håller på att hitta fler sätt att lösa det här problemet, utöver det vi redan gjort med böter.

Vi måste få ordning på det här så att inte folk skadar sig eller blir uppretade, säger Daniel Helldén.

Trafikkontoret har fått in 148 anmälningar om felparkerade cyklar under mars månad. En ökning från februari där det kom in 49 anmälningar.

Bim Jacobsson

bim.jacobsson@dn.se

FAKTA. DET HÄR GÄLLER FELPARKERING MED ELSPARKCYKLAR

En cykel kan, enligt rikstäckande bestämmelser i trafikförordningen, parkeras på en gångbana eller en cykelbana om det sker utan hinder för andra trafikanter.

I den lag och förordning som styr flyttning av fordon anges att ett fordon som står hindrande eller av andra skäl flyttas, ska flyttas till en särskild uppställningsplats. Det behöver dock inte alltid ske. I stället kan ett fordon enligt 7 § i förordningen, ”ställas upp inom synhåll från den ursprungliga uppställningsplatsen”.

02 ”Bygg ut havsbaserad vattenkraft i södra Sverige”

Elförbrukning. Stålframställningen i Luleå är landets största utsläppare av koldioxid. Genom Hybrit-projektet vill statliga stålkoncernen SSAB och gruvjätten LKAB ersätta ko med vätgas för att ersätta koldioxidutsläppen med vattenånga.

Men denna process är mycket energikrävande. Sveriges blivande största vindpark, Markbygden nära Piteå, beräknas ge 12 terawattimmar när den är fullt utbyggd. Men redan Hybrits blivande anläggning i Gällivare för framställning av järnsvamp, ett steg på vägen vid stålframställning, beräknas med samma teknik förbruka 15 terawattimmar. Det är lika mycket som kärnkraftsreaktorerna Ringhals 3 och 4 producerar årligen.

För att ersätta kol med vätgas vid stålframställningen i Luleå beräknas elförbrukningen uppgå till 57 terawattimmar. Man kan därför fråga sig om det blir någon el kvar att skicka från norra Sverige till södra Sverige eller att exportera utomlands, även när vindkraften i Norrland är fullt utbyggd.

Merparten av all framtida vatten- och vindkraftsproduktion i Norrland kommer sannolikt att gå åt till detta och andra energi-krävande industriprojekt. Vindkraft, gärna havsbaserad, behöver därför byggas ut i södra Sverige.

Kärnkraftens utbyggnad i Finland och el från Norge och andra länder kan på sikt bidra till att rädda vår framtida elförsörjning. Även solpaneler kommer att bidra – samtidigt som kommande elbilar blir storförbrukare av el.

Björn Wahlberg, Östersund

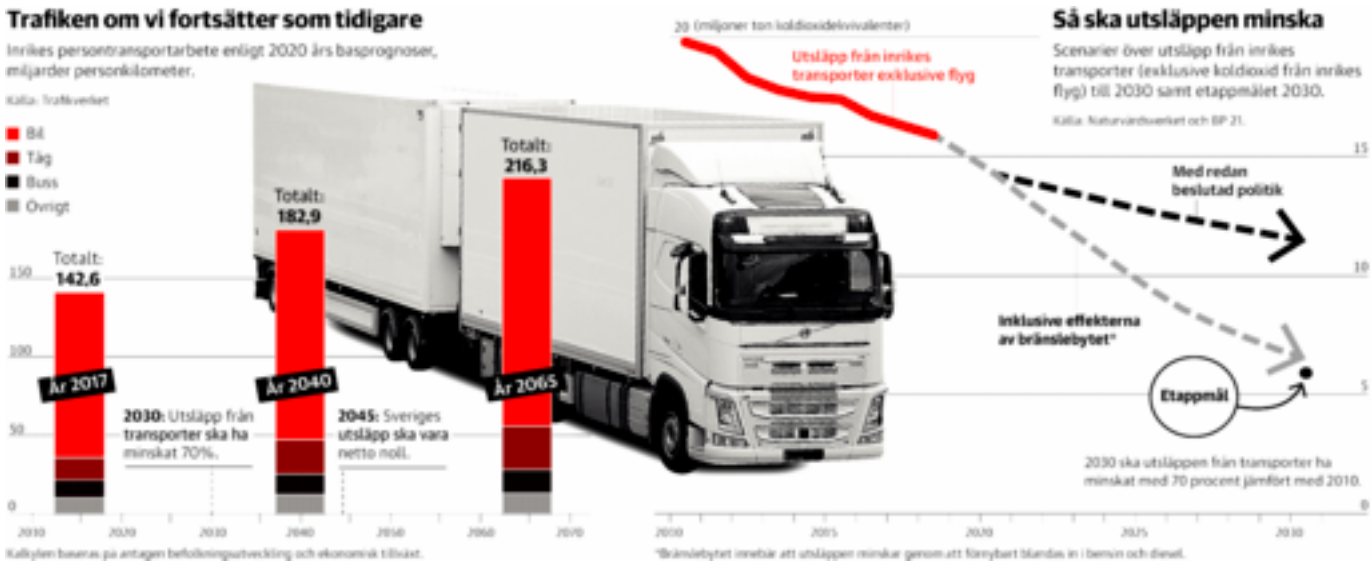
Trafiken om vi fortsätter som tidigare
Inrikes persontransportarbete enligt 2020 års basprognoser, miljarder personkilometer.
Källa: Trafikverket
Bil
Tåg
Buss
Övrigt
Totalt: 142,6
Totalt: 182,9
Totalt: 216,3
150
100
50
0
År 2017
År 2040
År 2065
2030: Utsläpp från transporter ska ha minskat 70%.
2045: Sveriges utsläpp ska vara netto noll.
2010
2020
2030
2040
2050
2060
2070
Kalkylen baseras på antagen befolkningsutveckling och ekonomisk tillväxt.
20 (miljoner ton koldioxidekvivalenter)
Utsläpp från inrikes transporter exklusive flyg
Med redan beslutad politik
Inklusive effekterna av bränslebytet*
Etappmål
2030 ska utsläppen från transporter ha minskat med 70 procent jämfört med 2010.
15
10
5
0
2010
2015
2020
2025
2030
*Bränslebytet innebär att utsläppen minskar genom att förnybart blandas in i bensin och diesel.
Så ska utsläppen minska
Scenarier över utsläpp från inrikes transporter (exklusive koldioxid från inrikes flyg) till 2030 samt etappmålet 2030.
Källa: Naturvårdsverket och BP 21.

03 Krokig väg till enkel betalfunktion – Ygeman skyller på branschen

Bil Sweden vill se en tvåstegslösning för att komma till rätta med den spretiga floran av betalningssystem för laddning av elbilar. Ett förslag har landat hos energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman (S). Men inget har hänt. Och ministern skyller nu på att branschen är oenig.

Ygeman bjöd i augusti 2020 in inblandade branscher, såsom bil-, el- och nätaktörer, till möte. På dagordningen: hur gemensamma betallösningar och tekniska plattformar kan sätta stopp för det kaos som rått under lång tid. Elleverantörer tar betalt på olika sätt vid de publika laddstolparna, vissa utifrån effekt, andra efter laddningstid. För lägsta pris krävs ingående studier.

Eget avtal med en elleverantör kan ge pris per kilowattimme. Om bilägaren i stället har ett avtal med bilmärket kan ett annat och högre pris gälla, plus månadsavgifter.

– Dagens situation – med ett stort antal skilda abonnemang och brickor, appar och annat – kan fungera i ett mindre område. Men den som kör elbil runt hela Sverige tvingas ha ett 30-tal abonnemang. Det fungerar inte, säger Mattias Bergman, Bil Swedens vd.

Han förordar det han kallar steg 1, en lösning som gör det möjligt att enbart ta betalt per kilowattimme, samt att kunden också kan betala med kreditkort – inte bara med de verktyg leverantören anvisar.

– Det är det avgjort bästa för konsumenten, säger Bergman.

I steg 2, den ideala modell som Bil Sweden vill se förverkligad, ska ”bilen skaka hand och göra affär med laddstolpen”.

– Det innebär att bilen identifierar vem du är och att biltillverkaren har avtal med dig, bilägaren. Sedan får tillverkaren göra upp affären enligt avtal med energiföretaget. Allt regleras i och med att laddkontakten kopplas till fordonet – i princip samma system som elbilstillverkaren Tesla har på plats sedan länge. Vid augustimötet trodde Ygeman på en lösning i början av 2021.

Mattias Bergman deltog i augustimötet hos Anders Ygeman. Ett uppföljande möte skulle följa i december, men blev uppskjutet.

– Vårt förslag har skickats in till regeringskansliet, men vi har inte fått någon återkoppling. Något besked om nytt mötesdatum har heller inte getts, säger Bergman.

Men Anders Ygeman skyller på branschen. Han säger till DN att det tagit längre tid för branschens representanter att presentera en lösning ”än de sa vid första mötet”.

– Det beror nog på skilda viljor inom branschen. Jag har fortfarande goda förhoppningar om att ett enhetligt betalsystem ska komma på plats, säger ministern.

Törs du säga när?

– Hoppas få det på plats i år.

Ministern skulle ha haft ett möte med elleverantörerna. Det sköts dock upp och ska i stället ske kommande onsdag.

Jens Holm, riksdagsledamot för Vänsterpartiet och ordförande i trafikutskottet, vill se att infrastrukturen för laddning av elbilar blir en statlig angelägenhet.

– Ja, som en naturlig del av det statliga vägnätet. Uppbyggnaden och driften av den borde därför ombesörjas av staten via Trafikverket, säger han.

Laddstolpnätet av i dag ser Holm som något som kommit på plats “utan någon tanke bakom”, vilket han interpellerat om i riksdagen med ansvarige ministern. Anders Ygeman gjorde då klart att hans förstahandsalternativ är att branschen löser frågan, men att lagstiftning kan bli aktuell om så krävs, kombinerat med villkor för statligt stöd.

Kalle Holmberg

kalle.holmberg@dn.se

03 Ny Tesla i gammal kaross

När Tesla Model 3 uppdateras efter nära tre år märks nästan ingenting på utsidan. Det är just det är som grejen. Med ständiga uppdateringar via nätet och heltäckande snabbladdnätverk är Model 3 ännu många steg före konkurrenterna – trots svagheter.

Tesla – och de andra. Så kan man faktiskt dela in elbilsmarknaden. Sedan åratal har Tesla en svårslagen kombination av modeller med långa räckvidder som kan ta emot mycket laddning snabbt i ett eget rikstäckande supersnabbladdnätverk.

Så grädden på moset: bilarna har ända sedan 2012 en centraldator som kan ta emot grundläggande uppdateringar av bilen via nätet – så kallad OTA (over the air), något som tillverkare som Volvo och Volkswagen först i dag försöker sig på, med varierande framgång.

Varför provar inte DN några Teslor? Det är en återkommande fråga till mig. Helt enkelt för att det inte kommit några nya modelländringar på ett tag. Förrän nu.

Teslas ”folkbil” Model 3 kom 2018 och är en fyrdörrars sedanbil i samma storlek som BMW 3-serie och Mercedes C-klass.

Med min smarta telefon i byxfickan och tummen i onaturlig vinkel drar jag med viss möda upp dörrhandtaget. Jag sätter mig, drar ner växelväljaren invid ratten och åker i väg. Allt i en rörelse.

Men det är inte den enkelheten som är grejen.

Okej, här kommer den stora nyheten och håll i dig nu:

En värmepump.

Förenklat finns ingen överskottsenergi från en bensin- eller dieselmotor till att värma kupén. För att inte dra ur batteriet i onödan sörjer nu en så kallad värmepump för värmning av kupén. Räckvidden ökas från 56 mil till 58. På papperet. Som vanligt med elbilar sjunker den en gråkall vårdag ner mot 50.

I juni 2018 var jag var den första svenska motorjournalisten som provkörde Model 3. Intrycken av det enkla, intuitiva och minimalistiska har bitit sig fast.

Förutom värmepumpen är nyheterna efter tre år strängt taget… Ingenting.

Det behövs ju inte. Bilmodellen Tesla Model 3 har precis fått sin tjugonde genomgripande uppdatering över nätet, (OTA) sedan introduktionen 2018. Allt från bromssträcka till handsfackkluckor uppdateras som i en Iphone.

Det här gör i praktiken årsmodellerna onödiga.

Det är en revolution som får stora konsekvenser för dig som bilköpare:

Elbilar behöver egentligen knappt någon service och tillsammans med nätuppdateringar så… ja, du fattar. Tesla är nu det första bilmärke som skippat servicekravet för att garantierna ska gälla.

Det går att montera dragkrok. Man kan till och med montera takräcke på denna elbil och tänk att man som

motorjournalist ens ska behöva formulera en sådan mening.

Nackdelarna finns där förstås. I forum på nätet diskuteras pinsamma lackskador och vattenläckage in i kupén. Passform på dörrar och baklucka är något bättre än förr, men fortfarande absolut inte bra.

Trots svagheter är Model 3 den kanske bästa elbilen på marknaden.

Vi stannar till vid snabbladdaren i Sollentuna. Tio sekunder senare trycker jag in laddhandsken i bilen som snabbladdas upp till 80 procent på en halvtimme. Laddstationen fungerar – utan krångliga appar eller konstiga brickor som måste vevas framför laddstolpar som inte fungerar.

Model 3 tål snabbladdning upp till 250 kilowatt vilket gör den närmast unik på marknaden. Något många missar är att många nya elbilar bara tål snabbladdning på runt 50 kilowatt. Det innebär två saker: man tvingas sätta av en timme för varje laddning på långresor och de ännu få supersnabbladdarna på 150 kilowatt kan aldrig nyttjas av bilar som Lexus UX300e, Nissan Leaf eller Mazda MX-30.

Synd bara att Teslan har ett pris som stänger ute de flesta normala löntagare. Den allra billigaste varianten kostar 589 080 kronor.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

FAKTA. TESLA MODEL 3 LONGE RANGE DUAL MOTOR

Miljö

Koldioxidutsläpp: 0 gram/km vid blandad körning.

Elförbrukning: 1,48 kWh/mil vid blandad körning.

Räckvidd: 58 mil.

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

  Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
  19 december 2014 från Socialdepartementet

-
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Lena Hallengren

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Socialminister
Socialdepartementet
"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

Från arbetsmaknadsdepartementet

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter Bostäder och samhällsplanering Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

- Presskontakter
- Pressbilder
- E-post till registrator
- Kontakt

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:

Twitter Facebook E-post

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du symtom på covid-19 ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 här.
-

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.
-

Resa på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.
-

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.
-

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.
-

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om hur du kan umgås på ett säkert sätt.
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.
-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i "Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19".
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på Folkhälsomyndighetens webbplats.
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på Folkhälsomyndighetens webbplats.

24 Ledare: Det här duger faktiskt inte, Irene Svenonius

Finns det något farligare än politiker som bara ”ser möjligheter”? Det är inte utan att man ställer sig frågan när Irene Svenonius (M) äntligen svarar på en del av all den svidande kritik som de senaste åren har riktats mot henne i egenskap av finansregionråd i Stockholm, och därmed ytterst ansvarig för situationen i Sveriges största region.

Det finns nämligen hos henne en ständigt återkommande tendens att vara ensidigt positiv till allt som har med entreprenörskap att göra. Och när hon nu väl tar sig an frågan om nätläkare i allmänhet – och det av Region Stockholm omhuldade bolaget Kry i synnerhet – så säger hon visserligen att hon gläds åt principdebatten. Samtidigt låtsas hon att all skepsis enbart handlar om rädsla ”för det nya”, för teknik.

”Men”, läxar hon upp sina meningsmotståndare, ”frågeställningen om teknikutvecklingen inom vården är större än om man ska få prata med sin doktor via video” (DN 22/3).

Ja, den är ju det. Och det är heller ingen som har emotsatt sig att en videochatt med en läkare ibland kan ersätta ett fysiskt möte. Eller att recept ska kunna skrivas ut och förlängas via nätet. Eller att sjukhusen börjar använda digitala journalsystem.

Alla kan vi enas om att ny teknik ska användas för att leverera bättre vård mer resurseffektivt. Vad debatten handlar om är hur detta ska göras, och på vilket sätt de privata så kallade nätläkarbolagen egentligen bidrar. Det är obegripligt hur den allra högsta politikern i Region Stockholm kan ha gjort en så grund analys av situationen.

Irene Svenonius menar att hon förespråkar nätläkare just för att det blir billigare. Men det vi har sett hittills, inte minst av Kry, är motsatsen.

För det första är det inte alls tydligt att de digitala läkarbesöken har ersatt de fysiska – mycket pekar i stället på att de har skapat fler onödiga ärenden som annars inte hade blivit av: vanliga förkylningar upptar dyrbar läkartid.

För det andra gör bolag som Kry allt för att hitta kryphål. De trixar med sin adress i syfte att få ut långt högre ersättningar än de ska, och inhöstar ytterligare extraslantar genom att förleda patienter att lista sig hos dem i stället för hos de vårdcentraler där de får det mesta av sin hjälp.

Det är svårt att se hur något av det här sparar pengar.

Irene Svenonius framhåller vidare att nätläkarna gjort att fler får lättare att söka vård: ”Den oroliga mamman som kan få hjälp att bedöma tillståndet för sin treåring mitt i natten utan att behöva åka till akuten, den tonåring med psykisk skörhet som kan få digital kbt, hudförändringar som kan få en första bedömning eller pensionären som kan få sitt recept förnyat på distans och slipper ge sig ut i kollektivtrafiken under pandemin.”

Men verkligheten är att de som vänder sig till bolag som Kry i stor utsträckning är unga, relativt friska storstadsbor, som söker för åkommor som luftvägsinfektion, hudutslag och hosta.

Ökad tillgänglighet, javisst, men det är inget självändamål. Den viktiga frågan är hur man på bästa och mest rättvisa sätt ska använda de begränsade skatteresurserna.

Den nya tekniken medför fantastiska möjligheter, som de otympliga, byråkratitunga regionerna behöver bli bättre att ta till vara på. Men digitala verktyg är i sig ingen universallösning. Och politikerna får inte abdikera från de målkonflikter och fördelningsfrågor som de har i uppgift att hantera. Att bara ”se möjligheterna” är en ansvarslös hållning med allvarliga konsekvenser. **DN 24/3 2021**

24 Tegnell om dödligheten: Socioekonomi spelar in

Sjukvården och folkhälsan är inte tillräckligt jämlika i Sverige. Den slutsatsen drar statsepidemiolog Anders Tegnell efter DN:s stora kartläggning om de som hittills dött i covid-19 i Sverige.

DN publicerade i gårdagens tidning en unik kartläggning om vilka det är som hittills har dött i covid-19 i Sverige. Låginkomsttagare, lågutbildade och utrikesfödda från vissa länder är starkt överrepresenterade bland de avlidna.

Kartläggningen visar också att utrikesfödda drabbades betydligt hårdare i den första vågen än i den andra vågen.

– Väldigt mycket är i linje med vad vi har pekat på. Sjukdomen slår ojämnt socioekonomiskt. Det är viktigt att belysa dessa skillnader, säger Anders Tegnell om DN:s undersökning.

Ju lägre inkomst, desto högre är risken att dö i covid-19. För gruppen 50–64 år är dödligheten 280 procent högre för de som tjänar under 10 000 kronor i månaden än för de som tjänar 30 000–40 000 kronor i månaden.

Anders Tegnell tror att skillnaderna hänger ihop med att socioekonomiskt utsatta grupper bor mer trångt och arbetar i sektorer som träffar andra människor i högre utsträckning. Det ökar risken för smitta och därmed risken att dö i covid-19.

I en kommande rapport har Folkhälsomyndigheten också studerat dödligheten kopplat till socioekonomiska faktorer. Den bekräftar i allt väsentligt DN:s siffror. Den studerar även utrikesfödda som i allmänhet har lägre inkomst- och utbildningsnivå än inrikesfödda.

– Vi ser också skillnader mellan första och andra vågen. Vi har också förstås funderat mycket på vad som kan ligga bakom det. Det är befolkningsgrupper som tar längre tid att nå. De tittar inte på samma medier som personer födda i Sverige. Därför tar det lite längre tid att nå dessa grupper. Personer från vissa länder kanske inte nåddes av informationen om allvaret lika tidigt som andra.

Kom Folkhälsomyndigheten i gång för sent med insatser till utrikesfödda?

– Jag vet att många regioner jobbade väldigt hårt med detta. Vi såg detta väldigt tydligt. De första fallen i Sverige var personer födda i andra länder. Vi fick tidigt dessa signaler, till exempel att det var en stor dominans av utrikesfödda på Iva (intensivvården, reds anm). Det gällde framför allt personer födda i Mellanöstern och Afrikas horn. Men det är snarare en fråga att ställa till regionerna. Jag vet inte om de kunde ha gjort något annorlunda.

Vad gjorde du när ni fick indikationer på att utrikesfödda var så överrepresenterade?

– Vi kommunicerade det vidare ut till regionerna. Det såg de själva också, så det var ingen hemlighet för någon.

Utrikesfödda är fortfarande överrepresenterade. Hur påverkar dessa skillnader ert fortsatta arbete?

– Vi har arbetat mycket med kommunikation mot dessa grupper. Det finns mycket material översatt och mycket aktivitet på regionnivå, säger Anders Tegnell.

– Det här är viktigt för oss. Ett av Folkhälsomyndighetens stora fokusområden är jämlikhet i hälsa. Det här har verkligen pekat på att vi har mer att göra inom området i Sverige.

Har vi ett systemfel i Sverige med tanke på att ojämlikheten är så tydlig?

– Det här är inte det enda område där vi når grupperna sämre. Det gäller även till exempel screeningprogram. Det är svårt att nå personer i dessa grupper.

Den enskilt viktigaste riskfaktorn för dödlighet i covid-19 är dock ålder. Skillnaderna i risk är påtagliga. Bara en promille av de döda, 16 personer, var under 30 år. De allra flesta döda,

72 procent, finns i åldersgruppen 80 år och äldre.

– Ingen som jag har pratat med kan komma på någon sjukdom som är så extremt åldersberoende. Även om du tittar på en diabetiker i 40-årsåldern och jämför med vem som helst i 50–60-årsåldern blir diabetesen nästan ointressant, om man ska bli drastisk. Riskökningen är väldigt mycket mindre med att ha någon av de utpekade sjukdomarna jämfört med att bli gammal.

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se

24 Victoria och Daniel friska från viruset

Kronprinsessan Victoria och prins Daniel testades positivt för covid-19 den 11 mars efter att dagen före ha känt sig förkylda. Nu har de båda återhämtat sig, meddelar hovet.

– De är friska, men fortsatt i karantän på hemmaplan enligt Folkhälsomyndighetens rekommendationer, säger hovets informationschef Margareta Thorgren till SVT.

Enligt Thorgren har de haft lindriga symtom.

TT

24 Besked om Astra Zenecas vaccin i morgon

I morgon, torsdag, kommer besked från Folkhälsomyndigheten om vaccinationerna med Astra Zeneca kan återupptas. Ett möjligt scenario är klartecken för vissa grupper.

– Det handlar om att med hyfsad träffsäkerhet peka ut grupper där det finns en stor risk, för att se vilka grupper vi kan vaccinera, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Sedan den 16 mars har vaccineringen med doser från Astra Zeneca varit pausad i Sverige efter rapporter om en misstänkt ovanlig men allvarlig biverkan som skapar rubbningar av blodets koagulationssystem, som lett till blodproppar. Det är uteslutande kvinnor under 60 år som har drabbats. Europeiska läkemedelsmyndigheten, EMA, har slagit fast att vaccinet är säkert och effektivt, men kan i sina utredningar varken avfärda eller bekräfta kopplingen mellan koaguleringsstörningen och doserna. Efter EMA:s besked förra veckan återupptog flera länder vaccineringen med omedelbar verkan.

Vad är det konkret som behöver redas ut innan vaccinationerna kan starta på nytt i Sverige?

– Folkhälsomyndigheten behöver ha en dialog med diverse olika aktörer, som Läkemedelsverket, specialister på blodproppar och med regionerna för att diskutera hur man ska tänka runt kommunikation. Vi har också möten med andra länder för att diskutera hur

de agerar och för att få en ordentlig genomgång om för- och nackdelar med olika sätt att hantera den här frågan.

Gäller beskedet på torsdag vilka grupper som fortsatt ska vaccineras?

– Det är ett av de scenarier vi tittar på. Vi tittar på ett antal möjligheter att fortsätta att använda vaccinet eller att helt sluta.

Alla nordiska länder har just nu pausat Astra Zeneca, samarbetar ni i den här frågan?

– Vi har haft två eller tre träffar med de andra nordiska länderna för att diskutera förutsättningarna för att hantera det här fortsättningsvis.

Betyder det att de nordiska länderna kommer att återuppta vaccinationerna samtidigt?

– Det är inte alltid lätt att samordna sådant. Det viktiga är att veta vad vi kan i de olika länderna, vad vi har lärt oss och vad vi grundar våra olika bedömningar på.

Vad får ni för indikationer på hur förtroendet för Astra Zenecas vaccin har påverkats sedan stoppet infördes?

– Redan innan det här stoppet infördes så fanns ju rapporter från regionerna om att det var personer som inte ville bli vaccinerade med Astra. Vi vet inte hur många de är

Blir det svårare att återskapa förtroendet för Astra Zenecas vaccin ju längre stoppet pågår?

– Har vi ett långt stopp kan det ju förstås vara svårt att komma tillbaka, om det inte dyker upp väldigt ny data.

Oavsett vilket beslutet blir om Astra Zeneca kommer enskilda personer inte att kunna välja bort vaccinet för att ersätta det med ett annat.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Fakta. 53 nya dödsfall med covid-19

Ytterligare 53 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har nu 13 315 smittade personer avlidit i Sverige.

Sammantaget har 758 335 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.

Så här långt har totalt 1 385 975 vaccindoser getts i landet, baserat på vad regionerna har rapporterat in till det nationella vaccinationsregistret.

971 736 personer har fått minst en dos, vilket motsvarar 11,9 procent av den vuxna befolkningen. 414 239 personer har fått två doser, vilket motsvarar 5,1 procent.

25 Stoppad export kan innebära fler doser till Sverige

EU vill införa möjligheten att stoppa export av vaccin till länder som inte är hårt drabbade av pandemin, eller som själva infört exportstopp. Förslaget kan innebära mer vaccin till Sverige – men också en risk för eskalerande handelshinder.

– Blockerar vi exporten får vi fler doser själva, säger vaccinsamordnare Richard Bergström.

Samtidigt som den tredje vågen slår mot Europa och behovet av vaccin är stort anser EU att andra länder utanför unionen inte levererar som utlovat. Därför lägger EU-kommissionen nu fram ett förslag om exportstopp mot länder som hindrar att vaccin exporteras till EU.

Även smittoläget, vaccinationstakt och tillgång till vaccin i ett land utanför unionen ska kunna avgöra om EU inför tillfälligt exportstopp.

– EU befinner sig i ett allvarligt epidemiologiskt läge, men fortsätter att exportera till länder där läget är mindre allvarligt, säger EU-kommissionens vice ordförande Valdis Dombrovskis på en pressträff under onsdagen.

Från februari till mars har 70 miljoner doser fördelats till länder runtom i unionen. Utöver dessa har 43 miljoner doser exporterats till länder utanför EU, varav nästan 11 miljoner har gått till Storbritannien. Unionens medlemmar menar att de inte möts av samma generositet.

Enligt Valdis Dombrovskis är EU:s nya åtgärder inte riktade mot något specifikt land, men han nämner britterna som ett exempel.

– EU måste säkerställa vaccinering för vår egen befolkning. Vi är också den största exportören. Tio miljoner doser har exporterats till Storbritannien från EU, Storbritannien har inte exporterat något vaccin till EU, säger han.

Förslaget kommer att diskuteras under torsdagens EU-toppmöte, men möjligheterna till utökat exportstopp kommer inte beslutas om förrän cirka en vecka senare. Först tillsätter EU-kommissionen en arbetsgrupp med representanter från medlemsländerna. Om en majoritet av länderna är emot förslaget blir det inget, annars träder det i kraft.

Den svenska regeringen är skeptisk till EU:s föreslagna åtgärd, säger vaccinsamordnare Richard Bergström.

– Regeringen tycker det är rimligt att ha begränsningar av vaccinexporter där företagen inte uppfyller sina kontrakt, men att gå utöver det är emot Sveriges linje, säger han.

Samtidigt kan fler exporthinder betyda att vaccinleveranserna till Sverige ökar, menar vaccinsamordnaren.

– Det kan betyda att vi får mer vaccin. Jag vill inte spekulera i hur mycket det handlar om just nu. Det beror på hur hindren används, säger Richard Bergström.

Tidigare i mars drog Astra Zeneca kraftigt ned sina leveransprognoser till EU för andra kvartalet. För Sverige innebär det omkring 3,3 miljoner färre doser än väntat. Efter beskedet är Richard Bergström inte förvånad över att EU överväger utökade möjligheter att stoppa export.

– Med tanke på den upprördhet som finns i unionen är jag inte alls överraskad, säger han.

Han menar däremot att åtgärden främst ska ses som ett utspel.

– Nu har man ett legalt instrument, men det är inte säkert att EU använder det. Det beror dels på hur företagen agerar, dels på hur andra länder gör med exporthinder. Men används det riskerar hindren på vaccinexport att eskalera i världen.

Uppfattningen delas av Sveriges EU-minister Hans Dahlgren, som hoppas att exporthindret aldrig kommer behöva användas.

– Jag ser det som en påtryckning för att få resultat med bland annat USA och Storbritannien, säger Hans Dahlgren.

Fler handelshinder riskerar att bryta de globala leveranskedjor som är nödvändiga för vaccintillverkningen både inom och utanför unionen, menar han.

– Vi är kritiska till att införa den här typen av restriktioner. Det riskerar att bli en nedåtgående spiral av hinder som minskar tillgången till vaccin för alla. Det är en risk för hela världen, säger ministern.

I stället för exporthinder vill den svenska regeringen se en bättre dialog med länder utanför unionen och vaccintillverkarna.

– Vår förhoppning är att man ska jobba mer med kontakten för att lösa problemen som uppstår, säger Hans Dahlgren.

– Samtidigt är det grundläggande att företagen lever upp till de avtal som finns. Där har det varit en del brister, inte minst hos Astra Zeneca.

Totalt har EU hittills exporterat vaccin vid 380 tillfällen till 33 olika länder. En gång tidigare har man stoppat export. Det var i början av mars som Italien som stoppade en kvarts miljon doser till Australien.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Fakta. 42 nya dödsfall

Ytterligare 42 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats, meddelar Folkhälsomyndigheten.

Därmed har nu 13 357 smittade personer avlidit i Sverige.

Sammantaget har 765 984 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.

Så här långt har totalt 1 404 620 vaccindoser getts i landet, baserat på vad regionerna har rapporterat in till det nationella vaccinationsregistret.

984 839 personer har fått minst en dos, vilket motsvarar 12,0 procent av den vuxna befolkningen. 419 781 personer har fått två doser, vilket motsvarar 5,1 procent.

De nytillkomna dödsfallen i myndighetens statistik har i de flesta fall inträffat flera dagar tidigare, och de dödsfall som inträffat i närtid finns inte med på grund av eftersläpning i rapporteringen. Detta innebär att den dagliga uppdateringen visar inrapporterade dödstal, inte dödstalet för just den dagen.

25 HD tar inte upp ”dödshjälpsdom”

Högsta domstolen (HD) beviljar inte prövningstillstånd för den man i 60-årsåldern som dömdes till ett års fängelse för dråp efter att ha hjälpt sin svårt sjuka hustru att avsluta sitt liv.

Hustrun hade varit sjuk i flera år och hade själv uttalat att hon önskade ett avslut på sitt liv. Samma kväll som mannen gav henne en dödlig dos morfin, i mars 2019, spelade hon in ett avskedstal och gjorde sedan ett

självmordsförsök. Det var efter detta som mannen injicerade morfinet.

Mannen erkände omständigheterna men nekade till brott.

TT

25 Carl Johan von Seth: Därför kan nationalismen kring vaccinen förlänga pandemin

Nu skärps dragkampen om världens vaccindoser. Det riskerar att fördröja den globala immuniseringen och förlänga pandemin.

KOMMENTAR. Mitt under brinnande pandemi tillverkas nu ett dussintal covidvaccin i världen. Flera hundra miljoner doser har redan stuckits i armen på människor.

Det är en biomedicinsk och logistisk triumf. Och bakom kulisserna snurrar ett svindlande globalt maskineri som vaccintillverkande länder – främst USA, EU, Storbritannien och Indien – nu är på väg att kasta grus i.

Bara i Astra Zenecas fall bildar företagets vaccinapparat ett nätverk med 25 fabriker på olika platser i världen. Redan innan vaccinen tillverkas har de ofta korsat landsgränser. Comirnaty, Pfizers vaccin som har utvecklats av Biontech, är ett amerikansk-tyskt samarbete. Pfizer samarbetar med ytterligare ett tiotal olika bolag i sin produktion. Doserna prepareras, färdigställs och förpackas på olika ställen.

Att räkna alla underleverantörer som är inblandade i mobiliseringen är knappt möjligt. Vaccintillverkningen kräver, beroende på teknik, en uppsjö av material – till exempel bioreaktorer, som i sin tur måste kompletteras med högteknologisk utrustning. Engångspåsar, pumpar, filter.

Cellmaterial måste skaffas fram för odling. För vissa vacciner krävs adjuvanser, som aluminiumsalt.

De nya mrna-vaccinerna är pandemins stora succé. De tillverkas nu för första gången i industriell skala. Flera råvaror, till exempel det nanoskopiska fetthölje som skyddar den aktiva molekylen, är också nya i kommersiella sammanhang. Nu finns fabriker i Tyskland, Österrike, Storbritannien och USA.

Sist har vi förstås alla miljarder dosflaskor, nålar, sprutor och den kylutrustning som måste finnas på plats för att vaccinerna ska komma i bruk. Det är inte så bagatellartat som det låter.

Från recept till färdig vaccindos är det alltså en lång kedja av teknik och råvaror som måste hänga ihop. Det är den som äventyras när vaccinnationalismen nu trappas upp.

EU överväger skärpta exportrestriktioner som svar på andra länders ovilja att dela med sig. President Joe Biden har nekat Europa doser som USA har på lager. Samtidigt växer fientligheten mellan Storbritannien och EU.

Konflikten förvärras av hemlighetsmakeriet: sekretessbelagda avtal och dunkla upphandlingstekniker gör att länderna inte vet vilka spelregler som gäller.

Det leder till misstro, vilket i sig är en risk. Om en amerikansk beställning av bioreaktorpåsar från Nederländerna råkar bli försenad skulle USA kunna tolka det som att EU har stoppat exporten. Kanske leder missförståndet till en motåtgärd, som slår mot EU:s produktion.

Resultatet av konflikterna kan bli färre doser i världen. Och risken med vaccinnationalismen är att pandemin förlängs.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

25 Rådet inför påsk: Inget stort firande

Sverige går mot sin andra påsk under pandemin och många vill fira med vänner och familj.

Samtidigt ligger smittspridningen av coronaviruset i Sverige på en fortsatt hög nivå.

– Skapa helst inga nya kontakter, säger smittskyddsläkaren Micael Widerström.

Inför påsken i fjol avråddes svenskar från att resa inom landet. I år finns ingen sådan rekommendation, däremot trycker Folkhälsomyndigheten på att alla har ett personligt ansvar för att resa smittsäkert och umgås i en mindre krets samt att undvika trängsel.

Det blir inte några nya restriktioner inför påsken, enligt statsepidemiolog Anders Tegnell.

– Vi tror inte att fler åtgärder kommer att ändra något utan det är de grundläggande åtgärderna som är viktiga, och följsamheten till dessa.

Många vill till fjälltrakterna under påskledigheten. Jämtland och Härjedalen förbereder sig för ett lika högt besökstryck som under sportlovet. Enligt regionens smittskyddsläkare Micael Widerström är erfarenheterna goda från sportlovet respektive julen, och han hoppas på att påskfirandet kan hanteras lika bra.

– Men det förutsätter att alla tar sitt ansvar. Det blir en annorlunda påsk, det måste det bli. Bo inte med några nya, träffas utomhus och känner du dig det minsta sjuk måste du provta dig på plats och isolera dig.

Om en i boendet blir sjuk – hur ska de andra då bete sig?

– Det är klart att det finns en uppenbar risk att det är covid. Den som är sjuk ska testa sig, och tills provsvaret kommer vore det väldigt oansvarigt av de övriga att till exempel gå på restaurang, säger Widerström.

Skistar – med halva marknaden för skidanläggningar i Sverige – ser ungefär samma bokningstryck som för ett normalt år. I fjol var anläggningarna stängda över påsk på inrådan av Folkhälsomyndigheten.

”Eftersom gästerna håller sig i sin bubbla och tar ansvar och reser i stor utsträckning bara med sin familj, så ser vi också att de är färre gäster per stuga, då man till exempel inte bokar en stor stuga tillsammans två familjer, vilket gör att vi kan få något lägre antal i själva skidsystemen”, skriver Skistars pr- och kommunikationschef Petra Hallebrant i ett mejl till DN.

Det blir däremot ingen after ski, och värmestugorna är stängda på företagets destinationer.

På färjorna till Gotland är bokningarna färre än ett genomsnittsår. Jämfört med 2019 ser det ut som att det blir 35 procent färre resor under de två påskveckorna, enligt Destination Gotland, som kör färjorna.

Smittspridningen fortsätter att öka nationellt. De senaste två veckorna har antalet nya fall ökat med omkring 18 procent, enligt Folkhälsomyndigheten. Många regioner vittnar om ett högt tryck på sjukvården.

På en presskonferens förra veckan stod statsminister Stefan Löfven åter och tryckte på att pandemin inte är över. Flera börjar slarva med råd och rekommendationer, sade han, och riktade sig direkt till påsklediga:

– Inga stora påskfiranden. Om fler följer de åtgärder och rekommendationer som finns på plats kommer vi långt med att få ner smittspridningen, det gäller också påskkärringar och påskharar.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

RELATERADE ARTIKLAR

6 tips. Det här ska du tänka på vid resor i påsk

1. Följ de regionala rekommendationer som gäller där du befinner dig. 2. Blir du sjuk när du är på resa bör du testa dig, isolera dig och stanna kvar tills du är frisk eller ta dig hem på ett sätt med minsta möjliga risk för att smitta någon annan. 3. Reser du utomlands är det ditt ansvar att ha koll på vilka inresebestämmelser som gäller i...

Lästid: 1 minut

25 Fortsatt inreseförbud – men lättnader för grannländer införs

Det generella inreseförbudet i Sverige kommer att förlängas till den 31 maj, meddelar regeringen.

Tvärtom ska i stället de särskilda restriktionerna för Danmark och Norge upphävas.

Regeringen förlänger kravet på negativa covid-19-test för utlänningar som vill resa in i Sverige, närmare bestämt personer som kommer från länder utanför EES-området och som har särskilda skäl för att komma till Sverige. Tills vidare gäller det till och med den 31 maj, men även fortsatt gäller det inte svenskar, personer bosatta i Sverige, barn eller transportpersonal.

Däremot införs lättnader för inresor från Norge och Danmark den 31 mars, det vill säga att personer därifrån inte längre behöver ange särskilda skäl för sina inresor utan man kan resa hit för att exempelvis handla eller roa sig om man har ett färskt negativt covid-19-test.

– Syftet med att förlänga det generella inreseförbudet är att fortsatt förhindra ytterligare spridning av coronaviruset och att fler människor i vårt samhälle insjuknar. Efter noggrann analys av Folkhälsomyndighetens framställan ser vi ändå att de särskilt stränga

restriktionerna som gällt för resor från Norge och Danmark kan hävas utan att det förväntas innebära en ökad smittorisk, säger inrikesminister Mikael Damberg.

De särskilda inreserestriktionerna upphävs inte bara mot Danmark och Norge, utan även av Storbritannien. Från och med den 31 mars omfattas britter av samma regler som gäller för personer från länder utanför EES.

Danska och norska medborgare kommer alltså i månadsskiftet att kunna besöka sina fritidshus i Sverige och familjer med bostäder på bägge sidor av gränserna kommer att få träffas här. Kravet på ett negativt test gäller även fortsättningsvis, men det får inte vara äldre än 48 timmar.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

FAKTA. PERSONER SOM UNDANTAS FRÅN TESTKRAVET

Personer under 18 år.

Personer som bor i Sverige.

Personer med trängande familjeskäl.

Personal som transporterar gods och annan personal inom transportsektorn.

Personer som utför, deltar i eller är föremål för hälso- och sjukvårdstransporter.

Personer som i Sverige ska genomgå operation eller annan vård som inte kan anstå.

Personer som passerar gränsen som ett led i utövandet av renskötsel

Sjömän.

Personer som omfattas av utlänningslagens regler för diplomater samt konsulära tjänstemän som är anställda i Sverige av främmande stater inklusive dessas familjer och anställda.

Personal inom ramen för internationellt polis- eller tullsamarbete eller samarbete inom räddningstjänsten.

Personer vid danska myndigheter eller andra danska offentliga organ som i tjänsten reser via Sverige mellan Bornholm och en annan del av Danmark.

Personer som är i behov av internationellt skydd eller som har andra humanitära skäl.

Källa: Regeringen

25 Nytt svenskt fall utreds efter Astra-vaccinering

Ännu ett svenskt fall utreds för misstänkt koppling mellan blod- proppar och Astra Zenecas vaccin.

Det handlar om en kvinna i 30-årsåldern som intensivvårdas med respirator, uppger Läkemedelsverket.

Det är det andra bekräftade fallet i Sverige där det handlar om en konstaterad kombination av blodproppar och låga nivåer av blodplättar hos

en person som fått Astra Zenecas vaccin mot covid-19.

– Vi kan inte nu säga om det finns ett orsakssamband med vaccinet, säger Veronica Arthurson, enhetschef på Läkemedelsverket.

Kvinnan som arbetar inom vården vaccinerades med Astra Zenecas vaccin i början av mars och fick åka till sjukhus två veckor senare med akuta buksmärtor och blodproppar i venerna.

– Hon är så pass dålig att hon behöver hjälp med andningen bland annat, säger Veronica Arthurson.

Det redan kända fallet rör sig om att en kvinna i 60-årsåldern dog och Läkemedelsverket granskar också ytterligare ett dödsfall rörande en man i 60-årsåldern.

Fortfarande är vaccinationerna med Astra Zenecas vaccin stoppade i Sverige, efter beslut från Folkhälsomyndigheten.

TT

25 Diskriminering eller dumhet – nu avgörs ”kulturell svimning”-fallet

Parterna i Göteborg har nu slutpläderat kring begreppet ”kulturell svimning”.

Enligt DO var det starten på en diskriminerande kedja som slutade med obotliga hjärnskador hos en 32-årig man.

Enligt Västra Götalandsregionen var det bara en dålig formulering som aldrig påverkade den medicinska behandlingen.

Det är ord mot ord under målets sista dag i rätten. Ena sidan – regionen – anklagas dessutom för väldigt *många* ord, som lett till att den här processen tagit onödigt lång tid och slösat skattemedel, enligt diskrimineringsombudsmannen (DO). Regionen kontrar med att anklaga DO för väldigt *heta* ord, och menar att ombudsmannen ser oegentligheter i situationer som egentligen inte har några sådana.

Den rättsliga prövningen har sin grund i att en tvåbarnspappa ligger på golvet i sitt vardagsrum. Hans fru har ringt 112. Det ska visa sig att mannen drabbats av en stor hjärnblödning, men innan det konstateras,

påstår alltså DO att flera allvarliga fel begås, och att de grundar sig i fördomar, eftersom mannen var född i Sudan.

Ambulanssjuksköterskan som spelar en avgörande roll i detta har i rätten sagt att den sjuke mannen snabbt visar sig vaken och alert, sätter sig upp och promenerar själv ut till ambulansen.

– Den versionen har flera brister. Framför allt för att den är medicinskt helt osannolik, säger DO:s Martin Mörk under slutpläderingen och hänvisar till expertvittnen som sagt att den blödning mannen visade sig ha inte är förenlig med ett sådant agerande.

DO pekar också på den numera välkända skriftliga bevisningen i form av ambulanssjuksköterskans egna journalanteckningar om att mannen ”spelar medvetslös” kanske på grund av en ”kulturell svimning”.

– Man kan inte hjälpa vilka tankar man har eller vilka fördomar man har, men det allvarliga här är att sjuksköterskan utgår från att tankarna stämmer och agerar enligt det, säger Mörk och menar att ambulansens omdöme på platsen ”smittade” också resten av vårdkedjan.

Från regionens sida säger advokat Tobias Normann att mannen fick korrekt vård, minst lika bra som någon med helsvensk bakgrund hade fått, och att det under alla omständigheter inte finns något samband mellan det påstådda missgynnandet i ambulansjournalen och den skada DO påstår att mannen fått.

– Det finns inga tecken på att etnicitet eller religion varit en faktor i vårdförloppet. Det enda

som finns är en anteckning i en journal, men den är endast tänkt att arkiveras.

Tobias Normann säger att journalen som står i centrum för målet är ”dåligt gjord”, men att det slutade så illa för mannen berodde på en medfödd och ovanlig hjärnskada, inget annat.

Dom meddelas den 28 april.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

Bakgrund.

Under en fotbollsträning i Angered 2017 skadas en 32-årig familjefar och läkare. Ambulans kallas till platsen, men man gör bedömningen att det rör sig om en lindrig skada i huvudet och i nacken och att ingen vård krävs. Dagen därpå mår mannen sämre och hans hustru larmar SOS Alarm. Ambulanssjuksköterskan som då undersöker mannen skrev i akutjournalen att mannen ”kved” och ”spelade medvetslös”, och mannens tillstånd betecknas som ”kulturell svimning”.

25 Krisstöd till pandemidrabbade företag förlängs

Regeringen, Centerpartiet och Liberalerna är överens om förlängda krisstöd till pandemidrabbade företag. Enligt förslaget ska omställningsstödet och omsättningsstödet för småföretagare förlängas fram till juli.

Stöden gäller i dagsläget till och med april efter en tidigare förlängning i vintras. Regeringen, C och L vill nu utöka dem så de även täcker perioden maj–juni.

Samma förutsättningar som innan kommer att gälla för företagen som behöver omställningsstöd. Det innebär att stöd berättigas för den som kan visa att företaget förlorat mer än 30 procent av sin omsättning jämfört med samma månad 2019.

Även vad gäller omsättningsstödet för enskilda näringsidkare och handelsbolag förblir kriterierna desamma som innan. Den som kan visa ett omsättningstapp på 30 procent ska kunna få stöd som täcker 90 procent av det tappet.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

25 Därför blev Stockholm sist i landet med vaccination av äldre

Av de färdigvaccinerade i Stockholm är knappt var femte 80 år eller äldre. Politiker lovar öppenhet men samtidigt hemligstämplas handlingar om hur vaccinet fördelats. DN kan nu berätta vilka beslut som ledde fram till att Stockholm blev sist i landet med att skydda de äldre.

inda Lillgård promenerar målmedvetet gatan fram på Östermalm. Hon är sjuksköterska och verksamhetschef på Stureplans vårdcentral. I handen har hon en liten svartvit handväska som dinglar när hon går. De enskilda vårdcentralerna måste själva hämta upp vaccinet på en plats i deras kluster, dit åtta vårdcentraler tillhör. Framme vid hämtningsstället, som inte får röjas, prickar en sjuksköterska av doserna. De får gott och väl plats i handväskan – i själva verket en kamouflerad kylväska med isklampar – där de små glasampullerna – 32 stycken – bäddas in i skyddande bubbelplast.

Linda Lillgård får ändå mer än vanligt – vecko-ransonen väntas räcka till nära 300 patienter, de flesta äldre. Men det hon inte vet är att bara ett dygn senare kommer Folkhälsomyndigheten

att pausa Astra Zenecas vaccin och tvinga henne att avboka ett hundra patienter.

– Det är jobbigt, många är ledsna och besvikna. De har väntat så länge och så var det äntligen dags.

○ ○ ○

I slutet av december anländer de första vaccinen till Stockholm och vaccineringen av de allra sköraste, äldre som bor på äldreboenden (säbo) påbörjas tre dagar efter julafton. Några dagar senare, den 4 januari, undertecknas ett avtal värt 8 miljoner kronor med privata vårdbolaget Vaccin Direkt om vaccination av personal inom vård och omsorg – totalt 58 000 personer.

Den siffran utgörs av en ”grov inventering” som länsstyrelsen gjort hösten 2020 på uppdrag av regionen över vilka som kan vara aktuella för vaccin i samtliga 26 kommuner. Här ingår omsorgspersonal från LSS, socialpsykiatrin, hemtjänst, vård och omsorgsboenden, studerande och ”övriga”, trots att dessa utgör priogrupp 2.

”Kom ihåg timtid, vikarier, föräldralediga osv. samt studerande som förväntas göra praktik under första kvartalet” står det i mejlet till kommunerna.

När avtalet är påskrivet skickas det ut en bokningslänk för vaccinering till kommunerna, som i sin tur förmedlar uppgifterna till verksamhetschefer med uppmaningen om att erbjuda vaccinet till all personal som arbetar nära boende och omsorgstagare. Underlaget avslutas med orden ”Boka din tid så snart som möjligt!”.

4 000 medarbetare bokar in sig på en vaccintid redan första bokningsdagen.

– Leveranserna är större så vi behöver inte längre spara hälften av doserna utan nu räcker det med en mindre buffert, uppger regionens vaccinsamordnare Magnus Thyberg i ett pressmeddelande samma vecka.

När vaccinleveranserna senare minskar kraftigt måste regionen spara doser för att de som vaccinerats med första sprutan ska kunna få sin andra dos. Andra planerade vaccineringar får skjutas på framtiden.

Det innebär bland annat att medan vaccinationen av de anställda inom vård och äldreomsorg pågår för fullt i januari, har merparten av vårdcentralerna fortfarande inte fått påbörja vaccineringen av personer med hemtjänst och hemsjukvård.

Det ska dröja till sista veckan i februari, innan de kommer i gång på bred front. Då har samtidigt prognoserna om vaccinleveranser skruvats ner avsevärt.

○ ○ ○

I januari öppnar Folkhälsomyndigheten för att ”viss sjukvårdspersonal” ska ingå i första prioriteringsgruppen, efter påtryckningar från regionerna, och lyftas upp från priogrupp två. Villkoret var att de äldre skulle vaccineras parallellt. Bakgrunden var den ansträngda situationen i akutsjukvården, och hotet om en tredje våg.

I själva beslutet från den 8 januari, överlåter regionen ansvaret på sjukhusen att besluta om ”turordning” bland vårdpersonal. Detta upphör den 8 mars, när regionen beslutar att äldre ska prioriteras upp.

Eva Östblom, chefsläkare på Södersjukhuset skriver då i ett mejl till sjukhusets chefer, att

regionen nu ”backat från den tidigare utfästelsen” om att alla medarbetare skulle få så kallad medarbetarvaccination. Nya direktiv från regionen innebar att all medarbetarvaccination stoppades.

Var det i själva verket så att all personal på sjukhusen erbjudits vaccination?

– Ja, det var den information vi fick från regionen i januari att alla medarbetare som önskade skulle få vaccin, säger Eva Östblom, som inte tycker att budskapet har kommunicerats lika tydligt utåt.

DN har upprepade gånger begärt ut uppgifter över hur vaccindoserna fördelats mellan vårdgivarna i Stockholm, men dessa har belagts med sekretess, av ”säkerhetsskäl”. Detta trots att majoriteten av de vaccindoserna redan är använda.

– Vi har bedömt att det är sekretess. Vaccinationerna skapar starka reaktioner. Då har vi gjort en bedömning tillsammans med vår säkerhetsavdelning och våra jurister att det riskerar och kan skada vår verksamhet, säger tillförordnad hälso- och sjukvårdsdirektör Johan Bratt, som undertecknat beslutet.

Beslutet prövas nu av kammarrätten.

Fram till och med vecka 10 har regionen tagit emot 289 990 vaccindoser, varav 228 815 levererats till vårdgivarna.

I ett mejl uppger regionen att totalt 74 033 anställda – inom kommunal vård- och omsorg, akutsjukhusens intensivvård och covidvård och ambulanssjukvård har vaccinerats till och med den 16 mars.

○ ○ ○

– Det känns inte ett dugg. Bara fantastiskt.

Jan Elvin, 87, drar ner skjortärmen och rättar till munskyddet, efter att ha fått sin första dos mot covid-19 på Stureplans vårdcentral. Han är en av dem som hade turen att inte bli avbokade när Astra Zenecas vaccin pausades. Distriktssjuksköterskan Sousan Naderi upplyser honom om att han nu måste sitta kvar i femton minuter, för att se att kroppen inte överreagerar.

Egentligen är han inte så rädd för corona. Eller för att dö. Han har varit i livsfara förut, tre gånger, och den ser inte ut så här, berättar Jan. Men som gammal ubåtsofficer är han är van vid att följa order, så det har han gjort i ett år nu när han och frun tvingats hålla sig borta från familj och vänner.

– Jag är väldigt social, så det har varit en pina att inte kunna krama barnbarnen eller träffa kamraterna. Jag skulle säga att det har varit ett bortkastat år, säger han och ler matt..

På Östermalm, där Jan Elvin bor, har endast en av tre i den ålderskategorin påbörjat sin vaccination (enligt regionens siffror från 16 mars). I Nykvarn och Österåker är siffran ännu lägre. Endast Salem och Spånga–Tensta har kommit över 70 procent.

Knappt 20 procent av de färdigvaccinerade i Region Stockholm är 80 år eller äldre, enligt Folkhälsomyndigheten. Sett till hela gruppen är 11 procent av alla i åldrarna 80 år och äldre vaccinerade, jämfört med 23,7 procent i hela landet och just nu ligger Stockholm sist med vaccinationer i åldersgruppen, enligt Folkhälsomyndighetens senaste sammanställning från den 18 mars.

Ålder är den främsta riskfaktorn för covid-19. Av de drygt 13 000 som avlidit med sjukdomen är 91 procent 70 år eller äldre. Och vaccinationen tycks löna sig. Nu märks i hela landet en nedgång i andelen avlidna äldre som bor i särskilt boende, där vaccinationen inleddes och täckningsgraden är hög, som inte motsvaras i gruppen äldre med hemtjänst med en mindre andel vaccinerade, visar statistik från Socialstyrelsen. Nedgången som märks från mitten av februari är också märkbar i Stockholm.

– Vi sätter samman det med att man satte i gång vaccinationerna tidigare i särskilda boenden och att det är den effekten vi ser, säger Irene Nilsson-Carlsson, folkhälsoråd på Socialstyrelsen och tillägger att det är viktigt att äldre med hemtjänst nu prioriteras för vaccinationer.

○ ○ ○

Den 19 mars skärper Folkhälsomyndigheten rekommendationen om prioritering för vaccination och förtydligar – de äldsta ska få vaccination först eftersom de löper störst risk att dö. Dessutom ger vaccinet så bra skydd att det i sig minskar behovet av att samtidigt vaccinera personalen. I och med detta sätts även vaccinationen inom kommunal vård- och omsorgspersonal i Region Stockholm omedelbart på paus.

Anna Starbrink (L), hälso- och sjukvårdsregionråd, säger att hon är ”frustrerad” över bristen på vaccin.

– Vi har gjort hela vår planering utifrån utfästelser om stora leveranser, och de har blivit otroligt mycket mindre. Det gör att allmänhetens, mina och medarbetarnas

förväntningar inte har infriats – därför hoppas jag att vi ska få en mer realistisk plan av staten och inte en glädjekalkyl.

Har det skett vaccinering av personal på bekostnad av personer med hemtjänst eller 80 plus?

– Det är svårt att säga om det finns sådana exempel. Jag vet inte om vi kan svara på det nu eller om vi någonsin kommer att kunna göra det. Det är klart att varje gång vi vaccinerar en person så är det någon annan som blir utan eftersom detta är en begränsad resurs.

Hon säger att prioriteringen i Stockholm varit riktig.

– Jag har all förståelse för att många 80-plussare och andra i samhället är otroligt frustrerade i väntan på vaccin, men det stora problemet är inte att exempelvis sjuksköterskor och undersköterskor fått vaccin, det stora problemet är att vi har så lite vaccin.

Det har ju framgått att vaccinleveranserna varit prognoser, inte skrivet i sten, borde man ha gjort en plan B och inte bränt av för mycket i början?

– Ja, inget är så lätt som att vara efterklok. Hade vi vetat att det skulle bli så här hade vi kanske tänkt annorlunda, men jag tror inte att vi hade avstått från att vaccinera sjukvårdspersonal på iva. Man ska komma ihåg hur det var i januari, man hade många inlagda på sjukhusen och trött och sliten personal. Vi var oroliga för att inte kunna upprätthålla vården.

Vi får inte ut information om hur vaccindoserna har fördelats. Hur transparent tycker du att Stockholm ska vara med beslut?

– Jag tycker att vi ska vara transparenta så långt det bara går. Jag vet inte vad bedömningen var i detta fall och känner inte till vad det finns för skäl. Det som ska bromsa oss är till exempel patientsäkerhet eller säkerhetsfrågor men inställningen generellt från min och regionledningens sida är att vi ska vara transparenta. Offentlighetsprincipen är väldigt viktig, säger Anna Starbrink.

○ ○ ○

På Utö i Stockholms södra skärgård är längtan efter normalitet stor. Det är fredagsöppet i öns Icabutik, åtta kundvagnar under tak utomhus säkrar det maximala antalet kunder i butiken – en kund, en vagn. Här finns ingen vårdcentral, men pensionären Arnold Kajerdal, 83 kläckte idén om att låta vårdpersonalen från Dalarö vårdcentral komma till ön – i stället för att pensionärerna skulle tvingas utstå strapatsen med att ta sig till fastlandet.

För många av öns pensionärer var det här också tänkt att bli en lite speciell dag. 70 personer fanns inbokade för den speciella massvaccinationen. Allt strandade när Astra Zenecas vaccin stoppades.

– Ja, vi har fått brev från vårdcentralen, och ett sms som påminnelse, men det sprack, säger Britt Lodenius, 68 år, och berättar om sitt främsta mål med vaccinationen – att få krama sin 97-åriga mamma, som bor på ett äldreboende i Dalarna.

Arnold Kajerdal har inte gett upp hoppet.

– Jag tror att det blir godkänt i veckan – i så fall kör vi nästa fredag, säger han.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

FAKTA.

Prioriteringsordning från den 29 december

Fas 1

Personer som bor på särskilda boenden för äldre eller har hemtjänst enligt socialtjänstlagen. För att skydda dessa grupper ingår också sammanboende samt personal inom äldreomsorg, hälso- och sjukvård och övrig omsorgspersonal som arbetar nära dessa personer.

Fas 2

Personer 70 år och äldre (åldern sänktes senare till 65), där de äldsta vaccineras först. Personer som är 18 år och äldre och som får insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (lss) eller assistansersättning. Personal inom vård och omsorg som arbetar nära patienter och omsorgstagare.

Fas 3

Övriga vuxna personer, 18–69 år, med en eller flera bakomliggande sjukdomar som kan innebära en ökad risk för allvarlig sjukdom. Arbetet med att specificera dessa grupper pågår.

Därefter kan vaccination erbjudas till övriga vuxna personer.

Källa: Nationell plan för vaccination mot covid-19 från 29 december 2020

Detta har hänt.

27 december: Vaccinationen mot covid-19 påbörjades i särskilda boenden för äldre.

4 januari: Region Stockholm tecknar avtal med Vaccin Direkt om vaccination av 58 000 anställda inom kommunal vård och omsorg.

5 januari: Folkhälsomyndigheten meddelar att vaccination av viss sjukvårdspersonal får tidigareläggas. Villkoret är att äldre personer och personer i riskgrupp vaccineras parallellt.

8 januari: Hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson fattar beslut om att vaccination av personal på akutsjukhusen. Vårdgivarna får själva avgöra prioriteringsordningen.

8 januari: Det står klart att massvaccinationen av cirka 30 000 personer med hemtjänst och hemsjukvård kommer att senareläggas. Den ska genomföras med Astra Zenecas vaccin.

11 januari: Vaccination av anställda inom kommunal vård och omsorg.

12 januari: Vaccination av sjukvårdspersonal inleds.

12 januari: Ett pilotprojekt för vaccination av personer med hemtjänst i Solna stad inleds.

2 februari: Folkhälso-myndigheten meddelar att Astra Zenecas vaccin inte lämpar sig för personer över 65 år.

18 februari: 58 318 personer har vaccinerats med första dosen i Region Stockholm. 29 procent av de vaccinerade är 70 år och äldre, visar statistik från Folkhälsomyndigheten.

22 februari: Vaccination av äldre med hemtjänst och hemsjukvård inleds på ”bred front”, genom distribution av vaccin till vårdcentralerna.

4 mars: Folkhälsomyndigheten meddelar att Astra Zenecas vaccin kan användas till alla över 18 år.

Vecka 10: Regionen skickar ut brev till personer som är 80 år och äldre för bokning av vaccination.

8 mars: Vaccinationen av sjukvårdspersonal avbryts för att vaccinet från Astra Zeneca ska användas till att vaccinera äldre 65 plus.

12 mars: Astra Zeneca justerar ner sina prognoser över hur mycket vaccin som kan levereras under första och andra kvartalet.

16 mars: Folkhälsomyndigheten pausar Astra Zenecas vaccin efter larm om att vissa patienter fått blodpropp och blödningar.

18 mars: EMA slår fast att nyttan överväger riskerna med Astra Zenecas vaccin.

19 mars: Folkhälsomyndigheten skärper prioriteringen av äldre vid vaccination – äldre ska få vaccin före vård – och omsorgspersonal.

Källa: Region Stockholm, Folkhälsomyndigheten

25 Sistaårselevern as festbussar kritiseras av smittskydds-läkare

Med förbudet med lastbilsflak blickar Stockholms sistaårselever nu mot festbussar som alternativ till studentfirandet. Detta kritiseras av Region Stockholms smittskyddsläkare Maria Rotzén Östlund.

– Ur ett smittskyddsperspektiv är det klart olämpligt att under pågående pandemi umgås med den närhet som det blir i en buss, säger hon.

Med kort varsel tvingades fjolårets studenter ställa in sina stundande studentflaksturer. Vanligtvis tillåts inte passagerare på flak, men Transportstyrelsen gör ibland undantag, för att möjliggöra till exempel studentkorteger och karnevalståg. Det undantaget gjordes inte ifjol på grund av att det inte var förenligt med Folkhälsomyndighetens allmänna råd och rekommendationer.

I december meddelade Transportstyrelsen att även den här årskullen studenter skulle bli utan flak. Nu planerar Stockholms sistaårselever sitt firande i juni – där festbussen ses som ett alternativ.

Men enligt jurister på Folkhälsomyndigheten omfattas också partybussar av bestämmelserna om privata sammankomster i den tillfälliga pandemilagen med särskilda begränsningar för att förhindra spridning av covid-19. Det innebär alltså att lokaler eller utrymmen, som exempelvis bussar och båtar inte får hyras ut för att användas till fester med fler än åtta deltagare.

Polisen i Stockholm säger till DN att partybussar med fler än åtta personer bryter mot bestämmelserna om privata sammankomster, givet att bestämmelserna fortsatt ser ut som de gör i dag.

– Det är länsstyrelsen som sköter tillsynen, men vid ett tillfälle där det kommer en partybuss beror det på många omständigheter om vi agerar, säger Mats Eriksson, presstalesperson för polisen i Stockholm.

– Det är den som hyr ut en lokal eller utrymmen (exempelvis båt eller buss, reds. anm) som ska tillse att man följer reglerna. Det är samma sak med restaurang.

Så en partybuss får endast köra om max åtta personer är på plats?

– Ja, precis och det är arrangören som ska se till att det inte blir fler än åtta personer, enligt hur bestämmelserna ser ut i dag.

Flera arrangörer som anordnar partybussar i Stockholm vittnar om det höga trycket på bokningar under veckorna studenten kommer att firas.

– Just nu har vi en jurist som tittar på om vi kan köra enligt den lagstiftning som finns, säger Daniel Engström, företrädare för Party-expressen och Studentflak Söder.

Finns det inga skäl till oro för ökad smittspridning?

– De är tillsammans mycket ändå under dagen, så om de åker en buss eller samlas i en annan lokal tror vi inte spelar någon roll för smittspridningen, säger han och fortsätter:

– Ansvaret ligger både hos oss som arrangör och hos eleverna. Åtgärderna vi kommer att vidta är att bara tillåta en klass i taget. Vi planerar avgångarna mellan bussarna noggrant och kommer att avsätta en hel del tid till rengöring mellan avgångarna.

Daniel Engström säger att det rör sig om ungefär 30 passagerare per buss. Att det inte skulle bidra till större risk för smittspridning håller regionens smittskyddsläkare, Maria Rotzén Östlund, inte med om:

– Ur ett smittskyddsperspektiv är det klart olämpligt att under pågående pandemi umgås med den närhet som det blir i en buss. Man kan också misstänka att många ungdomar i det glädjerus som ska finnas i samband med en skolavslutning också har en särskild närhet när man sjunger, skriker och kramas för att fira att skolan är slut. Det är precis sådant beteende som kraftigt ökar risken för att sprida smitta, säger hon.

Har du någon uppmaning till Stockholms sistaårselever?

– Jag skulle hellre se att man åker i privatbilar där man åker tillsammans med personer från det egna hushållet som man brukar umgås med, säger Maria Rotzén Östlund.

Med studier delvis på distans i ett år blickar nu Stockholms sistaårselever i gymnasiet mot

studenten. Om inte heller partybussarna tillåts är det ett nytt slag mot Södra latin-eleven Viktor Ros Palmklint och hans skolkamraters kommande firande.

– När vi gick i tvåan höll vi det ganska optimistiskt, vi tänkte att det kanske skulle ha löst sig till vår student. Nu på senare tid har vi dock insett att vi måste anpassa oss och hitta nya lösningar efter vad vi får göra för skolan och enligt lagen, säger han och fortsätter:

– Det är ju såklart tråkigt. Att få åka flak eller partybuss tillsammans med klassen är något jag och många andra har sett fram emot under en lång tid och att alternativen vi hade i åtanke försvinner försvårar ju saken. Men om lagen eller restriktioner säger att vi inte får göra det så måste vi så klart lyssna och följa reglerna.

Sebastian Orre sebastian.orre@dn.se

26 Flera utsatta områden sticker ut med hög covid-dödlighet

I Rinkeby är dödligheten i covid-19 nästan dubbelt så hög som på Östermalm.

DN kan i dag presentera ny statistik som visar hur pandemin har drabbat stadsdelarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

DN kunde tidigare i veckan rapportera att låginkomsttagare, lågutbildade och utrikesfödda

från vissa länder är starkt överrepresenterade bland de döda i covid-19.

Efter granskningen krävde flera partier åtgärder av regeringen. Vänsterpartiet ställde på tisdagen frågor om kartläggningen till statsminister Stefan Löfven (S) under ett möte med partiledarna.

Dagens Nyheter kan i dag publicera nya siffror från det omfattande datamaterialet. Det handlar om dödstalen stadsdel för stadsdel i kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Statistiken har tagits fram av SCB och Socialstyrelsen på DN:s uppdrag.

Kartläggningen visar att flera socioekonomiskt utsatta områden sticker ut med en dödlighet som är betydligt högre än andra delar av storstäderna.

I Stockholm har flest personer i förhållande till befolkningen dött i stadsdelarna Skärholmen, Rinkeby-Kista och Älvsjö. I de två förstnämnda områdena bor en hög andel låginkomsttagare, lågutbildade och utrikesfödda. I Skärholmen i södra Stockholm har hittills 87 personer dött vilket motsvarar 23 döda per 10 000 invånare. Det kan jämföras med de stadsdelar i Stockholm med lägst dödlighet: Hägersten-Liljeholmen (11 döda per 10 000 invånare) och Östermalm (12 döda per 10 000 invånare).

Men resultaten i DN:s kartläggning är inte entydiga. Dödligheten i covid-19 i Älvsjö tycks varken kunna förklaras med socioekonomiska faktorer eller en avvikande åldersstruktur.

När man redovisar dödstal per stadsdel baseras siffrorna ibland på ett litet underlag. Det betyder att skillnaderna i dödlighet i de olika

stadsdelarna i vissa fall helt enkelt skulle kunna bero på slumpen.

I Älvsjö bygger statistiken på 68 dödsfall. DN har inte lyckats hitta någon förklaring till varför stadsdelen sticker ut. Det är inte säkert att överrepresentationen i Skärholmen och Rinkeby-Kista bero på socioekonomiska förhållanden, men vi vet att dessa faktorer ökar dödligheten väsentligt.

Maria Rotzén Östlund är smittskyddsläkare i Region Stockholm. Hon säger att de stora skillnaderna mellan stadsdelarna har varit välkända för sjukvården sedan pandemins start.

– Grundproblematiken – att det i vissa områden finns en större andel med lägre utbildning och andra riskfaktorer – är inget som vi på smittskyddet i grunden kan ändra på. Vill man ändra på det är det andra institutioner i samhället som behöver ändra på det. Det vi har försökt göra är olika praktiska åtgärder.

I Järvaområdet i nordvästra Stockholm, som består av stadsdelarna Rinkeby- Kista och Spånga-Tensta, har provtagningen varit bristfällig. Färre har testat sig här än i andra områden. Att testa och smittspåra är enligt forskningen centrala åtgärder för att förhindra smittspridningen och därmed dödsfall. Därför införde Region Stockholm nyligen en mobil provtagningsbuss så att boende i Järvaområdet kan testa sig för pågående infektion utan att behöva boka tid. Maria Rotzén Östlund pekar också ut flera andra insatser som genomförts: informationsinsatser i områdena, särskilda hälsoinformatörer och samarbete med civilsamhället.

Kom ni i gång för sent med detta arbete?

– I backspegeln kan det vara lätt att se att man kunde ha gjort annorlunda. Flera granskningar genomförs om detta på olika håll. Vi får återkomma om detta, säger Maria Rotzén Östlund.

Kunde ni inte ha kommit i gång snabbare med kommunikationsinsatser till områdena?

– Det var inte helt perfekt. Det finns säkert saker man kunde ha gjort bättre. Men vad vet jag inte nu.

I Göteborg har dödligheten varit högst i stadsdelarna Östra Göteborg (17 döda per 10 000 invånare) och Västra Göteborg (15 döda per 10 000 invånare). I Östra Göteborg, där Bergsjön ingår, bor en hög andel utrikesfödda, låginkomsttagare och lågutbildade. Västra Göteborg sticker inte ut särskilt mycket åldersmässigt eller socioekonomiskt.

Lägst var dödligheten i Centrum och Västra Hisingen. Västra Hisingen omfattar Biskopsgården, en av de stadsdelar som också har en hög andel utrikesfödda, låginkomsttagare och lågutbildade. I Göteborg tycks alltså socioekonomiska förhållanden inte vara avgörande för hur pass hårt ett område drabbats av pandemin.

Leif Dotevall, ställföreträdande smittskyddsläkare i Västra Götalandsregionen, säger att skillnaderna är viktiga att se och försöka förstå. Han tror att slumpen spelar en viss roll, det vill säga hur smittspridningen har sett ut lokalt. Att Östra Göteborg sticker ut tror han beror på tillfälligheter, som att flera äldreboenden i det området hade stor smittspridning i början av pandemin vilket ledde till många dödsfall på kort tid. Han varnar

för att dra för stora slutsatser på statistik på en karta över olika områden.

– En viktig förklaring är åldersstrukturen. I Centrum är medelåldern lägre än i andra stadsdelar. Men de socioekonomiska aspekterna är också viktiga. Vi har arbetat hårt med detta tillsammans med Göteborgs stad med särskilda informationsinsatser och uppsökande verksamhet, säger han.

I Malmö är skillnaderna mellan stadsdelarna inte lika stora som i Stockholm och Göteborg. Högst var dödligheten i Väster (14 döda per 10 000 invånare). Det hän- ger troligtvis ihop med en hög andel äldre i området. Ålder är, som DN tidigare har rapporterat om, den enskilt största riskfaktorn för dödlighet i covid-19. Lägst var dödligheten i stadsdelarna Innerstaden (9 döda per 10 000 invånare) och Norr (9 döda per 10 000 invånare).

Åldern är den enskilt största riskfaktorn för dödlighet i covid-19. En 80-åring löper påtagligt högre risk att dö i covid-19 än en 40-åring. Åldersstrukturen skiljer sig i olika områden. Om man skulle ta hänsyn till detta är det möjligt att jämförelsen mellan storstädernas stadsdelar skulle ha sett annorlunda ut. DN har dock inte tillgång till sådana data i detta material. Underlaget skulle bli för litet för jämförelser på stadsdelsnivå.

Enligt statsepidemiologen Anders Tegnell är ålder och socioekonomi starkt förknippat med ökade risker för dödlighet i covid-19. Det hänger ihop med att personer i regel bor mer trångt och träffar fler människor än de i välbärgade områden som har större bostäder och enklare kan arbeta hemifrån. Det är också tydligt att testningen har varit sämre i socioekonomiskt svaga områden.

– Rinkeby är ett område där många arbetar i sektorer där man träffar mycket folk. Men det är viktigt att påpeka – det är inte etnicitet som är viktig utan socioekonomiska förhållanden – hur man bor, lever och jobbar.

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se

Fakta. DN:s kartläggning

DN har bett Socialstyrelsen att ta fram en lista över personnummer på alla som dött i covid-19, enligt Dödsorsaksregistret. Socialstyrelsen har sedan skickat alla personnummer till SCB som kopplat dessa till register om inkomster, utbildningsnivå, födelseland och stadsdelar (så kallade distrikt). DN har inte haft någon tillgång till data på individnivå, utan statistiken har sammanställts av SCB på vårt uppdrag.

Datauttaget gjordes den 8 mars. DN har enbart fokuserat på avlidna i covid-19, det vill säga inte tagit hänsyn till antalet smittade. En annan ingång vore att ställa dödsfallen i relation till antalet smittade, men statistiken över den senare är inte tillräckligt tillförlitlig. Dödsfallen påverkas förstås av hur smittspridningen har sett ut, till exempel att det varit ett omfattande problem med smittspridning på äldreboenden.

Statistiken bygger på det som SCB kallar för distrikt. Dessa sammanfaller oftast men inte alltid med stadsdelarna i de olika kommunerna. Stockholms stad slog nyligen samman Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö till en gemensam stadsdelsförvaltning men de redovisas i statistiken här som två olika områden.

26 Grönt ljus för Astras vaccin – men bara för de över 65 år

Vaccinationerna med Astra Zenecas vaccin återupptas i Sverige för personer som är 65 år och äldre, meddelar Folkhälsomyndigheten.

– I gruppen har man inte sett de här möjliga sällsynta och allvarliga biverkningarna som gjorde att vi pausade vaccineringen för en vecka sedan, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Den 16 mars pausade Folkhälsomyndigheten vaccineringen med Astra Zenecas doser i Sverige. Bakgrunden var rapporter om en misstänkt sällsynt, men allvarlig biverkan som rubbar blodets koagulationssystem och leder till en kombination av blodproppar och brist på blodplättar. Europeiska läkemedelsmyndigheten, EMA, kan varken utesluta eller bekräfta att det finns en koppling till doserna, men menar att vaccinet är säkert och effektivt.

Under torsdagen meddelade Folkhälsomyndigheten att vaccinationerna med Astra Zenecas doser kan återupptas, men bara i gruppen som är 65 år och äldre. Anledningen är att rapporterna om biverkningar enbart förekommit i yngre åldersgrupper, samt att äldre löper större risk att drabbas av allvarlig

sjukdom om de smittas av covid-19, säger Anders Tegnell.

Samtidigt går risken att drabbas av den eventuella biverkningen inte att utesluta helt bland äldre.

– Det kan vi inte säga. Men att risken är betydligt lägre än bland de yngre tycker jag att man redan med de data vi har i dag kan säga, säger Anders Tegnell.

Vad säger du till äldre som är oroliga för de eventuella biverkningarna?

– Att riskerna för de äldre inte ens går att beräkna i dag för det finns inga fall av de här allvarliga biverkningarna rapporterade i Europa, där man ändå har väldigt noggranna system för detta.

– Plus det faktum att i de åldersgrupperna är riskerna att bli allvarligt sjuk större om man smittats av covid-19.

EMA:s utredning om de möjliga biverkningarna fortsätter. Läkemedelsmyndigheten kommer på nytt att gå igenom all tillgänglig data, samt tillsätta en särskild expertgrupp som ska titta på ett eventuellt samband med vaccinet.

Veckan efter påsk kommer EMA med ett nytt utlåtande. Om det blir det slutgiltiga i frågan är däremot osäkert, enligt Veronica Arthurson på Läkemedelsverket.

– Förhoppningsvis kommer man kunna dra några nya slutsatser, men om man då kan säga om det finns ett orsakssamband eller ej vet vi inte, säger hon.

Hittills har mellan 20 och 30 fall av koagulationsrubbningen rapporterats bland

över 20 miljoner människor som fått Astra Zenecas vaccin.

– De flesta är kvinnor någonstans mellan 30 och 55 år ungefär. Men det finns enstaka fall både lägre och högre upp i åldrarna.

Eftersom inga av dessa har varit personer över 65 går det inte att beräkna den eventuella risken bland äldre. Den nya rekommendationen står däremot inte och faller med ett enstaka fall bland äldre, säger Veronica Arthursson.

– Det kan mycket väl vara så att vi får in något enstaka fall även bland äldre personer. Men det är helhetsbedömningen som ligger bakom det här beslutet och då har man tittat på alla fall som har rapporterats och på att risken att bli svårt sjukt i covid är betydligt högre bland äldre.

I Sverige har två fall rapporterats med den möjliga biverkningen. Läkemedelsverket tittar också på ett tredje fall där det inte är lika säkert att det handlar om allvarlig koagulationsrubbning, enligt Veronica Arthursson.

Det är inte första gången som personer över 65 år får särskilda rekommendationer när det gäller Astra Zenecas vaccin. Tidigare under året skulle gruppen inte vaccineras med läkemedelsbolagets doser eftersom effektiviteten bland äldre inte var klarlagd. När studier bekräftade god effekt även bland äldre togs rekommendationen bort.

Anders Tegnell tror däremot inte att de olika vaccinbeskeden skapar oro i åldersgruppen.

– Man måste förstå att kunskapsläget i en sådan här situation ändrar sig väldigt snabbt. Den tveksamhet som fanns om att vaccinet möjlighet inte skulle vara lika effektivt för äldre har helt

försvunnit med ny bra data som visar att det är ett extremt effektivt i de grupperna, säger han.

Från och med början på nästa vecka räknar Folkhälsomyndigheten med att regionerna kan återuppta vaccineringen.

Tidigare på torsdagen meddelade Danmark att landet förlänger pausen av Astra Zeneca vaccin i ytterligare tre veckor. Enligt Anders Tegnell följer dock Sverige den allmänna trenden i Europa.

– I stort sett alla andra länder har fortsatt eller satt gång att vaccinera igen, ofta med någon form av åldersbegränsning.

Personer under 65 år som har fått en första dos av vaccinet från Astra Zeneca kommer att få vänta på den andra sprutan tills kunskapsläget är bättre i frågan. Anders Tegnell betonar dock att personerna fortfarande har ett bra skydd, framför allt mot allvarlig sjukdom.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

26 Professor: FHM:s besked ett säkert kort

Hur säkert är det? Ska man vara orolig? Virologiprofessor Ali Mirazimi svarar på sex frågor om Astra Zenecas omdiskuterade vaccin som åter får grönt ljus av Folkhälsomyndigheten.

1 Hur säkert är det för äldre?

– Vaccinet har använts på jag vet inte hur många miljoner människor, både äldre och yngre, utan att något fall av allvarliga biverkningar har rapporterats hos äldre. Det ska alltså inte vara någon fara alls, så antar jag att man har resonerat.

2 Har vaccinet justerats?

– Nej, det är samma. Än så länge har man inte ens kunnat koppla biverkningarna till vaccinet helt säkert, även om det pekar åt det hållet, och om man inte har något fastslaget orsakssamband kan man inte modifiera preparatet.

3 Hur orolig ska man vara?

– Inte alls, det finns inga orosmoment i det här. Enskilda personer kan visserligen vara oroliga ändå, men det är så pass många som fått vaccinet utan att några allvarliga fall har rapporterats bland de äldre, så sannolikheten för komplikationer är nästan noll, säger Ali Mirazimi.

– Nu är det här realtidsforskning som pågår, så tiden får visa om man hittar orsaken till

blodproblemen hos en del yngre och då kanske vi kan börja vaccinera dem också med Astra Zeneca.

4 De andra vaccinerna har ju också biverkningar?

– Ja, det har alla läkemedel alltid haft och de andra vaccinerna hade i och för sig också blodproppar eller blödningar, men inte i den superfarliga kombination som man sett i en del fall med Astra Zeneca. Antalen är ändå så litet att det försvinner i normalpopulationen, vilket gör det svårt att se något samband.

5 Kan fler vaccinstopp bli aktuella?

– Det är möjligt för att det här är första gången vi vaccinerar en så stor population. I stort sett kan därför allt vara möjligt, vi kanske stoppar vaccinet uppåt i åldrarna eller öppnar neråt.

6 Löser FHM:s besked problemet med vaccinationsförseningar?

– Det beror på. Viruset är farligt för främst 65-åringar och äldre, det är de som hamnar på iva och det är de som dör, så det är bra om vi kan vaccinera klart dem. Därefter får vi se hur många doser vi får från Moderna, Pfizer och Janssen. Det är viktigt att vi kan gå neråt i åldrarna för det är där samhällsspridningen sker.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

26 ”Definitivt på väg mot ytterligare en ökning”

Läget är fortsatt oroande i Sverige. Smittspridningen ökar, pressen på sjukvården likaså.

– Vi har tyvärr fortsatt en negativ trend i smittspridningen som många länder har just nu, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Smittotalen ökar i Sverige. De senaste två veckorna visar 644 konstaterade fall per 100 000 invånare. I tisdags låg motsvarade siffra på 600 och den negativa trenden fortsätter, konstaterar statsepidemiolog Anders Tegnell.

– Vi sade redan i tisdags att vi har en ökning de två senaste veckorna som är lite större än tidigare. Vi är definitivt på väg mot ytterligare en ökning den här veckan, riktigt hur stor den är vet vi inte än. Helt klart är att det i alla fall fortsätter, även om det inte är en våldsam takt, säger Anders Tegnell.

Nu har över en miljon, 1 005 559, svenskar fått minst en dos av vaccinet mot covid-19.

433 156 svenskar har fått båda doserna.

Tack vare vaccinet fortsätter också dödstalen att minska och under torsdagen bekräftades 16 nya dödsfall.

– Men det finns en tendens till att det håller på att plana av. Det beror förmodligen på att det

gick ganska snabbt att skydda de sköraste, säger Tegnell.

Pressen ökar däremot på sjukvården. Siffrorna pekar uppåt bland de som vårdas på intensivvården.

– 1 700 är så sjuka i covid-19 att de behöver sjukhusvård. Det ökar bland intensivvårdade och andra avdelningar. 558 av 682 iva-platser är belagda där 53 procent behövs till patienter med covid-19, säger Iréne Nilsson Carlsson på Socialstyrelsen.

– Det är en hård belastning på iva runtom i Sverige, konstaterar hon.

Den totala siffran för sjukdomsfall i Sverige är nu 773 690 efter att 7 706 nya fall bekräftades under dagen.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

FAKTA. VACCINATIONSLÄGET I SVERIGE

Totalt 1 005 559 svenskar har fått minst en dos av covid-19-vaccinet.

Region Gotland har vaccinerat flest. Där är 10,57 procent färdigvaccinerade. I Region Stockholm är däremot bara 3,72 procent färdigvaccinerade.

Fakta. Kända virusvarianter och deras ursprung

Källor: Science, New England Journal of Medicine, Pango lineages

	B.1.1.7 (Storbritannien)	B.1.351 (Sydafrika)	P.1 (Brasilien)	A.23.1 (Uganda)	B.1.525 (Nigeria)	B.1.429 (Kalifornien)	B.1.526 (New York)
Smittsamhet	Ökad	Ökad	Ökad	Ökad	Oklart	Ökad	Oklart
Vaccinkänslighet	Minskad	Minskad	Minskad	Minskad	Oklart	Oklart	Oklart
Dödlighet	Ökad	Oklart	Oklart	Oklart	Oklart	Oklart	Oklart
Antal länder	90+	45+	25+	25+	30	16+	4+

26 Slarv kan ligga bakom de nya virusvarianterna

Oförsiktig behandling av ett fåtal covidpatienter med nedsatt immunförsvar kan ha drivit fram de virusvarianter som nu håller på att ta över världen. Den slutsatsen dras i en amerikansk analys. Forskarna varnar nu för att slarvig vaccinering kan skapa ytterligare varianter.

Genom att behandla covidpatienter som har ett gravt nedsatt immunförsvar med så kallad konvalescentplasma eller monoklonala antikroppar kan vården själva ha selekterat fram och skapat de virusvarianter som nu håller på att ta över världen. Den slutsatsen drar tre framstående amerikanska virusforskare i den vetenskapliga tidskriften Science.

Konvalescentplasma, det vill säga plasma från andra covidpatienter som har blivit friska, innehåller antikroppar riktade endast mot den virusvariant som infekterade dem medan monoklonala antikroppar är framodlade identiska antikroppar från en enda klon och har alltså alla samma angreppspunkt. Det kan ha skapat en miljö där nya varianter har kunnat utvecklas och frodats.

– Det är fullt möjligt. Jag har själv varnat för detta scenario, säger Anders Sönnerborg, professor i klinisk virologi och infektionssjukdomar vid Karolinska institutet och överläkare på infektionskliniken på Karolinska universitetssjukhuset.

Han var med och identifierade den första virusvarianten som tidigt uppstod utifrån det ursprungliga coronaviruset från Wuhan i Kina. Den varianten kallas D164G och var mer smittsam än det ursprungliga coronaviruset och tog snabbt över smittspridningen i västvärlden och blev den normala här.

Sedan dess har den brittiska varianten (B.1.1.7), den sydafrikanska (B.1.351) och den brasilianska (P.1) uppstått och visat sig vara ännu mer smittsamma och i vissa fall även mindre känsliga för de vaccin som tagits fram. Men det finns ytterligare varianter som ännu inte spridit sig så mycket och vars smittsamhet och vaccinkänslighet ännu är okända. I Uganda har man hittat varianten A.23.1, i Nigeria B.1.525, i Kalifornien B1.429 och i New York har varianten B.1.526 identifierats.

I artikeln i Science lyfter forskarna fram fem publicerade patientfall där de fem patienterna alla hade ett gravt nedsatt immunförsvar på grund av cancerbehandling eller autoimmun sjukdom när de behandlades för sin covid-19. Gemensamt för dem är att de behandlades med konvalescentplasma och/eller monoklonala antikroppar. De hade också alla en mycket lång sjukdomstid med aktiv infektion, i snitt nästan fyra månader. Analyser har visat att alla fem uppvisade olika typer av mutationer i coronaviruset som leder till utveckling av varianter.

– De amerikanska forskarna menar att detta inte är en slump. Behandlingen dessa patienter fick har inte kunnat kontrollera coronainfektionen fullt ut och då har dessa mutationer uppstått. De har på så sätt blivit framselekterade och har därför en

överlevnadsfördel i och med att de kan smita undan antikropparna, säger Anders Sönnerborg.

Nu används inte konvalescentplasma så mycket längre och vid behandling med monoklonala antikroppar bör man använda flera stycken olika vilket kraftigt begränsar risken för att mutationer ska uppstå. Men Anders Sönnerborg menar att det fortfarande kan finnas fler fall av virusvarianter som ännu är okända.

Men bekymren tar inte slut där. De amerikanska forskarna varnar också för att en slarvigt genomförd vaccinering kan riskera att förvärra situationen. Resonemanget är helt teoretiskt, betonar Anders Sönnerborg, men det ligger ändå något i det, menar han.

– Om man nu börjar vaccinera brett, men inte lyckas nå tillräckligt många samt inte följer upp patienterna ordentlig så att alla får båda sina sprutor inom rimlig tid då kan de bli infekterade och få en hög virusförökning. Eftersom de har fått en spruta har de ett visst antikroppsskydd, men inte tillräckligt och då finns det en risk att nya virusvarianter kan selekteras fram, säger han. **Fredrik Hedlund**

26 Hushållens lån växer i samma takt

De svenska hushållens lån hade i februari en årlig tillväxttakt på 5,5 procent. Det är en oförändrad takt jämfört med januari, enligt Statistiska centralbyrån (SCB).

Ett år tidigare var tillväxttakten 5,1 procent.

Sammanlagt uppgick hushållens lån i februari till 4 472 miljarder kronor. Det är en ökning med 15 miljarder jämfört med januari och en ökning med 236 miljarder jämfört med februari 2020.

Hushållens bostadslån uppgick i februari till totalt 3 672 miljarder kronor, en ökning med 14 miljarder jämfört med månaden före och en ökning med 203 miljarder jämfört med motsvarande månad i fjol.

Statistiken gäller hushållens lån hos banker och andra så kallade monetära finansinstitut (MFI).

26 Efter omröstning – uppgifter om vaccinfördelningen hemlighålls

När hälso- och sjukvårdsnämnden sammanträdde krävde Vänsterpartiet att all sekretess om hur vaccindoserna fördelas hävs. Det röstades ner av den blågröna majoriteten.

– Ett offentliggörande är viktigt för ansvarsutkrävandet, säger Jonas Lindberg (V), sjukvårdspolitisk talesperson.

Under hälso- sjukvårdsnämndens extra sammanträde på onsdagen behandlades ett ärende om hur massvaccinationen av stockholmarna ska gå till. Vänsterpartiet lade då ett eget förslag och krävde bland annat att sekretessen kring hur vaccindoserna fördelas hävs.

Men de blågröna röstade ner förslaget.

– Det verkar som de inte vill ha insyn så att de kan fortsätta skylla ifrån sig, säger Jonas Lindberg och lyfter bland att bristen på vaccin har framförts som anledning till att Region Stockholm ligger efter med att vaccinera de äldre.

– Alla regioner har fått för lite vaccin, men andra regioner har lyckats få ut vaccinet på ett bättre sätt. Johan Bratt säger att det är starka känslor runt vaccinet, men vi tror att

sekretessen riskerar att få en omvänd effekt – intrycket är att något hemlighålls. För att kunna veta hur vårdgivarna följt prioriteringsordningen, så måste det vara transparent hur mycket vaccin de har fått och hur de har vaccinerat. Ansvarsutkrävandet blir annars omöjligt både för politiker och granskande journalister.

Regionråden i den blågröna majoriteten har upprepade gånger sagt att transparens råder kring processen om hur vaccineringen av stockholmarna går till.

När DN begärt att få ta del av underlag om hur vaccindoserna fördelats mellan vårdgivarna, för att få en uppfattning om hur mycket respektive vårdgivare har fått tilldelat, av vilken typ av vaccin och vid vilken tidpunkt, men uppgifterna har genom ett beslut av hälso- och sjukvårdsdirektören belagts med sekretess – av säkerhetsskäl. Enligt regionens avslagsbeslut, som nu prövas av kammarrätten, skulle ett offentliggörande av uppgifterna indirekt kunna röja hur vaccindoserna hanteras och förvaras – och kunna användas för ”direkta eller indirekta angrepp på regionen”. Trots att doserna är färskvara och uppgifterna historiska.

Uppgifterna är alltså inte heller tillgängliga för de folkvalda.

Socialdemokraterna lade ett eget förslag, med krav på regelbundna rapporter om vaccinationsarbetet till nämnden.

– Vi vill också att sekretessen hävs, även om vi uttryckt det lite annorlunda – vi vill ha regelbunden information om vaccinationsplanen och hur doserna fördelas. Hälso- och sjukvårdsnämnden är ju ansvarig för hela vaccinationen i regionen.

Sekretesshållningen gentemot nämnden är absurd, säger Talla Alkurdi (S), oppositionsregionråd.

DN har sökt sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L) som lämnar en skriftlig kommentar.

– Region Stockholm arbetar med stor öppenhet och transparens. Vissa ärenden lämnas inte ut av skäl som exempelvis kan handla om säkerhet eller upphandlingssekretess. Vid begäran om utlämnande av handlingar görs en sekretessprövning. Detta ska göras både skyndsamt och noggrant, men bedömningen av säkerhetsskäl och juridik görs inte politiskt. Jag har hänvisat V:s gruppledare att ta kontakt med förvaltningen i detta ärende.

– Det finns för lite vaccin och jag förstår att många känner både oro och förtvivlan. Vi har förtroende för den bedömning förvaltning och säkerhetsavdelningen har gjort, uppger Susanne Nordling (MP).

Lars Rådén (M), Förste vice ordförande i hälso- och sjukvårdsnämnden, kallar Vänsterpartiets förslag ”ytterst oansvarigt”.

– Det skulle riskera avslöja stöldbegärligt vaccin såväl som riskera hot och påtryckning på personal och mottagning. Sekretessen rör sig enkom om en säkerhetsfråga. Vi anser att det skulle riskera åsamka stora problem utifall sekretessen hävs, säger Lars Rådén.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

26 Maciej Zaremba i slutreplik: Dags att tala öppet om vad ni vill med vården

I stället för att försvara sitt anseende väljer både Irene Svenonius och Kry att tala om annat. Av detta kan var och en dra sina slutsatser, Svenonius tid vid makten ställer frågan om läkarens funktion i samhället på sin spets, skriver Maciej Zaremba i en slutreplik.

Man siktar på ansvaret och träffar i svamp.

Jag trodde att finansborgarrådet Irene Svenonius (DN 22/3) och direktörerna för Kry AB (DN 21/3) skulle gå i svaromål. Om inte annat så för att försvara sitt anseende.

Det framgick av min artikel att nätläkarbolagens expansion byggde på att de genom åren fick över en miljard skattekronor för läkarbesök som inte ägt rum. I vart fall inte där de enligt fakturan påstods ha ägt rum. Där framgick vidare att Irene Svenonius, som tillskyndat Krys etablering i Stockholm, inte ingrep när Kry lurade patienter att lista sig hos företaget.

”Att lura” är ett starkt ord. Jag använde också ”svindel”. Men Krys direktörer invänder inte mot ordvalet. Inte heller försöker de motsäga min diagnos att för deras företag är pengarna målet och patienten medlet. De vill bara helst

tala om annat. Nämligen hur nöjda patienter de har.

Samma sak med Irene Svenonius. Hon har inget att svara på min fråga varför hon lät svindeln pågå. Också hon vill helst tala om annat. Nämligen fördelar med nätläkare.

Av detta kan var och en dra sina slutsatser.

I övrigt tycks Irene Svenonius ha misstolkat min artikel. Hon vill ha det till att jag misstror företag som Kry eftersom jag är skeptiskt till det digitala och ännu mer till det vinstgivande inom vården. Det är inte vad jag skrivit.

(Men på sätt och vis jag förstår henne. Hon är politiker och van att måla bilder av motståndare som folk känner igen. Och vanan kan, som vi vet, blir vår andra natur. Tills man inte längre förstår vad man läser.)

Jag finner det utmärkt att en mamma numer kan ringa mitt i natten, få läkarråd och slippa dra med barnet till akuten. Liksom att en skör tonåring kan komma fram hos psykolog. Det är inte det som är problemet. Det är att Svenonius överlämnat dessa tjänster på bolag som vill ha maximalt med sådana samtal.

Där går den skarpa gränsen mellan läkare och handlare i nöd. Mellan läkaren som blir glad när hans patienter inte ringer – och chefen för nätdoktorn som blir förfärad och skäller ut marknadsavdelningen. Med andra ord: mellan seriös och kommersiell sjukvård.

Jag förstår att Svenonius inte vill diskutera denna skillnad. Inte med ett ord berör hon mina argument för varför vårdyrkena inte lämpar sig för kommersialisering.

Det kan ju hända att jag inte gjorde mig förstådd. Vi kanske inte delar språk? ”Kommersiellt” tycks faktiskt för Svenonius vare ett rent sakligt ord, utan laddning och bismak. Samma sak som ”privat” i motsats till ”statlig”.

Vad ska jag då använda för ord för att få henne att förstå varför hennes sköna dröm är en mardröm för andra?

Kanske en bild i stället.

En vanlig dag på jobbet hos nätläkarbolaget. Tolv minuter per patient, inklusive dokumentation. Tar det längre tid får doktorn räkna med färre arbetspass à 800 kronor timmen. Patienterna står i kö eftersom det är helt gratis att tala med läkare. Regionen betalar. De flesta vill bara ha sina recept förlängda. Det hade de kunnat göra via 1177, säger min källa, men de vet inte om det eller orkar inte vänta till morgonen. Nu blir det i stället en faktura på 500 kronor till regionen för varje receptsamtal. I fjol förlängde detta bolag över hundratusen recept på det sättet.

Förstår jag det rätt, frågar jag, att bolaget lyckas ta betalt för något som 1177 tillhandahåller gratis? ”Javisst, det är hela affärsidén. Annat än att hantera recept hinner man knappast med på tolv minuter.”

Förra året fakturerade nätläkarbolagen nära en miljard för 2,1 miljoner besök. Hälften av dessa gällde hantering av recept.

Är Irene Svenonius i god tro när hon hävdar att vi tack vare digitaliseringen redan ”står på tröskeln till en ny och bättre vård”? Kanske. Om hon med ”ny och bättre” inte menar något medicinskt.

Irene Svenonius gör ingen hemlighet av sitt projekt. Det digitala ska bli den hävstång som bryter upp motståndet mot kommersiell sjukvård, på samma sätt som parabolantenner en gång i tiden (gud ske lov) knäckte tv-monopolet. När vi upptäckt att vi på torget snabbt kan få den vård vi vill, kommer vi kräva att själva få använda våra skattepengar. Till en privat sjukförsäkring, till exempel.

Hon citerar sin förebild Jan Stenbeck: ”Politik slår ekonomi. Men teknik slår politik.”

Så kan bara den tänka som vet mycket lite om vad läkarna gör på jobbet. I det här fallet deras arbetsgivare.

En läsare undrar när han får besiktiga kärran digitalt. För om Svenonius menar att det går med sjuka måste det förstås också gå med bilar. (Tack, Per-Anders Staav för den ingången.)

Se där, också en bil måste perkuteras för att få fram diagnosen. Visst, teknik slår politik. Men naturen slår tekniken. Därför förblir Svenonius nya medicin en hägring i öknen. Om vi inte låter den bli till en mardröm.

Naturen sätter en gräns för vad vi kan finna med bara två sinnen. Därför kan så få diagnoser ställas på distans. Inte pneumoni, halsfluss, tonsillit, inte ens urinvägsinfektion. För att inte tala om sjukdomar i skelett och leder – för då måste det sträckas och klämmas. En god nätdoktor går dessutom ständigt rädd för att ha missat ett akut tillstånd. Här skrev hon ut en salva mot klåda, ty något mera klagade inte Karlsson på. Men om de varit i samma rum hade hon inte kunnat låta bli att märka hans gulnade ögonvitor, tecken på leversvikt.

Detta får också bli mitt svar till Kry-direktörerna Johannes Schildt och Erik

Hjelmstedt, som finner det nedlåtande av mig att skriva ”nätläkare” om deras doktorer: ”De är läkare, punkt.”

Visst, de har ett stetoskop hängande om halsen. Men vad ska de med det till? Det behövs ett ord för medicinare som bara kan använda en del av sitt kunnande. Läkare med förhinder?

Kry AB menar att beviset på deras välgärning är nöjda patienter. Klart att de är nöjda. Det skulle alla bli av ett snabbt besked att åkomman inte är allvarlig. Det är ju vad de flesta nätpatienter får höra, med all rätt. De med mera krävande besvär söker sig inte till nätdoktorn eller hänvisas vidare.

Missförstå mig inte. Jag tvivlar inte på att nätläkarna fyller ett visst behov (som Svenonius förvaltning borde ha fyllt). Men hur stort det är får vi först veta när de hindrats från att manipulera faktureringar och börjat betalas efter färdighet: som läkare med förhinder. Gränsen för den medicinska nytta de kan göra har de uppenbarligen passerat. Därav de pockande reklamkampanjerna.

En läsare skriver att han varit positiv till nätläkare tills Kry erbjöd tid hos psykolog för den som känner sig osäker när hen ska hålla tal på bröllop. En annan säger att han mår sämre sedan han blivit tvångsansluten till Kry. (Han följde med på köpet när Kry tog över hans vårdcentral vid Hornstull.) För nu bombarderas han varje vecka med förslag på vad han skulle kunna lida av. Svullnar ansiktet? Hur går kissandet? Torr i munnen kanske? Svettningar? Det kan vara tokofobi. Vi har psykologer som kan hjälpa.

Mannen blir lättad av att i vart fall slippa tokofobin, som han inte visste fanns. Han har aldrig varit rädd för att bli gravid.

Irene Svenonius tre år vid makten har ställt en fråga på sin spets.

Läkaren får inte låta sig påverkas av otillbörligt förvärvsbegär och inte utföra annan undersökning och behandling än vad som är medicinskt motiverat. Ersättningen ska anpassas efter prestationens art och omfattning. Och vidare: Läkaren ska avhålla sig från påträngande marknadsföring, står i de etiska reglerna.

Detta har varit ryggraden i läkarens hållning i ett par hundra år. Jag vill mena att det har tjänat oss väl.

Irene Svenonius har med hjälp av skattepengar gynnat bolag som tubbar läkare till att svika dessa regler.

Då är det tid att säga öppet vad man vill. Det finns inget värre än smygande reformer som inte kan göras ogjorda. Om Svenonius parti anser att dessa regler står i vägen för framsteget, kräv då att de avskaffas – och ta debatten. Gör det på valplakaten, så att nationen fattar att vi väljer väg. Men om moderaterna inte tycker så, då är det dags att antyda för Irene Svenonius att hon valt fel parti.

Läs Maciej Zarembas artikel och tidigare inlägg i debatten på *dn.se/kultur*

Maciej Zaremba

Alexander Mahmoud

alexander.mahmoud@dn.se

27 Dyster prognos – Sverige får en miljon färre vaccindoser

Vaccinleveranserna till Sverige skrivs ned med ytterligare omkring 1 miljon doser, enligt nya prognoser. Sverige ska få 10,9 miljoner vaccindoser under första halvåret 2021, vilket inte är tillräckligt för att vaccinera alla vuxna i Sverige.

Samtidigt fortsätter smittspridningen öka i landet.

Vaccinleveranserna skrevs på fredagen ned från omkring 12 miljoner till omkring 11 miljoner doser under första halvåret. Den månad med störst leveranser är juni, enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR) som hänvisar till nya prognoser från Folkhälsomyndigheten.

– Det är dystra prognoser, säger Emma Spak, hälso- och sjukvårdsansvarig på SKR, på en pressträff.

Doserna räcker inte för att vaccinera alla vuxna i Sverige, vilket är målet. SKR håller dock öppet för att prognoserna kan uppdateras och leveranserna öka. I regionerna finns kapacitet att ge fler doser än vad som tros levereras. Upp till 1,2 miljoner vaccinationer kan göras i landet varje vecka, enligt SKR:s beräkning.

– Skulle leveranserna bli större än prognoserna så kan regionerna skala upp och regionerna gör

nu en planering för att vaccinera under sommaren om det skulle behövas, säger Emma Spak.

Enligt Emma Spak rör de senaste förseningarna leveranser från Jansen, som ännu inte finns i Sverige och Curevac, som inte än har godkänts för användning i EU.

EU arbetar för att öka de planerade leveranserna till medlemsländerna. På fredagen godkände läkemedelsmyndigheten EMA att två nya anläggningar börjar med vaccinproduktion. En fabrik i Nederländerna får producera den aktiva substansen som ingår i Astra Zenecas vaccin och en anläggning i Tyskland kan nu producera både de aktiva substanserna och det färdiga vaccinet från Pfizer/Biontech.

EMA godkände också att Pfizer/Biontechs vaccin förvaras i högre temperaturer för att underlätta distributionen av vaccinet.

Fördröjningarna innebär både merkostnader och merarbete för regionerna.

– Vi lägger mer tid på att administrera vaccinationerna än att vaccinera. Vilket är tröttsamt för alla, säger Maria Landgren, vaccinsamordnare i region Skåne.

Samtidigt fortsätter smittspridningen att gå åt fel håll. Förra veckan ökade antalet bekräftade fall med 16 procent – den största veckoökningen hittills under 2021. Omkring 33 000 personer testade positivt under förra veckan. Antalet bekräftade fall har ökat sex veckor i rad och om utvecklingen fortsätter snart uppe på samma nivå som vid årsskiftet. Totalt provtogs över 300 000 personer under

förra veckan – det högsta antalet hittills under hela pandemin, enligt Folkhälomyndighetens veckorapport.

Under vecka 10 och 11 bekräftades 597 fall per 100 000 invånare i Sverige. Värst är läget i region Halland och Gävleborg, där samma värde ligger strax över, respektive strax under 1 000.

På intensivvårdsavdelningarna har antalet inläggningar ökat stadigt fyra veckor i rad och en liknande trend syns på sjukhus i stort.

– Det är nu avgörande att vi alla hjälps åt att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer och allmänna råd. För det är bara på det sättet och med vaccinationerna som vi kan hantera pandemin, säger Emma Spak.

Flest fall har bekräftats bland personer mellan 40 och 49 år, men alla grupper från 20 till 59 år ligger på nästan samma nivå. Smittspridningen ökar i alla åldersgrupper förutom bland de som är 80 år och äldre.

84 procent av alla över 90 år har fått minst en dos vaccin. Bland personer mellan 80 och 89 år är siffran 66 procent, enligt de senaste siffrorna från Folkhälsomyndigheten.

Tack vare vaccineringen har dödstalen fortsatt att minska under hela 2021, trots den ökande smittspridningen. Den positiva trenden har dock avstannat, och dödstalet ser nu ut att ligga på en platå. Både vecka 9 och 10 registrerades drygt 100 dödsfall i veckan. För vecka 11 är statistiken fortfarande inte fullständig.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

FAKTA. SVERIGES VACCINERING

1 034 547 personer har fått minst en dos, vilket motsvarar 12,6 procent av den vuxna befolkningen. 447 606 personer har fått två doser, vilket motsvarar 5,5 procent.

27 Carl Philip och Sofia har fått en son

Prinsessan Sofia har fött en pojke på Danderyds sjukhus utanför Stockholm. Den nyfödde väger 3 220 gram och är 49 cm lång, skriver riksmarskalk Fredrik Wersäll i en kommuniké på hovets hemsida.

”Vi är så glada och tacksamma för att få välkomna vår tredje son till familjen. Den här dagen har både vi och hans två storebröder längtat efter. Nu ser vi fram emot att få lära känna vår nya familjemedlem”, säger prins Carl Philip, som var med vid förlossningen, i ett pressmeddelande.

Prinsparet har sedan tidigare två barn – prins Alexander och prins Gabriel.

TT

27 Löfven om exportstopp: Oroväckande utveckling

Smittspridningen ökar runt om i Europa samtidigt som vaccinproduktionen fortsatt går trögt. Frågan är om hotet om exportstopp kan få fart på leveranserna.

Efter ännu ett webbhållet EU-toppmöte om coronaläget konstaterar ledare efter ledare att ”tredje vågen” nu är tydligt på väg.

– Vi har en oroväckande utveckling. Tillgången till vaccin är en ödesfråga, konstaterar

statsminister Stefan Löfven (S) på en webbhållen pressträff på fredagsmorgonen.

I EU-ledarnas gemensamma uttalande efter toppmötet konstateras ”vikten av öppenhet och användandet av exporttillstånd”.

Det sistnämnda är en het potatis, kopplad till EU-kommissionens utökade kontrollsystem som ska göra det möjligt att stoppa vaccinexport.

Frustrationen över de uteblivna vaccinleveranserna från läkemedelsföretagen är tydlig.

– Företagen måste uppfylla sina kontrakt med EU innan de exporterar till andra regioner, konstaterade kommissionsordförande Ursula von der Leyen på presskonferensen efter mötet.

Ändå bedyras också att de nya restriktionerna mest är till för att skapa öppenhet. Flera mer frihandelsvänliga länder är uttalat skeptiska till ett exportstopp.

– På kort sikt kan det vara befogat med olika begränsningar när företagen exporterar till andra länder i stället för att hålla avtalen med EU. Samtidigt är ju tillverkningen av vaccin beroende av leveranser från olika länder och när handeln drabbas så riskerar vi också en minskad produktion, säger Stefan Löfven.

Hotet om exportstopp är inte minst tänkt som en signal till främst Storbritannien, för att få fart på leveranserna till EU från två brittiska Astra Zeneca-fabriker.

Om inget händer kan leveranserna åt andra hållet snabbt strypas. Nederländernas premiärminister Mark Rutte har redan hunnit

varna sin brittiske kollega Boris Johnson om att flödet kan stängas – även om Nederländerna i allmänhet ses som ett frihandelsvänligt land.

– Men nederländska myndigheter kommer att följa ett beslut från kommissionen utan egna synpunkter. Det här är ingen enskild fråga mellan oss och Storbritannien, sade Rutte efter toppmötet i torsdags.

Samtidigt hoppas han på en lösning i samtal mellan Bryssel och London.

– Lyckligtvis talar de två med varandra och jag tycker det verkar som att de kan nå en lösning på lördag eller strax efter det. Vi behöver varandra, sade Rutte enligt nyhetsbyrån AFP.

TT

27 Fler unga rustar för kris

Konserver, mediciner och hygienartiklar bunkras. Samtidigt blir stormkök, ficklampor och vevladdare vanligare tillgångar.

I en undersökning från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) säger en majoritet av de tillfrågade att de skulle klara sig på egen hand i tre dygn vid en kris.

Personer mellan 18 och 29 år är den grupp där flest planerar att öka sin beredskap.

TT

27 Dan Eliasson: MSB larmade tidigt

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap larmade regeringen redan i februari 2020 och ville se fler åtgärder tidigt under pandemin. Det sa den förre generaldirektören Dan Eliasson under en utfrågning i konstitutionsutskottet.

– Att det här skulle komma till Sverige var ingen nyhet för oss, säger han.

Riksdagens konstitutionsutskott, KU, fortsätter sin granskning av regeringens hantering av coronapandemin. Under fredagens utfrågning av förre MSB-chefen Dan Eliasson sa han att MSB i ett tidigt skede varnat regeringen för brister.

Eftersom MSB har en kontinuerlig bevakning av Sverige och världen kom pandemin inte som någon nyhet, säger han.

– Den 6 februari lade vi en lägesbild på justitiedepartementets bord. Den gick ut på att det var fara å färde när det gäller skyddsutrustning. Och att det var viktigt att vård, omsorg och sjukvård tog fram och uppdaterade sina kontinuitetsplaner, eftersom det här kunde bli allvarligt. Vi ringde i klockan tidigt, säger han.

I januari avslöjade DN att MSB:s dåvarande generaldirektör Dan Eliasson mejlat en norsk myndighetschef om den svenska coronastrategin. I mejlet skrev han bland annat: ”Själv har jag och MSB förespråkat snabbare

och mer omfattande åtgärder många gånger. Men socialdepartementet och deras myndigheter har valt en annan väg.”

Regeringen tillbakavisade därefter Dan Eliassons påståenden under ett partiledarsammanträde.

Under utfrågningen i Konstitutionsutskottet beskriver Dan Eliasson det som myndighetens roll att ligga på regeringen.

– Hellre vara på den säkra sidan, ta åtgärder tidigt, gå upp i stab och agera, än att vara försiktig och och avvakta. Det finns en mängd situationer där MSB gärna hade sett mer och snabbare åtgärder, säger han.

Han nämner personlig skyddsutrustning, digital smittspårning, resursförstärkning till olika myndigheter och frivilligorganisationer som erbjudit stöd. När smittspridningen återigen ökade under hösten beskriver Eliasson hur hans myndighet ville se tidigare åtgärder.

– Vi hade önskemål om att försöka larma lite tydligare och säga att det är risk nu.

Dan Eliasson tvingades lämna sitt uppdrag på MSB tidigare i år efter att Expressen avslöjat att han rest utomlands under pandemin.

KU-ledamoten Tuve Skånberg, (KD), säger att Eliassons svar om hur regeringskansliet reagerade när MSB larmade väcker nya frågor.

– Jag uppfattar det som att han inte fick någon reaktion alls. Han hade ringt i klockan men det hände ingenting. Det blir KU tvungna att följa upp. Vi måste fråga regeringen utifrån vad deras myndighetschefer sagt och hur det har uppfattats, säger han.

Efter att ha lyssnat på myndighetscheferna anser Skånberg att det är uppenbart att mycket gick fel i början av pandemin.

– Det blev en fördröjning på ett par månader som kan ha orsakat människors död.

Dan Eliasson avböjde att svara på DN:s frågor efter utfrågningen.

Också Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson frågades ut av KU under fredagen. Han fick framför allt svara på frågor om Sveriges strategi och varför den breda testningen kom igång så sent. Han sa att Folkhälsomyndigheten bad laboratorierna öka kapaciteten redan i slutet av januari. Men det räckte inte.

– Det fanns inte laboratorieresurser, testmaterial, utrustning och framför allt inte folk för att testa de här stora volymerna, säger han till DN efter utfrågningen.

Om ni redan i slutet av januari såg att labbkapaciteten behövde öka borde ni då inte ha förberett er ännu mer?

– Det kan man säga men det är svårt att värdera hur stor kapacitet som behövdes. Det var mer komplicerat för regionerna att bygga upp kapaciteten än man förutsett.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

27 Antalet patienter på intensiven ökar: ”Det går sjukt fort nu”

Antalet inlagda patienter med covid-19 ökar kraftigt i Stockholm. På fredagen vårdades 84 patienter på länets intensivvårdsavdelningar med konstaterad covid-19, jämfört med 76 i onsdags. Regionen talar om en 80-procentig ökning av antalet inläggningar på två veckor.

– Det här kan bli som första vågen. Det går sjukt fort nu, säger en intensivvårdsläkare på Karolinska.

Sjukvården i Stockholm är under press med en kraftig ökning av antalet inlagda, framför allt inom intensivvården. För en vecka sedan var 66 patienter inlagda inom intensivvården, med på fredagen vid lunchtid hade antalet stigit till 84.

– Det som oroar mig mest är det ökade antalet patienter som behöver intensivvård. Vi ser en 80-procentig ökning på bara två veckor, sa tillförordnade hälso- och sjukvårdsdirektören Johan Bratt på en pressträff på fredagen.

Beläggningen var vid lunchtid på fredagen 100 procent inom länets intensivvård, och av 149 inlagda patienter vårdades 56 procent för covid-19, visar underlag som DN tagit del av.

Anställda DN talar med vittnar om ett märkbart ökat tryck. På Södersjukhuset har intensivvården fyra överbeläggningar och under fredagen flyttades flera patienter till andra sjukhus. Samtidigt pågår diskussioner om prioriteringar mellan patienter, uppger läkare DN talar med.

Ambulanser ska styras om mellan Södersjukhuset till S:t Göran, Danderyds sjukhus och Karolinska i både Huddinge och Solna.

– Det är verkligen tufft. Nu sker lite saker för att minska inflödet. Ambulanser med patienter som man bedömer behöver läggas in kommer nu direkt att föras till Karolinska i Solna, Danderyd och S:t Göran, säger Liza Grelz på Södersjukhusets presstjänst.

Även på Karolinska märks ett ökat inflöde av patienter och sjukhuset gick på fredagseftermiddagen upp i förstärkningsläge.

Den covidavdelning på Karolinska i Huddinge som varit stängd i två veckor är nu öppen igen och fylld med patienter. Sjuksköterskor och undersköterskor arbetar under krislägesavtal med 12,5-timmarspass.

– Vi fortsätter med krislägesavtalet och just nu är känslan överlag att vi är väldigt, väldigt slitna. Vi har bara schema i tvåveckorsperioder, så planeringen privat blir ju lika med noll, säger intensivvårdssjuksköterskan Lena Raftevold, som arbetar på Karolinska i Huddinge.

En läkare inom intensivvården på Karolinska som vill vara anonym kommenterar utvecklingen:

– Det här kan bli som första vågen. Om vi inte stänger ner nu riskerar sjukvården att gå på knäna om några veckor. Det går sjukt fort den här gången.

Totalt är 484 patienter inlagda inom länets slutenvård och vårdas för covid-19 på länets akutsjukhus, inklusive geriatrisk vård.

På Karolinska har barnsjukvården för tredje gången lånat ut personal för att bemanna covidvården. Det är åtta personer, sjuksköterskor och undersköterskor som flyttas från barnakuten och neonatalvården för att bemanna intermediärvård för vuxna i Huddinge.

– Vi befinner oss i en tredje våg, och inom sjukvården är vi självklart solidariska. Den som har störst behov ska ha vård först. Samtidigt har vi också covid-patienter inom barnsjukvården, och ett högt tryck både på barnakuten och operationsverksamheten, säger Svante Norgren, chef för tema barn på Karolinska.

Medarbetarna kommer att lånas ut till den 27 april i ett första skede.

Han säger också att en skillnad under den här vågen jämfört med den förra är att många patienter vårdas inom intensivvården.

– Det betyder också att det inte är lika enkelt för personal från barnsjukvården att kunna bidra.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

27 Avtal med vårdcentraler sägs upp

Region Stockholm säger upp vårdavtalen med tre vårdcentraler. Uppdragen sägs upp omedelbart – bland annat på grund av allvarliga ekonomiska brister.

– Som en skattefinansierad verksamhet ser vi allvarligt på avtalsparter som inte bedöms lämna korrekta uppgifter till Skatteverket. Det visar på en nonchalans av hanteringen av ersättningen bolagen får som är skattemedel, säger Christoffer Bernsköld, enhetschef för allmänmedicin, Region Stockholm.

I ett pressmeddelande uppger regionen att de aktuella vårdcentralerna ligger i Kista, Märsta och Tyresö. Vårdavtalen för husläkarverksamhet med basal hemsjukvård sägs nu upp med omedelbar verkan. Uppdragen för verksamheterna ska vara helt avslutade senast den 30 april 2021.

Bakgrunden till regionens beslut är att det vid flera stickprovskontroller under 2018 och 2019 visade sig finnas brister i faktureringen. Därför gjorde hälso- och sjukvårdsförvaltningen en fördjupad granskning. Då framkom bland annat att Skatteverket fattat beslut om att lägga på skatt och arbetsgivaravgifter för 2018 och 2019 med närmare 900 000 kronor. Utöver detta har ägaren undanhållit en vinst på drygt 2,7 miljoner kronor för 2018 och 2019.

Granskningen visade även på betydande brister i faktureringsrutiner och intern kontroll.

Dessutom förekommer det allvarliga brister i hanteringen av läkemedel. I ett fall var bristerna så graverande att det har föranlett en polisanmälan.

– Hälso- och sjukvårdsförvaltningen skickade en begäran om rättelse i juli 2020 och påtalade då att vårdgivaren vid upprepade tillfällen inte erlagt socialförsäkringsavgifter och skatter. Tillsammans med övriga brister blir den samlade bedömningen att felaktigheterna är så allvarliga att det finns god grund att omedelbart säga upp avtalen för de här verksamheterna, säger Christoffer Bernsköld i pressmeddelandet.

Den 31 januari var 19 200 patienter listade vid de aktuella husläkarmottagningarna. Dessa kommer nu att uppmanas att lista sig hos andra vårdgivare.

Enligt hälso- och sjukvårdsförvaltningen finns det gott om kapacitet hos övriga husläkarmottagningar i de berörda områdena.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

27 Smittan i Stockholm sprids mest hos yngre

Coronaviruset i Stockholmsområdet sprids nu mest hos personer i åldrarna 18–49 år. I den gruppen ökar också antalet inlagda på sjukhus.

– Man kan inte tänka ”jag är ung och frisk, jag riskerar inte sjukdom”, för så är det inte, säger smittskyddsläkare Maria Rotzén Östlund.

För första gången är den största gruppen patienter på regionens intensivvårdsavdelningar personer mellan 50–69 år. Det berättar smittskyddsläkare Maria Rotzén Östlund på Region Stockholms pressträff på fredagen. Samtidigt ökar antalet personer mellan 18–49 år bland de inskrivna på sjukhus.

– Snart är det påsk – som ni förstår är det inte läge för stora påskmiddagar och inte läge att fira tätt tillsammans. Undvik att resa om du kan, säger Maria Rotzén Östlund.

Hon berättar att hon hört om födelsedagsmiddagar inomhus och flerfamiljsutflykter.

– Jag blir så oändligt upprörd – de som blir smittade vid sådana tillfällen, det hade man kunnat undvika.

Någon ökad spridning hos barn i skolåldern kan man dock inte se, säger Maria Rotzén Östlund.

Den ligger just nu proportionerligt, eller lite lägre, i förhållande till samhället i stort.

Den dominerande virusvarianten i Stockholm är den brittiska – 80 procent av de prover som undersökts för varianter förra veckan konstaterades röra sig om den.

De andra varianterna verkar inte öka i samma takt, något Maria Rotzén Östlund är tacksam för, eftersom det fortfarande finns en osäkerhet kring hur vaccinet biter på dem.

– Totalt har vi runt 60–70 fall av den sydafrikanska, det verkar inte som att den sprids lika fort, inte just nu i alla fall. Vi har upptäckt en handfull av den brasilianska varianten, av de prover som vi undersökt för varianter, säger hon.

Samtidigt pågår vaccinationen i regionen. Maria Rotzén Östlund berättar att Astra Zenecas vaccin distribuerats även under tiden som användandet av det var pausat. Det gör att regionen nu snabbt kan komma i gång med vaccinationen med Astra Zeneca igen, till personen över 65 år.

Maria Rotzén Östlund säger att det är hoppfullt att mitt i den stora smittspridningen se att vaccinet verkar vara effektivt.

– De boende på Säbo är vaccinerade och vi hittar färre smittade där. Vaccinationen hjälper.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

27 Så vill partierna göra vården jämlik

Hälsoinformatörer, hembesöksprogram eller fler regiondrivna vårdcentraler. Så vill regionens partier att vården i Region Stockholm ska bli mer jämlik.

Socioekonomiskt utsatta grupper är starkt överrepresenterade bland de som dött i covid-19. En genomgång som DN publicerade i fredagens tidning visar att bland andra Skärholmen och Rinkeby-Kista sticker ut, med en högre dödlighet i förhållande till befolkningsmängd, än staden i övrigt.

Expressen rapporterade dessutom i januari att covidtestningen i utsatta Stockholmsområden fungerat bristfälligt och att åtgärderna för att komma till rätta med detta dröjde.

Partierna i Region Stockholm är överens om att sjukvården i regionen behöver bli mer jämlik, men har olika förslag på hur.

Oppositionsregionsråd Talla Alkurdi (S) säger att det är känt sedan länge att utbildning och inkomst är avgörande faktorer för människors hälsa och tycker att den vetskapen borde ha lett till större resurser till vårdcentralerna – redan innan pandemin.

S vill att mer pengar ska gå till vård i utsatta stadsdelar, bland annat till hälsokontroller, för att kunna kartlägga vårdbehov.

– Ersättningen till vårdcentraler har ökat, men inte tillräckligt och man har gjort det mer

gynnsamt för de privata läkarappsbolagen, exempelvis Kry.

Finansregionråd Irene Svenonius (M) håller med om att resurserna i högre grad behöver riktas mot människor med ett större vårdbehov.

Hon berättar att den senaste viktningen för resurser till vårdcentralerna gjordes i februari i år och innebar att vårdcentraler med en högre andel äldre, små barn, människor med kroniska sjukdomar och personer som är socioekonomiskt utsatta får en högre ersättning.

– Man gynnas inte längre av många korta besök, säger hon.

Ett annat exempel hon lyfter fram, på insatser som leder till en mer jämlik vård, är regionens hembesöksprogram för människor som nyligen fått barn inom vissa områden.

Även koalitionskollegan, sjukvårdsregionråd Anna Starbrink (L), håller fram styrning av resurserna efter vårdbehov som det viktigaste för att sjukvården ska bli mer jämlik – hon vill också se ett fokus på barn och barnfamiljers hälsa.

Centerpartiet lyfter fram vikten av hälsoinformation på flera språk och regionens satsning på hälsoinformatörer.

Är det största problemet att människor i de här områdena har för dålig koll på hur de ska leva ett hälsosamt liv?

– Nej, det största problemet är att allt hänger ihop och att de som redan är utsatta blir ännu mer utsatta, säger Christine Lorne (C), gruppledare i hälso- och sjukvårdsnämnden.

Hon säger att hälsoinformatörer ska nå ut med grundläggande vårdkunskap och uppmana folk att söka vård.

Vänsterpartiet vill avskaffa möjligheterna för vårdbolag att drivas av vinstintresse och välja var dom vill etablera sig – oberoende av vårdbehov.

– Region Stockholm måste också själv starta fler egna vårdcentraler i de områden som finns med hög ohälsa och ge dessa vårdcentraler mer resurser, säger Jonas Lindberg (V), sjukvårdspolitisk talesperson.

Sverigedemokraterna anser att ”rättvis” är ett bättre ord än jämlik och vill inte att socioekonomiskt utsatta områden ska få extra resurser. I stället ska fokus ligga på individer. De vill att hälsosamtal hålls på alla vårdcentraler, för att fånga upp människor som behöver mer hälsofrämjande insatser.

SD:s gruppledare i regionen, Gabriel Kroon, ger hembesöksprogrammet som exempel.

– Om du bor i ett område som har en viss socioekonomi så får du ett visst antal hembesök. Bor du i ett annat område så får du bara ett hembesök.

Kristdemokraterna vill också se hälsofrämjande insatser, men riktade sådana. Vårdutvecklingsregionråd Désirée Pethrus (KD) nämner bland annat en satsning där 15 vårdcentraler fått i uppdrag att genomföra hälsofrämjande insatser gentemot människor i socioekonomiskt utsatta områden.

– Jag tror att det får större effekt om man jobbar i socioekonomiskt utsatta områden, än att rikta sig enbart till individer, säger hon.

Susanne Nordling (MP), gruppledare i hälso- och sjukvårdsnämnden lyfter fram regionens arbete med att främja psykisk hälsa.

– Det är ett helt avgörande arbetssätt som involverar hela samhället. Det handlar handlar om alla människors möjlighet att vara delaktiga.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

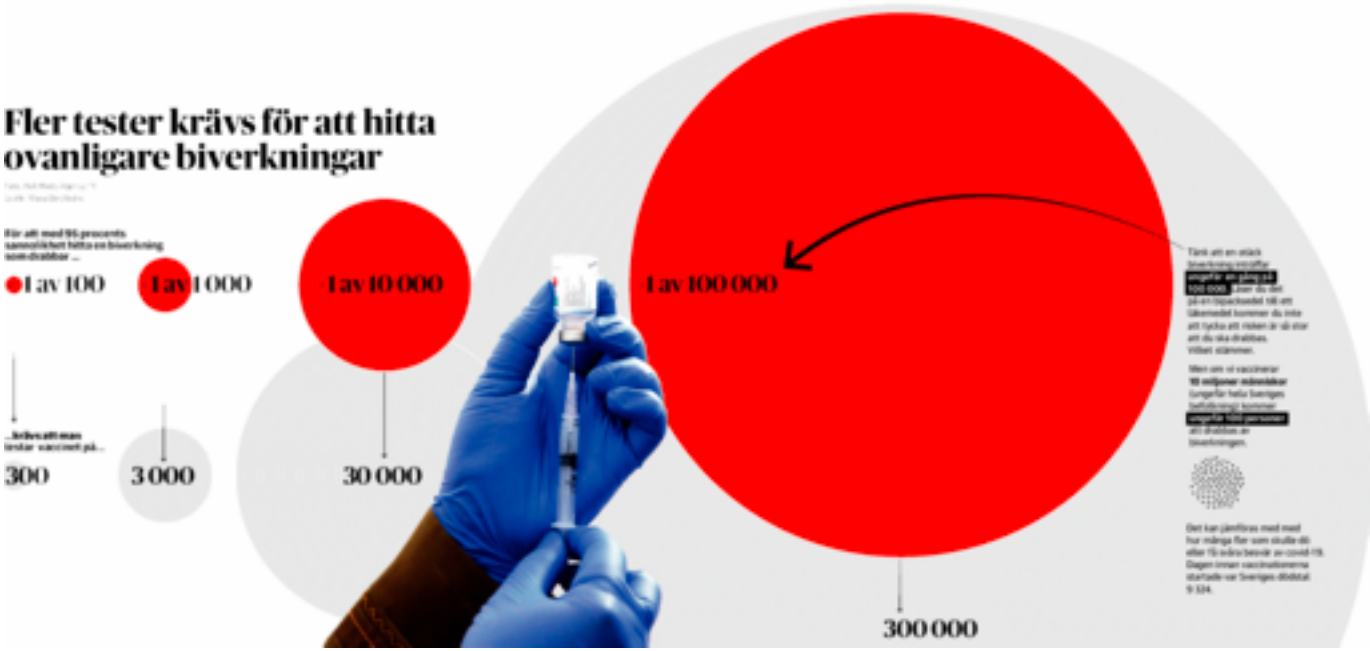
Fler tester krävs för att hitta ovanligare biverkningar
1 av 100
1 av 1 000
1 av 10 000
1 av 100 000
300
3 000
30 000
300 000

28 Därför är det svårt att upptäcka alla biverkningar

Coronavaccinen räddar liv, och sällsynta biverkningar är just mycket sällsynta. Men när hela världen ska vaccineras kommer några att drabbas av dem.

På torsdagen kom beskedet om att Sverige återupptar vaccinationerna med Astra Zenecas vaccin för personer över 64 år.

– Vi har landat i att Astra Zeneca är ett väldigt effektivt vaccin. Det finns ett stort behov av skydd mot covid-19 bland äldre. Skyddseffekten i den gruppen är väldigt bra, sa statsepidemiolog Anders Tegnell på myndigheternas pressträff.

Men Folkhälsomyndigheten vill avvakta ytterligare en tid med att använda vaccinet till yngre.

– Vi fortsätter med pausen i den gruppen tills vi har fått mer information om hur riskerna egentligen ser ut, säger Anders Tegnell.

De flesta länder i Europa har följt rekommendationen från EU:s läke-medelsmyndighet EMA, som säger att vinsterna med vaccinet vida överstiger riskerna. Men Danmark har meddelat att landet kommer att vänta med att använda vaccinet i ytterligare tre veckor, efter att två vårdanställda i landet drabbats av brist på blodplättar som ger en kombination av proppar och blödningar sedan

de fått Astra Zenecas vaccin. Även Norge skjuter upp beslutet om att återuppta vaccinationerna till mitten av april, efter att fyra personer har avlidit och ytterligare två behandlas på sjukhus.

Det går ännu inte att säga om det är en biverkning av vaccinet. Efter 20 miljoner vaccinerade i världen har bara ett tjugotal sådana koagulationsrubbningar rapporterats. Även om det visar sig vara en biverkning är den alltså oerhört ovanlig. Å andra sidan är den mycket allvarlig, och kan vara dödlig. Samtliga drabbade är yngre än 65, och hör alltså till åldersgruppen som inte löper särskilt stor risk att dö av covid-19, vilket troligen har påverkat Folkhälsomyndighetens beslut om att tills vidare bara ge vaccinet till äldre.

Det är naturligt att sällsynta möjliga biverkningar av ett nytt vaccin får stor uppmärksamhet. Men Allan Gut, professor emeritus i matematisk statistik vid Uppsala universitet, är orolig för att sådant påverkar viljan att vaccinera sig.

– Människor blir ju jätterädda så fort de läser om en biverkning, säger han.

Han önskar att vi tänkte mer som vi gör med andra läkemedel vi använder.

– Om du ordineras en medicin och läser bipacksedeln och finner en obehaglig biverkning som uppträder ungefär en gång på 100 000. Visst känner du dig lugn då? Det är ingen fara, chansen eller risken att jag drabbas är ganska obefintlig. Det är helt rätt tänkt, säger han.

En sådan ovanlig biverkning är också svår att upptäcka i så kallade fas 3-studier, där det undersöks hur effektivt ett vaccin är under verkliga förhållanden genom att jämföra en grupp

som fått vaccinet med en motsvarande grupp som fått ett verkningslöst placebopreparat.

– Om man gör en mycket stor fas 3-studie, med 50 000 personer i varje grupp, är den statistiska sannolikheten för att ingen drabbas av denna biverkning cirka 60 procent. Det är alltså klart sannolikare att man inte upptäcker den än att man gör det, säger Allan Gut.

Fas 3-studier är vanligen mindre än så, med kanske mellan 20 000 och 30 000 personer i grupperna. Att upptäcka en biverkning som uppträder i genomsnitt en gång på 100 000 är då ännu osannolikare.

– Med 25 000 i varje grupp är sannolikheten för upptäckt bara 22 procent. Tänk dig att man gör en sådan studie i fyra eller fem olika länder. I ett av länderna kommer man upptäcka biverkningen, i de övriga fyra inte, säger Allan Gut.

Den ovanliga biverkningen kommer ändå att drabba vissa personer när hela befolkningar ska vaccineras.

– Om vi vaccinerar 10 miljoner människor kan man förvänta sig att ungefär 100 personer drabbas. Det är vad statistiken säger, och alltså inget konstigt. Men kom nu ihåg hur du reagerade på bipacksedeln nyss. Sannolikheten att just DU drabbas, den är som på bipacksedeln och alltså inget att bry sig om. Det finns ingen anledning till att bli vaccinmotståndare för det. Vi måste inse att ingenting i världen är riskfritt, säger Allan Gut.

Även om koagulationsrubbningarna skulle vara en biverkning av vaccinet är de mycket mer sällsynta än den hypotetiska biverkningen som

uppträder en gång på 100 000 i Allan Guts exempel.

Hur stor gruppen som testar vaccinet måste vara för att en biverkning ska upptäckas beror på hur stor risken för biverkningen är. En biverkning som drabbar en på 100 hittas med 95 procents sannolikhet om vaccinet testas på ungefär 300 personer. För en biverkning som drabbar en på 100 000 behövs ungefär 300 000 i testgruppen för att det ska bli 95 procents sannolikhet för att hitta biverkningen.

Att det behövs en så stor grupp beror på den statistiska variationen. Om forskare testar vaccinet på 300 000 personer kommer de i genomsnitt att upptäcka biverkningen tre gånger. Men det är också ganska sannolikt att de hittar fem fall av biverkningar, eller bara två. Sannolikheten för att de inte ska hitta biverkningen alls är däremot bara 5 procent. Därför är det 95 procents sannolikhet för att hitta minst ett fall av biverkningen i gruppen.

– Dessutom måste man förstås bedöma om symtomen har samband med vaccinet, det vill säga att de inte beror på något annat, säger Mia Wadelius, professor i klinisk farmakogenetik vid Uppsala universitet.

Frågan om sällsynta biverkningar som inte går att upptäcka i kliniska studier men som visar sig när många vaccineras blev aktuell efter svininfluensan 2009 och 2010. Då bidrog vaccinationen med Pandemrix till en större risk för narkolepsi hos barn och unga vuxna. I efterhand har studier visat att personer med en viss gentyp hade mycket större risk att drabbas av biverkningen än andra. Dessutom ökade själva svininfluensan risken för narkolepsi. Så sambanden mellan vaccin och biverkningar kan vara mycket komplicerade.

– Extrema händelser är ju extrema, men de händer, garanterat, någon gång ibland. Och det är bara då vi upptäcker dem. När de inte händer upptäcker vi dem inte, eftersom de inte händer, säger Allan Gut.

Han är bekymrad över den allmänna okunskapen i elementär statistik i samhället.

– Många av våra bedömningar handlar om riskaversion och vilken risk är jag beredda att ta i vilket sammanhang. Att cykla utan hjälm är säkert mycket farligare än att inte vaccinera sig, säger han.

Själv väntar han på sin första vaccinspruta efter ett år i isolering.

– Jag är en 75-plussare med en underliggande hjärt-kärlsjukdom. Jag är lika frustrerad som alla andra över krångel, tjafs och förseningar. Men för ett år sedan sa de att vaccinet skulle ta fem till tio år att framställa. Om jag tänker att jag skulle ha levt så här fram till 2027 när det finns ett vaccin, då spelar en månad hit eller dit ingen roll. Utom den sista månaden. Då spelar det roll, säger han.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

29 Få bokningar till skärgårdens hotell över påsken

Vaxholmsbolaget ser med oro på att resandet i skärgården ökar inför påsken – samtidigt är beläggningen låg på öarnas hotell och vandrarhem.

– Vi har väldigt dåligt med bokningar, det är jättetråkigt. Vanligtvis brukar hotellet vara fullbokat under påskhelgen, säger Thérèse Liljeqvist vd och ägare av Vaxholms hotell.

Påskhelgens ledighet brukar vanligtvis innebära högt intresse för att ta sig ut i skärgården och att trycket på Waxholmsbolagets båtar ökar. I år vädjar bolaget till stockholmarna att undvika att resa med dem under stundande helgdagar.

– Vi är mitt i en pandemi och smittspridningen i Stockholm är fortsatt hög, säger Fredrik Cavalli-Björkman, trafikdirektör på SL och Waxholmsbolaget.

Han vill påminna stockholmarna om förra årets påskhelg där allt för många ville resa med båtarna till skärgården och personalen tvingades neka folk att gå ombord.

– Vi kan inte garantera plats på våra båtar, varken ut till öarna eller in till fastlandet. Och blir man mot förmodan sjuk där ute, då kan man absolut inte resa med oss, då kan det bli problematiskt, säger han.

Vaxholmsbolagets båtar går ännu efter vintertidtabell, vilket innebär färre turer. Först veckan efter påsk övergår trafiken till sommartidtabell.

Varför inte tidigarelägga införandet av sommartidtabell för att på så sätt sprida ut passagerarna?

– Att ställa om till sommartidtabeller är en process som kräver noggrann planering, det är inget man bara gör. Det viktigaste i det hela är att vi avstår från att resa i högsta möjliga mån, säger Fredrik Cavalli-Björkman.

För de som trots allt ska ge sig ut i skärgården uppmanar han att använda munskydd och att hålla avstånd på båtarna.

Trots regionens oro om att passagerarna väntas bli flera är beläggningen på skärgårdens hotell- och vandrarhem relativt låg inför påskledigheten.

På Vaxholms hotell är endast omkring 20 procent av rummen bokade och påsken ser ut att bli betydligt lugnare än tidigare år.

– Det verkar som att folk lyssnar på Vaxholmsbolagets vädjan, vi har väldigt dåligt med bokningar, det är jättetråkigt, säger Thérèse Liljeqvist vd och ägare av Vaxholms hotell.

Reglerna om att barer, restauranger och lounger måste stänga vid halv nio tror hon är en bidragande faktor till att gästerna uteblir.

– Då blir det inte mycket kvar för gästerna att göra utanför hotellrummet, säger hon.

Även på Svartsö väntar man sig mindre besökare jämfört med tidigare påskhelger.

– Vi har låg beläggning och det har vi haft sedan restriktionerna blev hårdare i höstas. För att vara påsk är det klent med bokningar, säger Lotten Ivanoff, ägare av Svartsö skärgårdshotell och vandrarhem.

Ulrika Palmblad-Wennergren är besöksnäringschef på Skärgårdsstiftelsen som äger många av de fastigheter där hotell och vandrarhem finns. Hon säger att besökstrycket i skärgården ökat under pandemin och att påsken vanligtvis innebär startskottet för högsäsongen, i år är situationen dock en annan.

– Det många gör nu är att säkerställa inför sommaren, istället för en tidig start tror vi på en förlängning av säsongen. Skärgården i september är underbar, säger hon.

Eftersom Vaxholmsbolaget tar emot begränsat med resenärer vill hon uppmuntra skärgårdsbesökare att använda andra transportmedel.

– Det går att kan använda fritidsbåtar och så finns det även andra båtbolag som kör, säger hon.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

Beskedet: Det ska prinsen heta

Prins Carl Philip och prinsessan Sofiasnyfödda son ska heta Julian Herbert Folke och bli hertig av Halland. Tilltalsnamn blir Julian. Parets tidigare barn prins Alexander och prins Gabriel är födda 2016 och 2017, även det nya namn i en svensk kunglig kontext.

– Julian är ju ett annorlunda namn, det är inte så många som heter det. Det är ett väldigt vackert namn, alltid kul med något nytt, säger hovexperten Roger Lundgren.

TT

29 FHM-chefen om planen för hur Sverige ska öppna upp

Samtidigt som tredje vågen sveper över landet planerar regering och myndigheter för hur Sverige ska återgå till en mer normal tillvaro när smittan sjunker. Men det dröjer innan vi kan trängas på fullsatta arenor eller sluta jobba hemma.

– Vi tror inte att covid-19 är en sjukdom som vi kommer bli av med helt och

hållet, säger Sara Byfors, enhetschef på Folkhälsomyndigheten.

När smittan ökar på flera håll i landet ter sig livet efter coronapandemin avlägset. Någon offentlig debatt har – med några få undantag – inte förts om hur det ska gå till när restriktioner, råd och rekommendationer ska lyftas när det väl är dags.

Men på regeringskansliet och myndigheterna pågår planeringen av hur samhället ska kunna återgå till en tillvaro mer lik den vi hade innan coronaviruset slog till. De senaste veckorna har frågan diskuterats på flera möten med ansvariga myndigheter, bland annat under nationella pandemigruppens möte.

För en vecka sedan lämnade Folkhälsomyndigheten in ett förslag till regeringen om hur olika restriktioner kan lyftas steg för steg.

– Vi är ganska säkra på att vi kommer att få ett bättre läge inom det närmsta halvåret i och med vaccinationerna, säger Sara Byfors, som är enhetschef på Folkhälsomyndigheten och ingår i generaldirektören Johan Carlsons kansli.

Hur bestämmer ni vad som ska prioriteras först?

– Åtgärderna ska vara proportionerliga mot risken och vi har velat undvika negativa effekter på hälsan i övrigt. Vi värnar särskilt om barn och unga eftersom de som grupp har en väldigt liten risk att bli allvarlig sjuka av covid-19, säger hon.

I torsdags meddelade regeringen att rekommendationen om fjärr- och distansundervisning för gymnasieungdomar

slopas från den 1 april och att det nu blir upp till huvudmannen att avgöra.

Myndigheten och regeringen bedömde att de negativa konsekvenserna av distansundervisningen för gymnasieelever var för stora, både för lärandet och för ungas psykiska hälsa.

I dag avråds barn och unga från att delta i tävlingar, också den restriktionen kan komma att justeras, enligt Sara Byfors.

– Det finns signaler från idrottsvärlden att avrådan från att tävla gör att fler slutar eftersom de inte längre är motiverade att fortsätta med sin idrott, säger hon.

I underlaget till regeringen delar myndigheten in smittspridningen i tre olika nivåer – där tre är den högsta. Vilka åtgärder som kan trappas ner eller tas bort beror på vilken nivå vi befinner oss på.

Eftersom Sverige i dagsläget ligger på nivå 3 vill myndigheten att befintliga restriktioner ska finnas kvar, och flaggar för att ytterligare åtgärder kan komma om läget förvärras.

Nivå 2 innebär smittspridning på en relativt låg nivå eller ett minskande antal fall i flera regioner, där sjukvården klarar av att vårda covidsjuka utan att samtidigt belasta annan vård.

Folkhälsomyndigheten anser att många restriktioner bör ligga kvar även vid nivå 2 – med några undantag:

– Man kanske kan tillåta fler i samma sällskap på restaurang och sänka kraven på kvadratmeter per person i butiker, gym och andra inomhusmiljöer. Det finns också ett

maxtax på 500 personer för butiker, konsthallar och museer, som man skulle kunna ta bort. När det gäller allmänna sammankomster, där maxtaket är åtta, ser vi en stegvis justering som vi har föreslagit för regeringen, säger Sara Byfors.

Hon kan inte svara på när de olika nivåerna kan nås. Det rör sig om en ”sammanvägd bedömning” av vaccinationstäckning, smittspridning och virusvarianter.

– Vaccinationerna kommer göra att vi rör oss från nivå 3 ner till nivå 1. Men det finns fortfarande inte full kunskap om hur vaccineringen skyddar mot smittspridning och vi vet heller inte när olika grupper är färdigvaccinerade, säger Sara Byfors.

För att nå den lägsta nivån krävs det att få smittas i samhället och att landets sjukhus har ett lågt antal inneliggande covidpatienter. Men inte heller då lär det bli aktuellt med fullsatta arenor eller konserthus eftersom kravet på att hålla avstånd kommer att finnas kvar.

– Vi tror att vi kommer att behöva reglera den typen av evenemang under ganska lång tid framåt. Det kommer att vara möjligt att ha större arrangemang men kanske inte 30 000 människor tillsammans i en trång lokal, säger hon.

Sannolikt kommer rekommendationen att fortsätta jobba hemifrån att finnas kvar en längre tid eftersom det minskar risken för trängsel både i kollektivtrafiken och på arbetsplatserna.

– Fram till sommaren kommer det att ligga kvar, sen får vi se hur läget är framåt hösten. Det kan mjukas upp lite och bli lite mer som det

var tidigt i höstas när man kunde jobba hemifrån en del, till exempel genom att gå växelvis på arbetsplatsen.

Att prata om lättnader i ett läge där det fortfarande finns en hög smittspridning är inte helt enkelt, menar Sara Byfors. Myndigheten varnar i underlaget för att smittan kommer att öka om följsamheten inte blir bättre.

– Vi måste förstå att det fortsatt är ett allvarligt läge. Vi behöver hålla i och följa rekommendationerna även om vi tittar framåt och tror på ljusare tider framåt sommaren, säger hon.

Ansvariga myndigheter och regering har under pandemin mött kritik för att kommunikationen varit otydlig. I ett mötesprotokoll från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, understryker de vikten av en synkad och tydlig kommunikation under återgångsfasen. Sara Byfors ser samma behov.

– Ju fler detaljer det blir i de rekommendationer som finns desto mer uppfattas det som snårigt och svårt att följa. Det är samma sak när man lättar upp. Vi får försöka vara än mer tydliga med vad som gäller, säger hon.

Regeringen har ännu inte tagit ställning till Folkhälsomyndighetens förslag. Socialminister Lena Hallengren (S) har avböjt intervju men skriver i ett mejl till DN att regeringen för en dialog med myndigheten om hur och när en nedtrappning kan bli aktuell.

”En nedtrappning av restriktioner måste dock ske successivt, under kontrollerade former och ta hänsyn till vilka åtgärder som har störst

effekt för att minska smittspridningen”, skriver Hallengren.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Fakta. FHM:s förslag på åtgärder och nedtrappning i tre nivåer

Nivå 3

En hårt belastad sjukvård med flera av landets regioner i katastrofläge, förstärkningsläge eller stabsläge. Icke akut vård måste skjutas upp. Smittspridningen ligger på antingen en platå, en hög nivå eller har ett ökande antal fall i majoriteten av regionerna. Här befinner vi oss nu.

Åtgärder vid nivå 3

Serveringsställen: Nuvarande regleringar bör kvarstå. Regionalt kan ytterligare reglering av antal personer i sällskap, alkoholservering och förkortade öppettider bli aktuella. Om läget förvärras kan regional nedstängning bli aktuellt.

Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar: I dag råder ett maxtak på åtta personer men regeringen och FHM diskuterar en eventuell ökning. Det kan komma att införas ytterligare regelskärpningar och begränsningar av antalet deltagare.

Platser för fritids- och kulturverksamhet och handelsplatser, till exempel gym eller köpcentrum: Maxtak för antal besökare är 500 personer. Ytterligare reglering för maxantal och

förkortade besöks- eller öppettider kan bli aktuellt regionalt vid ett förvärrat läge. Likaså regional nedstängning av vissa verksamheter.

Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik: Nuvarande reglering ska kvarstå, det vill säga antalet passagerare på tåg eller buss som går över 15 mil, får inte överstiga hälften av sittplatserna.

Platser för privata sammankomster: Antalet tillåtna deltagare är begränsat till 8 personer enligt covid-19-lagen och bör kvarstå, enligt myndigheten.

Nivå 2

Sjukvården i de flesta regionerna klarar av antalet covidpatienter samt övrig vård. Smittspridningen befinner sig i en platåfas, på en relativt låg nivå eller minskar i flera av landets regioner.

Åtgärder vid nivå 2

Serveringsställen: Öppettiderna för serveringsställen kan utökas och maxantalet för tillåtet antal personer som tillhör samma sällskap kan ökas.

Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar: Utökat deltagarantal. I övrigt samma föreskrifter om avstånd som för nivå 3.

Platser för fritids- och kulturverksamhet och handelsplatser, till exempel gym eller köpcentrum: Regleringen av utrymme per besökare lättas upp och maxantalet för verksamheterna kan justeras eller tas bort. Antalet som tillåts handla ihop kan lättas upp eller tas bort.

Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik: Nuvarande regleringar avseende beläggningsgrad kan lättas upp.

Platser för privata sammankomster: Maxantalet av tillåtna deltagare kan ökas. Folkhälsomyndigheten avser då att meddela föreskrifter för att reglera vilka smittskyddsåtgärder som ska vidtas.

Nivå 1

Få inlagda patienter med covid-19 och få smittade. Mindre utbrott förekommer. Sjukvården i landets alla regioner har goda förutsättningar att klara av all vård.

Åtgärder vid nivå 1

Serveringsställen: Kan tillåtas ha oreglerade öppettider och maxantalet för antal personer i samma sällskap kan utökas.

Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar: Ingen deltagarbegränsning. Men åtgärder för att minska trängsel kommer att påverka antalet deltagare indirekt.

Platser för fritids- och kulturverksamhet och handelsplatser, till exempel gym eller köpcentrum: Regleringen av utrymme per besökare kan tas bort. Smittskyddsåtgärder som syftar till att förhindra trängsel bedöms dock behöva finnas kvar även vid denna nivå.

Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik: Ingen reglering behövs utöver åtgärder för att minska risken för trängsel.

Platser för privata sammankomster: Maxantalet av tillåtna deltagare kan ökas ytterligare.

Källa: Folkhälsomyndighetens förslag till om åtgärder

framåt som lämnades till regeringen den 22 mars.

29 ”Fem miljoner ska vara fullvaccinerade i slutet av juni”

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström säger att fem miljoner svenskar väntas vara fullvaccinerade till sista juni.

Det stämmer inte överens med vaccinmålet som regeringen satt upp.

Tidigare har det talats om att alla vuxna svenskar som kan och vill vaccineras ska vara

fullvaccinerade till den 30 juni. Det skulle röra sig om ungefär åtta miljoner svenskar.

Baserat på leveranserna som väntas bli tillgängliga kommer det målet inte att kunna hållas. Vare sig regeringen eller vaccinsamordnaren Richard Bergström vill dock i nuläget säga att vaccinmålet är utom sikte.

– Regeringen har sagt att de ser över målet. Jag kan bara kommentera förväntade leveranser och vad de räcker till. Regeringen får input från mig och sedan så får de bestämma med regionerna, det pågår ju samtal där, säger Bergström.

Vaccinen som ska sättas i svenskarnas armar är en blandning mellan endos- och tvådosvaccin. Vaccinet Jansen ges med bara en dos och Sverige kommer att få knappt 1,2 miljoner av det. I övrigt använder Sverige vaccin från Pfizer, Moderna och Astra Zeneca som man behöver ta två doser av.

– Baserat på de förväntade leveranserna fram till sista juni, skulle det betyda att fem miljoner är fullvaccinerade och ytterligare två och en halv miljon har fått en spruta.

Det är ju annorlunda från det som sagts från regeringens sida tidigare. Har vaccinmålet ändrats?

– Det är inget mål som är ändrat än. Det är regeringen som måste ändra målet. De får ju sätta målet tillsammans med regionerna, säger Bergström.

DN har sökt socialminister Lena Hallengren. Hennes pressekreterare säger att det inte finns några nya besked att ge i vaccinmålsfrågan.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

29 Kraftig ökning av svårt sjuka – större andel yngre inlagda på iva

Antalet patienter som måste vårdas för covid-19 med intensivvård ökar kraftigt i landet och det finns en tendens att de som vårdas är något yngre än tidigare.

– Vi ser att det går uppåt nu och det är en brant ökning i flera regioner, säger Johnny Hillgren, ordförande för Svenska intensivvårdsregistret.

Smittspridningen i många av Sveriges regioner är hög med en ökning av antalet patienter inom intensivvården, särskilt i Stockholmsområdet och i Mellansverige.

– Vi ser att trycket på iva ökar och antalet covidpatienter ökar. Och till skillnad från första vågen har vi betydligt mer vanlig intensivvård också. Det ökar trycket totalt, säger Johnny Hillgren, verksamhetschef vid anestesin i Region Gävleborg och sedan 2018 ordförande för Svenska intensivvårdsregistret.

Ökningen syns sedan den 9 mars då 214 patienter med covid-19 vårdades på landets iva-avdelningar. På lördagen var siffran 294 och uppgången fram tills nu är tydlig.

I Västsverige med Göteborg och södra Sverige med Malmö är belastningen något jämnare men även där tydlig. Norra Sverige har just nu ett

något mindre tryck än övriga landet efter att exempelvis Norrbotten under en tid haft en hård belastning på sin sjukvård.

Den ökande belastningen kan enligt Johnny Hillgren delvis bero på att många inte sökte sjukvård under våren 2020, kanske av hänsyn till att inte belasta sjukvården, kanske för att de var oroliga för att själva bli smittade om de besökte ett sjukhus eller annan vårdinrättning.

– Men är man sjuk kan man inte hålla sig borta från sjukvården och till slut når man en gräns och det är kanske det vi ser nu, säger Johnny Hillgren.

Sedan tidigare är det en klar övervikt av män som läggs in på iva. Siffran har pendlat mellan 70 och 75 procent män och 25 till 30 procent kvinnor sedan pandemin inleddes. Just nu är siffran 29 procent kvinnor och 71 procent män som kräver intensivvård för covid-19. Dödstalen visar 54 procent män och 46 procent kvinnor.

Varför det är en så stark övervikt med män finns det ännu ingen säker förklaring på.

– Det har funnits flera olika teorier och skillnaden är signifikant, men vad den beror på finns det ingen bra förklaring till, säger Johnny Hillgren.

– Men rent generellt är det fler män än kvinnor som konsumerar intensivvård. I vanliga fall, utan covid-19, är det 60 procent män och 40 procent kvinnor.

Kommer detta att ge fler avlidna också tror du?

– Mortaliteten gick ned från första vågen och framåt och vi har lärt oss hantera många av de effekter sjukdomen får, som proppbildningar. Detta har kunnat förbättra utgången för

patienterna. Nu får vi se hur den tredje vågen blir.

Just nu kommer det in färre äldre patienter till intensivvård. Något som kan vara ett resultat av vaccinationerna. Samtidigt har medelåldern legat kring 60 år för dem som vårdas på iva sedan pandemin inleddes. I dag anges den till 61,3 år på Svenska intensivvårdsregistrets webbplats.

– Det vi tycker oss se är att det kommer in lite färre av de äldre och att vi har en stor andel som är i 50-årsåldern upp till 70-årsåldern som kräver intensivvård. Och den brittiska mutationen förefaller ha en högre smittspridningspotential än den ursprungliga. När det kommer nya mutationer förändras hela ekosystemet för viruset och därmed också vad vi ser för patienter inom vården, säger Johnny Hillgren.

Hur pass orolig är du för att det ska komma nya mutationer som ska påverka sjukvårdssystemet ytterligare?

– Jag är så pass orolig att jag tycker att vi ska bevaka det och fortsätta att titta på de olika mutationsvarianterna. Inte minst på intensivvårdsinläggningar så att vi ska se om vi får en ökning av den sydafrikanska eller den brasilianska, eller om det är den brittiska som ska fortsätta.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

30 Snart dags för vaccinfas 3 – ännu oklart vilka utsatta som ska bli prioriterade

En rad svenska regioner har ännu inte bestämt exakt vilka som ska ingå i nästa vaccinationsfas, visar DN:s kartläggning. Samtidigt växer oron för en ny utmaning om vaccineringen mot covid-19 tvingas fortsätta längre inpå sommaren: brist på personal.

– Det är uppenbart att vi inte kommer bli klara till midsommar. Vi måste nu planera för att ha hög kapacitet även vidare under sommaren, säger David Edenvik vid region Jönköping.

I början av februari gick Folkhälsomyndigheten ut med information om att alla över 65 år skulle ingå i den andra vaccinationsfasen som fortfarande pågår. Samtidigt aviserade myndigheten att de – i den kommande tredje fasen – ville prioritera övriga riskgrupper, personer som av olika skäl har svårt att följa smittskyddsåtgärder, samt socialt utsatta grupper.

”Det gäller även personer som lever i socialt utsatta situationer, till exempel hem- eller papperslösa”, skrev myndigheten då.

Formuleringen väckte reaktioner hos bland annat partiledarna för Moderaterna och

Sverigedemokraterna. Folkhälsomyndigheten valde efter interna diskussioner att stryka meningen ur den nationella planen för vaccinering mot covid-19. Exemplen hade misstolkats, enligt myndigheten. Nu var det upp till regionerna att själva definiera vilka som befinner sig i socialt utsatta situationer.

DN kan nu berätta att en rad regioner, över tre månader in i vaccineringen mot covid-19, ännu inte identifierat vilka som ska ingå i nästa fas. Planeringen pågår bland annat kring vilka de socialt utsatta grupperna är – och hur personerna som ingår där ska kallas till vaccination.

Flera regioner efterfrågar också mer information kring vilka som bör prioriteras. Det handlar om region Värmland, Kronoberg och Jämtland Härjedalen.

– Det är klart att det hade underlättat. Ju otydligare det är, desto större utrymme finns det ju för egna tolkningar. Vi vill verkligen följa prioritetsordningen. Och om regionerna gör olika så kommer ju det att väcka synpunkter hos patienter, säger Anita Secher, utvecklingsstrateg vid region Jämtland Härjedalen.

Varför har ni inte redan planerat färdigt nästa fas?

– Det har ju inte varit tydligt vad det är för riskgrupper i den fasen. Det gör det svårt att planera. Den här fasen skjuts ju också fram nu på grund av försenade vaccinleveranser, säger hon.

Att regionerna, som ansvarar för själva vaccineringen, ännu inte slagit fast exakt hur de ska prioritera och kalla personer i nästa fas

bekräftas också av Sveriges kommuner och regioner, SKR.

Flera regioner, som till exempel Stockholm och Jönköping, har haft kontakt med frivilligorganisationer för att se hur de skulle kunna nå utsatta grupper.

– Vi har kontakt med både kommuner och frivilligorganisationer kring vilka vägar vi har in i grupperna. Vi har ingen klar plan ännu, men det kan vara till exempel hemlösa och missbrukare. Det är svårt att definiera en socialt utsatt grupp, det finns ju ingen allmän definition. Vi kommer nog göra lite olika i olika regioner, säger David Edenvik, biträdande smittskyddsläkare i region Jönköping.

När DN tidigare under mars frågade regionerna vilka utsatta grupper de kan komma att prioritera i nästa fas skiljde sig svaren åt redan då. Några tänkbara grupper var just papperslösa och hemlösa – men också prostituerade, personer med försörjningsstöd, missbrukare och boende i så kallade särskilt utsatta områden.

Inne i Stockholm stadsmissions lokaler sitter några hemlösa i fåtöljer och vilar, andra sover. Flera har köat för att få komma in hit och få äta en varm lunch. Intresset är stort och matsalen välbesökt. Stina Kelly von Essen är socialchef för Stockholms stadsmission, och hoppas att de hemlösa ska prioriteras i nästa fas.

– Coronapandemin har slagit hårt mot personer som lever i hemlöshet. Till skillnad från dig och mig har de ingen dörr att stänga. Man befinner sig i riskgrupp av andra skäl också, exempelvis underliggande sjukdomar. Många, inte alla, har ju hälsoproblem. En snabb utrullning av vaccin

till den här gruppen är otroligt önskvärt enligt oss, säger hon.

Stina Kelly von Essen säger att hon har förståelse för att det inte kommer bli en lätt uppgift för regionen, men att Stockholms stadsmission vill hjälpa till med vad de kan.

– Till exempel upplåta lokaler om de behöver. Vi träffar ju många som lever i hemlöshet i våra verksamheter och har ju mycket kunskap. Flera av dem vi möter saknar till exempel legitimation. Vi hoppas att det ska kunna lösas ändå, säger hon.

Utöver det största problemet kring vaccinationerna – osäkra leveranser och vaccinbrist – ser de svenska regionerna en ny utmaning som väntar runt hörnet.

För att kunna vaccinera stora grupper människor har regionerna rekryterat extrapersonal för att hjälpa till i arbetet. Kapaciteten har under våren varit hög – men extrapersonal och lokaler har inte använts fullt ut eftersom Sverige inte fått de vaccindoser som utlovats.

Extrapersonalen har främst rekryterats för att jobba med vaccinationer fram till halvårsskiftet – då alla vuxna i landet, enligt planen, ska ha erbjudits vaccin. Men den planen kommer inte att hålla, enligt flera regioner.

Det betyder att extrapersonal kan komma att behövas längre än planerat.

– Vi kommer definitivt inte vara helt klara med vaccinationerna under juni, om det inte kommer vaccin som vi inte vet om. Vi har ju personal och kapacitet att vaccinera mycket mer än vad vi gör nu. Men vi är inte garanterade att den personalen finns här när vi går in i

sommaren. Då vill ju också många vara lediga, säger Anita Secher, utvecklingsstrateg vid regionen.

Närmare hälften av landets regioner uppger för DN att det här kommer bli en av de största utmaningarna längre fram – utöver den uppenbara vaccinbristen. Nu pågår arbetet ute i landet med att försöka se till så att det vid behov kan finnas vaccinationspersonal även under till exempel juli och augusti.

Emma Spak, chef för SKR:s hälso- och sjukvårdssektion, menar att regionerna nu behöver planera för att vaccineringen tar längre tid.

– Det är självklart så att det är mer utmanande att bemanna verksamheten under sommartid än vad det är resten av året. Men det här är något regionerna haft i bakhuvudet, och nu måste man planera för olika eventualiteter, säger Emma Spak och fortsätter:

– Men vi har haft en väldigt god uppslutning med många som varit villiga att delta i vaccinationsarbetet och som velat bidra. Regionerna rekryterar också många externa leverantörer som också visat stort engagemang. Vi hoppas in i det sista att det engagemanget kvarstår. Det måste vi göra, säger hon.

De olika förseningarna kring vaccineringen mot covid-19 drabbar redan nu regionerna ekonomiskt. Bland annat handlar det om avtal för vaccinationslokaler, externa leverantörer och personal – en kapacitet som inte fullt ut används, enligt SKR.

Om regionerna tvingas arbeta med vaccineringen längre än in på sommaren, så kommer också kostnaderna att öka.

Adrian Sadikovic

adrian.sadikovic@dn.se

30 Stor ökning av antalet covidsjuka i Västra Götaland

367 patienter vårdas just nu för covid-19 på sjukhusen i Västra Götalandsregionen. Det är en ökning med 79 patienter sedan i fredags.

– Vi är oroliga att detta kan bli början på en tredje våg, säger Jan Kilhamn, ställföreträdande beslutsfattare i den regionala särskilda sjukhusledningen.

GÖTEBORG. Ökningen ses i alla regionens sjukhus men är störst för Sahlgrenska sjukhuset, där 27 nya patienter har skrivits in sedan i fredags. På sjukhus vårdas nu 197 covidsjuka vilket betyder att man återigen ligger över vårens toppnotering över inlagda covidpatienter.

Även på Skaraborgs sjukhus var ökningen stor: från 24 inneliggande patienter i fredags till 44 under måndagen.

– Ökningen är jämnt fördelad över regionen. Det gäller även smittspridningen där man har sett att det är mycket i Göteborg men också Skaraborg och Sjuhärad. Det är ingen del som är skonad, om man uttrycker det så, säger Jan Kilhamn.

Antalet bekräftade fall i regionen har ökat med 20 procent under de första tre veckorna i mars.

– Och nu ser vi alltså en ökning av inneliggande patienter någon vecka senare. Det följer samma

utveckling som vi sett tidigare med bekräftade fall, inläggning och sen tyvärr intensivvård och dödsfall. Därför är vi oroade.

Liknande utveckling sågs i Stockholm förra veckan då antalet inlagda patienter ökade så kraftigt att regionen beslutade att skjuta upp all planerad vård. Där såg man även en kraftig ökning av patienter i behov av intensivvård.

– Det är samma typ av beslut som vi fattade i höstas som vi tar nu när vi är inne i den tredje vågen, säger Johan Bratt, tillförordnad hälso- och sjukvårdsdirektör, till DN då.

Enligt Jan Kilhamn är Västra Götalandsregionen inte där än. Anledningen är att man ännu inte har sett någon ökning av patienter på Iva-avdelningarna. Just nu intensivvårdas 53 patienter i regionen – lika många som i fredags.

– Vår personal gör ett fantastiskt arbete. Man ställer om, avlastar varandra och hjälper till. Vi transporterar patienter mellan sjukhus. Vi försöker fördela så jämnt som det går. Men i slutändan, om intensivvårdbehovet ökar ytterligare, kommer det att påverka övrig vård.

Vad den stora ökningen beror på är i nuläget oklart, enligt Kilhamn. Den så kallade brittiska mutationen dominerar enligt honom de prover som djupanalyseras genom så kallad sekvensering.

Men han tror att en viktig faktor är svårigheter att följa rekommendationerna.

– Även förra året hade vi en peak när det gäller smittspridning någon gång i mitten av april och därför vill vi att våra invånare ska ha respekt för de här effekterna. Vi vill få ner detta nu så att vi

inte får en tredje topp. Det är våra egna val i vardagen som kan spela en viktig roll.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

30 Rekordmånga nobbade plats på äldreboende

Under förra året valde rekordmånga personer att tacka nej till sin plats på äldreboende, enligt ny statistik från Socialstyrelsen.

Totalt 4 000 personer ”försvann” från landets äldreboenden. I oktober 2020 bodde 78 000 personer på äldreboende, jämfört med 82 000 året före. Stor smittspridning, höga dödstal med covid-19 och besöksförbud för anhöriga har

gjort att betydligt färre har anförtrott sig till äldreomsorgen.

– Det har påverkat allmänhetens inställning och det finns absolut en rädsla för att bli smittad i äldreomsorgen, säger Michaela Prochazka, Socialstyrelsens samordnare för äldrefrågor.

Bland 80-plussare gick inflyttningarna till äldreboenden ner med 14 procent från februari till november, jämfört med hur det sett ut de senaste åren.

I en del regioner var skillnaden större. Med något yngre personer inräknade, 70-plussare, minskade inflyttningarna med hela 23 procent i Uppsala och 22 procent i Stockholm.

– Minskningen har bestått under året, säger Michaela Prochazka.

Även efterfrågan på hemtjänst sjönk. Antalet 80-plussare som sökte och fick hemtjänst för första gången minskade med cirka 20 procent jämfört med åren före.

– Det är självklart inte så som vi önskar att det ska vara. Om man behöver hjälp ska man söka och få den, säger Michaela Prochazka.

TT

30 Astra Zenecas vaccin får ett namn

Astra Zenecas vaccin mot covid-19 får ett riktigt namn: Vaxzevria.

Vaccinet har tidigare benämnts med det mer formella, informativa ”Covid-19 Vaccine AstraZeneca”. Att det får ett rakare egennamn innebär inga andra skillnader, enligt Läkemedelsverket. Däremot är det viktigt att alla instanser som hanterar vaccinen har koll på vad det ska stå på förpackningarna.

”Både fantasinamn och generiska namn kan användas vid namngivning av läkemedel”, meddelar myndigheten. TT

30 Tuffare regler väntas för nya nikotinprodukter

Hårdare lagstiftning föreslås för nya nikotinprodukter, till exempel 18-årsgräns för tobaksfritt snus, skärpta reklamregler för tobaksfria nikotinprodukter och förbud för e-cigaretter med godissmak.

Regeringen tillsatte förra året en utredning, eftersom nya nikotinprodukter till stor del är ett oreglerat område. Dessutom ökar försäljningen av bland annat tobaksfritt snus, och ökningen sker framför allt bland unga. I dag är det tillåtet att marknadsföra tobaksfria nikotinprodukter som vilken vara som helst. Men om förslaget

blir lag kommer möjligheterna till marknadsföring att begränsas – enligt förslaget måste reklamen då vara ”särskilt måttfull”.

I dag finns ingen lagstadgad åldersgräns för tobaksfria nikotinprodukter. Nu föreslås att marknadsföring inte får riktas till unga under 25 år och dessutom vill utredaren se ett ålderskrav på 18 år vid försäljning. Ett annat förslag är att e-cigaretter enbart ska få smaka tobak och inte exempelvis mentol, karamell eller hallon.

– Genom att smaksätta e-cigaretter med diverse godis- och fruktsmaker lockar tobaksbolagen in barn och unga i ett nikotinberoende. Det måste få ett slut, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Hon välkomnar utredningens förslag och skickar dem nu på remiss. **TT**

30 Permitteringsstödet drar i gång igen

Företagen har klagat på väntetiden. Men nu går det att söka permitteringsstöd, från och med december i fjol och fram till sommaren.

I dag öppnar Tillväxtverket för ansökningar, retroaktivt från december. Utbetalningar till de företag som får godkänt kan påbörjas vecka 14, enligt ett pressmeddelande från myndigheten.

Statens subvention uppgår under perioden december–juni till 75 procent av lönekostnaden. Syftet med med permitteringsstödet är att

företag inte ska behöva varsla personal vid en tillfällig kris.

TT

30 De hjälper människor som lever med hedersnormer

Sensationellt våld, könsstympning och mord är bara en liten del av det hedersrelaterade förtrycket som är vardag för många.

DN har träffat fem personer i två olika organisationer som jobbar med att hjälpa människor som är utsatta för hedersnormer och förtryck.

Att bryta med hedersförtrycket

Del 2

Flera hundratusen personer i Sverige beräknas leva under hedersförtryck. De kanske inte får umgås med vem de vill, inte klä sig hur de vill, inte bestämma vem de vill vara tillsammans med. Att bryta sig loss är svårt. Men det går. Första delen i serien publicerades 29/3.

”Säger de att du är en skam för familjen?” Allt för många svarar ja på frågan som står tryckt i turkos text på foldern som Dilek Baladiz visar. Hon är verksamhetschef på Origo resurscentrum i Stockholm som jobbar för att hjälpa barn och unga ur ett liv i hedersrelaterat våld och förtryck. Sedan Fadime Sahindal mördades 2002 har Dilek Baladiz varit aktiv i hedersfrågor och var med och startade Origo 2013. Hon är - socionom i grunden, precis som Poya Ashna och Linn Jansson som båda har jobbat på Origo i tre år.

– Nu är vi en verksamhetschef, en polis, en barnmorska, fem kuratorer och en administratör här. Vi är fler än någonsin, säger Linn Jansson.

Origo erbjuder stöd och rådgivande samtal till ungdomar. De konsulterar och utbildar också yrkesverksamma som kommer i kontakt med unga som lever i en hederskontext.

– Vi pratar mycket om hur man bemöter - ungdomarna på rätt sätt. Begreppet heder är något som vi yrkesverksamma använder i analytiska syften för att förstå det här fenomenet. För ungdomar är det inte lika viktigt, för dem handlar det om våld de vill ta sig ur, säger Poya Ashna.

– Fokuset som finns på sensationellt våld, hedersmord och könsstympning gör att vi missar många som lever med våld som en

normaliserad del av sin vardag. I hela världen värderar vi det fysiska våldet som det värsta som kan hända, medan våra ungdomar säger att det gör ont, men går över. Det psykiska och sociala våldet som pågår konstant klassar ungdomarna som det värsta, säger Poya Ashna.

Det finns fördomar om vilka som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Följden blir att många som behöver hjälp missas.

– Det klassiska scenariot många ser är en tjej från Mellanöstern, men det kan sitta en kille från Indien bredvid som håller på att bli bortgift, men inte en kotte tänker på att han kan vara utsatt, säger Dilek Baladiz.

– Det handlar inte om att den stereotypa bilden är felaktig. Självklart kommer vi i kontakt med många tjejer med ursprung i Mellanöstern, men de är inte de enda vi möter, säger Linn Jansson.

Origo pratar om heder utifrån olika normer – heteronormen, kyskhetsnormen och normer om kön är de stora punkterna.

– Samhället brister jättemycket för dem som söker stöd, men inte behöver skyddat boende. Många har ett behov att lämna sin familj, men inte ett behov av skydd och vi har ingen hjälp att ge dem, säger Poya Ashna.

– Vi förstår att det kostar pengar, men för att lösa problemet i grunden behövs förebyggande arbete och långsiktigt stöd. Resurser i samhället måste omfördelas och ungdomarna efterfrågar en politik som inkluderar i stället för exkluderar, säger Linn Jansson.

I grund och botten handlar det om att bygga en stark bas som ungdomarna kan stå på, menar Poya Ashna.

– Från den kan de utmana familjens tankesätt – om familjen förändras kan ungdomarna närma sig på sina villkor, om familjen inte förändras står de kvar. Problemet är att väldigt många saknar en stark bas och då går det inte att utmana sin familj, säger han.

– Familjer kan behöva tid för att utmana sina värderingar. Vi hade en homosexuell kille som alla i familjen brutit kontakten med, men pappan träffade honom i smyg. Vi har bröder som träffar sina systrar i hemlighet. Utåt sett kanske man inte tar ställning, men i det tysta signalerar man att man fortfarande älskar varandra, säger Dilek Baladiz.

För drygt tio år sedan släppte Dilek Baladiz boken ”I hederns skugga” som handlar om hur unga män påverkas av hedersnormer.

– Pojkar och unga män har en dubbel roll i hederskontexten, de är ofta både offer och förövare. Om vi ska få en långsiktig förändring måste vi hjälpa pojkarna och papporna att förstå att vi har ett gemensamt problem som går i arv där de också blir påverkade, säger Dilek Baladiz.

Det är lätt att fokusera på problem, elände och allt som inte fungerar. Origo är noga med att berätta att det finns många positiva exempel.

– Det är häftigt att se att när vi samarbetar med socialtjänsten, skolor och skyddade boenden utifrån ungdomars perspektiv finns det människor som frigör sig från förtrycket. Det finns många starka själar där ute som trotsar normerna och med tiden kan det bli bättre, säger Dilek Baladiz.

Besöket på Origo är slut och en hemlig adress byts till en annan. Somaya kvinno- och tjejjour har funnits sedan 1998. De inriktar sig på kvinnor, män och hbtqi-personer med utländsk bakgrund som antingen är utsatta för våld i nära relationer, lever i en hederskontext eller båda delarna.

De som jobbar på Somaya för att ge stöd åt våldsutsatta kan inte vara med på bild eller med fullständiga namn. Ingen får hitta människorna de jobbar för att skydda.

Leyla släpper in, hon är volontärsamordnare och har jobbat på Somaya i sex år. Elsa är också där, som ansvarar för stödverksamheten där skyddade boenden och aktivitetscenter ingår. De andra delarna av Somayas verksamhet är en nationell, flerspråkig telefonjour och arbete med opinionsbildning och föreläsningar. I pandemins början öppnade de också en jourchatt för att underlätta för dem som inte har möjlighet att ringa hemifrån.

– Det blev väldigt tyst på vår telefonlinje när pandemin kom. Då gjorde vi riktade satsningar för att nå ut till behövande på olika språk och startade chatten. En ny, yngre målgrupp började höra av sig där. De som vi annars främst tar emot på våra stödlinjer är våldsutsatta kvinnor som vanligtvis pratar andra språk än svenska och bland dem är det fortfarande tystare, säger Leyla.

– Vårt jobb handlar jättemycket om att bryta isoleringen som kan uppstå när man har brutit med sin partner eller med sin familj. Hotet om pandemi och smitta har ökat känslan ännu mer av att man inte kan vara ute och röra på sig. Isoleringen vi jobbar för att bryta har blivit ännu större än tidigare, säger Elsa.

Det skyddade boendet är en akut insats som handlar om att säkra upp det fysiska skyddet för att personen inte ska bli hittad. Okunskapen om potentiella konsekvenser för hedersutsatta människor är fortfarande stor. Ibland gör det att hjälpinsatserna blir för intensiva, menar de.

– Det händer att socialtjänsten slår på stora trumman om de ser en hedersutsatt människa. Då är det direkt jättehögt skydd som gäller. - Personen tillskrivs väldigt många egenskaper och begränsningar utifrån en snäv ram för vem en hedersutsatt person är och vem förövaren är. Det är en jättekomplex fråga som skiljer sig från fall till fall, säger Elsa.

Efter en placering i ett skyddat boende och det akuta fysiska skyddet jobbar Somaya för att hjälpa till att bygga upp ett nytt socialt sammanhang för personen.

– Speciellt de som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck behöver många gånger kapa hela sitt nätverk. Det gör dem väldigt sårbara och det tar tid att bygga ett nytt socialt nätverk, om de inte lyckas göra det riskerar de att återvända till sina förövare bara för att ha en kontext, säger Leyla.

– Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett samhällsproblem. Ofta placeras en våldsutsatt person med stödbehov i en lägenhet på en ort där man ser att personen kommer vara fysiskt säker, utan en tanke på att det är en person helt utan nätverk. Det är så tråkigt att våldsutsatta ofta slängs in i ett förvar utan vidare insatser – de får dra lasset för sin utsatthet, säger Elsa.

Vid en placering för skyddat boende får Somaya pengar av socialtjänsten för att täcka kostnaderna. Om de söker och får andra bidrag

är ofta pengarna öronmärkta för förebyggande eller utåtriktat arbete och får därför inte användas till skyddat boende.

– Det skulle behövas en mer långsiktig och hållbar finansiering för att kunna tillgodose alla behov som vi ser finns. Det extra stödet som vi och andra jourer erbjuder efter en placering görs utan extra medel. Vi hjälper till i mån av tid och resurser och man utgår från att välviljan och eldsjälen ska täcka upp utan några insatser från samhället, säger Leyla.

– De allra flesta handläggare vi kommer i kontakt med är överbelamrade med jobb. De släcker bara bränder för det finns inte resurser till något annat. Problemen ligger högre upp än hos oss och socialtjänsten. Men människor ringer till oss och vi räcker inte till – vi kan ju bara erbjuda det vi erbjuder. De samtalen är jättetunga, när någon ringer oss i desperation och vi inte kan hjälpa dem, säger Elsa.

Frida Blomstedt Lidén

frida.b.liden@dn.se

FAKTA. HEDERSFÖRTRYCK

I grupper där heder är viktigt måste familjen följa strikta, oskrivna levnadsnormer. Om en familjemedlem bryter mot dessa kan hela familjens anseende förloras. Den som revolterar riskerar att utsättas för kränkningar, utfrysning, hedersvåld och i extrema fall hedersmord.

Heder är ofta starkt kopplat till kyskhetsnormen som innebär kontroll av kvinnors sexualitet, till exempel att flickor och kvinnor inte får ha utomäktenskapliga förhållanden. Familjens och släktens rykte och anseende, hänger ihop med flickornas och kvinnornas beteende. Även

pojkar, män och hbtqi-personer utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Det kollektiva förtrycket särskiljer och kännetecknar hedersvåld. De som lever med hedersnormer förväntas underordna sig kollektivets normer och har begränsat själv-bestämmande.

Hedersnormer har funnits i tusentals år i hela världen. Normsystemen är klass- och religionsöverskridande och utövarna delar inte samma bakgrund.

BEHÖVER DU HJÄLP?

Origo jobbar med barn och unga mellan 13 och 26 år som lever i en hederskontext.

Telefon: 020 25 30 00

origostockholm.se

Somaya riktar sig främst till kvinnor, män och hbtqi-personer över 18 år med utländsk bakgrund som lever i våld.

Telefon: 020 81 82 83

somaya.se

Du kan ringa, mejla eller chatta med social-tjänsten, ungdomsmottagningen och polisen och få information och stöd utan att berätta vem du är.

31 Tegnell: Pandemitrötthet bakom ökad smittspridning

Spridningen av coronaviruset befinner sig i en relativt brant uppgång sedan flera veckor. Enligt statsepidemiolog Anders Tegnell är förklaringen att restriktionerna efterlevs i mindre utsträckning, samtidigt som den brittiska virusvarianten, som är mer smittsam, har tagit över i de flesta regioner i Sverige.

För ungefär ett år sedan upplevde Sverige den första vågen av smittspridning. Inför årets påskhelg ser historien ut att upprepa sig.

Under förra veckan var ökningen av antalet bekräftade fall den hittills största för året. Under vecka tio ökade också dödstalet jämfört med veckan innan – för första gången sedan vaccineringen drog i gång. Smittspridningen ökar i alla åldersgrupper, utom bland de allra äldsta. Utvecklingen ser ut på samma sätt i många europeiska länder.

Är läget lika allvarligt nu som förra påsken?

– Både ja och nej. Ökningstakten är definitivt liknande, men å andra sidan har vi väldigt mycket mer på plats nu. Vi kan mycket mer om viruset, sjukvården kan hantera det mycket bättre, vi har väldigt mycket större kapacitet för testning och smittspårning. Så på många sätt är

situationen betydligt bättre än för ett år sedan, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Enligt Anders Tegnell är den brittiska variantens allt mer dominerande ställning en del av förklaringen till den stora smittspridningen.

– Men till största delen handlar det nog om det som vi kallar pandemitrötthet, att man inte längre följer restriktionerna så bra som man skulle önska.

Svenska verksamheter är bra på att följa reglerna för att minska smittspridningen. Men allmänheten har blivit allt sämre på att göra som myndigheterna säger.

Smittspridningen är störst på arbetsplatser, vid sociala möten och hemma inom familjen. Enligt Anders Tegnell har allt fler svenskar börjat återvända till sina arbetsplatser. Det är också många som struntar i uppmaningen att gå och handla ensamma.

Anders Tegnell har förståelse för att det finns en pandemitrötthet i befolkningen.

– Jag kan förstå det, vi har alla levt med det här i mer än ett år. Men nu är en period då vi verkligen behöver hjälpas åt allihop.

Har vi tagit ut segern i förskott?

– Vi pratar om en lång kamp och den är långt ifrån över.

För att följsamheten ska öka måste budskapet föras ut mer effektivt på den lokala nivån, enligt Anders Tegnell .

– Vi behöver fundera igenom hur vi kommunicerar budskapet, men jag tror också att det behövs fler i samhället som pratar om

hur viktigt det är att vi följer det här. Det gäller att motivera människor igen.

Civilsamhället kan också hjälpa till med det här på olika sätt.

Enligt de scenarier som Folkhälsomyndigheten har gjort förväntas smittspridningen nå sin kulmen i mitten av april och sedan börja minska.

Innebär den nuvarande ökningen att toppen i smittspridningen kan komma senare?

– Än så länge följer den nuvarande utvecklingen de kurvor som vi hade i våra scenarier. Om den kommer att vika av samtidigt vet vi ju inte än.

Fler än en miljon svenskar har nu fått minst en vaccindos. Fler än 400 000 är färdigvaccinerade. Nu har även personer som inte bor på särskilt boende eller har hemtjänst börjat vaccineras, i en del regioner håller man på med åldersgruppen 70–79 år.

När kommer vaccinationerna att bidra till att smittspridningen minskar?

– Tidigast i juni, säger Anders Tegnell.

28 nya dödsfall registrerades på tisdagen. Antalet covidpatienter på sjukhus och på intensivvårdsavdelningar ökade för sjunde veckan i rad.

Flera regioner har under de senaste dagarna legat nära eller passerat sina tidigare högsta nivåer av covidsjuka på iva, däribland Halland och Värmland.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

FAKTA. 28 NYA DÖDSFALL MED COVID-19

Ytterligare 28 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har nu 13 430 smittade personer avlidit i Sverige.

Sammantaget har 796 445 personer i Sverige bekräftats smittade med covid-19.

Så här långt har totalt 1 588 671 vaccindoser getts i landet, baserat på vad regionerna har rapporterat in till det nationella vaccinations-registret.

1 106 132 personer har fått minst en dos, vilket motsvarar 13,5 procent av den vuxna befolkningen. 482 539 personer har fått två doser, vilket motsvarar 5,9 procent.

31 Oron stor för fler fall i Västra Götaland

Antalet smittade i Västra Götalandsregionen har ökat kraftigt. Regionen redovisar nu den högsta siffran i år och en ökning med 22 procent jämfört med föregående vecka.

– Utvecklingen har gått åt fel håll, säger Thomas Wahlberg, smittskyddsläkare i regionen.

7 515 nya fall av covid-19 konstaterades under förra veckan i Västra Götalandsregionen – det är en ökning med 22 procent jämfört med

förrförra veckan och det är tredje veckan i rad som antalet fall ökar.

Smittspridningen är stor i hela regionen och den brittiska varianten uppges dominera.

– Efter att ha haft en stor smittspridning i slutet av året, och sedan ett minskande antal fall i januari, började det öka igen under februari månad och det har nu legat på en hög nivå under några veckor. Nu under de senaste veckorna ser vi hur det ökar för varje vecka, så utvecklingen har gått åt fel håll, säger Thomas Wahlberg.

Samtidigt ökar antalet covidsjuka patienter som behöver sjukhusvård. Över helgen lades 79 nya patienter in på sjukhus i regionen.

Enligt Jan Kilhamn, ställföreträdande beslutsfattare i regionens särskilda sjukvårdsledning, är läget ”oerhört allvarligt”.

– Det som alla måste förstå om detta virus är att människor blir allvarligt sjuka, människor avlider. Den som själv får lindriga symtom kan sprida sjukdomen vidare till någon som drabbas värre. Var och en av oss behöver göra allt vi kan för att undvika att bli smittade och sprida viruset, säger han i ett pressmeddelande från regionen.

Gymnasieskolor i regionen rekommenderas fortfarande att ha högst en tredjedel av eleverna på plats samtidigt. Det gäller även efter att Folkhälsomyndighetens nationella råd upphör den 1 april och minst fram till den 18 april.

Vaccineringen i regionen löper på. 8 600 doser av Astra Zenecas vaccin har skickats ut till vaccinatörerna vilket innebär att Västra Götaland totalt får 42 600 doser denna vecka.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

31 Maria Gunther: Fortsatt osäkerhet om coronavirusets ursprung

DN:s vetenskapsredaktör Maria Gunther svarar på fyra frågor om Världshälsoorganisationen WHO:s rapport som presenterades på tisdagen. Rapporten presenterar slutsatserna från WHO:s expertgrupp, som besökte Kina i

början av året för att undersöka ursprunget till coronaviruset sars-cov2.

1 Vad säger rapporten?

Det är en rapport på 120 sidor, så den innehåller mycket. Men några av slutsatserna är att utbrottet av covid-19 började strax före eller i december 2019 och att coronaviruset sars-cov2 inte spreds i någon större omfattning innan dess.

Det är troligt att viruset uppkom någon gång mellan mitten av november och början av december, men forskarna anser att tidigare möjliga fall i andra länder ska fortsätta att utredas.

Expertgruppen kan inte slå fast vilken roll fiskmarknaden Huanan i Wuhan spelade för virusets ursprung. Många tidiga fall hade en koppling dit, men inte alla. Viruset kan ha uppkommit på marknaden, men det kan också ha varit ett superspridningstillfälle där.

Det finns virus som är nära besläktade med sars-cov2 i fladdermöss och i myrkottar, men det går inte att säga exakt vilken väg viruset tog sig från fladdermus till människa, skriver forskarna.

Rapporten skriver om fyra möjliga ursprung till viruset, och hur sannolika de är. Det är troligt, eller mycket troligt, att viruset har kommit från fladdermus till människa via en mellanvärd, alltså en annan djurart. Det är något mindre troligt att viruset kom direkt från fladdermus till människa. Det är möjligt men inte lika troligt att viruset överfördes till människan via någon frusen matprodukt. Och slutligen skriver expertgruppen att det är extremt osannolikt att viruset skulle ha kommit från ett laboratorium.

2 Är slutsatserna överraskande?

Nej, detta är ungefär vad som sades på presskonferensen i februari, när expertgruppen återvände från Kina, efter arbetet där den 14 januari till 10 februari.

3 Vet vi allt om viruset nu?

Inte alls. Det finns många frågetecken kvar, både om virusets ursprung och om vilken roll djurmarknaden egentligen spelade. Men expertgruppen har gjort ett gediget arbete, och rapporten sammanfattar vad vi vet och inte vet nu. Expertgruppens medlemmar kommer från olika forskningsfält, och har studerat utbrottet av viruset med många olika metoder – till exempel via virusets arvsmassa, besök på olika viktiga platser, kunskap om epidemiologi och om hur virus från djur kan smitta människor.

4 Varför har rapporten tagit så lång tid att få klar?

Slutdatumet för rapporten har skjutits upp flera gånger. Frågan har ofta kommit upp på WHO:s presskonferenser, och förklaringen har varit att det tar tid för forskare från olika fält att enas om formuleringar, särskilt som allt måste översättas mellan olika språk.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

31 Smittskyddsläkarnas vädjan inför påsken: ”Umgås i din bubbla”

Budskapet från landets smittskyddsläkare inför årets påskfirande är tydligt: Träffa inga nya personer och stanna helst hemma helt och hållet.

– Man vill fira och ha det festligt men var och en måste komma över det här. Det går inte i år, säger Thomas Wahlberg, smittskyddsläkare i Västra Götalandsregionen.

Inte särskilt mycket har förändrats på ett år vad gäller myndigheters och smittskyddsläkares rekommendationer inför påsken.

Dagarna före påsk förra året vädjade statsminister Stefan Löfven till medborgarna att stanna hemma och helt undvika resor, och smittskyddsläkare runtom i landet uppmanade till firande i små grupper.

Nu, ett år senare, hörs liknande uppmaningar.

– Det är huvudbudskapet även inför den här påsken. Det allra mest effektiva sättet att bryta smittkedjorna är att träffa så få som möjligt och få ner kontakten mellan människor. Och det är

alltid den delen som man är oroad för inför stora helger, säger Thomas Wahlberg, smittskyddsläkare i Västra Götaland.

De flesta känner troligen till budskapet om att begränsa nya kontakter, säger Thomas Wahlberg. Men en påminnelse om att också efterleva det kan behövas, menar han.

– Vid en högtid när man har en tradition att träffa släkt och vänner blir det extra svårt att låta bli. Man vill fira och ha det festligt men var och en måste komma över det här. Det går inte i år.

Region Skånes smittskyddsläkare Eva Melander betonar även hon betydelsen av att hålla sig borta från nya människor i påsk, i ett mejl till DN: ”Skapa inte nya kontakter och umgås i din bubbla”, skriver hon.

Samma uppmaning kommer från Blekinges och Värmlands smittskydd.

– Släkt och vänner som man inte träffat på ganska lång tid bör man undvika nu också, säger Blekinges smittskyddsläkare Bengt Wittesjö till SVT.

Inte heller för de som kunnat vaccinera sig finns det någon garanti för säkert påskfirande, fortsätter han.

– Det är klart att det är en mindre risk om man träffar någon som nyligen varit sjuk eller är vaccinerad. Men vaccination är ingen garanti för att man inte kan vara smittsam. En betydligt större del av befolkningen behöver vara vaccinerad innan vi kan släppa på några restriktioner.

Region Dalarna uppger att skidorterna har kunnat förbereda sig väl inför påsken, åtminstone jämfört med förra året.

– Hotellen och hyresvärdar skickar ut info för de som kommer upp om hur man ska bete sig och hur man ska resa för att minska smittrisken, säger regionens smittskyddsläkare Anders Lindblom till DN.

Han fortsätter:

– Det handlar bland annat om att inte stanna på vägen och inte handla på besöksorten. Sedan har vi tillsyn från länsstyrelsen på skidorterna men även på rastställen på vägen upp i Dalarna där vi vet att folk stannar. Och på skidorterna har man värdar som står i affärer och ser till att det inte blir trängsel. Så där har vi gjort mer än vad man gjort på andra ställen.

Jonas Desai jonas.desai@dn.se

31 Trög vaccinering kan orsaka fler mutationer

En ojämn vaccinering mot covid-19 globalt riskerar att göra den första generationens vaccin ineffektiva inom ett år. Det varnar epidemiologer från 28 länder.

I en undersökning har 77 epidemiologer, virologer och infektionsläkare från 28 länder tillfrågats av The People's Vaccine Alliance, en koalition av omkring 50 organisationer, bland andra African Alliance, Oxfam och Unaids. Nästan nio av tio av de tillfrågade forskarna

anser att en långsam global vaccinering ökar sannolikheten för fler vaccinresistenta mutationer.

”Det finns enorma fördelar för alla att ha mer rättvis tillgång till vaccin och uppnå en global flockimmunitet”, säger Quarraisha Abdool Karim, professor i klinisk epidemiologi vid Columbia University, i ett pressmeddelande från biståndsorganisationen Oxfam.

Bara 10 procent av invånarna i de flesta fattiga länder kommer att vara vaccinerade inom ett år om den nuvarande internationella vaccinationstakten fortsätter, bedömer The People’s Vaccine Alliance.

Två tredjedelar av de tillfrågade forskarna tror att det inom ett år kommer att krävas nya eller modifierade vacciner för att stoppa nya varianter av coronaviruset.

”Ju mer viruset sprids, desto mer sannolikt är det att mutationer och varianter dyker upp, vilket kan göra våra nuvarande vacciner ineffektiva”, säger professor Devi Sridhar vid University of Edinburgh, i Oxfams pressmeddelande.

TT

31 Med rätt utrustning – ytterligare dos möjlig ur flaskor med Pfizervaccin

Varje dos räknas i vaccinbristens Sverige. En flaska med Pfizer/Biontechs vaccin räcker officiellt till sex doser. Men det går i vissa fall att få fram en sjunde dos med rätt utrustning, även om myndigheterna inte aktivt uppmanar till det.

I början av året gick den Europeiska läkemedelsmyndigheten (EMA) ut och rekommenderade att informationen på flaskorna med Pfizervaccin ändrades – från att innehållet räcker till fem doser till att det går att få fram sex doser. Det kan dock gå att få ut ytterligare en dos.

– Rekommendationen från tillverkaren är sex doser, men eftersom det finns mer volym i burkarna så försöker vi få ut en sjunde, säger Magnus Johansson, ansvarig för vaccinationsprogrammet i Region Sörmland.

Efter spädning innehåller en ampull 2,25 milliliter vaccin och en dos är 0,3 milliliter. Det är därför i teorin möjligt med en extra dos, men då krävs rätt sorts nålar och sprutor.

En vårdcentral i Eskilstuna har kartlagt hur ofta det är möjligt att få ut en sjunde dos, och

kommit fram till att det går i cirka hälften av fallen.

– Det känns väldigt bra. Varenda dos som är extra utöver de sex betyder något för någon, säger Karin Bogen, vd på vårdcentralen, till SVT Nyheter Sörmland.

Enligt Magnus Johansson jobbar man i regionen med att få ut fler doser när det går. På den aktuella vårdcentralen har det gjorts ett mer systematiskt arbete, enligt en metod från Danmark.

– De har lärt sig tekniken, och vi har beställt speciella nålar, men det kan vara problem med att man får ut för lite.

Droppar kan fastna på vägen och gör det svårt att få ihop till den sjunde dosen. Det är inte heller tillåtet att blanda slattar från olika flaskor.

Läkemedelsverket kan inte rekommendera annat än sex doser, eftersom det är detta som står i den av myndigheten godkända produktinformationen från tillverkaren.

– Vi kommer alltid att rekommendera att man gör det som står i produktinformationen. Sedan kan varje region, legitimerad sjuksköterska eller läkare behandla ”off label”, den möjligheten finns, säger Karl-Mikael Källkner, klinisk utredare på Läkemedelsverket.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) uppger att det inte pågår något nationellt arbete med att få ut fler doser än det godkända antalet per flaska. De regioner som DN kontaktar ser lite olika på möjligheten.

I Region Skåne rekommenderas det att inte ta ut sju doser, men material har beställts för att detta ska gå från månadsskiftet april/maj.

”Vi har köpt in material som gör det möjligt att få upp sju doser av Pfizers ampuller. När detta material blir tillgängligt så kommer vi att rekommendera sju doser”, skriver vaccinationssamordnare Maria Landgren i ett mejl.

I Västra Götalandsregionen är instruktionen att få ut mesta möjliga antal doser per Pfizer-flaska.

– Vi har materialet för att dra ut så många doser man kan, men jag inte svara på hur ofta det går att få ut en sjunde dos, säger regionens vaccinationssamordnare Kristine Rygge.

– Det är klart att vi vill tömma flaskan på så många doser vi kan för att så många som möjligt ska få vaccin.

Region Stockholm uppger att instruktionen rör sex doser och att det inte är alldeles vanligt att få fram en sjunde. Lyckas vårdgivaren så kan den användas, skriver regionens presstjänst i ett mejl och hänvisar till chefläkare Elda Sparrelid.

I Region Värmland tas det just nu ut enbart sex doser ut per ampull.

”Självklart bevakar vi frågan och eventuellt kan tillgång på annat material göra att vi framöver får andra möjligheter”, skriver Anders Nordmark, vaccinationssamordnare i Region Värmland, i ett mejl.

Även vid vaccination i Västernorrland med Pfizer-vaccinet är det sex doser som gäller.

– Uppdraget är att använda sex doser. Vi har inte ens diskuterat möjligheten med sju, säger Elisabet Pokosta, chefsapotekare i regionen.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

31 Tegnell: Pandemitrötthet bakom ökad smittspridning

Spridningen av coronaviruset befinner sig i en relativt brant uppgång sedan flera veckor. Enligt statsepidemiolog Anders Tegnell är förklaringen att restriktionerna efterlevs i mindre utsträckning, samtidigt som den brittiska virusvarianten, som är mer smittsam, har tagit över i de flesta regioner i Sverige.

För ungefär ett år sedan upplevde Sverige den första vågen av smittspridning. Inför årets påskhelg ser historien ut att upprepa sig.

Under förra veckan var ökningen av antalet bekräftade fall den hittills största för året. Under vecka tio ökade också dödstalet jämfört med veckan innan – för första gången sedan vaccineringen drog i gång. Smittspridningen ökar i alla åldersgrupper, utom bland de allra äldsta. Utvecklingen ser ut på samma sätt i många europeiska länder.

Är läget lika allvarligt nu som förra påsken?

– Både ja och nej. Ökningstakten är definitivt liknande, men å andra sidan har vi väldigt mycket mer på plats nu. Vi kan mycket mer om viruset, sjukvården kan hantera det mycket bättre, vi har väldigt mycket större kapacitet för testning och smittspårning. Så på många sätt är

situationen betydligt bättre än för ett år sedan, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Enligt Anders Tegnell är den brittiska variantens allt mer dominerande ställning en del av förklaringen till den stora smittspridningen.

– Men till största delen handlar det nog om det som vi kallar pandemitrötthet, att man inte längre följer restriktionerna så bra som man skulle önska.

Svenska verksamheter är bra på att följa reglerna för att minska smittspridningen. Men allmänheten har blivit allt sämre på att göra som myndigheterna säger.

Smittspridningen är störst på arbetsplatser, vid sociala möten och hemma inom familjen. Enligt Anders Tegnell har allt fler svenskar börjat återvända till sina arbetsplatser. Det är också många som struntar i uppmaningen att gå och handla ensamma.

Anders Tegnell har förståelse för att det finns en pandemitrötthet i befolkningen.

– Jag kan förstå det, vi har alla levt med det här i mer än ett år. Men nu är en period då vi verkligen behöver hjälpas åt allihop.

Har vi tagit ut segern i förskott?

– Vi pratar om en lång kamp och den är långt ifrån över.

För att följsamheten ska öka måste budskapet föras ut mer effektivt på den lokala nivån, enligt Anders Tegnell .

– Vi behöver fundera igenom hur vi kommunicerar budskapet, men jag tror också att det behövs fler i samhället som pratar om

hur viktigt det är att vi följer det här. Det gäller att motivera människor igen.

Civilsamhället kan också hjälpa till med det här på olika sätt.

Enligt de scenarier som Folkhälsomyndigheten har gjort förväntas smittspridningen nå sin kulmen i mitten av april och sedan börja minska.

Innebär den nuvarande ökningen att toppen i smittspridningen kan komma senare?

– Än så länge följer den nuvarande utvecklingen de kurvor som vi hade i våra scenarier. Om den kommer att vika av samtidigt vet vi ju inte än.

Fler än en miljon svenskar har nu fått minst en vaccindos. Fler än 400 000 är färdigvaccinerade. Nu har även personer som inte bor på särskilt boende eller har hemtjänst börjat vaccineras, i en del regioner håller man på med åldersgruppen 70–79 år.

När kommer vaccinationerna att bidra till att smittspridningen minskar?

– Tidigast i juni, säger Anders Tegnell.

28 nya dödsfall registrerades på tisdagen. Antalet covidpatienter på sjukhus och på intensivvårdsavdelningar ökade för sjunde veckan i rad.

Flera regioner har under de senaste dagarna legat nära eller passerat sina tidigare högsta nivåer av covidsjuka på iva, däribland Halland och Värmland.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

FAKTA. 28 NYA DÖDSFALL MED COVID-19

Ytterligare 28 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har nu 13 430 smittade personer avlidit i Sverige.

Sammantaget har 796 445 personer i Sverige bekräftats smittade med covid-19.

Så här långt har totalt 1 588 671 vaccindoser getts i landet, baserat på vad regionerna har rapporterat in till det nationella vaccinations-registret.

1 106 132 personer har fått minst en dos, vilket motsvarar 13,5 procent av den vuxna befolkningen. 482 539 personer har fått två doser, vilket motsvarar 5,9 procent.

31 Region Dalarna går upp i förstärkningsläge

Region Dalarna går upp i förstärkningsläge och ansöker om krislägesavtal. Anledningen är det hårda trycket på sjukvården, samtidigt som smittspridningen i länet fortsätter öka.

Totalt vårdas ett 70-tal personer för covid-19 i Dalarna, varav 16 på iva. Sex covidpatienter från regionen får i nuläget iva-vård på andra platser i landet.

Sjukvården är under enorm press även på andra håll i Sverige. Några av de regioner som aktiverat vårdens krislägesavtal under året är

Gävleborg, Uppsala, Västerbotten, Jönköping och Kalmar.

TT

31 Hon förlorade sitt livsverk – nu har hon två jobb och studerar

Halalah Ghazi lade ned sin själ i att driva sitt vandrarhem på Kungsholmen i Stockholm. När en tvist med fastighetsägaren följdes av pandemin tvingades hon stänga och blev av med sitt livsverk. Vad gör man då?

Hon tog hand om vandrarhemmet som om det varit hennes eget barn, säger hon.

– Jag skötte alltid om det.

Hon tänkte att det skulle bli hennes pension.

– Och så blev det ingenting.

Halalah Ghazi hejdar sig på trottoaren där hon gått tusentals gånger tidigare, innan hon tittar in i lokalerna som hon hyrde i 14 år. De står kvar. Nu tomma, dammiga, övergivna med hålen kvar i fasaden efter skylten som hon själv tvingades ta ned.

– Det gjorde väldigt ont när jag lämnade det här. Och det gör ont nu när jag kommer tillbaka, säger hon.

Hon kikar in genom fönstret. Receptionsdisken låg alldeles till vänster innanför dörren när man kom in. Rakt fram fanns de elva rummen, som hon rustade upp för pengarna hon tjänade på verksamheten.

Halalah Ghazi brukade komma hit klockan sju på morgonen. Hon hade inga anställda, gjorde allt själv. Kollade in bokningarna, tog betalt, höll reda på ekonomin, städade rummen och svarade på gästernas nyfikna frågor. Helst gjorde hon det: talade med gästerna.

– Det var roligt att få kontakt med så många människor från olika länder, gamla och unga. Ingen dag var den andra lik, beskriver hon.

På väggen hängde ett telefonnummer. Om något hände kvällstid när hon åkt hem som gästerna inte klarade av kunde de alltid få tag på henne.

Det här är en redogörelse för hur ett livsverk skapas. Hur det slås sönder på några månader och vad man då gör.

Detta är mil från Hilton, Sheraton eller Amaranten, som visserligen ligger i närheten, men som har andra gäster och förutsättningar.

De stora kedjorna, hotellen och företagen i nästan vilka branscher som helst, kommer att klara coronapandemin. I kläm hamnar små företag.

Invånare kan påminna sig att i dessa kvarter på Kungsholmen låg länge ett vandrarhem som hette Three Crown med en brokig skara gäster från hela världen.

Halalah Ghazi valde att kalla det hostel eftersom detta engelska ord får internationella resenärer att förstå att här handlar det om en övernattning i centrala Stockholm som är lämpad för deras budget.

Att hon startade och lade ned sin själ i att driva vandrarhemmet var delvis en tillfällighet men också något hon länge funderat på, även om hon från början inte visste i vilken bransch hon skulle bli egen företagare.

Som 22-årig kurd från Iran kom hon som flykting till Sverige 1985, utan utbildning. Lärde sig svenska, pluggade på komvux, studerade till laboratorieassistent på Stockholms universitet, tog examen, skickade in 500 ansökningar till jobb, alla möjliga arbeten.

Hon fick inget.

I Stockholm spred den så kallade lasermannen skräck vid den tiden. Han sköt vid olika tillfällen mot personer med mörkt hår eller mörk hudfärg med ett gevär med lasersikte.

– Jag var osäker på framtiden, medier rapporterade om lasermannen och jag kände mig hela tiden som en invandrare i Sverige i alla fall, säger Halalah Ghazi om beslutet att åka till Storbritannien för att studera engelska.

Tillbaka i Sverige bytte hon spår och gick datakurser och jobbade på it-företag i många år.

Där snurrade verksamheten allt snabbare när it-bolagen genomförde ständiga omorganisationer.

– Jag var inte med i facket, bara i a-kassan, och kände mig väldig osäker när jag inte kände igen mina kollegor från den ena månaden till nästa. Gamla medarbetare blev av med jobbet och yngre kom in.

Då beslöt hon att göra allvar av planerna att bli företagare. Hon belånade sin lägenhet och fick ihop ett startkapital på en miljon kronor. Något annat sätt att låna fanns inte, säger hon. Inte i min ålder och med min bakgrund.

Hon köpte Stockholms största godiskafé i oktober 2006. Först ville hon starta en restaurang i lokalerna på Kungsholmen, men ändrade sig. På somrarna sökte turister någon annanstans att bo än på hotellrum som kostade över tusen kronor natten. Därför öppnade hon vandrarhemmet.

Halalah Ghazi fixade stegvis till i lokalerna eftersom hon inte hade råd att göra allt samtidigt. Först hade hon sju rum. Sedan tio. De sista åren hade hon elva rum och kapacitet att ta emot drygt 450 gäster per månad.

Beskrivningen på internet lockade gäster från hela världen.

”Three Crown ligger på Kungsholmen endast 300–400 meter från centralstationen. I närområdet finns många trevliga restauranger och pubar. Gångavstånd till det mesta ... Privata rum med gemensamma duschar och toaletter i korridor som delas med övriga gäster ... Fritt

fast internet. Rök- och alkoholfritt i hela vandrarhemmet. Strykjärn och hårtork kan lånas i receptionen. Sängkläder ingår.”

Gästerna kom från Europa, Kina och Japan. Sommaren var högsäsong med både svenska och internationella turister och Halalah Ghazi trivdes med gästerna och småpratet om deras hemländer och vad de borde se i Stockholm. Den fulla beläggningen på somrarna gjorde att vandrarhemmet klarade vintrarna.

De sista åren satsade hon pengar hon tjänat på att göra om receptionen och bygga ytterligare ett rum, fixa receptionen och måla om och köpa in nya lakan och handdukar. Det kostade en halv miljon kronor.

Hon hade till och med fått spekulanter som ville köpa hennes företag.

Men då kom den första smällen. Hon fick veta att hyresvärden planerade att renovera hela fastigheten. Hon skulle bli tvungen att stänga på obestämd tid, men erbjöds ingen ny lokal.

– I lagen står att om hyresvärden vill renovera måste företagaren ersättas under tiden eller få en ny lokal. När jag kontaktade värden sa de en sak en dag och en annan nästa dag. De ljög mig upp i ansiktet. De fördröjde processen. Jag skickade minst 50 mejl till den som var ansvarig, men fick inget svar. Det var en fruktansvärd tid och jag var tvungen att anlita advokat, säger Halalah Ghazi.

– I andra branscher finns det etiska regler. I fastighetsvärlden verkar man få bete sig hur som helst, fortsätter hon.

Eftersom hon inte fick klara besked svävade hon också i ovisshet om vandrarhemmets framtid

och tvingades stänga bokningssystemet. Hon kunde inte erbjuda gäster de rum som hon inte hade.

DN har talat med hyresvärden som inte vill kommentera saken.

I efterhand förstod hon att hon hamnat i kläm i en konflikt som uppstått mellan bostadsrättsföreningen som hyrde ut lokalen och förvaltaren av fastigheten. Också andra affärsidkare på gatan var kritiska mot hur de behandlades.

– Men de hade lättare att bara flytta, medan jag hade satsat miljoner på att förnya och renovera i de lokaler som jag hyrde.

Det var då pandemin slog till och avbokningarna rasade in. Först från Kina. Sedan från resten av världen. Vandrarhemmet stod snart tomt samtidigt som Halalah Ghazi behövde få in 75 000 kronor till hyran varje månad.

– Jag tog jobb som vårdbiträde på ett äldreboende och behandlade covidsjuka och använde lönen för att betala en del av hyran.

Hon ansökte om stöd från staten som utlovats småföretagare, men hennes hyresvärd ville inte hjälpa till genom att sänka hyran.

Avtalet på den 195 kvadratmeter stora lokalen skulle gå ut sista september 2020. Andra veckan i september hade hon fortfarande inte fått besked om framtiden och satte upp en skylt på fasaden för att rensa lokalen med en slutrea.

Till vänner och släktingar sa hon: kom och hämta sängar och stolar, allt, vi har ingen lokal längre.

– En vecka innan kontraktet gick ut upplyste hyresvärden att jag kunde stanna kvar om jag ville. Förvånande! utbrister hon, eftersom värden känt till i nio månader att jag stängt bokningssystemet på grund av att jag inte visste vad som skulle hända med lokalen.

Av en släkting fick hon låna 90 000 kronor för att betala det sista av hyran. Du kan betala senare när du har pengar, sa han, berättar Halalah Ghazi, som pekar på att hon därmed fullföljde sina plikter som hyresgäst.

Men livsverket slogs i spillror.

– Jag tog det väldigt hårt. Jag grät mycket. Jag var arg och frustrerad. Deprimerad. Som egenföretagare har man inget skydd. Man är helt ensam när det händer något. Det gjorde väldigt ont att bli behandlad på ett sådant sätt: ignorerad och utnyttjad.

Hon hade köpare, konstaterar hon, som hade erbjudit sig att betala över tre miljoner kronor för hennes verksamhet, men som drog sig ur.

– I min ålder hade jag tänkt att jag skulle sälja företaget och att det skulle garantera min pension. Jag är lättad över att inte ha pressen att behöva betala 75 000 kronor i hyra varje månad. Men nu sitter jag här efter 14 år med mina skulder på lägenheten och har börjat om från noll med nästan allting, säger hon.

Hon är förvånad över hur lite skydd hon hade som egenföretagare.

– Ingen hjälper en. Man måste sköta allt själv och för att klara sig måste man ha en stor reserv av pengar. Den hjälp som staten gett har varit mest för stora företag. De små har lämnats åt sidan och många har gått i konkurs under tiden.

För egen del tog hon kontakt med samtliga kommuner i Stockholm och föreslog att några av stadens hemlösa kunde bo i hennes vandrarhem så länge pandemin pågick. Om kommunerna kunde stå för hyran tills smittspridningen var över.

– Jag fick inget svar, säger hon.

I dag har Halalah Ghazi två timanställningar, det på äldreboendet som vårdbiträde, där hon arbetar vissa kvällar i veckan och på helgerna. Hon har också skaffat ett extrajobb på en förskola. Hon köper inga nya kläder och går aldrig ut och äter och säger att hon är nöjd om lönen räcker till månadskostnaden för lägenheten och böckerna som hon behöver.

Vid 57 års ålder har hon börjat studera till sjuksköterska på heltid. Det är vad hon gör nu på veckodagarna. Redan som liten lärde hon sig att tänka i två steg, berättar hon. Att ha en utväg om något händer som kastar omkull planerna.

– Man måste ha ett mål annars går man under. Jag ger mig själv nya förutsättningar. Som sjuksköterska kan man jobba överallt, privat och statligt och även i andra länder. Det finns alltid jobb. Samtidigt är jag omtänksam om andra, så jobbet som sjuksköterska passar mig.

Medan hon kikar in i de tomma lokalerna säger hon att hon var bra på det hon gjorde. Men att börja om med ett nytt vandrarhem?

– Omöjligt, det hade behövts miljoner för att starta ett nytt vandrarhem. Jag såg ingen annan utväg än att börja om med något helt nytt, säger hon.

Samtidigt tänker hon på dem som förlorat sina familjemedlemmar i pandemin. Hon och hennes nära har hälsan i behåll.

– Jag ser också ljus i att jag har fått möjlighet att utbilda mig på nytt och att jag kan jobba och försörja mig, säger Halalah Ghazi.

I fredags slutade hon arbetet på förskolan klockan 12. En halv timma senare började eftermiddagspasset på äldreboendet.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

FAKTA.

Namn: Halalah Ghazi.

Ålder: 57 år.

Civilstånd: Gift.

Kom till Sverige: 1985 som flykting från Iran.

Utbildning: Laboratorieassistent, och studerar nu till sjuksköterska.

Arbeten: Anställd i olika it-bolag, drev vandrarhemmet Three Crown på Kungsholmen i 14 år. Arbetar nu som timanställd på ett äldreboende och på en förskola.

31 ”Många livskraftiga företag går omkull”

– Ett katastrofår för svensk hotell- och loginäring över lag. Det vi ser är en nästan 70-procentig nedgång i hotellnäringen i genomsnitt och en ännu värre utveckling i storstäderna, säger Jonas Siljhammar, vd på Visita, branschorganisation för den svenska besöksnäringen.

Under året som gick mellan den 1 mars 2020 och 28 februari 2021 ökade antalet företag som ansökte om rekonstruktion, konkurs eller fick konkurs beviljad med 34 procent inom hotell- och restaurangbranschen, enligt analysföretaget Bisnode.

De helårsanställda som berördes i dessa företag ökade med 114 procent under samma tid, jämfört med motsvarande tid ett år tidigare.

– Konkurs är ett dåligt mått. Då är det för sent. Problemet är att utan livskraftiga företag finns det inga jobb att få i branschen, säger Jonas Siljhammar och pekar på vad han menar är en stor förändring i synen på stödåtgärderna till företagen från myndigheternas sida.

– I våras fanns det en signal från regeringen till myndigheterna att hellre fria än fälla. Viktigast var att se till att stöden kom ut. Kontrollen skedde i efterhand. Så är det inte nu när allt har blivit mycket mer byråkratiskt och de nya

reglerna inte täcker så mycket av kostnaderna som vi hade förväntat oss, säger han.

Enligt Siljhammar tar det lång tid innan nödvändiga beslut fattas. Det tar ännu längre tid tills stöden är möjliga att söka och därefter är utbetalningstiderna långa.

– Det är tyvärr många livskraftiga företag som fortsätter att gå omkull. Alla går inte i konkurs. Många väljer också att lägga ned sina verksamheter. Stöden måste betalas ut så skyndsamt som möjligt och täcka en så stor del av företagens kostnader som möjligt för att rädda dem, säger vd-n på branschorganisationen.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

FAKTA.

Stockholms intäkter från turismen minskade med 41 miljarder kronor under 2020. Det var en halvering jämfört med 2019 och den klart största minskningen i landet.

Störst var raset i intäkter från utländska turister, med en minskning på 80 procent (22 miljarder kronor).

Källa: Visita

31 Pfizer planerar för fler vaccindoser under 2021

Pfizer/Biontech skruvar upp tillverkningen av vaccin mot covid-19 och höjer sin helårsprognos till 2,5 miljarder doser för 2021. Sedan tidigare har företagen uppgett en produktion på 2,3–2,4 miljarder doser för i år.

För första gången ger också bolagen en uppskattning kring intäkter kopplade till vaccintillverkningen. De bedöms ligga på omkring tio miljarder euro.

Framför allt är det den nya fabriken i tyska Marburg som bidrar till att Pfizer/Biontech kan tillverka så många fler doser.

TT

31 Kaotiskt i rättssystemet när många överklagar beslut

De tusentals överklagandena om permitteringsstöd skapar kaos i rättssystemet. Tillväxtverket har på några få dagar skickat över 5 000 överklaganden till förvaltningsrätten i Stockholm.

Tusentals företag har klagat hos Tillväxtverket för uteblivet permitteringsstöd eller krav på återbetalning. Men myndigheten hinner inte med och har nu på bara några få dagar langat över enorma mängder av dessa överklaganden till förvaltningsrätten som drunknar i ärenden, rapporterar flera medier.

Domstolens uppgift blir inte lättare av att Tillväxtverket begärt anstånd med att komplettera med handlingar. Just nu är det i huvudsak företagens uppgifter som skickats med, skriver Dagens industri.

Enligt förvaltningslagen är myndigheten skyldig att skyndsamt hantera ärenden. Och när SVT:s ”Uppdrag granskning” (UG) började ställa frågor till Tillväxtverket om alla de tusentals ärenden som hamnat på hög blev det plötsligt fart på myndigheten och runt 5 000 ärenden skickades till domstolen på bara några dagar, enligt UG.

Att det skulle vara orsaken är inget Tillväxtverket vill kommentera. Inte heller Stefan Holgersson, lagman på förvaltningsrätten, har någon insyn i varför så många ärenden kommit på så kort tid.

Tillväxtverkets pressavdelning hälsar att man har inlett en dialog med förvaltningsrätten, något Stefan Holgersson bekräftar.

– Vi ska handlägga det här så fort som möjligt, säger han och nämner att den här typen av ärenden har förturskaraktär.

Genomsnittlig handläggningstid av den här typen av mål ligger på 1,4 månader, men då har det inte handlat om 5 000 ärenden på ett bräde.

Statistik som TT tagit del av från förvaltningsrätten visar att fram till förra veckan, innan de senaste dagarnas anhopning, hade domstolen fått in närmare 2 200 ärenden där företag klagat på Tillväxtverkets beslut om permitteringsstöd. 1 854 mål har avgjorts och företagen har fått bifall, helt eller delvis, i 162 fall, eller knappt tio procent. **TT**

31 Högt tryck på regionens app för bokning av vaccin

Efter att Folkhälsomyndigheten gett grönt ljus för Astra Zenecas vaccin för personer över 65 år har Stockholm öppnat för bokning av vaccin via appen Alltid öppet. Men trycket är högt och denna vecka är redan fullbokad.

I veckan meddelade Region Stockholm att fyra vaccinationsmottagningar som tidigare vaccinerat personal har ställt om till att vaccinera personer födda 1946 eller tidigare. Detta sedan regionen byggt upp ett visst lager av Astra Zenecas vaccin.

– Den här veckan fanns på måndagen knappt 9 000 tider att boka, men de tog snabbt slut. Sedan kommer det att läggas till löpande. I nästa vecka fanns i måndags cirka 4 300 tider att boka, och då var drygt hälften uppbokade, uppger Erik Magni på regionens presstjänst.

Parallellt skickar regionen ut brev till personer födda 1946, för bokning för covid-19-vaccinering på deras vårdcentraler.

Och intresset är stort. När Sabbatsberg sjukhus i helgen erbjöd vaccin till personer som inte hade bokat tid ringlade köerna långa och många fick vända hem utan spruta.

Något sådant blir inte aktuellt igen enligt Erik Magni:

– Drop-in på Sabbatsberg var ett undantag. Det är förbokade tider som gäller.

Marijana Dragic marijana.dragic@dn.se

31 Nyinvald ledamot får kritik efter tweet om Irene Svenonius

En nyinvald ledamot i Vänsterpartiets distriktsstyrelse i Stockholm twittrade om att hans hjärtefråga i styrelsen kommer att vara att fängsla finansregionrådet Irene Svenonius (M).

Distriktsordförande Elena Karlström (V) säger nu att det var ”dumt uttryckt” av partikollegan.

Det var i söndags som Daniel Pérez Wenger twittrade ut att han var glad över att ha blivit invald i Vänsterpartiet Storstockholms distriktsstyrelse, på distriktets årskonferens. I sin tweet deklarerade han även:

”Min hjärtefråga jag kommer driva i styrelsen är: ”Fängsla Irene Svenonius. Kör vi!”

Tweeten väckte starka reaktioner på Twitter och Gustaf Drougge, Moderaternas kanslichef i regionen, kritiserade Vänsterpartiet:

”Nyvald V-politiker lovar att fängsla sin politiska motståndare. Historielösheten från Vänsterpartiet är i ordets sanna bemärkelse – fruktansvärd.”

Daniel Pérez Wenger återkom senare med flera tweets, där han utvecklade sin ståndpunkt:

”När Moderaterna styr vården i Stockholm så hamnar de gång på gång i korruptionens gränstrakter och jag tycker det måste granskas rättsligt.

– Svenonius tog beslut mot granskning av Nya Karolinskas skandalupphandlingar, där hennes egen man var upphandlingschef.”

Irene Svenonius förklarades jävig efter att ha motsatt sig en granskning av Karolinskas konsultinköp, efter DN:s avslöjande 2018. reds anm.

DN sökte Daniel Pérez Wenger på måndagen, som först var mycket positiv till ett samtal. Senare återkommer han i ett nytt sms:

”Hej, kommer inte kunna prata tyvärr men just därför skrev jag precis en serie tweets för att förtydliga min tweet. Tack för visad förståelse. Mvh Daniel”.

Finansregionrådet Irene Svenonius (M), som DN träffade på måndagen, kommenterade händelsen så här:

– Vänsterpartiet har ju uppenbart problem med demokratiska värden. Det intressanta blir väl vad Vänsterpartiet gör med en person som uttrycker sig på det här sättet, säger Irene Svenonius, och pekar på partiets ansvar:

– Ett parti måste ta ansvar eftersom ordets makt påverkar hur människor tänker. Och när man sänker nivån på det sättet, så leder det tanken fel hos många andra. Vi har sett det inte så långt bak i tiden i USA där Donald Trump drev en mobb mot Kapitolium. De trodde ju att de sprang dit för att rädda landets demokrati. Det var ju precis tvärtom.

DN har sökt Vänsterpartiets distriktsordförande Elena Karlström. Hon lämnar en skriftlig kommentar:

”Det var ett dumt uttryck och det har jag talat med Daniel om. Självklart ska ingen dömas på förhand, utan det är en fråga för domstolarna och det vet jag att Daniel håller med om.

Det han ville uppmärksamma var att Moderaternas agerande i stockholmsvården gång på gång har varit i korruptionens gränstrakter, med bolag som sålts till kompisar och beslut som gynnat närstående. Det behöver granskas juridiskt.”

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

Anna Gustafsson anna.gustafsson@dn.se

01 Det är inte några enskilda utsatta – det är hela systemet

På senare år har man allt oftare kunnat läsa om personer som fallit mellan stolarna. De har utförsäkrats, fastän de är sjuka, fastän läkarna säger att det är omöjligt för dem att jobba. Men Försäkringskassan friskförklarar dem ändå, plötsligt, utan medicinsk kompetens och ofta utan att ens ha pratat med dem.

”Uppdrag Granskning” beskrev nyligen i en dokumentärserie Marie-Louise Järlesand, som är just en sådan person. För henne började det som en vanlig magsjuka. Men det visade sig snart att hon lider av en kronisk och mycket aggressiv magsjukdom. Hon har svåra smärtor, har svårt att få i sig näring, kräks flera gånger om dagen. I intervjun sitter hon påbyltad i varm kofta, hon ser ut som en fågelunge. Mellan 43 och 44 kilo väger hon, hon måste ha en särskild sittdyna för att inte få trycksår, och en särskild madrass i sängen med särskilda lakan.

Hon kan inte arbeta, det insåg Försäkringskassan också. Först. Sedan ändrade den sig: Handläggaren föreslog att hon ska ta ”ett kontorsarbete där hon kan ta pauser när hon behöver” och där hon får sitta nära en toalett. Det är ju fullständigt orealistiskt. Marie-Louise Järlesand säger att hon känner sig så förnedrad.

Fram till dess att hon blev sjuk har hon i hela sitt liv jobbat och gjort rätt för sig, det understryker även hennes man. Men det ska förstås inte spela någon roll. Det är inte värdigt en välfärdsstat att behandla sina sjuka och svaga på det här sättet. De ska få stöd oavsett hur mycket eller lite de själva hunnit bidra.

Och det värsta är att det inte ens är någon som vill att det ska vara såhär som det har blivit. Åtminstone inte om man ska tro den ytterst ansvariga när den hårdare linjen lades fast, den tidigare socialministern, Annika Strandhäll (S). Hon beklagar djupt.

Beklagar gör även Ann-Marie Begler, Försäkringskassans uppskattade generaldirektör. Hon gjordes hastigt och lustigt till syndabock för allt inför valet 2018, då det blev besvärligt för regeringen med de många berättelser som spreds i medierna om svårt sjuka som lämnades åt sitt öde.

För det är ju inte bara några enstaka individer som drabbas. Det handlar om ett systemfel. Hälften av Försäkringskassans utredningar har brister, visar en ny undersökning, 11 procent av dem så allvarliga att de inte ens kan kallas utredningar. Detta dysfunktionella - byråkratiska maskineri mal ned de mest utsatta och behövande. Och det måste ändras, inte inför nästa val utan nu. Huruvida man har rätt till ersättning ska bara ankomma på en enda sak – och det är om man enligt läkarexpertisen är för sjuk för att arbeta.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

01 Tegnell: Vaccinbristen kommer göra det svårt att stoppa tredje vågen

Bristen på vaccin gör att det blir svårt att stoppa en tredje våg av covid-19. Men även om den nedåtgående kurvan av antalet döda i Sverige nu planar ut tror statsepidemiolog Anders Tegnell inte att det krävs några nya hårda restriktioner efter påsk.

– Vi har en smittspridning som ligger på ungefär samma nivå som förra året men betydligt bättre möjligheter att hantera den, säger han.

För lite drygt ett år sedan slog pandemin som värst mot Sverige.

Sett till antalet avlidna är det tydligt hur pandemin 2020 accelererade under vecka 12, 44 döda, vecka 13, 190 döda, vecka 14, 451 döda för att kulminera vecka 15 med 664 döda. Det skulle dröja fram till den andra vågen i slutet av december innan dödssiffran åter nådde en nästan lika hög nivå.

Antalet döda fortsatte sedan långsamt att minska men det skulle dröja flera veckor innan de svarta siffrorna gick under 500 per vecka för att sedan sakta gå ned in i maj.

Nu pekar flera kurvor åter åt fel håll. Trots det är statsepidemiolog Anders Tegnell inte pessimistisk utan tror att Sverige kan hantera vad som ser ut att vara en tredje våg.

– Vi har en smittspridning som ligger på ungefär samma nivå som förra året men med betydligt bättre möjligheter att hantera den. Å ena sidan är det segt och jobbigt för många, det har pågått ett helt år vilket gör det mer slitigt än förra året. Å andra sidan har vi mycket bättre kontroll på det vi gör nu, även om siffrorna går upp. Vi vet mycket mer om sjukdomen, vi har också väldigt många insatser på plats, en fungerande testning, en smittspårning som också fungerar rätt bra. Dessutom har vi vaccinerna även om det inte är i den omfattning vi hade hoppats, säger Anders Tegnell.

Antalet inlagda på intensivvårdsavdelningar, iva, ökar sedan en tid och smittspridningen i Sverige är omfattande. Och det finns fler varningssignaler. Sedan en dryg månad är antalet nya fall per dygn i världen åter på väg uppåt – även i Europa – och sedan två veckor har minskningen av antalet avlidna per dygn stannat av och ökar nu på flera håll, enligt statistik från Världshälsoorganisationen WHO.

Trots utvecklingen i världen tror inte Anders Tegnell att Sverige är på väg mot någon ny topp med höga dödstal.

– Nej, jag tror inte det. Det man ser just nu är att kurvan som gick väldigt brant nedåt börjar flacka av men jag tror inte att det ska bli någon ny topp. Man ska

verkligen inte underskatta effekterna av att man läggs in på iva, vägen tillbaka kan vara lång. Men det är samtidigt så att det är en liten andel som avlider. Omkring 78 procent av de som vårdas där klarar man.

Anders Tegnell pekar på att de grupper som löpt störst risk att avlida nu har fått sitt vaccin. Samtidigt har bristen på vaccin gjort att nästa grupp som står på tur, 60-åringar och äldre, släpar efter.

– Det kommer att ta tid att skydda den gruppen och vi får sannolikt se att medelåldern på dem som vårdas på iva sjunker något. Risken för den enskilde att tvingas till intensivvård kommer knappast att öka.

Sedan våren 2020 har det ursprungliga Wuhanviruset hunnit mutera. I dag finns flera hundra varianter med flera mutationer spridda över världen. De mest kända är den brittiska, den sydafrikanska och flera brasilianska.

Dödsfallen stiger kraftigt i Brasilien med flera varianter som verkar sprida sig snabbt, finns det en risk att det som händer där kommer hit?

– Man måste komma ihåg att detta är en naturlig utveckling för nästan alla virussjukdomar. Influensan gör så hela tiden. Hiv-viruset gjorde likadant. Det kommer att komma nya varianter. De som sprider sig mycket kommer att vara bättre anpassade. Över tid säger erfarenheten att de också blir mindre farliga, men innan dess kan vi få några som är lite farligare. Några drastiska skillnader har jag nog svårt att tro på trots allt, säger Anders Tegnell.

Den brittiska varianten ser ut att ta över helt på många håll. I Danmark står den för en bra bit över 90 procent av alla nya fall. Hur är läget i Sverige?

– Den senast siffran på nationell nivå ligger på mellan 60 och 70 procent, men den varierar mycket mellan olika regioner. Den ökar väldigt snabbt och vi kommer högst sannolikt att gå samma väg som Danmark.

Vad betyder det att den brittiska varianten tar över?

– Mycket talar för att den sprids lättare. Men de insatser som gjorts i Storbritannien och Danmark har sänkt smittalen väldigt mycket. Den är inte omöjlig att hantera.

Hur oroliga ska vi vara för utvecklingen just nu när det gäller de olika varianterna?

– Den brittiska kanske ligger bakom att vi har en fortsatt uppgång i antalet smittade. Det behöver vi hantera genom att få en ännu bättre följsamhet i de rekommendationer och restriktioner som är på plats. De andra har inte visat den typen av potential. Den brittiska kanske gör att de andra inte får plats, säger Anders Tegnell.

Det som skulle kunna bli ett bekymmer är om någon av varianterna undviker immunsystemet så att de som haft covid-19 åter kan komma att smittas. När det gäller den brittiska varianten vet forskarna att de vaccin som i dag finns skyddar bra. När det gäller den brasilianska är frågan fortfarande öppen.

Ger vi viruset fler möjligheter att mutera eftersom vi inte har kunnat vaccinera nog många?

– Ju fler virus det finns i världen desto större risk är det att det dyker upp olika varianter. Det finns ett klart samband. På det sättet är det bra om vi på global nivå kan pressa bort så mycket av viruset som möjligt.

Genom att analysera prover av viruset, så kallad sekvensering, försöker Folkhälsomyndigheten via olika laboratorier upptäcka nya varianter. Enligt Anders Tegnell görs en sådan sekvensering på tio procent av de virusstammar som upptäckts.

– Vi gör det framför allt för att se om det dyker upp varianter som vi inte har känt till tidigare och på så vis se om de vaccin vi har är effektiva mot dem. Men att stoppa ett virus som är mer smittsamt än andra, det är närmast omöjligt, det har den brittiska varianten visat med all önskvärd tydlighet.

Nu har vaccineringen gått betydligt långsammare än planerat och i fredags kom besked om att Sverige får ännu färre doser än utlovat. Hur ser vaccinationsplanen ut just nu?

– Just nu har vi lite kvar av fas 1 men nu jobbar vi också i fas 2 där alla över 65 år ska vaccineras så fort det går. Håller schemat borde vi vara klara på en månad eller så, men allt handlar om leveranserna.

Just nu vaccineras mellan 30 000 och 40 000 personer om dagen. I dag har drygt 12 procent av svenskarna fått en dos. Regionerna säger att man klarar 1,2 miljoner i veckan, alltså ett stort glapp mellan det vi kan och vad som verkligen ges. Räcker det för att få stopp på en tredje våg?

– Även om det är väldigt frustrerande att vi inte har mer vaccin så har vi lyckats använda det vi har mycket effektivt och fått ned dödstalen på ett väldigt bra sätt. Men det räcker inte med 30 000–40 000 per dag för att få stopp på en tredje våg. Det kommer inte att få någon större påverkan på smittspridningen i samhället och det betyder att väldigt många kommer att behöva sjukhusvård. Men det blir ändå en bra påverkan på hur många personer som överlever sjukdomen, säger Anders Tegnell.

Kan vi lita på att vi får de vaccin vi har blivit utlovade före sommaren?

– Nej, det tror jag inte. Det kommer säkert att komma fler förändringar. Det har vi börjat vänja oss vid nu.

När vaccinbeskeden kom i december kände många att nu är det på väg att vända, allt skulle snart vara på väg mot något slags normalitet. Tänkte du dig att det skulle bli sådana här problem?

– Ja, absolut. Vi som var med under svininfluensapandemin var helt införstådda med att det skulle bli så här. Så var det även då. Börjar man produktionen av något biologiskt som inte är särskilt förutsägbart och som man inte har producerat tidigare, då kan man förvänta sig att det blir en ganska stor oregelbundenhet i produktionsvolymerna.

Finns det någon risk att de som fått sin första spruta inte ska få sin andra inom rimlig tid?

– Nej, det skulle jag inte påstå. Man kan vänta väldigt länge med den andra sprutan. Det är bättre att den ges i rätt tid men det är absolut inte så att det är en katastrof om man får vänta ytterligare några veckor, säger Anders Tegnell.

Antalet nya bekräftade fall per 100 000 invånare under en tvåveckorsperiod är fortsatt högt i Sverige jämfört med övriga Norden.

Det är i princip samma utveckling som för ett år sedan. Om siffrorna fortsätter uppåt efter påsken, vad måste det då till för åtgärder?

– I grunden behövs det en bättre följsamhet till de råd och restriktioner som finns på plats. Jag är väldigt övertygad om att vi har de viktigaste åtgärderna i gång redan. Vad vi behöver är att få till färre möten mellan personer som kan föra smittan vidare.

Du ser inte fler åtgärder utan att vi följer dem som redan finns?

– Precis. Det är väldigt svårt att veta vad vi skulle införa som inte redan är på plats. Vi har brutit utvecklingen i de två tidigare vågorna med en mängd åtgärder. Det man skulle kunna ta till är tyvärr sådant som inte har väldigt mycket effekt. Möjligen skulle det ha ett visst signalvärde.

Du tror inte på mer tvingande åtgärder?

– Nej. Titta på länder som Tjeckien och många av Europas länder som efter omfattande nedstängningar också visar en ökning som ligger på samma nivå som i Sve- rige. Det är helt uppenbart att mer tvingande åtgärder inte per automatik är mer effektiva, det tycker jag att vi har lärt oss, säger Anders Tegnell.

Så även om det blir en ökning efter påsk så ser du inte att det behövs hårdare åtgärder?

– Nej. Frågan är ju, och den ställer vi oss alltid när vissa vill ha hårdare restriktioner, vad är det exakt vi

ska göra då? Det finns inga riktigt bra svar på det. Att stänga mer har inte visat sig vara någon framgångssaga. Och frågan är vad vi ska stänga som inte kommer att ha väldigt negativa effekter. På många sätt låter det som om vissa länder stängt väldigt mycket men i praktiken är Sverige lika mycket stängt. Fast vi kallar det inte tvingande och drar ned mer selektivt.

Vad skulle krävas för att stoppa smittspridningen helt?

– Då skulle Sveriges tio miljoner invånare få sätta sig i var sitt rum och inte träffa någon annan under en fjortondagarsperiod. Det är mötena vi försöker minska och det syftar ju alla nedstängningar också till, säger Anders Tegnell.

Så vad gör vi i dag för att förhindra att fler människor ska dö som vi inte gjorde för ett år sedan?

– Den stora skillnaden är att nu kan vi vaccinera dem som är allra känsligast. De höga dödstalen som vi hade våren 2020 kommer vi inte att komma upp till igen. Och så har vi väldigt många andra åtgärder på plats också. Vi har regler för många verksamheter som håller nere chansen att träffas och smittas, på handelsplatser, på gym, där det blir stora folksamlingar. Sådant vi inte hade stängt förra våren är numera mer eller mindre stängt.

På tisdagen föreslog Folkhälsomyndigheten att de lättnader som skulle ha införts skjuts fram från 11 april till den 3 maj.

För att det ska bli lättnader i restriktionerna måste trycket på vården ned ordentligt, säger Anders Tegnell. Detta samtidigt som spridningen i samhället minskar. Några siffror vill han inte sätta på detta – ”det skulle ge en felaktig trygghet” – utan pekar på totalbilden över läget i samhället. Först då ser han att det är rimligt att lätta på restriktionerna:

– Men där är vi inte på ett tag ännu, säger han.

En del av den kritik som riktats mot Sveriges hantering av pandemin är att regeringen lät

Folkhälsomyndigheten ta för stort eget ansvar. När andra nordiska länder lät sina regeringar besluta om åtgärder blev det en myndighet som fick hantera pandemin i Sverige. Hade ni för stor makt?

– Myndigheten har och hade den makt som lagar och regler ger och det var inga förändringar under denna tid, svarar Anders Tegnell.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Fakta. Vaccinationsfaserna

Fas 1

Personer på särskilda boenden för äldre eller har hemtjänst.

Personal inom äldreomsorg, hälso- och sjukvård och övrig omsorgspersonal som arbetar nära dessa personer.

Vuxna som lever tillsammans med någon som tillhör denna riskgrupp.

Fas 2

Personer som är 65 år och äldre liksom de som genomgått transplantationer eller har dialysbehandling och deras hushållskontakter.

Personer som är 18 år eller äldre och som får insatser enligt LSS samt de som har assistansersättning.

Personal inom vård och omsorg (och LSS), som arbetar nära dem som nämns i ovanstående punkter.

Fas 3

Personer 60–64 år med sjukdom eller tillstånd som innebär en ökad risk för att bli allvarligt sjuk i covid-19.

Personer i åldern 60–64 år.

Personer i åldern 18–59 år med sjukdom eller tillstånd som innebär en ökad risk för att bli allvarligt sjuk i covid-19.

Fas 4

Personer som är 18 år och äldre och som inte prioriterats i de tidigare faserna

Källa: Folkhälsomyndigheten

01 ”Bättre beredskap dröjer några år”

Det kommer att ta tid att bygga upp hälso- och sjukvårdens beredskap för både vardag och kris.

– En god beredskap för läkemedel går fortare men det är betydligt svårare med övriga sjukvårdsprodukter, säger regeringens utredare Åsa Kullgren.

Under onsdagen lämnade regeringens utredare Åsa Kullgren över den 1 300 sidor långa utredningen med förslag på hur hälso- och sjukvård ska bli bättre förberedda.

Pandemin har synliggjort flera av bristerna i den svenska beredskapen, konstaterar utredaren.

– Inledningsvis hade man inte någon beredskap för skyddsutrustning. Kommunerna var till exempel väldigt oförberedda för den här situationen, säger hon.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen får ett sammanhållande ansvar.

– Ett framgångsrikt beredskapsarbete bygger på gedigna riskbedömningar, noggrann planering, utbildning och övningsverksamhet. Här får myndigheten en viktig roll men det kräver nära samarbete med regioner, kommuner, näringsliv och andra myndigheter, säger Kullgren.

En förbättrad beredskap kan byggas i tre nivåer. Bland annat ska det bli tydligare i lagen att kommuner och regioner ska klara den vardagliga förnödenhetsförsörjningen motsvarande en månads förbrukning.

Också apotek och privatpersoner ska bli bättre på att lagra läkemedel. Samtidigt ska kommuner och regioner lagra materiel för kris eller krig som ska räcka i sex månader medan läkemedelsföretaget får ansvar för ett läkemedelslager. Det ska också kompletteras med ett statligt säkerhetslager.

Samtidigt öppnar Kullgren för att Sverige också ska ha beredskap att tillverka läkemedel eller sjukvårdsprodukter vid kris eller krig, till exempel vaccin.

Socialminister Lena Hallengren (S) säger att läget under pandemin förmodligen hade sett bättre ut om beredskapsarbetet hade gjorts tidigare, för 10–15 år sedan.

Socialstyrelsen konstaterade redan 2019 att kommunernas krisberedskap behövde stärkas, fanns det ingenting ni kunde ha gjort tidigare?

– Man kan tycka vad man vill om det och det gör jag också, men vi har förlitat oss på att leveranskedjorna och just in time ska fungera. Trots att många regioner drabbades hårt hösten 2019 när man bytte leverantör fick vi ingen annan ordning, det visar hur viktigt det är att vi skaffar en nationell beredskap, säger Hallengren och fortsätter:

– Jag tror att det hade varit svårt att skynda på det och få en effekt som hade mildrat just de brister vi har sett i den här pandemin.

Enligt Åsa Kullgren kommer det att ta några år innan beredskapen kan förbättras. Hon tror att ett beredskapslager för läkemedel kan vara på plats om tre år om regeringen påbörjar arbetet omedelbart.

– Men det är svårare vad gäller övriga sjukvårdsprodukter eftersom de inte är lika reglerade som läkemedel. Vi har inte riktigt koll på vad som behövs för att kunna bedriva sjukvård och man behöver göra en utredning om det, säger hon.

Anledningen är att det rör sig om närmare 800 000 sjukvårdsprodukter som ska gås igenom, mot cirka 15 000 läkemedel.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

01 Fredrik Hedlund: Få behöver undvika vaccin mot covid-19 av medicinska skäl

DN:s medicinreporter Fredrik Hedlund svarar på tre frågor om vilka som kan och inte kan ta vaccin mot covid-19.

1 Finns det människor som bör undvika vaccinering mot covid-19?

– Ja, det finns det. Det handlar om de som sedan tidigare vet med sig att de är överkänsliga mot något innehållsämne i de aktuella och godkända vaccinerna, till exempel hjälpämnet polyetylenglykol, PEG, som även används i produkter som kosmetika och laxermedel. Dessutom ska de som drabbades av en akut allergisk reaktion, en så kallad anafylaktisk chock, vid första dosen covid-19-vaccin inte ta den andra. Det finns inga exakta uppgifter om hur många personer det

kan röra sig om, men de är inte särskilt många, enligt Läkemedelsverket.

– Övriga allergiker, oavsett om allergin handlar om tidigare vaccinationer, medicin, mat, getingstick eller pollen, kan absolut ta vaccinet. Men de bör då hållas under observation i 30 minuter i stället för de normala 15 minuter efter vaccindosen för säkerhets skull.

2 Vad gäller för gravida eller ammande och vaccin mot covid-19?

– Gravida eller ammande kvinnor fanns inte med i de första kliniska studierna av vaccinerna mot covid-19. Därför är erfarenheten och kunskapen om vaccination av dessa begränsad. Men det finns inga teoretiska skäl varför vaccin skulle vara farliga för gravida kvinnor, fostret eller för ammande barn. Inte heller har de djurförsök som gjorts med vaccinerna visat någonting som gör att Läkemedelsverket har någon anledning till oro eller misstanke om att vaccinerna skulle vara negativa för gravida. Folkhälsomyndigheten rekommenderar dock, av försiktighetsskäl, inte alla gravida att vaccinera sig utan att låta behandlande läkare göra en individuell bedömning innan vaccin tas.

– Däremot är graviditet en riskfaktor för att drabbas av svårare sjukdom om man smittas av covid-19, vilket är ett argument för att ta vaccinet. Det är också visat nu att mammans antikroppar efter vaccination överförs till barnet via placentan vilket, åtminstone teoretiskt, skulle innebära att barnet också är skyddat. Just nu genomför Pfizer en studie av vaccination av 4 000 gravida kvinnor med deras vaccin så mer kunskap kommer snart att finnas.

3 Vad gäller för människor med nedsatt immunförsvar och vaccin mot covid-19?

– Personer med nedsatt immunförsvar, oavsett om det beror på sjukdom eller medicinering, har en ökad risk att drabbas av svår sjukdom vid smitta av covid-19. Därför är behovet att skydda mot att bli sjuk större än för den allmänna befolkningen. Rekommendationen är därför att man bör ta vaccin, enligt Läkemedelsverket. Däremot är det inte helt klarlagt hur stor effekten blir

efter vaccinering då dessa personers immunförsvar generellt är försvagat. I de kliniska studier som genomförts har endast ett litet antal personer med nedsatt immunförsvar inkluderats och effekten kan variera från person till person.

Källa: New England Journal of Medicine, Clinicaltrials.gov, Folkhälsomyndigheten och Läkemedelsverket

Fredrik Hedlund

01 Restriktioner blir kvar hela april

Landets krögare och butiksägare får vänta ytterligare på att restriktionerna lättas. De nuvarande restriktionerna kommer att vara kvar under hela april.

– Smittspridningen ligger fortfarande på för hög nivå, säger statsminister Stefan Löfven.

Samtliga restriktioner som gäller bland annat restauranger, butiker, gym och gallerior kommer att förlängas till åtminstone den 3 maj, meddelade regeringen och Folkhälsomyndigheten på onsdagen. Det innebär att serveringsställen även under de kommande veckorna måste stänga klockan 20.30 och att alkohol inte får serveras efter klockan 20.

Orsaken är att smittspridningen ökat under den senaste tiden och att det i nuläget inte syns några tecken på att den avtar. Enligt Stefan Löfven betyder

det att uppmaningen till medborgarna blir likadan som inför påsken förra året.

– Budskapet är detsamma: håll i, håll ut – läget är allvarligt. Jag vill återigen be om en rejäl kraft-ansträngning, säger Löfven och fortsätter:

– För att få en normal vardag igen behöver smittspridningen minska rejält och vi behöver få en mindre belastning på sjukvården.

Onsdagens besked innebär också att de planerade lättnaderna för allmänna sammankomster som skulle ha trätt ikraft den 11 april skjuts på framtiden. Det nya budet är att lättnaderna kan ske tidigast den 3 maj.

Dessutom uppmanas kommunerna att fortsätta hålla icke nödvändig verksamhet för vuxna stängd till den 18 april.

Hittills har över en miljon svenskar fått minst en vaccinspruta mot covid-19. Folkhälsomyndigheten vill inte ange hur många som behöver ha fått vaccin innan restriktionerna kan börja lättas.

– Det handlar egentligen inte om vaccinationsnivån utan om nivån på smittspridningen och trycket på vården. Om vi ska vänta på en hög vaccinationsnivå så får vi vänta till sommaren. Det är först då vaccinationerna i sig ger en effekt på smittspridningen, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson.

Trots återkommande problem med leverans av vaccin har regeringen inte ändrat sitt mål om att alla svenskar över 18 år ska ha blivit vaccinerade senast den 30 juni. Enligt socialminister Lena Hallengren (S) förhandlar regeringen och Sveriges kommuner och regioner (SKR) om målet ska ändras.

– Vi kommer att återkomma om det, men det finns naturligtvis mycket som talar för att vi inte har gett alla två doser inom det första halvåret, säger Lena Hallengren.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

01 Minister kallar upp ledningen

Ledningen för Tillväxtverket kallas till näringsministern efter uppgifter om att tusentals överklagade ärenden om permitteringsstöd har staplats på hög.

Missnöjet hos företagen är stort och enligt företagarorganisationer har många företag blivit utan stöd.

Det stormar kring Tillväxtverket sedan det uppdagats att myndigheten haft över 5 000 överklagade ärenden, upp till fem månader gamla, liggandes på hög – mål som på bara några dagar langats över till förvaltningsrätter som därmed drunknat i ärenden.

Företagarsverige är störtförbannat, av flera skäl. Dels att ärendena legat så länge utan åtgärd, vilket resulterat i att företag inte fått sina pengar som de legat ute med, dels att Tillväxtverket inte rättat sig efter domstolarnas beslut om hur lagen ska tolkas.

– Det är ytterst anmärkningsvärt, säger Göran Grén, avdelningschef för företagsjuridik på Svenskt näringsliv.

Han ifrågasätter om Tillväxtverket är uppgiften mogen.

– Man kan verkligen ställa sig den frågan givet utfallet, säger Göran Grén.

Den huvudsakliga kritiken går ut på att myndigheten varit alltför rigid i regeltolkningen där försumbara småfel har medfört att företag fått avslag, som sedan dessutom hamnat på hög utan reaktion.

– Hellre fria än fälla, säger Göran Grén om vad som borde gälla i stället.

Företagarförbundet påminner om Tillväxtverkets uttalanden i krisens inledning för ett år sedan, om att myndigheten skulle ha en generös hållning i regeltolkningen. ”Blev det så? Granskar Tillväxtverket

generöst? Det enkla svaret är nej”, skriver Företagarförbundets näringspolitiske talesperson Mattias Rebane i en kommentar.

Tillväxtverket pekar bland annat på en extrem arbetsbelastning. Och så är det förstås, med helt nya arbetsuppgifter när coronakrisen inleddes och uppemot 90 000 ärenden om permitteringsstöd och över 30 miljarder kronor i utbetalt stöd.

Näringsminister Ibrahim Baylan vill i nuläget inte rikta kritik mot myndigheten, i alla fall inte ännu. Informationen om att det låg 5 000 överklagade ärenden hos Tillväxtverket var ny för honom, säger han. Han vill ha mer information från myndighetsledningen.

– Jag har bett departementet att kalla upp verkets ledning senare i veckan, för att höra vad de har för förklaring, säger han.

TT

01 Carl Johan von Seth: Så mycket kostar de försenade vaccinen svensk ekonomi

Sverige betalar en spottstyver för covidvaccinerna. Förseningarna kostar desto mer. Men exakt hur mycket? Nya prognoser från Konjunkturinstitutet ger en fingervisning.

KOMMENTAR. Genom EU:s stora upphandling får Sverige vacciner till rena vrakpriser. En dos av Astra Zenecas kostar en tjuga. Pfizers prislapp är uppåt 150 kronor per spruta, enligt en sammanställning i British Medical Journal. Regeringen räknar med att hela vaccinnotan landar på 6,5 miljarder – som högst.

Pandemin, däremot, är en svindyr historia. I slutet av förra året presenterade Riksbankens ekonomer en grov kalkyl: För varje månad som vi kan förkorta pandemin vinner svensk ekonomi 25 miljarder kronor i bnp.

Den summan är ungefär vad hela den svenska sjukvården – borträknat äldreomsorgen – normalt sett kostar varje månad. Det är mycket pengar. Och för varje dag som vaccinationerna dröjer tickar det på, enligt Riksbankens beräkning. Just denna siffra har också fått spridning i samband med den senaste tidens dystra nyheter om leveransstrul. Som, av en händelse, motsvarar ungefär en månads försening.

Nu har statliga Konjunkturinstitutet, som på onsdagen skrev upp årets prognos för svensk ekonomi, gjort en annan kalkyl. Och här är summan faktiskt betydligt mindre. Ungefär 8 miljarder kronor i månaden lär fördröjda vaccinationer kosta, enligt myndigheten.

Hur så? Har pandemin blivit billigare?

Ja. För även om viruset fortsätter att skörda liv och överbelägga sjukhusen har ekonomin faktiskt blivit mer motståndskraftig.

Förra vårens enorma kaos på finansmarknaderna och i världshandeln – som slog väldigt brett i den globala ekonomin – har inte upprepats. Det beror på effektiva krisstöd och mindre drakoniska smittskyddsåtgärder. Men också på att företag och människor har hunnit göra anpassningar. Chockfaktorn är borta.

I Riksbankens 25-miljarderskalkyl räknade man med ett slags genomsnittskostnad för 2020. Det var inklusive den stora globala röran under lockdownvåren.

Konjunkturinstitutets beräkningar drar av den delen, och därför blir summan mindre. Fast 8 miljarder är fortfarande mycket.

Men över alla sådana räkneövningar svävar förstås ett stort moln av osäkerheter. Det finns inget spikrakt samband mellan vaccinationerna, smittnivån, restriktionerna och den ekonomiska återhämtningen.

Som Nordeas chefsekonom Annika Winsth har påpekat spelar det kanske mindre roll om vaccinationerna är helt klara i juni eller juli. Sommarvädret kommer att

hjälpa mot smittan ändå. Det suddar delvis ut de förseningar som har orsakats främst av Astra Zeneca.

Huvudsaken för svensk ekonomi – vilket Konjunkturinstitutet också visar i sin nya prognos – är att vaccinationerna är klara till i höst. Det är då den riktigt breda återhämtningen kommer. Ekonomin kan nå upp till samma nivå som före pandemin, och arbetsmarknaden kan börja repa sig. Konjunkturinstitutet räknar nu med en svensk tillväxt på 3,7 procent i år.

Det är förstås inte skäl att dröja med vaccinationerna. Förutom liv och hälsa står stora ekonomiska värden på spel. Enligt Folkhälsomyndighetens statistik är det just nu en fördröjning på ungefär två veckor mellan att vaccin levereras till Sverige och att doserna används i sjukvården. Bara det ger en förlust i miljardklassen.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

02 Allt fler yngre vårdas på sjukhus för covid-19

Allt fler yngre patienter vårdas på sjukhus sedan några veckor tillbaka. Inget tyder på att den snabba och ökande trenden håller på att avta – snarare tvärtom.

Den kraftiga spridningen av den brittiska virusvarianten ses som en trolig förklaring, menar experter.

Sedan början av februari har flera regioner sett att det har skett en snabb ökning av

covidpatienter mellan 30 och 49 år som vårdas på sjukhus. Flera av dessa har tidigare varit friska och inte haft några riskfaktorer.

En region som ser en sådan trend är Jönköping, där antalet svårt covidsjuka patienter mellan 30 och 50 år har ökat snabbt sedan en månad tillbaka. Den 14 mars var 40 procent (24 personer) av de inlagda yngre än 50 år. Där hade dock majoriteten av dem kraftig övervikt, som klassas som en riskfaktor.

Varför tror ni att ökningen av yngre patienter kommer nu?

– Det som är tydligast med den brittiska varianten är den ökade smittsamheten speciellt hos den yngre befolkningen. Det gör att vi får fler fall och det är huvudanledningen till att vi får fler allvarliga fall. Samtidigt så tror jag att det är en kombination av att vi har en sämre efterlevnad. Det kan bero på en trötthet eftersom det har pågått ett tag nu, säger Malin Begner, smittskyddsläkare i region Jönköping.

En annan person som larmar om situationen är Fredrik Sund, verksamhetschef på infektionskliniken på Akademiska sjukhuset i Uppsala. Där har man sett att snittåldern för covidsjuka patienter på intensiven har sjunkit med tio år.

En sak som sticker ut är, enligt verksamhetschefen, att de yngre patienterna i åldern 30–40 år på kort tid har blivit många fler, jämfört med tidigare.

– Det gör att vi tror att den brittiska varianten kan ge mer sjukdom, säger Fredrik Sund.

Värt att notera är att bland dem som vårdats på iva sedan pandemins utbrott har andelen personer under 40 år varit liten. I april förra

året var 9 procent av de som vårdades på iva för covid-19 i åldersgruppen 20–39 år, vilket är den högsta andelen hittills under hela pandemin.

Socialstyrelsen har också sett en nationell ökning i inläggningar hos åldersgruppen 50–69 år och 70–89 år.

– Därför är det för tidigt att dra några slutsatser om det är en rejäl förskjutning i åldern, säger Taha Alexandersson, ställföreträdande krisberedskapschef på Socialstyrelsen.

Hon betonar också att myndigheten inte ser en tydlig ökning i andra ålderskategorier bland personer under 30 år.

Fredrik Sund ser dock dagens läge som oroande och vill att vi ska betrakta den brittiska varianten såväl som den brasilianska och syd-afrikanska varianten som ett helt nytt virus.

– Jag tror vi måste tänka om nu, att vi i princip står inför en ny pandemi och ett nytt virus, som orsakar ännu mer smittspridning och kan orsaka svårare sjukdom. Hos den sydafrikanska varianten så ser man också en sämre vaccineffekt.

Magnus Gisslén, professor på Göteborgs universitet och överläkare på infektionskliniken på Sahlgrenska universitetssjukhuset, tror att sjukhusinläggningar och vad som händer på iva speglar smittspridningen i samhället stort i högre grad än att de nya varianterna slår hårdare mot yngre.

– Jag tror att den brittiska varianten spelar en betydande roll för den ökande smittspridningen, men jag har svårt att tro att den infekterar yngre lättare än äldre, säger han och tillägger:

– Däremot vet vi ganska väl att den brittiska är mer smittsam och att den också ger något högre risk att bli svårt sjuk och att dö jämfört med den variant vi såg tidigare.

Magnus Gisslén säger också att de som är 65 år och uppåt har blivit färre på sjukhusen.

– Det kan till viss del handla om en vaccinationseffekt, men det är nog inte hela förklaringen. Jag tror att många som är över 65 år är bra på att följa restriktioner. De som är yngre kanske inte håller på restriktionerna lika bra.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

Fakta. 33 nya dödsfall med covid-19

Ytterligare 33 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har nu 13 498 smittade personer avlidit i Sverige.

Sammantaget har 813 191 personer i Sverige bekräftats smittade med covid-19.

Så här långt har totalt 1 666 783 vaccindoser getts i landet, baserat på vad regionerna har rapporterat in till det nationella vaccinations-registret.

1 167 532 personer har fått minst en dos, vilket motsvarar 14,3 procent av den vuxna befolkningen. 499 251 personer har fått två doser, vilket motsvarar 6,1 procent.

De nytillkomna dödsfallen i myndighetens statistik har i de flesta fall inträffat flera dagar tidigare, och de dödsfall som inträffat i närtid finns inte med på grund av eftersläpning i

rapporteringen. Detta innebär att den dagliga uppdateringen visar inrapporterade dödstal, inte dödstalet för just den dagen.

02 Vaccinmålet flyttas fram till augusti

Sverige kommer inte att nå målet att alla vuxna ska ha fått vaccin mot covid-19 under det första halvåret. Det nya målet är att alla över 18 år ska ha fått minst en dos den 15 augusti.

– Det finns inte tillräckligt mycket tillgängligt vaccin för att kunna följa den ursprungliga planen, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Regeringens mål har tidigare varit att alla vuxna och personer i riskgrupper skulle ha fått sitt vaccin före halvårsskiftet. Nu flyttas det målet.

Den nya ambitionen är att alla över 18 år ska ha fått minst en vaccinspruta senast den 15 augusti. För personer över 65 år är målet att de ska ha fått minst en dos senast den 16 maj.

Socialminister Lena Hallengren understryker att det varken är brist på personal eller resurser som gör att vaccinationerna nu försenas.

– Problemet är att det inte finns några kända lager av godkänt vaccin utöver de avtal som vi redan har tecknat, säger hon och fortsätter:

– Företagen har inte förmått leverera fullt ut enligt avtal. Det gör att det inte finns tillräckligt mycket tillgängligt vaccin för att kunna följa den ursprungliga planen.

Den nya målsättningen innehåller inget datum för när medborgarna ska vara fullt vaccinerade. Orsaken är att det rekommenderas olika intervall beroende på vilket vaccin man får.

– Därför kan man inte med säkerhet säga när alla har fått sin andra dos, säger Lena Hallengren.

Regeringen har nu gjort en ny överenskommelse med Sveriges kommuner och regioner, SKR, med målet att befolkningen skyndsamt ska erbjudas vaccin mot covid-19. Målet ska uppdateras var fjortonde dag efter en avstämning av hur vaccinleveranserna fungerar.

– Vi kommer att återkomma regelbundet för att se om de här datumen behöver justeras utifrån om det har hänt något alarmerande i leveranserna, säger Marie Morell, ordförande i SKR:s sjukvårdsdelegation.

Enligt statsepidemiolog Anders Tegnell talar mycket för att smittspridningen kommer att minska under sommaren och därför behöver

förseningen av vaccinationer inte påverka smittspridningen i alltför stor utsträckning.

– Prognoserna för att vaccinationerna kommer att ta längre tid behöver inte betyda så mycket för Sverige. Det kommer förstås att bli personer sjuka men de flesta kommer inte att bli så allvarligt sjuka. Dödstalen kommer med högsta sannolikhet hållas nere och även trycket på sjukvården kommer säkert att minska successivt under våren, säger Anders Tegnell.

Lena Hallengren framhåller att det ändå fortfarande är viktigt att medborgarna följer de restriktioner som finns.

– Nu handlar det om att pressa ned smittspridningen så fort som möjligt och hålla i det. Det går nog att få en hög smittspridning även under sommaren om vi inte anstränger oss, säger hon.

Om och när det kan komma lättnader av restriktionerna beror enligt socialministern i första hand på hur smittspridningen utvecklas, inte på hur många som vaccinerats vid ett visst datum.

– Jag ser inte att vi ska vänta på vaccineringen. Jag tror att vi kan pressa ned smittspridningen och få lite hjälp av årstiden, säger Lena Hallengren.

Centerpartiets sjukvårdspolitiska talesperson Anders W Jonsson tycker att regeringen i och med förseningen bör ta initiativ för att avlasta den ordinarie vårdpersonalen, som nu riskerar att behöva jobba under juli månad. Han vill att läkar- och sjuksköterskestudenter ska kunna kallas in för att hjälpa till med vaccinationen.

– Ligg steget före för en gångs skull. Beskedet som kom i dag skapar en väldigt stor oro ute i

den svenska sjukvården. Man är fullständigt slutkörda och ser framför sig att nu ryker sommarsemestrarna dessutom, säger Anders W Jonsson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

02 ”Tror vi är klara långt innan”

Försenade leveranser gör att regeringen skjuter på vaccinmålet till mitten av augusti. Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström menar att revideringen är naturlig – men ser det nya datumet som en bortre tidsgräns.

– Jag tror att vi är klara långt före det, säger han.

Regeringens mål var ursprungligen att hela den vuxna befolkningen skulle erbjudas vaccin till och med halvårsskiftet. Men försenade leveranser – inte minst från tillverkaren Astra

Zeneca – gör att målet nu skjuts fram till den 15 augusti. Då ska alla över 18 år ha fått minst en spruta av vaccinet. När befolkningen ska vara fullvaccinerad anges inte i målet.

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström menar att förändringen inte är särskilt dramatisk i ljuset av de försenade leveranserna.

– När regeringen satte det tidigare målet hade vi inte vetskap om det stora bortfallet från Astra Zeneca. Egentligen är det ju bara det som har ändrats. De levererar bara en tredjedel av de utlovade doserna och det påverkar så klart.

Samtidigt tror Richard Bergström att Sverige kommer att ha erbjudit alla vuxna vaccin tidigare än den 15 augusti.

– För mig är det en bortre gräns. Jag tror vi kommer att ha nått målet innan dess. Men det är bra att vi har en prognos som är lite mer pragmatisk och flexibel.

Under året har fokuset på vaccinmålet varit stort i Sverige – för stort, enligt Richard Bergström.

– Jag tycker det har blivit för mycket fokus vid ett visst med datum. Vissa har fått bilden att det kommer att vara slut med vaccinering dagen därpå. Ibland får jag frågan: ”Men vad händer med mig om vi inte klarar målet. Får jag inget vaccin då?”

– Så är det naturligtvis inte, säger han.

Efter torsdagens besked var oppositionsledaren Ulf Kristersson (M) kritisk till att regeringen inte upphandlat egna vaccinavtal med tillverkarna. Richard Bergström avfärdar däremot kritiken.

– Det finns inget fog för den. För det första gick det inte att teckna några egna vaccinavtal. Alla doser som finns tillgängliga nu tecknades in redan i somras och i höstas. Det finns inga lager någonstans, säger han.

– Jag är glad att vi inte har lagt alla ägg i en korg. Hade vi bara haft Astra Zeneca hade vi haft ett betydligt värre läge.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

02 Hårt tryck på Göteborgs intensivvård

Antalet iva-patienter med covid-19 har ökat kraftigt på Sahlgrenska universitetssjukhuset den senaste veckan, rapporterar Göteborgsposten.

– Vi har fått skicka patienter till resten av regionen sedan förra helgen, säger Marianne Karlsson, huvudskyddsombud för Kommunal på Anopiva (anestesi, operation, intensivvård) på Sahlgrenska universitetssjukhuset.

Trots omfördelningen inom regionen blev det under torsdagen nödvändigt att öka

intensivvårdskapaciteten på Sahlgrenska universitetssjukhuset från 32 till 43 patienter.

Samtidigt har det totala antalet inneliggande patienter med covid-19 ökat på sjukhuset med ungefär 30 procent den senaste veckan.

Än så länge är dock trycket lägre än det var under toppen i början av januari.

TT

02 Så fungerar vaccinering om du har flyttat till lantstället

Många har tillfälligt bosatt sig i sommarstugan under pandemin. Men går det att vaccinera sig på en annan ort än den där du är folkbokförd? Absolut, men se till att ta alla doser i samma region.

Under coronapandemin är det många som har flytt till sina fritidshus, för att isolera sig eller för att det funnits möjlighet att jobba på distans från annan ort. När vaccineringen nu dragit i

gång kommer ibland frågor till sjukvården om det går att vaccinera sig utanför hemregionen.

Grundregeln är att du kan söka öppenvård – och alltså få vaccin – var som helst i landet. I de flesta regioner handlar det dock inte om så pass många människor att det påverkar vaccineringen i stort.

På Gotland däremot bedömer regionen att cirka 6 000 personer från andra delar av Sverige långtidsvistas på ön. Av dessa är det många som är äldre och ingår i de grupper som ska få vaccin tidigt.

– Vi kan aldrig neka någon att vaccinera sig. Vi jobbar utifrån vår prioritetsordning, och dessa personer prioriteras på samma sätt som de som bor på Gotland, säger Amanda Andersson, kommunikationsansvarig för vaccinering i Region Gotland.

Eftersom det är så många tillfälligt boende på just Gotland har regionen tagit höjd för detta och därmed fått betydligt fler doser än vad - befolkningsmängden motiverar.

Beräkningarna gäller dock personer som vistas på Gotland under längre tid, inte de som kommer till ön för en kortare semester, betonar Amanda Andersson. Intervallet mellan doserna är 6–12 veckor beroende på vaccin.

– Rekommendationen är att där du får din första dos, ska du också få din andra. Får du din första i Stockholm och sedan kommer till Gotland finns ingen garanti att det vaccin du behöver finns exakt just när du ska ta det.

Planeringen inför sommaren är fortfarande inte klar och det finns en stor osäkerhet kring leveranserna. Men om antalet som vill vaccinera sig på Gotland ökar kraftigt kommer regionen

att på nytt resonera med Folkhälsomyndigheten om vaccintilldelningen, enligt Amanda Andersson.

I Region Kalmar län har omkring 1 000 personer från andra regioner redan vaccinerats, men när regionen tittade närmare på siffrorna handlade det till hälften om personer under 65 år, och då troligen personal inom vård och omsorg från närliggande kommuner. I övrigt kan det handla om personer som bosatt sig tillfälligt i länet.

För de som isolerat sig i fritidshuset är det bara att anmäla sig när det blir dags för rätt prioriteringsgrupp, enligt Rolf Asmundsson, pressekreterare i Region Kalmar län.

– Man har rätt till vård var man än befinner sig i landet. Vi uppmanar däremot till att ta andra sprutan på samma ställe, säger han.

Region Skåne uppger att det går bra för sommarstugeägare att vaccinera sig och uppmanar också till att i möjligaste mån ta båda doserna på samma plats.

”Men tilldelningen av vaccin bygger på vår folkbokförda befolkning så vi har inget ’extra vaccin’”, skriver regionens presstjänst i ett mejl.

Även Västra Götalandsregionen får en tilldelning som baseras på hur många som är folkbokförda i området, och ser helst att man vaccinerar sig i hemregionen. Men kapaciteten att ge sprutor till fler än de som bor i regionen finns, enligt vaccinationssamordnare Kristine Rygge.

– Detta är inte jätteutbrett även om det förekommer, och vi ser det inte som ett problem utan vi är bara glada för alla som vill vaccinera sig, säger hon.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

FAKTA. VAR TREDJE STUGÄGARE BOR I ETT ANNAT LÄN

I Sverige finns totalt 607 000 fritidshus, enligt siffror från 2019. Av dessa ägs 377 000 av en person som bor i en annan kommun. Dessutom ägs 199 000 hus av någon som bor i ett annat län.

Totalt 38 000 sommarstugor har utländska ägare.

Hälften av landets fritidshus finns i Sveriges 82 kustkommuner.

Källa: SCB

02 Regioner varnas för ökat tryck på iva inför påsken

Antalet covidpatienter fortsätter att öka på landets sjukhus inför påskhelgen. Samtidigt har Socialstyrelsen förvarnat regionerna om att behovet av intensivvård kan fortsätta att växa.

– Vi har påtalat att regionerna bör vara beredda på ett eskalerande behov av intensivvård på grund av smittläget, säger Mattias Fredricson, enhetschef på myndigheten.

När smittspridningen ökat i Sverige har belastningen på sjukvården följt samma spår. Tidigare i veckan rapporterade DN att inläggningarna av covidpatienter ökar för sjunde veckan i rad. Och utvecklingen fortsätter i samma riktning, meddelade Socialstyrelsen på torsdagens pressträff. 1 529 covidpatienter vårdas på landets sjukhus – 124 fler än förra veckan. Samtidigt har antalet iva-patienter ökat med 37 personer till totalt 319.

– Läget inom vården är ansträngt sedan länge. Det är en pressad situation, säger Mattias Fredricson.

Eftersom smittspridningen fortsätter att öka har Socialstyrelsen varnat regionerna för att antalet iva-patienter kan eskalera de kommande veckorna.

– Vi har en nära dialog med dem på grund av det allmänna läget med smittspridningen, säger Mattias Fredricson.

Han betonar att vårdpersonal är hårt prövad efter mer än ett år med coronaviruset.

– Därför är det viktigt att man ser kopplingen mellan det man gör och belastningen på vården. Alla måste göra vad vi kan för att få ned smittspridningen, särskilt inför påsken när man kanske har tankar på att umgås med folk man normalt inte träffar, säger Mattias Fredricsson.

Fortsätter inläggningarna att öka kan regionerna behöva återkalla semester för vårdpersonal.

– Det är tufft i ett läge när personalen är pressad. Det kan också leda till att resurser behöver omprioriteras med följden att annan vård får skjutas upp, säger han.

Även Folkhälsomyndigheten uppmanade svenskarna att umgås smittsäkert under påsken.

– Oavsett om man reser eller är hemma är det viktigt att man inte gör val som riskerar att smittan sprids, säger avdelningschefen Sara Byfors.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

02 ”Brittiska varianten tar snart över helt”

Inom de närmsta veckorna väntar sig Folkhälsomyndigheten att den brittiska virusvarianten tar över nästan hela smittspridningen i landet. Sett till vaccineringen kunde läget däremot ha varit värre, menar myndighetens avdelningschef Sara Byfors.

– Baserat på de data som finns verkar vaccinet fungera lite sämre mot varianterna från Brasilien och Sydafrika. Ur det perspektivet är det här bättre, säger hon.

Den brittiska virusvarianten B.1.1.7 driver just nu smittspridningen i Sverige. Förra veckan stod varianten för en klar majoritet av fallen i samtliga regioner, enligt Folkhälsomyndighetens siffror. I de flesta regionerna utgör viruset över 80 procent av de positiva provresultaten.

– Den dominerar i väldigt många regioner. Det ser ut som att även i regioner där man inte har ökande smittspridning så tar den över, säger Sara Byfors, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten.

Statsepidemiolog Anders Tegnell har tidigare förutspått att varianten kommer att ta över smittspridningen helt i Sverige – ett läge som nu inte är långt bort.

– Det är vissa regioner som är över 90 procent nu, så det kan man säga att den har gjort. Inom de närmsta veckorna är den antagligen helt dominant, säger Sara Byfors.

De två andra varianterna som upptäckts i Sverige – den brasilianska P.1 och den sydafrikanska B.1.351 – har spridits betydligt mindre. I de flesta regioner stod varianterna tillsammans för mindre än 10 procent av fallen under förra veckan.

Åtminstone ur vaccinsynpunkt är dagens läge gynnsamt, menar Sara Byfors.

– Baserat på de data som finns från studier verkar vaccinet fungera lite sämre mot varianterna från Brasilien och Sydafrika. Ur det perspektivet är det här bättre. Men det bästa är så klart att ha en låg smittspridning helt och hållet.

Att just den brittiska varianten tagit över i Sverige är ingen överraskning, enligt Sara Byfors.

– Den följer det mönster vi sett i omvärlden. När det gäller den sydafrikanska varianten finns det inte lika mycket information. Den tycks gå lite mer upp och ned.

En möjlig förklaring till den stora skillnaden i varianternas spridning skulle enligt Sara Byfors kunna vara att det brittiska viruset har trängt undan de andra.

– Det är svårt att veta, men en teori kan vara att den är så framgångsrik att de andra inte har chansen, säger hon och betonar att det fortfarande saknas kunskap i frågan.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

FAKTA. BRITTISKA VIRUSVARIANTEN

Virusvarianten B.1.1.7 upptäcktes först i Kent i sydöstra England och har spridits sedan september 2020. Den 26 december rapporterades det svenska fallet av viruset och sedan dess har varianten tagit över smittspridningen i Sverige.

B.1.1.7 är mer smittsam än det ursprungliga viruset. Enligt Folkhälsomyndigheten har de godkända vaccinen dock fortfarande god effekt på varianten.

Den brittiska regeringens expertgrupp bedömer också att den som smittas av B.1.1.7 löper större risk att drabbas av allvarlig sjukdom och död.

02 Fanfar mötte fyraåriga Lykke när nya barnsjukhuset invigde

Göteborg. Dagarna på medicinavdelningen för svårt sjuka barn och deras anhöriga kan bli väldigt många, och långa.

Men den 30 mars bröts rutinen för de tio patienterna på Drottning Silvias i Göteborg.

DN var med när fyraåriga Lykke Hansen fick inviga stadens nya barnsjukhus.

Det kommer att bli fanfarer och ballonger. Till och med en guldmedalj. Men innan dess ska dagens sondmatade frukost hinna rinna ner genom slangen och in genom peggen i magen. Och så ska Lykke vägas.

– Jag vill inte, säger fyraåringen till pappa David. Nej!

Men ett snabbt lyft senare sitter hon på vågstolen och sedan är hon lika snabbt tillbaka i sängen.

– Rekordtid, bestämmer sjuksköterskan, och Lykke kan återgå till modelleran som ligger på sängbordet.

Den här dagen är avgörande för avdelningarna 324 och 325 på Drottning Silvias barnsjukhus i

Göteborg där Lykke Hansen är inlagd. Det är sista dagen de existerar. De tio patienter som finns i rummen ska flyttas till det sprillans nybyggda barnsjukhuset som ligger vägg i vägg, och väl där försvinner siffrorna och hela verksamheten får i stället namnet ”Medicinavdelning barn”.

Lykke från småländska Värends Nöbbele är här för tredje veckan på raken. Hon har fått en ny lever. Förhoppningen är att den ska få bukt med hennes medfödda metabola sjukdom som gör att hon inte kan bryta ner protein på egen hand.

Dagarna i det lilla rummet på gamla 324:an har fyllts av lera, pärlande, målning och spel på paddan, så klart.

– Hemma har jag en kassaapparat med egna pengar i. När jag kommer hem ska jag köpa fler appar.

Så kommer ronden och det blir extremt fullt i de trånga i utrymmena mellan Lykkes säng, föräldrarnas övernattningssäng och alla lådorna med leksaker. David Persson Hansen får berätta att natten varit lugnare än på länge och doktorn säger att i dag måste de få till ett urinprov från Lykke.

– Nej, jag vill inte, säger hon.

– Men då har vi två saker för dagen, säger pappa. Kissa på en sticka. Och flytten!

Om en halvtimme är det dags. Inne i det lilla tvättrummet ligger en fuktig panda, som heter Panda. Den badades i går och är inte riktigt torr än. Den ska med. Teckningarna på draken som sprutar eld och en skejtare med blodigt svärd

plockas ner och lådorna med pärlor och lera staplas runt Lykke i sängen. Ballongerna! Och jordgloben och babydockan... nu ser man snart inte Lykke längre.

De som ska rulla hela ekipaget från det gamla till det nya heter Lyka Karlsson och Therese Winell och de säger att Lykke måste ha munskydd på sig, för hon är nytransplanterad.

– Nej, säger Lykke.

Då finns det bara ett alternativ kvar och det är att åka hela vägen under ett lakan.

– En koja! bestämmer Lykke.

Sittandes under det vita lakanet med den blöta Panda närmast kroppen ser inte fyraåringen hur miljön förändras längs med vägen. De slitna korridorerna i den bleka sjukhusmiljön med luggslitna Nalle Puh-affischer byts mot snyggt ljussatta tittskåp och varma linoleummattor i citrongult och djuprött.

– Äntligen, säger Therese Winell, som arbetat i Göteborg i sex år. Hon började precis när det första spadtaget till nya sjukhuset togs.

– Jag trodde faktiskt inte det var sant när jag klev in här. Drottning Silvias är ju ett av landets största och mest avancerade barnsjukhus, men som det såg ut?! Jag fick en liten chock.

När hissen landar på rätt våning och det bara återstår några meter till nya entrén tittar sjuksköterskorna på varandra för en kort överläggning.

– Hon måste ju få titta ut nu?

– Ja, en glipa i alla fall.

Lykke får fri sikt från sängkojan och det är nu allt händer. Dörrarna slås upp, fanfarer och

ballonger. Hela ”Medicinavdelning barn” står i givakt för att ta emot sin tredje patient någonsin – Lykke Hansen. En guldmedalj i blågult band hängs om hennes hals.

Det nya rummet har en vidunderlig utsikt över ett skogsbryn med harar och massor med grävmaskiner. Allt härinne är nytt och lent och välkomnande. Precis när sängen ställts på plats kommer Lykkes mamma Jill Hansen från patienthotellet och då får Lykke energi och vill upp och visa allt det nya.

– Tycker du om det här? frågar Jill sin tåliga men bestämda dotter.

– Neee... Jaa! säger Lykke.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

02 Livsmedelsverket: Ingen anledning till oro för smitta genom lösgodiset

Kan coronavirus smitta via livsmedel som mat eller lösgodis? Frågan är särskilt aktuell inför påskhelgen då ivriga konsumenter väntas strömma till matbutikerna.

DN vände sig till Livsmedelsverket för att reda ut frågan.

Påskhelgerna är traditionellt en av de tyngsta konsumtionshelgerna under året och många handlare förbereder sig för en anstormning från konsumenter som vill bunkra upp inför firandet.

Vanligen riktar många in sig på lösgodiset under påsken men under pandemin har den relationen satts i gungning.

Elin Niknam har en rymlig butik på Linnégatan i Göteborg. Den är specialiserad på smågodis i lösvikt och brukar vara full av kunder så här kring påsk. Men coronaviruset sätter djupa avtryck i omsättningen.

– Numera brukar dagskassan bli mellan 5 000 och 7 000 kronor. Före pandemin sålde vi för 15 000–20 000 varje dag, säger Elin.

Hon har valt att minska volymerna på det godis som ligger framme, så att varorna håller sig färska, trots den mindre ruljansen. Och längst in i butiken gapar korgarna tomma i väntan på bättre tider.

Men finns det egentligen någon koppling mellan livsmedel – som lösgodis – och coronasmitta?

Enligt Livsmedelsverket är oron för att coronaviruset sprids via livsmedel fullt förståelig. Men någon vetenskaplig evidens för att det faktiskt är så finns inte.

– Utifrån det vi känner till i dag börjar det blir ganska tydligt att maten inte är en väg in för viruset. Man kan aldrig säga att en risk är noll men det är inte det som driver smittan, säger Åsa Rosengren, mikrobiolog på Livsmedelsverket.

Det finns, enligt henne, två huvudorsaker till att risken för att smittas via livsmedel är mycket liten.

Först och främst har den så kallade indirekta kontaktsmittan – att man smittas via en yta som är kontaminerad – inget vetenskapligt stöd. Risken att en smittad person skulle hosta, nysa eller andas så att droppen eller aerosolen som bildas landar på en yta, som sedan en annan person tar i och blir smittad av, bedöms som mycket liten.

– Så fort en liten droppe hamnar på en yta så torkar den ganska fort, och även om viruset fortfarande är aktivt så är risken att det överförs till någon annan som tar på ytan inte lika stor som om det hade varit en purfärsk droppe. Det gäller alla sorters mikrober, för varje led blir det en faktor som tunnas ut, kan man lite grovt säga.

– Vi har ju bevakat området kontinuerligt från start men har fortfarande inte kunnat få fram att det finns bevis för att det har hänt, säger Åsa Rosengren.

Alltså, ju fler led som viruset måste ta sig igenom, desto mindre risk för vidarespridning. Varje gång man tvättar händerna eller använder desinfektionsmedel bryts en smittkedja, säger Åsa Rosengren.

– Man kan som sagt inte säga att risken är helt noll och därför är det viktigt att man bryter smittkedjan genom att tvätta händerna. Det gäller i gymmet eller på dörrhandtag eller allt som du tar i. Det gäller även skopan vid lösgodisdisken och salladsbesticken.

Vidare är coronaviruset ett luftvägsvirus och trivs inte alls bra i magsäcken, säger hon, det är alldeles för surt.

– Det är skillnad på virus och virus. Det här coronaviruset är anpassat för luftvägarna och det beror på att det har ett fettlager, ett slags hölje, runt sig som gör att det tycker det är extra gosigt i luftvägarna. Men så fort det där lagret förstörs så funkar det inte längre.

Hon använder norovirus (orsakar vinterkräksjukan) och hepatit A-virus för att illustrera skillnaden.

– De har inget fettlager runt sig utan deras yttre lager är som ett slags pansar som gör att de klarar sig i magsäcken, de är skapta för att ta sig igenom magpassagen, men det har inte det här coronaviruset. Det dör när det kommer ner i magsäcken och det är liksom fel väg in.

Den här hållningen är inte bara Livsmedelsverkets egen, påpekar Åsa Rosengren, utan samma slutsatser drar bland annat Världshälsoorganisationen, Europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten och livsmedelsmyndigheter i andra länder.

– Det är liksom en samstämmighet i hela världen om att det inte smittar via livsmedel.

Man har från Livsmedelsverkets sida heller inte sett att någon blivit sjuk via lösviktsgodis eller andra ät- eller drickbara livsmedel.

– Men jag förstår att det finns mycket funderingar om det här. För det är liksom inte långt ifrån mun till näsa. Vi har tagit den här frågan på stort allvar och inte släppt den på över ett år. Och även om vi på ett tidigt skede kunde konstatera att det är ett luftvägsvirus så har det överraskat vid flera tillfällen. Än så länge, dock, har det inte överraskat så till vida att det skulle smitta via livsmedel eller dricksvatten, säger Åsa Rosengren.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

FAKTA.

Påsken är handelns näst viktigaste försäljningsperiod, enligt en undersökning från Svensk handel 2019. Framför allt är det på onsdagen och skärtorsdagen som försäljningen drivs upp.

Enligt rapporten sticker försäljningen av konfektyr (inklusive lösviktsgodis) samt kategorin Färsk mat ut kraftigt under påskhelgerna. För dessa kategorier ökade försäljningen med 73 respektive 24 procent under påskveckan 2018 jämfört med en genomsnittlig vecka. **Källa: Svensk handel**

02 ”Se till att någon du känner inte behöver vara ensam i påsk”

Jag var 19 år när jag kom till Sverige som gäststudent 1985. Mina grundläggande värderingar och syn på livet var redan formade.

Jag stötte på mycket nytt: en annan religion, ett annat språk, en annan kultur. Men om man flyttar till ett nytt land med goda intentioner och ambitioner finns alltid en vilja att lära något nytt, och detta var en stark drivkraft inom mig.

Jag fick uppleva ett väldigt annorlunda klimat, men jag fick även många gånger uppleva ensamhet, till exempel när det var långhelg. Då åkte de flesta andra studenter hem och jag var ensam kvar i studentkorridoren.

När jag kom till Sverige fick jag inte arbeta medan jag pluggade, utan det var bara tillåtet under de tre månader långa sommaruppehållen. Så det gjorde jag, men fick även då bo ensam i studentkorridoren.

Så småningom fick jag vänner. I och med att jag vet hur tufft det var att vara själv ibland beslutade jag mig redan då att jag alltid ska försöka bidra med att inte låta någon vara alldeles ensam, speciellt när det är jul, nyår eller påsk.

Det var tur att jag fick lära känna en ensam man, som varit en duktig idrottsman. Han älskar idrotten och har alltid hjälpt till mina barn Jessica och Jonathan Mridha (*en av Sveriges främsta tennisspelare, DN:s anmärkning*) med deras idrott. I början var han försiktig med att umgås med oss, men med tiden blev han en del av vår familj.

Vi firade jul, nyår och påsk med honom varje år i 16 år. Men förra året var det första gången han inte var med på vårt julfirande. Strax före jul insjuknade han covid-19.

Han är 78 år gammal och vältränad, men har astmabesvär, vilket innebär att han är i riskzonen. Vi har varit väldigt försiktiga med att träffa honom under hela pandemin.

Vi försökte hålla kontakt på telefon och åka till honom med nödvändiga saker. Som tur var, trots alla besvär, klarade han sig utan att hamna på sjukhus. På juldagen åkte vi till hans dörr

och lämnad lite julmat och fick se honom på avstånd.

Inför nyår var han fri från corona. Vi firade nyår från avstånd då lämnade vi lite god mat vid hans dörr.

Snart är det påsk och vi kommer förhoppningsvis att kunna fira påsk tillsammans med gott samvete. Det är extra roligt att vara med någon som inte är släkt, utan bara någon du känner och som behöver dig så att han eller hon inte känner sig ensam.

Livsglädjen och levnadslusten är inte på topp just nu. Många ensamma lider för andra påsken i rad under coronarestriktionerna. Just nu behöver vi varandras sällskap och närvaro som mest.

Rahman Mridha, Solna/

03 Mottagning för postcovid startar på KS i Huddinge

Allt fler människor drabbas av långdragna symtom efter att ha varit sjuka i coronaviruset. Nu öppnar ytterligare en mottagning för att möta de ökande vårdbehoven.

Patienttrycket är stort på de mottagningar som har specialiserat sig på så kallad postcovid och nya avdelningar är under uppbyggnad på flera håll i landet. Nu öppnar även Karolinska Universitetssjukhuset i Huddinge en ny avdelning för att möta behovet så snabbt som möjligt, rapporterar SVT Nyheter Stockholm.

– Antalet remisser ökar vecka för vecka. Patienter är i stort behov att få vård, säger Heidi Stensmyren, -temachef på Karolinska Universitetssjukhuset, som

ansvarar för den nya verksamheten, till SVT Nyheter Stockholm.

Specialistläkare ska nu rekryteras till den nya mottagningen, där det även ska forskas på området.

Symtom hos långtidssjuka i covid kan bland annat vara utmattande trötthet, huvudvärk, andningsbesvär, luktbortfall, långvarig feber och minnesluckor.

Sedan tidigare finns flera mottagningar för postcovid i Sverige, de första öppnade på Vrinnevisjukhuset i Norrköping och en på Karolinska universitetssjukhuset i Solna norr om Stockholm, där det är kö sedan en tid tillbaka.

Bara i Stockholms län har över 10 000 personer diagnosticerats med postcovid, enligt siffror som SVT Nyheter Stockholm begärt ut från regionen.

TT

03 Läkaren som befriade slavar från IS är död

Nemam Ghafouri från Märsta, befriade kvinnor och barn som varit slavar hos terrorsekten IS. I torsdags avled hon i covid-19, mitt i sitt arbete.

Med sin röda sjal och sitt orädda sätt blev den svenska läkaren en hjälte för tusentals – både i Sverige och i Kurdistan. Hon blev 52 år.

De sprang mot henne när hon kom i röd sjal mellan flyktinglägrens vita tält. De, som varit med om ofattbart våld och sadism, log varmt mot sin ”doktora”. Nemam Ghafouri, läkaren från Märsta, räddade liv och gav slocknade människor tillbaka livslusten.

Nu är hon själv borta. I torsdags kväll avled Nemam Ghafouri i covid-19 på Danderyds sjukhus, 52 år gammal.

Hon insjuknade mitt sitt arbete med att befria och återförena mammor och barn som hållits som slavar av terrorgruppen IS. För en dryg vecka sedan fördes hon med ambulansflyg från Irak till Sverige, men hennes liv gick inte att rädda.

– Att hon är borta är en humanitär katastrof. Stora ord – men så är det, säger hennes syster Nazdar Ghafouri.

Med sin röda sjal och sitt orädda sätt blev Nemam Ghafouri en lätt igenkännlig hjälte i gränstrakterna mellan Irak och Syrien. Hon byggde upp en egen hjälporganisation, Joint Help for Kurdistan, som gav sjukvård, skola och mat till människor som förlorat allt.

Sommaren 2014 anlände hon för att hjälpa barn som flytt kriget. Hon hade bara tänkt stanna några veckor. Men när hon mötte utsvultna och sjuka yazidier, kristna och andra minoriteter som drivits på flykt av terrorsekten IS, blev hon kvar.

Nemam Ghafouri byggde upp sin hjälporganisation. Lärde känna lokala makthavare. Gick på nitar ibland, som när hon trotsade starka hedersnormer genom att offentligt nämna namnet på en flicka som blivit hedersmördad. En mobb av män kastade stenar mot henne och hennes läkarkollega, och de tvingades fly.

Ibland reste hon hem till Sverige för att jobba på vårdcentraler i några veckor. Så fick hon råd att fortsätta jobba gratis med de yazidiska folkmordsöverlevarna.

I fönstren hemma i Märsta ställde hon kaktusar. De taggiga växterna överlevde när hon var borta.

Nemam Ghafouri rycktes bort mitt i sin livsgärning. För några veckor sedan publicerade New York Times ett reportage om Nemam Ghafouris senaste djärva räddningsaktion, där yazidiska barn återförenades med sina mammor.

– Det var där hon smittades, på det safe house där kvinnorna och barnen var, säger hennes syster.

Nemam Ghafouri slog först bort sina symptom. Till slut gick hon med på att låta sig transporteras till Sverige. Hon hann ta avsked av sin mamma och sina syskon.

Det hände att Nemam Ghafouri kopplade av med handarbete. Hon tillverkade själv de armband som rasslade kring hennes starka handleder. På ett av dem fanns ett ingraverat budskap i snirklig stil.

”She believed she could”, stod det, *”so she did”*.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se

03 Tegnell och Bergström: Så blir sommaren 2021

En lugn sommar där vi kan fortsätta resa i Sverige och om allt går enligt planerna en fullvaccinerad befolkning redan under juli. Så ser statsepidemiolog Anders Tegnell och Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström på sommaren.

Efter ett år som började med försenade vaccinleveranser, nedskrivna prognoser och en ökad smittspridning går Sverige mot en sommar som kan betyda en vändpunkt när det gäller pandemin.

De vaccin som då har nått Sverige har potentialen att ge alla svenskar som vill ett skydd mot svår covid-19.

För statsepidemiolog Anders Tegnell står hoppet också till att sommaren ska ge samma positiva utveckling

som 2020 då vi såg snabbt fallande dödssiffror ända in i början av augusti då de åter vände uppåt.

– Mycket talar för att det blir en lugn sommar också i år. Har vi fått en bra vaccinationstäckning kan vi vara lite mindre försiktiga, säger Anders Tegnell.

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström är även han optimistisk. Med 11 miljoner utlovade doser fram till sista juni, där 1,2 miljoner doser är ett endosvaccin (Janssen) som alltså bara kräver en spruta medan övriga kräver två, kommer omkring 5 miljoner svenskar att vara fullvaccinerade till sista juni och ytterligare 2 till 2,5 miljoner hunnit få en första dos.

Och trots att regeringen flyttat fram målet till augusti är Bergström optimistisk.

– Vi kommer att vara färdiga med alla under sommaren. I juni kommer ytterligare 3,9 miljoner doser och i juli 4–5 miljoner doser. Så det tar inte slut, säger Bergström.

De vaccin som kräver två doser når inte full effekt förrän efter den andra dosen. När det gäller Astra Zeneca ska man vänta tre månader innan man får sin andra dos. För Pfizer och Moderna är det sex veckor. Men en del av skyddet kommer redan efter den första. Richard Bergström nämner Storbritannien där många bara fått en dos och där effekten på smittspridningen och antalet avlidna är tydlig. Något liknande är att vänta i Sverige.

Och trots den just nu låga vaccinationstakten med mellan 30 000 och 40 000 vaccinationer om dagen kommer situationen att ändras snabbt. Redan till veckan kommer 250 000 doser att levereras till Sverige och veckan efter 500 000 doser.

–Då de nya fabrikerna kommit i drift så kommer vaccinationstakten att öka kraftigt de kommande veckorna, säger Richard Bergström.

Så hur ska vi göra för att undvika att allt tar fart igen i augusti som det blev efter förra sommaren?

– Då får vi verkligen hoppas att vi har nått långt när det gäller vaccinationsarbete. Men jag tror att vi behöver ha en väldigt hög vaksamhet också under hösten. Då kan det bli mycket diskussion kring utbrott i olika miljöer där man av olika skäl inte är så väl vaccinerade. Vi kan få en punktvis smittspridning, säger Anders Tegnell.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

03 Viktigt planera TBE-vaccinering i covidtider

Vill man vaccinera sig både mot TBE och covid-19 så bör det gå en viss tid mellan sprutorna, rekommenderar Folkhälsomyndigheten. Det kan därför vara en idé att i god tid planera för sprutan mot fästingsmittan.

Varje år rapporteras omkring 200-400 fall av TBE i Sverige. När vaccinationerna mot sjukdomen drar i gång för säsongen bör det gå en vecka mellan det att du har tagit en spruta mot TBE och vaccinet mot covid-19, enligt FHM.

– Det är egentligen för att covid-19-vaccinen är så nya. Man vill ha koll om det blir biverkningar, så att man vet till vilket vaccin de hör till, säger Marika Hjertqvist, epidemiolog vid Folkhälsomyndigheten.

TT

03 Få har hittat till de nya rut-avdragen

De nya rut-tjänsterna som infördes vid årsskiftet har lockat få. Knappt 600 - tvättjänster och 1 300 transporttjänster med rut-avdrag har utförts.

Att vi kan bygga till, måla om och dra om elen med skatterabatt är väl känt, och vi har ”rotat” som aldrig förr under pandemin. Totalsumman för rotavdragen blev 10,7 miljarder kronor i fjol, vilket är nästan en miljard mer än 2019. Under årets första månader har vi fortsatt i samma stil, under januari och februari uppgår rot-avdragen till nästan 1,9 miljarder kronor.

– Rot har ökat rejält, det är hemmafixandet under pandemin, säger Markus Jakobsson på Skatteverkets statistikavdelning.

Färre verkar dock veta att vi numera också kan lämna bort vittvätten och få hjälp med ommöblering hemma. Vi kan också ta hjälp att forsla bort möbler och grejer från hemmet för att lämna till second hand, och vi kan anlita hjälp för att se till vår bostad.

De nya rut-avdragen infördes vid årsskiftet. Men så här efter ett par månader verkar få ha hittat dem. 576 tvättjänster har utförts, cirka 1 300 transporter och tillsynsarbete för cirka 630 000 kronor. Möbleringsjobb för drygt 2,5 miljon kronor har utförts.

– Det har ju bara gått två månader, och det brukar ta lite tid då det kommer en ny tjänst. Så var det när rut-avdraget för reparation av vitvaror infördes 2017 också, säger Markus Jakobsson.

Nu har svenskarna dock hittat till avdraget för att reparera vitvaror, i fjol lagade vi för nästan 47,2 miljoner kronor, mot 23,7 miljoner kronor 2017.

– Företagen kanske inte har ställt om sin verksamhet till de nya tjänsterna heller.

Både tvättjänster och transporttjänster redovisas enligt schablon, där rutavdraget blir 50 procent av hela beloppet, berättar han.

– Det är för att det ska bli enklare, företagen behöver inte redovisa antalet timmar till oss, säger Markus Jakobsson.

TT

FAKTA. NYA RUT-AVDRAG

Vid årsskiftet höjdes taket för rut-avdraget till 75 000 kronor/år, och nya rut-tjänster tillkom:

Tvätt och vård av kläder och hemtextilier vid en tvättinrättning, möblering, transporttjänst som avser bortforsling av bohag och annat lösöre från bostaden till försäljningsverksamhet som drivs i syfte att främja återanvändning samt enklare tillsyn av bostaden.

Källa: Skatteverket

03 Experter positiva till nya avgiftstaket

I flera år har avgifterna för att flytta pensionsförsäkringar varit omdiskuterade. Den 1 april trädde regeringens nya avgiftstak i bruk – något som innebär att en flytt inte får kosta mer än 600 kronor.

– Det här är ett viktigt steg mot en schyst pensionsmarknad, säger Nordnets sparekonom Frida Bratt.

Att flytta sin pension och annat försäkringssparande är varje enskild persons rätt enligt svenskt lag. Men enligt Bratt har höga flyttavgifter, som baserats på en andel av kapitalet som flyttas, inneburit att privatsparares pengar ofta låsts inne.

– I praktiken har man hindrat den flytträtt som finns. Sparare som har velat flytta sin pension har sett att det

inte lönar sig och då blir de kvar i dåliga villkor. Att det ska gå till så är oacceptabelt, säger Frida Bratt.

– Utfallet av pensionen, särskilt tjänstepensionen, är så beroende av avkastning och avgifter och då är det rimligt att man som sparare ska kunna välja var den är placerad men så har det inte riktigt varit, fortsätter hon.

Det nya avgiftstaket gäller för individuellt försäkringssparande – det vill säga privata och individuella tjänstepensionsförsäkringar. Inte kollektivavtalad tjänstepension.

Enligt Nordnet betalar svenskarna 2,6 miljarder kronor varje år i samlade pensionsavgifter för tjänstepensionssparande utanför kollektivavtalen. En stor del av dessa pengar hade i stället kunnat gå till svenskarnas pensioner i stället för till pensionsbolagen, förklarar Frida Bratt.

De senaste åren har de höga avgifterna varit både omdebatterade och kritiserade. Även från regeringens håll har man velat komma till bukt med problemet. I samband med en remiss till Lagrådet i april 2019 förklarade Per Bolund (MP), då finansmarknads- och bostadsminister men nu miljö- och klimatminister, att regeringen tappat tålamodet med ”bolag som låser in sina kunder genom att ta ut orimligt höga avgifter.”

Lagändringen innebär att flyttavgifterna från 1 april högst får uppgå till ett belopp som motsvarar de direkta kostnaderna för den administrativa hanteringen av återköpet eller flytten beräknade för försäkringar av samma slag.

Avgifterna får dock aldrig uppgå till mer än 0,0127 prisbasbelopp vilket år 2021 är 600,71 kronor.

Stefan Thelenius, pensionsspecialist på Konsumenternas Försäkringsbyrå, är också han positiv till det nya avgiftstaket.

– Ja, det kommer att bli billigare för konsumenten. Tidigare kunde det röra sig i tiotusentals kronor i

avgifter för konsumenter som hade lyckats spara ihop ett större pensionskapital, säger Thelenius.

Däremot poängterar han att det inte blir enklare att flytta sin tjänstepension av lagändringen.

– Själva lagen omfattar inte flytträtten i sig. Har man en individuell tjänstepension kommer det fortfarande krävas att man får tillåtelse att flytta av sin arbetsgivare.

Enligt Stefan Thelenius har runt 90 procent av alla löntagare en kollektivavtalad tjänstepension och påverkas därför inte av avgiftstaket. Däremot, uppger han, är privata pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar relativt vanliga även bland de med kollektivavtalad tjänstepension och uppskattningsvis hundratusentals konsumenter berörs därför på ett eller annat sätt.

Samtidigt tror Stefan Thelenius att många inte ens vet om flytträtten – men för den insatte finns pengar att spara.

– Det är alltid fördelaktigt att sätta sig in i vad man har för försäkringssparande och till vilka villkor. En bra start är att inventera vad man har och vilka avgifter man betalar. Det kan vara tusentals kronor, i extremfall hundratusentals kronor, man sparar om man sitter med en dyr lösning, säger han.

Robin Salomonsson

robin.salomonsson@dn.se

FAKTA. AVGIFTSTAKET

Regeringens nya avgiftstak införs den 1 april och gäller individuella pensionsförsäkringar, däribland individuell tjänstepension. Det gäller också för fond- och depåförsäkringar och de individuella försäkringar som är tecknade efter 1 juli 2007.

Avgiftstaket ligger på 0,0127 prisbasbelopp, vilket motsvarar omkring 600 kronor för 2021.

03 IMF: Utmanande väg mot återhämtning

Recessionen till följd av covid-19-pandemin har inte varit någon vanlig recession. I jämförelse med tidigare globala kriser så var kontraktionen nu plötslig och djup, men systemisk finansiell stress har i stort sett undvikits så här långt.

Det skriver IMF-ekonomerna Sonali Das och Philippe Wingender i ett delkapitel ur den kommande globala konjunkturprognosen (WEO).

”Men vägen mot återhämtning är fortsatt utmanande, i synnerhet för länder med begränsat finanspolitiskt utrymme, och den försvåras av de skilda effekterna av pandemin”, skriver ekonomerna.

De noterar att omfattningen av återhämtningen kommer att bero på hur ihållande de ekonomiska skadorna blir på medellång sikt. Det kommer att variera mellan länder och bero på den framtida banan för pandemin; andelen högkontaktsektorer; kapaciteten hos företag och anställda att anpassa sig och effektiviteten i policyresponsen.

Trots att IMF nu ser en starkare tillväxt än väntat när den globala ekonomin återhämtar sig från covid-19-chocken väntas den globala produktionen nu vara omkring 3 procent lägre 2024 än vad som antogs i prognoserna före pandemin.

När det gäller åtgärder för att minska de ekonomiska skadorna noterar IMF-ekonomerna att erfarenheter från tidigare recessioner understryker vikten av att undvika finansiella störningar och att säkra effektivt policystöd till dess att återhämtningen är tydligt på väg.

Länder måste skräddarsy sina åtgärder till de olika stadierna i pandemin med en kombination av bättre riktat stöd till påverkade hushåll och företag samt offentliga investeringar.

När vaccinationsgraden förbättras och utbudsstörningarna mildras bör åtgärderna, enligt IMF-ekonomerna, fokusera på tre prioriterade områden:

Sociala skyddsnät måste expanderas för att hantera den ökade ojämlikheten, och tillräckliga resurser måste allokeras till hälsovård och utbildning.

Produktiviteten bör stödjas med åtgärder som ger utrymme för jobbmobilitet, och konkurrens och innovationer måste stödjas.

Ökade offentliga infrastrukturprojekt, i synnerhet i grön infrastruktur för att stödja privata investeringar.

IMF-ekonomerna betonar också behovet av starkt internationellt samarbete för att hantera växande divergens mellan länder, och att det är vitalt att finansiellt ansträngda ekonomier har tillräcklig tillgång till internationell likviditet för utvecklingsutgifter.

Direkt

03 Världens galnaste godis

Skrämmande sött och salt. Parfym i godispåsen, strössel till frukost eller choklad med blod? Här är godiset i världen som ger dig en riktig (söt)chock!

De vrålsalta lakritsaporna har funnits på svenska godishyllor sedan 1982. Men då visste ingen att Djungelvrål många år senare skulle göra viral succé! I dag kryllar det av Youtubevideor där personer från världens alla hörn smakar på de svenska små aporna. Tittarna får se ansikten förvridas i fasa och ögon tåras. Testarna skriker, kippar efter luft och springer till papperskorgen för att spotta ut det de just har stoppat i munnen. För oss svenskar känns saltlakrits inte särskilt märkvärdigt. Men

för den som aldrig smakat, kan godiset verka som ett skämt. Äter svenskar verkligen detta frivilligt?! I andra länder gottar man till det på helt andra sätt. Här bredvid är några populära sötsaker som kanske skulle förvåna dina smaklökar.

Blodig favorit

I Ryssland säljs chokladkakan Hematogen på apoteket. Den har en ovanlig ingrediens. 5 procent av kakans innehåll är blod! Den började tillverkas i Sovjetunionen redan på 1920-talet. Den gavs då för att motverka järnbrist hos barn. Och under andra världskriget fick skadade soldater äta den för att återhämta sig snabbare. Än i dag köper många föräldrar Hematogen till sina barn. Blodet kommer från kor. Hur kakan smakar? Väldigt sött med en svag metallisk eftersmak, sägs det. (Vår vanliga svenska blodpudding innehåller ju också blod.)

Chokladchock!

Kitkat finns i många länder. Men visste du att det i Japan har lanserats över 300 smaker av den klassiska kexchokladen? Utöver vanligheter som jordgubb, banan och salt karamell, finns en hel del speciella smaker på listan. Vad sägs om wasabi, sojasås, misosoppa eller sötpotatis? En av de mest omtyckta, som ingår i det fasta sortimentet, är Kitkat med smak av matcha – grönt te. Det är en vanlig smak även på annat godis i Japan.

Mysko eller mums?

Du har säkert känt doften av mysk. Det är en vanlig ingrediens i parfymer. Men har du *smakat* det? I Australien skulle majoriteten nog svara ja. Hur mysko det än låter – där är mysk en vanlig smak på godis. Vanligast är ”musk sticks”, rosa halvmjuka godisstavar. De

har funnits i Australien i 100 år – och inte tappat sin popularitet än!

Kanderad kanel

Här i Sverige förknippar de flesta kanel med bullar och risgrynsgröt. Annat är det i USA. Där finns mängder av godis i kryddig kanelsmak! Små röda kanelgummibjörnar är en klassiker sedan nästan 100 år. På 1990- talet började björnarna även säljas med chokladöverdrag – vilket blev en succé. Men kanel finns i allt från hårda karameller till jellybeans och tuggummin.

Kryddiga klubbor

Mexiko är inte bara känt för sin kryddstarka mat – även godiset är ovanligt hett. Chilipeppar och tamarind (en växt som används i starka såser) är vanliga smaker. Till det mest populära godiset hör klubbor med smak av vattenmelon eller mango – doppade i brännande chilipulver. Så om vi i Sverige älskar en blandning av sött och salt, är Mexikos ultimata mix snarare sött och extremt superstarkt.

Fruktansvärd frukt

Världens värsta frukt, har den kallats. Eller stinkfrukt. För durian luktar så fränt att många knappt klarar att vara i närheten av den. Frukten är förbjuden i kollektivtrafiken i flera asiatiska länder. Lukten beskrivs av vissa som en blandning mellan stinkande strumpor, ruttna sopor och kattkiss. Men andra anser att frukten är en delikatess. I Malaysia och Indonesien äter man inte bara frukten som den är. Där är durian en given ingrediens i godis och snacks. Karameller, fruktkolor, kakor, chips, glass ... Hur märkligt det än låter kan vissa inte få nog av denna stinkbomb!

Sockersöt start

I Nederländerna startar många morgonen med en riktig sötchock. Det vanligaste pålägget på frukostmackan där är ... strössel! Något som i andra länder förknippas med glass och desserter, är rena vardagsmaten för holländarna. Traditionen sträcker sig 100 år tillbaka i tiden. Det första strösslet att piffa upp mackorna med togs fram 1919. Det döptes till ”hagelslag”, för att det liknar hagel. Numera finns hagelslag i alla möjliga smaker. Men populärast är chokladströssel. Att strössla det på ljust bröd med mycket smör är en riktig klassiker.

Josefin Auer

josefin.auer@dn.se

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministerns demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Högskola och forskning
- Studiefinansiering
- Vuxenutbildning

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- Utbildningsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet
- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

SW . 7957 Undervisning o d.

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- Högskola och forskning
- Studiefinansiering

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- Civila samhället och idrott
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- Kulturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Organisation
- Kontakt

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter
- Regeringens strategi för romsk inkludering
- Demokratin 100 år
- Kulturrådsbloggen

Aktuellt från Kulturdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
-
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”
Amanda Linds områden

- Civila samhället och idrott
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW 32 Statsvetenskap.

24 Låt Stockholmscentern visa vägen i skolpolitiken, Annie Lööf

För två månader sedan beskrev Centerledaren Annie Lööf och den utbildningspolitiska talespersonen Fredrik Christensson hur de vill utveckla valfriheten i skolan (DN Debatt 26/1). Även om de har en del bra idéer – som att alla ska göra aktiva skolval i ett samordnat system och att de nationella proven bör rättas externt – visar partitopparna att de inte förstår baksidan med kötid som urvalsgrund. I så fall hade de inte förespråkat en förändring som innebär att det ska gå att ställa sitt barn i kö tidigast tre år före skolstart, till skillnad från i dag när skolorna bestämmer själva.

För problemet med köandet är inte vid vilken tidpunkt startskottet går. Problemet är att det ger barn till planerande och välinsatta föräldrar en fördel framför andra. Det gäller även om det införs en särskild kvot för nyinflyttade som Centerpartiet föreslår, och oavsett om man kan börja köa från BB eller först när barnet är ett, tre eller fyra år.

I stället för att ägna sig åt mindre justeringar bör Lööf och Christensson lyssna på partikollegorna i Stockholm. I en motion inför höstens partistämma föreslår de att köerna slopas.

Därefter kan man ha synpunkter på detaljer, men den väg som Centerpartiet bör välja är den där alla föräldrar fyller i sina önskemål under en fastställd tidsperiod. Sedan fördelas platserna till kommunala skolor utifrån den närhetsprincip som gäller i dag, medan platser till översökta friskolor lottas ut, med undantag för förtur för yngre syskon till elever som redan går i skolan.

Kombinerat med att kommunerna eller Skolverket ges i uppdrag att sammanställa lättöverskådlig information om varje enskild skola, exempelvis om lärartäthet, betyg och resultat på nationella prov, ökar därmed allas möjlighet att göra välinsatta val. Dessutom försvinner behovet av att ställa ett barn i flera köer för att inte stänga några dörrar, som många gör nu, vilket försvårar planeringen för både kommunala och fristående huvudmän.

Inget av de här förslagen betyder att det som brukar kallas för det fria skolvalet, som i praktiken aldrig har varit någonting annat än en möjlighet att önska, är hotat. Att ersätta kötiden med en lösning som innebär att alla står på noll när skolstarten närmar sig – bortsett ifrån platsgarantin i en kommunal skola nära hemmet – är tvärtom en välbehövlig utveckling av det fria skolvalet.

Det är den modellen som både Centerpartiet och Liberalerna bör ställa sig bakom, när de tar fram skolpolitiken som de ska möta väljarna med inför nästa val. Inte det segregerande kösystemet.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

24 Flygplatsen i Västerås visar folkomröstning arnas problem

På söndagen hade väljarna i Västerås möjlighet att ta ställning till en kommunalpolitisk fråga som formulerades så här: ”Vill du att Västerås stad avvecklar verksamheten som bedrivs i flygplatsbolaget?” Resultatet blev som så ofta tidigare i de lokala folkomröstningar som hållits runt om i Sverige på senare år.

Sidan som segrar jublar och anser att frågan nu är avgjord (nära 80 procent röstade nej i Västerås), medan förlorarsidan hänvisar till det låga valdeltagandet och konstaterar att folkomröstningar ändå bara är rådgivande.

Mindre än fyra av tio väljare deltog i folkomröstningen och i stadsdelen Bäckby, med lägst valdeltagande, var det över åtta av tio som avstod.

Som vanligt är det också avgörande hur frågan ställs. Resultatet hade måhända blivit ett annat om västeråsarna fått ta ställning till ett ja eller nej till: ”Ska vi fortsätta ge nästan 400 miljoner kronor till flygplatsbolaget också de kommande 20 åren eller är det bättre att pengarna fortsättningsvis går till skola och äldreomsorg?”

Man kan dessutom, på goda grunder, anta att engagemanget bland dem som vill riva upp ett beslut är klart större än bland dem som genom att inte rösta förväntar sig att lagt kort ligger.

Ryanair, som trafikerar linjer till Malaga, London och Alicante, tackar och tar emot. Flygplatsen, vars passagerarantal halverats på 15 år, ska drivas vidare på skattebetalarnas bekostnad, trots mycket kort avstånd till andra stora trafiknoder.

Samtidigt är det naturligtvis så att demokrati inte kan utövas genom antaganden om dem som inte manifesterar sin åsikt genom att rösta.

Är lokala folkomröstningar inget annat än stora opinionsundersökningar med icke slumpmässigt urval? Hur utbredd är kunskapen om att politikerna ändå kan gå emot omröstningens utfall? I Västerås lägger nu S och L om sin politik. Flygplatsen drivs vidare.

Resultatet i dessa rådgivande kommunala folkomröstningar måste till syvende och sist tolkas och hanteras av dem som väljarna röstat fram i allmänna val.

I Malung–Sälen röstade fullmäktige för två månader sedan igenom en vindkraftspark efter att en folkomröstning i september, där 61 procent av väljarna röstade, slutat med 52,1 procent emot projektet och 44,6 procent för.

Om väljarna tycker att det är en skandal att kommunledningen gick emot den klart uttryckta folkviljan mot vindkraft på Ripfjället (som ger kommunen nya inkomster motsvarande en skattehöjning på 30 öre) så får de ju ändå tillfälle att visa att de tycker det.

Senast i september nästa år är det kommunalval. Folkomröstningar eller ej – det är alltid väljarna som har sista ordet.

Jens Runnberg jens.runnberg@dn.se

24 ”Malmö behöver ett museum om Förintelsen”

Minnesmärke. Regeringen har beslutat att Förintelsemuseet ska placeras i Stockholm. Många hade nog tagit för givet att det skulle placeras i Malmö. Men behovet av ett Förintelsemuseum i Malmö har inte upphört. Därför bör Malmö stad tillsammans med Region Skåne se till att det förverkligas, gärna inför höstens internationella Förintelse-konferens.

En lämplig placering vore det gamla färjeläget i Malmö. Från färjeläget seglade färjan Malmö ut med de Vita bussarna i april 1945. En månad senare kom färjan tillbaks med överlevande offer från Förintelselägren i Tyskland.

Varför ska Stockholm, som inte ens lyckats skapa ett Raoul Wallenberg-museum, vara den bästa platsen för ett Förintelsemuseum? Det mest naturliga vore ett Raoul Wallenberg-museum i Stockholm och ett Förintelsemuseum i Malmö.

I dag finns i Stockholm Raoul Wallenbergs portfölj på en bänk utanför Utrikesdepartementet på Gustav Adolfs torg, ett monument på Nybroplan och ett rum på Armémuseum. En påtaglig manifestation för Förintelsen vore ett museum till Raoul Wallenbergs ära i Stockholm.

Carl-Johan Jargenius, Helsingborg

24 Låt inte pandemin fördjupa segregationen

Vi vet att pandemin drabbar redan utsatta grupper värst. Men risken är också att pandemins indirekta konsekvenser bidrar till ökad segregation, skriver statsvetaren Nazem Tahvilzadeh.

Ett känt politiskt talesätt är att inte låta en god kris gå förlorad. Vilka politiska hantverkare och vilken politik kommer att ta vara på de möjligheter som covid-19-pandemin skapar? En gränslös hälsokris ödelägger nu inte bara sårbara människors liv, utan också hela samhällsekonomier. Men det finns även en risk att pandemin utlöser politiska kriser som ökar klyftorna och segregationen. Ser vi tillbaka på konsekvenserna efter finanskrisen 2008 ser vi i värsta fall också vårt nästa årtionde.

Ökad ojämlikhet satte frågor om invandring, kriminalitet och segregation på den offentliga agendan. I samhällsforskning används begreppet “segregation” för att beskriva hur sociala ojämlikheter förrumsligas och skapar åtskillnader som främst isolerar fattiga vid vissa platser. I det offentliga samtalet uppfattas ”segregation” nu i stället som existensen av ”utsatta områden” – ett antal bostadsområden i olika städer med sammanlagt en halv miljon invånare, fem procent av landets befolkning. Olika debattörer pekar på det faktum att icke-

europeiska invandrare, deras barn, låginkomsttagare, arbetslösa och andra marginaliserade tenderar att leva koncentrerat i vissa stadsdelar i storstäders utkanter. De flesta tycks mena att det är här problemet ligger.

Konsekvensen är att politiker som vill visa handlingsförmåga och lyhördhet för allmänhetens oro om ökad segregation formulerar symbolpolitiska projekt med ineffektiv resursfördelning och mål som är omöjliga att uppnå. Projekten bidrar på kort sikt till att stärka vissa politikers grepp om den politiska agendan. Men på lång sikt bidrar ineffektiv projektpolitik till ökad ojämlikhet.

Om målet med segregationsbrytande åtgärder är att bryta segregationen, finns det en poäng att se över varför selektiva projekt riktade mot ”utsatta områden” inte uppnått sina mål efter minst 40 års experimenterande. Det finns också anledning att titta närmare på hur dessa projekt bidrar till ökad segregation.

För de som bor i ”särskilt utsatta områden” är det mycket mer skadligt att det offentliga samtalet återkommande pratar om deras områden som ett samhällsproblem, än att de faktiskt lever där. Här lever de trots allt sina liv i en välplanerad miljö: de går i förskolor, skolor, leker och umgås, pluggar och tränar och arbetar, över hela staden. Sociala problem finns, men det finns det ju fler av i andra stadsdelar där 95 procent av den svenska befolkningen är bosatta. Det är inte de marginaliserade invånarna i ”utsatta områden” som har avgörande makt över samhällsutvecklingen. Makten ligger i deras grannars händer på andra sidan motorvägen, i villaområden och exklusiva kvarter. Men livet i de rikas reservat problematiseras inte inför öppen ridå.

I stället förstärker en strid ström av ”förortslyft” den allmänna bilden att kriminalitet, social oro, arbetslöshet och andra bekymmer orsakas av ”utsatta områden”. Detta stigmatiserar ytterligare dessa bostadsområden och dess invånare.

Alternativet till symbolpolitiska projekt mot segregation är generella åtgärder för ökad jämlikhet. Regeringens rekordstora stödåtgärder 2020 dämpade exempelvis covid-19-pandemins skador genom generella stödpaket för hela samhället, även om befolkningen i ”utsatta stadsdelar” drabbades värst. Genom att tillhandahålla faktiska möjligheter för en robustare demokratisk framtid där alla kan uppnå sina drömmar oavsett bostadsort kan staten dra undan mattan för destruktiva krafters inverkan på människors liv. Inte genom offentlig mobbning och kontraproduktiva ”förortslyft”.

Nazem Tahvilzadeh

Universitetslektor i statsvetenskap vid Malmö universitet

25 Sverige kavlar upp ärmen

Ibland undrar man om man lever i ett land eller ett skämt, sa Arne Anka. Och det var ändå långt innan vissa började tro att Bill Gates och judarna använder covidvaccin för att inseminera folk med mikrochips i syfte att öka globaliseringen.

Det har varit ett år av dåliga nyheter. Den senaste rör vaccinkriget mellan i första hand EU och Storbritannien, en konflikt som på onsdagen hettades upp av EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen.

I stället för att samverka och se till att så många som möjligt får sprutan – även utanför de rika länderna – visar de ansvariga upp protektionismens fulaste ansikte.

Sverige har av tradition hög tillit och vaccinationsvilja. Men tidigare undersökningar har visat att bara hälften av svenskarna skulle ta ett coronavaccin och att även många anställda inom sjukvård och äldreomsorg säger nej.

En del har goda skäl, som graviditet eller att de redan har antikroppar, men vaccinmotståndet som florerat är ofta ansvarslöst, egoistiskt och okunnigt.

Ja, det finns små risker för biverkningar. Men risken att bli sjuk, att själv riskera att belasta en redan tungt andfådd sjukvård och att smitta andra överväger kraftigt.

Desto bättre nyhet att nästan alla deltagande i en Novusmätning, redovisad av SR, nu säger sig vara beredda att kavla upp ärmen och ta sin spruta. Bara sex svenskar av 100 säger nej. En kontrollmätning av studien visade dessutom att resultaten står sig även efter de senaste - problemen med Astra Zeneca-vaccinet.

Det är en seger för förnuftet och en förlust för viruset. En glädjenyhet som visar att man med tålmodig argumentation – och transparens kring de frågetecken som alltid finns kring nya preparat – kan övervinna fördomar, konspirationsteorier och ryska informationskampanjer som vill bryta vaccinviljan i väst.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

25 De vill ta 600 000 kronor av skolans pengar till ett meningslöst jippo

Här ska ni få höra en riktigt dålig idé: - Moderaterna och Liberalerna i Göteborg har kommit på att de allra bästa niondeklassarna i staden ska få 2 000 kronor var, rätt i handen, plus en middag i pampiga Börshuset. Minst 600 000 kronor beräknas det här tilltaget kosta, och de pengarna ska tas ur skolbudgeten.

Axel Darvik (L) förstår inte alls hur någon skulle kunna ha invändningar mot detta. ”Vi tycker att det är viktigt under det här väldigt kämpiga året som vi har haft med corona att vi uppmärksammar de eleverna som har gjort bra ifrån sig och att de får en extra morot”, förklarade han för SVT häromveckan (17/3).

Aldrig har jag väl sett något mer typiskt exempel på den dumgladvulgära inställning till utbildning som tyvärr bara får allt större fäste i samhället.

För det första att de alls kommer på den opedagogiska tanken att just höga betyg ska belönas. Det finns ju redan stipendier, som är tydligare kopplade till specifika prestationer: en summa för ytterligare förkovran, eller vistelse på annan ort för vidare studier. Varför ska vissa barn få en plötslig klumpsumma med skattepengar för sina höga betygs skull?

För det andra att förslaget kommer nu, långt in på vårterminen, när läsåret snart är över och pengarna inte ens kan bli den sporre att försöka prestera bättre som dessa moderater och liberaler vill ha den till.

För det tredje att till på köpet lägga fram detta mitt under en pandemi, då klyftorna är större än någonsin mellan de barn som har det bra och de som har det dåligt.

Många elever har helt enkelt inte förutsättningarna att hänga med i distans-undervisningen, antingen det beror på att de har svårt att lära, att de är trångbodda och inte har någon egen lugn plats att dra sig undan till, att de lever under svåra familjeförhållanden med våld och oroligheter, eller att isoleringen tär på dem psykiskt.

Skolan kommer att behöva vartenda öre den kan få för att säkra en god utbildning i fortsättningen, när allt det här är över – inte minst då för de elever som av olika skäl nu hamnar ohjälpligt efter. Men en rejäl del av den kommande skolbudgeten i Göteborg vill Moderaterna och Liberalerna i stället alltså fördela om på ett meningslöst engångsjippo för dem som redan stått som vinnare. Det är så verklighetsfrånvänt, alltsammans.

Och övertygelsen om att det bland barn och unga finns ett uppdämt behov av kontant belöning från myndigheterna avslöjar även en hel del om dessa lokalpolitikers inställning till skolan, och till utbildning – och även om dem själva.

Smickrande är det inte.

Lisa Magnusson lisa.magnusson@dn.se

25 Oberoendet inte så bräckligt som det verkar

Olle Wästberg kräver att oberoendet för public service skyddas i grundlagen. Men det finns redan en viss tröghet i systemet, skriver Förvaltningsstiftelsens ordförande Helena Stålnert.

Public service-företagens oberoende är förvisso inte i alla avseenden perfekt garanterat. Men inte heller fullt så bräckligt som det kan verka av Olle Wästbergs artikel (DN 22/3). Det är inte lätt att ge en tydlig bild av hur bolagens verksamhet styrs och regleras. Men alla

debatter förtjänar att baseras på ett sakligt underlag.

Riksdag och regering slår fast ramarna för verksamheten i ett sändningstillstånd. Det nuvarande gäller från 2020 till 2025. Under den perioden är det Granskningsnämnden, som är en del av Myndigheten för press, radio och tv, som årligen följer upp att bolagen uppfyller sina sändningstillstånd.

Förvaltningsstiftelsens uppdrag är att värna programbolagens oberoende. Stiftelsen äger alla aktier i bolagen, utgör alltså bolagsstämma och utser ledamöter i dessa bolags styrelser. Till skillnad från tidigare, då Olle Wästberg var ordförande i Sveriges Radio, så får ledamöter i programbolagens styrelse inte ha några politiska uppdrag. De tre aktiebolagens styrelser utser vd i respektive bolag, övriga ledningen utses av vd.

Förvaltningsstiftelsens ledamöter utses, som Olle Wästberg påpekar, av regeringen. Men ledamöterna utses efter rekommendation från de olika politiska partierna och i proportion till resultatet i det senaste riksdagsvalet. För närvarande består Förvaltningsstiftelsen av tre ledamöter som rekommenderats dit av socialdemokraterna, två vardera av moderaterna och sverigedemokraterna samt en vardera av övriga partier. Jag själv, som ordförande, är politiskt oberoende.

Mitt mandat löper på fyra år. De övrigas på åtta år. Hälften av dessa har mandat som löper ut året efter nästa riksdagsval. De övrigas mandat först fyra år därefter. Så en förändring av regeringsmakten innebär inte en omedelbar förändring av Förvaltningsstiftelsens sammansättning, eftersom tillsättningen av hälften av ledamöterna sker först ett år efter ett

riksdagsval. Den andra hälften först efter ytterligare ett riksdagsval.

Det finns alltså en viss tröghet i systemet, om än inte någon evig garanti för ett oberoende public service.

Helena Stålne

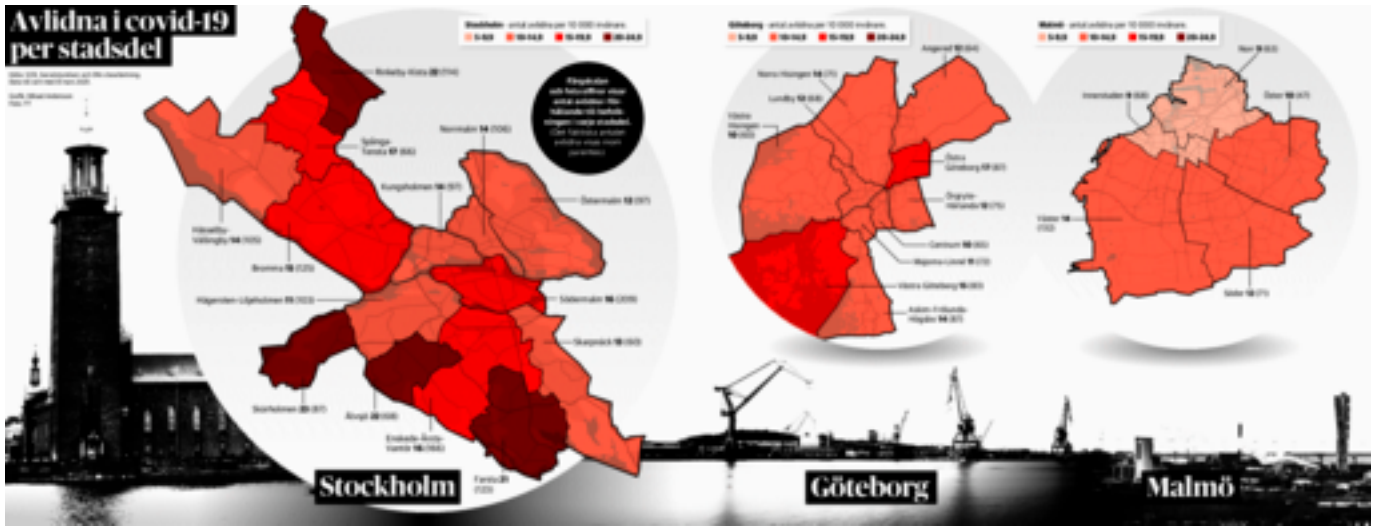
Avlidna i covid-19 per stadsdel
Stockholm
Göteborg
Malmö

26 Oro när gymnasierna åter ska öppna

Fjärr- eller distansundervisning har legat mellan 20 och 80 procent sedan januari, men nu meddelar regeringen att detta upphör från den 1 april.

Enskilda regioner kan däremot fortfarande ha distansundervisning om smittoläget kräver det.

Både Lärarnas riksförbund och Lärarförbundet är kritiska till beskedet, de senare kallar det för ett aprilskämt.

– Jag vill skicka en skarp uppmaning till skolornas huvudmän att göra ett omtag i arbetet med att göra skolan så smittsäker som det bara går. Gå igenom lokaler, schemaläggning och kolla ventilationssystemen ett varv till. Går det att hålla undervisningen utomhus är det förstås bättre, säger utbildningsminister Anna Ekström (S) under en pressträff på torsdagen.

På grund av stora regionala skillnader ska smittskyddsläkare ha fortsatt rätt att stänga närundervisningen lokalt eller regionalt. Regeringens besked innebär med andra ord att fjärr- eller distansundervisning kan återinföras för att exempelvis undvika trängsel i skollokalerna eller kollektivtrafiken.

– Det är inte satt att fjärr- och distansundervisning inte alls kan användas längre, men det kräver vissa förutsättningar och att man har en dialog lokalt, sade

statsepidemiolog Anders Tegnell på torsdagens pressträff.

På Folkhälsomyndighetens rekommendation har undervisningen till övervägande del varit på distans under pandemin. Vårterminens avgångselever har alltså tillbringat nästan hälften av sin gymnasietid utanför den fysiska skolmiljön.

Anders Tegnell konstaterar att distansundervisning varit tuff för många elever.

– Vi har haft långa diskussioner tillsammans med Skolverket och olika företrädare för skolorna och det är helt klart att många av de unga har påverkats väldigt negativt av den här långa perioden då man inte har kunnat vara i skolan.

Uppfattningen delas av Anna Ekström.

– Hur viktig skolan är för ungdomarna har blivit alldeles tydligt under den här pandemin, den ska vara det sista vi stänger och det första vi öppnar. Den strategin bygger på att vi vuxna tar ansvar för att följa rekommendationerna och det innebär också att påsken inte blir som vanligt utan den kan bara firas med de allra närmaste, säger Anna Ekström.

Ett exempel på regioner som väljer att fortsätta distansundervisningen upp till 80 procent är Västra Götaland där smittskyddsläkaren Thomas Wahlberg sagt att de regionala rekommendationerna ska vara åtminstone till den 18 april. Smittspridningen i regionen är fortfarande hög och att då ändra rekommendationerna är inte aktuellt, sade han på onsdagen.

Liknande gäller också för Västerbotten där man i exempelvis i Umeå meddelat att

distansundervisning delvis kommer att fortsätta till den sista april, med undantag för sistaårseleverna som ska få komma tillbaka efter påsk.

Både Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund är skeptiska till regeringsbeslutet för att man anser att ansvaret därmed läggs över på huvudmännen. Lärarförbundets ordförande Johanna Jaara Åstrand uppfattade beskedet som ett aprilskämt, säger hon.

– Jag är nog absolut inte ensam om att tolka det så, både med tanke på hur smittläget ser ut och framför allt om regeringen nu tror att arbetsgivarna helt plötsligt efter ett års pandemi den 12 april kommer att börja ta ansvar som de hittills inte tagit. Det råder ingen tvekan om att lärarna vill tillbaka, men oron hos dem är stor och det är bland annat därför vi har argumenterat för att lärare borde prioriteras i vaccinationen, säger Johanna Jaara Åstrand.

– Det är tydligt att regeringen grundar sitt beslut i att det är viktigt för eleverna att få komma tillbaka. Det håller vi så klart med om, men det är en extremt stor risk att fler elever och lärare blir sjuka. Om närundervisningen nu blir norm ställer det mycket höga krav på arbetsgivarna för att förhindra smittspridningen – smittskyddsläkarna kliver ju in först när smittan är ett faktum.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

.

26 ”Äntligen finns inget vi längtar så mycket efter som skolan”

Deras gymnasietid blev inte alls vad de hade hoppats. Distansundervisningen slog sönder det mesta och de – eleverna i årskurs tre på Solna gymnasium – blev mycket glada när de tog del av utbildningsminister Anna Ekströms besked i går.

– Äntligen, hoppas bara det blir verklighet också, säger Erik Gori, 18, som går sista terminen på naturprogrammet.

Det är halvtomt i aulan på Solna gymnasium på torsdagsförmiddagen. Årskurs ett har distansundervisning, de tvåor och treor som inte har lektion sitter utspridda, några är utomhus i det skarpa solljuset.

Beskedet om att de alla kommer att få återvända till sina klassrum – om inte smittläget bedöms vara för allvarligt – får dem att skina upp.

– Alltså allvarligt, det har varit riktigt jobbigt och svårt med distansundervisningen. Många har tappat både fokus och lust. Det känns som vi blivit bestulna på vår gymnasietid, säger Mattius Yousef, som går sista året på samhällsprogrammet.

Hans skolkamrater håller med:

– Vi har förlorat massor med kunskaper och tid, det är hemskt, säger Sinem Fakka som också ska ta studenten från naturprogrammet i juni.

Sarah Hussein Mehdi, som går samhällsprogrammet, håller med:

– Om ni bara visste hur många som gett upp. Det här har hållit på i tre terminer snart, det har bara blivit sämre och sämre. Den som tror att distansundervisningen håller måttet tror fel, säger hon.

Fler av eleverna som DN träffar ”erkänner” att de själva blivit slöa och omotiverade:

– Man har vaknat fem minuter innan lektionen, slagit på datorn men stängt av både kameran och mikrofonen, så att ingen ska se att man ligger kvar i sängen, säger en av tredjeårsstudenterna.

Nu hoppas de att det blir verklighet av utbildningsminister Anna Ekströms besked på torsdagen:

– Jag kan inte förklara hur glad jag blir, även om det känns som att beslutet kommer för sent. Men kanske att de som kommit efter och som går sista terminen kan komma i kapp nu, säger Erik Gori som är säker på att hans fokus och motivation kommer att öka.

Smittspridningen då?

– Det är klart att det är dubbelt. Vissa måste åka kollektivt till skolan hit, men väl här går det ju att hålla avstånd. Men visst, ökar smittspridningen i samhället på grund av att gymnasierna öppnar är det ju inte bra, även om priset att stänga skolorna också är högt, säger Sinem Fakka.

Mariam Anwar, sista året på samhällsprogrammet, tycker hyckleriet, som hon kallar det, är det värsta:

– Det är svårt att känna respekt för rekommendationer och restriktioner som är så ologiska. Det har varit okej att shoppa – men inte att gå i skolan? Jag fattar det fortfarande inte, hur man kan vilja offra en hel generation gymnasieelever, säger hon.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

26 Ny rapport visar brister inom museisektorn

En ny rapport om tillvaron för museianställda visar på flera brister inom sektorn. Bland annat har pandemin drabbat de anställda, men kritik riktas också mot det utbredda användandet av tillfälliga anställningsavtal.

Rapporten ”Hur mår museisektorn?” har tagits fram av fackförbundet DIK, som representerar arbetare eller studenter inom kultur, kommunikation eller den kreativa sektorn. I

rapporten riktas stundtals hård kritik mot arbetstagarnas tillvaro, såväl innan som under pandemin.

Om tiden under pandemin svarar var fjärde respondent med tidsbegränsade anställningar att de har blivit uppsagda. Var tredje inom den privata eller ideella sektorn som svarat säger sig ha blivit permitterade. Samtidigt menar de flesta tillfrågade att smittskyddsåtgärderna som införts under pandemin varit tillräckliga, men att de både kommit för sent och att de till största del tagit hänsyn till besökarnas säkerhet, snarare än personalens.

Många av de deltagande i undersökningen upplevde att deras arbetstillvaro var problematisk även före pandemin. Otrygga anställningar tas upp som en faktor, samtidigt som arbetsbelastningen anses ha ökat.

Nästan sju av tio tillfrågade uppger att de någon gång under de senaste två åren övervägt att byta jobb på grund av arbetsmiljön. Runt 11 procent sade att politiker försökt styra dess verksamhet, och under 2019 upplevde 43 procent att möten med besökare lett till social oro efter att dessa varit påverkade, stökiga eller aggressiva.

I rapporten dras slutsatsen att ”ökade och långsiktiga budgetsatsningar” krävs för att museerna ska kunna utföra sina uppdrag samtidigt som arbetstagarnas situation är god. Dessutom slås det fast att en ökad beredskap för framtida kriser krävs, för att på så sätt kunna säkerställa att både besökare och medarbetare drabbas så lite som möjligt.

Joakim Hulterström

joakim.hulterstrom@dn.se

26 Spännande och grådaskigt om Palmemordet

”Skymningstid” utspelar sig i de extrema högermiljöer där många letat efter Olof Palmes mördare. Henrik Bromander äger förmågan att låta det historiska ögonblicket kristallisera sig i romanfigurernas tankar. Rebecka Kärde läser en stark spänningsbok.

Henrik Bromander

”Skymningstid”

Weyler, 424 sidor

För snart tio år sedan, under en period med mycket fritid, snöade jag in på Palmemordet. Intresset har pendlat mellan fäbless och besatthet. Det börjar bli ett tag sedan jag joggade upp för Tunnelgatans trappor för att klocka flyktvägen. Ändå ger mig vissa organisationsnamn fortfarande höjd puls: Demokratisk Allians, Baltiska kommittén, Krigs-IB, Aktionsgruppen Arla Gryning…

Henrik Bromander verkar förstå. ”Skymningstid”, hans nya och åttonde prosabok, utspelar sig i de miljöer i vilka många av oss misstänker att (information om) Palmes mördare kan eller har kunnat hittas. Det rör sig om högerextrema nätverk knutna dels till organisationer som World anti-communist League, dels till den Nato-styrda Stay behind-rörelsen. Den senare ingick i Totalförsvaret och

var tänkt att fungera som ett hemligt sista bålverk ifall Sovjet skulle anfalla. Militärer och andra vapenkunniga engagerades i celler om några enstaka personer som skulle vara redo att försvara landet vid skarpt läge.

Somliga länder, som Italien och Norge, har gjort statliga utredningar om de inhemska Stay behind-nätverkens aktiviteter mellan etableringen efter andra världskriget och den förmodade avvecklingen i början av 00-talet. I Sverige har inget sådant skett. Staten har över huvudtaget inte erkänt verksamheten, trots att dess existens är välbelagd.

Man förpassas alltså till fiktionen. Och det är svårt att tänka sig någon som vore bättre lämpad att ta tag i detta stoff än Henrik Bromander. Få äger hans förmåga att låta det historiska ögonblicket kristallisera sig i romanfigurernas öden och tankevärldar.

Elallergikern Lotta i ”Högspänning”, kroppsbyggaren Johan i ”Riv alla tempel” och högerradikaliserade Erik i serieromanen ”Smålands mörker” spelar mot varandra i en sorts postfolkhemmets mänskliga komedi. De förkroppsligar på var sitt sätt det där specifika i tiden som man skymtar i vardagen, på bussen, på Flashback, men som måste ges en form för att bli mer än intuitivt begriplig.

Med ”Skymningstid” väljer Bromander bort samtiden. Berättelsen tilldrar sig i mitten på 70-talet – med en avstickare till Sveavägen i februari 1986 – och följer två överlappande spår. I det ena ligger fokus på Gunnar Björk, medelålders major vid ett regemente i Strängnäs. Till hans passioner hör ornitologi, Ernst Jünger och hustrun Heidi. Sämre tycker han om allting till vänster om moderaterna. I likhet med många andra inom officerskåren är

han rädd för att regeringen Palme ska sälja ut Sverige till Sovjet, att alltför lite görs för att avvärja det ryska hotet.

Gunnar är naturligtvis aktiv i Stay behind. När order kommer om att cellen han tillhör ska upplösas tycker han sig få farhågorna om den svenska undfallenheten bekräftade. Tillsammans med kamraterna Leif, Pelle och Arvo beslutar han sig för att stjäla tillbaka den konfiskerade stridsutrustningen och i största hemlighet bygga upp ett eget paramilitärt förband. Allt medan Heidi, som plågas av återkommande psykoser, blir sjukare och sjukare.

Samtidigt arbetar utredaren Monika Nilsson på Säkerhetspolisen med att kartlägga svensk högerextremism. Via en källa inom nazistiska Nordiska rikspartiet får hon kännedom om en underjordisk gerilla bestående av ”folk som är beredda att försvara vårt land”. Hennes överordnade tycker inte att det låter som någonting att ödsla arbetstimmar på. Monika börjar göra egna efterforskningar, under och efter ordinarie arbetstid. Delvis för att slippa åka hem till Fruängen, där Bengt, blodpudding och ett trotsigt barn i olle väntar.

Olle, ja. Gamla Sverige-estetiken är lika maximalistisk som i Leif G W Perssons deckare eller Mikael Marcimains teveserier. I ”Skymningstid” är kaffet är blaskigt, torrvarorna blåvita, snömodden tung; här finns kommunister, lapplisor och handelsresande i damunderkläder. Scenografin är övertygande, i alla fall för en som bara knappt upplevt denna förlovade epok. Fast som ofta i historiska romaner blir det då och då lite för detaljrikt. Tidsmarkörer kan inte spackla över brist på

kroppsligt förvärvad förtrogenhet med det skildrade.

Kanske är det också på grund av det tidsmässiga avståndet som Bromander oftare hemfaller till klichéer här än i sina tidigare verk. Vissa grepp, som att polisarbetet gestaltas med ett slags kitschig tråkighet, hör till genren. Men Bromanders konstlösa prosa klarar sig utan standardformuleringar som (efter ett rån): ”Gunnar hade aldrig känt sig mer vid liv”.

Trots detta är ”Skymningstid” på de flesta sätt en utmärkt spänningsroman. Den har inte samma kritiska briljans som manlighetstrilogin (”Riv alla tempel”, ”Vän av ordning”, ”Bara en kram”), är inte lika knäckande som ”Smålands mörker” eller ”Shahid/Skärvor”. Men det är en helt följdriktig utveckling av ett författarskap vars storhet ligger i gestaltningen av dialekten mellan enskilda människors psykologi och den tid i vilken de lever.

Henrik Bromander gör en helt enkelt tacksam: för att världen är så stor och spännande, och för att det finns någon som så inkännande tar sig an den. Jag längtar efter romanen om Norrmalmspolisen.

Rebecka Kärde

27 Dags att stänga av Twitter

Det politiska Twitter är dött. Det är fortfarande ett finfint forum för den som vill följa ett pågående nyhetsflöde, skvallra om Bulletin eller byta ordvitsar. Men det politiska samtalet består numera av koleriker som säger ”men du rå, den som sa’re han va’re” för att få uppskattning av folk med namn som Observatör365299.

För att inte tala om det politiska Facebook, med dess ständigt pågående SM i dyngspridning. På torsdagen berättade Sveriges Radio att inte ens Liberalerna, så få att samtliga snart känner varandra på förnamnsbasis, kan vara civiliserade inför helgens partiråd. Personangreppen ösregnar. ”Jag tycker att det är så dåligt av vuxna människor att inte kunna skilja på sak och person”, säger Mari Lindahl, ansvarig för en liberal Facebookgrupp.

På fredagen konstaterade representanter från SNS demokratiråd på DN Debatt att den politiska polariseringen inte är värre än förut. De har förmodligen rätt. Skillnaden är att en stor del av samtalet i dag förs i sociala medier, utformade för att snabbt sprida och förstärka känslor.

Det tar emot att söka gemensam grund med den som man ser som representant för en grupp som dagligen trumpetar ut vilken ondskefull byfåne man är.

När Joe Biden besegrade Donald Trump var det inte genom att överrösta honom på sociala

medier, vilket hade varit som att försöka knuffa tillbaka tidvattnet. I stället använde hans kampanj taktiken ”stäng av Twitter”. Man kunde till och med köpa en Bidentröja med texten ”Tweet less, listen more”.

Om SNS har rätt borde svenska politiker kunna överbrygga de flesta motsättningar, agera som vuxna, visa respekt för varandra och väljarna och föra en konstruktiv diskussion om sakfrågor.

Många Twitterlikes är inte synonymt med mycket kärlek. Observatör365299 må ha flera konton, men han har bara en röst.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

27 Alex Schulman börjar på Dagens Nyheter

Författaren Alex Schulman blir krönikör och skribent i Dagens Nyheter.

– Jag slås ofta av att det finns så många skribenter på DN som jag verkligen högaktar och älskar. Det känns väldigt hedrande att få vara med, att jag nu är en av dem, säger Alex Schulman.

Alex Schulman blev känd som bloggare i början av 2000-talet. 2009 debuterade han med den självbiografiska boken ”Skynda att älska”, om

sin pappa tv-producenten Allan Schulman. Efter den följde ytterligare tre självbiografiska böcker, ”Att vara med henne är som att springa uppför en sommaräng utan att bli det minsta trött” om frun Amanda, ”Glöm mig” om moderns alkoholmissbruk och ”Bränn alla mina brev” om morföräldrarna Sven och Karin Stolpe.

Nu är han aktuell med sin första fiktiva roman, ”Överlevarna”, som också spås bli hans stora internationella genombrott.

Och snart börjar han alltså som fast medarbetare i Dagens Nyheter.

– Jag slås ofta av att det finns så många skribenter på DN som jag verkligen högaktar och älskar. Det finns ingen tidning med lika många briljanta röster, säger Alex Schulman.

– Några av dem har varit med mig i flera decennier, som Benke Ohlsson, Åsa Beckman och Johan Croneman, och andra har jag upptäckt på senare tid, som Greta Thurfjell och Matilda Gustavsson. Det känns väldigt hedrande att få vara med, att jag nu är en av dem!

Vid sidan av författarskapet är Alex Schulman en av Sveriges största poddprofiler. Han har också regelbundet skrivit krönikor, först i Aftonbladet och sedan i Expressen.

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski säger att rekryteringen av Alex Schulman är ett led i tidningens ambition att vara ett hem för de främsta pennorna i Sverige:

– Det har varit spännande att följa Alex Schulmans utveckling som skribent. Han har steg för steg blivit en av Sveriges mest intressanta författare och en oumbärlig röst i vår offentlighet, säger Peter Wolodarski.

I Dagens Nyheter kommer Alex Schulman att skriva krönikor, essäer och andra berättelser om vår tid.

– Min första text för DN skrev jag i slutet av förra årtusendet. Jag hade rest till USA för att bli utlandskorre, jag var inte medveten om att alla stora tidningar i Sverige redan hade folk på plats, säger han.

– Jag ringde till DN:s kulturchef någon gång i veckan med olika uppslag, som han vänligt tackade nej till. Men så till sist fick jag in en text om att man för första gången skulle säga ”shit” på primetime i tv i USA. Det blev en notis, som pappa klippte ut, laminerade och visade för folk.

Alex Schulman börjar på DN senare i vår. Han kommer att medverka på flera sätt i tidningen:

– Jag ser fram emot att skriva lite längre texter för kulturen och det ska bli roligt att arbeta med Åsa Beckman, säger han.

– Men jag ska också fortsätta skriva kolumner, för jag känner att jag har saker kvar att säga. Jag tycker DN har blivit en viktig motvikt mot de antidemokratiska rörelser som hela tiden vinner mark i Sverige, och jag hoppas att jag kan hjälpa till, säger Alex Schulman.

Anna Åberg

anna.aberg@dn.se

FAKTA. ALEX SCHULMAN

Född: 1976 i Skåne, uppvuxen i Stockholm.

Gör: Författare, poddare och krönikör. Gör sedan 2012 en av Sveriges största poddar, ”Alex & Sigges podcast”, tillsammans med författaren Sigge Eklund.

Aktuell: Ny krönikör och skribent i Dagens Nyheter, aktuell med nya boken ”Överlevarna” (2020) som sålts till 31 länder och pjäsen Tröstrapporter som sätts upp på Dramaten (premiären uppskjuten tills vidare på grund av pandemin).

27 Annica Kvint: Den prisbelönta restaureringen av Kulturhuset är lika respektfull som rejäl

Restaureringen av Kulturhuset i Stockholm har belönats med det prestigefyllda Kasper Salin-priset. Jag

har svårt att tänka mig en mer värdig pristagare, skriver Annica Kvint.

Att årets Kasper Salin-pris går till restaureringen och ombyggnaden av Kulturhuset är en skräll av flera skäl. Inte nog med att det är första gången som utmärkelsen går till samma byggnad två gånger – Kulturhuset fick priset redan 1972. Det är också flera decennier sedan Kasper Salin-juryn senast prisade en restaurering. Och att juryn väljer att premiera Kulturhuset framför till exempel det holländska arkitektkontoret OMA:s omtalade skyskrapor Norra Tornen, som också var nominerade till priset, vittnar i sig om en viktig omsvängning i sättet att se på arkitektur.

Jag ser utnämningen som ett slags *reality check*. Vilken typ av byggnad är viktig att lyfta fram, i vår tid av klimatförändringar? Behöver vi fler ”miljonprogram för rika”, för att citera ur Joanna Zawiejas recension av Norra tornen i SvD (19/1)? Bör vi snarare premiera en offentlig, befintlig byggnad? Genom att välja Kulturhuset tar Kasper Salin-juryn ställning.

– Juryn har sökt efter projekt med en hög arkitektonisk verkshöjd, som tar ansvar för en mer hållbar framtid, sammanfattar juryordförande Karin Milles, stadsarkitekt i Norrköping, i ett pressmeddelande.

Att ta hand om den byggda miljö som redan finns tillhör definitivt en hållbar framtid. Varje ny byggnad, liksom varje rivning, innebär betydande koldioxidutsläpp. Och Kulturhuset som ritades av Peter Celsing, uppfördes 1968–74 och tjänade som provisoriskt riksdagshus 1970–83, är definitivt ett hus att vara rädd om. Både med anledning av den modernistiska arkitekturen och husets funktion som alla stockholmares vardagsrum.

Med huset ville Celsing skapa en kulturell och demokratisk oas mitt i staden, ”ett hus för alla som alltid är öppet”. Och öppenheten gestaltade han så tydligt han bara kunde: redan glasfasaden gör ju huset till ett transparent ”tittskåp” dygnet runt.

Med en restaureringsbudget på en miljard kronor har bland annat glasfasaden uppdaterats. Isolerglasen som sattes in i början av 1970-talet hade nått sin maximala livslängd och har ersatts av 40 000 kvadratmeter diamantglas med betydligt bättre kvalitet.

Att det är arkitekten Per Ahrbom och hans kollegor på Ahrbom & Partner som stått för upprustningen av huset är ytterligare en unik parameter i årets Kasper Salin-utnämning. Per Ahrbom arbetade med Peter Celsing redan då Kulturhuset låg på ritbordet och det här är långt ifrån den första renovering av byggnaden som han ansvarat för. Det var också Ahrbom som tillsammans med Lars Fahlsten ritade Stadsteatern, som ersatte Riksdagsprovisoriet i slutet av 1980-talet. Bland de få element i huset som han inte bidragit till är rulltrapporna, som kom till i samband med kulturhuvudstadsåret 1998.

”Bruka och bevara” har varit ledorden för denna övergripande upprustning. Och trots att Peter Celsing gick bort 1974 framgår det tydligt att Per Ahrbom sett projektet som ett samarbete med honom.

”Att bara ändra det som behöver ändras kräver mod, skicklighet och kompetens”, skriver Kasper Salin-juryn i sin motivering, och visst är den prisbelönta restaureringen lika respektfull som rejäl. Hela byggnaden har gåtts igenom i detalj. Arkitektoniskt viktiga element som den södra betongmuren, ”svepen” i lackerad metall

som döljer installationer i innertaket och den mäktiga spiraltrappan har setts över, och arkitekterna har även arbetat för att återställa forna tiders öppenhet på våningsplanen i så hög utsträckning som möjligt.

En osynlig men viktig del av upprustningen är också att huset fått nya installationer för vatten, avlopp, el, värme, kyla och ventilation, allt för att förbättra inomhusmiljön och göra byggnaden mer energieffektiv. All belysning har bytts ut till LED-lampor och asbest och andra miljöfarliga ämnen, som man inte hade koll på under 1970-talet, har avlägsnats. Delar av originalinredningen har även renoverats och Olle Baertlings uttjänta draperier till Hörsalen har nytillverkats av Handarbetets vänner.

Jag har svårt att tänka mig en mer värdig pristagare än Per Ahrbom. Hans yrkesbana är full av ombyggnader, restaureringar och renoveringar. Inte minst av Rådhuset, Centralposthuset och Rosenbad.

I dag är Kulturhuset en av landets mest kända institutioner med cirka tre miljoner besökare varje år. ”Öppet alltid och för alla” är det visserligen inte. Men till och med nu under pandemin kan man smyga in och ta sig en titt. De renoverade Celsingfåtöljerna, som kan sättas ihop till soffor, står just nu lite glest utplacerade, en och en. När jag passerar sitter en man och slumrar i en av dem. En bit bort äter en kille en medhavd smörgås medan han blickar ut över Sergels torg.

Jag tror Peter Celsing ler där upp i himlen. Både över husets uppdaterade öppenhet och sin trogne medarbetare Per Ahrbom.

Annica Kvint

kultur@dn.se

Sveriges Arkitekters - pristagare 2020.

Kasper Salin-priset: Kulturhusets ombyggnad, Stockholm.

Arkitekt: Ahrbom & Partner Arkitektkontor. Byggherre: Stockholms stad.

Juryns motivering: ”Vinnaren representerar betydelsen av en kvalificerad arkitekts närvaro över tid, där ombyggnaden utgör ett crescendo i en ständigt pågående process. Att tillåta estetisk spretighet och bara ändra det som behöver ändras kräver mod, skicklighet och kompetens. Utan att kompromissa kring ursprungsbyggnadens värden har arkitekterna med hög kvalitet revitaliserat betydelsen av öppenhet, föränderlighet och publik närhet.”

Landskapsarkitekturpriset: Paradiset, Vallastaden, Linköping. Arkitekt: 02landskap. Byggherre: Linköpings kommun.

Planpriset: Strukturbild Skaraborg. Arkitekt och beställare: Skaraborgs kommunalförbund, Chalmers arkitektur och samhällsbyggnadsteknik.

Guldstolen (inredningsarkitektur): Restaurang Aira, Stockholm. Arkitekt: Jonas Bohlin Arkitektkontor. Beställare: Kvalitena.

Kritikerpriset: Carina Listerborn, professor i stadsbyggnad vid institutionen för urbana studier vid Malmö universitet och Irene Molina, professor i kulturgeografi vid Institutet för bostads- och urbanforskning vid Uppsala universitet.

28 Storfest i studentkorridor upplöst av polisen

Polisen upplöste under natten till lördagen en fest i en studentkorridor på Ålidhem i Umeå där närmare 70 personer deltog.

Polisen larmades om den högljudda festen vid 02-tiden och beslutade på plats att avvisa alla som inte hade tillträde till eller bodde på adressen.

– Det var många personer där, både ute och inne, säger Marie Andersson vid polisen.

En deltagargräns om max åtta personer gäller vid privata sammankomster. TT

28 2 frågor om språket

Få alternativ till födelse

Hur uttrycks historiska årtal enligt vår tideräkning? Finns det uttryck som inte utgår från Kristus?

Jeanne

De flesta länder i världen, oavsett religion och politisk ideologi, följer i dag den gregorianska kalendern. Den bygger i sin tur på en äldre tideräkningsmodell som utgick från Kristi födelse.

I svenskan är de helt dominerande uttryckssätten för att ange historiska årtal fortsatt avbrytningsförkortningarna *f.Kr*. (före

Kristus) och *e.Kr.* (efter Kristus). Sätts ingen förkortning ut, är det underförstått att årtal efter år 0 avses.

Många har försökt att lansera andra uttryckssätt, som mindre utgår från kristendomen och som samtidigt tonar ner det som historiker anser vara ett felaktigt födelseår för personen Jesus. I Sverige förekommer ibland även *f.v.t.* (före vår tideräkning) och *e.v.t.* (efter vår tideräkning), någon enstaka gång även *f.v.t.b.* och *e.v.t.b.* (före/efter vår tideräknings början), men dessa uttryck har inte fått någon större spridning. En kritik som framförts mot dessa alternativ är att vår i praktiken betyder detsamma som Kristi födelse.

Till dess att något bättre uttryck etablerats rekommenderar vi *f.Kr.* och *e.Kr.*

Ola Karlsson

Veckans språkfrågor publiceras i samarbete med Språktidningen och Språkrådet. Du kan få svar på många andra språkfrågor i Språkrådets Frågelådan: *isof.se/frågelådan*. Där finns även kontaktinformation till Språkrådet.

28 Sapfos strofer och Garbos ungdom räddas från historiens glömska

I ”Förteckning över några förluster” skriver den tyska författaren Judith Schalansky om sådant som försvunnit men ändå levt vidare i kulturen – som bild, företeelse eller minne. Det kan handla om den kaspiska tigern eller Greta Garbos undflyende ungdom. Alexandra Borg läser en originell essäist.

L*Inconnue de la Seine*, (den okända från Seine), kallades en ung kvinna som hittades drunknad vid en flodbank i Paris mot slutet av 1880-talet. Eftersom kroppen inte uppvisade spår av våld, antog man att det rörde sig om ett självmord. Som brukligt vid tillfällen då ett lik inte kunde identifieras gjordes en ansiktsavgjutning. Det fridfulla anletet, med dess näpna drag och milda leende, kom så att bevaras åt eftervärlden i form av en stel gipsmask.

Ansiktet, liksom den sällsamma bakgrundshistorien, väckte uppmärksamhet. Kopior av dödsmasken såldes som souvenirer samt visades upp på utställningar och gallerier. Med tiden började myten om masken leva sitt eget liv, omfamnas av poeter och konstnärer. Albert Camus kallar henne Seines Mona Lisa,

och Vladimir Nabokov tillägnar henne en egen dikt. Flickan som drunknat i tysthet och saknats av ingen, blev kort sagt en av modernismens främsta musor.

Seinemademoisellen är en av många kulturhistoriska referenser som flimrar förbi i Judith Schalanskys essäsamling ”Förteckning över några förluster”, som nu tre år efter den tyska utgåvan kommer i svensk översättning av Linda Östergaard (Pequod Press). Trots att figuren bara nämns i förbifarten, är den emblematisk för bokens ämne: den oförargliga förlust som skett i marginalen och sedan levt vidare – som bild, företeelse eller minne. De förluster Schalansky undersöker har nämligen lämnat spår efter sig, spår som gör att de kan tala till oss genom seklerna: kopparsticket med den kaspiska tigern; gropen efter en byggnad; kartan med den i en havsbävning försvunna Stillahavsön.

Schalansky är en förunderlig författare, en av de mest intressanta i den nya tyska författargenerationen. ”Förteckning över några förluster” är en värdig efterföljare till prisbelönta böcker som ”Atlas över avlägsna öar” och ”Giraffens hals” samt ”Fraktur Mon Amour”, en rosasvart, kitschig kärleksförklaring till gotiska bokstavsformer, i synnerhet den urtyska stilsorten fraktur. Även den nya boken är en väldesignad hommage till excentriciteter, om än sådana som sedan länge lämnat jordens yta: utdöda djur, rivna romerska palats, men också försvunna dokument och texter, som de avslutande stroferna i Sapfos fragment 31.

Schalansky vrider och vänder på fenomenet förlust – som tema i konsten och vetenskapen, som realitet och personlig erfarenhet samt sist

men inte minst som mänskligt villkor. Bokens tolv essäer kretsar mestadels kring europeiska objekt och händelser, och det är framför allt de senaste 2 000 årens förluster som behandlas.

Nedslagen i tid och rum öppnar för undersökningar av hur faiblessen för förlusten och närliggande ämnen som minnet och fragmentet, förändrats över tid. Romantikens estetiska och metafysiska förlustsentusiasm är, fastslår hon, inte densamma som modernitetens. Vårt förhållande till företeelsen är med andra ord under ständig omvandling. Framför allt tycks upptagenheten vid förlusten, eller snarare vårt behov av att bearbeta minnet av förlusten, relateras till stora samhälleliga omvandlingar – revolutioner, ekonomiska kriser och tekniska landvinningar.

Schalansky själv kopplar sin förlustfascination till sin egen biografi. Född i östtyska Greifswald 1980 var hon bara 9 år när hon bevittnade Berlinmurens fall och med den Tysklands enande. Uppväxten gjorde henne ytterst medveten om förlust-som-valuta och om det förflutnas politiska potential: ”Tvärtemot den gängse uppfattningen är det alltså inte framtiden utan det förflutna som utgör möjlighetsrummet, och just därför hör omtolkningen av detta till ett nytt maktsystems första myndighetsåtgärd.”

”Förteckning över några förluster” tar avstamp i den historiesyn som etablerades av landsmannen Walter Benjamin och sedermera kommit att eka hos så skilda författare som Susan Sontag, W G Sebald och i viss mån Hannah Arendt. Schalansky stryker, på Benjamins uppmaning, ”historien mot håren”: hon visar hur framstegets väg kantats av förluster och ser det som sin uppgift att ”rädda”

dessa från ”historiens glömska”. Arvet efter Benjamin ger sig även tillkänna på andra plan än de rent filosofiska (och ideologiska): i viljan att se fragment och skräp som fullvärdiga historiska artefakter; i den förtätade framställningsformen och i sättet att låta formen stötta innehållet.

Varje essä är exakt lika lång (16 sidor) och stöpt i en egen litterär form. Avsnittet om den utrotade kaspiska tigern är till exempel en blodmustig ögonblicksskildring av ett gladiatorspel i Rom, medan ”Pojken i blått” är Greta Garbos medvetandeström under en promenad på Manhattan. Förlusten i den sistnämnda är inte i första hand den försvunna stumfilm som titeln anspelar på, utan Garbos undflyende ungdom och med den hennes karriär.

Just detta att en förlust alltid förborgar en annan, är en bärande tankefigur. Varje essä skildrar sålunda minst två förluster, där den gripbara, överordnade förlusten förebådar den som sker på ett individuellt plan, som i Garboessän. Schalansky är dock måttligt intresserad av initiala förluster, snarare är det konsekvenserna som roar henne – vad förlusten lämnar efter sig: fantomsmärtor, skilsmässor, igenvuxna gläntor, en dyrkad gipsmask…

Boken är också rik på förluster som skapat mervärde. Det svenska stålet i Palast der Republiks grundkonstruktion som återanvändes i bygget av Burj Khalifa, eller de utbrända murverk från tyska övreståndspalats som kom att bli byggmaterial till jordreformens nybyggarhus. Här finns också exempel på egendomliga vittnesbörd från det förflutna, vilkas existens vi enbart har katastrofer att

tacka för: gipsavgjutningarna av djur och människor i Pompeji, eller spöklika människonegativ på husfasader i Hiroshima. Det undflyende går också igen i bokens formgivning. Essäerna åtskiljs av gråsvarta sidor, där bilden på det aktuella objekt texten behandlar tryckts med kraftig svärta. Svart på svart gör motivet knappt urskiljbart.

Som framgått har Schalansky försmak för dolda allusioner. Ett annat exempel på en sådan där smart *L'Inconnue*-referens, som glimmar till i textmassan, och vid närmare betraktelse visar sig vara rent guld, är den igelkott den unga Schalansky stiftar bekantskap med i bokens mest personliga essä, den om hennes barndom. Hon minns att hon leker i en trädgård. En taggig boll rullar ut från en komposthög och förvandlas till ett förunderligt djur: ”Den andas. Den lever.” Minnet, skriver hon, är hennes första.

För den som är bevandrad i romantisk filosofi samt läst tillräckligt mycket poststrukturell litteraturkritik för att misstänka att en igelkott inte bara kan vara en igelkott, ser blinkningen till Friedrich Schlegel och Jacques Derrida. Hos båda förekommer nämligen igelkotten som trop i diskussioner om det litterära fragmentet. Ja, Schlegel nämner till och med djuret i sin kortfattade genrebeskrivning: ”Ett fragment, likt en konstnärlig miniatyr, måste fullständigt isoleras från omgivningen och bli hel i sig själv som en igelkott.” I likhet med fragmentet är också minnet att betrakta som något autonomt, något som värnar om sin avskildhet och sätter upp en sköld av spetsiga taggar till försvar vid fara.

Om Schalanskys tidigare böcker kännetecknats av en underfundig kvickhet, är den nya skriven med eftertänksamhet. Starkast avtryck lämnar inledningen, ett blott två sidor långt preludium uppdelat i två stycken; i det första nedtecknas saker som gått förlorade under de fem år boken har tagit att skriva. I det andra: saker som återfunnits eller räddats under samma tidsrymd, som den ihopklistrade dubbelsida i Anne Franks dagbok, som med ny teknik åter blivit läsbar. När förlust ställs mot förtjänst blir det tydligt att de är delar av samma mynt.

Schalansky skiljer mellan den meningsskapande och den destruktiva förlusten. Det är framför allt den förstnämnda kategorin boken uppehåller sig vid. Det slags förluster som skapar irreparabla hål i historiens väv – folkmordens meningslösa förluster – lämnar hon, inte utan sorg, därhän. I Adornos efterföljd skriver hon att dessa förluster är sådana som undandrar sig alla former av representation.

Det ivriga påpekandet att förlusten är ett slags kunskapens förutsättning, att den villkorar framtiden, är en smula enerverande. Icke desto mindre kastar resonemanget ljus på samtida diskussioner om kulturarvsbevarande. Om vi sparar allt – okritiskt digitaliserar alla foton och alla dokument – hamnar vi i minnespraktikens ekokammare. Att glömma allt är hemskt, att minnas allt är värre. Arkivariens främsta uppgift är inte att bevara, utan slänga.

Alexandra Borg

Litteraturvetare och författare

1186

29 Dockor hängdes utanför synagoga

Polis i Norrköping har inlett en förundersökning om hets mot folkgrupp sedan dockor hängts upp utanför en synagoga i staden. Talesperson Angelica Israelsson Silfver berättar att ett skriftligt budskap satts upp vid dockorna.

– Det var inga trevliga eller positiva ord, säger Israelsson Silfver som samtidigt vill undvika att gå gärningspersonernas vägar genom att återupprepa budskapet. Hon berättar att Norrköpingspolisen, liksom övrig polis, har extra bevakning på eventuella brott mot platser med judisk koppling under den pågående högtiden pesach.

TT

29 Experten: Folkvalda har rätt att rapportera

Folkvalda kommunpolitiker har rätt att rapportera allting vidare ifall de anser att det finns ett starkt allmänintresse. Enda undantaget är kvalificerad sekretess som gäller enskilda uppgifter och är reglerat i lagen.

– Ledamoten kan diskutera utanför ärendebubblan om han anser att det är befogat. Han använder sitt eget omdöme, säger yttrandefrihetsexperten Nils Funcke.

Oppositionen i Botkyrkas miljö- och hälsoskyddsnämnd påstår att den styrande majoriteten har belagt dem med tystnadsplikt gällande allt som behandlas på nämnden. Ordförande i nämnden påstår att det inte stämmer – men att hon däremot har ”påmint ledamöterna om vilken information de kan ta med sig och prata om utanför nämnden”:

– Ledningen kan ha åsikter på vad de tycker är olämpligt att prata om utanför nämnden, men de kan inte bestämma vad den enskilde får tala om. Yttrandefriheten och meddelarfriheten i Sverige ger rätten att kommunicera vidare allting för offentliggörande som inte regleras i bestämmelserna om sekretess i lagen, även om det är ett arbetsmaterial i ett ärende under beredning, säger Nils Funcke.

– Att man inte ska kommunicera vidare misstanke i ett arbetsmaterial är inte självklart. Om en ledamot anser att något hotar hälsa eller säkerhet och kommunen av någon anledning inte vill gå ut med officiell information kan det vara motiverat att gå ut till allmänheten eller medierna.

Ett brott mot tystnadsplikten kan en ledamot bara göra sig skyldig till om han eller hon bryter mot den reglerade sekretessen i lagen. Och den omfattar alltid bara enskilda uppgifter, aldrig ett helt ärende.

När sekretessärenden behandlas i en nämnd måste ledningen se till att det är tydligt att det är sekretess, varför det är sekretess, och vilket lagrum man stödjer sig på, säger Funcke.

Att majoriteten inte svarar på oppositionspolitikerns frågor om detta anser han är bekymmersamt.

– Det tyder på någon form av ledningsproblem i organisationen. Det är bekymmersamt om svensk demokrati på det kommunala planet inte fungerar bättre än så.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

30 Storföretag samarbetar för att göra Tynnered tryggt igen

Läxhjälp, skolfrukost och en fördubbling av antalet sommarjobb. Det lovar tre av Göteborgs tyngsta aktörer när en satsning inleds för att stryka Tynnered från listan över särskilt utsatta områden i Göteborg.

– Det handlar främst om mänskliga värden, men även om ekonomiska värden, säger Terje Johansson, vd för kommunägda fastighetsbolaget Framtiden.

Satsningen som nyligen presenterades av Framtiden, Stena Fastigheter och Volvo Cars, är ett slags förgrening av målet för Göteborgs kommun för 2025: Att alla stadens förorter ska strykas från polisens lista över särskilt utsatta områden.

När bolaget Gårdstensbostäder bildades för 25 år sedan var ambitionen att vända utvecklingen i ett område med låg socioekonomisk status och som påverkats starkt av kriminalitet.

Sedan 2019 beskrivs Gårdsten inte längre som ett särskilt utsatt område och med den framgången vänder Framtidenkoncernen – som är Göteborgs stads allmännytta – nu blickarna mot Tynnered.

– Vi har dragit väldigt mycket lärdomar av Gårdsten. Utvecklingen har skett genom att man har väldigt stark lokal närvaro, ett stort hyresgästinflytande och även många sociala åtgärder, säger Framtidens vd Terje Johansson.

Framtiden har precis som Stena Fastigheter ett stort fastighetsbestånd i Tynnered. Den företagsekonomiska vinningen går i linje med den sociala, säger Terje Johansson.

– Det handlar främst om mänskliga värden, men även om ekonomiska värden. Genom att öka tryggheten så stärker du ju självklart bärkraften men det finns också en potential för en värdeökning på fastigheterna. Och den är sannolikt större i den här typen av områden än i de mest centrala delarna av Göteborg.

De första insatserna i Tynnered består av utökad läxhjälp, frukost i skolan och en fördubbling av antalet sommarjobb som erbjuds hos bolagen. Insatserna adderas till det sociala arbete som Stena dragit i gång sedan tidigare, säger vd Cecilia Fasth, och tillägger att det blir enklare att skala upp när man jobbar tillsammans.

– Stena har ju sommarlovssatsning på ungdomar men genom att samarbeta alla tre aktörer så kan vi erbjuda dubbelt så många sommarjobb 2021. Vi tycker ju att det är extra viktigt den här sommaren när vi vet att trycket är hårt för att få sommarjobb och att det finns ungdomar som står utanför arbetsmarknaden, säger hon.

För Volvo Cars är satsningen särskilt viktig för att värna om huvudsätet Göteborg, för att det ska förbli en attraktiv stad att verka i.

– När flera parter koncentrerar insatser i ett geografiskt område kan man accelerera en omställning, vare sig det gäller miljömässig eller social hållbarhet. Det är grundfilosofin i varför vi tror att det här är rätt väg att gå, säger Thomas Andersson, vd på Volvo Cars.

Också vad gäller rekrytering har satsningen i Tynnered bäring på bolaget, säger Thomas Andersson. Det finns många talanger att hitta i Tynnered, och andra områden som det, säger han.

– Det är klart att i numerärer blir det inte så många personer, sett till de behov vi har för framtiden. Det vill vi ju inte heller förespegla. Men vi tror att när vi är engagerade här så kommer vi också att locka talanger från andra områden, både lokalt, regionalt och nationellt och även internationellt. Vi visar att det här är viktiga frågor för oss.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

FAKTA. UTSATTA OMRÅDEN

Termen utsatta områden definieras av polisen som ”ett geografiskt avgränsat område som karaktäriseras av en låg socioekonomisk status där kriminella har en inverkan på lokalsamhället”.

Inom termen ryms även särskilt utsatta områden och riskområden och sammanlagt handlar det om 60 områden runtom i Sverige.

I dag kategoriseras cirka 22 områden som särskilt utsatta. Fem finns i Göteborg.

Gårdsten i Göteborg blev 2019 det första området att strykas från polisens lista för särskilt utsatta områden i Sverige.

30 Nu förstärker vi vår vetenskapsbevakning

Dagens Nyheter fortsätter att utöka redaktionen och satsa mer på fördjupande journalistik. Nu rekryterar tidningen fler vetenskapsreportrar och skapar en helt ny redaktion för fördjupande bevakning av bland annat forskning och teknik.

DN ökar stadigt antalet prenumeranter och läsare. Under 2020 ökade antalet dagliga läsare med 10 procent, till cirka 1,2 miljoner, enligt Orvesto Konsument. Efter att nya läsare under coronapandemin fått möjlighet att ta del av rapporteringen gratis ledde det till att många senare också tecknade en prenumeration.

Antalet prenumeranter var i slutet av förra året det högsta sedan början av 00-talet.

Även ekonomiskt fortsatte den starka utvecklingen från de senaste åren under 2020. Resultatet slutade på 202 miljoner kronor, vilket var en förbättring med över 70 procent och ett av de bästa resultaten i tidningens historia.

Precis som tidigare år fortsätter DN att investera en del av vinsten i nya journalistiska satsningar. För fjärde året i rad utökas nu antalet anställda på redaktionen. Tidigare har bland annat satsningar gjorts på nya redaktioner i Göteborg och Malmö, på visuell journalistik och på specialreportrar inom bland annat politik och klimat.

Den här gången är det vetenskapsbevakningen som förstärks. DN anställer i vår fler

vetenskapsreportrar och bildar en helt ny nyhetsredaktion. I den kommer resurser att samlas inom områden som vetenskap, medicin, klimat och forskning.

– Det här är områden som länge tillhört de mest prioriterade på DN, men nu vill vi ta nästa steg och kraftsamla ytterligare. Att vi har den bästa bevakningen av de här områdena kommer att vara helt avgörande framåt. Det handlar både om nyhetsrapportering och att kunna fördjupa berättelserna om de stora förändringar världen står inför, säger Anna Åberg, som den 1 mars tillträdde som redaktionschef på Dagens Nyheter.

Den nya redaktionen blir en av de större nyhetsredaktionerna på DN. Chef för avdelningen blir Maria Stengård, i dag chef för Insidan/Premium. Tjänsterna kommer att tillsättas under våren.

– Vetenskapsjournalistik har aldrig varit viktigare än just nu, när vi måste hantera utmaningar som pandemi, klimatkris och spridning av falska nyheter, pseudovetenskap och konspirationsteorier. Jag är mycket glad över att DN satsar mer på detta, säger DN:s vetenskapsredaktör Maria Gunther.

Martin Jönsson, redaktionell utvecklingschef på DN, gläds åt möjligheterna att kunna fortsätta stärka de redaktionella resurserna.

– Det är helt och hållet ett resultat av den starka tillväxten av nya prenumeranter vi haft de senaste åren. Genom att kontinuerligt förstärka redaktionen med mer resurser inom de här viktiga områdena kan vi fortsätta höja ambitionsnivån i vår bevakning.

Under våren gör DN också ett antal andra förändringar i organisationen. Matilda E

Hanson, i dag reportagechef, blir biträdande redaktionschef och Anna Kallenberg, i dag chef för liveredaktionen, blir chef för dn.se.

DN

30 ”Politikerna måste inse att folket är deras arbetsgivare”

Pendeln har svängt våldsamt. Den har rört sig från det stela, kollektivistiska men rättvisa sossesamhället som nådde sin kulmen under tidigt 1980-tal till dagens fragmentiserade och orättvisa Sverige.

I dagens extremt individualistiska samhälle verkar vi ha tappat bort vikten av att se till den kollektiva nyttan. När det är viktigare att ett fåtal blir rika på att driva spelbolag än att många spelberoendes ekonomi krossas, eller

när sjukvårdens resurser äts upp av appläkarföretag, är vi illa ute.

När enskildas intressen trumfar varje tanke på att samhällsnyttan ska spela roll uppstår ett ojämlikt och irrationellt samhälle där klassklyftorna tillåts växa in absurdum. Valfriheten blir viktigare än kvaliteten på till exempel vård, omsorg och utbildning. Övertron på marknadens förmåga att leverera och individens rätt att alltid välja skapar ett egoistiskt och ineffektivt samhälle som ett fåtal tjänar på.

En oroväckande trend är att före detta politiker sällar sig till välfärdsföretagens lobby där de, mot rundlig betalning, påverkar sina gamla politikerkompisar och höga tjänstemän till att gynna den egna näringen på skattebetalarnas bekostnad. Vad händer med förtroendet för politiker när de vi röstar på ena dagen favoriserar enskilda företag eller branscher nästa dag?

Övertron på valfrihet leder till en enfald, där skolor köper elever med glädjebetyg, som eleverna som kunder i sin tur kan lösa in mot en bättre framtid. Den leder till att vårdtagare kan välja mellan allt sämre vård samtidigt som personal bränns ut och våra gemensamma medel försvinner in på enskildas konton i utländska skatteparadis.

Resultatet blir ett land där kunskaperna sjunker, samhällsfunktioner fragmentiseras och det allmännas resurser går till de som skriker högst – inte de med störst behov.

Överallt ser vi dessa kråkor som samlas för att picka i sig av det allmännas resurser. Kråkorna är förklädda till entreprenörer som lovar runt och håller tunt.

När ska våra politiker inse att deras arbetsgivare bör vara folket, inte olika särintressen? Ett samhälle där fåtalet favoriseras på bekostnad av majoritetens rättmätiga behovsuppfyllelse är inte ett bra samhälle.

Göran Rumenius, Kimstad

30 ”Vi står inför en återhämtning som kommer att ta lång tid”

Det kommer ta många år för kultursektorn att återhämta sig efter pandemin, enligt kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP).

– Vi har redan tappat kompetens och återväxten kommer ta tid, säger hon i en DN-intervju.

Hon utesluter inte vaccinationsintyg som en möjlig lösning för att vissa verksamheter ska kunna öppna.

Nyligen varnade Kulturrådet för de följdverkningar som nedstängningen under pandemin har för kulturlivet. Skadorna, skriver man i ett budgetunderlag, fortsätter att förvärras för varje månad och blir sannolikt bestående.

Hur många svenska kulturarbetare som hittills lämnat branschen är inte klarlagt. Kulturrådet pekar på en rapport från Norge som säger att en femtedel gått ned på deltid eller slutat helt, en siffra som myndigheten inte tror är bättre här.

Amanda Lind fyller själv, som per automatik, i de sista orden i meningen att kulturen just nu genomgår ”sin största kris i modern tid”. Men hur lång är vägen tillbaka, även efter att publik fått börja återvända?

– Det är ett enormt arbete framåt, en återhämtning som kommer att ta många år. Det budskapet vill jag skicka till politiker över hela landet: Vi måste ta det här på allvar under lång tid framöver. Det kommer inte att gå över med nästa krispaket eller nästa års budget, säger Amanda Lind.

Hur lång tid kommer det ta?

– Vissa delar kommer att gå ganska snabbt eftersom många har en stor längtan efter att uppleva kultur igen. Men för varenda människa som nu lämnar kultursektorn, så är det en fråga om den kommer tillbaka. Vi har redan tappat kompetens och återväxten kommer att ta tid.

I ett drygt års tid har stora delar av det publika kulturlivet legat nere. De hårdast drabbade

verksamheterna vittnar om nästintill hundraprocentiga intäktstapp. Flera stora krispaket har presenterats men alla hål är långt ifrån fyllda.

Ett exempel: Under början av 2021 inkom 2 900 ansökningar om statligt stöd för särskilda behov inom kulturlivet. Den sökta summan var sammanlagt 3,1 miljarder kronor, långt mer än vad Kulturrådet hade att fördela: 620 miljoner.

Hur länge kan regeringen skydda kulturen om det fortsätter så här?

– Regeringen och samarbetspartierna har visat att vi klarar av att stötta det breda näringslivet men också ge riktade stöd just till kulturen. Det är vår skyldighet att fortsätta göra det så länge pandemin påverkar Sverige, säger Amanda Lind.

Men behoven är knappast mättade?

– Nej, så är det absolut. Vi kommer att behöva lägga fram fler krispaket.

När kommer det?

– Jag kommer i närtid att ge besked om vad vi planerar framåt. Och jag har tidigare sagt att vi behöver mer stöd. Det är uppenbart att vi fortfarande har väldigt hårda restriktioner som påverkar kulturen väldigt mycket.

Amanda Lind har under pandemin mötts av avgångskrav och upprepad kritik för att kultur- och idrottsarrangörer blivit orimligt hårt drabbade. Det då evenemangen, till skillnad från exempelvis kollektivtrafik och köpcentrum, täcktes in under ordningslagen som länge var det regelverk som användes för att begränsa publik- och deltagarantal.

Tio månader efter att smittspridningen tog fart i Sverige var den tillfälliga pandemilagen, som

sägs ge mer flexibla och träffsäkra regler, på plats. Amanda Lind säger nu att hon önskar att den funnits tidigare:

– Det finns skäl till att det tog tid att få pandemilagen på plats, men det hade varit bra för kulturen om det fanns tidigare. Det hade nog skapat en större känsla av rättvisa. Att det är en lagstiftning som bekämpar smittan och trängseln, och inte vilka verksamheter som just fanns inom ordningslagen. Den frustrationen förstår jag.

Varför tog det tio månader att ta fram den?

– Det finns flera svar på det. Det ena är att lagstiftning tar tid. Det andra att vi redan under sommaren och hösten jobbade parallellt med att ta fram mer träffsäkra regler utifrån ordningslagen. Det tredje är att vi gick in i en andra våg av smittspridning, och då arbetade vi för att få täcka in fler verksamheter i pandemilagen.

Kultur- och idrottsarrangörer har länge sagt att man kan ta ansvar för säkra evenemang. Vad säger du om kritiken om att regeringen varit senfärdig?

– Jag förstår den. Förra våren handlade det om att rädda liv och hälsa. Sedan började vi arbeta med den nya lagstiftningen, samtidigt som vi arbetade för att ta fram ett undantag i ordningslagen.

Amanda Lind nämner den justering i ordningslagen som regeringen presenterade i slutet av oktober, att taket för sittande publik skulle höjas till 300 personer. Den planen kom dock aldrig att realiseras, utan i stället skärptes restriktionerna kort därpå.

– Jag har fått kritik för det också, att det skulle ha varit ett otajmat beslut. Men jag tycker det var rätt att vi gjorde det. För mig har det aldrig varit ett alternativ att göra ingenting. Vi måste hela tiden kunna tänka på steg framåt när det finns läge att lätta på restriktionerna. Men såklart vara beredda att backa om smittläget kräver.

I dag ligger nya förslag på bordet kring hur publikantalet på evenemang ska kunna ökas, utifall att smittläget tillåter det. Folkhälsomyndigheten har presenterat en trestegslösning, och i tidigare remissvar nämnde myndigheten datumet 11 april som möjligt för ett införande.

I en intervju med Göteborgs-Posten kring förslaget tycktes Amanda Lind öppna för att det här skulle göra det möjligt med viss publik lagom till den allsvenska fotbollspremiären, som äger rum den helgen. Hon betonar dock att det inte finns något sådant beslut.

– Jag sa endast att 11 april är en möjlighet förutsatt att smittläget tillåter det. Sedan kan man välja att se det som en öppning eller inte, men varken Folkhälsomyndigheten eller regeringen har beslutat någonting kring det här.

– Regeringen kommer att återkomma med besked. Under ett par veckor har vi haft en situation med delvis förvärrad smittspridning. Samtidigt håller vaccinet på att pumpas ut, och vi går mot våren. Erfarenheten från förra året är att smittspridningen då minskade.

Ska människor räkna med en sommar där man kan på konserter och festivaler?

– Vi har fortfarande en hög smittspridning och det vi gör nu påverkar också våra möjligheter att ta steg för att öppna upp samhället sen. Men jag

tycker ändå det finns skäl att se ljusare på den här sommaren.

Vad innebär det, ”att se ljusare”?

– Förra sommaren var det 50 personer som en gräns.

”Ljusare” innebär då ett högre antal?

– Jag hoppas naturligtvis det. Att smittspridningen, trycket på vården och dödstalen har gått ned, och att många är vaccinerade.

Parallellt med framtagande av en öppningsplan så pågår diskussioner världen över kring möjligheten att dra i gång evenemang med hjälp av vaccinationsintyg. Det vill säga att då välkomna dem som kan visa att de är vaccinerade mot covid-19.

Det har även i Sverige lyfts fram som ett sätt att ta emot större publik på konserter, av Live Nation-höjdaren Thomas Johansson.

– Jag tycker inte att vi är i ett läge där det kan avfärdas som en möjlighet, säger Amanda Lind och fortsätter:

– Om ett vaccinpass, utifrån ett smittspridningsperspektiv, bedöms kunna vara ett fungerande redskap för verksamheter som i dag är stängda, då är det klart att det är något vi behöver fortsätta titta på.

Hon betonar att det kommer att ta tid innan en sådan lösning eventuellt kan finnas på plats. Främst vill hon fokusera på vilka anpassningar som kan göras utifrån den nya pandemilagen.

– Det finns etiska frågor behäftat med vaccinpass, naturligtvis. Jag förstår de diskussionerna, men jag tycker också att man

ska ha i vågskålen att det finns verksamheter som nu är helt stängda och inte har möjlighet att verka. Och det skadar också vårt samhälle.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Amanda Lind om ...

... kritiken mot att det planerade nedstängningstödet riskerar att inte täcka kulturverksamheter som får ta emot 8 personer:

”Det är helt orimligt naturligtvis och det är något jag lyft. Vi för den diskussionen med EU, eftersom det handlar om företagsstöd, men har inte fått besked ännu. Vi har verksamheter inom kulturen som i praktiken är helt stängda nu, till följd av åttagränsen. Det borde på EU-nivå behandlas på samma sätt som en nedstängning.”

... demonstrationer mot restriktionerna:

”Det finns många sätt att demonstrera på. Inom kultursektorn har man gjort det på ett smittsäkert sätt, exempelvis inom gruppen ‘Öppna salongerna’. Men jag tycker det är beklämmande när det sker demonstrationer där människor trängs och struntar i restriktionerna. Då ökar risken för smittspridning och man riskerar både ökat tryck på vården och riskerar människors liv och hälsa. Det är också respektlöst mot alla de verksamheter som är stängda.”

... kravet på hennes avgång och om hon pratat med Jonas Gardell:

”Jag förstår att man höjer sin röst. Det är inget konstigt. Det är en del av att vara minister också. Jag har inte pratat med Jonas Gardell om det, men jag har pratat med många inom kulturen om det svåra läget.”

30 Skaparna bakom ny tv-serie om Knutby: ”Det finns människor som ännu inte pratat”

Otrohetsaffärer, hjärntvätt och Kristi brud gjorde det till ett av de mest uppmärksammade fallen i svensk kriminalhistoria. Men mycket av det som skedde januarinatten 2004 när en ung kvinna dödades och en man skottskadades är ännu oklart. Nu kommer HBO-serien ”Knutby – I blind tro” där journalisterna Martin Johnson och Anton Berg granskar och presenterar nytt material om fallet.

2018 upplöstes Filadelfiaförsamlingen i Knutby, den hade då funnits i nära hundra år. Före detta medlemmar började berätta öppet om hjärntvätt och påtvingade sexuella riter, även kallade strider. De talade också om att de fått sin egen moraliska kompass tillintetgjord och om övergrepp de utsatts för eller i god tro utsatt andra för.

Motiven stod i mångt och mycket att finna i den Kristi brud-lära som i slutet av 90-talet fick fäste i församlingen. Åsa Waldau, en av lekmannapastorerna, förlovade sig under en hemlig ceremoni med Jesus och som

gudasonens trolovade blev hennes makt över övriga medlemmar i det närmaste total.

– De var övertygade om att Åsa Waldau var en gudomlig människa, det var en rätt omtumlande insikt att göra. Jag har aldrig mött så många trasiga och traumatiserade människor som under arbetet med den här serien, säger journalisten Martin Johnson.

Han har tillsammans journalistkollegan Anton Berg och regissören Henrik Georgsson skapat ”Knutby – I blind tro”, en dokumentär i sex delar som har premiär på HBO den 4 april. Den är inte huvudsakligen en berättelse om religion och psykologi, utan en true crime-serie som utgår från frågan vad som egentligen hände den där frusna natten i januari 2004.

En kort resumé kan vara på sin plats.

Natten till den 10 januari sköts Alexandra Fossmo till döds i sin säng och hennes granne Daniel Linde skottskadades. För mordet dömdes två personer: Sara Svensson som varit barnflicka i familjen, och pastorn Helge Fossmo, gift med Alexandra. De två hade en tid haft en erotisk relation och Helge Fossmo även en affär med Daniel Lindes fru. Sara Svensson, som höll i vapnet på mordnatten, sa under rättegången att hon aldrig velat döda varken Alexandra eller Daniel. Att hon ändå gjorde det förklarar hon med att hon var nedbruten och manades till det, bland annat via anonyma sms som Helge Fossmo, enligt henne, ska ha skickat.

Sara Svensson som tidigare avböjt intervjuer medverkar, liksom Helge Fossmo, i serien.

– Vi visste att det fanns viktiga delar av den tekniska bevisningen som inte stämde överens med vittnesmålen. Dessa avvikelser skapar en

stark laddning som vi ville undersöka, säger Martin Johnson.

Det handlar om att Alexandra Fossmo dödades med ett så kallat påsittande skott, det vill säga vapnet hölls direkt mot huvudet, men Sara Svensson har genomgående hållit fast vid att hon aldrig gick nära offret. Dessutom stämmer spåren i snön inte med hennes vittnesberättelse om hur hon tog sig till och från mordplatsen.

Journalisterna Martin Johnson och Anton Berg har båda en lång rad radiodokumentärer bakom sig och gör även kriminalpodden ”Spår” tillsammans. I deras HBO-serie spelar tidigare opublicerat material från rekonstruktionen av brotten en central roll.

– Under rättegången visades två redigerade och ihopklippta rekonstruktionsfilmer. Vi förstod att det fanns mer filmmaterial, men kunde inte ana att den version som rätten fick ta del av skilde sig så mycket från råmaterialet, säger Anton Berg.

Polisen ville först inte lämna ut filmerna från rekonstruktionen med motiveringen att det kunde skada Sara Svensson. Men tack vare hennes fullmakt kunde de ta del av det fullständiga materialet som var drygt fem timmar långt.

– Den oklippta filmen visar en helt annan, mycket mer komplex Sara Svensson. Den visar också att poliserna som var på plats under rekonstruktionen gestikulerade, gav Sara direkta och indirekta instruktioner, övade och tog om förlopp, säger Martin Johnson.

Hade Knutbyrättegången tagit en annan riktning om man inte hade visat en så hårt redigerad video?

– Det får vi aldrig veta, men Pär Anders Granhag, som är professor i rättspsykologi och som vi intervjuar, menar att den skulle kunna ha gjort det, säger Anton Berg och fortsätter:

– Bergwallkommissionen som kom till i samband med Quickskandalen kritiserade bland annat rekonstruktionerna som gjordes med Sture Bergwall för att de innehöll olika typer av påverkan. I styrdokumenten står att i en rekonstruktion ska den misstänkte på egen hand och i en enda tagning visa hur något gick till. Det där visste såväl Quickgänget som poliserna som utredde Knutbyfallet men de valde att göra på annat sätt. De var mer intresserade av att skapa en film som bekräftade det som sagts i förhören.

Ser ni fler likheter mellan Quick-rättegångarna och Knutbyfallet?

– Ja, i båda tillfällena rörde det sig om en gärningsperson som ville erkänna. Man kan tänka sig att det medförde att det inte fanns samma spärrar i rätten, säger Anton Berg.

Journalistduon har ägnat flera år åt att granska fallet. Filmteamet har givetvis inte kunnat närvara och dokumentera det arbetet men regissören Henrik Georgsson, som tidigare gjort bland annat dramaserien ”Bron” och dokumentären ”Stieg Larsson –Mannen som lekte med elden”, har låtit Anton Berg och Martin Johnson spela upp vissa nyckelscener från genombrott och motgångar i researcharbetet.

– Det rör sig om scener som har hänt, så vi är egentligen bara oss själva en gång till, säger Martin Johnson.

– Först kändes det lite ovant att agera framför kameran i stället för att lägga en klassisk berättarröst ovanpå bilder av oss. Men jag tycker att resultatet av scenerna är att tittaren bjuds in att följa vårt arbete närmare på det här sättet, säger Anton Berg.

Sara Svensson som dömdes till rättspsykiatrisk vård för mordet på Alexandra Fossmo skrevs ut i slutet av 2011. Helge Fossmo avtjänar sitt livstidsstraff för anstiftan till mord och mordförsök på Kumlaanstalten. 2019 beviljades hans ansökan om att få straffet tidsbestämt och han kan komma att friges redan under 2021.

Varken Anton Berg eller Martin Johnson vill säga huruvida de tror att det var Sara Svensson som dödade Alexandra Fossmo och sköt Daniel Linde, inte heller om personen bakom de anonyma och manipulerande sms:en var Helge Fossmo.

– Vi är inte tesdrivna på det sättet. Men i slutet av serien börjar ju Sara Svensson tänka annorlunda på vad som skett och det tror jag kommer hända hos fler före detta församlingsmedlemmar. Hjärntvätten släpper successivt, frågan är vad människor kommer att berätta om två, fem, tio år, säger Martin Johnson.

Så ni tror att det kommer framkomma ytterligare uppgifter om mordet och mordförsöket i Knutby?

– Ja. Det finns människor som varit nära och som fortfarande inte har pratat men som kanske kommer att göra det, säger Anton Berg.

Sandra Stiskalo

30 Alla mina vänner varnade mig för att skriva i Bulletin – och det är en del av problemet

I höstas fick DN:s Bengt Ohlsson frågan om han ville bli medarbetare i det då topphemliga projektet Bulletin. Här berättar han själv om vad det var som gjorde honom fundersam.

Den 27 oktober får jag ett mess från Paulina Neuding.

Hej Bengt, hoppas du mår bra! Har du lust att höras en kortis i en jobbfråga?

Vi hörs följande dag. Hon berättar att hon ska starta en nyhetssajt tillsammans med några andra. Allt är topphemligt fram till mitten av december, när sajten ska lanseras.

Jag frågar vad hon vill att jag ska skriva, och hon säger att jag får skriva om vad jag vill.

Jag frågar vilka fler som ska medverka på sajten, och hon nämner Thomas Gür och Per Gudmundson. Den förre vet jag inte mycket om, förknippar honom med Svenska Dagbladets ledarsida. Likaså den senare, som jag har gemensamma bekanta med.

Det låter med andra ord som ett högerprojekt. Men än sen? Jag är ju höger. Inte Djingis khan-höger, men jag stör mig mer på denna tidnings ledarsida än Svenska Dagbladets dito. Den sistnämnda erbjuder tuggmotstånd. Den förstnämnda, däremot, är fifty shades of sådant man redan håller med om: att det är viktigt med miljön och jämställdheten, och att det är dåligt med rasism och homofobi.

Framför allt verkar den tycka att januari-överenskommelsen är det bästa som hänt Sverige. Alltså, att alla skiljelinjer bör suddas ut inför kraftsamlingen mot Sverigedemokraterna, och att Annie Lööf ska tugga i sig varenda högersko i garderoben.

När jag ”kom ut” som något så queert i kulturvärlden som just ”höger” för nio år sen var Paulina Neuding en av dem som approcherade mig. Hon var chefredaktör för tidskriften Neo (”partipolitiskt obunden borgerlig”), där jag under några år kom att skriva om nyutkomna faktaböcker. Det var roligt. Vårt samarbete fungerade utmärkt.

Sen gick Neo i putten. Några år senare blev Paulina chefredaktör på den nystartade ”politiskt oberoende nättidskriften” Kvartal och frågade om jag ville skriva en text om islam. Flera kompisar varnade mig för att tacka ja. Kvartal var skum, tyckte de. Den verkade brun.

Jag ignorerade varningarna och skrev en lång och starkt islamvänlig text. Paulina tyckte att den var toppen. Under de fyra år som Kvartal funnits har brunryktena bedarrat, och tidskriften ses numera som ett spännande och frifräsigt inslag i tidningsfloran.

Och nu har jag alltså fått veta att hon är på gång med en ny och topphemlig sajt.

Under slutet av samtalet ställer jag den för en frilansare obligatoriska frågan: vilken sorts honorar det kommer att bli fråga om. Och jag är beredd på det obligatoriska svaret, att vi just håller på att starta upp, så ... Och vi har ju ingen upplaga att tala om, så ... Och tiderna är ju dåliga nu, så ...

I stället svarar hon:

– Vi betalar bra.

Fria händer, bra betalt och en chef jag känner förtroende för?

Hittills låter det som en så kallad no-brainer.

Jag tackar ja till Paulinas erbjudande, med en reservation: jag är medarbetare i Dagens Nyheter sen 37 år, och vet att de ogärna ser att man skriver i tidningar som står i direkt konkurrens till DN. Jag säger till Paulina att jag måste kolla med Björn Wiman först. Självklart, svarar hon. Men innan vi lägger på upprepar hon att projektet är topphemligt.

Först efter samtalet inser jag dilemmat: om projektet är topphemligt, hur ska jag då kunna prata med Björn om det?

Under de följande dagarna dryftar jag dilemmat med några andra nära vänner, och inser att Paulinas sajt är långtifrån topphemlig.

Vännerna vet att berätta att hennes sajt är både skum och brun. Rejält brun. Ingen vet hur den finansieras, men det finns mycket pengar nerplöjda i projektet. Vilket är skumt i sig. Och syftet med det, enligt en av mina mer konspiratoriskt lagda polare, är att bereda opinionsmässig mark inför ett borgerligt, SD-stött maktövertagande.

När jag säger att Paulina inte sagt ett knyst om någon sådan målsättning svarar polaren medlidsamt att det naturligtvis beror på att hon vill få mig på kroken. Men förr eller senare kommer sajten att bekänna färg.

– Och då kommer du att vara körd. Både som krönikör och som författare. För all framtid.

När polaren får veta att jag ska prata med Björn Wiman avråder hen bestämt. Det vore nämligen förödande för mig att ens ha blivit tillfrågad om att medverka på en sådan skum och brun sajt.

Jag sitter med polarens röst i öronen medan bilen susar västerut på E20, och det känns som om jag kört över gränsen till en märklig och otäck zon.

– Björn är en nära vän, säger jag. Varför skulle han misstänka mig för att ha blivit sverigedemokrat, helt plötsligt?

– Jag vet hur det funkar, svarar polaren. Du riskerar att hamna på en intern skitlista. Ses som allmänt suspekt. Sen är du på ett sluttande plan.

Det går några dagar. Under tiden börjar ryktena surra allt intensivare om Paulinas sajt. Den påstås handplocka högerskribenter från när och fjärran. Hundvissliga begrepp som ”Fox News” kastas ut och får spridning. Men Paulina låter obekymrad. När hon intervjuas i radio säger hon att om man är så snabb med att etikettera och avfärda en sajt som ännu inte ens kommit med sitt första nummer, då är man själv mer ”Fox News” än vad vi någonsin kommer att bli.

Sen träffar jag Björn Wiman, trots vännernas varningar. Vi tar en promenad i hans hemkvarter. Han har med sig kaffe och äggmackor i en ryggsäck. Vi står i skogen med kopparna på en stubbe.

– Jag är inte förvånad, säger han när jag berättar om Paulinas erbjudande.

Men han tar det med ro. När jag berättar om min polares varningar för den ”interna skit-listan” ler han skevt och säger:

– Vad DN beträffar är det nästan bara bra för oss om du börjar skriva där, eftersom det visar att det är högt i tak hos oss.

Däremot antyder han att jag är för bra för den där sajten. Han har ögnat igenom namnen på de andra skribenterna som knutits till Bulletin, som sajten ska heta, och verkar måttligt imponerad.

Där står jag alltså nu.

DN har sagt far i frid. Men alla mina vänner – även de få som röstar borgerligt – varnar mig för att inlåta mig med Bulletin. När jag säger att jag inte har något emot vare sig Ivar Arpi, Alice Teodorescu Måwe eller Per Gudmundson säger vännerna tålmodigt att visst, deras texter kan vara uppfriskande och tankeväckande om man tar dem var för sig. Men när man samlar dem på ett och samma ställe blir det något annat. Då uppstår en omisskänneligt brun färg. Och den kommer att smeta av sig på dig också.

När jag bedyrar att jag ingenting hellre önskar än att SD ska lösas upp och försvinna hör jag hur något vanmäktigt smyger sig in i rösten, eftersom det känns förnedrande att behöva säga det. Och ändå gör jag det.

SD kan spetsbrodera sina åsikter bäst de vill, och använda svala begrepp som ”integration” och ”repatriering”, men deras sammanhållande kitt är att de tycker illa om utlänningar, rätt och slätt, av ingen annan anledning än att de är just det. De vill stänga och regla dörren mot den

otäcka omvärlden, och att odören från Björn Söders ”sillamackor” riktigt ska äta sig in i drängstugetapeten.

Men om deras motståndares enda sammanhållande kitt är att de tycker illa om SD och allt de står för tvingas de till absurda ställningstaganden och positioneringar, bara för att de till varje pris vill undvika att hamna på samma sida som SD.

Så om SD säger att vi måste begränsa flyktingmottagandet svarar motståndarna reflexmässigt att det måste vi inte alls. Och om då flyktingströmmarna i den bångstyriga verkligheten tvingar SD-motståndarna till en Löfvensk helomvändning, och de tillstår att vi vid närmare eftertanke kanske ändå behöver begränsa flyktingmottagandet – *men med förnuft*, liksom – då framstår SD som de salta sanningssägarna som haft rätt hela tiden, men blivit skändligen tystade, utfrusna och utmobbade.

Kvar hos alla väljare som tyckt att SD gett röst åt deras utanförskap dröjer sig ett slags toxiskt ressentiment.

Och brunsmetningen av alla opinionsbildare som gjort misstaget att inte reflexmässigt rätta in sig i SD-motståndarnas led ska sen hämnas och ältas av sagda opinionsbildare. Gång på gång. Man kan ha viss förståelse för det. Men det blir ganska tjatigt i längden.

När nu i stort sett samtliga riksdagspartier tävlar om att fiska i SD:s allt grumligare vatten måste stygga vargen själv vässa på sin stygghet, positionera sig ännu längre ut, och har på sistone börjat prata om ”repatriering” av invandrare. Alltså att ”uppmuntra” dem att återvända till sina hemländer.

Och då börjar det bli otäckt på riktigt. För vad händer med de invandrare som aldrig så vänligt avböjer erbjudandet? Ja, då måste man börja hetta upp vattnet som grodan simmar i. Skära bort sociala förmåner. På sikt kanske förbjuda de oönskade invandrarna – hur de nu ska sållas ut – att ta upp sittplatser på bussen. Eller tvinga dem att sy fast speciella symboler på kläderna.

Ja, där kom en trettiotalsreferens som inbjuder till ögonrullningar. Men det bjuder jag på.

Mitt i allt detta vacklande går Paulina Neuding och väntar på ett svar.

Under tiden engageras fler skribenter till Bulletin. Bland annat Nina Lekander. Vilket är lustigt. Nina och jag känner varandra sen gammalt, hon är en av min exfrus bästa vänner. Nina är född och fostrad i vänstern, punken, feminismen. När jag skrev min artikel om ”kulturvänstern” i denna tidning var Nina en av de ettrigaste och argaste kritikerna. Vilket var mindre lustigt. Att bli angripen av vänner är värre än att bli angripen av främlingar. Men på senare år har hon, mellan skål och cigg, börjat ge mig rätt.

Mitt vacklande består i att jag har svårt att finna mig i alla taggtrådsstängsel som skjutit upp ur marken. Alla no go-zoner som visat sig finnas i offentligheten. All brännmärkning, alla besöksförbud och klungor på skolgården, och det underförstådda budskapet att om du byter några ord med människor du tycker om – som Paulina, Per och Alice – men som står i fel klunga, då ska du vara djävligt medveten om att du inte är välkommen i någon annan klunga.

Här känner jag lukten av något som blivit alltmer välbekant: hyckleriet hos alla som pytsar ut upprörda huvudsatser om det

tilltagande ”hatet” och ”polariseringen” – för att sen ösa på med bisatser som bågnar av just hat och polarisering.

Alla som stått högröda i ansiktet och skrikit ut sin avsky för det alltmer högröstade debattklimatet.

Men om det är polarisering man vill stävja finns det bara ett sätt, och det är att öva sig i den svåra konsten att föra sansade och respektfulla samtal även med sina bittraste meningsmotståndare.

Detta är min jolmiga övertygelse. Men vågar jag stå för den? I praktisk handling?

Den 1 december skickar jag följande mess:

Hej Paulina! Hoppas allt är fint med dig. Förstår om du har det hektiskt. Har nu pratat med DN och för dem är det inga som helst problem om jag medverkar i Bulletin. Jag skulle ändå vilja avvakta ett tag och skapa mig en känsla av vad det blir för tidning; dels för att den är sprillans ny, dels för att få en idé om vad jag skulle kunna bidra med. Hoppas detta är okej för dig. Hör av dig om du vill luncha eller fika – åker till Jämtland på fredag eller lördag. Allt gott, B.

Några veckor senare kommer första numret. Kulturredaktionernas knivar är slipade. Kritiken är nedgörande. Jag är också besviken.

Bulletin känns tunn och enformig. Den får mig att tänka på hur viktigt det är att komponera en sallad. En invandringskritisk text av Ivar Arpi på Svenska Dagbladets ledarsida kan sticka ut och provocera och mana till eftertanke. Men om Arpis invandringskritiska text följs av en invandringskritisk text av Teodorescu Måwe och en islamkritisk text av Gudmundson, och

nyhet efter nyhet om invandrarnas överrepresentation i brottsstatistiken, känns det till slut som att äta en sallad där enbart sardellerna plockats ut och samlats på en tallrik.

Det smakar inte särskilt bra, helt enkelt. Det speglar inte mina åsikter heller.

Frågan är hur stort problem jag ska låta det vara.

Frågan är också om jag kan låta personliga och/eller privata relationer väga tyngre än de politiska meningsskiljaktigheterna. Jag har ju träffat de flesta av Bulletins medarbetare, Nina, Paulina, Alice och Per, och tycker bra om dem. Vi har intressanta diskussioner. Pratar och lyssnar på varandra.

Precis som jag gör med Björn Wiman, för övrigt. Det finns mycket vi tycker olika om. Jag är inte tillnärmelsevis lika engagerad i klimatfrågan som han. Tvärtom. Klimatfrågan tråkar ut mig. Detta är Björn väl medveten om, och han har inga problem med det. Jag har tappat räkningen på alla middagsbord – japp, nu är det dags för mina middagsbord igen – där jag fått höra - spydigheterna regna över Björn och hans klimatpredikningar, eller över Peter Wolodarski och hans brösttoner, och jag har skrapat såsen från tallriken och gång på gång sagt att jag inte känner igen mig i beskrivningen av DN som en likriktad åsiktsmaskin. Eller rättare sagt: jag vet av egen erfarenhet att Björn välkomnar texter med åsikter som går tvärs emot hans egna.

Men han kan ju inte *tvinga* folk att skriva dessa texter.

Problemet är att tidningsvärlden vimlar av frilansare som trängs med allt vassare armbågar runt en allt tommare gryta. Så om kulturchefen på en inflytelserik tidning tycker att

klimatfrågan är viktig är risken stor att alla dessa frilansare snart blir rörande övertygade om att de tycker likadant. Eftersom övertygelsen ger dem smör på det dagliga brödet.

Vilket leder till att alla springer åt samma håll och är uppbragta över samma saker, hela tiden.

Men återigen: i hur pass hög grad ska jag låta mig påverkas av grupptrycket från alla vänner som ser Bulletin som ett hot, och varnar mig för att straffet blir utfrysning och brunsmetning?

Det som till slut får mig att dra öronen åt mig är saltchocken efter alla sardeller.

Bulletin är ingen särskilt bra tidning. Mina skäl är således mer fåfänga än politiska.

Jo, jag avskyr Sverigedemokraterna. Problemet är att jag också har hjärtligt svårt för alla fantasilösa och platta fördömanden av dem. Det har passerat alltför många skribenter som tror att det räcker med rutinmässiga krösamajanden om stöveltramp och trettiotal. Vilket är en underskattning och idiotförklaring av läsaren. Vilket i förlängningen är lika farligt som Sverigedemokraterna själva.

Den 9 januari kommer ett mess från Paulina: *God fortsättning Bengt! Vad tycker du nu?*

Jag svarar: *Detsamma Paulina! Pratar gärna vidare över en kaffe eller promenad nästa vecka, har du tid?*

Hon svarar: *Mycket gärna! Utomhus och asocialt distanserat, ok?*

Jag svarar: *Toppen. Jag kan alla dagar utom tisdag*.

Sen blir det tyst.

I tystnaden spricker Bulletin sönder. En söm i taget. Inspelade och läckta gräl mellan medarbetarna och ägarna. Avhoppen står som spön i backen.

I skrivande stund är Per Gudmundson den enda stjärnan kvar.

I Bulletin häromveckan skrev han en text om att SD:s Richard Jomshof kallat islam för en ”avskyvärd religion”, och den upprördhet detta väckt. Men Gudmundson invänder: ”Islam är en religion med problem. Religion påverkar samhällets utveckling på många sätt. En del är säkert harmlöst, och det mesta går antagligen inte att mäta. Men ett område, som har fördelen av mätbarhet, är ekonomi.”

Gudmundson citerar ur en artikel av Timur Kuran, professor i statsvetenskap, ekonomi och islamiska studier vid Duke University. ”Forskningsfynden är deprimerande. Länder med muslimsk majoritet är generellt fattigare än andra ... De släpar efter i livslängd och läskunnighet ... Förklaringarna är många. Religiöst förbud mot ränta har hämmat företagsamheten. Månggiftet försvagade förmögenhetsbildningen, och arvsreglerna lade krokben för kapitalbildning över generationerna ... Den vetenskapliga utvecklingen hade sin höjdpunkt på 1100-talet, varefter fokus i stället har satts på religiösa studier.”

Och så vidare.

Hur ska man förhålla sig till en sådan här text?

Att Gudmundson inte är någon tillskyndare av islam är väl känt. Men hur många av hans

meningsmotståndare orkar kavla upp ärmarna och ge honom ett ärligt bemötande, smula sönder hans statistik med sådan som man själv grävt fram – och hur många nöjer sig med en spydig tweet, och ett avfärdande grundat på vad han skrivit tidigare, eller på vilka han setts samtala med på skolgården, eller på att han bär fluga i stället för stickad tröja?

Kulturkrigets skyttegravar har vid det här laget blivit så djupa och taggtrådsomgärdade att jag till och med nu, när jag skriver detta, blir varnad av vänner för att jag kan bli brännmärkt och brunsmetad och utfryst för att jag erkänner att jag ens *övervägde* att skriva för Bulletin.

Problemet är att jag tycker om och har förtroende för både Paulina Neuding och Björn Wiman. Samröre med den ena gör att jag riskerar brännmärkning och brunsmetning, samröre med den andra tvingar mig att sitta vid middagsbord och höra honom utmålas som en våt filt över kulturlivet. Måste jag välja mellan dem? Och i så fall, varför?

Om jag inte passar in i en gjutform – är det mig det är fel på, eller gjutformen?

Jag vet uppriktigt sagt inte.

Kanske hade det varit en befriande motståndshandling mot alla no go-zoner och skolgårdsklungor att börja skriva för Bulletin.

Jag vet inte det heller, och kommer aldrig att få veta det.

Jag fegade ur.

Den 18 mars messar jag Paulina för första gången på två månader och frågar hur hon mår.

Det visar sig att hon redan har lämnat Bulletin.

Bengt Ohlsson

bengt63ohlsson@gmail.com

31 Myllrande panorama över de farliga åren

Andra delen av Henrik Berggrens trilogi ”Landet utanför” som handlar om Sverige under andra världskriget har nått fram till åren 1940–1942. Det är en bok som präglas av stilistiskt schvung och gestaltande driv, skriver Per T Ohlsson.

Henrik Berggren

”Landet utanför. Sverige och kriget 1940–1942”

Norstedts, 486 sidor.

En och annan tycker förmodligen att ämnet borde vara uttömt vid det här laget. Böcker om Sverige under andra världskriget och hur landet klarade sig undan är ju ingen bristvara: avhandlingar, sakprosa, skönlitteratur.

Men berättelsen är inte avslutad. Det blir den nog aldrig, inte bara därför att nya uppgifter tillkommer, utan också med tanke på de eviga frågeställningar som väcks: om fruktan kontra motstånd, om makt kontra rätt, om iskalla realiteter kontra stolta principer.

För det senaste bidraget svarar historikern och författaren Henrik Berggren med ”Landet utanför”, en aviserad trilogi vars andra del nu föreligger. Den behandlar krigsårens farligaste period, 1940–1942. Två vintrar i rad, 1941 och 1942, mobiliserade Sverige inför en befarad tysk invasion.

Liksom förra delen, 1939–1940, är boken annorlunda upplagd än många andra verk på temat. Här varvas stora skeenden med små, den dramatiska krigsutvecklingen med spelet kring den svenska neutraliteten, politik med vardag.

Man möter lokförare och hembiträden, flyktingar och pronazistiska landsfiskaler lika väl som tunga aktörer i regeringskretsen, näringslivet och den kulturella och intellektuella offentligheten.

Det klipps ransoneringskort och skrivs säkerhetspolitiska promemorior medan gengasaggregaten ryker, löparfenomenet Gunder Hägg sätter världsrekord efter världsrekord och Per Albin Hansson våndas över hur Sverige skall kunna hållas utanför kriget, hans helt övergripande målsättning.

Så växer det fram ett myllrande panorama över tillvaron i ett folkhem där de vita knutarna lyckligtvis bara slickades av lågorna.

Den svenska anpassningen på politisk och militär nivå till Nazitysklands krav och propåer under de första krigsåren är solitt dokumenterad i forskning och litteratur: permittenttrafiken med tyska soldater, midsommarkrisen 1941 och det flagranta neutralitetsbrottet när en tysk division förflyttades över svenskt territorium för att - sättas in på den nyöppnade fronten mot Sovjetunionen, beslagen av huvudsakligen antinazistiska tidningar, bland annat med syftet att inte besvära Hitlerregimen med ”grymhetspropaganda” om tyska övergrepp i ockuperade länder.

De svenska nazistpartierna var marginaliserade och aldrig ens i närheten av att vinna riksdags-

representation, men i samlingsregeringen var statsråd som Christian Günther, karriärdiplomat och opolitisk utrikesminister, och Gösta Bagge, högerledare och ecklesiastikminister, beredda att slå knut på sig själva för att blidka Tyskland utan att fördenskull hysa nazistiska sympatier. Olof Thörnell, överbefälhavaren, gick ett steg längre genom att argumentera för svensk uppslutning vid Finlands sida i det tyska ”korståget mot bolsjevismen”.

Henrik Berggren redogör sakkunnigt för allt detta, men kompletterar med detaljer som belyser djupet och omfattningen av anpassningspolitiken.

Varje kväll, klockan 22.20, upphörde riksradion med sina sändningar. Det skedde på tysk begäran eftersom det brittiska bombflyget, som genomförde sina uppdrag nattetid, kunde orientera med hjälp av svenska radiosignaler. Till och med Gösta Bagge ansåg att det var ett ”ganska otrevligt medgivande”.

Möjligen är Henrik Berggren emellanåt väl förstående inför eftergifterna och tendenserna till självcensur, men det kompenseras av att han tydligt visar var den allmänna opinionen stod.

Stödet för den socialdemokratiskt ledda samlingsregeringens balansakt var starkt; Per Albins parti fick över 50 procent av rösterna i riksdagsvalet 1940 och kommunalvalen 1942. Men när det gällde förhoppningarna om vilken sida som till sist skulle segra i kriget låg svenskarnas sympatier hos de allierade demokratierna i väst.

Folkberedskapen, en organisation som ingick i den statliga Informationsstyrelsen, förfogade över ett nätverk av lokala ombud som

rapporterade om attityderna ute i landet. Resultaten var knappast statistiskt signifikanta, men en sammanställning för åren 1940–1944 ger ändå en fingervisning. Av 139 rapporter om synen på Tyskland var 124 negativa, av 53 om Ryssland var 52 negativa och av 96 om västmakterna var 95 positiva.

Tidningen Nyheter från Storbritannien var den mest lästa utländska publikationen i Sverige och distanserade med råge det tyska propagandamagasinet Signal.

Vetskapen om dessa stämningar bidrog säkerligen till att samlingsregeringen i slutet av 1942, efter britternas seger vid El Alamein i Nordafrika och med tyskarna på väg mot katastrof vid Stalingrad, började ompröva sin anpassningslinje. Tyskland framstod inte som lika oövervinneligt som tidigare.

Detta föranleder en reflektion lite vid sidan av Berggrens framställning.

När kriget bröt ut 1939 var den svenska demokratin inte ens tjugo år gammal; det första riksdagsvalet med allmän och lika rösträtt för män och kvinnor hölls 1921. Ändå hade demokratins värden hunnit bli varaktigt rotade, något som kan vara värt att hålla i minnet i mötet med den ibland självplågande bilden av ett krypande Sverige vid den totalitära stormaktens stövlar.

Andra delen av ”Landet utanför” är skriven med schvung och gestaltande driv. Om Henrik Berggren lyckas hålla farten uppe i sin avslutande del kommer hans trilogi att få ett långt liv. För så här var det.

Henrik Berggren är medarbetare i DN. Hans bok recenseras därför av Per T Ohlsson, författare och Senior columnist i Sydsvenskan.

Per T Ohlsson

per.t.ohlsson@sydsvenskan.se

31 Bygg en ny tv-teater för vår tid

Svensk teater och scenkonst har lidit svårt under pandemin. Därför är det dags att dra lärdom av det som hänt – för att säkra den konstnärliga återväxten bör public service återinrätta tv-teatern, skriver 53 film- och teaterprofiler.

I drygt ett år under pandemins kalla stjärna har scenerna och teatersalongerna stått så gott som tomma.

Artisterna och scenfolket har gått arbetslösa. Publiken varit frustrerad med ett omättat behov av levande teater, en tillgång som förut varit en självklarhet.

Många av oss saknar samtidigt den vitala, professionella och publikdragande tv-teatern som hade sina glansdagar under 60-, 70- och början av 80-talet, då vi blev bortskämda av en makalös teaterensemble som bjöd på allt vad god skådespelarkonst, text och regi, dans och musik var.

Vi såg moderna klassiker som ”I väntan på Godot”, ”Glasmenageriet”, ”Herr Sleeman kommer” och ”Ett drömspel” – liksom ”Medea” och ”Trettondagsafton” – oförglömliga högtidstunder i svartvitt och senare i färg för publiken hemma i soffan. En ung generation som annars inte haft tillgång till den stora teaterdramatiken kunde dela upplevelser de annars inte sökt sig till själva. Det var en rättvis fördelning av kulturen i hela landet.

Några av våra största skådespelare växte samtidigt fram i ensemblen. Tv-teatern var i ordets bästa bemärkelse en storartad och omistlig folkbildning.

Med teaterns och scenkonstens katastrofala situation under pandemin för ögonen kan vi kanske inspireras av detta.

Vi vill att man bygger upp en ny högklassig tv--teater av i dag! En nyskapande teater med djärvhet i repertoaren, en stark dramatik för också en ung publik med den unika tyngd som bara teatern har, en teater med både förnyelse och kontinuitet i ensemblen. Förutsättningarna finns.

Det skrivs massor av utmärkt dramatik. Det finns massor av klassiker att nytolka. Nya författargenerationer tar över efter giganterna Per Olov Enquist, Kristina Lugn och Lars Norén. Nya grupper av begåvade filmregissörer

prisas för sina framgångar hemma och utomlands.

Vi vill att publiken i hela landet ska få upptäcka denna tillgång av skådespelare, filmare, dramatiker och andra scenkonstnärer.

Det finns mycket att ta till vara av de initiativ som under det här året tagits av nedstängda - teatrar. Tv-teatern har redan gjort betydande satsningar under denna svåra period. Avfilmningar av redan färdiga föreställningar existerar liksom streamade föreställningar, som kan anpassas för tv-mediet.

Men framför allt skulle denna teater skapa egna nya tv-teaterföreställningar. Under tiden man konstruerar denna teater kan säkert många av de äldre inspelningarna hålla både tekniskt och konstnärligt för nya visningar.

Det är ett stort skepp att bygga för seglatsen in i framtidens teater. Det måste vara ett skepp som håller för storm, en del i försvaret av Sveriges public service-tv och folkbildningstradition. En teater med egna konstnärliga, ekonomiska och tekniska förutsättningar.

Många av oss har idéer hur det skulle kunna fortsätta.

Vi hoppas att detta leder till en konstruktiv och fruktbar debatt. Tankarna och åsikterna blir många och stimulerande.

Underskrifter

Berit Gullberg-Thörnqvist, teaterförläggare

Klas Abrahamsson, dramatiker

Mattias Andersson, teaterchef, konstnärlig ledare, Dramaten

Eva Bergman, regissör

Maria Blom, dramatiker och regissör

Phillippe Boix Vives, kompositör

Emma Broström, dramatiker

Petra Brylander, vd, konstnärlig ledare, Uppsala stadsteater

Reine Brynolfsson, skådespelare

Stefan Böhm, regissör och skådespelare

Anders Duus, dramatiker

Lena Endre, skådespelare och regissör

Margareta Garpe, dramatiker och regissör

Kajsa Giertz, konstnärlig ledare, Helsingborgs stadsteater

Richard Günther, regissör

Marie Göranzon, skådespelare

Malin Hjelm, verksamhetschef, Kulturhuset, Skärholmen

Peter Haber, skådespelare

Kristian Hallberg, dramatiker

Lena T. Hansson, skådespelare och regissör

Hilda Hellwig, professor, teater- och opera-regissör

Krister Henriksson, skådespelare och regissör

Melinda Kinnaman, skådespelare

Irena Kraus, dramatiker

Sissela Kyle, skådespelare och regissör.

Lisa Langseth, dramatiker och filmregissör

Gertrud Larsson, dramatiker

och vice ordförande, Dramatikerförbundet

Marianne Lindberg De Geer, konstnär och dramatiker

Roland Lysell, professor och

teaterkritiker

Lars Löfgren, tidigare chef för Tv-teatern, - Dramaten och Nordiska museet

Jan Malmsjö, skådespelare

Lars Melin, konstnärlig ledare,

Backa teater, Göteborg

Emma Meyer Dunér, chefdramaturg, Dramaten

Martina Montelius, dramatiker

och teaterchef, Teater Brunnsgatan Fyra

Sunil Munshi, skådespelare, regissör och musiker

Lena Nylén Tyrstrup, skådespelare, regissör och dramaturg

Ingela Olsson, skådespelare och regissör

Suzanne Osten, regissör och författare

Gunilla Palmstierna-Weiss, scenograf och konstnär

Johan Rabaeus, skådespelare

Shanti Roney, skådespelare

Magnus Roosmann, skådespelare

Daniel Rylander, konstnärlig teaterchef, - Byteatern i Kalmar

Frida Röhl, regissör och konstnärlig ledare, - Folkteatern i Göteborg

Gunilla Röör, skådespelare , blivande konstnärlig ledare på Norrbottensteate

Edward af Sillén, regissör

Maria Sid, teaterchef och scenkonstchef, - Kulturhuset, Stockholms stadsteater

Pontus Stenshäll, konstnärlig ledare, Göteborgs stadsteater

Per Tjernberg, musiker

Nina Zanjani, skådespelare

Kitte Wagner, konstnärlig ledare,

Malmö Stadsteater

Nadja Weiss, regissör och skådespelare

Klas Östergren, författare

01 Ge oss en ny guldålder av tv-teater

En av poängerna med public service är att verksamheten kan vara ett konstnärligt reservat med allemansrätt för sådant som inte bär sig kommersiellt.

Där får det smala plats, men också det som tilltalar brett och ändå inte skulle gå ihop på sista raden. Verkshöjd kostar nämligen pengar – stora produktioners signum är att också detaljer får kosta.

När 53 film- och teaterprofiler (DN 30/3) i vår coronatid vill pröva tanken på att allmänheten återigen skulle vara betjänt av en tv-teater av den svindlande kvalitet som uppnåddes under 60-, 70- och 80-talen förväntar man ju sig att detta ska mötas med konstruktivitet och välvilja från SVT-ledningen.

Tv-teaterproduktionerna, nationalscenerna och privatteatrarna utgjorde en mylla med växelbruk för oss som var unga eller vuxna när de klassiska

produktionerna gjordes, när stora skådespelare blev vad som med ett fint ord ska beskrivas som ”folkkära” och verk skrevs för tittarna av dramatiker som Enquist, Lugn, Bergman och Norén.

SVT:s programdirektör Eva Beckmans svar är avfärdande: ”Är scenkonst viktigt för SVT? Tveklöst, det står i vårt uppdrag, men behovet av tv-teater känns obsolet, det måste jag säga” (SVT 30/3). Obsolet? Det behöver den ju inte alls vara!

Det framgår av Beckmans resonemang att hon tycker att något av en kvot uppfylls av en pandemisatsning som ”redan erbjuder tittarna scenkonst i samarbete med teatrarna under rubriken ”Scen” på SVT play”.

För Beckman verkar tv-teater vara synonymt med ett produktionssätt med kameror utställda i ett tomt a-uditorium inför en uppsättning som inte tagits fram med tv-mediet i direkt åtanke.

En så passiv och odynamisk syn på konstformen och på public service är fattig. I sina bästa stunder var guldåldern inte i första hand ett forum, en kanal, utan en kreatör i världsklass.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

01 Ledare: Skolan måste stå upp mot förtryckande föräldrar

Slöjförbud på lågstadiet. Det föreslog Kristdemokraterna häromveckan. De har rätt i en sak: att man ska stå upp för barnen och deras rättigheter. Men det gör man inte genom ett regelrätt förbud. Rättsläget är dessutom oklart – förvaltningsrätten har redan konstaterat att ett förbud åtminstone på kommunal nivå inte är förenligt med vare sig grundlagens religionsfrihet eller Europakonventionen.

Det är dessutom kontraproduktivt att lägga fokus på slöjan som sådan, snarare än vad som är problemet: de begränsningar den kan medföra för barnet.

Vi förbjuder inte barn att bära ett kors runt halsen, och lika lite bör vi angripa slöjan som sådan. Den är ju nämligen inte ett problem för att den utgör ett religiöst uttryck, utan för att den kan utgöra ett hinder. På samma sätt som man självklart skulle säga ifrån om ett stackars barn kom till skolan och hade ett kors runt halsen som var flera kilo tungt, ska man också motsätta sig de slöjor som hindrar barnen att röra sig

fritt och delta fullt ut. Det gäller inte bara lågstadiet utan hela skolan.

Om ett barn vidare väljer att ta av sig slöjan, eller om den faller av och barnet inte vill ta på den igen, är det naturligtvis inte heller lärarnas uppgift att se till att den kommer på ändå. De ska vakta barnens rättigheter, inte föräldrarnas.

Rekordmånga söker stöd mot förtryck just nu, om detta vittnar Rädda Barnen (SVT 25/3). Det är barn, men också unga. För som alla som har studerat den här frågan vet intensifieras förtrycket ju äldre barnet blir.

Skolan måste överlag bli bättre på att stå upp för de här barnen och ungdomarna. Det sker genom fortbildning av personal, genom riktade insatser för

elever som man oroar sig för, men också genom tydlighet gentemot deras familjer.

Journalisten Elaf Ali, som just har kommit ut med en självbiografi om sin egen uppväxt i en hederskontext med föräldrar som invandrat från Irak, har i intervjuer vittnat om hur hon aldrig fått lära sig att simma eftersom hennes föräldrar inte tyckte att det passade sig för en flicka. Okej, sade skolan bara, och lät henne slippa simundervisningen. Därmed svek den henne.

Och hon är tyvärr långt ifrån den enda som har erfarenheter av en vuxenvärld som gett efter, som offrat eleverna för att slippa konflikt. Det tyder på att jämlikhetsidealet har tappats bort i den svenska skolan, åtminstone vad gäller barn med rötter i andra kulturer.

”Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling”, så står det uttryckligen i läroplanen.

Vad skulle hända om detta omsattes i praktik? Om man tog fram en ordentlig handlingsplan så att ingen lärare ensam skulle försöka upprätthålla rätt och fel, utan hade tydliga riktlinjer att följa? Om vuxenvärlden började stå på sig gentemot föräldrar som Elaf Alis. Om den i stället svarade dem som ville ha specialundantag för sina barn: Här i den svenska skolan ska alla elever vara med på lektionerna, det gäller även simningen, och så är det med det.

Detta vore även en integrationsinsats för familjerna. Föräldrarna behöver också få klart för sig vad som gäller i Sverige, vad samhället kräver av dem. Och barnen behöver få veta att de är lika mycket värda som alla andra barn, och att allt som gives andra också ska givas dem. De får helt enkelt inte stå ensamma i kampen mot förtrycket – såsom de alltför ofta gör i dag.

DN 1/4 2021

01 ”Artificiell intelligens på väg att avhumanisera vardagslivet”

Kyla och ytlighet genomsyrar allt mer av vardagslivet. Offentliga platser upplevs som opersonliga. Det är i förlängningen inte hälsosamt ur mentalhygienisk synvinkel för någon, varken ung eller gammal. Många individer känner sig fullkomligt förfrämligade och vantrivs i kulturen.

Vad människans psykiska välbefinnande anbelangar spelar inte endast nära relationer som familj, partners och riktiga vänner den enda rollen. Vi påverkas också av en rad mänskliga möten i vardagslivet, till exempel i servicesituationer och vad som händer vid besök i offentliga miljöer som järnvägsstationer och terminalbyggnader.

En avhumanisering har länge varit den dominerande trenden när samhällsplanerare skapat offentliga miljöer. Högtalarutrop på exempelvis järnvägsstationer låter förvisso tydliga, men opersonliga.

Ja, de är rent ut sagt obehagligt välartikulerade, eftersom AI-teknik (artificiell intelligens) ersatt personliga röster och manuella utrop där tonlägen, stämmor samt dialektala skillnader kan uppfattas. Det är mer behagfullt när variationer och personligheten bakom ett meddelande känns äkta.

Småföretagande i form av tobaks- och tidningskiosker, caféer och andra serveringar har försvunnit och ersatts av större varumärkeskedjor, koncept- och franchise-affärsmodeller, vilket också bidragit till en tråkig likriktning. Det var betydligt trevligare på till exempel järnvägsstationer för ett antal decennier sedan.

Jag befarar en kuslig utveckling när politiker och samhällsplanerare i alltför hög utsträckning ser upp till nya tekniska innovationer. Fokus borde i stället ligga

på att öka de personella resurserna inom en rad områden, till exempel inom hälso- och sjukvård.

Varför denna vurm för artificiell intelligens över huvud taget? Hade det inte varit trevligare med levande serviceinriktade vårdguider i väntrummen på vårdcentralen i stället för att patienten själv ska registrera sig i ett digitalt kösystem? Och vad är vitsen med att ersätta levande växeltelefonister med datorsystem där en digital röst säger: ”Beskriv ditt ärende!”?

Inom psykiatri och psykoterapi har trenden länge varit att man vill korrigera oönskade mänskliga beteenden genom antidepressiva medel samt ytlig kbt-terapi, allt för att myndigheter ska få in statiska uppgifter om medborgares mående, vilka inte alls återspeglar individers genuina emotioner och faktiska sociala situation.

Jag har kommit i kontakt med människor ute i samhället som i olika vardagssituationer haft påklistrade leenden, skrattat på ett tillgjort sätt. Några har sedan berättat att de egentligen lider av stress och dåligt mående, men att de tar antidepressiva medel för att producera en kemiskt framtvingad persona som motsvarar chefers och samhällets önskningar.

Det ska se bra ut på ytan, men varken antidepressiva medel eller ytlig kbt-terapi hjälper individen att komma till insikt om de verkliga orsakerna bakom problemen. Det är dessutom mänskligt – ett friskhetstecken! – att känna motstånd gentemot vissa arbetsuppgifter och sociala engagemang. På ett kusligt sätt korresponderar trenden inom modern psykiatri – kbt och antidepressiva medel – med avhumaniseringen i vardagslivet och AI.

Det var mer andligt förr, betydligt gynnsammare och behagligare stämningar i våra offentliga rum. Med andra ord var förutsättningar bättre för att eliminera den alltmer tilltagande rotlösheten.

Jonas Thornell, kulturarbetare och före detta högskolelärare i psykologi inom polis- och vårdutbildningar

01 ”En ensidig skola kan döda kreativiteten”

Kampanjen ”Stärk bildämnet” vill försvara de kreativa ämnena i skolan. Bakom uppropet står bland annat Bildlärarnas riksförening och flera kända konstnärer. Linda Leib, som håller i uppropet, är bildlärare och sekreterare i Bildlärarnas riksförening.

1. Vad vill ni förändra med kampanjen?

– Det ena handlar om att vi vill att det ska finnas mer tid för bildämnet i skolan, för elevernas skull. Det andra är att det ska vara drägliga arbetsförhållanden för bildlärarna. En bildlärare har i dag i genomsnitt 400–500 elever själv. Trots att det är ett fantastiskt yrke finns det en flykt ifrån det och en skrämmande statistik på sjukskrivningar.

2. Varför är de kreativa ämnena viktiga för eleverna?

– De tendenser som vi har sett i skolan de senaste åren är att teoretiska ämnen prioriteras. Jag tror att det är viktigt att lära eleverna att träna på att använda sin kreativitet, för det befruktar allt de gör i livet.

3. Vad kan konsekvenserna bli för de estetiska ämnena om undervisningen minskas?

– Jag tror att får stora konsekvenser. Att skolan, på något sätt, kan döda kreativiteten genom att

bara bejaka en ganska ensidig del av människan som varelse, med en teoretisk och mekanisk syn på vad studierna ska generera. Förut hade varenda svensk tonåring estetisk undervisning i gymnasiet, men så har det inte varit sedan 2011. Och då blir det färre som söker in på konstnärliga högskolor.

Saga Malm

saga.malm@dn.se

01 Pandemin riskerar att förvandla ungdomsåren till en stor minneslucka

Det finns knappast någon period i livet som formar en människa så djupgående som gymnasieåren. Nu riskerar en hel generation elever att gå miste om någonting så väsentligt som att upptäcka sig själva i mötet med andra, skriver Per Svensson.

Läraren Bo Wingård skickade mig i höstas sin bok ”Den ofrivillige skolledaren”; erfarenheter och minnen från över fyra decenniers verksamhet i den svenska skolan.

Nästan hela sitt yrkesliv har Bo Wingård tillbringat i Gnesta, på Frejaskolan. Men på 70-talet praktiserade han som svensklärare på det nystartade Åvagymnasiet i Täby. Han berättar i boken om ”en klass naturvetare” som skulle ha sin första stora salsskrivning. Uppsatser. Ämnena inte på förhand kända.

Den unge magistern gillade en av uppsatserna så pass att han gav den högsta betyg, en femma. Reaktionen blev inte den han väntat sig: ”... jag räknade med att författaren skulle bli glad. Men när jag lämnade tillbaka uppsatsen reste han sig upp och rev den i småbitar. En protest mot betygssystemet.”

Riva sönder en skoluppsats som en demonstration mot betygen... så ... gymnasialt. Bo Wingård hävdar att den där gymnasisten var jag. Själv minns jag ingenting av detta. Det är kanske som det ska. Det hände ju så mycket, på gott och ont, under de åren.

Bortsett från den allra tidigaste barndomen finns det knappast någon period i livet som formar och präglar en människa så djupgående som åren i och kring gymnasiet. Tvivlar man på den saken kan man ta en titt på Youtubeklippet där den 17-årige Carl Bildt axlar ansvaret som juniorrektor under lärarstrejken 1966. Att Leif GW Persson hösten 1963 var en av tre prydliga gossar som tävlade för Norra Real i radions populära frågesport för gymnasister, ”Vi som vet mest”, stärker också tesen.

Gymnasialt. Ordet används ofta nedlåtande. Något sägs eller görs i för stor kostym. Det är det gymnasiala.

Erasmus Montanus i Ludvig Holbergs komedi har visserligen hunnit bli student, *philosophiæ baccalaureus*, rent av. Men när han kommer hem till föräldrarna på bondgården och får mor Nille att gråta genom att bevisa att hon är en sten personifierar han det gymnasiala. Han har vid läroanstalten i Köpehamn lärt sig att använda syllogismer, argument med två premisser och en logisk följdsats, och anser sig därför kunna bevisa vad som helst. Inga stenar kan flyga. Mor Nille kan inte flyga. Alltså är mor Nille en sten.

Det är meningen att man ska skratta åt den unge lärdes tvärsäkerhet. Man känner ju också igen den, trots att det gått 300 år sedan Holberg skrev sin pjäs. Också i dag kan många unga vara övertygade om att just de, just deras generation eller grupp, har hittat huvudnyckeln till verkligheten.

Att man vet mest och bäst tidigt i livet har sin naturliga förklaring. Det är då man som ivrigast letar efter nycklar och svar. Och det är då man föreställer sig att världen kan bli fattbar och förklarad, systematiserad och sorterad, som i det periodiska systemet där varje grundämne har sin logiska plats.

Det är också i gymnasieåldern man som mest intensivt är sysselsatt inte bara med frågan hur världen hänger samman utan också med den än mer pockande frågan hur man själv hänger samman med resten av världen. Man tar sig uppför en brant trappa. Vid dess slut finns dörren till vuxenlivet. Helt naturligt att man har ett hårt grepp om ledstången. Tvärsäkerheten konstant. Det man är säker på snabbt växlande.

Tron är en kostym man långsamt växer in i, sa kyrkoherden när jag som redan rätt gymnasial 15-åring förklarade för honom att jag nog inte var tillräckligt troende för att fullfölja konfirmationen. Han hade rätt. Den insikten kan appliceras också på bilden av det gymnasiala som en alltför stor kostym. Det som sker under gymnasieåren är att man sakta växer in den kostym man ska bära när man springer ut i livet.

”Nu är tonårssonen inne på sin tredje termin med distansundervisning. Halva hans gymnasietid har slagits sönder”, skrev Jonas Gardell nyligen i en artikel på Expressens kultursida (1/3). Formuleringen aktualiserar en egentligen självklar, men ofta förbisedd, omständighet: tiden är relativ. I Sydsvenskan lyfte kulturchefen Ida Ölmedal i en kolumn i höstas fram just detta, tidens relativitet, som ett av skälen till att de unga i vissa avseenden har tvingats göra större uppoffringar än andra under pandemin: ”Ett år är längre för en 20-åring än för en 40-åring.” (15/11 2020).

För en 64-åring, som jag själv, är ett år nästan ingenting. Men för en tonåring kan tre terminer vara hälften av de mest avgörande dagarna, veckorna, månaderna, åren i hennes liv.

I försändelsen jag fick från Bo Wingård fanns inte bara hans bok utan också ett på rutat kollegiepapper handskrivet brev, två A4-ark med dateringen ”Täby 28/8-72”. Det är jag som är avsändaren. Också det hade jag glömt. Det var tydligen en hemläxa. Lärarpraktikanten hade givit eleverna i klass Ng i uppgift att berätta om sig själva i ett brev.

Lite kusligt att nästan ett halvsekel senare möta sig själv i 16-årig utgåva. Gymnasial? Kan man

nog säga. ”På fritiden sysslar jag mycket med politisk verksamhet”, läser jag. Jaså? FNL nämns. Ja, jag bar i alla fall märket, det rödblå-gula med texten: ”Med FNL för Vietnams folk”, det minns jag. ”Jag skall gå med i Stockholms Rådssocialistiska arbetsgrupp (syndikalistisk)”. Stort frågetecken. Anarkosyndikalismen som den felande länken mellan högstadiemarxismen och Folkpartiet? ”Jag var med och jobbade i Folkets forum i våras”, står det också.

Folkets forum var alternativet till alternativet till den miljökonferens FN hade förlagt till Stockholm i juni 1972. En brokig samling vänster- och miljögrupper enades efter många diskussioner till sist om att ”en lösning av miljöproblemen och ett återställande av redan förstörd miljö kräver ett upphävande av det produktionssätt, vars produktion bestäms av marknadsmekanismer”. Som sagt: alternativet till alternativet...

Varför denna utflykt till den egocentriska nostalgins tassemarker? För att jag tycker det säger något om betydelsen av ”det gymnasiala”. Det var vid den tiden jag började försöka skriva i tidningar (insändare om drogfrågor), gå på möten, debattera. Det hade betydelse för resten av mitt liv, kanske större betydelse än lektionerna i algebra, växelströmslära och stökiometri.

I en fin DN-artikel om olika slags ensamhet lyfte den danske författaren Carsten Jensen nyligen fram engagemang i klimatrörelsen som ett alternativ till det ”skuggliv” många unga förpassats till under pandemin (9/3). ”I klimataktivismen finns allt det som utbildningsinstitutionerna inte längre kan

erbjuda i fråga om att utveckla sig som människa”, hävdade han. Gemenskap. Mening.

Sverige är verkligen inte ensamt om att ha stängt dörrar till klassrum och tvingat ut de unga på den digitala ökenvandring vi givit namnet ”distansundervisning”. Inte så få länder har varit betydligt mer restriktiva än Sverige, som ändå i det längsta försökt begränsa inskränkningarna till de äldsta grupperna, gymnasister och högskolestudenter. Runt om i världen har skolorna stängts också för yngre åldersgrupper. Många är bekymrade över konsekvenserna, med rätta. Men det är kanske inte risken för kunskapsluckor och sämre betyg som borde ge störst anledning till oro.

”Om man tillgodogjort sig ett visst kunskapsstoff i fysik eller samhällskunskap helt och fullt eller bara delvis spelar trots allt en förvånansvärt liten roll för hur väl man lyckas i jobbet och livet”, säger sociologen och utbildningsforskaren Heinz Bude i en intervju i Die Zeit (10/3). Temat för intervjun är den nervositet många tyska föräldrar känner inför risken att deras barn hamnat på efterkälken under pandemiåret.

Professor Budes lätt frivola förhållningssätt till kunskaper i skolan kan tyckas provocerande. Men när Bude säger att de oroade föräldrarna kanske borde fundera över vad de själva lärde sig i skolan och vad som har visat sig vara viktigt, minns jag hur jag och en tidigare skolkamrat satt vid mitt köksbord och i flera timmar utan framgång försökte komma ihåg hur man gör för att lösa en andragradsekvation. Jag hade då för inte så många år sedan fullbordat tre år med derivator och integralkalkyler på gymnasiets Na-linje (förvisso med välförtjänt mediokert resultat,

betygsmässigt). Han hade gått teknisk linje och dessutom hunnit med en termin teknisk fysik på KTH innan också han räddats av journalistiken.

”Skolan är inte primärt en kunskapsförmedlingsanstalt”, säger Heinz Bude. Det man egentligen lär sig i skolan är att leva med och i sociala relationer, hävdar han. Provocerande det också. Men man kan gärna reflektera över att det brittiska imperiet styrdes av en elit vars skoltid i hög grad ägnats åt klassisk grekiska, latin och cricket; kanske inte den mest självklara kunskapsbasen för politiska och ekonomiska makthavare.

Poängen var inte kunskaperna och färdigheterna i sig. De tjänade primärt till att bekräfta och fördjupa elevernas känsla av samhörighet och utvaldhet; ”vi” som är födda till att ha ledningen och makten. Och det kan fortfarande fungera. Eton och studier i antik litteratur och filosofi i Oxford har uppenbarligen ingjutit ett betydande, om än möjligen inte alltid godartat, självförtroende i Storbritanniens nuvarande premiärminister.

Att böja verb, latinska eller tyska, kan man säkert lära sig ”på distans”, framför en skärm. I bästa fall kan man också med hjälp av fjärr-styrning hitta fram till kulturarvets klenoder. Men det mesta, och bästa, i skolan förutsätter att man får både gå i och till skolan. Människorna man möter, vännerna man får, ovännerna man skaffar sig, de likasinnade man hittar, lärarna som ser det man inte själv ser i sig själv och får en att upptäcka det man inte visste fanns i världen (poesi, till exempel), motargumenten man tvingas lyssna till, dörrarna man öppnar (och stänger), rasterna, fikandet, de flick- och pojkvänner man får och

förlorar, nycklarna till världen som man hittar och tappar.

Man brukar kalla det att ”bli bildad”.

På senare tid har det talats alltmer om att stängda skolor, distansundervisning och andra inskränkningar i barns och ungas liv har påverkat deras fysiska och psykiska hälsa negativt. Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson har varnat för att vi kan förlora en ”hel generation”.

Det är värt att ta fasta på just ”hel”. Även unga som klarat skuggtillvaron utan tydliga och märkbara mentala men kommer att bära med sig en förlust genom resten av livet, ett hålrum i den egna biografin, en bildningslucka; alla de upplevelser, erfarenheter, möten och minnen som aldrig blev deras. Under det år som gått har det gång på gång poängterats hur jobbigt det är för de äldre att inte få ”krama sina barnbarn”. Men hur jobbigt måste det inte vara för 17-åringarna att inte få vistas på de ställen där 17-åringar lättast hittar jämnåriga att krama (och så vidare...).

Risken är att pandemin inte bara kommer att ge de unga tomrum i arvedel utan också en skärva i ögonen som får dem att se på världen med mindre glädje och iver än de annars skulle ha gjort. Ungdomsåren är frigörelsens tid; man experimenterar, testar och ifrågasätter. Men här har en generation, tonåringar och 20-åringar, som sedan de var små har vallats och vaktats av välmenande föräldrar, eftertryckligt fått bekräftat att friheten är livsfarlig. Man kan befara att de, ambitiösa och duktiga som de är, lärt sig pandemiläxan alltför väl: man ska alltid följa myndigheternas ”råd och rekommendationer”, avstå från dödsmässor (vi

brukade förr kalla dem ”fester”) och alltid betänka att om Rödluvan går till sjuka mormor med kakor och vin så är det Rödluvan som är Vargen.

Vill vi verkligen att det ska bli ”det nya normala” att i varje läge välja tryggheten, ta det säkra för det osäkra, göra precis vad vi blir tillsagda att göra, alldeles självklart acceptera staten som en välvillig men sträng förälder?

”Distans” är ett ganska obehagligt ord. Det blir inte trevligare av att giftas samman med ”undervisning”. Att ”hålla distans” går stick i stäv med unga människors natur. Som ung söker man sin flock. När jag för några år sedan intervjuade kulturskribenten och författaren Therese Bohman i tidningen Vi Läser berättade hon om sitt möte med prerafaeliterna. Det ägde rum under en gymnasielektion. Ett brittiskt konstnärsgäng från 1800-talet som levde ett romantiskt rock’n’roll-liv! Hon hade blivit hänförd.

Att tillsammans med andra bli annorlunda, det är en dröm gestaltad i generationsroman efter generationsroman. Själv kände jag på 70-talet starkt suget från Ulf Lundells ”Jack”. Therese Bohman lyfte i intervjun fram ”Den hemliga historien”, Donna Tartts bestseller från tidigt 1990-tal; ”Allting var perfekt med den boken. Den här gruppen som håller på med sin grej. Jag hade verkligen velat vara med där.”

Hur många författarskap, teaterkarriärer och popgrupper har vuxit fram i gymnasiekorridorer? Oräkneliga, vågar jag påstå. Hur många författarskap, teaterkarriärer och popgrupper har vi gått miste om på grund av pandemin? Det kommer vi aldrig att få veta.

Om ett par månader ska ännu en kull ”ta studenten”. I bästa fall kommer de under dessa sista månader att erbjudas ”närundervisning”, det som förr brukade kallas skolgång. Men undervisning är inte allt, i synnerhet inte när gymnasietiden går mot sitt slut. Min egen sista månad i gymnasiet minns jag som en enda lång festnatt. Man kom aldrig ur kostymen (som möjligen var för stor). Man var alltid på väg hem i tidig morgonsol och hysteriskt fågelkvitter.

Vilka minnen kommer 2021 års studenter att få med sig? Åtminstone ett ”utspring”? Men inte ens aldrig så festliga utspring kan ersätta de inspring i livet som ”generation corona” berövats.

Per Svensson

per.svensson@dn.se

02 Kulturbranschen välkomnar nytt miljardstöd: ”Helt nödvändigt”

Regeringen föreslår utökade krisstöd till kulturlivet samt ett helt nytt evenemangsstöd, som tillkommer efter en uppmaning från riksdagen.

Om stödet blir verklighet innebär det att staten tar en del av kostnaderna för evenemang som ställs in på grund av pandemin.

– Det är bra att det aviseras men det finns en hel del som återstår vad gäller hur det ska utformas, säger Joppe Pihlgren på branschorganisationen Svensk Live.

Under en presskonferens på torsdagsmorgonen presenterade kulturminister Amanda Lind (MP) förslag till nya krisstöd för kultur- och idrottslivet. Förslaget är en överenskommelse mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna.

– Varenda människa som lämnar kultursektorn är en förlust. Den kompetens som försvinner skapar ett ekande tomrum som vi ännu inte förstått vidden av, säger Amanda Lind under presskonferensen.

Förslaget innebär för kulturen att ytterligare 1,3 miljarder kronor ska tillföras i kris- och

stimulansstöd, samt 125 miljoner kronor till statliga kulturinstitutioner. Dessutom föreslås ett så kallat evenemangsstöd om 3 miljarder kronor, där staten ska stå för en del av kostnaderna för evenemang som inte kan genomföras till följd av pandemin. Stödet är tänkt att gälla för evenemang som planeras under perioden juli till december 2021, det stödet måste dock först godkännas av EU-kommissionen.

– Vi behöver alla ha något att se fram emot, en ljusning. För många människor är det just möjligheten att uppleva en konsert, en föreställning eller ett idrottsevenemang tillsammans, säger Amanda Lind.

Evenemangsstödet på 3 miljarder kronor tillkommer efter en uppmaning från riksdagen. Finansutskottet ställde sig nyligen bakom ett initiativ, först framtaget av Moderaterna, om att arrangörer ska garanteras ersättning utifall att restriktionerna förhindrar dem att genomföra evenemang.

Moderaterna välkomnar på torsdagen regeringens besked.

– Det är ett helt nödvändigt stöd för att vi ska ha kvar samma, eller så mycket som möjligt av, det utbud som vi haft tidigare inom kultur och idrott, säger Edward Riedl (M), ledamot i finansutskottet.

Förslaget bereds på näringsdepartementet. Riedl uppger att partiet på torsdagen har varit i kontakt med departementet och att man ska delta i samtal kring hur stödet mer exakt ska utformas.

Finansutskottet ansåg att stödet skulle ligga på 3,5 miljarder kronor, men förslaget är nu 3 miljarder. Räcker det?

– 3,5 miljarder är det vi kunnat beräkna att man behöver under året. Men vi vet inte hur hösten kommer att se ut. Om inget behöver ställas in, då behöver vi inte använda en enda krona säger Edward Riedl och fortsätter:

– Men om pandemin förvärras, då får man både förstärka och förlänga stödet. Man ska inte stirra sig blind på hur mycket man avsätter i potten från början. Det viktiga för oss är att vi kan rädda de här arrangemangen.

Beskeden om nya krispaket kommer dagen efter att statsminister Stefan Löfven (S) meddelade att rådande restriktioner, med åttapersonersgränsen, ska ligga kvar åtminstone till i början av maj. Amanda Lind sa också häromdagen i en DN-intervju att det kommer att krävas stödinsatser till kulturlivet under lång tid framöver.

Svenska Bios vd Peter Fornstam är uppgiven och trycker på vikten av att öka de egna intäkterna via biobiljettförsäljning.

– Företag är inte byggda för att stå stilla. Men eftersom staten indirekt har gett oss näringsförbud, då är det klart att vi måste få de här stöden. Efter fjorton månader med restriktioner så kan våra verksamheter inte generera några kassaflöden. Vi måste ha stöd om vi ska kunna överleva.

Senaste tiden har flera dystra besked kommit vad gäller svenskt musikliv. I veckan meddelade festivalerna Sweden Rock och Lollapalooza att de ställer in sommarens upplagor på grund av pandemin. Sedan tidigare har Håkan Hellström ställt in en serie Ullevi-konserter som sköts upp förra året, de har i stället flyttats ytterligare en gång till 2022.

Branschorganisationen Svensk Lives verksamhetssamordnare Joppe Pihlgren är positiv till beskeden från kulturministern, både vad gäller tillskotten för kris- och stimulansstöden samt det nya evenemangsstödet.

– Det är bra att det aviseras men det finns en hel del som återstår vad gäller hur det ska utformas. Det gäller att formen blir effektiv, bra och så enkel som möjligt. En del av de här stöden kan ju varit svåra att ta del av för branschen, säger han.

Hur ser ni på möjligheterna för konserter och festivaler i sommar?

– Vi hade större förhoppningar för ett par månader sen än vi har nu. Nu är det hög smittspridning och några festivaler som har ställt in. Våren har vi räknat bort sedan en tid och delar av sommaren är också borträknad nu. Men kanske inte hela sommaren och speciellt inte med ett stöd som gör att man vågar ta en risk.

Även Live Nation välkomnar regeringens besked, men efterfrågar också detaljer kring stödens utformning.

– Vi vet av erfarenhet att en del av de stöd som har utlovats har varit väldigt svårtillgängliga, säger Anna Sjölund, konsert- och festivalchef på Live Nation.

Det aviserade stödet på 125 miljoner kronor till kulturinstitutioner går till Vasamuseet, Skansen, Tekniska museet, Nordiska museet, Eugens Valdemars udde, Dansmuseet, Nobelmuseet, Drottningholms slottsteater och Unga Klara.

Stefan Hansen, vd på Unga Klara, säger att verksamheten är i stort behov av krisstödet.

– Vi har haft ett betydande intäktsbortfall. Varje dag skulle ju vi spela två olika produktioner och dessutom åka på turné med ytterligare en produktion. Dessa intäkter ligger till grund för satsningar till hösten. Hade vi inte fått detta stöd hade vi haft det ännu svårare i höst, säger Stefan Hansen.

Även Emelie Löfmark, ordförande i Sveriges producenter och privatteatrar som representerar elva bolag, är positiv.

– Jag är mycket glad för detta, men allting förutsätter ju att man fördelar dessa pengar rätt. Men det är fantastiskt att man har kommit så här långt med så mycket pengar. Vi har länge sagt att det behövs – i synnerhet om vi ska våga sätta i gång. Vi har högar med kontrakt och avtal med lokaler och artister inför hösten som vi ännu inte vågat skriva på, säger Emelie Löfmark.

I ett pressmeddelande från Folkets hus och parker betonar vd Calle Nathanson vikten av krisstödet:

”Dagens besked om ett utökat krisstöd är helt nödvändigt då vi inom kultursektorn fortsatt belagts med näringsförbud genom de nyligen förlängda restriktionerna. De här pengarna är avgörande för att det ska finnas ett kulturliv kvar efter pandemin.”

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Georg Cederskog

georg.cederskog@dn.se

02 Därför ger påskens budskap vägledning i vår krisiga tid

Insikten att vi är en enda mänsklighet under samma himmel har svårt att tränga in. Ändå är just den en förutsättning för att klara både pandemin och klimatkrisen. Ärkebiskop Antje Jackelén skriver om den kristna - påskens och passionshistoriens betydelse i försakelsens tid.

Den kristna fastetiden börjar med askonsdagen som i år inföll den 17 februari. Dagen kom nästan lite malplacerat. Dels gick det ändå inte att fira askonsdagsmässa med fler än åtta personer, dels kändes det som att fastetiden redan pågått länge. Alla har vi fått avstå från sådant vi annars älskar eller tar för givet. Alla har vi berörts av livets sårbarhet och påmints om vår dödlighet, även utan att någon ritade ett kors av aska i pannan på oss med orden ”Kom ihåg att du är stoft. Stoft ska du åter bli.” I skuggan av pandemin är fastan inte en specialitet för extra ivriga, utan en gemensam erfarenhet. Allmängods. Och därför något att prata om.

Pandemin har vant oss vid försakelser, men tar för den skull inte alltid fram det bästa inom oss. Tålamodet har prövats, kärleken likaså. Det har blivit tydligare hur beroende vi är av varandra i hälsa och sjukdom, i liv och död. Gemensamt ansvarstagande och ett solidariskt delande av bördor är långt ifrån självklart. Det gäller i de nära relationerna likväl som i samhället samt mellan samhällen och kontinenter. Insikten att vi verkligen är en enda mänsklighet under samma himmel har svårt att tränga in.

Ändå är just denna insikt en förutsättning för att klara både pandemin och klimatkrisen. Så länge inte också de fattigaste fått vaccin, går ingen riktigt säker. Så länge vi inte tar ett - gemensamt och solidariskt ansvar inför klimat-förändringarna kan ingen känna sig trygg i längden.

Fastans mening är att ge oss en fördjupad erfarenhet av vårt beroende i våra relationer, och att erfara detta med hela vårt jag: med kropp, själ och ande. Vi är som mest mänskliga när vi vårdar ömsesidigheten i det

fyrdimensionella nätverk av relationer där vi hör hemma: relationen till oss själva, till våra medmänniskor, till hela skapelsen och till den transcendenta verklighet som de flesta här på jorden kallar Gud.

Fastans mening är att göra detta fyrfaldiga nät av relationer mera slitstarkt. Då stärks vi i tillförsikten att vi, oavsett livets händelser, aldrig helt klipps av från detta livsnät. I koncentrationen på det väsentliga tränas vår andliga motståndskraft och vår omsorg om de fyra relationerna. Då hamnar det viktigaste i fokus. Det oviktiga får lov att sjunka undan.

Till den kristna fastan hör Jesu lidande och död, hans passionshistoria. I Bibelns Nya testamente finns den i fyra versioner, berättad av de fyra evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och - Johannes. Den femte evangelisten som han kallats, Johann Sebastian Bach (1685–1750), har skapat storverk i form av Matteuspassionen (1727) och Johannespassionen (1724). Bach var djupt präglad av Luthers teologi. Han ville lyfta fram Ordet och följer därför i stort sett evangelisternas distinkta berättelser.

Således skiljer sig de två passionerna från varandra inte bara i längd utan också till karaktären. Matteuspassionen börjar med sorg och klagan. Den tar fasta på kamp och övergivenhet genom att gestalta Jesu förtvivlansrop: *Eli, Eli, lema sabachtani?* Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig? Koralens mäktigt vemodiga ”O huvud blodigt sårat” och sorgens tårar i slutet fångar evangelistens berättelse.

Johannespassionen, som uruppfördes i Leipzig på långfredagen 1724, speglar Johannes-evangeliets teologi som talar om korset som seger snarare än nederlag. Den börjar med ett

kosmiskt anslag och slår fast att Guds son utstrålar härlighet till och med i förnedringens gestalt. Det är inte övergivenhetens rop som kommer från Jesu läppar utan: ”Det är fullbordat.” I slutet ljuder den fridfulla kören ”I ro vi stilla överlåta ditt helga stoft och mer ej gråta”. Gråten har stillnat, det som har hänt på korset och vid graven ”upplåter himlens port och stänger kvalens ort”. Allra sist följer den förtröstansfulla slutkoralen som har ett eko i Den svenska psalmboken (psalm 239:3).

Ordet passion har dubbel betydelse. Å ena sidan lidande, å andra sidan lidelse. Lidelsen i sin tur kan både vara kärlekens och masspsykosens lidelse. Den senare klingar med i Johannespassionen när människorna förvandlas till en blodtörstig mobb. Emellanåt porträtterar Johannesevangeliet judarna som oförstående – ett drag som ter sig helt annorlunda i ett inifrånperspektiv än från ett utifrånperspektiv. I det senare fallet blir det lätt att läsa in antijudiska och antisemitiska drag i detta evangelium.

Hos Bach förenas lidandets passion med lidelsens passion. Jesu passion, hans lidande, blir synonym med Guds kärleks väg till människan, nämligen vägen till frihet och hopp. Själva nyckeln till denna frihet finns mitt i Johannespassionen, i körkoralen ”Durch dein Gefängnis, Gottes Sohn, ist uns die Freiheit kommen”:

Du står som fånge, o Guds Son

– vi få i frihet vara.

Ditt fängelse är nådatron

och fristad för din skara.

Om du ej fått din träldom svår,

så vore evig träldom vår.

Här fångas Luthers tanke och erfarenhet av ”det saliga bytet”. Kristus tar på sig alla bördor och ger oss den fulla friheten i stället.

Tro är först och främst en erfarenhet av frihet. Reformationens grundtanke är ju att kärlek inte går att förtjäna genom duktighet. Guds välvilja går bara att ta emot gratis, av nåd. Nu är detta att låta sig älskas inte alltid det lättaste för oss människor, men inför korset som symbol för Guds kärleks väg till mänskligheten är det trots allt den enda lämpliga hållningen: att tillåta sig att vara älskad. Johannespassionen för ihop passionens båda betydelser, lidande och lidelse. I Jesu passionshistoria bokstavligen genomkorsas det kosmiska lidandet av en ännu större passion: Guds kärleks lidelse. Därför brister aria och kör ut i orden:

Skynda, ni angripna själar,

Lämna era plågor,

Skynda – Varthän? – till Golgata!

Ikläd er trons vingar,

Skynda – Varthän? – till korsets krön,

där er välgång redan blommar.

Där de tre stora frågorna – finns det mening, duger jag, är jag älskad – har fått ett gudomligt ja till svar, där går det att slappna av från prestationskampen. Den vars krafter inte längre går åt för att frälsa sig själv har så mycket större frihet att möta andras behov. Du blir fri från något och samtidigt fri för något. Fastan blir en övning i denna frihet. ”Iklädd trons vingar” växer utrymmet för att höra andras rop, ta ansvar och bidra till det gemensamma goda – med och utan en pågående pandemi.

Fotnot: Johannespassionen sänds i P2 i kväll.

Antje Jackelén

02 Martin försöker förstå människans värld

Tanken var att Martin Forster skulle bli ingenjör, men slumpen ville annat. I dag är han en välrenommerad psykolog med inriktning mot barn. Han trivs med det han gör och utvärderar sällan livet.

Sedan slutet av 1990-talet har Martin Forster arbetat som psykolog med fokus på barn och familjer. Under åren har han utformat och utvärderat metoder för hur lärare kan hantera stökiga barn i skolan, arbetat med att stötta föräldrar, barn och familjer, haft egen mottagning och jobbat inom psykiatrin och socialtjänsten.

Han har gett ut faktaböckerna ”Fem gånger mer kärlek” och ”Jag törs inte men gör det ändå” (båda på förlaget Natur & Kultur), och under tio år svarade han på olika läsarfrågor som rörde familjen i Dagens Nyheter – en uppgift han emellanåt fortsätter med i TV4.

Sedan en tid tillbaka arbetar han för vårdföretaget Kry, där han utvecklar en psykologitjänst online för barn. Dessutom forskar han inom tre områden på Karolinska institutet i Stockholm: om att förbygga våld mot barn i familjer, föräldrastöd i grupp och via internet, och hur familjer kan förändra tiden framför skärmar.

Är du på en bra plats i livet?

– Ja, men jag tänker inte riktigt så. Jag älskar min familj och trivs bra med mitt liv och det jag gör. Men jag utvärderar sällan livet på det sättet. Det är mer en dag i taget. Vissa dagar kan jag kämpa med tankar som: ”Det här är tråkigt, jobbigt eller varför kan vi i vår familj aldrig ...?”

Som psykolog skiljer sig Martin Forster från många av sina kollegor. När de allra flesta har haft yrket som en dröm halkade Martin in i det av en slump. Hans dröm var snarare att hålla på med matte och fysik och så småningom bli ingenjör. Av den anledningen började han först plugga teknisk fysik på Kungliga Tekniska högskolan (KTH), men slutade ganska snart.

– Jag hade längtat så efter det där fantastiska studentlivet, men det kände jag inte alls att jag hade.

Han bestämde sig för att plugga något annat som var lite mer spännande och där han fick ett sammanhang. Martin Forster berättar att han tog fram katalogen, bläddrade och satte ner fingret på psykologiprogrammet i Uppsala. Kom han in där skulle det dessutom innebära en flytt hemifrån. Han sökte, blev antagen och hamnade i en liten klass med god gemenskap.

Vad tänker du i dag om valet som du gjorde?

– I början var jag väldigt osäker. Jag var nervös när jag skulle träffa mina första patienter. Men när jag förstod att jag bara kunde vara mig själv så växte det bort, säger Martin och fortsätter:

– Men jag kan tänka att jag egentligen har en större fallenhet för matte än psykologi. Jag är bra på struktur. Som tur är ingår en del statistik i jobbet som jag gärna ägnar mig åt!

Även inriktningen mot barn var en slump. Det var i samband med examensarbetet som en kursare frågade om de skulle arbeta tillsammans i en studie för Stockholms stad. Efter det fick han frågan om att fortsätta arbeta för kommunen.

– Arbetsplatsen låg 50 meter från min port. Det var det som vägde över. Sedan dess har det också vuxit fram ett intresse för familjedynamik hos mig.

Han förklarar att skillnaden mellan att jobba med vuxna och med barn är att med vuxna handlar det oftast om individen – hur han eller hon hanterar ångest, rädslor och utmaningar i livet. Hos barn finns ett tydligt samspel med familjen, skolan, rättvisefrågor och hur samhället är organiserat.

Livet är fullt av vägval, men det kan också vara bra att acceptera att man inte kan styra allt själv, tycker han.

– Det finns saker som vi inte kan påverka och som avgör hur våra liv blir, säger Martin och berättar om femårige sonen Raul som häromdagen tittade ner på sin kropp och utbrast: ”Tänk att jag blev den här”.

– Nu när jag fyller 50 kan jag tänka: ”Mitt liv blev så här!” I det perspektivet är min familj viktigare än yrket jag valde. Men det är också något som jag har mindre och mindre kontroll över. Det blir som det blir.

Angående yrkesvalet kan han längta till den svartvita världen inom matematiken, där saker är rätt eller fel.

– I psykologin vet vi inte om vi har fått rätt svar. Samtidigt är det stimulerande att försöka förstå

människans värld, trots all ovisshet. Allt är inte mätbart, det är en illusion att tro något annat.

Lena Wreede TT

MARTIN FORSTER

Gratuleras till: Fyller 50 år den 3 april.

Bor: I Enskede, Stockholm.

Familj: Sambon Jenny och tre barn: Raul, 5 år, Amanda, 8 år, och Simon, 11 år.

Gör: Legitimerad psykolog. Forskar om barn och unga på Karolinska institutet. Utvecklar en psykologitjänst för barn online.

Om att fylla 50:”Det är ett symboliskt tal som får mig att tänka på livet och hur det blev.”

Så firar han födelsedagen: ”Jag hade tänkt ha en stor fest, men den får skjutas på framtiden. Nu blir det väldigt nedtonat – en skål i trädgården med de närmaste.”

Önskar sig: ”Mer tid. Fler timmar per dygn och ett långt liv.”

Det finns saker som vi inte kan påverka och som avgör hur våra liv blir.

03 Ord spelar roll, så väg dem väl

I SVT:s intervjuprogram ”30 minuter” fick Sverigedemokraternas partisekreterare Richard Jomshof frågor om varför han återkommande uttrycker sig negativt om islam. Nu senast: ”islam är en avskyvärd ideologi och religion”.

Jomshof menade att han inte är ute efter att generalisera, utan att han syftar på islamism, vilket programledaren Anders Holmberg bemötte med motfrågan: Men blir det inte så, när man säger islam?

Jo, det är klart att det blir. Frågan är om det spelar någon roll.

Även här är svaret ja. Det blir extra tydligt i flera nya rapporter.

Det tydligaste exemplet är Brottsförebyggande rådets genomgång av islamofobiska hatbrott, som publicerades i onsdags. Där framgår att saker som representanter för högerpopulistiska partier säger påverkar människors inställning. Att det finns flera tecken på att islamofobi är ett växande problem. Och att många som varit utsatta upplever att politiker och medier bidrar till att befästa ett ”vi och dom”-perspektiv, där muslimer tillskrivs gemensamma egenskaper.

Vidare innehåller rapporten en hel del exempel på när muslimer fått utstå kränkningar av grannar, på jobbet och av helt okända människor. Islamofobiska hatbrott är alltså långt ifrån bara ett extremistproblem.

Det senare bekräftas även i Säpos senaste årsbok, som beskriver en utveckling där gränsen mellan våldsbejakande och ickevåldsbejakande högerextremism blir allt mer diffus. Dessutom anses den tilltagande polariseringen i samhället, inklusive retoriken, bidra till extremistmiljöernas tillväxt, vilket tar oss vidare till ytterligare en färsk rapport.

I Demokratirådets ”Polarisering i Sverige” slås det fast att förtroendevalda bör föregå med gott exempel,

genom att undvika att associera problem till vissa samhällsgrupper eller uttrycka sig onyanserat. En bra start är att skilja på islam och islamism.

Susanne Nyström susanne.nystrom@dn.se

03 Ledare: Vi kan aldrig kräva att slippa bli provocerade

Under vintern har en märklig debatt utspelats i Skåne. Några studenter på masterprogrammet i sexologi vid Malmö universitet känner sig utsatta för rasism under utbildningen. Det hela kulminerade när en gästprofessor höll en digital föreläsning om sexuella stereotyper och då visade bilder på just sådana. Chatten fylldes av studentkommentarer som kritiserade bilderna.

”På vems bekostnad tar man sig rätten att chockera och skada med rasism oavsett intention?” frågade 15 av studenterna i en insändare i Sydsvenskan. De menade att de utsatts för ”otrygghet och minoritetsstress”.

Samtidigt, vid en skola i brittiska Yorkshire, utspelas en liknande föreställning. Där är det föräldrar som blivit upprörda för att en lärare visat

Muhammedkarikatyrer under en lektion i religionskunskap. Demonstranter har under flera dagar krävt att han avsätts. Skolan har bett om ursäkt och stängt av honom under pågående utredning.

Läraren själv har gömt sig och fruktar för sitt liv. Det är inte märkligt efter vad som hände med Samuel Paty, läraren som mördades i Paris sedan han visat Muhammedkarikatyrer i skolan.

Något har tydligen hänt med människosläktet som gör att vi inte längre klarar av att ens flyktigt konfronteras med sådant vi ogillar utan att drabbas av svår ”otrygghet” och stress.

På fredagen larmar ett stort antal forskare, konstnärer med flera på DN Debatt om att människans bristande förmåga att tolka bilder har blivit ”en kritisk fråga för demokratin”.

”Det finns vetenskapliga belägg för att social kompetens, empati och kritiskt tänkande stärks av konst och kultur”, skriver undertecknarna.

Så hur ska barn och unga lära sig att tolka konst om de inte ens ska behöva titta på den? Om skolan, i stället för att visa och problematisera bilder ska gömma undan dem i ett giftskåp?

Tack och lov saknas den här gången inte motstånd, vare sig i Skåne eller i Yorkshire. Fakultetsledningen på Malmö universitet satte ner foten mot eleverna som avbröt föreläsningen med sina kommentarer: ”Att enträget störa eller försöka hindra föreläsares pågående undervisning kan bli föremål för universitetets disciplinära åtgärder”, konstaterade ledningen.

Det innebär också ett stöd för den halva av klassen som inte alls blev störd utan tyckte att bilderna var viktiga. ”Min främsta uppgift är att förmedla kunskap, inte att skydda studenter från obehag”, konstaterade helt rimligt föreläsaren, filmprofessorn Mariah Larsson i ett inlägg i Sydsvenskan.

I fallet Yorkshire har politiker ända upp till regeringen uttalat sitt stöd till läraren och namnlistor skrivits

under, bland annat av flera av hans elever som tydligen klarat att se Muhammedbilderna utan påtaglig stress.

Skolor och universitet är till för att vidga studenternas vyer. Däri ingår just att utsätta dem för tankar och bilder de tidigare inte sett och som riskerar att knuffa dem ut ur deras trygghetszoner. Det är också en del av att bli vuxen. Även religiösa måste tåla intellektuella provokationer.

Och vilken otrygghet pratar man egentligen om? Det tillfälliga obehaget att under några sekunder titta på en bild vars innehåll man ogillar, eller rädslan att få sparken, hotas till livet och tvingas till förödmjukande ”ursäkter” – för att man gjort sitt jobb?

Masterstudenter som går på föreläsning om stereotyper men kräver att slippa se dem. En lärare i religionskunskap som inte får visa de bilder som orsakat en av de mest kontroversiella religiösa striderna i modern tid.

Vi måste bort från detta**. DN 3/4 2021**

03 Ytterligare krisåtgärder får förlängt

Fler krisåtgärder till pandemidrabbade företag förlängs. Nu får exempelvis nöjesparker möjlighet till mer stödpengar.

Regeringen har kommit överens med samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna om förlängningar av två stödåtgärder som utformats till företag under pandemin.

Perioden för det förstärkta omställningsstödet till företag som särskilt drabbats av begränsningarna för allmänna sammankomster och inreseförbudet förlängs nio månader.

De som träffas av denna åtgärd är exempelvis nöjesparker som Gröna Lund och Liseberg som fått hålla stängt på grund av restriktionerna. Ett stöd utformades som gällde juni och juli i fjol, men efter en

process i EU har det nu kunnat förlängas så att det går att söka stöd för perioden augusti 2020 till april 2021.

– Det var ett specialstöd som gällde juni/juli förra året för dem som drabbades direkt av restriktionerna som nu förlängs. Det är jätteviktigt för dem som inte kunnat ha öppet. De fick ju i stort sett näringsförbud, säger Rickard Nordin, ekonomisk-politisk talesperson för Centerpartiet.

De företag som inte kunnat bedriva verksamhet alls eftersom allmänna sammankomster med fler än 50 personer, som senare blev 8 personer, inte tillåtits kan få full ersättning för sina fasta kostnader för den angivna perioden.

Andra företag som påverkats av de specifika restriktionerna men kunnat bedriva viss verksamhet kan få upp till 75 procent av fasta kostnader ersatta.

Dessutom kommer arbetsgivare nu att kunna söka kompensation för sjuklönekostnader i ytterligare två månader, till den 30 juni. Stödet innebär att staten betalar den del av sjuklönekostnaderna som överstiger det normala och omfattar alla arbetsgivare.

– Vi ser att smittspridningen ökar nu och det är klart att det kommer att öka sjukfrånvaron. Därför är det viktigt att avlasta de företag som drabbas, säger Liberalernas ekonomisk-politiske talesperson Mats Persson.

Åtgärderna beräknas kosta staten 2,3 respektive 2,5 miljarder kronor.

TT

03 En infekterad debatt, men så skiljer sig läsboken och ljudboken åt

Varannan bok som konsumeras i Sverige är en ljudbok. Diskussionens vågor svallar höga: vad är det egentligen för skillnad mellan att läsa och att lyssna? Boklördag söker svar i hjärnforskningen, psykologin och språkhistorien.

Högläsning är något som traditionellt förknippas med barn. Enligt Skolverket anses den ha goda effekter för språkutveckling, föreställningsförmåga och fantasi, underlätta förståelsen för omvärlden och skapa möjligheter att uttrycka tankar och känslor.

De senaste åren har allt fler vuxna börjat lyssna istället för att läsa själva. Ljudboken anses passa en mobil livsstil eftersom läsningen då går att kombinera med pendling, träning och andra aktiviteter. Samtidigt finns fördomar, som att ljudbokskonsumtion är passiv och inte kräver samma koncentration som traditionell bokläsning.

Julia Uddén är hjärnforskare med inriktning på språk och kommunikation, verksam vid Psykologiska institutionen och Institutionen för lingvistik på Stockholms universitet. Hon poängterar att det talade språket fanns långt

före det skrivna och att den mänskliga hjärnan därför är anpassad till att lyssna snarare än att läsa.

– Vi föds inte med förmågan att läsa. För inte alltför länge sedan fanns inte det skrivna ordet. Man kan säga att läsning kapar det talade språkets infrastruktur, eftersom det är en teknologi som använder samma maskineri i hjärnan. I många situationer kan därför avkodningen av en text ta mer energi än att lyssna till talat språk.

Julia Uddén beskriver hur skriftspråket gjorde den mänskliga kommunikationen ”asynkron”. Det innebär att sändare och mottagare av ett budskap inte behöver befinna sig på samma plats samtidigt. En författare kan nå tiotusentals läsare i skilda delar av världen vid olika tidpunkter. Ljudinspelningar är ett naturligt steg i den utvecklingen, och ljudboken dess just nu kanske mest expansiva uttryck tillsammans med poddar. Den asynkrona kommunikationen har inneburit ett explosionsartat informationsflöde som den mänskliga hjärnan behöver processa. Men det finns en gräns för hur mycket information vi kan ta till oss på ett visst sätt under en dag.

– Många av oss läser mycket i jobbet. Att lyssna på en ljudbok kan vara ett sätt att öka förmågan att ta in ytterligare information, säger Julia Uddén.

En nackdel med ljudboken är däremot att man inte övar sin tolkningsförmåga på samma sätt som vid läsning av en tryckt text.

– Genom uppläsarens röstmelodi och röstkvalitet uppstår en tolkning av det skrivna ordet. Mottagaren får en förbearbetad upplevelse av läsningen eftersom hen inte

behöver göra den delen av tolkningen själv. Risken är att den som enbart konsumerar ljudböcker blir en mindre unik uttolkare av text.

Elisa Tattersall Wallin är doktorand på sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap på Högskolan i Borås. Hon har studerat ljudbokstjänsten Bookbeats användardata och konstaterar att läsmönstren skiljer sig på flera sätt mellan ljudböcker och tryckta böcker.

– Ljudböckernas toppar syns mellan sju och nio på morgonen och mellan tre och fem på eftermiddagen, alltså typiska pendlingstider, samt vid läggdags runt tio på kvällen, säger hon.

Men det finns också en kontinuerlig lyssning under de timmar som utgör en normal arbetsdag eller skoldag.

– Det förvånade mig eftersom det tyder på att många lyssnar på jobbet. Jag arbetade tidigare som bibliotekarie och då hade jag kollegor som lyssnade på ljudböcker medan de utförde enklare sysslor som att plasta in böcker eller ställa ut i hyllorna. Jag kan tänka mig att personer som kör mycket bil, till exempel lastbilschaufförer eller brevbärare, också hör till den kategorin.

Läsarundersökningar visar att tryckta böcker i första hand konsumeras på kvällar och helger.

Att lyssna på litteratur medan man arbetar har en lång tradition, förklarar Elisa Tattersall Wallin.

– På 1800-talet förekom att hantverkare och vissa industrier anlitade personer som läste för de anställda medan de arbetade med händerna. Först på 1100-talet började vi med tyst läsning.

Innan dess fanns bara så kallad *scriptua continua*, där bokstäverna satt ihop utan mellanrum. För att få ett sammanhang var man tvungen att läsa högt.

I sin forskning har hon gjort djupintervjuer med ljudboksläsare där det framkommer att den största vinsten med att lyssna är att det går att göra andra saker samtidigt. Oftast just aktiviteter där händerna används – som att lyfta vikter på gymmet eller diska.

– Men det krävs koncentration för att hänga med. Många beskriver hur de måste pausa uppläsningen när de är ute i samhället, på grund av trafiken, för att de träffar någon de känner eller för att det händer något i mobilen.

Vad går förlorat i lyssning jämfört med läsning?

– Språkligt så ser man ju inte hur ord stavas eller var kommatecken placeras. Samtidigt har jag stött på personer som för första gången upplever läsglädje genom ljudboken. Förenklat finns det två läger – de som älskar att läsa och som genom ljudboken får mer total lästid, och de som av olika anledningar inte gillat eller kunnat läsa tryckta böcker på grund av synnedsättning, dyslexi eller reumatism som gör att de inte kan hålla i en bok. Fler format ger större tillgång till information, särskilt för den senare gruppen, något som bidrar till social hållbarhet. Där finns ett viktigt rättighetsperspektiv, tycker jag.

Ser du tecken på konkurrens mellan ljudboken och den tryckta boken?

– Nej, jag ser liknande mönster som på biblioteken. De som lånar mycket böcker köper också böcker i stor utsträckning. De som lyssnar

på ljudböcker läser i allmänhet även tryckta böcker. Formaten kompletterar varandra och är en del av läsandets ekologi.

Men hur lämpligt är det egentligen att lyssna på en bok samtidigt som man gör andra saker? Det beror på sammanhanget och syftet, menar Katarina Gospic, hjärnforskare och författare till ”Digital tsunami”.

– Lyssnar man för nöjes skull går det bra att göra andra saker. Ska man testas på innehållet är läsning att föredra, säger hon.

Gospic hänvisar till en studie från 2010 där studenter fick välja mellan att lyssna till en förinspelad föreläsning och att läsa samma innehåll på papper. De som enbart lyssnade presterade 28 procent sämre på provet och upplevde även att de lärt sig mindre än den läsande gruppen.

– En anledning var att de som läst använt fler sinnen, som synen och sin motoriska förmåga när de gjorde anteckningar och strök under. Den som skriver för hand processar informationen samtidigt och det är positivt för inlärningen.

Att lyssna på en ljudbok som avkoppling eller för att hålla sig alert under en längre biltur behöver däremot inte försämra förståelsen, säger hon.

– Däremot är det ju svårare att spola tillbaka än att bläddra tillbaka och läsa om ett stycke när man tappar koncentrationen.

Att ägna sig åt så kallad multitasking är ett sätt att effektivisera livet. Liksom Elisa Tattersall Wallins intervjupersoner menar Katarina Gospic att det är en av de mest lockande aspekterna med ljudböcker.

– Man vill ”hacka” livet. Många är stressade och har svårt att få tid att läsa en bok. Men läsning kan ha goda effekter på hälsan. Sex minuters läsning reducerade stressnivån med upp till 68 procent hos deltagarna i en studie jämfört med att ta en promenad, dricka kaffe eller lyssna på musik. Men ännu finns ingen liknande forskning med ljudboken som exempel.

Katarina Gospic understryker vikten av att ljudbokslyssning inte får ske på bekostnad av att läsa ”vanligt”.

– Läsning har fantastiska effekter på hjärnan och vi ska inte bli analfabeter. Människor med god läsförmåga har bättre förutsättningar till ett bra liv.

Enligt strömningstjänsternas data är det vanligt att användarna följer en viss uppläsare – rösten kan till och med vara viktigare än författarnamnet vid valet av ljudbok. Jenny Jägerfeld, som är psykolog och författare, har läst in de flesta av sina böcker själv.

– Ljudboksförlaget Storytel hade en tävling när min första roman skulle läsas in för tio år sedan. Det slutade med att jag själv gjorde ett ljudprov eftersom jag inte tyckte att de andra tävlande höll måttet, säger hon med ett skratt.

Hon har en tydlig bild av hur karaktärerna ska låta och framstå.

– Jag försöker inte vara skådis. Men i min senaste bok ”Min storslagna död” ville jag att mormodern skulle vara posh, en annan person skulle tala östgötska och ytterligare en låta lite mer strikt. Som författare har jag dessutom friheten att formulera om i texten. Jag har skickat säkert trettio ändringar till förlaget när jag har upptäckt tråkiga upprepningar eller fel.

I boken förekommer två tvillingar som ofta pratar i mun på varandra.

– De är lite som Piff och Puff, väldigt intensiva. Det var svårt att läsa in eftersom deras röster inte kan skilja sig särskilt mycket åt. Risken finns att det blir otydligt vem som pratar. Det är en nackdel med ljudboken. I en tät dialog går det inte att lägga in ”sa Sixten, sa Karl-Johan” mellan varje replik.

Hon är medveten om uppläsarens betydelse, inte minst när en text behandlar svåra känslor. Som i ”Comedy Queen”, där den 12-åriga huvudpersonens mamma tagit livet av sig.

– Då försöker jag vara i sorgen utan att för den skull börja snyfta. Jag vill matcha stämningsläget. Men det kan vara svårt att veta var jag ska lägga mig. Det får inte bli för avskalat men heller inte radiodramatik.

När hon läser högt ur sina böcker för skolklasser eller på bibliotek brukar hon istället välja humoristiska avsnitt.

– Det är otroligt stor skillnad att läsa upp för folk live, eftersom man kan få skratt och andra direkta reaktioner. Det är en belöning för både mig och lyssnarna.

Per Bengtsson

kultur@dn.se

SÅ SKILJER SIG LÄSVANORNA.

Enligt Elisa Tattersall Wallins undersökning av Bookbeats användardata 2017-2018 lyssnade män som använde tjänsten 98 minuter per dag medan kvinnorna lyssnade 94 minuter. I gruppen unga vuxna, mellan 18 och 20 år, lyssnade männen 100 minuter per dag och kvinnorna 90 minuter.

Mediebarometern 2018 visade att svenskar i genomsnitt lade 22 minuter per dag på bokläsning (tryckt bok, e-bok och ljudbok). 46 procent av kvinnorna och 33 procent av männen uppgav att de läste en bok varje dag. Mest läste barn mellan 9 och 14 år – 60 procent. Mediebarometern sammanställs av Nordicom som är kopplat till Göteborgs universitet. Deltagarna gör själva en uppskattning av hur mycket tid de lägger på olika medier.

03 ”I min mors trädgård” av Jamaica Kincaid

Varför odlar vi våra trädgårdar? Författaren *Jamaica Kincaid* är besatt av trädgårdar, plantornas svek och växternas latinska namn. I en vindlande essä söker hon svaret på frågan i Edens lustgård, slavarnas historia och hos sin mamma.

Min besatthet av trädgården och allt som händer i den tog sin början redan innan jag lärt känna den företeelse som kallas medvetande.

Min mamma lärde mig läsa när jag var mycket liten, och hon gjorde det utan att berätta för mig att det fanns något som kallas alfabetet. Jag bekantade mig med orden som om de alla var helt och hållet sig själva, vart och ett av dem ett ord i sig självt, avgränsade och självständiga och redo att koppla ihop sig med andra ord om de skulle få lust till det eller om någon som jag ville det. Boken som hon lärde mig läsa i var en biografi över Louis Pasteur, den person hon sa var anledningen till att hon kokade mjölken jag drack varje dag för att vara säker på att den inte smittade mig med något som kallades tuberkulos. Jag fick aldrig tuberkulos, men jag fick tyfoidfeber, kikhosta, mässlingen och återkommande attacker av hakmask och bandmask. Jag var ett sjukligt barn. Mycket av den kärlek jag minns att min mor gav mig fick jag när jag var sjuk. Jag har underbara minnen av hur min mamma cirklade runt mig med *barley water* (mot mässlingen) och av hur hon lät mig dricka te hon bryggt på örter (vilda) som hon plockat och sedan låtit ligga och dra länge (mot kikhostan). Tyfoidfebern hanterade hon genom att ta mig till sjukhuset, barnkliniken, men hon besökte mig två gånger om dagen och hade med sig färsk juice som hon hade pressat eller rivit av frukt och grönsaker eftersom hon var övertygad om att jag inte skulle få i mig rätt sorts näring på sjukhuset. Så där har ni mig, ett sjukligt barn som kunde läsa men inte hade något begrepp om medvetandet, som inte hade någon aning om hur man skulle förstå och skapa mening i den värld hon fötts in i, en värld som alltid var fylld av gul sol, gröna träd, ett blått hav och svarta människor.

Min mor var en trädgårdsodlare, och i hennes trädgård var det som om trädgårdsgudomligheterna Vertumnus och

Pomona hade smält samman: hon kunde hitta något som växte i naturen på hennes födelseö (Dominica) eller på ön där hon levde och födde mig (Antigua) och om hon tyckte om det hon såg eller om det bar frukt och hon blev förtjust i smaken tog hon en stickling (egentligen bröt hon bara av ett skott med sina bara händer) eller tog med sig frön (hon separerade dem från fruktköttet och förvarade dem i sin vackra rosa mun) och planterade dem i sin egen trädgård och skötte dem på ett bekymmersfritt, självklart sätt, som om de växte i skogen eller i en slottsträdgård. Skogen: Trädgården. För henne var det vilda och det odlade likvärdigt och separerat, sammanvuxet och åtskilt. Så tydligt som jag slår fast detta här var det inte för mig då. Jag hade just lärt mig läsa och visste inte hur jag skulle få världen utanför en bok att hänga samman.

Den enda bok som var tillgänglig för mig, den enda bok jag tilläts läsa helt på egen hand utan att någon höll ett öga på mig, var King James version av Bibeln. Det finns ingen anledning att här för mig fördjupa mig i problemen med King James version av Bibeln, men när jag stiftade bekantskap med den första boken, Genesis, så förstod jag omedelbart att det var en bok för barn. Långt senare begrep jag att en människa lever i barnens kungarike oavsett hur gammal hon är; till och med Metusalem, insåg jag, var ett barn. Men strunt i det, det var skapelseberättelsen som var så fängslande för mig, särskilt den återkommande refrängen: ”Och Gud såg att det var gott.” Guden i Genesis gjorde saker, och mot slutet av varje dag såg han att de var bra. Men, funderade jag, om något ska vara bra måste det då inte finnas något som inte är bra, eller inte så bra? Det var ett problem, men på den tiden avstod jag från att lägga

någon möda på att lösa det, mest för att jag inte visste hur jag i så fall skulle bära mig åt, men också för att berättelsen hade något obevekligt över sig: den rullade på från en sak till nästa utan paus tills det mot slutet av den sjätte dagen fanns en man och en kvinna gjorda till Guds avbilder, det fanns fisk i havet och djur som kröp omkring på land och fåglar som flög i skyn och plantor som växte, och Gud tyckte att allt var gott, eftersom vi är här nu.

Det var veckan efter den här skapelsen, på den åttonde dagen, som problemen började; ensamheten kom. Så Gud gjorde en trädgård och delade in den i fyra kvarter genom att leda vatten genom den (den klassiska fyrkantsmodellen som fortfarande är standard när trädgårdar ritas) och skapa avgränsningar: det evigt goda respektive onda: livets träd och kunskapens träd. Ett träd var till för att avnjutas, det andra förbjudet. Jag har senare insett att under hela den tid människan haft ett förhållande till trädgården har planritningen från Eden gestaltats på samma sätt i den; livets träd är jordbruket och kunskapens träd är trädgårdskonsten. Vi odlar mat, och när det uppstått ett överskott, skapar vi rum för kontemplation, en trädgård av växter som inte är nödvändiga för den fysiska överlevnaden. Att vi är medvetna om detta faktum ger trädgården dess särskilda, kraftfulla roll i våra liv och våra fantasier. Kunskapens träd bär på okända och därför farliga möjligheter, livets träd är alltid nödvändigt, och kunskapens träd är på ett djupgående och gudomligt sätt beroende av det. Det är inte någon ny tanke för mig. Jag kunde se den komma till uttryck i min mors förhållande till allt det hon odlade, den gudalika dominans hon utövade. Hon var inte så subtil, minns jag,

hon flyttade runt växterna när hon gillade dem och rensade bort dem när de fallit i onåd.

Det förvånar mig inte att min tillgivenhet för trädgården, inklusive dess mest oroande sidor, dess mest våldsamma implikationer och associationssfärer, är sammanflätad med min mor. Som barn kunde jag inte föreställa mig själv och världen jag vistades i utan henne. Hon var den person som gav mig och lärde mig ordet.

Men var finns trädgården och var finns jag i den? Hågkomsten av att odla saker, vad som helst levde kvar i mitt minne – eller i vad vi nu kallar de där striporna som spökar i vårt inre – och var jag än bodde som ung, särskilt i New York City, planterade jag: ringblommor, portlak, örter till matlagning, petunior och andra växter som var välkända för mig, som alla påminde mig om min mor, platsen jag kom från. De här första växterna fanns i krukor och framlevde sina dagar på taket till en *diner* som bara serverade frukost och lunch i en nergången byggnad på 284, Hudson Street som hade oklara ägarförhållanden, något som är allas vårt öde. Oklart är också ägandet av oss själva, ägandet av marken vi går på, ägandet av de andra varelserna som vi delar allt detta med, och ser att det är gott, och ägandet av växternas kungarike. Men i trädgården iscensätter vi ändå ägandets handlingar. Att namnge är att äga; ägandet är den första förbrytelsen, den som gick i arv till Adam och till Eva, hans like i skapelsen, från deras skapare. Det är deras överträdelse, när de bröt mot hans förbud, som får honom att inte bara driva ut dem i vildmarken, det okända, utan att också förvisa sin andra egendom, som han skapat med stor klarhet, beslutsamt och målmedvetet: trädgården. Genom

trädgårdsberättelsen i Genesis kan jag hitta ett sätt att förstå min egen besatthet av trädgården.

Trädgårdens närvaro i vårt vardagsliv tas så för given att vi bejakar den som terapeutisk. En del människor hävdar att det skänker ro att rensa ogräs, man blir hemmastadd i sorgen och i lyckan. Trädgården gör handhavandet av ett överskott av känslor – dåliga känslor, goda känslor – fruktbart på ett sätt jag aldrig lyckas fullt ut förstå.

Trädgården är en ansamling av störningar, och kanske är det så att min egen särskilda historia, den som jag delar med miljoner andra människor, börjar med att våra förfäder med våld fördrevs från Eden. De regioner i Afrika de kom från bör ha varit Eden-lika, och fasorna som mötte dem i den ”nya världen” skulle utan tvivel kunna beskrivas som förbannelsen. Hemmet, platsen du kommer från, är alltid Eden, platser där till och med ofullkomligheterna var fullkomliga, och allt som hände efter denna början ställde sig i vägen för ditt paradis.

Den 3 augusti 1492 blev trädgårdsvärlden en annan – det var dagen då Christofer Columbus avseglade från Spanien för att senare ha ett ödesdigert möte med ursprungsbefolkningen i ”västra Indien”. Expeditionen var, i alla fall i mina ögon, början till den värld vi nu lever i; den förändrade inte bara européernas vardagsliv (varifrån fick människorna i en Rembrandtmålning alla de ting de samlat på sig), utan plötsligt var de också tillräckligt välbärgade för att kunna intressera sig för mer än bara överlevnaden eller livets träd (jordbruk); de kunde nu intressera sig för att odla frukterna på kunskapens träd (trädgårdskonst).

Plötsligt kunde erövrarna göra mer än bara fyllda magar; de kunde också se och begära ting som inte var till någon annan nytta än den njutning de gav. När Cortés såg Montezumas trädgård, en trädgård som rymde den sjö Mexikos huvudstad är byggd på, nämnde han inte överflödet av exotiska blommor som vi nu utan svårighet odlar i våra egna trägårdar (dahlior, zinnior, ringblommor).

Under erövringarnas epok spelar trädgården en framträdande roll, med början under kapten Cooks resa till de regioner vi nu känner som Australien, Nya Zeeland, Nya Guinea och Tahiti, där syftet uppgavs vara att studera den ovanliga händelse som kallas venuspassagen. På denna resa 1768, den första av Cooks tre resor runt jorden, hade han med sig botanikerna Joseph Banks och Daniel Solander, en lärjunge till Carl von Linné. De två förde noggranna anteckningar över allt de såg. Banks kom fram till att brödfrukterna på Stillahavsöarna kunde bli utmärkt föda för slavarna på de brittiskägda öarna i Västindien; slavägarna var bekymrade över den tid som gick åt när de förslavade människorna odlade mat för att hålla sig själva vid liv och brödfrukterna skötte sig nästan själva. Och så kom Stillahavsöarna till Västindien. Banks förde också odlandet av te *(camelliasinensis*) till Indien.

Och sedan har vi Lewis och Clarks expedition från Mississippifloden till Pacific Northwest. Under den äventyrliga färden, som auktoriserats av president Thomas Jefferson och inspirerats av Cooks vetenskapliga och kommersiella ambitioner, upprättade expeditionsmedlemmarna listor över ett stort antal växter som varit okända för John Bartram, botaniker i tjänst hos kung George III som

styrde USA när det fortfarande var en koloni. Bartrams son William, också han botaniker, skrev senare en bok om sina egna upptäckter, som sägs ha påverkat Wordsworth, Coleridge och andra engelska poeter under romantiken.

Se där: jag vill visa hur jag kom att leta efter trädgården i hörn av världen långt från den plats där jag gör en trädgård, och nu har jag gått vilse i busksnår av ord. Det var när jag börjat stoppa ner frön i jorden och upptäckt att ibland hände ingenting som jag sträckte mig efter en bok. De första jag läste handlade om hur man anlägger en rabatt med perenner eller hur man får ut det bästa av annueller – böcker för människor som vill höja värdet på sina hus – men de böckerna var så tråkiga. Jag tyckte att ett gammalt magasin gjort för att hjälpa vita damer att sköta sina hem på 1950-talet var mycket intressantare (den sortens magasin, tillsammans med ”Mrs Beeton’s book of household management”, är värda en dag i sängen medan solen strålar där ute.) Men varifrån kom dessa växter, perenner och annueller, oklanderligt utplacerade i något som kallas rabatt och ibland arrangerade efter färg och ibland efter höjd? De här böckerna gav mig inga svar. Så en bok ledde till en annan, och snart hade jag införskaffat (och läst) så många böcker att det blev en belastning för familjens budget. Förbittring, en i förhållande till trädgården inte ovanlig känsla, följde.

Jag började referera till växter med deras latinska namn, och det irriterade min redaktör på magasinet New Yorker, Veronica Geng, till den grad att hon fick mig att lova att aldrig mer lära mig det latinska namnet på någon växt. Jag tyckte mycket om henne, så jag lovade att aldrig mer göra något sådant, men jag fortsatte ändå

att lära mig växters namn på latin och berättade det aldrig för henne.

Svek, också det typiskt för varje trädgård.

Hur har växter fått sina namn? Jag sökte hos Linné som, visade det sig, tyckte om att döpa växter efter människor vars karaktärsdrag påminde om dessa växter. Okynnigt, visst, men inte så långt från doktrinen ”lika botar lika”, som ledde till att man försökte bota sjukdomar genom att använda växter som liknade den sjuka delen av kroppen. Jag tänkte på det en dag när jag beundrande böjde mig ner över en koloni av *Jeffersonia diphylla* vars engelska namn är *twinleaf* (vit presidentsippa). *Jeffersonia diphylla* är en liten skogsväxt med kort blomningstid, vars blad är perforerade vid basen så att de ofta liknar de fjärilar som kallas månspinnare. Men tvillingbladens kanter är inte identiska och bladen har inte samma format: kanterna bildar vågmönster och ett av bladen är lite större än det andra. Men är inte Thomas Jefferson, trädgårdsodlaren, frihetsälskaren och slavägaren ofta karaktäriserad som kluven, och är det inte passande att en växt som *twinleaf* har uppkallats efter honom? Namnet myntades av en av hans samtida, Benjamin Smith Barton, som kanske anade hans sanna karaktär. Det var genom denna växt jag blev intresserad av Thomas Jefferson. Jag har läst mycket av vad han skrev och har bestämda åsikter om honom, bland annat att hans bok ”Notes on the state of Virginia” är en skapelseberättelse.

Det var bara en tidsfråga innan jag skulle snubbla över växtjägarna, även om det oundvikliga i detta inte alls var något jag var medveten om. Se på mig: min historiska

verklighet, mina släktminnen, så djupt inbäddade i mig att jag tror att hela världen förstår mig redan innan jag öppnar munnen. Ett stort misstag, men inte ett så stort misstag att jag lärt mig något av det. Växtjägarna är ättlingarna till människor och idéer som brukade jaga människor som mig.

Den första jag mötte, i en bok naturligtvis, var Frank Smythe. Ingen hade tidigare planterat tanken hos mig att det kunde vara en lika stor sak att hitta en ny jordviva – eller en ny blomma av vilket slag som helst – som det kan vara att hitta en ny ö i Karibiska havet när man trott sig var på väg till Kina för att träffa storkhanen. Men Smythe gav mig mer än så. När jag läste hans redogörelser var det första som slog mig att han alltid gav sig ut på små utflykter för att bestiga en eller annan snöhöljd höjd i omgivningarna och sedan återvände några dagar senare med en berättelse om hur han misslyckats eller lyckats med att bestiga toppen och hur han, för övrigt hade funnit en eller annan skönhet från växtriket vid kanten av ett undangömt vattendrag som skulle bli en ny bekantskap för varje oupplyst själ i England. Men hans andra gåva till mig var njutningen i att ge sig ut för att någonstans långt bort se en växt, som jag kan gilla eller inte. Det var i hans författarskap jag upptäckte avståndet mellan den trädgård jag betraktade och trädgården i vildmarken, trädgården som förvisats från sitt Eden, och det fick mig att känna en längtan, föreställningen om ”att ge sig ut för att se”! Ge dig ut för att se!

Jag slutar där jag började – att lära sig läsa och att läsa böcker, orden som ett slags föda, ett slags livsform, och sedan kunskap. Men också min mor. Jag vet inte exakt hur gammal jag var

när hon lärde mig läsa, men jag kan med säkerhet säga att när jag var tre och ett halvt år kunde jag läsa ordentligt. Mitt läsande ledde till att hon så ofta blev störd under den tid hon avsatt för egen läsning att hon skrev in mig i skolan; men man kunde bara bli inskriven i skolan om man fyllt fem år, och därför sa hon till mig att komma ihåg att om någon frågade hur gammal jag var skulle jag svara fem. Min debut som diktare? Inte alls. Kanske så här: första gången jag fick frågan vem jag var. Och vem är jag? I en ideal värld, en värld där livets träd och kunskapens träd träder fram inför mig, inför oss alla, frågar vi: Vem är jag? Bland de många av oss som inte fått en chans att svara finns kvinnan i biblioteket i Saint John's på Antigua, två stora rum ovanför finansdepartementet, en byggnad några steg från tullkontoret och kajen där allt som kommit och allt som skulle skickas i väg fanns. Vid den kajen arbetade en stuvare som på fartyg med destination England lastade säckar med råsocker som skulle raffineras till vitt socker som var så dyrt att vi, i min familj, bara fick det på söndagar, som en lyx. Jag kände inte till denne stuvare, denna kvinnas älskare, hon som inte skulle låta sina barn äta särskilt mycket vitt socker därför att någonstans i doktor Pasteurs och hans kohorts värld hade man dragit alla möjliga slutsatser om sjukdomar och deras relation till mat (beriberi var en sjukdom min mor lyckades hindra mig från att få). Hennes namn var Annie Victoria Richardson Drew, och hon var född i en by på Dominica, brittiska Västindien.

Jamaica Kincaid

Essän har tidigare varit publicerad i The New Yorker, med titeln ”The disturbances of the garden”.

Jamaica Kincaid.

Född 25 maj 1949 under namnet Elaine Potter Richardson på ön Antigua som då fortfarande var en brittisk koloni. Antog namnet Jamaica Kincaid i början av 70-talet.

Bosatt i USA sedan 1966 där hon arbetat som journalist för publikationer som The New Yorker och Village Voice.

Författare, professor vid Harvard, undervisar i skrivande och litteratur.

Debuterade 1983 med novellsamlingen ”At the bottom of the river” och har med sina ofta självbiografiskt färgade verk gjort sig känd för sitt lyriska och intrikata språk.

Motiv som ofta förekommer i Kincaids romaner är mödraskap, kolonialism och makt.

Kända verk är ”En liten plats”, ”Lucy”, ”Min bror” och ”Mr Potter”.

I Sverige ges hon ut av Bokförlaget Tranan som i våras publicerade hennes ”(Boken om) Min trädgård”.

Gör också Boklördags trädgårdsquiz på *dn.se/kultur*.

03 Därför flyger årets påskkärringar på Tiktok i stället för till Blåkulla

Årets häxresor är inställda på grund av pandemi. Men på sociala medier exploderar intresset för att förklara det oförklarliga med tarot, astrologi och helande kristaller. Kanske söker människor botemedel för sin ångest och oro i det övernaturliga, när vetenskapen och politiken står maktlös, skriver Lars-H Bild.

Intresset för det övernaturliga har varit på uppgående i populärkulturen under större delen av 2000-talet. Fenomenet fick kanske sitt verkliga genomslag 2005 då berättelsen om Bella och hennes förälskelse i vampyren Edward gjordes odödliga i ”Twilight”-serien av Stephenie Meyer. En bokserie som sedermera också banade väg för andra böcker och tv-serier på vampyrtemat, med bland annat Sookie Stackhouse-serien av Charlaine Harris från 2010, som kanske är mer känd under namnet ”True blood”. Denna vurm för det övernaturliga syns också tydligt i tv-serier som ”American horror story” som behandlat övernaturliga väsen som spöken, häxor och vampyrer i ett flertal säsonger. Och att döma av bilder som seriens skapare Ryan Murphy lagt upp på sin

Instagram från inspelningarna av säsong tio, kommer även den att kretsa kring någon form av Nosferatu-gestalt.

I Sverige har denna fascination för vampyrer och häxor också en stark litterär anknytning till John Ajvide Lindqvist som började sina skräckberättelser redan 2004, följt några år senare av Engelsforstrilogin, eller Cirkeln-böckerna som de också kallas, av Mats Strandberg och Sara Bergmark Elfgren från 2011. Men det är inte bara inom fiktionen som det mystiska verkar intressera oss, även ämnen som alkemi och esoterism har fått ny uppmärksamhet genom bland annat boken ”Det ockulta sekelskiftet” av Per Faxneld från 2020. I sin bok undersöker Faxneld de esoteriska strömningar som figurerade i kulturella kretsar vid sekelskiftet 1900 – en tid som var fylld av hemliga sällskap, magiska läror och mystiska riter.

Men det är först under 2020, efter att pandemin lamslagit stora delar av världen, som intresset för att förklara det oförklarliga genom alternativa metoder verkligen exploderar på sociala medier. På Tiktok har hashtaggar som Witchtok genererat hela 10,8 miljarder visningar. Witchtok – som är en kombination av orden ”witch” (häxa) och andra hälften av Tiktok – handlar om att bejaka sin inre häxa. Kreatörerna på appen postar videoklipp på sig själva där de utför små trollformler för tur och välgång, gör ljusceremonier, eller brygger häxdrycker som ska skydda mot dåliga energier.

I sin artikel ”Why Witchtok self-care is the Tiktok subculture to know”, publicerad i brittiska Vogue förra sommaren skriver Kristen Bateman att fenomenet Witchtok är en del av en

större alternativ hälsotrend, som tar sina influenser från häxkonsten i syfte att skapa inre stabilitet och helande.

Fenomenet hänger också ihop med en bredare kulturell strömning som har återupptäckt olika typer av ockulta praktiker som tarot, astrologi, och helande kristaller. Av de ockulta fenomen som häxorna på Tiktok utövar så är det framför allt tarotkorten som verkar ha fått störst genomslag i populärkulturen. På Youtube har intresset för spådomar ökat radikalt och det finns numera ett stort antal kanaler som spår framtiden genom tarotkort. Dessa tarotkanaler gör kollektiva gruppläsningar genom att dela in tittarna i grupper och sedan spå varje enskild grupp med hjälp av de mystiska korten. Under det senaste året har dessa kanaler radikalt ökat i popularitet, till exempel har Eso tarot nästan 150 000 följare och The gem goddess över 700 000.

Även modeindustrin har inspirerats av denna fascination för det övernaturliga, och Diors senaste haute couture-kollektion, inför våren 2021, bygger på motiv ur en av de äldsta överlevande tarotkortlekarna i historien. Kollektionen, som utgörs av 45 skapelser, är alla inspirerade av tarotleken Visconti Sfortza från mitten av 1400-talet. Vid sidan av stillbilder på plaggen ackompanjerades kollektionen också av en kortfilm kallad ”Le château du tarot”, där tio tablåer presenteras baserade på några av de mest igenkännbara tarotkorten som bland annat Överprästinnan, Djävulen och Döden. Det sista kortet som presenteras i filmen är dock De älskande, kanske för att symbolisera en förening mellan det medvetna och det undermedvetna,

eller möjligen inge ett uns av hopp i en i övrigt ganska mörk tid.

Även om chefsdesigner Maria Grazia Chiuri baserar sin Dior-kollektion på de 1400-talsmotiv som visas på korten i Visconti Sfortza-leken var det inte förrän i slutet av 1700-talet som man började lägga tarot för att spå. Fram till 1700-talets andra hälft användes tarotleken enbart som ett sällskapsspel och var något av en statussymbol, då de ofta var dyra att producera. Men när den franske esoterikern och frimuraren Antoine Court de Gébelin skrev storverket ”Le monde primitif” (Den urtida världen) 1781, presenterade han i ett av banden också tanken att den suggestiva kortleken kunde användas som ett esoteriskt verktyg. Strax därefter, 1789, producerade Jean-Baptiste Alliette sin tarotkortlek ”Le livre de Thoth” (Thoths bok) som också blir den första tarotlek som tas fram specifikt för spådom.

Av de mystiska och esoteriska fenomen som återvänt till populärkulturen i modern tid så är tarot det fenomen som lättast verkar kunna anpassas till olika kontexter. En särskilt designad tarotlek dök nyligen upp i tv-spelet ”Cyberpunk 2077”, som släpptes i slutet på förra året, där huvudpersonen ”V” med hjälp av mystikern Misty kan hitta ett antal tarotkort utspridda över den fiktiva, futuristiska staden Night City, där spelet äger rum. Men det kanske mest absurda och komiska inslaget av tarot i en populärkulturell kontext är Alexis Carrington, spelad av Joan Collins, i 80-talssåpan ”Dynastin” får sina kort lagda av mediet Adriana, spelad av svenska Viveca Lindfors. I sin överdramatiska porträttering av en spådam

använder sig även Lindfors av den klassiska Visconti Sfortza-leken.

Det kan verka motsägelsefullt att det övernaturliga och ockulta fått så stort utrymme under 2000-talet, då vi aldrig tidigare i historien haft så stor tillgång till fakta och information. Men historiskt sett verkar det snarare som att tron på, och intresset för, det övernaturliga ökar i tider som är styrda av vetenskap och fakta.

Under 1700-talet hade upplysningen sett stora framsteg vad gäller insamlandet och klassifikationen av kunskap, och då inte minst via de första encyklopedisterna – Voltaire, Diderot och d'Alembert – som tillsammans sammanställde den första Encyklopedin i en strävan att samla all världens kunskap, inte helt olikt det projekt som Wikipedia i dag har tagit efter. Encyklopediprojektet var präglat av en förnuftsorienterad, liberal syn på kunskap och politik, samtidigt som det hade en skeptisk hållning till religion och adel, och försökte göra sig av med alla typer av vidskepelse och okunskap. Men parallellt med denna förnuftsgrundade empirism skedde också en form av ”motupplysning”. En underström till upplysningen som i stället för att finna sin kunskap genom förnuftets ljus började söka sig tillbaka till mystiska, äldre esoteriska och ockulta traditioner.

I sin bok ”The western esoteric traditions” från 2008, skriver Nicholas Goodrick-Clarke att denna motupplysning i stället för att hylla förnuftet återvände till en form av nostalgisk traditionalism. Motupplysningen grundar sig alltså i viss mån på en rädsla för förändring: även om upplysningen hade fört med sig stora framsteg för vetenskapen var den till sin form

också subversiv, och genom att sätta det fria tänkandet över tradition och auktoriteter så utmanades också det politiska systemet och påskyndade den redan begynnande sekulariseringen. Detta gav i sin tur upphov till en form av irrationalism som hade sin grund i den emotionella, intuitiva och spirituella erfarenheten. Denna irrationalism tog sina influenser från vitt skiftande håll som historiska ballader och seder, till gotisk litteratur och skräck, och till det rent övernaturliga. Även den hermetiska traditionen fick ett uppsving med nytt fokus på alkemi, esoterism och swedenborgianism.

Intresset för det övernaturliga verkar också vara kopplat till övergripande samhällsförändringar. 1700-talet såg, förutom en stark sekularisering till följd av upplysningens effekter på vetenskapen, också ett radikalt politiskt paradigmskifte i samband med franska revolutionen 1789. Osäkerheten som revolutionen lämnade efter sig gjorde också att människor började söka vägledning på alternativa platser, och kanske är det därför som tarotkorten får sin nuvarande form just under 1700-talets sista dramatiska år.

Behovet av vägledning i tider av förändring och kaos är också en tanke som speglas av Fleur Macdonald i New York Times tidigare i år (15/1). I sin artikel skriver Macdonald att antalet personer som sökte efter alternativ vägledning via webbtjänsten Yelp mer än dubblerades under april 2020, just då pandemin nådde sin första våg. Detta kan förklaras med att människor i tider då politiker, världsledare och läkare inte har några bra och tydliga svar, helt enkelt tvingas försöka hitta botemedel för sin ångest och oro på annat håll.

Kanske är det bristen på svar om framtiden som gör att just pandemin fått dessa alternativa strömningar att explodera på sociala medier. På det stora hela lever vi i historiens mest upplysta epok och vi har aldrig tidigare haft tillgång till så mycket kunskap och forskning som nu. Men när pandemin blossade upp räckte inte ens vetenskapen till för att förklara det som hände. Och i en sekulariserad tid, plågad av politisk oro och osäkerhet, kanske vår sista utväg är att söka våra svar i alternativa förklaringar. Frågan är så klart vilken framtid vi får om vi sätter allt vårt hopp till korten?

Lars-H Bild

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- **Arbete mot segregation**
- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Barnets rättigheter**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Jämställdhet**
- **Nyanländas etablering**

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- **Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Märta Stenevi
Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Genvägar

- Reformering av Arbetsförmedlingen
- Ordning och reda på arbetsmarknaden
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet

- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter Bostäder och samhällsplanering Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

- Presskontakter
- Pressbilder
- E-post till registrator
- Kontakt

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Med mera

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.

Områden

Områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Näringspolitik
- Regional utveckling

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- Näringsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation
- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från

- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxtSW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

25 Ny strid om Sveriges lägsta punkt

Sveriges lägsta punkt ligger i Kristianstad, vilket kommunen med skyltar och en installation informerar besökarna om. Men nu höjs röster i Sölvesborg för att de har den lägsta punkten, och vill därmed ha äran och ett eventuellt inflöde av turister.

Den torrlagda sjön Vesan utmed E22 tros nämligen i dag vara Sveriges lägsta punkt, rapporterar lokala medier.

Bakgrunden är att marken i södra Kristianstad – enligt kommunen 232 centimeter under havsytan – behåller sin höjd över havet medan marken i Vesan sjunker och eventuellt har gått förbi.

TT

25 Lönesamtalet – det är viktigare än någonsin i år

Det årliga lönesamtalet närmar sig för många.

Men efter ett år som präglats av coronapandemin hopar sig frågetecknen kring vad distansarbete och nya arbetsuppgifter innebär för lönekuvertet.

– Hur pandemin kommer att prägla lönerevisionen får vi jättemånga samtal om. Det är ett väldigt aktuellt ämne, säger Agnes Rolka på Vision.

”Kom förberedd” är budskapet som inför varje årlig lönerevision bankas in från experter som den absolut viktigaste faktorn för ett lyckat lönesamtal.

Den här gången är inget undantag – tvärtom är det kanske viktigare än någonsin.

– Nu står både chefer och medarbetare inför en ny utmaning och det är att många har jobbat hemifrån under längre perioder vilket gör att det kan vara svårare att bedöma prestationen, säger Agnes Rolka som är rådgivare på fackförbundet Vision.

– Du måste förbereda dig, förbereda dig, förbereda dig.

Enligt henne får Vision, med sina 200 000 medlemmar, den här tiden på året in massvis av samtal med frågor om lönerevision.

Fackförbunden Unionen och Akavia (Akavia är en sammanslagning av Jusek och Civilekonomerna), som har 700 000 respektive 130 000 medlemmar, är också inne på att coronapandemin ser ut att innebära särskilda utmaningar inför vårens lönesamtal.

– Att chefer har svårare att veta vad man har presterat i år jämfört med ett vanligt år är ett av de största problemen. Och då kan man säga att även i vanliga fall blir vi ofta förvånade över hur pass lite chefer vet vad deras anställda gör, säger Gunilla Krieg som är central ombudsman på Unionen.

Hur vet man om man ligger på rätt lönenivå?

– Det första är genom att ta reda på företagets lönekriterier. De allra flesta har förhandlade kollektivavtal om vad som ska ge utdelning i lönekuvertet och det är viktigt att ta reda på vad just ditt företag premierar. Det brukar finnas på intranät eller liknande. Man kan också ta reda på lönestrukturen genom offentlig lönestatistik eller fackets statistik.

Många lönesamtal kommer att ske digitalt. Kan det vara ett problem?

– Det skulle kunna bli en jobbig situation. Har man möjlighet kan man träffa chefen för ett promenadmöte på coronasäkert avstånd. Det kan ge bättre förutsättningar än ett lönesamtal via datorn, som lätt blir formellt, säger Krieg.

Styrdokument med tydliga mål och arbetsuppgifter är konkreta saker att hänvisa till under ett lönesamtal med chefen för att konkretisera vad som har uppnåtts under året, enligt Akavias förhandlingschef Anna Steen.

Samtidigt har coronapandemin i många fall inneburit helt nya arbetssätt på många

arbetsplatser – något som kan komplicera en sådan taktik.

– Då måste man resonera med arbetsgivaren om hur arbetet påverkades. Men arbetsgivaren måste också förstå och ha en idé om vad de vill premiera utifrån den nya verksamheten, säger hon.

Hon vill också uppmärksamma att chefer som upplever att de har sämre insyn i medarbetarnas vardag riskerar att utgå från att medarbetarna gör mindre än vad de faktiskt gör.

– Även om alla är på samma kontor har chefen inte koll på varje enskild medarbetare hela tiden. Så på det sättet är det ingen skillnad. Men om de upplever att de har mindre koll finns det en liten fara att de tror att medarbetarna inte har varit lika effektiva, säger Anna Steen.

Hur ska jag göra för att inte hamna där?

– Du behöver tänka över vad det är du har producerat och kunna beskriva det. Men det är också det som lönesamtalen syftar till.

Ett vanligt misstag, enligt Steen, är att snegla på kollegornas löner.

– Ofta stämmer inte sådana jämförelser. Det blir väldigt mycket viskleken. Det bästa är att prata med den lokala fackliga föreningen som vet hur lönestrukturen ser ut på arbetsplatsen, säger hon.

Robin Salomonsson

robin.salomonsson@dn.se

EXPERTERNAS BÄSTA TIPS – OCH FÄLLAN DU SKA UNDVIKA

1 Var förberedd. Experternas främsta tips. Med noggranna förberedelser kan du peka på konkreta saker du har uppnått det senaste året och det är större chans att chefen lyssnar på dig.

2 Våga lyfta dig själv. Att inte tro på sig själv är ett vanligt misstag, enligt experterna. Men om inte du tror på dig själv kommer ingen annan att göra det heller. Därför måste man våga lyfta sig själv och sina insatser.

3 Lyssna. Att kunna lyssna på vad arbetsgivaren säger är en viktig del i att kunna få en bättre löneutveckling framöver. Det gäller oavsett om man är nöjd eller missnöjd med lönesamtalet.

4 Var lösningsorienterad. De flesta diskussioner handlar om ett givande och tagande. Att nå den löneutveckling som du eftersträvar kan dessutom gå via många vägar. Därför är det viktigt att inte låsa fast sig vid ett enda mål för lönen redan från början.

5 Undvik: Jämföra med kollegor. Ett vanligt misstag och något som ofta leder en snett, hävdar experterna. Varför en medarbetare har en specifik lön kan det finnas en rad skäl till. Kontakta i stället den lokala fackföreningen som har koll på arbetsplatsens generella lönestruktur.

30 Risk för brist när suget efter svenskt trä ökar

Efterfrågan på det svenska träet har ökat i takt med att många andra länder haft svårt att leverera på grund av minskad produktion i pandemitid.

Exporten av svenska trävaror ökade också med mer än tio procent under föregående år. Samtidig har svenska sågverk de lägsta lagernivåerna på över 20 år, uppger branschorganisationen Svenskt Trä i ett pressutskick. Situationen kan bli kännbar för både byggsektor och sommarens hemmasnickare. **TT**

30 8,5

procent låg den svenska arbetslösheten på i slutet av förra veckan, då cirka 442 500 personer var inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen. Veckan före låg arbetslösheten på 8,6 procent.

Knappt 6 400 nya skrev in sig som arbetslösa. Närmare 10 000 lämnade för jobb eller utbildning.

Under förra veckan varslades 572 personer om uppsägning, vilket innebär att 2 520 personer varslats hittills i mars, enligt Arbetsförmedlingens veckostatistik.

TT

31 Göteborg i täten för byggandet

Göteborg. Göteborgs skyline är just nu fylld av mängder av lyftkranar och den redan starka byggkonjunkturen väntas fortsätta även efter pandemin.

Enligt en ny branschprognos ökar investeringarna i byggen i Göteborg med 9 procent till och med nästa år – dubbelt så mycket som i Stockholm.

Det framgår av en rapport från Byggföretagen och omfattar såväl byggande av bostäder som kontor och infrastruktur.

– Byggmarknaden påverkas positivt av en bostadsinjektion, säger Catharina Elmsäter-Svärd, vd för Byggföretagen, och Anna Lönn Lundbäck, regionchef för Byggföretagen i väst, i ett pressmeddelande.

Byggandet i Göteborg har, jämfört med landet i övrigt, legat i topp en längre tid, inte minst påverkat av stora infrastruktursatsningar som Västlänken, Hisingsbron och Marieholmstunneln. I den nya prognosen, som alltså sträcker sig till och med 2022, ligger Göteborg och Malmö båda på en ökning av bygginvesteringarna på 9 procent. Rikssnittet är 7 procent medan Stockholm bedöms växa långsammare, med 4 procent. I Storgöteborg beräknas bostäderna nu öka mest, med 14 procent.

– Våra bostadssiffror är ett resultat av investeringar som gjordes för fyra fem år sedan.

Anläggningssidan går fortfarande starkt, säger Anna Lönn Lundbäck, Byggföretagens regionchef.

Den oro som fanns för ett år sedan för en kraftig inbromsning på grund av coronapandemin har inte besannats. Varslen inom byggsektorn började falla tillbaka mot slutet av året, skriver man i rapporten. Pandemin anses ha påverkat nybyggnationen mindre än det skärpta amorteringskravet.

Totalt bedömer Byggföretagen att Sveriges bnp växer med 3,4 procent under innevarande år. Bostadssektorn fortsätter gå starkt i landet som helhet medan investeringar i anläggningar bromsas.

Byggindustrin bedöms sysselsätta drygt 348 000 personer och till och med nästa år bedömer branschen att siffran stiger med 2,1 procent. Det motsvarar 8 700 personer.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

FAKTA. SÅ VÄNTAS BYGGANDET ÖKA TILL 2022

I Byggföretagens prognos till och med 2022 bedöms investeringarna öka överlag. Så här fördelas de i olika delar av landet:

Stockholm: 4 procent, varav bostäder: +8 procent, lokaler –2 procent

Stor-Malmö: 9 procent, varav bostäder +16 procent, lokaler +3 procent

Stor-Göteborg: 9 procent, varav bostäder +14 procent, lokaler +2 procent

Riket: 7 procent, varav bostäder +13 procent, lokaler +–0 procent

Högst beräknad ökning: Södermanland 14 procent

Lägst beräknad ökning: Jönköping 1 procent
Källa: Byggföretagen

31 Betald föräldraledighet för Volvo Cars anställda

Volvo Cars ska från och med den 1 april ge alla medarbetare världen över möjlighet att få betald föräldraledighet under 24 veckor. 40 000 medarbetare berörs och förutsättningarna är att man jobbat minst ett år för att kunna få ledighet med 80 procent av grundlönen som standard.

”Vi vill skapa en kultur som stöder ett jämställt föräldraskap oavsett kön. När föräldrar får hjälp med att balansera kraven från arbetet och familjen bidrar det till att minska klyftan mellan könen och gör att alla kan göra karriär”, säger vd:n Håkan Samuelsson i ett pressmeddelande.
TT

31 Billigare att anställa unga sommarjobbare

Arbetsgivareavgiften för unga sänks under tre månader för att få fler företag att anställa sommarjobbare.

– Det här är en viktig krisåtgärd för de värst drabbade branscherna men också en möjlighet till jobb och försörjning för unga, säger C-ledaren Annie Lööf.

I samband med vårbudgeten som presenteras i mitten av april kommer regeringen och samarbetspartierna C och L att genomföra en sänkning av arbetsgivareavgifterna för unga mellan 18 och 23 år. Sänkningen gäller under juni, juli och augusti i år och är ett försök att skapa fler sommarjobb.

– Pandemin har slagit skoningslöst mot ungas möjligheter till anställningar och extra jobb. De företag som nu har en nattsvart situation är ofta de som erbjuder unga sommarjobb, säger Annie Lööf.

Sedan tidigare finns en nedsättning av arbetsgivareavgifterna till 10,21 procent för personer som är mellan 15 och 18 år. Nu utvidgas den under en tremånadersperiod till att gälla även 18–23-åringar.

– Det här ger dels krisdrabbade företag likviditet men ger också unga människor möjligheter till sommarjobb och extra jobb, säger Annie Lööf.

Hon framhåller att läget på arbetsmarknaden för ungdomar är dyster på grund av pandemins

effekter. Särskilt hårt drabbade är handeln och besöksnäringen.

– Där är det nattsvart just nu, och där vill vi göra vad vi kan för att hjälpa de företag som har drabbats av pandemin.

Än så länge gäller hårda restriktioner som påverkar besöksnäringen och handeln, och det är oklart när det blir några lättnader. Det innebär att många företag ännu inte kan bedöma om de har något behov av extra arbetskraft i sommar.

– Vi vet inte hur restriktionerna ser ut i sommar, men vi vet från förra sommaren att det var ett litet andningshål för delar av besöksnäringen med uteserveringar och uteaktiviteter, säger Annie Lööf.

Förslaget beräknas kosta 1,5 miljarder att genomföra och gäller för löner upp till 25 000 kronor. Regeringen kommer att skicka förslaget på remiss under torsdagen.

– I samband med höstens budget måste vi genomföra andra reformer som ger en ekonomisk nystart men i det akuta läget är det avgörande att företagen nu får ekonomiska muskler och incitament att anställa unga, säger Annie Lööf.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

31 Göteborg i täten för byggandet

Göteborg. Göteborgs skyline är just nu fylld av mängder av lyftkranar och den redan starka byggkonjunkturen väntas fortsätta även efter pandemin.

Enligt en ny branschprognos ökar investeringarna i byggen i Göteborg med 9 procent till och med nästa år – dubbelt så mycket som i Stockholm.

Det framgår av en rapport från Byggföretagen och omfattar såväl byggande av bostäder som kontor och infrastruktur.

– Byggmarknaden påverkas positivt av en bostadsinjektion, säger Catharina Elmsäter-Svärd, vd för Byggföretagen, och Anna Lönn Lundbäck, regionchef för Byggföretagen i väst, i ett pressmeddelande.

Byggandet i Göteborg har, jämfört med landet i övrigt, legat i topp en längre tid, inte minst påverkat av stora infrastruktursatsningar som Västlänken, Hisingsbron och Marieholmstunneln. I den nya prognosen, som alltså sträcker sig till och med 2022, ligger Göteborg och Malmö båda på en ökning av bygginvesteringarna på 9 procent. Rikssnittet är 7 procent medan Stockholm bedöms växa långsammare, med 4 procent. I Storgöteborg beräknas bostäderna nu öka mest, med 14 procent.

– Våra bostadssiffror är ett resultat av investeringar som gjordes för fyra fem år sedan.

Anläggningssidan går fortfarande starkt, säger Anna Lönn Lundbäck, Byggföretagens regionchef.

Den oro som fanns för ett år sedan för en kraftig inbromsning på grund av coronapandemin har inte besannats. Varslen inom byggsektorn började falla tillbaka mot slutet av året, skriver man i rapporten. Pandemin anses ha påverkat nybyggnationen mindre än det skärpta amorteringskravet.

Totalt bedömer Byggföretagen att Sveriges bnp växer med 3,4 procent under innevarande år. Bostadssektorn fortsätter gå starkt i landet som helhet medan investeringar i anläggningar bromsas.

Byggindustrin bedöms sysselsätta drygt 348 000 personer och till och med nästa år bedömer branschen att siffran stiger med 2,1 procent. Det motsvarar 8 700 personer.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

FAKTA. SÅ VÄNTAS BYGGANDET ÖKA TILL 2022

I Byggföretagens prognos till och med 2022 bedöms investeringarna öka överlag. Så här fördelas de i olika delar av landet:

Stockholm: 4 procent, varav bostäder: +8 procent, lokaler –2 procent

Stor-Malmö: 9 procent, varav bostäder +16 procent, lokaler +3 procent

Stor-Göteborg: 9 procent, varav bostäder +14 procent, lokaler +2 procent

Riket: 7 procent, varav bostäder +13 procent, lokaler +–0 procent

Högst beräknad ökning: Södermanland 14 procent

Lägst beräknad ökning: Jönköping 1 procent
Källa: Byggföretagen

31 Betald föräldraledighet för Volvo Cars anställda

Volvo Cars ska från och med den 1 april ge alla medarbetare världen över möjlighet att få betald föräldraledighet under 24 veckor. 40 000 medarbetare berörs och förutsättningarna är att man jobbat minst ett år för att kunna få ledighet med 80 procent av grundlönen som standard.

”Vi vill skapa en kultur som stöder ett jämställt föräldraskap oavsett kön. När föräldrar får hjälp med att balansera kraven från arbetet och familjen bidrar det till att minska klyftan mellan könen och gör att alla kan göra karriär”, säger vd:n Håkan Samuelsson i ett pressmeddelande.
TT

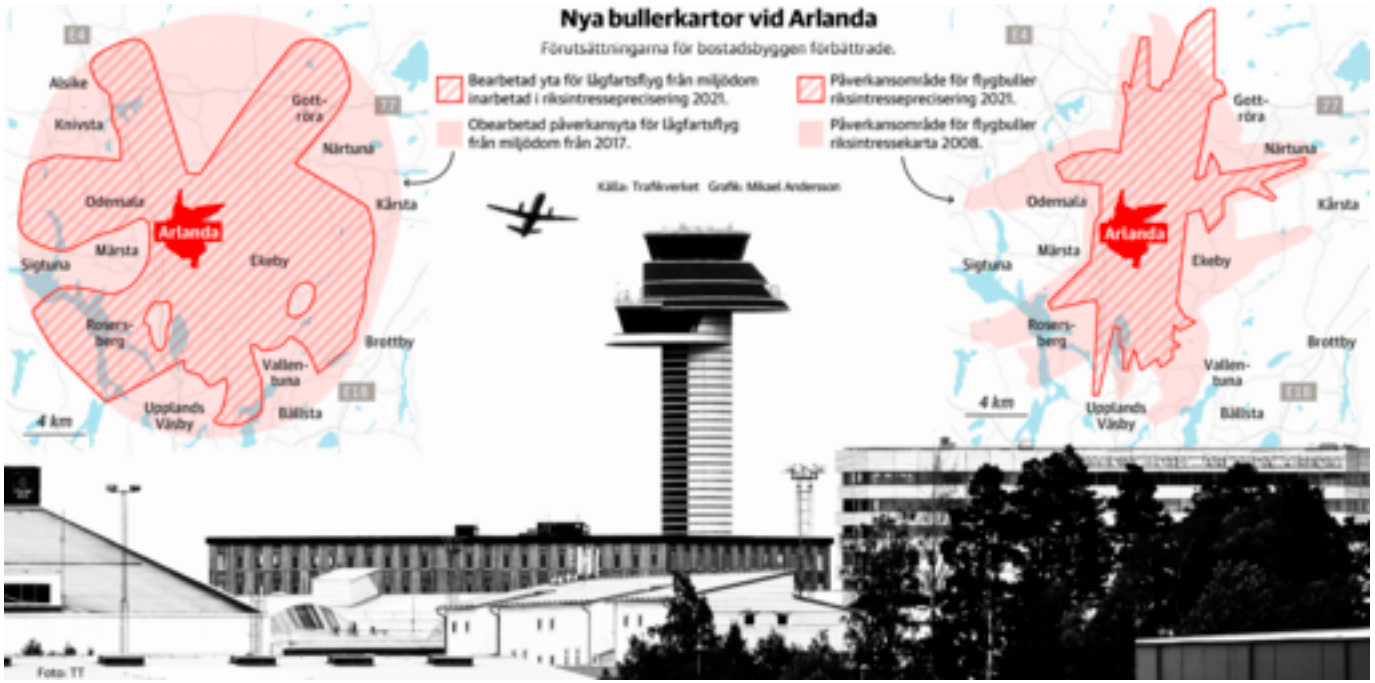
Nya bullerkartor vid Arlanda
Förutsättningarna för bostadsbyggen förbättrade.
Bearbetad yta för lågfartsflyg från miljödom inarbetad i riksintressepreciseringen 2021.
Obearbetad påverkansyta för lågfartsflyg från miljödom från 2017.
Påverkansområde för flygbuller riksintressepreciseringen 2021.
Påverkansområde för flygbuller riksintressekarta 2008.
Källa: Trafikverket Grafik: Mikael Andersson
Alsike
Knivsta
Gett-
röra
Närtuna
Odensala
Kårsta
Arlanda
Märsta
Sigtuna
Ekeby
Rosers-
berg
Brottby
Vallen-
buna
Upplands
Väsby
Bålsta
4 km
Foto: TT

31 Nya byggmöjligheter för kommunerna runt Arlanda

Kommunerna runt Arlanda kan bygga fler bostäder sedan Trafikverket har ritat om bullerkartorna.

– Den nya så kallade riksintressepreciseringen innebär stora förbättringar för alla berörda kommuner, säger Rami Yones, enhetschef vid nationell planering på Trafikverket.

Följande kommuner berörs av begränsningar i dag och i framtiden; Knivsta, Norrtälje, Vallentuna, Upplands Väsby och Sigtuna. Den nya preciseringen innebär att de kan bygga bostäder på mark som tidigare varit stoppområde. Marginellt berörs även Sollentuna och Upplands-Bro kommuner.

– Den tekniska utvecklingen med tystare och större flygplan innebär att vi kan strömlinjeforma markanspråken för en framtida utveckling av Arlanda, säger Rami Yones.

Den nya riksintressepreciseringen har minskat riksintressets markanspråk. Men det handlar inte bara om buller.

– Flygplatser är tredimensionella och skyddas även i höjdled. Inflygningsvägarna måste vara

fria, man kan inte upprätta höga objekt som radiomaster och antenner. Men det problemet har mer gällt Bromma och Landvetter i Göteborg än Arlanda.

I grunden bygger en riksintresseprecisering på mätningar på plats, det gäller bland annat landningsbanornas placering.

– Det är framför allt de som styr. Men vi har också gjort beräkningar baserade på flygplanstyper och motorer och gjort scenarioberäkningar. Vårt scenario är mer tilltaget än de prognoser som Swedavia har gjort, vi har lagt på ett antal flygrörelser, säger Rami Yones.

Den senaste uppdateringen av riksintresset Arlanda gjordes 2008.

– Det var dags nu, sett till att flygplanen har förändrats så mycket sedan dess.

Beslutet har också betydelse för Arlandas möjlighet att utvecklas. Markanspråket ger utrymme för en utveckling av flygplatsen med ytterligare två start- och landningsbanor. I det här fallet sätter scenariot ett tak för Arlanda på 540 000 flygrörelser om året. Under 2019 hade Arlanda enligt Swedavias statistik 233 058 flygrörelser.

Riksintresset förhåller sig också till en miljödom från 2017 som reglerar trafiken med lågfartsflyg runt Arlanda.

Vad är lågfartsflyg?

– Det är trafik som staten har upphandlat, propellerplan som utgör en del av Sveriges inrikesflyg, framför allt till Norrlands och Värmlands inland. Det är en låg volym, 11 procent av trafiken på Arlanda, säger Rami Yones.

Lågfartsflyget är särskilt reglerat i den miljödom för Swedavias verksamhet som började gälla 2017. För att förenkla hantering och bevakning av riksintresset har konsekvenserna av miljödomen inarbetats i preciseringen av riksintresset.

Nya tätorter får inte tillkomma inom området men befintliga tätorter är undantagna och får växa. Exempel på befintliga tätorter som är undantagna är Lindholmen, Västra Rosersberg och Venngarn.

Trafikverket i samverkan med länsstyrelserna för Stockholms och Uppsala län har tagit fram riksintressepreciseringen. Swedavia har bidragit med underlag. Representanter från berörda kommuner har deltagit i referensgrupp.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Fakta. Gäller flygplatser och hamnar

En precisering av ett riksintresse är ett fördjupat planeringsunderlag som visar de värden som riksintresset ska skydda och som bör beaktas i den fysiska planeringen.

En precisering innehåller vanligtvis en beskrivning av nuvarande trafiksituation, trafikprognoser och utvecklingsmöjligheter för anläggningen samt en beskrivning av riksintressets markanspråk och influensområden.

Riksintressepreciseringar tas främst fram för flygplatser och hamnar.

01 Riksrevisionen kritiserar stödet till äldre arbetslösa

Regeringen och Arbetsförmedlingen har missat risken att äldre fastnar i arbetslöshet, slår Riksrevisionen fast i en kritisk rapport.

– Ålder spelar stor roll för avståndet till arbetsmarknaden. Det måste vägas in, säger Elin Sundberg, projektledare för Riksrevisionens granskning.

Pensionsåldern är på väg att höjas, anmälningarna om åldersdiskriminering ökar och i hela samhället diskuteras hur äldre ska tas tillvara i arbetslivet. Trots det har både regeringen och Arbetsförmedlingen koncentrerat sig på andra grupper av arbetslösa. De över 55 år riskerar att inte få den hjälp de behöver.

– Äldre arbetssökande löper större risk än unga att fastna i arbetslöshet. Detta avspeglas varken i regeringens styrning av Arbetsförmedlingen eller i Arbetsförmedlingens prioriteringar, skriver Riksrevisionen.

Alla upp till 64 år har rätt att få stöd från Arbetsförmedlingen till ett jobb. Arbetsförmedlingen listar fyra grupper av arbetslösa som har en svagare konkurrensförmåga på arbetsmarknaden och som kan behöva extra hjälp. Det är utomeuropeiskt födda, de med högst förgymnasial utbildning, de som har en funktionsnedsättning och personer över 55 år.

Trots det var 76 000 personer över 55 år inskrivna hos Arbetsförmedlingen i oktober 2020. Hälften av dem har varit arbetslösa i över ett år, en tredjedel i över två år.

Riksrevisionens granskning har pågått sedan 2019 och revisorerna har koncentrerat sig på åren 2015–2020. Under den perioden ökade antalet nyanlända i Sverige med flera hundratusen personer. Regeringen gav Arbetsförmedlingen i uppdrag att stödja nyanlända utan arbete, särskilt lågutbildade kvinnor. Samtidigt

stöttade Arbetsförmedlingen de med funktionshinder som har svårare att få jobb. Riksrevisionen anser att regeringen ibland behöver styra mot särskilda grupper. Men äldre hamnade då i skymundan.

– Utrymmet har minskat för Arbetsförmedlingen att göra egna prioriteringar utifrån en bedömning av vilka arbetssökande som behöver mest stöd. Styrningen behöver utgå från en fördjupad analys av de faktorer som är viktiga för möjligheten att få jobb, inklusive ålder. Vi vet ju att arbetssökande med till exempel kort utbildning har ännu svårare arbetsmarknadssituation om de dessutom är äldre, säger Elin Sundberg.

– Vi har övervägt om vi ska rekommendera regeringen att tydligare styra även mot äldre arbetssökande, säger Elin Sundberg men berättar att Riksrevisionen valde att inte göra det eftersom många äldre har lätt att få jobb.

– Det är inte alla äldre arbetssökande som står långt från arbetsmarknaden, även om åldern är en faktor som påverkar. De har ju flera olika egenskaper, har arbetat inom olika branscher och har olika erfarenhet, fortsätter Elin Sundberg.

Riksrevisionen rekommenderar nu regeringen att ”utforma styrningen av Arbetsförmedlingen så att den bättre stödjer Arbetsförmedlingen att prioritera alla arbetssökande som befinner sig längre från arbetsmarknaden”.

Riksrevisionen rekommenderar Arbetsförmedlingen att prioritera ”utifrån en samlad analys av arbetssökandes avstånd till arbetsmarknaden baserat på ett flertal faktorer, inklusive ålder”. Arbetsförmedlingen rekommenderas också att förstärka arbetet mot åldersdiskriminering i arbetslivet.

– Vi har försökt göra allt i rapporten för att titta på flera faktorer samtidigt och inte ställa grupperna mot varandra. De är överlappande och många som tillhör en grupp med svagare konkurrensförmåga tillhör även andra grupper och så vidare, berättar Elin Sundberg.

Under den flera år långa granskningen har Riksrevisionen genomfört intervjuer med olika personer på Arbetsförmedlingen och Arbetsmarknadsdepartementet. De har gått igenom verksamhetsplaner, strategier, rapporter, handläggarstöd och bedömningsstöd. När det gäller regeringens styrning har de studerat regleringsbrev, budgetpropositioner och underlag inför myndighetsdialoger bland annat.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

FAKTA. RIKSREVISIONENS KRITIK

Mot regeringen

Att regeringen i sin styrning av Arbetsförmedlingen inte har tagit hänsyn till att äldre har en högre risk för långtidsarbetslöshet.

Mot Arbetsförmedlingen

Att Arbetsförmedlingen inte har beaktat de arbetssökandes ålder i sin interna styrning

Att äldres ökade risk för långtidsarbetslöshet sällan har vägts in i Arbetsförmedlingens bedömning av enskilda arbetssökande behov av stöd

Att äldre arbetssökande inte prioriterats i Arbetsförmedlingens arbete med arbetsgivare.

Att Arbetsförmedlingens arbete mot åldersdiskriminering på arbetsmarknaden har haft en begränsad omfattning.

01 Regeringen: Kommer reformeras

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) bemöter kritiken från Riksrevisionen.

– Vi vet att äldre arbetslösa som grupp står längre ifrån arbetsmarknaden. Det är riktigt att de inte varit utpekade med specifika åtgärder men det ingår i vår styrning av Arbetsförmedlingen att de ska ta ålder i beaktning när man bedömer hur långt ifrån arbetsmarknaden individen är, säger Eva Nordmark.

Under perioden som Riksrevisionen granskat så gav regeringen Arbetsförmedlingen i uppdrag att stödja nyanlända utan arbete, särskilt lågutbildade kvinnor. Arbetsförmedlingen stöttade samtidigt de med funktionshinder som har svårare att få jobb. Riksrevisionen säger att regeringen ibland behöver styra mot särskilda grupper men att äldre hamnade i skymundan.

– Det krävs mer träffsäkra bedömningar av den arbetssökande vilket Arbetsförmedlingen fått i uppdrag.

Eva Nordmark säger att regeringen just nu tillsammans med januaripartierna utvecklar ett förslag för att reformera Arbetsförmedlingen.

– Det är den största förändringen i Arbetsförmedlingen på länge, säger Nordmark.

Myndigheten ska ha en fortsatt viktig roll i bedömningar av individens behov och myndighetsutövning men andra aktörer kommer tas in inom det övriga arbetet. Ett exempel ska vara matchningstjänster mellan arbetssökande och arbetsgivare.

– Vi vill också höja åldern från 56 till 60 år för att kunna få studiemedel och studiestartsstöd så den som blir arbetslös i den åldern har möjligheten att hoppa på en utbildning. Fler satsningar på fysisk och psykosocial

arbetsmiljö behövs också så att arbetslivet kan förlängas, säger Eva Nordmark.

I oktober 2020 var 76 000 personer över 55 år inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Hälften av dem har varit arbetslösa i över ett år. Eeva Vestlund, avdelningschef på samordning och uppföljning på Arbetsförmedlingen, säger att rekommendationerna från Riksrevisionen ligger i linje med det de själva ser.

– Vi jobbar mer och mer med vårt statistiska bedömningsstöd där ålder är en variabel och vi kommer fortsätta utveckla det. I de överenskommelser vi har med arbetsgivare om att anställa mer mångfald skulle vi kunna trycka mer på de äldre som behöver stöd.

Markus Botsjö

markus.botsjo@dn.se

03 Sommarjobben räcker inte till alla

Förra året fick Stockholms stad stoppa feriejobben på grund av smittorisk. I år är antalet ansökningar från unga många och konkurrensen om de jobb som finns är hög.

– Jag måste ha ett sommarjobb för att överleva, jag måste betala mina räkningar, säger Omid Akbari.

Coronapandemin fortsätter att påverka samhället och arbetsmarknaden är inget undantag. En kartläggning av Ekot visar att det i år är högt är högt söktryck på kommunernas feriejobb. Stockholms stad erbjuder sammanlagt 9 000 jobb – men antalet ansökningar är nästan dubbelt så många, över 17 000 jobbansökningar har kommit in.

Arbetsmarknadsborgarrådet Karin Ernlund (C) säger till DN att en stor del av de tilltänkta sommarjobben

inte det kommer kunna förmedlas. Det rör sig om arbeten inom förskola, äldreomsorg och LSS-verksamhet. Detta på grund av att det ställs stora krav på den anställda för att minska risken för smittspridning.

– Vi tror att ökningen kan bero på flera saker. Man vet att det finns färre jobb inom näringslivet och under sommaren jobbar många ungdomar inom besöksnäringen, säger Karin Ernlund.

Stockholms stad har förhandlat fram över 2 000 extra arbetstillfällen. Det innebär att ungdomarna kommer att vara anställda av staden men utföra arbetsgifter åt ett externt företag. Det kan bland annat handla om kolloverksamhet eller entreprenörskap.

– När vi inte kan erbjuda jobb inom de två största verksamheterna blir det svårt att möta det totala söktrycket. Vi måste se till att ha privata företag som kan erbjuda ungdomarna arbete.

De 9 000 feriejobben är främst dedikerade till ungdomar som tidigare aldrig jobbat och Karin Ernlund berättar att det finns en prioriteringsordning där personer mellan 16–19 år som aldrig har haft ett - arbete kommer främst.

– Vi ger också förtur till ungdomar som bor i socioekonomiskt utsatta områden, där vi bland annat kan se att familjen har en svag förankring på arbetsmarknaden.

Karin Ernlund konstaterar att det i tider som dessa är viktigt att unga har en vettig sysselsättning då att många varit isolerade.

Några som sökt feriejobb i sina hemkommuner i sommar är kompisarna Nicki Lager och Matilda Sjöberg.

– Alla vill ha jobb, men det är tråkigt att alla som söker inte kan få. Jag tror det är fler i år, för förra året räckte inte jobben och då är nog många som söker igen, säger Matilda Sjöberg.

Nicki Lager håller med och tror att det ökade trycket beror på pandemin och att många därför inte kan gå tillbaka till tidigare extrajobb eller åka utomlands. Men varken för Nicki eller Matilda är det livsavgörande att få ett jobb. För kompisarna Naser Karimi och Omid - Akbari är läget ett annat.

– Jag måste ha ett sommarjobb för att överleva, jag måste betala mina räkningar, säger Omid Akbari.

Han bor ensam i sin lägenhet och går på vård- och omsorgsutbildningen på yrkesgymnasiet i Skarpnäck. Klasskompisen Naser Karimi känner en stor oro inför sommaren och framtiden.

– För oss ska det inte vara svårt att få sommarjobb för vi utbildar oss till undersköterskor. Vi har även haft praktikplatser inom vården, säger han.

Omid Akbari fyller i:

– Varje år brukar arbetsgivarna säga att de behöver personal, men nu vet de inte. Om jag inte får ett jobb vet jag inte vad jag ska göra. Det är väldigt stressigt att tänka så.

Omid Akbari överväger att flytta från Stockholm om han inte skulle hitta ett jobb. Naser Karimi har fått jobb under en månad i sommar, men vad som händer efter det vet han inte.

Förra året sökte 13 980 ungdomar feriejobb i Stockholm stad och totalt fick 6 820 ungdomar sommarjobb 2020, 11 procent av feriejobben gick till personer i den prioriterade gruppen.

Bim Jacobsson

bim.jacobsson@dn.se

FAKTA. SOMMARJOBB I STOCKHOLM

Den som är 16–19 år, född 2002–2005 och folkbokförd i Stockholms stad kan söka feriejobb i kommunen. Ungdomarnas anställning omfattar 90 arbetstimmar. Alla som har sökt ska ha fått svar senast den 31 maj.

Prioriterade är de som tidigare inte har haft feriejobb i kommunen, ungdomar som har sociala skäl, ungdomar med funktionsnedsättning och ungdomar i behov av språkstöd.

Cirka 2 300 externa feriejobb har 2021 förhandlats fram, det kan handla om jobb inom entreprenörskap, -kommunikation, fördjupad arbetslivsintroduktion, anpassade arbetsplatser för ungdomar med behov och kollo.

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Ekonomisk politik
- Finansmarknad
- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Skatt och tull
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- Finansdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Åsa Lindhagen
Finansmarknadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet
- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet
- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet
- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet
- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens skadereglerings nämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

-

- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- Ekonomisk politik
- Skatt och tull

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Åsa Lindhagen

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Åsa Lindhagen områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
Länsstyrelser hör till regeringen

25 Dan Lucas: Pedagogiskt problem för FI att försvara amorteringskraven

Amorteringskraven kommer tillbaka i höst, meddelar Finansinspektionen (FI).

DN:s Dan Lucas förklarar varför inspektionen gör så – och vad det betyder för bolåntagarna.

Amorteringskraven slopades i fjol på grund av pandemin. Nu ska de återinföras den 1 september – varför?

Därför att FI inte längre anser att slopandet av kraven fyller sin funktion. Åtgärden i fjol var ett sätt att ge människor extra konsumtionsutrymme inför den väntade ekonomiska nedgången i pandemins spår.

Men läget i ekonomin ser ljusare ut nu och dessutom – till många bedömares förvåning – så har bostadspriserna rusat sedan i somras, särskilt villor. Det gör FI nervös.

Varför blir FI nervös?

Därför att nya låntagare tvingas ta allt större lån, både i förhållande till bostadens värde och i förhållande till inkomsten. Det gör, menar FI, att de blir mer sårbara om och när räntorna stiger.

Och även om de kan klara högre räntor måste de lägga en större andel av sin inkomst på att betala räntor och amorteringar, vilket i sin tur

kan slå mot den privata konsumtionen och därmed ekonomin som helhet.

Genom att återinföra amorteringskraven vill FI dämpa bostadsköparnas lust att ta stora lån – helt enkelt tvinga dem att köpa billigare än de annars skulle ha gjort.

Har FI stöd för att göra så?

Ja och nej. Regering och riksdag har tidigare gett FI mandatet att bestämma om amorteringskraven och från politiskt håll finns få invändningar – och från regeringen inget annat än helhjärtat stöd.

Men från många ekonomer är kritiken omfattande. Och då pratar vi om några av landets ledande ekonomer, som förre vice riksbankschefen Lars E O Svensson och de tidigare ordförandena i Finanspolitiska rådet, Harry Flam och John Hassler. De menar, tvärt emot FI, att amorteringskraven snarast försvagar bolåntagarna och inte stärker dem.

Rent pedagogiskt har FI dessutom problem med att försvara kraven.

På vilket sätt har FI problem med att försvara kraven?

Årets Bolånerapport, som FI publicerade på onsdagen, visar att de allra flesta låntagare har goda marginaler. Räntekvoten, hur stor andel av nettoinkomsten som används för att betala räntor, föll mellan 2012 och 2018 från 8,5 till 4,4 procent. Den har ökat marginellt sedan dess och var i fjol i snitt 4,7 procent, som ändå är lågt i ett historiskt perspektiv.

Överskottet, alltså hur mycket det genomsnittliga hushållet har kvar när boendet är betalat, har dessutom stigit. Med andra ord, de flesta bolåntagare har god ekonomi och

klarar även räntehöjningar utan att hamna i kris.

Däremot pekar de så kallade stressteser FI låtit göra på att nya låntagare har blivit mer känsliga för riktigt stora ränteförändringar. I fjol steg andelen låntagare som skulle få underskott i hushållsekonomin vid en bolåneränta på 7 procent från 7,1 till 8 procent.

Det är bland annat det som gör att FI nu åter vill tvinga fram amorteringar.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

26 Första Spac-bolaget tar in 3,5 miljarder

Stockholmsbörsens första så kallade Spac-bolag har gjort debut och det med stigande aktiekurs. Nu inleds uppköps-jakten på rätt bolag.

– Om det är lätt eller svårt återstår att se. Vi tror såklart att vi klarar det, säger Henrik Blomquist, vd i investment-bolaget Bure till TT.

En form av börshistoria skrevs när ACQ började att handlas på torsdagen på Stockholmsbörsen. Det speciella med detta är att Bures satsning

också är den första Spac-investeringen (Special purpose aquisition company) i Sverige.

– Just nu måste man glädjas. Det är jättekul att det blivit så bra som det blivit och jätteroligt att vara först, kommenterar Henrik Blomquist.

Intresset för den investeringsformen var också stort. Företaget fick inledningsvis cirka 35 000 nya aktieägare när erbjudandet om ett pris på 100 kronor per aktie övertecknades betydligt och totalt tar man in 3,5 miljarder kronor.

Inledningsvis lyfter också aktien drygt sju procent även om de nya aktieägarna egentligen inte vet vad själva investeringen kommer att sluta i – eller om ens Bure kommer att gå i mål med sina ambitioner.

Enkelt förklarat är Spac en variant där ett bolag går in och sponsrar ett annat bolag, i det här fallet ACQ att ta klivet in på börsen. Avsikten är sedan att ACQ genom börsnoteringen ska få kapital att kunna köpa upp ett onoterat bolag.

Exakt vilken typ av bolag det nu kommer handla om kan dock inte Henrik Blomquist beskriva närmare än så här:

– Vi har försökt att ha ett brett och öppet fokus. Man ska titta på den portfölj som Bure har och vi har jobbat i 22 år. Vi gillar produktägande bolag med nordisk härkomst där det finns möjlighet att hjälpa dessa och ta verksamheten internationellt. Vi har en hel del teknik, en del medicinteknik i portföljen. Vi drivs av att bygga bolag och utvecklingspotentialen är väldigt viktig.

Kan det bli ett bolag utanför Sverige?

– Vi har sagt att det ska vara nordisk härkomst, huvudkontoret ska vara i Norden. Vi är

engagerade ägare så logistiskt är det viktigt att vara nära bolaget.

Bure har nu 36 månader på sig att hitta bolaget man vill satsa på.

– Det här kommer inte gå på en eller två månader. När den här ”spacen” så att säga löses upp efter 36 månader kommer det vara ett portföljbolag till Bure. Det blir då vårt ansvar att ta hand om det här företaget.

– Jag har ingen ambition att köpa något dåligt bara för att göra en affär för då kommer jag få leva med det väldigt länge och det har jag ingen lust med.

TT

FAKTA. SPAC

Spac, special purpose acquisition company, är ett noterat bolag utan verksamhet, inledningsvis enbart innehållandes en summa pengar.

Syftet är att ledningen bakom bolaget ska köpa eller slå sig ihop med ett annat bolag som då blir det nya verkliga börsnoterade företaget.

Fenomenet gör att onoterade företag kan komma in på börsen från sidan eller bakvägen via spacen – ett slags snabbspår till börsnotering.

Ledningen för bolaget (spacen) har max 36 månader på sig att hitta ett objekt att köpa för investerarnas pengar, annars har aktieägaren rätt att få satsat kapital tillbaka. Aktieägarna får också ta ställning till om det föreslagna förvärvet ska genomföras.

26 166

miljarder kronor beräknas det svenska budgetunderskottet landa på i år. Stora utgiftsökningar, skattesänkningar och förlängda krisåtgärder kostar på, visar en prognos från Ekonomistyrningsverket (ESV), skriver TT.

26 ”Generellt sett är det sunt att betala av sina lån. Vi har haft undantag nu under pandemin, men det är viktigt att amortera.”

Finansmarknadsminister om att Finansinspektionen återinför amorteringskrav, intervjuad av TT.

30 Klockan går varm på Stockholmsbörsen

Börsen är på nya rekordnivåer och antalet nyintroduktioner fortsätter att öka. Trots coronapandemin är aktiviteten hög på Stockholmsbörsen.

Hög riskaptit och låga räntor ligger bakom, enligt experter.

Börsklockan på Nasdaq Stockholm fortsätter att ringa in nya noteringar. Hittills i år har bland annat Stockholmsbörsens första spac-bolag, ACQ Bure och e-handelsbolaget Pierce med en portfölj av varumärken och butiker för motorcyklister noterats.

När ett nytt bolag börjar handlas på börsen görs det traditionsenligt med en ceremoni där företrädare för det nya bolaget får ringa i börsklockan.

– I dag ringde vi två gånger, säger Adam Kostyál, listningschef på Nasdaq nordic exchanges på fredagen.

Antalet listningar på de nordiska börserna ökade under förra året och ser ut att även i år nå nya rekordnivåer.

– Jag skulle inte bli förvånad om vi hamnar i en situation där vi måste ringa i klockan med fler bolag åt gången, säger Adam Kosyál.

Trots coronapandemin har aktiviteten på Stockholmsbörsen fortsatt att vara hög.

– Vissa sektorer har till och med gynnats under pandemin, säger Adam Kosyál.

– Samtidigt har vi haft bolag som kanske i början av corona fick kämpa, men som nu lyckats visa att de klarar av att hantera återhämtningen.

Till skillnad från de större börserna i Europa har Nasdaq Stockholm, med huvudlistan och First north, en kapacitet att även notera mindre och medelstora bolag. Adam Kosyál ser framför sig ett fortsatt aktivt introduktionsår.

– Vi kommer att se fler bolag inom olika sektorer. Det är väldigt mycket techbolag och vi hoppas fortfarande mycket på cleantech, men även traditionella sektorer som fastigheter och industrier söker sig till börsen.

– Vi är inte immuna för något, men fortsätter det så här kommer vi fortsätta att se en väldigt aktiv marknad, säger Adam Kosyál.

De senaste åren har den som får möjlighet att teckna aktier i ett bolag som börsintroduceras ofta gjort en bra affär. Introduktionspriset brukar sättas något lägre än vad man förväntar att marknaden ska värdera aktien till, vilket bäddar för en bra start på börsen.

– Det är en hög riskaptit på börsen. Att det är ett stort intresse för nya noteringar är ett tecken på det. Även att inresset för bitcoin och spac är stort tyder på samma sak, säger Frida Bratt, sparekonom på Nordnet.

Det höga intresset för onoterade aktier och att komma in tidigt i bolag gör att aktiviteten på marknadsplatser utanför börserna också ökar. Euronext growth i Norge har varit populärt för noteringar av tillväxtbolag inom techsektorn.

– Det är skillnad på var man väljer att lista sig. Stockholmsbörsen gör en kontroll som är mer robust än mindre marknadsplatser. Det är viktigt att förstå att det är en skillnad, säger Frida Bratt.

För småspararen kan historiska siffror locka att investera i bolag bara för att de gör en nyintroduktion.

– Jag tycker att analysen ska vara densamma oavsett om det är ett bolag som är på väg in till börsen eller om det funnits där i 100 år. Det handlar om framtida möjligheter, om de passar in i din portfölj eller inte, säger Joakim Bornold, sparekonom på Söderberg & Partners.

– Noteringen i sig tycker jag inte man ska bry sig om.

Joakim Bornold menar att spac-bolagen är ett tecken på riskbenägenheten på marknaden.

– Det krävs en ganska hög riskvilja hos investeringskollektivet för att lyckas notera ett tomt bolag. Det är visar hur hett det är, att man numera har spac i Sverige. Jag totalsågar inte idén, men det ställer ganska höga krav på den som investerar.

– Aktier kräver alltid ett engagemang. Att förstå en spac kräver ett ännu större engagemang.

Att börsen fortsätter gå bra och lockar till att introducera nya bolag, trots pågående coronapandemi, gör att börsens roll blir tydlig.

– Det kanske är det bästa exemplet på att börsen är en väldigt dålig värdemätare på realekonomi. Vi vill gärna få det till det, men det är inte så. Börsen är framåtblickande och det visar sig mer än på länge. Det är höga förväntningar på fortsatt gynnsamma förutsättningar och låga räntor, säger Joakim Bornold.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

Fakta. Börsintroduktioner i Stockholm hittills i år

Huvudlistan

Pierce Group (26 mars)

ACQ Bure (25 mars)

Cint Group (19 februari)

First North

Spago Nanomedical (26 mars)

Idun Industrier (25 mars)

Embellence Group (24 mars)

Fantasma Games (23 mars)

RugVista Group (18 mars)

Qiiwi Games (16 mars)

Ekobot (15 mars)

CoinShare International Limited (11 mars)

Ytrade Group (9 mars)

Lipigon Pharmaceuticals (1 mars)

Desenio Group (25 februari)

FluoGuide (24 februari)

OncoZenge (12 februari)

Fractal Gaming Group (11 februari)

Nimbus Group (9 februari)

Scandion Oncology (3 februari)

Insplorion (29 januari)

Ellwee (19 januari)

01 Volvo Cars undersöker noteringsmöjligheter

Vovo Cars ägare Geely meddelade under kapitalmarknadsdagen på onsdagen att de nu undersöker möjligheterna på kapitalmarknaden, och att detta också innefattar en eventuell framtida börsnotering.

Så sent som i februari meddelade Geely att planerna på en framtida notering skrotades, men nu kan det alltså vara aktuellt igen.

TT-Reuters

03 Har överbudspolitiken blivit ett svenskt normaltillstånd?

Politiken som satts in mot pandemin innebär ekonomiska uttalanden som man aldrig trodde att man skulle få höra. Från Sveriges kommuner och regioner, SKR – en organisation som i evärdliga tider begärt att staten ska höja de generella anslagen – säger chefsekonomen Annika Wallenskog att utbetalningarna till regionernas sjukvård 2020 var ”i överkant” och att ”staten överkompenserade regionerna”. Boksluten ute i regionerna visar att Wallenskog har visst fog för detta. Överskotten ligger på minst 1,1 procent (Västerbotten) och ända upp till 9,8 procent (Norrbotten).

21 miljarder extra utgick i generella statsbidrag, och därutöver fanns löften om täckning för merkostnader som kunde relateras till smittan.

Sjukvården hade kunnat mönstra alla krafter den kunde uppbåda mot en statlig kredit, som kunde hanterats genom en avstämning vid årsskiftet. ”Om man valt den metoden hade staten kunnat vara mer exakt med utbetalningarna”, konstaterar Wallenskog (SvD 29/3). Sant. Å andra sidan var det viktigt att pengarna kom ut. Då får man kanske ha förståelse för att metoden inte blir den allra bästa.

Värre än det uppkomma läget med överkompensation under 2020 är, för vänner av låga offentliga utgifter och skatter, de upptrissade förväntningarna inför framtiden.

Faktum är att en överbudspolitik och söndertrasad budgetprocess, som ju V, SD, M och KD ägnade sig åt månaden innan smittan tog fart, har byggts in i SKR:s förväntansbild.

”Att en regering utan majoritet i det här läget skulle hålla igen på de ekonomiska stöden när de vet att oppositionen kan övertrumfa det, precis som hände i början på förra året, är kanske inte så troligt”, säger Wallenskog inför de kommande förhandlingarna med staten.

Mer pengar till vården och i synnerhet äldreomsorgen, inte minst efter coronakommissionens delrapport i slutet av förra året, är kanske rimligt. Men det måste finnas både gränser och en tanke om hur de ska spenderas.

Dessutom riskerar ytterligare pengaregn att bidra till att den låga produktivitetsutvecklingen fortsätter, särskilt inom vården. SKR har tidigare varnat för detta. Byråkratin kan komma att växa när det finns gott om pengar.

Mer pengar till vård och omsorg. Vem kan vara emot?

Minnet av värdet av ordning och reda i finanspolitiken, det ”krona-för-krona-ideal” som präglade

finansministrar som Anders Borg och Göran Persson, börjar klinga av.

När det gäller offentlig ekonomi borde Sverige alltför väl veta med vad vägen till helvetet är kantad.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

03 Jonas Fröberg: Börsryktena är en testballong

Plötsligt slog det ner två nyhetsartiklar på en välrenommerad nyhetsbyrå.

Det hette att Volvo Cars och dotterbolaget Polestar förbereder börsnotering.

Allt tycks vara en testballong för att ringa in värderingen av bolagen, skriver Jonas Fröberg.

KOMMENTAR 1. Ska Volvo Cars börsnoteras?

Det surrar intensivt av rykten om det. Nyhetsbyrån Bloomberg skrev i veckan att Volvos elbilsdotterbolag Polestar kan komma att noteras under året. Fyra timmar senare kom en ny Bloombergartikel – också baserad på källor – som angav att Volvo Cars utreds att börsnoteras.

Det tycktes märkligt. Polestar anges ”enligt källorna” vara värt 10 miljarder dollar och Volvo Cars 20 miljarder dollar. Geelys informationschef i Sverige, Stefan Lundin ville inte kommentera ryktena för DN och Volvo Cars vd Håkan Samuelsson sade till SR Ekot att det ”inte finns beslut om någon bärsintroduktion eller tidsplan.”

2. Ligger det något i ryktena?

Mycket pekar på att Geely vill börsnotera Volvo och/eller Polestar – och få in mer pengar till koncernen. Och nu är tajmingen är god.

Min gissning är att skriverierna kommer från ”läckor” ur kretsen runt ägaren Li Shufu. I artiklarna anges exakta värderingar av både Volvo Cars och Polestar. Därför känns det som en klassik uppskjutning av en testballong för att testa värderingen av bolagen. Geely har redan gjort ett misslyckat försöka att börsnotera Volvo Cars 2018. Med dåtidens värdering begärde Li Shufu alldeles för mycket, runt 30 miljarder dollar, varpå processen segnade ihop som en sufflé, och strax därefter blommade handelskriget upp och omöjligjorde en börsintroduktion.

Detta vill man inte göra om.

Och det finns i dag mycket som pekar på att Geely försöker få bolagen till börsen så snart det går.

Framför allt: Tajmingen är god.

Det är bara någon månad sedan en möjlig fusion mellan Volvo Cars och systerbolaget Geely Auto uteblev.

De traditionella bilbolagen har tidigare värderats som skräpaktier med gigantiska fossila ryggsäckar. Men de senaste månaderna har det vänt. Bilbolag som Volkswagen och GM som kunnat visa på offensiva el-strategier har belönats av marknaden med höjda börskurser.

Och som av en händelse har Volvo Car gjort stora offensiva el-utfästelser den senaste tiden, bland annat att Volvo bara ska sälja elbilar år 2030. Polestar

småskvittrar hela tiden ut nyheter om klimatsmarthet och techtillvändhet.

Alla bilbolags-vd:ar försöker helt enkelt härma Elon Musk. Hans Tesla med 500 000 sålda bilar om året är värt mer än de stora bilgiganterna Volkswagen, GM, Daimler och Ford tillsammans. Receptet: Tesla ses (med rätta) som ett techbolag som gör elbilar som mer är datorer på hjul än bilar.

3. Vad är grejen att börsnotera?

Nummer ett: att ägaren Geely ska få in pengar. Geelykoncernen tycks ha en långsiktig plan att ta världsherravälde inom transporter. I närtid har de en offensiv elektrifieringsplan som måste finansieras. Men sedan Li Shufu bundit fast sig i stora investeringar när han gick in som största ägare i Daimler och AB Volvo 2018 behöver han pengar.

För Volvo Cars och Polestar finns det efter en börsintroduktion möjligheter att få pengar av marknaden genom så kallade nyemissioner av aktier. Det kan också finnas en personlig prestige för vd Håkan Samuelsson att få börsnotera Volvo Cars innan han går i pension.

4. Vad är det för skillnad mellan Polestar och Volvo?

Polestar var länge Volvos smurfblå, grabbiga och bensinångande tävlingsbilar. Bolaget Polestar köptes in dyrt 2015. Lagom till de första tankarna på börsintroduktion, 2017, annonserades det till mångas förvåning att Polestar skulle bli koncernens stora elbilsmärke. Få förstod logiken, men den egentliga orsaken var enligt flera källor att skapa ”ett Teslabolag” som skulle höja värdet på hela Volvo Cars. Därefter har Polestar lanserat sin första elbil, Geeelykoncernen gått in som hälftenägare och Polestar försöker framställa sig som ett helt frilagt startupbolag – trots att det i princip bara är en avdelning inom Volvo Cars (med samma utvecklingsingenjörer och närmast identiska bilar som Volvo). Min gissning är att onsdagens ”läckor” till Bloomberg också vill få svar på om Li Shufu får in mest pengar genom att notera Polestar

som enskilt bolag invid Volvo eller genom att baka in Polestar i Volvo.

Flera centrala källor i Li Shufus närhet har kallat honom ”bonnslug”. Antagligen med rätta.

Skulle Li Shufu få totalt 30 miljarder dollar är det en värdeökning av rang på bolaget han köpte för 1,8 miljarder dollar 2010. Dock får vi anta att han behåller tämligen stora delar av bolagen – han vill ju erövra världen.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

541 **Inrikes artiklar 24 mars - 3 april 2021**

542 Riksdagen och politiska partier

632 Statsrådsberedningen och statsministern

640 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

704 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

834 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

890 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1131 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1292 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1331 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1356 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 779

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook** **Twitter**
- **LinkedIn** **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart. Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelsers, kommuners och regioners verksamheter.

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

- Facebook
- Twitter
- YouTube
- RSS
- Prenumerera på webbinnehåll
- SKR:s webbhandbok
- Om webbplatsen
- Kakor
- Personuppgifter - GDPR
- Förbättra webbplatsen

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. Storstäder - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. Pendlingskommun nära storstad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

I systemet för mänskliga verksamheter ligger verksamheterna för demokrati i område 3 :

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Områdena 31-34 innehåller politiska vetenskaper som inte för politik utan bara studerar politiker och politik.

Området 35 innehåller verksamheter som förtroendevalda i allmänna val ägnar sig åt: folkvalda församlingar på olika nivåer. FN EU, riksdagar, kommuner och folkvalda regioner
.
Områdena 36-39 innehåller verksamheter som försöker påverka de förtroendevalda, i första hand politiska partier, politiska organisationer och personer.

Den svenska regeringen och kommunerna och regionerna ska ägna sig åt att undersöka vad som har gjorts, görs, kan göras och bör göras och vilka beslut som bör fattas. Riksdagen beslutar om vad de tre kategorierna ska ägna sig åt.

Kommunerna har lag för sina verksamheter och ska sörja för kommuninånarnas välfärd. Regionerna har vissa av delar av välfärden under sitt beskydd, huvudsakligen sjukvård och kommunikationer. De kan komma i konflikt med kommunerna när gränserna är suddiga.

För regeringen gäller att den ska se till välfärden i hela landet och kommer i konflikt med kommuner och regioner, bland annat ifråga om problem med coronasjukan, men mycket ifråga om socialtjänst för barn, gamla och personer med problem. Hushållen ska ha goda förhållanden och ha god service ifråga om gemnesamma saker, som utredningar, försvar, vägar, tillgång till bostäder, skolor, socialtjänst. handel och kulturella verksamheter o s v..

FN och dess organisationer, EU m m har krav på svenska förhållanden som den svenska regeringen måste beakta. Regeringen har mycket att bestyra och ska anpassa sig till både problem under och över regeringens nivå.

Regeringen består av departement och ministrar enligt följande :

Systemet för mänskliga verksamheter utom område 3

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter. 30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer. 21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Ansvarsområden

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern i regeringen svarar för verksamhetsområdena 1-5, 8-9 och en stor del av 7. Övriga ministrar svarar för område 6 och en liten del av 7.

I omåde 6 sköts område 61 hälso- och sjukvård huvudsakligen av regionerna och område 64 av kommunerna. I område 7 sköter kommunerna områdena 71 och 72 och kulturministern områdena 73- 794 och 796-799. Det blir inte mycket kvar till de övriga ministrarna huvudsakligen övergipande delar av 795.

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern har inte hög hand om sina områden, beklagligt eftersom kunskaper och värderingar har stor betydele för demokratin.

I Sven Wimnell 7 januari 2021: Om stora regioner och regionstyrelser. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar till 1 januari 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy6.pdf
gjordes en genomgåg av regionerna med följande slutsats

Slusats
Det kan vara lämpligt att ha
290 kommuner,
6 stora självständiga regioner,
21 länsstyrelser samt
6 statliga regionstyrelser för planering av verksamheter som rör regionala förhållanden i de 6 stora områdena.

Regionstyrelserna kan ligga direkt under regeringen eller ha myndighetskaraktär.

Det viktiga är att staten får planeringar för de 6 stora regionerna som de nu inte tycks ha och som behövs.

Regeringen behöver ha en regionminister, oklart var, som kan hantera regionerna. Det kan kanske vara klimat- och miljöministern som omvandlas till klimat- och regionminister.

De 6 regionstyrelserna ska styras av klimat- och regionministern, som ska ha en rikspolitik som grund som ska innehålla statens krav på regionernas och kommunernas fysiska och sociala miljöer. Länsstyrelserna som har lång tradition blir kvar för kontinuiteten och får tillsyn över länen.

Man ska få kvar självständigheten i kommuner och regioner och samtidigt ha en statlig styrning med hjälp av de statliga regionstyrelserna.

Man kan skilja mellan planeringar och beslut. Planeringarna ska följa processerna hur det var och är, kan bli och bör bli.

Kommunerna och de självständiga regionerna måste förbättras enligt vad man lärt sig nu. Det som tillkommer är den statliga planeringen, som lider av stor brist nu.